Gabriel Boroi Mirela Stancu

Drept procesual civil

2

Editura Hamangiu
2015

CAPITOLUL II. JUDECATA ÎN CĂILE DE ATAC

Secțiunea 1. Considerații generale privind căile de atac

§1. Importanța căilor de atac

Din cele mai vechi timpuri a apărut necesar ca o hotărâre pronunțată de o instanță în urma unei judecăți să fie supusă controlului în fața unei instanțe superioare, în vederea îndreptării eventualelor erori săvârșite de judecătorii instanțelor de fond[1].

Mijloacele procedurale prin care se poate cere și obține anularea sau reformarea (totală sau parțială) a unei hotărâri judecătorești sunt căile de atac. Ele apar, așadar, ca un *remediu* contra eventualelor erori ce se pot strecura într-o hotărâre, uneori contra injustiției dintr-un act jurisdicțional.

Într-adevăr, o hotărâre judecătorească, oricât de criticabilă ar fi, nu poate forma obiectul unei cereri în anulare, precum un contract[2]. Cu toate acestea, eventualitatea existenței unor erori de judecată impune să se recunoască părților posibilitatea de a provoca un nou examen al procesului, prin exercițiul căilor de atac prevăzute de lege[3].

Căile de atac reprezintă o *formă concretă de manifestare a acțiunii civile*, iar în momentul în care partea interesată apelează la o anumită cale de atac, aceasta devine o *componentă a dreptului la acțiune* pus în mișcare. Prin intermediul căilor de atac se poate contesta fie nerespectarea, de către instanța ce a pronunțat hotărârea atacată, a condițiilor formale în care trebuie să aibă loc judecata, fie faptul că raționamentul

---

[1] V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1033.

[2] Faptul că, potrivit art. 2278 C.civ., tranzacția constatată printr-o hotărâre judecătorească poate fi desființată prin acțiune în nulitate sau acțiune în rezoluțiune sau reziliere, precum orice alt contract, nu constituie o excepție de la această regulă, deoarece tranzacția judiciară este un contract, chiar dacă este încheiat sub auspiciile justiției. A se vedea și V.M. Ciobanu, *Tratat 1997*, vol. II, p. 315, nota 4.

[3] Necesitatea existenței căilor de atac a fost uneori contestată, susținându-se că un singur grad de jurisdicție ar fi suficient. S-a susținut că prin intermediul căilor de atac se ajunge la prelungirea procesului, la cheltuieli mai mari în sarcina justițiabililor, dar și a statului, la o scădere a încrederii justițiabililor în serviciul public al justiției, la o slăbire a responsabilității judecătorilor primei instanțe. La aceste argumente s-ar mai adăuga o constatare din practică, în sensul că, în numeroase cazuri, hotărârile pronunțate în căile de atac nu sunt cu nimic mai bune decât hotărârile atacate, uneori, hotărâri complet greșite înlocuiesc hotărâri mai drepte, trecând definitiv în autoritatea lucrului judecat. Cu toate acestea, nu poate fi contestat că este necesar ca eventualele greșeli de judecată să poată fi înlăturate, iar acest lucru este posibil numai prin reglementarea unui sistem de căi de atac, care, în primul rând, să permită realizarea unui control judiciar de către o instanță superioară, iar, în al doilea rând, să ofere posibilitatea ca însăși instanța care a pronunțat hotărârea să examineze unele împrejurări noi, în cazurile și în condițiile expres prevăzute de lege. Pentru alte argumente care justifică existența căilor de atac, a se vedea și V.M. Ciobanu, *Tratat 1997*, vol. II, p. 321-322; V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *Curs de bază 2013*, p. 364.

jurisdicțional este inexact (calificarea faptelor este eronată; efectul juridic a fost greșit dedus, deoarece nu corespunde condițiilor de aplicare a normei de drept substanțial; sancțiunea pronunțată este greșită). Sunt însă și situații în care se revine în fața aceleiași instanțe, solicitându-se reexaminarea totală sau parțială a pricinii, în considerarea unor împrejurări care nu au fost avute în vedere la pronunțarea hotărârii atacate[1].

Așa cum s-a arătat[2], în mod normal, ar trebui să existe o cale de atac prin care să se rejudece în fond procesul, de către o instanță superioară (apelul). Întrucât și judecătorii instanței de apel, deși au mai multă experiență decât cei de la prima instanță, pot comite unele greșeli de judecată, ar urma ca hotărârea lor să poată fi atacată la o altă instanță, ierarhic superioară, însă numai pentru motivele anume indicate de lege, de regulă, motive de nelegalitate, nu și de netemeinicie (recursul). În sfârșit, pentru anumite împrejurări ce nu au fost avute în vedere la pronunțarea hotărârii (fie din cauza unei omisiuni a instanței, fie din cauză că s-au ivit ulterior), trebuie să se recunoască posibilitatea exercitării unor căi de atac, care să fie judecate chiar de către instanța ce a pronunțat hotărârea atacată, dar numai în condițiile și pentru motivele limitativ stabilite de lege (contestația în anulare și revizuirea).

Acest sistem al căilor de atac este consacrat în dreptul procesual civil român de actualul Cod de procedură civilă, fiind reglementată o cale de atac ordinară, respectiv apelul, prin care se provoacă o nouă judecată în fond a procesului, precum și trei căi de atac extraordinare, anume recursul, contestația în anulare și revizuirea, care nu pot fi exercitate decât în condițiile și pentru motivele limitativ prevăzute de lege (art. 456 C.proc.civ.).

Trebuie reținut că recursul în interesul legii și hotărârea prealabilă pentru dezlegarea unor chestiuni de drept nu reprezintă căi de atac, ci mijloace procesuale specifice destinate asigurării interpretării și aplicării unitare a legii de către toate instanțele judecătorești.

§2. Clasificarea căilor de atac

2.1. Căi de atac ordinare și căi de atac extraordinare

Clasificarea căilor de atac în ordinare și extraordinare este făcută chiar de către legiuitor, care, în art. 456 C.proc.civ., pe lângă enumerarea căilor de atac, stabilește că apelul este calea ordinară de atac, iar căile extraordinare de atac sunt recursul, contestația în anulare și revizuirea.

O cale de atac este *ordinară* dacă ea poate fi exercitată de orice parte din proces, pentru simplul fapt că partea respectivă este nemulțumită de hotărârea pronunțată. Nu este necesar ca un text de lege să prevadă expres posibilitatea utilizării căii de atac ordinare, însă, dacă se dorește suprimarea acesteia, trebuie să existe o dispoziție legală expresă în acest sens.

---

[1] G. Boroi, D. Rădescu, *Codul de procedură civilă comentat și adnotat*, Ed. All, București, 1994 (citat în continuare *Codul comentat și adnotat 1994*), p. 392.

[2] *Ibidem*.

Căile de atac sunt calificate ca *extraordinare* dacă ele pot fi exercitate numai în condițiile și pentru motivele expres și limitativ prevăzute de lege.

În reglementarea actuală, din dispozițiile art. 456 C.proc.civ. rezultă că singura cale de atac ordinară este apelul, iar căile de atac extraordinare sunt recursul, contestația în anulare și revizuirea. Trebuie reținut că a fost înlăturată ambiguitatea care exista în reglementarea anterioară cu privire la natura juridică a recursului în cazurile în care acesta putea fi exercitat pentru orice motiv de nelegalitate sau netemeinicie, potrivit art. 304[1] C.proc.civ. 1865. Așadar, *de lege lata*, recursul nu va putea fi exercitat decât în condițiile și pentru motivele expres și limitativ prevăzute de lege, chiar și în cazurile în care legea suprimă calea de atac ordinară a apelului.

Importanța practică a acestei clasificări vizează următoarele aspecte:

– executarea silită a hotărârii este suspendată pe durata termenului în care poate fi exercitată calea de atac ordinară a apelului, iar apoi, pe timpul judecării acesteia, în vreme ce căile de atac extraordinare nu au, în principiu, efect suspensiv de executare;

– cât timp este deschisă calea de atac a apelului nu se poate recurge la o cale de atac extraordinară [art. 459 alin. (1) C.proc.civ.]. De la această regulă legea instituie o *excepție în ceea ce privește recursul*, în sensul că permite părților ca, în cazul în care o hotărâre este susceptibilă de apel și de recurs, să convină ca aceasta să poată fi atacată, înăuntrul termenului de apel, direct cu recurs, la instanța care ar fi fost competentă să judece recursul împotriva hotărârii date în apel. Într-un asemenea caz, recursul poate fi exercitat *numai pentru încălcarea sau aplicarea greșită a normelor de drept material*. Potrivit art. 459 alin. (2) teza a II-a C.proc.civ., *consimțământul părților* trebuie să fie expres și exprimat fie prin înscris autentic, fie prin declarație verbală, dată în fața instanței a cărei hotărâre se atacă și consemnată într-un proces-verbal. Din economia dispozițiilor art. 459 alin. (2) C.proc.civ. rezultă că o convenție în sensul exercitării directe a recursului nu poate interveni decât dacă hotărârea atacată este încă susceptibilă de apel, adică înainte de expirarea termenului de apel[1]. O asemenea convenție nu ar putea fi încheiată în mod valabil după expirarea termenului de apel, deoarece, așa cum prevede în mod expres art. 459 alin. (2) teza I C.proc.civ., în cazul hotărârilor susceptibile de apel, dacă acesta nu a fost exercitat, recursul este inadmisibil.

Potrivit art. 459 alin. (3) C.proc.civ., *căile extraordinare de atac pot fi exercitate și concomitent*, în condițiile legii. Astfel, se pot exercita recursul și revizuirea, contestația în anulare și revizuirea. Însă, așa cum rezultă din dispozițiile art. 504 alin. (1) și (2) C.proc.civ., recursul și contestația în anulare nu se pot exercita concomitent;

– în unele situații, calea de atac extraordinară devine inadmisibilă, dacă partea interesată putea să invoce motivul respectiv prin intermediul căii de atac ordinare, dar nu a făcut-o. Astfel: motivele de casare nu pot fi primite decât dacă ele nu au putut fi invocate pe calea apelului sau în cursul judecării apelului ori, deși au fost invocate în termen, au fost respinse sau instanța a omis să se pronunțe asupra lor [art. 488 alin. (2) C.proc.civ.]; dacă a expirat termenul de apel, fără ca acesta să fi fost exercitat, recursul devine inadmisibil [art. 459 alin. (2) C.proc.civ.]; nelegalitatea procedurii de citare pentru termenul la care a avut loc judecata nu poate fi invocată direct pe calea

[1] A se vedea, în același sens, V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1043.

contestației în anulare, ci partea interesată este obligată să valorifice acest motiv prin intermediul apelului și, cu unele nuanțări, al recursului (art. 504 C.proc.civ.).

2.2. Căi de atac de reformare și căi de atac de retractare

Această clasificare se face în funcție de instanța competentă să soluționeze calea de atac.

Căile de atac *de reformare* sunt acelea care se soluționează de o instanță ierarhic superioară celei care a pronunțat hotărârea, prin intermediul lor realizându-se controlul judiciar[1]. Intră în această categorie apelul și recursul.

Căile de atac *de retractare* sunt acele căi care se adresează chiar instanței a cărei hotărâre se atacă, pentru ca, în temeiul motivelor prevăzute de lege, aceasta să își retragă hotărârea și să pronunțe o alta. Au acest caracter contestația în anulare și revizuirea[2].

2.3. Căi de atac devolutive și căi de atac nedevolutive

O cale de atac este *devolutivă* dacă antrenează o rejudecare în fond a pricinii, în întregul ei, fără restricții în privința administrării probelor. Din economia reglementării căilor de atac în Codul de procedură civilă rezultă că numai *apelul* prezintă efect devolutiv. Celelalte căi de atac prevăzute de cod sunt *nedevolutive*, deoarece nu presupun o rejudecare a fondului pricinii. În ceea ce privește caracterul nedevolutiv al acestor căi de atac, trebuie subliniat că el se raportează la *calea de atac propriu-zisă*, iar nu la rejudecarea pricinii ca efect al admiterii căii de atac respective. Astfel, ca urmare a casării unei hotărâri, de regulă, are loc o rejudecare a fondului, în condițiile stabilite de art. 498 C.proc.civ.; admiterea unei contestații în anulare duce la anularea hotărârii atacate și la rejudecarea fondului ori a recursului sau a motivului de casare omis; admiterea unei cereri de revizuire, pentru majoritatea motivelor prevăzute de art. 509 C.proc.civ., are ca efect o rejudecare a pricinii.

Trebuie reținut că, în mod excepțional, este posibil ca nici apelul să nu aibă efect devolutiv, și anume atunci când prin exercitarea căii de atac se urmărește anularea hotărârii de primă instanță și respingerea ori anularea cererii de chemare în judecată ca urmare a invocării unei excepții sau trimiterea dosarului la instanța competentă [art. 476 alin. (3) C.proc.civ.].

[1] Subliniem că nu trebuie pus semnul egalității între controlul judiciar și controlul judecătoresc. Noțiunea de „control judiciar" este rezervată pentru acele situații în care sunt supuse controlului hotărâri judecătorești, în vreme ce aceea de „control judecătoresc" cuprinde în sfera sa situațiile în care instanțele judecătorești exercită un control de legalitate și de temeinicie asupra actelor emise de organe din afara sistemului judiciar, organe cu sau fără activitate jurisdicțională. Pe larg, cu privire la distincția dintre controlul judiciar și controlul judecătoresc, a se vedea V.M. Ciobanu, *Tratat 1997*, vol. II, p. 323-326.

[2] Aparent, nu ar fi normal ca aceeași instanță să judece și calea de atac exercitată împotriva propriei hotărâri, neexistând niciun argument care să permită atribuirea celei de-a doua hotărâri o valoare superioară primei hotărâri, de vreme ce judecătorii sunt de același nivel. Trebuie însă precizat că prin căile de atac de retractare se invocă împrejurări, limitativ prevăzute de lege, care nu au fost avute în vedere la pronunțarea hotărârii atacate, astfel încât instanța nu își controlează propria hotărâre, ci judecă unele aspecte noi.

2.4. Căi de atac suspensive de executare silită şi căi de atac nesuspensive de executare silită

Această clasificare vizează numai hotărârile susceptibile de executare silită.

Conform art. 468 alin. (5) C.proc.civ., termenul de apel suspendă de drept executarea hotărârii de primă instanţă, efectul suspensiv fiind continuat prin introducerea cererii de apel în termen. Prin excepţie de la regula efectului suspensiv al termenului de apel şi al apelului exercitat în termen, în cazurile în care hotărârea se bucură de executare provizorie (de drept sau judecătorească) potrivit art. 448 şi art. 449 C.proc.civ., apelul nu mai este suspensiv, însă instanţa de apel poate să încuviinţeze suspendarea executării provizorii, numai cu plata unei cauţiuni.

În regulă generală, căile extraordinare de atac sunt nesuspensive de executare silită. În mod excepţional, potrivit art. 484 alin. (1) C.proc.civ., şi *recursul* suspendă de drept executarea silită, anume în pricinile privitoare la desfiinţarea de construcţii, plantaţii sau a oricăror lucrări având o aşezare fixă, precum şi în cazurile anume prevăzute de lege (de exemplu, în materia contenciosului administrativ, conform art. 20 din Legea nr. 554/2004). Pentru celelalte situaţii, la cererea recurentului, instanţa de recurs poate dispune, motivat, suspendarea executării hotărârii atacate cu recurs, cu depunerea unei cauţiuni [art. 484 alin. (2)-(6) C.proc.civ.].

Contestaţia în anulare şi revizuirea nu sunt niciodată suspensive de executare silită, dar instanţa sesizată cu o contestaţie în anulare sau o revizuire poate să acorde, la cererea părţii interesate, suspendarea executării hotărârii atacate, sub condiţia depunerii unei cauţiuni (art. 507 şi art. 512 C.proc.civ.).

§3. Reguli generale pentru folosirea căilor de atac

3.1. Existenţa unei hotărâri judecătoreşti pe care legea o declară susceptibilă de a fi atacată. Obiectul căilor de atac

Căile de atac presupun existenţa unei hotărâri judecătoreşti despre care partea interesată afirmă că ar conţine unele greşeli sau o injustiţie. Rezultă că *obiectul căilor de atac* nu mai este pretenţia concretă a reclamantului (ca în cazul cererii de chemare în judecată), ci chiar *hotărârea judecătorească atacată*. Este însă necesar ca legea să declare hotărârea respectivă susceptibilă de exerciţiul căilor de atac, cel puţin al unora dintre acestea. Regula este că orice hotărâre judecătorească poate fi atacată prin intermediul apelului, cu excepţia cazurilor expres prevăzute de lege, în timp ce căile de atac extraordinare pot fi exercitate numai împotriva hotărârilor stabilite prin lege.

În principiu, *hotărârile primei instanţe* pot fi atacate cu *apel*, dacă nu suntem în prezenţa unei situaţii în care legea a suprimat dreptul de apel [precum art. 421 alin. (2), art. 437 alin. (1), art. 440 C.proc.civ. etc.] ori dacă nu este vorba de o încheiere premergătoare, ce nu poate fi apelată, în principiu, decât odată cu fondul. Împotriva *hotărârilor date fără drept de apel*, precum şi a *hotărârilor date în apel* se poate exercita *recursul*, dacă legea nu suprimă în mod expres calea de atac a recursului. *Hotărârile care nu sunt sau nu mai sunt susceptibile de apel* pot fi atacate pe calea *revizuirii*. *Contestaţia în anulare* poate fi formulată numai împotriva *hotărârilor definitive*.

În legătură cu obiectul căilor de atac de reformare, se mai ridică problema de a şti *ce parte din hotărâre poate fi atacată*. Sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, în literatura de specialitate[1] era controversată chestiunea dacă obiectul recursului (şi, în egală măsură, al apelului) îl formează numai dispozitivul hotărârii sau puteau fi atacate separat şi considerentele hotărârii. În practica judiciară[2] se decisese că numai dispozitivul hotărârii poate fi atacat prin intermediul căilor de atac de reformare, deoarece numai această parte a hotărârii constituie ordinul instanţei cu privire la raportul juridic dedus judecăţii şi este susceptibilă de executare silită; considerentele hotărârii servesc numai pentru a interpreta dispozitivul, pentru a-i preciza întinderea şi înţelesul, necăpătând autoritate de lucru judecat decât prin dispozitiv şi numai în măsura în care îl explică şi se reflectă în el.

Cu toate acestea, în practica judiciară, într-o cauză având ca obiect anularea căsătoriei, în care se reţinuse, implicit, în considerente, că ambii soţi fuseseră de rea-credinţă la încheierea căsătoriei, s-a decis că există interesul de a se declara recurs împotriva considerentelor, deoarece statuarea din motivare depăşea natura juridică a unui simplu considerent, fiind posibilă opunerea autorităţii de lucru judecat, în legătură cu obligaţia de întreţinere şi alte raporturi patrimoniale dintre soţi[3].

Actualul Cod de procedură civilă, după ce în art. 461 alin. (1) stabileşte regula că partea împotriva căreia se îndreaptă calea de atac este *dispozitivul hotărârii*, în alin. (2) al aceluiaşi articol prevede şi condiţiile în care aceasta poate viza considerentele hotărârii atacate. Se tranşează în acest mod controversa de care aminteam mai sus, în sensul recunoaşterii posibilităţii exercitării căii de atac *exclusiv împotriva considerentelor hotărârii*.

Astfel, în conformitate cu dispoziţiile art. 461 alin. (2) C.proc.civ., în cazul în care calea de atac vizează numai considerentele hotărârii prin care s-au dat dezlegări unor probleme de drept ce nu au legătură cu judecata acelui proces sau care sunt greşite ori cuprind constatări de fapt ce prejudiciază partea, instanţa, *admiţând calea de atac, va înlătura acele considerente şi le va înlocui cu propriile considerente, menţinând soluţia cuprinsă în dispozitivul hotărârii atacate*.

Subliniem că pentru exercitarea căii de atac împotriva considerentelor hotărârii este necesar ca *partea să justifice un interes*. Sub acest aspect, menţionăm că textul de lege vizează, în principal, ipoteza în care, deşi mulţumită de soluţia cuprinsă în dispozitivul hotărârii, partea este lezată de considerentele ei, întrucât acestea fie nu au legătură cu judecata acelui proces, fie sunt greşite, fie cuprind constatări de fapt ce o prejudiciază[4]. Cu toate acestea, art. 461 alin. (2) C.proc.civ. nu exclude situaţiile în care şi partea care a pierdut procesul să poată justifica un interes în atacarea consideren-

---

[1] A se vedea, pe larg, V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1046-1047, precum şi lucrările acolo citate.

[2] Cas. I, dec. nr. 1330/1932, *apud* I. Stoenescu, Gh.D. Păduraru, G.V. Protopopescu, *Accelerarea judecăţilor*, Ed. Tiparul Românesc, 1947, p. 244, nr. 34; C.S.J., s. com., dec. nr. 165/1991, în Dreptul nr. 5-6/1993, p. 133.

[3] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2042/1987, în R.R.D. nr. 6/1988, p. 67.

[4] Ipoteza alin. (2) al art. 461 C.proc.civ. are în vedere doar cazul în care, deşi considerentele sunt greşite, soluţia este corectă, pentru ipoteza în care atât considerentele, cât şi soluţia sunt greşite, partea având deschisă calea de atac împotriva soluţiei [G. Boroi, *Căile de atac. Prezentare de ansamblu*, în *Conferinţele NOUL COD DE PROCEDURĂ CIVILĂ*, http://www.inm-lex.ro/NCPC/doc/Brosura%20NCPC.pdf (citat în continuare *Căile de atac...*), p. 236].

telor. De exemplu, dacă în considerentele hotărârii pronunțate într-o acțiune în revendicare se reține că posesorul este de rea-credință, proprietarul poate cere contravaloarea folosinței imobilului pentru ultimii 3 ani. Într-o astfel de ipoteză, se justifică interesul posesorului care a pierdut procesul de a ataca doar considerentele[1].

Prin dispozițiile art. 461 alin. (2) C.proc.civ. se prevede și modul în care procedează instanța în cazul în care găsește întemeiată calea de atac împotriva considerentelor. În această ipoteză, legea stabilește că instanța admite calea de atac și dispune înlăturarea considerentelor vizate de calea de atac și înlocuirea lor cu propriile considerente, fără ca soluția cuprinsă în dispozitivul hotărârii atacate să fie modificată[2].

În ceea ce privește *recursul*, cale de atac ce poate fi exercitată exclusiv pentru motive care privesc legalitatea hotărârii atacate, se ridică problema dacă, atunci când este exercitat exclusiv împotriva considerentelor, trebuie să se încadreze în motivele de casare prevăzute de art. 488 alin. (1) C.proc.civ. sau este suficient să se indice una dintre ipotezele prevăzute de art. 461 alin. (2) C.proc.civ. În opinia noastră, art. 461 alin. (2) C.proc.civ. și-a propus doar să permită exercitarea căii de atac (apelul sau recursul) exclusiv împotriva considerentelor, deci să deroge numai de la regula înscrisă în primul alineat al aceluiași articol, nu însă și de la celelalte dispoziții din materia apelului sau a recursului. Așadar, în cazul recursului exercitat exclusiv împotriva considerentelor, art. 488 alin. (1) C.proc.civ. este aplicabil[3]. În realitate, discuția este mai mult teoretică, având în vedere că, de cele mai multe ori, ipotezele la care se referă art. 461 alin. (2) C.proc.civ. se încadrează în motivul de recurs prevăzut de art. 488 alin. (1) pct. 6 C.proc.civ.

Posibilitatea exercitării căii de atac direct împotriva considerentelor ridică *problema suportării cheltuielilor de judecată în calea de atac*. Sub acest aspect au fost formulate două puncte de vedere: acordarea cheltuielilor de judecată este justificată, întrucât calea de atac a fost admisă, partea a exercitat-o în mod justificat, nu este în culpă, motiv pentru care cheltuielile pe care le-a efectuat (și aici pot fi avute în vedere în special cele de deplasare, cele cu onorariul pentru reprezentarea prin apărător calificat etc.) nu ar trebui să rămână în sarcina ei[4]; în opinia contrară s-a argumentat că nu poate fi reținută o culpă a intimatului, astfel încât soluția va fi de admitere a apelului sau a recursului, fără a se acorda însă cheltuieli de judecată părții care a declarat-o[5]. S-a arătat, de asemenea[6], că, deși, în condițiile admiterii căii de atac, este justificată obligarea intimatului la plata cheltuielilor de judecată, ar fi fost mai potrivit

[1] A se vedea și G. Boroi, *Căile de atac...*, p. 235-236.

[2] Pentru dezvoltări cu privire la modul de redactare a minutei în ipoteza în care instanța de control judiciar, admițând calea de atac împotriva considerentelor, substituie propriul considerent celor ale instanței de fond, a se vedea C. Negrilă, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 860-861.

[3] În sensul că recursul exercitat exclusiv împotriva considerentelor hotărârii atacate trebuie să se întemeieze pe unul dintre motivele de casare prevăzute de art. 488 alin. (1) C.proc.civ., a se vedea și: M. Tăbârcă, *Drept procesual civil. Căile de atac*, vol. III, Ed. Universul Juridic, București, 2014 (citat în continuare *Drept procesual civil 2014*, vol. III), p. 31-32; O. Spineanu-Matei, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 924.

[4] V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1047.

[5] M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2014*, vol. III, p. 33.

[6] V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1047.

ca pentru astfel de ipoteze să se prevadă soluția din art. 447 C.proc.civ., în sensul ca statul, din fondul constituit potrivit legii, să suporte cheltuielile de judecată[1].

3.2. Manifestarea de voință a unei părți, în sensul de a exercita o cale de atac. Subiectele căilor de atac

Folosirea căilor de atac reprezintă o facultate recunoscută de lege părților aflate în proces. De această facultate părțile pot să uzeze sau nu. Această regulă constituie o formă de manifestare a *principiului disponibilității*. Instanța competentă să soluționeze eventuala cale de atac nu se poate sesiza din oficiu, ci este necesar ca una dintre părți să își manifeste expres voința formulării unei cereri în acest sens, respectând condițiile impuse de lege.

Prin dispozițiile art. 458 C.proc.civ. este instituită regula potrivit cu care căile de atac pot fi exercitate numai de *părțile aflate în proces*. Soluția este firească, deoarece cadrul procesual se stabilește în fața primei instanțe, iar judecata în căile de atac nu se poate desfășura decât în limitele aceluiași cadru procesual. Este vorba despre *părțile inițiale*, inclusiv *terții care au intervenit voluntar în proces sau au fost introduși forțat, în condițiile legii* și au dobândit astfel calitatea de parte, precum și de *succesorii în drepturi ai părților*. Cu toate acestea, conform art. 67 alin. (4) C.proc.civ., calea de atac exercitată de către intervenientul accesoriu este subordonată celei declarate de partea pentru care a intervenit, în sensul că, dacă aceasta din urmă nu a exercitat calea de atac, a renunțat la calea de atac exercitată ori aceasta a fost anulată, perimată sau respinsă fără a fi cercetată în fond, calea de atac exercitată de intervenientul accesoriu se socotește neavenită.

Calitatea de parte la judecata ce s-a finalizat cu hotărârea atacată nu este suficientă pentru exercitarea căii de atac, ci *trebuie să se justifice și interesul de a declara calea de atac*, adică să se justifice folosul practic ce s-ar obține prin exercitarea căii de atac. Astfel, partea care a câștigat nu va avea interes să declare o cale de atac[2], sub rezerva situației în care, prin considerentele hotărârii instanței de fond, s-au dat dezlegări unor probleme de drept ce nu au legătură cu judecata acelui proces sau care sunt greșite ori cuprind constatări de fapt ce prejudiciază partea, situație în care aceasta își poate îndrepta calea de atac (în principiu, așa cum am arătat, sunt vizate doar căile de atac de reformare) numai împotriva acestor considerente.

[1] În ceea ce privește taxa cu care se timbrează cererea pentru exercitarea căii de atac care vizează numai considerentele hotărârii, art. 25 alin. (3) din O.U.G. nr. 80/2013 stabilește că aceasta este, în toate situațiile, de 100 lei.

[2] Subliniem că, în anumite circumstanțe particulare ale speței, ar fi posibil ca această regulă (precum multe alte *reguli de drept* pe care avem tendința să le considerăm absolute, făcând abstracție de împrejurarea că ele *se aplică unor situații de fapt concrete*, unele cu particularități deosebite) să devină inaplicabilă, deoarece nu mai subzistă rațiunile ei, anume că partea care a câștigat la judecata finalizată cu hotărârea respectivă nu poate obține mai mult în calea de atac. Dacă însă hotărârea este afectată de un viciu din cauza căruia nu poate fi executată silit într-un alt stat, iar partea care a câștigat urma să execute hotărârea tocmai în acel stat, atunci este evident că și această parte justifică interesul de a exercita calea de atac, spre a obține o hotărâre susceptibilă de a fi executată silit și în statul respectiv.

Se admite că, în mod excepțional, calea de atac poate fi introdusă și de *unele persoane care nu au participat la judecata în fond*[1].

Astfel, *dobânditorul cu titlu particular* al unui drept sau bun ce formează obiectul litigiului poate uza de calea apelului sau a recursului, dacă transmiterea a avut loc după pronunțarea hotărârii și înainte de expirarea termenului de apel sau, după caz, de recurs pentru partea ce a transmis dreptul; *creditorii chirografari*, conform art. 1560 C.civ., pot declara o cale de atac, dacă debitorul lor nu a exercitat-o, cu excepția hotărârilor pronunțate în pricini cu caracter strict personal.

Potrivit art. 92 alin. (4) C.proc.civ., *procurorul* poate să exercite căile de atac împotriva hotărârilor pronunțate în cazurile prevăzute la alin. (1) al aceluiași articol (acțiunile privind apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție și ale dispăruților, precum și în alte cazuri expres prevăzute de lege), chiar dacă nu a pornit acțiunea civilă, precum și atunci când a participat la judecată, în condițiile legii.

În fine, în materia procedurii necontencioase judiciare, art. 534 alin. (4) C.proc.civ. prevede că apelul poate fi făcut de orice persoană interesată, chiar dacă nu a fost citată la soluționarea cererii.

3.3. Legalitatea căii de atac

Prin această regulă se înțelege faptul că *o hotărâre judecătorească este supusă numai căilor de atac prevăzute de lege*.

Pe cale de consecință, menționarea, din eroare, în dispozitivul hotărârii, a posibilității folosirii unei căi de atac pe care legea nu o acordă, nu creează părții dreptul de a formula împotriva hotărârii calea de atac respectivă, deoarece căile de atac împotriva hotărârilor judecătorești sunt determinate de lege, iar nu de instanța de judecată. În schimb, partea va putea exercita calea de atac prevăzută de lege, chiar dacă instanța nu a trecut în dispozitiv mențiunea că hotărârea este susceptibilă de a fi atacată prin intermediul acelei căi de atac.

Această regulă, ce rezulta implicit din ansamblul reglementării Codului de procedură civilă din 1865, este consacrată, actualmente, în mod expres de dispozițiile art. 457 alin. (1) și (2) C.proc.civ. Astfel, potrivit acestor texte legale, hotărârea judecătorească este supusă numai căilor de atac prevăzute de lege, în condițiile și termenele stabilite de aceasta, indiferent de mențiunile din dispozitivul ei, iar mențiunea inexactă din cuprinsul hotărârii cu privire la calea de atac deschisă contra acesteia nu are niciun efect asupra dreptului de a exercita calea de atac prevăzută de lege.

Sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, în practica judiciară se admitea că, în cazul în care în dispozitiv s-a menționat în mod greșit că hotărârea poate fi atacată cu recurs, deși legea prevedea calea de atac a apelului, eventuala cerere de recurs va fi considerată apel, urmând a fi judecată ca atare, iar atunci când instanța a trecut în dispozitiv posibilitatea atacării hotărârii pe care a pronunțat-o cu apel, deși legea nu acorda acest drept, ci prevedea posibilitatea exercitării recursului, eventualul apel al părții urma a fi considerat și judecat ca recurs. În această ultimă ipoteză au

[1] A se vedea: V.M. Ciobanu, *Tratat 1997*, vol. II, p. 338-339; C. Negrilă, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 851-852.

existat însă unele dificultăți practice, deoarece recursul, sub sancțiunea nulității, trebuia motivat înăuntrul termenului de recurs, iar instanța de recurs nu era obligată, ci doar avea facultatea de a reține din oficiu motivele de casare de ordine publică. În practica judiciară au existat de altfel soluții divergente în acest sens, unele instanțe anulând, în acest caz, recursul ca tardiv motivat sau ca nemotivat, altele dispunând repunerea recurentului în termenul de motivare a căii de atac.

Actualul Cod de procedură civilă reglementează în mod expres chestiunea *declarării unei căi de atac inadmisibilă, în considerarea menționării eronate din dispozitivul hotărârii atacate*.

Astfel, art. 457 alin. (3) C.proc.civ. dispune că, dacă instanța *respinge ca inadmisibilă calea de atac neprevăzută de lege*, exercitată de partea interesată în considerarea mențiunii inexacte din cuprinsul hotărârii cu privire la calea de atac, hotărârea pronunțată de instanța de control judiciar va fi comunicată, din oficiu, tuturor părților care au luat parte la judecata în care s-a pronunțat hotărârea atacată. De la data comunicării începe să curgă, dacă este cazul, termenul pentru exercitarea căii de atac prevăzute de lege.

Aceste dispoziții legale impun unele precizări. Astfel:

– din faptul că textul de lege face vorbire de comunicarea, din oficiu, a *hotărârii pronunțate de instanța de control judiciar*, rezultă fără echivoc faptul că acesta își găsește aplicare numai în cazul apelului și al recursului, deoarece numai aceste două căi de atac sunt căi de atac de reformare prin care se realizează controlul judiciar;

– din împrejurarea că art. 457 alin. (3) C.proc.civ. face vorbire de *respingerea căii de atac ca inadmisibilă*, iar *nu ca tardivă*[1], ar rezulta că privește *doar calea de atac însăși*, deci că aceste dispoziții nu s-ar aplica decât în ipoteza în care, în considerarea mențiunii eronate din dispozitivul hotărârii atacate, partea interesată a exercitat o cale de atac neprevăzută de lege, iar nu și în situația în care mențiunea eronată se referă la durata termenului de exercitare a căii de atac sau la momentul de la care acesta începe să curgă[2]. În plus, trebuie menționat că prevederile art. 457 alin. (3) C.proc.civ. nu sunt aplicabile nici în situația în care *partea denumește greșit calea de atac formulată*, deși în

[1] De asemenea, apreciem că art. 457 alin. (3) C.proc.civ. nu își găsește aplicarea nici în cazul *anulării căii de atac ca netimbrată*.

[2] Este posibil ca, în unele hotărâri, să se treacă, din eroare, faptul că termenul de apel sau, după caz, de recurs curge de la comunicare, deși hotărârea s-a pronunțat într-o materie pentru care legea prevede că acest termen curge de la pronunțare. În aplicarea principiului legalității căii de atac, urmează ca *termenul de apel sau de recurs să fie calculat de la pronunțare*, deoarece legea stabilește condițiile de exercitare a căii de atac, inclusiv termenele, sens în care sunt de altfel și dispozițiile exprese ale art. 457 alin. (1) C.proc.civ. De asemenea, este posibil ca, deși calea de atac să fie corect indicată de judecător, totuși *termenul să fie menționat în mod eronat* și să se acorde un termen mai lung decât cel prevăzut de lege. Și în acest caz, trebuie admis că soluția este aceea de *aplicare a termenului prevăzut de lege*, iar nu cel indicat în mod eronat de judecător în hotărârea atacată. Totuși, în ambele exemple indicate anterior, este posibil ca partea, încrezându-se în mențiunile hotărârii atacate, să exercite calea de atac în termenul indicat de judecător, iar aceasta să îi fie respinsă ca tardivă. În acest caz, în măsura în care s-ar admite că nu ar putea fi aplicate, prin analogie, dispozițiile art. 457 alin. (3) C.proc.civ., ar exista soluția repunerii în termen a părții, cu condiția ca partea să o solicite, întrucât instanța de judecată nu poate să o acorde din oficiu. „Motivele temeinic justificate", în sensul dispozițiilor art. 186 C.proc.civ., presupun lipsa culpei părții respective, altfel spus cazul fortuit. Totuși, ar putea fi reținută culpa celui care a pronunțat hotărârea, ceea ce ar compensa lipsa de cunoștințe juridice aprofundate a părții cu privire la calea de atac și termenul de exercitare a acesteia (G. Boroi, *Căile de atac...*, p. 229). În același sens, a se vedea și M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2014*, vol. III, p. 14, nr. 17.

dispozitivul hotărârii atacate fusese menționată corect calea de atac prevăzută de lege. Într-o astfel de ipoteză, pot deveni aplicabile prevederile art. 152 C.proc.civ., precum și cele ale art. 457 alin. (4) C.proc.civ., de care ne vom ocupa mai jos, în măsura în care se poate reține eroarea părții în denumirea căii de atac. Cu toate acestea, dacă partea în mod greșit declară o cale de atac neprevăzută de lege, fără însă a se putea reține eroarea în denumirea cererii pe care o formulează, calea de atac urmează a fi respinsă ca inadmisibilă, fără a se proceda la recalificarea căii de atac. De asemenea, nu va exista nici posibilitatea declarării ulterioare a căii de atac prevăzute de lege;

– comunicarea hotărârii instanței de control judiciar prin care se respinge ca inadmisibilă calea de atac se va face *tuturor părților care au luat parte la judecata în care s-a pronunțat hotărârea atacată*, de la data comunicării începând să curgă, dacă este cazul, termenul pentru exercitarea căii de atac prevăzute de lege. Așadar, de beneficiul curgerii noului termen pentru exercitarea căii de atac prevăzute de lege vor profita toate părțile între care s-a desfășurat judecata finalizată prin hotărârea atacată, iar nu numai cele între care a avut loc judecata în fața instanței de control judiciar în cadrul căii de atac respinse ca inadmisibilă. Trebuie reținut însă că hotărârea de respingere ca inadmisibilă a căii de atac, potrivit art. 457 alin. (3) C.proc.civ., nu deschide dreptul la exercitarea unei căi de atac în cazurile în care legea nu prevede nicio cale de atac.

În cazul în care partea declară o cale de atac neprevăzută de lege, în considerarea mențiunii inexacte din cuprinsul hotărârii atacate, *instanța de control judiciar are posibilitatea și de a proceda la recalificarea căii de atac, în temeiul art. 457 alin. (4) C.proc.civ.* Conform acestui text de lege, atunci când instanța dispune recalificarea căii de atac, de la data pronunțării încheierii (prin care se dispune recalificarea – *n.n.*), pentru părțile prezente, sau de la data comunicării încheierii, pentru părțile care au lipsit, va curge un nou termen pentru declararea sau, după caz, motivarea căii de atac prevăzute de lege.

Așadar, în cazul în care partea, în considerarea mențiunii inexacte din cuprinsul hotărârii atacate, declară o cale de atac neprevăzută de lege, *instanța de control judiciar are alegerea între a opta pentru una dintre următoarele posibilități*[1]:

– *să respingă calea de atac ca inadmisibilă*, potrivit art. 457 alin. (3) C.proc.civ., cu consecința comunicării, din oficiu, a hotărârii pronunțate de instanța de control judiciar tuturor părților care au luat parte la judecata în care s-a pronunțat hotărârea atacată; sau

– *să recalifice calea de atac*, conform art. 457 alin. (4) C.proc.civ., cu consecința curgerii unui nou termen pentru declararea sau, după caz, motivarea căii de atac, termen care va curge de la pronunțare pentru părțile prezente și de la comunicare pentru cele lipsă.

Referitor la acest drept de opțiune al instanței trebuie făcute două *precizări*.

În primul rând, posibilitatea exercitării dreptului de opțiune al instanței sesizate cu calea de atac există doar în cazul în care este vorba de o cale de atac de reformare, apelul sau recursul, nu și în cazul căilor de atac de retractare.

În al doilea rând, acest drept de opțiune nu există atunci când instanța de control judiciar constată că, prin mențiunea eronată din cuprinsul hotărârii atacate, instanța a

[1] A se vedea, în același sens, G. Boroi, D.N. Theohari, *Sinteza...*, p. XIII.

indicat existența unei căi de atac de reformare, deși, în acel caz, potrivit legii, hotărârea era definitivă. Într-un atare caz, instanța de control judiciar va respinge calea de atac ca inadmisibilă, conform art. 457 alin. (3) C.proc.civ. Mai mult, întrucât hotărârea este definitivă, potrivit legii, nu va mai exista posibilitatea declarării ulterioare a vreunei căi de atac de reformare.

În legătură cu *prevederile alin. (4) al art. 457 C.proc.civ.*, mai trebuie reținut că ele au un *domeniu de aplicare mai larg decât cel al dispozițiilor alin. (3) al aceluiași articol.*

Astfel, acest text de lege își va găsi aplicarea și în ipoteza pe care am evocat-o mai sus, în care *partea, din neștiință sau lipsă de pregătire, denumește greșit calea de atac formulată*, deși în hotărârea atacată fusese menționată corect calea de atac prevăzută de lege. Într-o atare ipoteză, potrivit art. 152 C.proc.civ., constatând că cererea pentru exercitarea căii de atac este valabil făcută, va dispune recalificarea căii de atac prevăzute de lege, conform art. 457 alin. (4) C.proc.civ.

Întrucât, spre deosebire de alin. (3) al art. 457 C.proc.civ., alin. (4) al aceluiași articol nu mai face referire la instanța de control judiciar, rezultă că aceste dispoziții legale își vor găsi aplicarea și în ipoteza în care, *prin cererea care poartă o denumire greșită, partea declară o cale de atac de retractare*. Prin urmare, în cazul în care constată că, în condițiile art. 152 C.proc.civ., este necesară recalificarea căii de atac de retractare pentru care legea impune un termen de declarare sau de motivare pe care partea nu l-a respectat, instanța va face aplicarea art. 457 alin. (4) C.proc.civ.

În fine, referitor la acest text de lege, mai trebuie subliniat că nici aceste prevederi legale nu acoperă situația în care, deși calea de atac de reformare indicată de instanță în dispozitivul hotărârii atacate este cea prevăzută de lege, *termenul de exercitare a acesteia este eronat*. În acest caz, apreciem că partea interesată va putea solicita *repunerea în termenul* de exercitare a căii de atac.

3.4. Ordinea exercitării căilor de atac

Întrucât legea reglementează mai multe căi de atac, se ridică problema ordinii de exercitare a acestora, cu alte cuvinte, a ierarhiei dintre acestea.

Actuala reglementare consacră în mod expres regulile cu privire la ierarhia căilor de atac, reguli care, sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, erau deduse de doctrină și jurisprudență pe cale de interpretare[1].

O primă regulă este instituită de dispozițiile art. 459 alin. (1) C.proc.civ. și privește ordinea dintre calea ordinară de atac a apelului și căile extraordinare de atac. Potrivit acestei reguli, *căile extraordinare de atac nu pot fi exercitate atât timp cât este deschisă calea de atac a apelului*. Așadar, o hotărâre susceptibilă de apel nu poate fi atacată decât prin intermediul acestei căi de atac.

Un corolar al acestei reguli este și faptul că împotriva aceleiași hotărâri nu pot fi exercitate, concomitent, apelul și o cale de atac extraordinară.

O doua regulă privește raportul dintre apel și recurs și reprezintă o aplicație particulară a primei reguli referitoare la prioritatea căii ordinare de atac față de cea extraordinară. Astfel, art. 459 alin. (2) teza I C.proc.civ. prevede în mod expres că, *în cazul hotărârilor susceptibile de apel, dacă acesta nu a fost exercitat, recursul este inad-*

[1] A se vedea G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 399-400.

misibil. Aşadar, potrivit acestei reguli, care nu este nouă, ea fiind aplicabilă şi sub imperiul vechii reglementări, atunci când apelul nu este suprimat de lege, recursul nu poate fi exercitat *omisso medio*, adică trecând peste calea ordinară de atac.

Interdicţia instituită de art. 459 alin. (2) teza I C.proc.civ. este de strictă interpretare şi aplicare, astfel încât, în principiu, ea nu există în cazul celorlalte căi extraordinare de atac. Cu toate acestea, în cazul contestaţiei în anulare, existenţa unei interdicţii similare se deduce din prevederile art. 504 alin. (1) C.proc.civ., care dispun că această cale de atac este inadmisibilă dacă motivul prevăzut la art. 503 alin. (1) C.proc.civ., referitor la nelegala citare a contestatorului care a lipsit la termenul când a avut loc judecata, putea fi invocat pe calea apelului sau a recursului.

În reglementarea actuală, legea instituie posibilitatea derogării de la regula inadmisibilităţii exercitării *omisso medio* a recursului, în sensul că se recunoaşte *părţilor posibilitatea de a conveni ca o hotărâre susceptibilă de apel să poată fi atacată direct cu recurs*.

Astfel, art. 459 alin. (2) teza a II-a C.proc.civ. dispune că o hotărâre susceptibilă de apel şi de recurs poate fi atacată, înăuntrul termenului de apel, direct cu recurs, la instanţa care ar fi fost competentă să judece recursul împotriva hotărârii date în apel, dacă părţile consimt expres, prin înscris autentic sau prin declaraţie verbală, dată în faţa instanţei a cărei hotărâre se atacă şi consemnată într-un proces-verbal. În acest caz, recursul poate fi exercitat numai pentru încălcarea sau aplicarea greşită a normelor de drept material.

Din dispoziţiile legale citate rezultă că, pentru ca o convenţie având ca obiect suprimarea apelului să fie valabilă, trebuie întrunite următoarele *condiţii*:

– să intervină după naşterea dreptului la apel;

– să fie expresă[1], iar consimţământul părţilor să fie exprimat fie prin înscris autentic, fie prin declaraţie verbală, dată în faţa instanţei a cărei hotărâre se atacă şi consemnată într-un proces-verbal;

– să intervină înainte de expirarea termenului de apel[2]. Într-adevăr, o asemenea convenţie nu ar putea fi încheiată în mod valabil după expirarea termenului de apel, deoarece, aşa cum prevede în mod expres art. 459 alin. (2) teza I C.proc.civ., în cazul hotărârilor susceptibile de apel, dacă acesta nu a fost exercitat, recursul este inadmisibil.

În cazul în care apelul este suprimat prin efectul convenţiei părţilor încheiate în condiţiile art. 459 alin. (2) C.proc.civ., recursul nu va putea fi exercitat decât pentru *încălcarea sau aplicarea greşită a normelor de drept material*. Apreciem că restricţia instituită de art. 459 alin. (2) C.proc.civ. este de ordine publică, astfel încât părţile nu ar putea deroga de la aceasta, stabilind prin convenţia vizând suprimarea dreptului de apel ca recursul să poată fi exercitat şi pentru alte motive prevăzute de lege în afara celui reglementat de pct. 8 al art. 488 alin. (1) C.proc.civ.

[1] Rezultă, aşadar, că simpla renunţare la calea de atac a apelului nu poate fi considerată un acord cu privire la suprimarea apelului şi exercitarea directă a recursului. A se vedea şi C. Negrilă, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 853.

[2] A se vedea, în acelaşi sens, V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1043.

În fine, *a treia regulă* prevăzută de lege referitoare la ordinea de exercitare a căilor de atac are în vedere *căile extraordinare de atac*, cu privire la care art. 459 alin. (3) C.proc.civ. dispune că *pot fi exercitate şi concomitent*, în condiţiile legii. Textul mai adaugă faptul că, în cazul în care sunt exercitate concomitent recursul şi o cale de atac de retractare, *recursul se judecă cu prioritate*, soluţie justificată de caracterul de cale de atac de reformare al recursului.

Trebuie reţinut însă că, deşi art. 459 alin. (3) C.proc.civ. nu face nicio distincţie, totuşi *regula nu este aplicabilă în cazul recursului şi al contestaţiei în anulare*. Aceste căi extraordinare de atac nu pot fi exercitate concomitent, între cele două legea acordând prioritate recursului. Astfel, conform art. 504 alin. (1) şi (2) C.proc.civ., contestaţia în anulare este inadmisibilă dacă motivul prevăzut la art. 503 alin. (1) putea fi invocat pe calea apelului sau a recursului. Cu toate acestea, contestaţia poate fi primită în cazul în care motivul a fost invocat prin cererea de recurs, dar instanţa l-a respins pentru că avea nevoie de verificări de fapt incompatibile cu recursul sau dacă recursul, fără vina părţii, a fost respins fără a fi cercetat în fond.

Aşadar, *pot fi exercitate concomitent recursul şi revizuirea*, caz în care se va proceda la judecata cu prioritate a căii de atac de reformare (cu consecinţa suspendării judecăţii căii de atac de retractare[1]), precum şi *revizuirea şi contestaţia în anulare*.

3.5. Unicitatea căii de atac

Dreptul de a folosi o cale de atac este unic, epuizându-se prin chiar exerciţiul lui. Partea interesată nu poate folosi de mai multe ori o cale de atac împotriva aceleiaşi hotărâri, deci nu se poate judeca de mai multe ori în aceeaşi cale de atac.

Această regulă, recunoscută de doctrină şi aplicată în mod constant de jurisprudenţă şi sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865[2], este consacrată, *de lege lata*, în art. 460 alin. (1) C.proc.civ., potrivit căruia o cale de atac poate fi exercitată împotriva unei hotărâri numai o singură dată, dacă legea prevede acelaşi termen de exercitare pentru toate motivele existente la data declarării acelei căi de atac.

Aplicarea acestei reguli nu ridică nicio problemă în cazul apelului şi al recursului.

De asemenea, ea este reiterată în mod expres, pentru contestaţia în anulare, de art. 504 alin. (3) C.proc.civ., care dispune că o hotărâre împotriva căreia s-a exercitat contestaţia în anulare nu mai poate fi atacată de aceeaşi parte cu o nouă contestaţie în anulare, chiar dacă se invocă alte motive.

În schimb, în materia *revizuirii*, întrucât legea prevede şi termene diferite, şi momente diferite de la care acestea curg pentru cele 11 motive de revizuire, apreciem că *principiul unicităţii căii de atac nu se aplică*[3], însă va opera *decăderea* în legătură cu termenele în care pot fi invocate motivele de revizuire, astfel încât, într-o a doua cerere de revizuire, nu vor putea fi invocate decât motivele prevăzute în art. 509 C.proc.civ. pentru care nu a expirat termenul de exercitare a căii de atac.

[1] V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1043-1044.

[2] A se vedea G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat şi adnotat 1994*, p. 400-401.

[3] A se vedea, în acelaşi sens: G. Boroi, *Căile de atac...*, p. 234; V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1043-1044; C. Negrilă, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 856.

Principiul unicității căii de atac își găsește aplicarea și în ceea ce privește calea de atac căreia îi este supusă hotărârea în cazul în care *prin aceeași hotărâre sunt soluționate și cereri accesorii sau incidentale sau mai multe cereri principale*.

Astfel, în acest sens, art. 460 alin. (2) C.proc.civ. consacră expres regula potrivit căreia, dacă prin aceeași hotărâre au fost soluționate *și cereri accesorii*, hotărârea este supusă în întregul ei căii de atac prevăzute de lege pentru cererea principală. Această regulă, aplicată și sub imperiul reglementării anterioare, își are fundamentul în principiul *accesorium sequitur principale*.

În schimb, spre deosebire de reglementarea anterioară, sub imperiul căreia acest ultim principiu întemeia aplicarea aceleiași soluții și în cazul în care prin aceeași hotărâre erau soluționate și cereri incidentale, în reglementarea actuală este consacrată o soluție diferită. Astfel, în situația în care prin aceeași hotărâre au fost soluționate *și cereri incidentale, dintre care unele sunt supuse apelului, iar altele recursului*, hotărârea în întregul ei este supusă apelului, iar hotărârea dată în apel este supusă recursului [art. 460 alin. (3) C.proc.civ.]. În plus, în reglementarea actuală, aceeași soluție se aplică și în cazul în care prin aceeași hotărâre au fost soluționate *mai multe cereri principale, dintre care unele sunt supuse apelului, iar altele recursului*[1].

Prin excepție de la regula instituită de art. 460 alin. (3) C.proc.civ., în cazul în care hotărârea cu privire la o cerere principală sau incidentală nu este supusă nici apelului și nici recursului, soluția cu privire la celelalte cereri este supusă căilor de atac în condițiile legii [art. 460 alin. (4) C.proc.civ.].

Pentru toate aceste ipoteze speciale enumerate mai sus, *termenul de apel sau, după caz, de recurs este cel de drept comun*, chiar dacă prin legi speciale se prevede altfel [art. 460 alin. (5) C.proc.civ.].

Secțiunea a 2-a. Apelul

§1. Considerații generale. Sediul materiei

Apelul este *calea de atac prin care partea nemulțumită de hotărârea primei instanțe sau procurorul, în condițiile prevăzute de lege, solicită instanței ierarhic superioare reformarea hotărârii atacate*[2].

Din economia dispozițiilor Codului de procedură civilă care reglementează instituția apelului rezultă că acesta este *o cale de atac ordinară, de reformare, devolutivă și suspensivă de executare*.

Așadar, apelul reprezintă calea de atac obișnuită, prin care partea interesată sau procurorul invocă nemulțumiri în legătură cu hotărârea pronunțată de prima instanță[1]. După cum apelul reprezintă o formă de manifestare a acțiunii civile, un mijloc procedural ce intră în conținutul acesteia, tot astfel dreptul de apel constituie o componentă a dreptului la acțiune, cu toate consecințele acestui fapt.

Sediul materiei îl reprezintă art. 466-482 C.proc.civ., care însă nu conțin decât reglementarea chestiunilor specifice judecății în apel. Cu privire la aspectele pe care normele speciale în materia apelului nu le reglementează, conform art. 482 C.proc.civ., urmează a se aplica dispozițiile generale privind judecata în primă instanță, în măsura în care nu sunt potrivnice naturii juridice de cale de atac a apelului. De asemenea, există și o serie de norme speciale în materia apelului, fie chiar în Codul de procedură civilă, fie în alte acte normative.

§2. Formele apelului

În raport de reglementarea apelului, vorbind de această cale de atac, trebuie făcută distincția între apelul principal, apelul incident și apelul provocat.

Așadar, și în actualul Cod de procedură civilă sunt menținute aceleași forme ale apelului[2], noile dispoziții aducând însă unele îmbunătățiri reglementării, în sensul conturării mai precise a caracterului accesoriu al apelului incident.

Apelul principal este apelul pe care îl formulează partea nemulțumită de hotărârea primei instanțe[3].

Apelul incident este apelul pe care îl formulează intimatul din apelul principal împotriva părții cu interese contrare, respectiv apelantul din apelul principal.

Apelul provocat poate fi formulat de intimatul din apelul principal împotriva altui intimat sau a unei persoane care a figurat în primă instanță și care nu este parte în apelul principal, dacă acesta din urmă ar fi de natură să producă consecințe asupra situației sale juridice în proces.

Întrucât ne vom ocupa ulterior de dispozițiile comune aplicabile atât apelului principal, cât și celui incident și celui provocat, în cele ce urmează ne vom opri exclusiv asupra chestiunilor specifice acestor ultime două forme de apel.

---

[1] Este de observat că legea nu prevede care este soluția atunci când prin aceeași hotărâre se soluționează mai multe cereri principale supuse aceleiași căi de atac, dar pentru care legea prevede *termene de exercitare diferite*, iar, în acest caz, nu se aplică principiul *accesorium sequitur principale* pentru determinarea căii de atac.

[2] Pe larg, cu privire la argumentele care justifică existența apelului, precum și la evoluția istorică a instituției apelului în legislația română, a se vedea V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 328-329. Pentru o cercetare monografică, a se vedea A. Ciucă, *Apelul*, Ed. Universul Juridic, București, 2008.

[1] Apelul constituie o formă de manifestare a acțiunii civile, un mijloc procedural ce intră în conținutul acesteia. Aceasta înseamnă că pentru exercițiul dreptului de apel trebuie îndeplinite *condițiile generale pentru exercițiul dreptului la acțiune* (interesul, calitatea procesuală și capacitatea procesuală), la care se mai alătură și unele *condiții speciale* (de exemplu, partea să nu fi renunțat expres sau tacit la dreptul de apel, să nu fie vorba de o hotărâre nesusceptibilă de apel, satisfacerea cerințelor privitoare la taxele de timbru etc.).

[2] Menționăm că apelul incident a mai existat în legislația procesuală civilă română, fiind reglementat prin Legea accelerării judecăților din anul 1929, păstrat ulterior prin Legea accelerării judecăților din anul 1943 și Codul de procedură civilă din 1948. El a fost suprimat odată cu suprimarea apelului în anul 1952 și reintrodus în anul 2001, prin O.U.G. nr. 138/2000, sub denumirea „aderarea la apel". Prin acest din urmă act normativ a fost introdusă, pentru prima dată în Codul de procedură civilă, instituția apelului provocat. A se vedea și V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 330.

[3] Deși în apel pot fi invocate orice nemulțumiri privind nelegalitatea sau netemeinicia hotărârii atacate, totuși, potrivit art. 445 C.proc.civ., îndreptarea, lămurirea, înlăturarea dispozițiilor contradictorii ori completarea hotărârii nu poate fi cerută pe calea apelului sau recursului, ci numai în condițiile art. 442-444 C.proc.civ. În plus, reamintim că dispozițiile art. 420 alin. (3) C.proc.civ. interzic invocarea perimării cererii de chemare în judecată direct în fața instanței de apel.

2.1. Apelul incident

Apelul incident este reglementat de dispozițiile art. 472 C.proc.civ. Potrivit alin. (1) al acestui articol, intimatul este în drept, după împlinirea termenului de apel, să formuleze apel în scris[1], în cadrul procesului în care se judecă apelul făcut de partea potrivnică, printr-o cerere proprie care să tindă la schimbarea hotărârii primei instanțe, iar alin. (2) dispune că, dacă apelantul principal își retrage apelul sau dacă acesta este respins ca tardiv, ca inadmisibil ori pentru alte motive care nu implică cercetarea fondului, apelul incident rămâne fără efect.

Obiectivul urmărit prin art. 472 C.proc.civ. constă în aceea de a pune la dispoziția părții care are interesul de a exercita apel împotriva hotărârii de primă instanță (de exemplu, atunci când ambele părți cad în pretenții), dar totuși nu declară calea de atac în speranța că nici partea adversă nu o va face, sau părții al cărei interes de a declara apel se naște numai în ipoteza în care partea adversă exercită calea de atac și deci există riscul reformării hotărârii primei instanțe (de exemplu, pârâtul căruia, deși i se respinge o excepție procesuală, cum ar fi cea a lipsei calității procesuale sau a prescripției etc., nu poate formula apel principal în cazul în care acțiunea reclamantului se respinge ca nefondată) un mijloc procesual prin care să solicite și ea reformarea hotărârii primei instanțe, dacă aceasta este atacată cu apel de partea adversă. Acest mijloc procesual este apelul incident[2].

Din dispozițiile care reglementează apelul incident se pot desprinde următoarele caracteristici ale acestuia:

– acest apel poate fi formulat *numai de către intimat* și este îndreptat *împotriva părții cu interese contrare*, care are poziția de *apelant* în apelul principal. Așa fiind, rezultă că părțile cu aceleași interese nu pot formula apel incident una împotriva celeilalte;

– apelul incident se exercită *după împlinirea termenului de apel* și *se depune odată cu întâmpinarea la apelul principal*[3];

– fiind o formă de apel, cererea prin care se declară apel incident trebuie să îmbrace *forma scrisă* și să aibă *conținutul prevăzut de lege pentru apelul principal*[4];

– prin apelul incident, intimatul trebuie *să tindă la schimbarea hotărârii primei instanțe*. Altfel, dacă intimatul nu a căzut în pretenții în fața primei instanțe, apărarea în apelul principal o va face prin întâmpinare, și nu pe calea apelului reglementat de art. 472 C.proc.civ.[5];

[1] Se observă că, în reglementarea actuală, s-a renunțat la formularea, nu tocmai potrivită, folosită de dispozițiile art. 293 C.proc.civ. 1865, care făceau vorbire de „aderarea intimatului la apelul făcut de partea potrivnică", formulare care era de natură a crea confuzii cu privire la efectele apelului incident.

[2] Pentru mai multe dezvoltări și exemple, a se vedea V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 331-332. A se vedea și C. Negrilă, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 887-888.

[3] Se observă că, spre deosebire de reglementarea anterioară, actualul Cod de procedură civilă, prin dispozițiile art. 474, impune formularea apelului incident odată cu întâmpinarea la apelul principal, nemaifiind preluate prevederile art. 293 C.proc.civ. 1865, care permiteau declararea acestei forme de apel până la prima zi de înfățișare.

[4] Potrivit art. 23 alin. (2) din O.U.G. nr. 80/2013, apelul incident și apelul provocat se taxează potrivit regulilor prevăzute pentru apelul principal.

[5] Pentru o situație în care reclamantul, a cărui cerere fusese admisă în primă instanță, a introdus, în calitate de intimat, un apel în temeiul art. 293 C.proc.civ. 1865 (actualul art. 472 C.proc.civ. – *n.n.*), împreună cu un al doilea intimat, care în primă instanță fusese pârât alături de apelant, și prin care se solicită modificarea hotărârii în sensul respingerii cererii de chemare în judecată, a se vedea C.A. Craiova, s. com., dec. nr. 628/2000, cu *Comentariile* lui N. Țăndăreanu și C. Teau, în C.J. nr. 1/2000, p. 61-62 și nr. 2/2002, p. 80. Desigur, apelul declarat în temeiul art. 293 C.proc.civ. 1865 era inadmisibil – V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 332.

– apelul incident are *caracter accesoriu față de apelul principal*, în sensul că soarta sa depinde de apelul principal[1]. Astfel, art. 472 alin. (2) C.proc.civ. prevede că, dacă apelantul principal își retrage apelul sau dacă acesta este respins ca tardiv, ca inadmisibil ori pentru alte motive care nu implică cercetarea fondului, apelul incident rămâne fără efect și deci va fi respins. Așa cum s-a arătat[2], dispoziția este firească, deoarece intimatul din apelul principal achiesase inițial la hotărârea de primă instanță sau nu exercitase calea de atac în termen și deci, în condițiile în care riscul de a i se înrăutăți situația în apelul principal al adversarului nu mai există, nu se justifică soluționarea cererii sale. Chiar dacă, după introducerea apelului principal, intimatul ar dori reformarea hotărârii primei instanțe, acest lucru nu mai este posibil, în lipsa apelului principal, din moment ce nu a exercitat și el calea de atac în termenul de apel.

2.2. Apelul provocat

Apelul provocat este reglementat de art. 473 C.proc.civ., potrivit căruia, în caz de coparticipare procesuală, precum și atunci când la prima instanță au intervenit terțe persoane în proces, intimatul este în drept, după împlinirea termenului de apel, să declare în scris apel împotriva altui intimat sau a unei persoane care a figurat în primă instanță și care nu este parte în apelul principal, dacă acesta din urmă ar fi de natură să producă consecințe asupra situației sale juridice în proces, dispozițiile art. 472 alin. (2) C.proc.civ. aplicându-se în mod corespunzător.

Așadar, apelul provocat se poate introduce tot *numai de către intimat*, dar în două ipoteze diferite:

a) în cazul *coparticipării procesuale*, când intimatul declară apel *împotriva altui intimat* (prin ipoteză este vorba de *intimații din apelul principal*, deci legea are în vedere, în acest caz, coparticiparea procesuală pasivă din apel), dacă apelul principal ar fi de natură să producă consecințe asupra situației sale juridice în proces. De exemplu, dacă reclamantul a introdus o cerere în pretenții împotriva a doi pârâți, pretinzând că aceștia au săvârșit o faptă ilicită cauzatoare de prejudicii, iar prima instanță admite cererea față de un pârât și o respinge față de celălalt, pârâtul care a căzut în pretenții,

[1] Așa cum am arătat, în reglementarea actuală, se accentuează *caracterul accesoriu* al apelului incident, legea indicând că acesta nu poate fi formulat decât *după împlinirea termenului de apel*. Astfel, în privința apelului declarat de intimat înăuntrul termenului de apel, dar după declararea apelului principal, nu s-a mai reținut calificarea acestuia drept apel incident. Soluția este firească, deoarece, așa cum s-a subliniat în doctrină, sub imperiul reglementării art. 293 C.proc.civ. 1865 (V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 331), „în ipoteza în care ambele părți declară apel, suntem în prezența a două apeluri principale, dacă au fost exercitate înăuntrul termenului de apel și ele trebuie soluționate deodată. Deci, deși fiecare dintre părți este intimat în apelul adversarului, nu putem vorbi practic de aderare la apel, respectiv de apel incident, fiecare dintre cele două apeluri având o existență de sine stătătoare, iar situația de la prima instanță a oricăreia din părți se poate înrăutăți în apelul celeilalte". De altfel, în reglementarea anterioară, art. 293 alin. (2) teza a doua C.proc.civ. 1865 stabilea că, dacă „aderarea" s-a făcut înăuntrul termenului de apel, ea se considera apel principal.

[2] V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 333.

susținând că nu el a săvârșit fapta ilicită, ci celălalt pârât, sau că au săvârșit-o împreună, declară apel principal împotriva reclamantului, cât și a celuilalt pârât. Nici reclamantul și nici acest din urmă pârât nu au interes să declare apel principal și nici apelul incident reglementat de art. 472 C.proc.civ., fiind suficient să se apere împotriva apelantului prin întâmpinare. Intimatul-reclamant are însă interes să introducă apelul prevăzut de art. 473 C.proc.civ. împotriva intimatului-pârât, pentru ca acesta din urmă să-i plătească suma pretinsă prin cererea de chemare în judecată, singur sau împreună cu apelantul-pârât, în eventualitatea admiterii apelului principal;

b) atunci când *la prima instanță au intervenit terțe persoane în proces sau în caz de coparticipare procesuală în fața primei instanțe*, intimatul este în drept să declare apel *împotriva unei persoane care a figurat în primă instanță și care nu este parte în apelul principal*, dacă acesta din urmă ar fi de natură să producă consecințe asupra situației sale juridice în proces. De exemplu, dacă la judecata în primă instanță pârâtul a chemat în garanție o terță persoană, iar instanța a respins atât cererea reclamantului, cât și cererea de chemare în garanție, pârâtul nu are interes să declare apel principal nici împotriva reclamantului și nici a chematului în garanție. Dacă însă reclamantul face apel, pârâtul-intimat dobândește interesul de a introduce apelul provocat împotriva chematului în garanție, care nu este parte în apelul principal, pentru a repune în discuție cererea formulată în fața primei instanțe, în ipoteza în care apelul principal ar fi admis. De asemenea, în exemplul citat la punctul a), dacă pârâtul care a căzut în pretenții nu formulează apel decât împotriva reclamantului, atunci acesta din urmă, în calitate de intimat, ar avea interesul să declare apel provocat împotriva celui de-al doilea pârât care a figurat în primă instanță, dar care nu a fost atras și în apelul principal, pentru ca, în ipoteza în care apelul principal ar fi admis în tot sau în parte, să se repună în discuție și răspunderea civilă a celui de-al doilea pârât cu privire la care acțiunea fusese respinsă în primă instanță.

Din cele de mai sus rezultă că apelul provocat are următoarele caracteristici:

– poate fi formulat tot *numai de către intimat*, dar se îndreaptă *împotriva altui intimat sau împotriva unei persoane care a fost parte la judecata în prima instanță, dar nu este parte și în apelul principal*;

– apelul provocat se exercită, ca și apelul incident, *după împlinirea termenului de apel* și se depune *odată cu întâmpinarea la apelul principal*. Fiind o formă de apel, el trebuie să îndeplinească aceleași *cerințe de formă* (*cerere scrisă*), inclusiv *timbrarea*, *ca și apelul principal* [art. 474 alin. (1) C.proc.civ. și art. 23 alin. (2) din O.U.G. nr. 80/2013];

– apelul provocat poate fi folosit de intimat în situația în care *admiterea apelului principal* ar fi de natură să producă *consecințe asupra situației sale juridice în proces*;

– existența și soluționarea apelului provocat *depind de existența și soarta apelului principal*, în același mod ca și în cazul apelului incident. Astfel, dacă apelantul principal își retrage apelul sau dacă acesta este respins ca tardiv, ca inadmisibil ori pentru alte motive care nu implică cercetarea fondului, apelul provocat rămâne fără efect și va fi respins [art. 473 coroborat cu art. 472 alin. (2) C.proc.civ.].

§3. Obiectul apelului

Referitor la obiectul apelului, art. 466 alin. (1) C.proc.civ. stabilește regula potrivit căreia pot fi atacate cu apel *hotărârile pronunțate în primă instanță, dacă legea nu prevede în mod expres altfel*[1].

Rezultă, așadar, că, în privința hotărârilor pronunțate în primă instanță, apelul există în toate cazurile indiferent de soluția pronunțată, chiar dacă legea nu prevede în mod expres aceasta, pentru suprimarea căii de atac ordinare fiind necesar să existe un text de lege expres în acest sens. Această regulă este consecința caracterului apelului de cale ordinară de atac în cadrul căreia are loc devoluțiunea fondului, asigurându-se astfel dublul grad de jurisdicție.

În aplicarea principiului legalității căii de atac, art. 466 alin. (2) C.proc.civ. prevede că sunt supuse apelului și *hotărârile date în ultimă instanță dacă, potrivit legii, instanța nu putea să judece decât în primă instanță*, iar alin. (3) al aceluiași text stabilește că *hotărârile date în ultimă instanță rămân neapelabile, chiar dacă în hotărâre s-a arătat că au fost pronunțate în primă instanță*.

Întrucât dublul grad de jurisdicție nu este de ordin constituțional și nici impus în materie civilă de rigorile dreptului fundamental de acces la o instanță consacrat de art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului, prin dispoziții exprese ale legii poate fi suprimat dreptul de apel împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță, astfel încât hotărârile respective sunt executorii de la data pronunțării lor. În regulă generală, *hotărârile de primă instanță care nu sunt susceptibile de apel pot fi atacate cu recurs, dacă prin lege nu se prevede că acestea sunt definitive*, fiind deci suprimate ambele căi de atac de reformare.

Astfel, sunt *hotărâri pronunțate fără drept de apel, dar care pot fi atacate cu recurs*:

– hotărârea prin care s-a admis excepția de necompetență și s-a respins cererea ca inadmisibilă întrucât este de competența unui organ fără activitate jurisdicțională ori ca nefiind de competența instanțelor române – art. 132 alin. (4) C.proc.civ.;

– hotărârea prin care se constată renunțarea la judecată, cu excepția celei date de o secție a Înaltei Curți de Casație și Justiție – art. 406 alin. (6) C.proc.civ.;

– hotărârea prin care se respinge cererea în fond ca urmare a renunțării la însuși dreptul pretins – art. 410 C.proc.civ.;

– hotărârea de perimare – art. 421 alin. (2) C.proc.civ.[2];

– hotărârea dată în baza recunoașterii pretențiilor – art. 437 alin. (1) C.proc.civ.;

---

[1] Precizăm că, potrivit art. 7 din Legea nr. 76/2012, cu excepția contenciosului administrativ și fiscal, inclusiv a azilului, ori de câte ori printr-o lege specială (textul are în vedere legile anterioare actualului Cod de procedură civilă – *n.n.*) se prevede că hotărârea judecătorească de primă instanță este „definitivă", de la data de 15 februarie 2013, aceasta va fi supusă numai apelului la instanța ierarhic superioară. Aceste dispoziții se aplică și în cazul în care printr-o lege specială se prevede că hotărârea judecătorească de primă instanță este „supusă recursului" sau că „poate fi atacată cu recurs" ori, după caz, legea specială folosește o altă expresie similară.

[2] Apreciem că, *de lege lata*, hotărârea de perimare este susceptibilă de recurs, indiferent de stadiul procesual în care se constată intervenția perimării (în fond, în apel sau în căile extraordinare de atac, inclusiv în recurs). În același sens: C.C. Dinu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 917; C.G. Frențiu, D.-L. Bâldean, *Noul Cod 2013*, p. 633. În sens contrar, C. Negrilă, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 787-788.

– hotărârea de expedient, care consfinţeşte tranzacţia părţilor – art. 440 C.proc.civ.

În aceste ipoteze, recursul se soluţionează, potrivit legii, de instanţa ierarhic superioară. Atunci când legea nu prevede în mod expres altfel, cum este cazul în ceea ce priveşte renunţarea la judecată, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie este competentă să judece recursul, dacă este instanţă ierarhic superioară.

Sunt *hotărâri definitive, întrucât prin lege au fost suprimate atât apelul, cât şi recursul*:

– hotărârea de declinare a competenţei – art. 132 alin. (3) C.proc.civ.;

– hotărârea prin care se soluţionează conflictul de competenţă – art. 135 alin. (4) C.proc.civ.;

– hotărârea de strămutare – art. 144 alin. (2) C.proc.civ.;

– hotărârea de divorţ, în cazul divorţului prin acordul soţilor – art. 930 alin. (4) C.proc.civ.

Cât priveşte *hotărârile pronunţate într-o contestaţie în anulare*, acestea sunt supuse apelului numai dacă şi hotărârea ce a format obiectul contestaţiei în anulare ar fi fost susceptibilă de apel [art. 508 alin. (4) C.proc.civ.].

Principiul *accesorium sequitur principale* se aplică şi în privinţa posibilităţii atacării cu apel a unei *hotărâri pronunţate într-o cerere de revizuire*. Astfel, dacă hotărârea ce a format obiectul revizuirii este susceptibilă de apel, atunci şi hotărârea pronunţată în revizuire este supusă apelului. Însă, dacă s-a cerut revizuirea pentru hotărâri potrivnice, nu este deschisă decât calea de atac a recursului, atât în cazul în care hotărârea ce a încălcat autoritatea de lucru judecat (care ar urma să se anuleze) este o decizie a unei instanţe de apel, cât şi atunci când aceasta este o sentinţă de primă instanţă [art. 513 alin. (6) C.proc.civ.].

Acelaşi principiu guvernează regimul căilor de atac şi în ceea ce priveşte *hotărârea de completare* a unei hotărâri judecătoreşti, care, potrivit art. 446 C.proc.civ., este supusă aceloraşi căi de atac ca şi hotărârea în legătură cu care s-a solicitat completarea.

Cele ce preced au avut în vedere hotărârile propriu-zise (sentinţele) pronunţate de prima instanţă, nu şi încheierile pronunţate în cursul judecăţii (încheierile premergătoare) şi nici încheierile prin care, în anumite materii, nu se iau măsuri în cursul judecăţii, ci se pronunţă soluţii finale asupra procesului. În cele ce urmează, ne vom referi la regimul juridic al tuturor acestor încheieri sub aspectul posibilităţii atacării lor cu apel.

În privinţa *încheierilor premergătoare*, regula este stabilită de art. 466 alin. (4) C.proc.civ., care prevede că împotriva încheierilor premergătoare nu se poate face apel decât odată cu fondul, afară de cazul când legea dispune altfel. Întrucât legea nu prevede că apelul formulat împotriva hotărârii finale se socoteşte făcut şi împotriva încheierilor premergătoare, considerăm că intenţia legiuitorului a fost de a institui *obligaţia apelantului de a indica, dacă este cazul, şi încheierile premergătoare pe care le consideră netemeinice sau nelegale şi pe care doreşte să le atace*[1].

De la regula enunţată mai sus există două categorii de *excepţii*.

Astfel, există încheieri premergătoare care *nu pot fi apelate niciodată, întrucât, potrivit legii, nu sunt supuse niciunei căi de atac*. Intră în această categorie, de exemplu:

[1] În acelaşi sens: V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1053, nr. 4; M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2014*, vol. III, p. 43, nr. 80.

– încheierea prin care s-a încuviinţat sau s-a respins abţinerea, cea prin care s-a încuviinţat recuzarea, precum şi încheierea prin care s-a respins recuzarea în cazul prevăzut la art. 48 alin. (3) C.proc.civ. referitor la admiterea declaraţiei de abţinere şi respingerea cererii de recuzare, indiferent de motivul acesteia, prin aceeaşi încheiere, ca rămasă fără obiect [art. 53 alin. (2) C.proc.civ.];

– încheierea privind cererea de suspendare în cazul strămutării [art. 143 alin. (2) C.proc.civ.];

– încheierea prin care s-a admis contestaţia privind tergiversarea procesului şi prin care instanţa ia de îndată măsurile necesare înlăturării situaţiei care a provocat tergiversarea judecăţii [art. 524 alin. (4) C.proc.civ.];

– încheierea de admitere a cererii de asigurare a probelor [art. 361 alin. (1) C.proc.civ.][1] etc.

Alte încheieri premergătoare *pot fi atacate separat* de hotărârea de fond. În această categorie se includ:

– încheierea prin care s-a respins ca inadmisibilă cererea de intervenţie voluntară sau o cerere de chemare în judecată a altei persoane, o cerere de chemare în garanţie ori o cerere de arătare a titularului dreptului [art. 64 alin. (4), art. 69 alin. (3), art. 74 alin. (2) şi art. 77 alin. (2) C.proc.civ.]. Menţionăm că, întrucât cererea de intervenţie voluntară poate fi formulată, în condiţiile legii, şi direct în apel, încheierea prin care instanţa de apel a respins ca inadmisibilă cererea de intervenţie voluntară poate fi atacată separat doar cu recurs la instanţa ierarhic superioară [art. 64 alin. (4) C.proc.civ.];

– încheierea prin care s-a soluţionat cererea de înfiinţare/ridicare a sechestrului asigurător sau a popririi asigurătorii [art. 953 alin. (3), art. 956 şi art. 970 alin. (1) C.proc.civ.]. Menţionăm că, potrivit art. 958 C.proc.civ., în toate cazurile în care competenţa de primă instanţă aparţine curţii de apel, calea de atac este recursul;

– încheierea de respingere a cererii de asigurare a probelor [art. 361 alin. (2) C.proc.civ.].

În acest context, trebuie subliniat că există şi încheieri premergătoare pronunţate de prima instanţă cu privire la care legea prevede *o altă cale de atac decât apelul*. Constituie asemenea exemple:

– încheierea prin care prima instanţă a dispus suspendarea judecăţii, care poate fi atacată numai cu recurs, în mod separat, la instanţa ierarhic superioară; când suspendarea a fost dispusă de Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, hotărârea este definitivă (art. 414 C.proc.civ.);

– încheierea prin care s-a dispus obligarea la amendă judiciară sau la despăgubiri, care este supusă reexaminării, ce se soluţionează de un alt complet al aceleiaşi instanţe [art. 191 alin. (1) şi (3) C.proc.civ.];

– încheierea prin care instanţa respinge ca neîntemeiată contestaţia privind tergiversarea procesului, împotriva căreia se poate face numai plângere, care se soluţionează de instanţa ierarhic superioară. Când procesul se judecă la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, plângerea se soluţionează de un alt complet al aceleiaşi secţii [art. 524 alin. (5) C.proc.civ.].

[1] În context avem în vedere asigurarea probelor pe cale incidentală, pentru că numai în această ipoteză ar fi vorba de o încheiere premergătoare.

În ceea ce privește *încheierile prin care se pronunță o soluție finală asupra procesului*, acestea sunt supuse căilor de atac prevăzute de lege. În anumite cazuri, legea prevede că acestea sunt *supuse numai apelului* [încheierile pronunțate în cadrul procedurii necontencioase judiciare, cu excepția celor pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție, care sunt definitive – art. 534 alin. (2) C.proc.civ.; încheierea prin care se soluționează cererea de suspendare a executării silite – art. 718 alin. (1) și (6) C.proc.civ.], în alte cazuri că *nu sunt supuse niciunei căi de atac* [încheierea prin care se soluționează cererea de suspendare provizorie a executării silite – art. 718 alin. (7) C.proc.civ.] sau că sunt *supuse, după caz, apelului sau recursului* ori că *nu pot fi atacate* [încheierile de îndreptare, de lămurire a hotărârii și de înlăturare a dispozițiilor contradictorii sunt supuse aceloraşi căi de atac ca și hotărârea în legătură cu care s-a cerut îndreptarea, lămurirea sau înlăturarea dispozițiilor contradictorii – art. 446 C.proc.civ.; încheierea prin care se admite cererea de învestire cu formulă executorie a unui titlu executoriu altul decât o hotărâre judecătorească nu este supusă niciunei căi de atac, iar încheierea prin care se respinge cererea poate fi atacată numai cu apel de către creditor – art. 640^1 alin. (4) și (5) C.proc.civ. etc.].

În legătură cu obiectul apelului, se mai ridică problema de a ști *ce parte din hotărâre poate fi atacată cu apel*. Așa cum am arătat deja, actualul Cod de procedură civilă, după ce în art. 461 alin. (1) stabilește regula că partea împotriva căreia se îndreaptă calea de atac este *dispozitivul* hotărârii, în alin. (2) al aceluiași articol prevede și condițiile în care aceasta poate viza *considerentele* hotărârii atacate. Se tranșează astfel controversa existentă, cu privire la acest aspect, sub imperiul reglementării anterioare. Întrucât, în ceea ce privește apelul, nu sunt particularități față de regulile generale stabilite de art. 461 C.proc.civ., analizate mai sus, ne mulțumim a face trimitere la considerațiile corespunzătoare din paragraful referitor la obiectul căilor de atac.

§4. Subiectele apelului

În materie civilă, hotărârile judecătorești își produc efectele numai între părțile care au luat parte la judecarea pricinii. În consecință, cadrul procesual, din punctul de vedere al părților, stabilit la judecata înaintea primei instanțe nu poate fi nici mărit, dar nici micșorat, cu ocazia judecării apelului (desigur că, în privința părților care nu au declarat apel sau împotriva cărora nu s-a declarat apel, hotărârea devine definitivă și dobândește autoritate de lucru judecat).

Niciuneia dintre părți nu i se poate răpi dreptul de a apela hotărârea pronunțată în defavoarea sa, după cum niciunei persoane din afara procesului nu i se poate pretinde sau permite să se judece direct în fața instanței de apel, fără a se fi judecat mai întâi în fața primei instanțe de fond. Articolul 62 alin. (3) C.proc.civ. dispune totuși că, în măsura în care există acordul expres al părților (din apel), *intervenția principală* poate fi făcută și direct în apel, iar art. 63 alin. (2) C.proc.civ. prevede că *intervenția accesorie* poate fi făcută direct chiar și în căile extraordinare de atac, *a fortiori* și în apel, această din urmă prevedere legală justificându-se prin natura juridică de simplă apărare a intervenției accesorii.

Rezultă că *numai părțile de la judecata în primă instanță* au dreptul de a exercita calea de atac a apelului, soluție de principiu prevăzută de art. 458 C.proc.civ. Așa cum

am arătat, o rezervă trebuie făcută în privința apelului exercitat de *intervenientul accesoriu*, a cărui cale de atac se socotește *neavenită* dacă partea pentru care a intervenit nu a exercitat calea de atac, a renunțat la calea de atac exercitată ori aceasta a fost anulată, perimată sau respinsă fără a fi cercetată în fond [art. 67 alin. (4) C.proc.civ.].

Partea care introduce cererea de apel se numește *apelant*, iar partea împotriva căreia se declară apelul poartă denumirea de *intimat*.

Poate avea calitatea de apelant oricare dintre părțile de la judecata în fond, indiferent de poziția procesuală avută (reclamant, pârât, terț intervenient).

Calitatea de *parte la judecata ce s-a finalizat cu hotărârea atacată* nu este suficientă pentru exercitarea apelului, ci trebuie ca aceasta să justifice și *interesul* de a se îndrepta cu apel împotriva hotărârii primei instanțe. Interesul declarării căii de atac trebuie să existe atât în cazul apelului principal, cât și în cel al apelului incident sau provocat. Ca regulă, *partea care a câștigat* nu are interes să atace cu apel hotărârea primei instanțe.

O precizare trebuie făcută și în ceea ce privește *partea care a achiesat la hotărârea primei instanțe*. Conform art. 467 alin. (1) C.proc.civ., partea care a renunțat în mod expres la apel cu privire la o hotărâre nu mai are dreptul de a face apel principal, iar alin. (2) al aceluiași articol prevede că partea care a achiesat tacit la hotărârea primei instanțe prin executarea parțială a acesteia, deși hotărârea executată nu era susceptibilă de executare provizorie, nu mai are dreptul de a formula apel principal, însă numai cu privire la dispozițiile executate. În privința celorlalte dispoziții ale sentinței primei instanțe, partea care a achiesat parțial la aceasta prin executarea de bunăvoie păstrează neatins dreptul de a exercita apel principal. În schimb, chiar dacă legea nu prevede în mod expres, însă soluția se deduce din prevederile art. 467 alin. (2) C.proc.civ., partea care execută de bunăvoie integral hotărârea de primă instanță, deși aceasta nu era susceptibilă de executare provizorie, nu va mai avea dreptul de a face apel principal cu privire la sentința primei instanțe.

Subliniem că partea care a achiesat la hotărârea primei instanțe pierde doar dreptul de a exercita un apel principal, însă păstrează *dreptul de a formula apel incident sau, după caz, apel provocat* în condițiile art. 472 și art. 473 C.proc.civ.[1] Această soluție, admisă și de doctrina dezvoltată sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865[2], rezultă, în reglementarea actuală, din interpretarea *per a contrario* a prevederilor art. 467 C.proc.civ.[3]

În cazul *coparticipării procesuale*, se aplică principiul independenței procesuale, în sensul că apelul unui coparticipant nu profită, dar nici nu vatămă coparticipanților care nu au declarat apel sau față de care nu s-a declarat apel [art. 60 alin. (1) C.proc.civ.]. Numai în mod excepțional, având în vedere natura raportului juridic dintre coparticipanți sau în temeiul unei dispoziții legale, efectele admiterii apelului introdus de un coparticipant se vor extinde și în privința coparticipanților care nu au declarat apel sau al căror apel a fost respins fără a fi cercetat în fond (de exemplu, respins ca tardiv,

[1] Soluția este pe deplin aplicabilă și în cazul recursului incident și al recursului provocat, rațiunile acestei soluții în privința apelului fiind pe deplin aplicabile, *de lege lata*, și în cazul celor două forme ale recursului.

[2] A se vedea V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 339.

[3] A se vedea și G. Boroi, *Apelul. Apelul principal, apelul incident și apelul provocat. Procedura apelului și soluțiile posibile în apel*, în *Conferințele NOUL COD DE PROCEDURĂ CIVILĂ*, http://www.inm-lex.ro/NCPC/doc/Brosura%20NCPC.pdf, p. 239; C. Negrilă, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 871.

anulat ca netimbrat etc.). Excepția de la principiul independenței procesuale își găsește aplicare în cazul raporturilor de solidaritate sau indivizibilitate, în situația în care obiectul litigiului este un bun proprietate comună (de exemplu, admiterea apelului declarat de unul dintre soți va profita și soțului care nu a declarat apel).

Partea nu este obligată să exercite apelul personal, ci o poate face printr-un *reprezentant convențional*. Dacă mandatarul nu este avocat, își va justifica calitatea printr-o procură, în forma prevăzută de art. 85 C.proc.civ., sub sancțiunea prevăzută de art. 82 C.proc.civ.

Când partea este reprezentată de avocat, acesta își justifică calitatea prin împuternicirea avocațială. Potrivit art. 87 alin. (2) C.proc.civ., avocatul care a reprezentat sau asistat partea la judecata în primă instanță poate, chiar fără mandat, să exercite apelul, însă pentru susținerea apelului este necesară o nouă împuternicire.

În cazul în care apelul este introdus de o *persoană care nu are mandat* din partea persoanei interesate, acesta poate fi însușit de partea interesată. În ceea ce privește momentul până la care poate interveni *ratificarea*, la fel ca în reglementarea anterioară, nu există dispoziții exprese. Sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, cu privire la această chestiune, în literatura de specialitate s-au exprimat două soluții. Astfel, într-o opinie, se considera că ratificarea are eficiență numai dacă se produce înăuntrul termenului de exercitare a căii de atac, pentru că altfel s-ar eluda dispozițiile referitoare la acesta, iar, pe de altă parte, intimatul nu poate fi obligat să se judece cu un gerant, deoarece titularul dreptului va ratifica gestiunea numai dacă îi va fi favorabilă[1]. În cadrul acestei opinii, ar urma să se admită că instanța de apel nu mai are posibilitatea de a acorda un termen pentru îndeplinirea lipsei dovezii calității de reprezentant convențional. În cealaltă soluție, majoritară în doctrină[2], se considera că însușirea apelului se poate face și după expirarea termenului de exercitare, deoarece, în caz contrar, ratificarea ar fi transformată într-o operație inutilă, de vreme ce partea, fiind în termen, ar putea efectua chiar ea actul, iar, în plus, prima soluție ar contraveni principiului că ratificarea produce efecte retroactiv. Apreciem că această din urmă soluție, pentru aceleași argumente la care achiesăm, își găsește aplicarea și în reglementarea actuală.

Dreptul de apel se exercită de către partea nemulțumită de hotărârea primei instanțe, împotriva părții adverse. În cazul raporturilor juridice procesuale simple (când judecata în prima instanță a avut loc între un reclamant și un pârât), cel nemulțumit de hotărâre (apelantul) introduce cererea de apel împotriva adversarului (intimatul). Dacă la prima instanță a existat o coparticipare procesuală, pot fi unul sau mai mulți apelanți și unul sau mai mulți intimați, după cum au declarat apel unul sau mai mulți coparticipanți, respectiv s-a formulat apel împotriva unuia sau mai multor coparticipanți.

În ipoteza raporturilor juridice procesuale mai complexe (când la judecata în fața primei instanțe au fost atrași în proces și terți), trebuie făcute unele nuanțări.

[1] A se vedea, spre exemplu, I. Stoenescu, S. Zilberstein, *Drept procesual civil. Tratat. Căile de atac. Procedurile speciale*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1981 (citat în continuare *Căile de atac*), p. 30 (autorii au în vedere recursul, la acea dată calea de atac a apelului fiind suprimată).

[2] V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 341; I. Deleanu, *Procedură civilă*, vol. II, Arad, 1999, p. 307, nota 1; V.M. Ciobanu, *Tratat 1997*, vol. II, p. 337-338; M. Tăbârcă, *Drept procesual civil*, vol. II, Ed. Universul Juridic, București, 2005 (citat în continuare *Drept procesual civil 2005*, vol. II), p. 32.

Dacă s-a formulat o *cerere de intervenție principală*, iar prima instanță a respins atât cererea de chemare în judecată, cât și cererea de intervenție, pot declara apel fie reclamantul, fie intervenientul, fie ambii, iar intimat va fi pârâtul, respectiv intimați vor fi pârâtul și reclamantul în apelul exercitat de intervenientul principal. În cazul în care instanța a admis cererea de chemare în judecată și a respins cererea de intervenție principală, poziția procesuală de apelant poate fi dobândită de pârât sau de intervenient, iar reclamantul va deveni intimat, respectiv intimați vor fi reclamantul și pârâtul în apelul exercitat de intervenientul principal. Când ambele cereri au fost admise în parte (de exemplu, într-un proces de partaj) ori o cerere a fost admisă în parte și cealaltă a fost respinsă, toate cele trei părți pot avea poziția procesuală de apelant și de intimat, în același timp.

Soluțiile sunt asemănătoare și în cazul în care s-a formulat o cerere de chemare în *judecată a altei persoane* ce ar putea pretinde aceleași drepturi ca și reclamantul sau o *cerere de arătare a titularului dreptului real*, deoarece terțul a dobândit, potrivit art. 70 C.proc.civ., poziția procesuală de reclamant sau, după caz, potrivit art. 74 alin. (2) C.proc.civ., poziția procesuală de intervenient principal.

Dacă *pârâtul a introdus o cerere de chemare în garanție*, iar prima instanță a admis atât cererea de chemare în judecată, cât și cererea de chemare în garanție, pârâtul poate declara apel împotriva reclamantului (acest apel nu este condiționat de faptul ca și chematul în garanție să introducă apel împotriva pârâtului, deoarece acesta din urmă are interesul ca eventuala insolvabilitate a garantului să nu se reflecte în patrimoniul său), iar chematul în garanție poate intenta apel contra pârâtului (invocând inexistența obligației sale de garanție sau faptul că pârâtul nu avea dreptul să se îndrepte împotriva sa cu o cerere de despăgubire), dar și contra reclamantului (deși între ei nu există raporturi de drept substanțial), invocând netemeinicia cererii de chemare în judecată și, pe cale de consecință, lipsa de obiect a cererii de chemare în garanție. Când prima instanță a admis cererea de chemare în judecată și a respins cererea de chemare în garanție formulată de pârât, acesta din urmă are interes să declare apel fie contra reclamantului, fie împotriva chematului în garanție, fie împotriva ambilor (de regulă, cererea de apel a pârâtului are două capete, unul principal, vizând soluția instanței cu privire la cererea de chemare în judecată și altul subsidiar, referitor la soluția dată în cererea de chemare în garanție). Dacă ambele cereri au fost respinse (cea de chemare în judecată ca nefondată, iar cea de chemare în garanție ca lipsită de obiect), reclamantul va introduce apel împotriva pârâtului, nu și contra chematului în garanție, întrucât între ei nu există raporturi juridice substanțiale. În plus, deși teoretic s-ar putea admite soluția ca reclamantul să poată introduce apel și împotriva chematului în garanție, în cazul în care respingerea cererii de chemare în judecată a fost urmarea apărărilor formulate de terț în favoarea pârâtului, se observă că, în realitate, în această ipoteză, nu există interesul pentru reclamant de a formula apel împotriva chematului în garanție, deoarece, în acest fel, reclamantul ar deschide calea reiterării acelorași apărări ale chematului în garanție în propriul său apel. În cazul respingerii cererii de chemare în garanție ca rămasă fără obiect ca urmare a respingerii cererii de chemare în judecată, doar pârâtul ar avea interesul să se repună în discuție cererea de chemare în garanție, însă numai în cazul în care reclamantul ar introduce împotriva sa un apel principal vizând reformarea hotărârii primei instanțe cu privire la soluția pronunțată asupra cererii principale. Mijlocul procesual prin care pârâtul, intimat în apelul

principal, poate solicita reluarea analizei cererii de chemare în garanție în calea de atac este *apelul provocat* exercitat, în condițiile art. 473 C.proc.civ., împotriva terțului care a figurat în calitate de chemat în garanție în fața primei instanțe.

În cazul în care prima instanță a admis cererea de chemare în judecată și a respins *cererea de chemare în garanție formulată de către reclamant* ca lipsită de obiect, hotărârea poate fi apelată de pârât, care își va îndrepta cererea de apel împotriva reclamantului. La fel ca în cazul cererii de chemare în garanție formulate de pârât, și în cazul celei formulate de reclamant, teoretic se poate admite soluția ca pârâtul să formuleze apel și împotriva chematului în garanție, dacă hotărârea referitoare la cererea de chemare în judecată este rezultatul activității procesuale a terțului, în sprijinul părții garantate. Însă aceeași problemă a lipsei de interes a apelului se ridică și în acest caz. Astfel, într-o asemenea ipoteză, reclamantul ar avea interesul de a solicita reluarea discutării cererii de chemare în garanție în apel, însă un asemenea interes nu există decât dacă pârâtul de la prima instanță formulează un apel principal împotriva reclamantului cu privire la soluția pronunțată asupra cererii principale. Mijlocul procesual de aducere a cererii de chemare în garanție în fața instanței de apel este tot *apelul provocat* exercitat de intimatul-reclamant, în condițiile art. 473 C.proc.civ., împotriva chematului în garanție. Dacă ambele cereri (de chemare în judecată și de chemare în garanție) au fost respinse, reclamantul poate face apel atât contra pârâtului, cât și împotriva chematului în garanție. Când s-a respins cererea de chemare în judecată și s-a admis cererea de chemare în garanție, reclamantul poate declara apel împotriva pârâtului, iar chematul în garanție fie contra reclamantului, fie contra pârâtului.

Se admite că, în mod excepțional, cererea de apel poate fi introdusă și de unele *persoane care nu au participat la judecata în primă instanță.*

Astfel, *dobânditorul cu titlu particular* al unui drept sau bun ce formează obiectul litigiului poate uza de calea apelului, dacă transmiterea a avut loc după pronunțarea hotărârii și înainte de expirarea termenului de apel pentru partea ce a transmis dreptul; *creditorii chirografari*, conform art. 1560 C.civ., pot declara apel, dacă debitorul lor nu a exercitat calea de atac, cu excepția hotărârilor pronunțate în pricini cu caracter strict personal.

De asemenea, în cazurile prevăzute expres de lege, dreptul de a exercita apelul îl au și alte organe sau persoane. Astfel, potrivit art. 92 alin. (4) C.proc.civ., *procurorul* poate să exercite căile de atac împotriva hotărârilor pronunțate în cazurile prevăzute la alin. (1) – acțiunile privind apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție și ale dispăruților, precum și în alte cazuri expres prevăzute de lege –, chiar dacă nu a pornit acțiunea civilă, precum și atunci când a participat la judecată, în condițiile legii.

Potrivit art. 534 alin. (4) C.proc.civ., în *materie necontencioasă*, apelul poate fi exercitat de *orice persoană interesată*, chiar dacă nu a fost citată la soluționarea cererii.

§5. Sesizarea instanței de apel

În legătură cu această problemă, sunt de examinat aspectele referitoare la instanța competentă să soluționeze apelul, termenul de exercitare a apelului și cererea de apel.

5.1. Instanța competentă

Potrivit art. 95 pct. 2 și art. 96 pct. 2 C.proc.civ., apelul este de competența *tribunalului*, dacă este atacată o hotărâre pronunțată de judecătorie, și de competența *curții de apel*, dacă această cale de atac este exercitată împotriva unei hotărâri pronunțate de tribunal în primă instanță. Din prevederile legale menționate, rezultă că înalta Curte de Casație și Justiție nu judecă niciodată ca instanță de apel.

5.2. Termenul de apel

Termenul de apel reprezintă intervalul de timp înăuntrul căruia se poate exercita calea de atac a apelului. Este un *termen imperativ (peremptoriu), legal și absolut.*

Potrivit art. 468 alin. (1) C.proc.civ., termenul de apel este de *30 zile de la comunicarea hotărârii*, dacă legea nu dispune altfel.

Termenul de apel *se calculează pe zile libere*, deci nu se ia în calcul nici ziua în care el începe să curgă și nici ziua în care el se împlinește. Dacă termenul se sfârșește într-o zi nelucrătoare, el se va prelungi până la sfârșitul primei zile de lucru următoare.

Fiind un termen legal, ar urma să fie un termen fix, însă art. 471 alin. (3) C.proc.civ. permite președintelui instanței sau persoanei desemnate de acesta care primește cererea de apel să prelungească termenul de apel cu cel mult 5 zile, pentru a da posibilitatea apelantului de a-și modifica sau completa cererea, în cazul în care aceasta nu îndeplinește condițiile prevăzute de lege, dacă apreciază că intervalul rămas până la expirarea termenului de apel nu este suficient în acest scop.

Articolul 468 alin. (1) C.proc.civ. stabilește *termenul de apel de drept comun*, atât sub aspectul duratei, cât și în privința momentului de la care începe să curgă termenul. Dreptul de a apela hotărârea primei instanțe se naște din chiar momentul pronunțării acesteia, însă, pentru calcularea termenului de apel, interesează *comunicarea hotărârii*. Dovada acestei comunicări trebuie să rezulte din actul întocmit de agentul procedural, fără a exista posibilitatea completării cu probe extrinseci.

Există însă și cazuri de *echipolență (echivalență)*, expres și limitativ prevăzute de lege, în sensul că un alt act de procedură înlocuiește comunicarea hotărârii, ca moment de la care începe să curgă termenul de apel.

Astfel, conform art. 468 alin. (2) C.proc.civ., termenul de apel curge de la comunicarea hotărârii, chiar dacă aceasta a fost *comunicată odată cu încheierea de încuviințare a executării silite*. Această dispoziție își găsește aplicare în special în cazurile în care hotărârea primei instanțe se bucură de executare provizorie, dar se poate întâmpla ca, în mod eronat, hotărârea să fi fost pusă în executare, deși nu era executorie. Deși, în ipoteza vizată de art. 468 alin. (2) C.proc.civ., comunicarea hotărârii se face într-un alt scop [art. 666 alin. (1) C.proc.civ. dispune că executorul judecătoresc va comunica debitorului o copie de pe încheierea de încuviințare a executării silite, împreună cu o copie, certificată de executor pentru conformitate cu originalul, a titlului executoriu și, dacă legea nu prevede altfel, o somație], aceasta determină și momentul de la care începe să curgă termenul de apel.

Dacă *o parte face apel înainte de comunicarea hotărârii*, aceasta se socotește comunicată la data depunerii cererii de apel [art. 468 alin. (3) C.proc.civ.]. Legea prezumă că introducerea apelului înainte de comunicarea hotărârii echivalează cu luarea ei la

cunoştinţă, astfel încât, din acel moment, partea mai are la dispoziţie un termen de 30 zile, pentru a putea introduce un nou apel, în eventualitatea că primul a fost neregulat introdus.

De asemenea, sunt aplicabile şi în cazul termenului de apel *cazurile generale de echipolenţă* prevăzute de dispoziţiile art. 184 alin. (2) C.proc.civ., potrivit cărora se consideră că actul a fost comunicat părţii şi în cazul în care aceasta a primit sub semnătură copie de pe act, precum şi atunci când partea a cerut comunicarea actului unei alte părţi.

Aşa cum am arătat, cazurile de echipolenţă sunt de strictă interpretare şi nu pot fi extinse şi la alte împrejurări. Chiar dacă s-ar dovedi în fapt că partea a cunoscut hotărârea, aceasta nu echivalează cu o comunicare în vederea exercitării apelului. De exemplu: dacă o parte a introdus o cerere de îndreptare a unei erori materiale din cuprinsul unei hotărâri de primă instanţă (care nu i-a fost comunicată), aceasta nu face să înceapă curgerea termenului de apel, fiind necesară comunicarea; introducerea unei contestaţii în anulare sau a unei revizuiri împotriva unei hotărâri de primă instanţă ce nu a fost comunicată părţii, în lipsa unui text expres de lege, nu echivalează cu o comunicare în vederea exercitării apelului; cu excepţia cazului în care, la cererea sa, instanţa ar fi încuviinţat părţii comunicarea hotărârii primei instanţe pe cheltuiala sa în condiţiile art. 154 alin. (5) C.proc.civ., în susţinerea tardivităţii unui apel, intimatul nu ar putea dovedi că i-a comunicat el însuşi hotărârea apelantului din proprie iniţiativă, la o dată anterioară celei la care s-a făcut comunicarea de către instanţă, deoarece, în sistemul nostru, regula este că actele de procedură se comunică din oficiu de către instanţă etc.[1]

Din chiar redactarea art. 468 alin. (1) C.proc.civ., rezultă că, alături de termenul prevăzut de acest text, care reprezintă termenul de apel de drept comun, pot exista şi alte *termene de apel, care sunt termene speciale*.

Legea poate institui derogări fie sub aspectul duratei termenului de apel (care este mai mică sau mai mare de 30 de zile), fie sub aspectul momentului de la care începe să curgă termenul de apel, fie sub ambele aspecte. Astfel:

– termenul de apel împotriva încheierii prin care, în primă instanţă[2], se respinge ca inadmisibilă cererea de intervenţie voluntară este de 5 zile, care curge de la pronunţare pentru partea prezentă, respectiv de la comunicare pentru partea lipsă [art. 64 alin. (4) C.proc.civ.];

– încheierea de respingere a cererii de asigurare a dovezilor poate fi atacată cu apel în termen de 5 zile, care curge de la pronunţare, dacă s-a dat cu citarea părţilor, şi de la comunicare, dacă s-a dat fără citarea lor [art. 361 alin. (2) C.proc.civ.];

– încheierile prin care se dispune scoaterea la vânzare a bunului în cadrul procedurii partajului, stabilirea termenului de efectuare a vânzării prin bună învoială, respectiv efectuarea vânzării prin intermediul executorului judecătoresc pot fi atacate separat numai cu apel, în termen de 15 zile de la pronunţare [art. 990 alin. (4) C.proc.civ.];

– ordonanţa preşedinţială poate fi atacată numai cu apel în termen de 5 zile, care curge de la pronunţare, dacă s-a dat cu citarea părţilor, respectiv de la comunicare,

[1] G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat şi adnotat 1994*, p. 423-424.

[2] Reamintim că încheierea prin care se respinge ca inadmisibilă cererea de intervenţie voluntară formulată direct în apel poate fi atacată numai cu recurs la instanţa ierarhic superioară.

dacă s-a dat fără citarea lor, cu excepţia cazurilor în care prin legi speciale se prevede altfel[1] [art. 999 alin. (1) C.proc.civ.];

– termenul de apel împotriva încheierii pronunţate în cadrul procedurii necontencioase curge de la pronunţare, pentru cei care au fost prezenţi la ultima şedinţă de judecată, şi de la comunicare, pentru cei care au lipsit. Menţionăm că, în această materie, apelul poate fi făcut de orice persoană interesată, chiar dacă nu a fost citată la soluţionarea cererii, termenul de apel curgând de la data la care aceasta a luat cunoştinţă de încheiere, dar nu mai târziu de un an de la data pronunţării [art. 534 alin. (3) şi (4) C.proc.civ.] etc.

Pentru *procuror*, termenul de apel curge de la pronunţarea hotărârii, în afară de cazurile în care procurorul a participat la judecata în primă instanţă, când termenul curge de la comunicarea hotărârii [art. 468 alin. (4) C.proc.civ.]. Aşadar, dacă judecata în primă instanţă a avut loc fără participarea procurorului, atunci termenul în care acesta poate exercita apelul curge de la pronunţarea hotărârii; dacă însă procurorul a participat la judecata finalizată cu hotărârea ce se atacă, atunci termenul de apel pentru procuror curge de la comunicarea hotărârii.

În principiu, termenul de apel este continuu, deci curge de la prima până la ultima zi, fără a fi întrerupt sau suspendat; legea prevede totuşi anumite *situaţii în care termenul de apel poate fi întrerupt*.

Astfel, potrivit art. 469 C.proc.civ., termenul de apel se întrerupe prin *moartea părţii care are interes să exercite calea de atac* sau prin *moartea mandatarului căruia i s-a făcut comunicarea hotărârii primei instanţe*.

În primul caz, prevăzut de art. 469 alin. (1) C.proc.civ., pentru a se uşura situaţia părţii ce a avut câştig de cauză în faţa primei instanţe, în vederea curgerii unui nou termen de apel, se va face din nou o singură comunicare a hotărârii, la ultimul domiciliu al defunctului, pe numele moştenirii, fără a se arăta numele şi calitatea fiecărui moştenitor. Însă, pentru moştenitorii lipsiţi de capacitate de exerciţiu sau cu capacitate de exerciţiu restrânsă ori dispăruţi, precum şi în caz de moştenire vacantă, termenul de apel curge din ziua în care se va numi tutorele, curatorul sau administratorul provizoriu, după caz [art. 469 alin. (2) C.proc.civ.]. Menţionăm că alin. (3) al aceluiaşi articol prevede că apelul nu constituie prin el însuşi un act de acceptare a moştenirii.

În al doilea caz, prevăzut de art. 469 alin. (4) C.proc.civ., se va face o nouă comunicare a hotărârii părţii, la domiciliul ei, de la data acestei comunicări urmând să reînceapă să curgă termenul de apel. Se observă că textul de lege nu se referă şi la situaţia în care partea a fost reprezentată prin mandatar la judecata în primă instanţă şi s-a pronunţat o hotărâre într-o materie în care termenul de apel curge de la pronunţare, iar înainte de a declara apel, mandatarul decedează. În doctrina anterioară[2] se arăta că, într-un asemenea caz, urma ca partea să invoce decesul mandatarului ei ca un motiv temeinic, ce justifica repunerea în termenul de apel, conform art. 103 C.proc.civ. 1865, neputându-se aprecia că, şi în acest caz, termenul de apel se întrerupea, deoarece ar fi trebuit să se accepte că hotărârea se comunica părţii, deşi legea nu prevede necesitatea comunicării. Spre deosebire de reglementarea anterioară, prin dispoziţiile

[1] În toate cazurile în care competenţa de primă instanţă aparţine curţii de apel, calea de atac este însă recursul, în acelaşi termen menţionat mai sus [art. 999 alin. (3^1) C.proc.civ.].

[2] G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat şi adnotat 1994*, p. 425.

actualului art. 184 alin. (4) pct. 2 C.proc.civ., moartea reprezentantului părții în cursul termenului este reglementată ca un caz general de întrerupere a termenului procedural, fără a distinge după cum termenul curge de la comunicare sau de la pronunțare. Potrivit textului menționat, în cazul în care intervine moartea reprezentantului părții, termenul procedural se întrerupe și un nou termen va începe să curgă de la data comunicării, care se va face o singură dată părții. Așadar, *de lege lata*, în ipoteza în care partea a fost reprezentată prin mandatar la judecata în primă instanță și s-a pronunțat o hotărâre într-o materie în care termenul de apel curge de la pronunțare, iar înainte de a declara apel, mandatarul decedează, ar urma să se procedeze la comunicarea hotărârii primei instanțe către parte, iar de la această dată va începe să curgă din nou termenul de apel[1]. În practică, probabil, neavând cunoștință de decesul mandatarului, instanța nu va face comunicarea hotărârii, astfel încât fie noul termen de apel pentru partea respectivă nu va începe să curgă (ipoteză în care instanța de apel va verifica acest aspect cu ocazia soluționării eventualei excepții de tardivitate a apelului), fie va deveni incident unul dintre cazurile de echipolență.

La cazurile speciale de întrerupere aplicabile termenului de apel prevăzute de art. 469 C.proc.civ., trebuie adăugat și cel general, reglementat de art. 184 alin. (3) C.proc.civ., care prevede că termenul procedural nu începe să curgă, iar, dacă a început să curgă mai înainte, *se întrerupe față de cel lipsit de capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă*, cât timp nu a fost desemnată o persoană care, după caz, să îl reprezinte sau să îl asiste. Menționăm că, dacă a avut loc deja comunicarea hotărârii către parte, nu se va realiza o nouă comunicare către tutore, curator sau administratorul provizoriu, ci acestora le va fi opozabil actul de procedură realizat față de parte, însă vor avea un termen pentru formularea apelului de 30 de zile *de la data desemnării lor*.

Termenul de apel este un termen legal imperativ, astfel încât neexercitarea apelului înăuntrul termenului prevăzut de lege se sancționează cu *decăderea*, partea interesată nemaiputând folosi această cale de atac. *Excepția de tardivitate a apelului* poate fi invocată de partea interesată, de procuror sau de către instanță, din oficiu. În ipoteza în care apelul a fost respins ca tardiv, hotărârea primei instanțe devine executorie la data la care a expirat termenul de apel, iar nu la data respingerii apelului ca tardiv, deoarece un apel tardiv este considerat ca fiind inexistent. Totodată, întrucât recursul nu poate fi exercitat *omisso medio*, de la aceeași dată, hotărârea primei instanțe devine și definitivă [art. 634 alin. (1) pct. 3 C.proc.civ.].

Partea decăzută din dreptul de a exercita apel poate solicita instanței *repunerea în termen*, dacă dovedește că întârzierea se datorează unor motive temeinic justificate. În termenul de exercitare a apelului, după caz, cel de drept comun sau cel special, prevăzut de lege, care însă curge de la încetarea împiedicării, partea va solicita repunerea în termen, formulând și cererea de apel. Rezolvarea cererii de repunere în termen este

[1] Sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, era analizat ca un caz de întrerupere a termenului de apel și cel prevăzut de art. 103 (actualul art. 186 C.proc.civ. – *n.n.*). Având în vedere calificarea legală a instituției reglementate de art. 186 C.proc.civ. ca repunere în termenul procedural, apreciem că includerea acestei instituții printre cazurile de întrerupere a termenului de apel și de recurs nu mai este posibilă. În sensul că și în actuala reglementare, decesul mandatarului intervenit înăuntrul termenului de apel ar putea fi invocat drept motiv temeinic care a împiedicat partea să exercite apelul în termen, atunci când acesta curge de la pronunțare, a se vedea, totuși, M. TĂBÂRCĂ, *Drept procesual civil 2014*, vol. III, p. 55, nr. 91-2.

de competența instanței de apel, întrucât această cerere are caracterul unui incident procedural.

Termenul de exercitare a apelului, în principiu, *coincide cu cel de motivare* a acestuia. Prin excepție de la această regulă, art. 470 alin. (5) C.proc.civ. prevede că, în cazul în care termenul pentru exercitarea apelului curge de la un alt moment decât comunicarea hotărârii, motivarea apelului se va face într-un termen de aceeași durată[1], care curge însă de la data comunicării hotărârii. Legea are în vedere, în primul rând, ipoteza în care termenul de apel curge de la pronunțare, însă dispoziția menționată este aplicabilă și în cazul de echipolență prevăzut de art. 468 alin. (3) C.proc.civ. (partea face apel înainte de comunicarea hotărârii)[2].

5.3. Cererea de apel și efectele ei

5.3.1. Cuprinsul și timbrarea cererii de apel

Potrivit art. 470 alin. (1) C.proc.civ., cererea de apel va cuprinde:

a) numele de familie și prenumele, codul numeric personal, domiciliul sau reședința părților ori, pentru persoanele juridice, denumirea și sediul lor, precum și, după caz, codul unic de înregistrare sau codul de identificare fiscală, numărul de înmatriculare în registrul comerțului ori de înscriere în registrul persoanelor juridice și contul bancar. Dacă apelantul locuiește în străinătate, va arăta și domiciliul ales în România, unde urmează să i se facă toate comunicările privind procesul;

b) indicarea hotărârii atacate;

c) motivele de fapt și de drept pe care se întemeiază apelul;

d) probele invocate în susținerea apelului;

e) semnătura.

La cererea de apel se va atașa dovada achitării taxelor de timbru.

Potrivit art. 470 alin. (3) C.proc.civ., cerințele de la lit. b) și e) și cea privind dovada achitării taxelor de timbru sunt prevăzute sub *sancțiunea nulității*, iar cele de la lit. c) și d), sub *sancțiunea decăderii*. Lipsa semnăturii poate fi împlinită în condițiile art. 196 alin. (2) C.proc.civ., iar lipsa dovezii achitării taxei de timbru poate fi complinită până la primul termen de judecată la care partea a fost legal citată în apel.

Așadar, apelantul trebuie să indice *numele* (*denumirea*) părților și celelalte date de identificare prevăzute de art. 470 alin. (1) lit. a) C.proc.civ., precum și *domiciliul* sau *sediul* părților[3], mai ales în situația în care la judecata în primă instanță au fost mai multe părți. Referitor la primul element al cererii de apel, textul *nu prevede sancțiunea*

[1] Este vorba de durata termenului de apel aplicabil în pricina respectivă, de exemplu, în cazul ordonanței președințiale date cu citarea părților, termenul de motivare a apelului este de 5 zile de la comunicare.

[2] În schimb, cele două termene se suprapun și deci nu se va mai comunica din nou hotărârea părții în vedere curgerii termenului de motivare, în cazul în care comunicarea hotărârii s-a făcut odată cu încheierea de încuviințare a executării silite, partea a primit sub semnătură copie de pe hotărâre, precum și atunci când partea a cerut să se comunice hotărârea părții potrivnice. A se vedea și V.M. CIOBANU, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1064.

[3] Prin cererea de apel, apelantul poate să facă o *schimbare de domiciliu*, alegându-și un domiciliu convențional la o altă persoană, indicând această împrejurare în cerere. În caz contrar, actele de procedură i se vor comunica la domiciliul pe care l-a menționat la judecata înaintea primei instanțe – G. BOROI, D. RĂDESCU, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 425.

nulității, dar ea poate interveni în condițiile art. 175 alin. (1) C.proc.civ., adică dovedindu-se existența unei vătămări care nu poate fi înlăturată decât prin anularea actului de procedură, semnificația nulității exprese fiind aceea că vătămarea se prezumă. Totuși, neindicarea domiciliului sau a reședinței (respectiv a sediului) intimatului nu duce la nulitatea cererii, deoarece acest element de identificare se găsește la dosar[1].

Obiectul cererii de apel îl constituie *hotărârea primei instanțe*. Deși legea nu prevede în mod expres, hotărârea atacată trebuie individualizată prin indicarea instanței care a pronunțat-o, a numărului sentinței și a datei pronunțării, precum și a numărului dosarului[2]. Potrivit art. 470 alin. (3) C.proc.civ., cerința referitoare la hotărârea care se atacă este prevăzută sub *sancțiunea nulității*. Așadar, în cazul în care nu este identificată hotărârea care face obiectul apelului, vătămarea se prezumă până la proba contrară. Cu toate acestea, nu se poate anula apelul, chiar dacă nu se arată numărul hotărârii atacate sau data ei, dacă cererea de apel cuprinde suficiente elemente care să permită cu certitudine identificarea hotărârii atacate[3].

Întrucât prin intermediul apelului se provoacă controlul judiciar asupra hotărârii primei instanțe, realizându-se, totodată, și o rejudecare în fond a cauzei[4], legea impune apelantului să indice *motivele de fapt și de drept* care justifică declanșarea căii de atac. Fiind calea ordinară de atac, legea nu stabilește în mod expres motivele de exercitare a apelului, practic, toate motivele pentru care pot fi exercitate celelalte căi de atac reprezentând, în același timp, și motive de apel, la acestea adăugându-se orice alte *motive de nelegalitate sau de netemeinicie*. Cu toate acestea, apelantul nu poate invoca în apel acele neregularități referitoare la judecata în fața primei instanțe, cu privire la care legea prevede în mod expres că trebuie invocate până la un anumit moment procesual [de exemplu, art. 130 alin. (2) și (3) C.proc.civ. în ceea ce privește invocarea necompetenței materiale și teritoriale] sau interzice invocarea acestora pentru prima oară în apel [art. 420 alin. (3) C.proc.civ. referitor la invocarea perimării cererii de chemare în judecată].

Așa cum s-a arătat[5], în privința cerinței de a indica în cererea de apel motivele de fapt și de drept pe care se sprijină calea de atac, trebuie avute în vedere și dispozițiile art. 478 alin. (2) teza întâi C.proc.civ., potrivit cărora părțile nu se vor putea folosi înaintea instanței de apel de alte motive, mijloace de apărare și dovezi, decât cele

[1] A se vedea, în același sens: G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 425; V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1063, nr. 1.

[2] Textul nu are în vedere și pretențiile deduse judecății, deoarece, legea interzicând, în principiu, pretenții noi în apel, judecata va purta asupra pretențiilor afirmate în fața primei instanțe. Din combinarea motivelor de apel cu cererea de chemare în judecată, eventual, cu alte acte de procedură ce au natura juridică a unei cereri de chemare în judecată, va rezulta dacă apelul privește toate pretențiile deduse judecății primei instanțe sau numai o parte dintre acestea – G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 426.

[3] Cas. I, dec. nr. 745/1934, *apud* V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1067, nr. 8. A se vedea și C.A. București, s. a IX-a civ. și de propr. int., dec. nr. 402/A/2005, *apud* C. Negrilă, *Apelul în procesul civil. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2007 (citat în continuare *Apelul. Practică judiciară*), p. 28. A se vedea și V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1065, nr. 7.

[4] Reamintim că, potrivit art. 476 alin. (3) C.proc.civ., prin apel este posibil *să nu se solicite judecata în fond sau rejudecarea*, ci anularea hotărârii de primă instanță și respingerea ori anularea cererii de chemare în judecată ca urmare a invocării unei excepții sau trimiterea dosarului la instanța competentă.

[5] V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 348.

invocate la prima instanță sau arătate în motivarea apelului ori în întâmpinare. Sub aspectul motivării apelului, din corelarea art. 470 alin. (1) lit. c) și art. 478 alin. (2) C.proc.civ., rezultă, în primul rând, că părțile pot folosi în apel *motivele invocate în fața primei instanțe* și, deci, instanța de apel este obligată să se pronunțe cu privire la ele, soluție firească care rezultă din caracterul devolutiv al apelului, ce presupune o rejudecare în fond a cauzei. Cu toate acestea, apelul rămâne o cale de atac prin care se critică o hotărâre de primă instanță. Prin urmare, este necesar ca apelantul să își arate nemulțumirile sale față de modul în care s-a desfășurat judecata de fond și față de hotărârea atacată, în fapt și în drept. Rezultă, deci, în al doilea rând, că în cererea de apel nu trebuie repetate motivele din cererea de chemare în judecată, întâmpinare sau cererea reconvențională ori cererea de intervenție etc., ci este necesară o *expunere a justificării apelului*, care stabilește și limitele în care va avea loc judecata în apel[1].

Motivele de fapt și de drept pe care se întemeiază apelul trebuie menționate în cererea de apel. Subliniem că, spre deosebire de reglementarea anterioară, *de lege lata, motivele de apel nu mai pot fi depuse ulterior împlinirii termenului de apel*. Așa cum am arătat, în mod excepțional, atunci când termenul pentru exercitarea apelului curge de la un alt moment decât comunicarea hotărârii, motivarea apelului se va face într-un termen de aceeași durată, care va curge însă de la data comunicării hotărârii.

Dacă motivele de fapt și de drept pe care se sprijină apelul nu au fost invocate în condițiile menționate anterior, apelantul este *decăzut din acest drept*. Cu toate acestea, *apelul nu va fi respins sau anulat ca nemotivat*, deoarece art. 478 alin. (2) C.proc.civ. permite părților să se folosească în fața instanței de apel de *motivele și mijloacele de apărare invocate la prima instanță*. Această regulă este, de altfel, prevăzută în mod expres de art. 476 alin. (2) C.proc.civ., potrivit căruia, în cazul în care apelul nu se motivează ori motivarea apelului sau întâmpinarea nu cuprinde motive, mijloace de apărare sau dovezi noi, instanța de apel se va pronunța, în fond, numai pe baza celor invocate la prima instanță. Faptul că apelul nu poate fi respins sau anulat ca nemotivat nu face ineficientă sancțiunea decăderii instituită de art. 470 alin. (3) C.proc.civ., deoarece, așa cum s-a arătat[2], nu trebuie confundată decăderea, care este o sancțiune ce intervine în cazul în care un act de procedură nu a fost făcut în termen, cu respingerea sau anularea cererii, care este consecința decăderii. În materia apelului, sancțiunea decăderii are eficiență, întrucât, în situația în care apelantul nu a arătat aceste motive în cererea de apel sau în termenul de motivare, dacă termenul de apel curge de la un alt moment decât de la comunicare, nu va mai putea propune și susține motive noi, care nu au fost avute în vedere la prima instanță.

De asemenea, cu excepția cazurilor anume prevăzute de lege, partea care nu și-a motivat apelul în termen nu va putea invoca în recurs, prin intermediul motivelor de casare, neregularitățile cu privire la judecata în primă instanță pe care ar fi putut să le

[1] În jurisprudența mai veche se decidea constant că nu e motivare declarația apelantului că susține motivele acțiunii sau simpla trimitere la concluziile de la prima instanță – Cas. III, nr. 766/1934 și Cas. I, dec. nr. 1211/1933, în I. Stoenescu, Gh.D. Păduraru, G.V. Protopopescu, *op. cit.*, p. 184, nr. 50 și 51. Această trimitere este suficientă pentru a arăta intenția de a fi avute și ele în vedere, astfel cum prevede art. 478 C.proc.civ., și deci nu trebuie repetate, deoarece sunt cunoscute de la prima instanță, așa încât trebuie *dezvoltate în scris numai motivele noi*, care au determinat exercitarea căii de atac.

[2] V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 349.

indice prin cererea de apel, inclusiv neregularitățile rezultând din încălcarea unor norme de ordine publică.

În cererea de apel[1] trebuie indicate și *probele* pe care apelantul înțelege să le invoce în susținerea apelului, art. 470 alin. (4) C.proc.civ. precizând că, atunci când dovezile propuse sunt *martori sau înscrisuri nearătate la prima instanță*, se vor aplica în mod corespunzător dispozițiile art. 194 lit. e) C.proc.civ., respectiv la cererea de apel se vor alătura copii certificate de parte pentru conformitate cu originalul de pe înscrisurile de care aceasta înțelege a se folosi în proces, în atâtea exemplare câte sunt necesare pentru comunicare, în afară de cazurile în care părțile au un reprezentant comun sau partea figurează în mai multe calități juridice, când se va face într-un singur exemplar plus un exemplar pentru instanță, iar când se va cere dovada cu martori, se vor arăta numele de familie, prenumele și adresa martorilor.

Rezultă că simpla mențiune făcută în cererea de apel că se vor propune probe, fără a se arăta care sunt aceste probe, nu satisface cerințele legii și, în acest caz, apelantul este *decăzut din dreptul a mai propune probe noi în apel*. Nu trebuie omis însă că, potrivit art. 478 alin. (2) C.proc.civ., în fața instanței de apel se pot folosi și dovezile invocate la prima instanță, iar instanța de apel poate încuviința și administrarea probelor a căror necesitate rezultă din dezbateri. În orice caz, dacă dovezile nu au fost propuse în condițiile art. 470 alin. (1) lit. d) C.proc.civ. și partea a fost decăzută din dreptul de a mai solicita probe, cererea de apel nu poate fi respinsă ca nedovedită, ci numai ca nefondată, deoarece partea va putea folosi dovezile invocate la prima instanță.

În fine, cererea de apel trebuie să cuprindă *semnătura apelantului (sau a reprezentantului său convențional ori legal)*, această cerință fiind prevăzută sub sancțiunea *nulității*, astfel încât, în cazul în care cererea nu este semnată, vătămarea se prezumă, conform art. 175 alin. (2) C.proc.civ., însă lipsa semnăturii se poate împlini în cursul judecării apelului, în condițiile art. 196 alin. (2) C.proc.civ.

Conform art. 470 alin. (2) C.proc.civ., la cererea de apel se va atașa dovada achitării *taxelor de timbru*. Cererea de apel se timbrează cu 50% din:

a) taxa datorată pentru cererea sau acțiunea neevaluabilă în bani, soluționată de prima instanță, dar nu mai puțin de 20 lei;

b) taxa datorată la suma contestată, în cazul cererilor și acțiunilor evaluabile în bani, dar nu mai puțin de 20 lei [art. 23 alin. (1) din O.U.G. nr. 80/2013][2].

În anumite cazuri, prevăzute de art. 25 din O.U.G. nr. 80/2013, cererea de apel este supusă unei taxe judiciare de timbru fixe, de 20 lei (apelul exercitat împotriva încheierii prin care s-a dispus vânzarea bunurilor în acțiunea de partaj sau contra hotărârii de anulare a cererii ca netimbrată, nesemnată sau pentru lipsa calității de reprezentant), respectiv de 50 lei (apelul exercitat împotriva hotărârii prin care s-a respins cererea ca prematură, inadmisibilă, prescrisă sau pentru autoritate de lucru judecat). Este, de asemenea, supusă unei taxe judiciare de timbru fixe, de 100 lei, cererea pentru exercitarea căii de atac care vizează numai considerentele hotărârii.

[1] Se observă că, la fel ca și în cazul motivelor de apel, legea nu mai prevede posibilitatea indicării probelor invocate în apel ulterior expirării termenului de apel sau, după caz, a celui de motivare a apelului.

[2] Apelul incident și apelul provocat se taxează după aceleași reguli indicate mai sus [art. 23 alin. (2) din O.U.G. nr. 80/2013].

În cazul în care cererea de apel este netimbrată ori se timbrează insuficient, aceasta se *anulează* ca netimbrată sau, după caz, ca insuficient timbrată, însă, conform art. 470 alin. (3) C.proc.civ., lipsa dovezii achitării taxei de timbru poate fi complinită până la primul termen de judecată la care partea a fost legal citată în apel.

În ipoteza în care cererea de apel nu este introdusă de titularul dreptului, ci de un reprezentant al acestuia, se va menționa această împrejurare, alăturându-se *procura* în forma cerută de lege pentru înscrisul doveditor al calității de reprezentant (art. 85 C.proc.civ.).

5.3.2. Efectele cererii de apel

Cererea de apel produce mai multe efecte, dintre care unele sunt specifice acestei căi de atac. Aceste efecte sunt:

– *învestirea instanței de apel*. Instanța de apel nu se învestește cu soluționarea căii de atac decât la cererea părții interesate. Așa cum am arătat, în cazul căilor de atac, prin urmare, și al apelului, este necesară întotdeauna învestirea instanței prin cerere. Așadar, dacă niciuna dintre părți și nici o altă persoană căreia legea îi recunoaște legitimare procesuală activă nu exercită calea de atac a apelului, hotărârea de primă instanță devine executorie și poate fi pusă în executare. În plus, întrucât recursul nu poate fi exercitat *omisso medio*, o asemenea hotărâre, susceptibilă de apel, dar care nu a fost apelată, devine și definitivă, deci nu mai poate fi atacată nici pe calea recursului [art. 634 alin. (1) pct. 3 C.proc.civ.];

– *efectul suspensiv de executare*. Hotărârea primei instanțe nu poate fi executată silit cât timp este susceptibilă de apel și nici pe perioada judecării apelului. Într-adevăr, conform art. 468 alin. (5) C.proc.civ., termenul de apel suspendă executarea hotărârii de primă instanță, cu excepția cazurilor anume prevăzute de lege. În aceleași condiții, executarea se suspendă dacă apelul a fost exercitat în termen. Se observă că, în reglementarea actuală, efectul suspensiv al termenului de apel este prevăzut în mod expres de lege[1].

Apelul *nu mai prezintă efect suspensiv dacă hotărârea de primă instanță a fost dată cu executare provizorie*, indiferent dacă aceasta din urmă este de drept (art. 448 C.proc.civ.) sau judecătorească (art. 449 C.proc.civ). Dacă s-a cerut primei instanțe să încuviințeze executarea provizorie, însă cererea a fost respinsă, ea poate fi reiterată în apel, deci, înainte de a trece la judecarea pe fond a apelului, instanța de apel poate să acorde executarea provizorie. Însă, dacă nu s-a solicitat primei instanțe să încuviințeze executarea provizorie, cererea nu mai poate fi făcută (direct) în apel, deoarece ar avea caracterul unei cereri noi, care, potrivit art. 478 alin. (3) C.proc.civ., nu mai poate fi primită în calea de atac.

Chiar și în cazul hotărârilor care se bucură de executare provizorie, partea interesată (cel care a căzut în pretenții la judecata în primă instanță) poate cere *suspendarea executării provizorii*, fie odată cu cererea de apel, fie printr-o cerere separată, făcută oricând în cursul judecării apelului, ori o poate obține provizoriu, pe calea ordo-

[1] Acest efect al termenului de apel era recunoscut și în reglementarea anterioară, fiind dedus din interpretarea unor articole din alte materii, în special din materia executării silite. A se vedea, pe larg, G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 414-415.

nanței președințiale, chiar mai înainte de sosirea dosarului în fața instanței competente să soluționeze calea de atac;

– *efectul devolutiv.* Potrivit art. 476 alin. (1) C.proc.civ., *apelul exercitat în termen provoacă o nouă judecată asupra fondului, instanța de apel statuând atât în fapt, cât și în drept.* Așadar, efectul devolutiv al apelului, efect specific acestei căi de atac, constă în posibilitatea pe care o au părțile de a supune judecării în apel litigiul dintre ele în ansamblul său, cu toate problemele de fapt și de drept ce au fost ridicate în primă instanță, instanța de apel statuând atât în fapt, cât și în drept. Trebuie reținut însă că, în mod excepțional, *apelul poate să nu aibă efect devolutiv*, deci să nu se solicite judecata în fond sau rejudecarea, și anume atunci când, prin cererea de exercitare a căii de atac, se solicită *anularea hotărârii de primă instanță și respingerea ori anularea cererii de chemare în judecată ca urmare a invocării unei excepții* (de exemplu, prin cererea de apel se invocă prescripția dreptului de a obține condamnarea pârâtului, autoritatea de lucru judecat, lipsa plângerii prealabile într-un litigiu de contencios administrativ, inadmisibilitatea cererii în constatare etc.) *sau trimiterea dosarului la instanța competentă* [art. 476 alin. (3) C.proc.civ.].

În principiu, devoluțiunea este totală, completă. Ea este însă limitată de două reguli, exprimate prin adagiile: *tantum devolutum quantum appellatum* și *tantum devolutum quantum iudicatum*.

a) Limitele efectului devolutiv determinate de ceea ce s-a apelat (*tantum devolutum quantum appellatum*)

Efectul devolutiv nu vizează, cu necesitate, toate problemele de fapt și de drept care s-au pus înaintea primei instanțe, ci numai acelea care sunt criticate expres sau implicit de către apelant. Așadar, și în cazul apelului funcționează principiul disponibilității, astfel încât efectul devolutiv al apelului poate fi limitat prin voința apelantului, care poate relua pretențiile sale din prima instanță în totalitate sau numai parțial. În acest sens, art. 477 alin. (1) C.proc.civ. prevede că instanța de apel va proceda la *rejudecarea fondului în limitele stabilite, expres sau implicit, de către apelant*, precum și cu privire la *soluțiile care sunt dependente de partea din hotărâre care a fost atacată.*

Dacă hotărârea primei instanțe a fost *atacată numai parțial*, ceea ce nu a fost supus apelului dobândește autoritate de lucru judecat, iar instanța de apel nu poate modifica acele aspecte sau afecta părțile care nu au făcut apel. Însă, în stabilirea întinderii devoluțiunii, trebuie *să ne raportăm nu numai la cererea de apel, ci și la întâmpinarea intimatului*, în acest sens art. 478 alin. (2) C.proc.civ. dispunând că părțile nu se vor putea folosi înaintea instanței de apel de alte motive, mijloace de apărare și dovezi decât cele invocate la prima instanță sau arătate în motivarea apelului ori în întâmpinare. De asemenea, trebuie avut în vedere și faptul că, după exercitarea apelului principal, intimatul poate declara *apel incident sau provocat*, astfel încât *efectul devolutiv se va întinde și asupra aspectelor criticate expres sau implicit prin aceste apeluri.* În fine, este de reținut că, potrivit tezei finale a art. 477 alin. (1) C.proc.civ., devoluțiunea se întinde și cu privire la soluțiile care sunt dependente de partea din hotărâre care a fost atacată. Așadar, chiar și în situația în care apelantul critică numai o problemă dezlegată prin hotărârea primei instanțe, dacă de aceasta depinde și soluția dată unei

alte probleme, devoluțiunea se va întinde și cu privire la problema dependentă de cea expres criticată[1].

În cazul în care *apelantul nu precizează că limitează efectul devolutiv al apelului la anumite soluții* din dispozitivul hotărârii primei instanțe ori când această limitare nu rezultă din cererea de apel, devoluțiunea operează cu privire la întreaga cauză, pentru *toate problemele de fapt și de drept deduse judecății în fața primei instanțe.* De asemenea, devoluțiunea este integrală și în cazul în care *se tinde la anularea hotărârii* primei instanțe sau dacă *obiectul litigiului este indivizibil* [art. 477 alin. (2) C.proc.civ.].

b) Limitele efectului devolutiv determinate de ceea ce s-a supus judecății la prima instanță (*tantum devolutum quantum iudicatum*)

Apelul, deși provoacă o nouă judecată în fond a litigiului, reprezintă o cale de atac îndreptată împotriva unei hotărâri date de prima instanță, deci un mijloc procedural de continuare a procesului, iar nu un mijloc de dezvoltare a cadrului procesual. Prin urmare, acest cadru, sub aspectul obiectului, cauzei și al părților, rămâne cel care a fost stabilit înaintea primei instanțe, astfel încât în apel nu se pot formula noi pretenții între părți sau atrage la judecată și alte persoane. Cu alte cuvinte, efectul devolutiv al apelului vizează *numai ceea ce s-a judecat de către prima instanță.* Așadar, chiar dacă un litigiu poate fi dedus în întregime în fața instanței de apel, devoluțiunea operează numai cu privire la aspectele judecate de instanța a cărei hotărâre este apelată.

Această limită a efectului devolutiv al apelului, rezultată din natura de cale de atac a acestuia[2], este reglementată de art. 478 C.proc.civ., al cărui alin. (1) dispune fără echivoc că *prin apel nu se poate schimba cadrul procesual stabilit în fața primei instanțe.* Alineatul (3) al aceluiași articol prevede că în apel *nu se poate schimba calitatea părților, cauza sau obiectul cererii de chemare în judecată* și nici *nu se pot formula pretenții noi.*

Precizăm că, deși textul citat se referă la cererea de chemare în judecată, această referire nu vizează numai actul de procedură prin care s-a declanșat litigiul, ci trebuie

[1] Spre exemplu: dacă pârâtul a fost obligat să plătească reclamantului o sumă de bani, precum și dobânda aferentă acesteia, apelul său referitor la inexistența obligației de plată a sumei de bani se va extinde și în privința obligării la plata dobânzii; într-un proces de partajare a bunurilor comune ale foștilor soți, în care unul dintre soți a cerut instanței să constate că anumite bunuri nu sunt comune, ci sunt bunurile lui proprii, apelul referitor la această din urmă cerere (respinsă de prima instanță) implică și scoaterea bunurilor respective din masa partajabilă și, pe cale de consecință, refacerea loturilor; dacă apelantul critică hotărârea primei instanțe pe motiv că, în mod greșit, a fost declarat responsabil de accident, instanța de apel nu ar putea să reformeze hotărârea apelată și, în același timp, să lase să subziste obligația apelantului de a plăti o sumă de bani victimei, pe motiv că în cererea de apel nu se face referire expresă la această obligație – G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 416. De asemenea: în cazul în care *au fost admise atât cererea principală, cât și cererea de chemare în garanție formulată de pârâtul de la prima instanță,* apelul chematului în garanție, dacă nu privește exclusiv raportul de garanție, va repune în discuție și cererea principală, astfel încât efectele admiterii lui se vor extinde și față de cel ce a formulat cererea de chemare în garanție, chiar dacă acesta nu a declarat apel; dacă în urma admiterii apelului celui care a formulat cererea de chemare în garanție se va respinge cererea de chemare în judecată, atunci partea din hotărârea apelată referitoare la soluționarea chemării în garanție va deveni caducă, deci efectele admiterii apelului se vor extinde și asupra chematului în garanție, chiar dacă acesta din urmă nu a declarat apel.

[2] Așa cum s-a arătat, nu ar fi logic ca în apel să se modifice elementele dezbaterilor, deoarece instanța de apel realizează un control judiciar al hotărârii primei instanțe, care presupune cu necesitate situarea pe același teren pe care au fost plasați și judecătorii primei instanțe. În plus, apelul constituie traducerea în fapt a principiului dublului grad de jurisdicție, însă prezentarea unor pretenții noi în apel ar conduce tocmai la încălcarea acestui principiu – G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 416-417.

extinsă la *toate actele de procedură care au natura juridică a unei cereri de chemare în judecată*, deci la cererea reconvenţională, cererea de intervenţie voluntară principală, cererile de intervenţie forţată. Cu privire la oricare dintre acestea este necesar să se păstreze tripla identitate – de părţi, de obiect şi de cauză.

Aşadar, în apel nu se poate schimba *calitatea părţilor*. Sub acest aspect, trebuie reţinut că noţiunea de „calitate" *se raportează la dreptul substanţial (material)*. Dacă însă se păstrează calitatea procesuală în sensul indicat, *poziţia procesuală a părţilor* de la judecata din primă instanţă *poate fi schimbată*. Astfel, să presupunem că reclamantul a introdus o cerere de chemare în judecată împotriva a doi pârâţi, pretinzând că aceştia au săvârşit o faptă ilicită cauzatoare de prejudicii, iar instanţa admite cererea faţă de un pârât şi o respinge faţă de celălalt. Pârâtul care a căzut în pretenţii declară apel atât împotriva reclamantului, cât şi a celuilalt pârât, susţinând că el nu a săvârşit fapta ilicită, ci celălalt pârât. Apare deci o schimbare a poziţiei procesuale pe care au avut-o părţile la judecata în primă instanţă, deoarece reclamantul-intimat şi pârâtul-intimat, care au fost adversari înaintea primei instanţe, au în apel aceeaşi poziţie procesuală, ambii având interesul de a se respinge apelul declarat de pârâtul-apelant, iar acesta din urmă este adversar în apel nu numai cu reclamantul, ci şi cu cealaltă parte, cu care la judecata în primă instanţă a avut interesul comun de a se respinge pretenţia reclamantului. Se observă că nu s-a schimbat calitatea procesuală a părţilor, deoarece şi în apel raportul de drept substanţial este acelaşi, subiectul activ fiind reclamantul, întrucât urmăreşte obţinerea pretenţiei deduse judecăţii, iar subiecţii pasivi fiind cei doi pârâţi, fiecare urmărind să se respingă pretenţia formulată. În exemplul dat, interesul de a apela hotărârea îl poate avea şi reclamantul: în ipoteza în care pârâtul care a căzut în pretenţii în faţa primei instanţe a declarat apel principal, reclamantul-intimat poate formula apel provocat împotriva pârâtului-intimat, faţă de care s-a respins acţiunea în faţa primei instanţe; de asemenea, reclamantul poate declara şi apel principal împotriva pârâtului faţă de care i s-a respins acţiunea, deoarece o obligaţie cu doi debitori ţinuţi solidar înseamnă mai mult decât o obligaţie având un singur debitor.

Vom lua alte exemple[1] din care să rezulte o *situaţie care duce la schimbarea calităţii procesuale a părţilor*, evident, încălcând dispoziţiilor art. 478 alin. (3) C.proc.civ.: dacă o cerere având ca obiect obligarea pârâtului la plata pensiei de întreţinere pentru copilul minor cu capacitate de exerciţiu restrânsă (deci copilul are între 14 şi 18 ani) a fost introdusă de mamă în nume propriu, iar prima instanţă a respins-o ca fiind formulată de o persoană fără calitate procesuală activă, apelul declarat de copil (deci, cererea de apel este semnată de copil ca titular al dreptului şi de mamă ca ocrotitor legal) este inadmisibil; reclamantul care a revendicat un imobil în calitate de moştenitor nu va putea susţine, în apel, că a dobândit bunul în calitate de cumpărător etc.

Şi în reglementarea actuală, legiuitorul român a menţinut sistemul restrictiv care nu permite schimbarea în apel a *cauzei cererii de chemare în judecată*, respectiv a cauzei actului de procedură ce are această natură juridică. De exemplu, este modificată cauza cererii de chemare în judecată dacă la prima instanţă s-a pretins o anumită sumă de bani cu titlu de depozit, iar în apel se invocă împrumutul. De asemenea, în cazul în care în faţa primei instanţe s-a solicitat constatarea dreptului de proprietate pe cale de uzucapiune, nu se poate cere în apel să se pronunţe o hotărâre care să ţină loc de act

[1] G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat şi adnotat 1994*, p. 418.

autentic de vânzare[1]. Reclamantul care introduce o cerere în declararea nulităţii absolute a unei donaţii pentru vicii de formă nu ar putea ca în apelul pe care îl declară contra hotărârii prin care i s-a respins cererea să solicite anularea donaţiei pentru un viciu de consimţământ, deoarece cauzele de nulitate sunt diferite[2].

Articolul 478 alin. (3) C.proc.civ. nu permite să se schimbe nici *obiectul cererii de chemare în judecată*. De exemplu, este inadmisibil ca în apel să se solicite anularea contractului, dacă în prima instanţă s-a cerut rezoluţiunea acestuia. În caz contrar, ar însemna să se schimbe obiectul cererii de chemare în judecată. De asemenea, s-ar schimba obiectul cererii de chemare în judecată (ceea ce este inadmisibil în apel) dacă: la judecata în primă instanţă s-a revendicat un bun, iar în apel se solicită recunoaşterea dreptului de folosinţă; la judecata în primă instanţă reclamantul a solicitat executarea contractului, iar în apel el solicită desfiinţarea acestuia etc.

Articolul 478 alin. (3) C.proc.civ. mai interzice şi formularea de *pretenţii noi* în apel. Aşadar, în apel nu pot fi formulate pretenţii care nu au fost supuse judecăţii primei instanţe. Astfel[3]: dacă prin cererea de chemare în judecată s-a solicitat numai anularea sau rezoluţiunea unui contract, în apel nu se poate cere şi repunerea părţilor în situaţia anterioară încheierii contractului prin restituirea prestaţiilor executate; nu se poate cere în apel obligarea pârâtului la plata contravalorii fructelor culese, dacă s-a solicitat în primă instanţă numai revendicarea terenului; cererea petitorie formulată înaintea primei instanţe nu poate fi transformată, în apel, în cerere posesorie; pârâtul nu poate în apel să formuleze o cerere reconvenţională, prin care ar urmări obligarea adversarului faţă de el (aşadar, el nu poate să invoce compensaţia judiciară, care ar presupune o cerere reconvenţională); niciuna dintre părţile iniţiale nu poate formula o cerere de chemare în garanţie direct în apel etc.

S-a pus problema de a şti dacă, în apel, este posibilă *majorarea sau diminuarea cuantumului pretenţiilor* formulate la judecata în primă instanţă. Sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, care cuprindea aceeaşi interdicţie privind schimbarea obiectului cererii şi formularea de pretenţii noi în apel, se considera că micşorarea pretenţiilor în apel nu reprezintă o schimbare a obiectului cererii, în schimb, mărirea pretenţiilor nu ar fi compatibilă cu judecata în apel, deoarece ar reprezenta o cerere nouă în apel, afară de cazul în care şi-ar găsi aplicare art. 294 alin. (2) C.proc.civ. 1865 [actualul art. 478 alin. (5) C.proc.civ.], iar această soluţie, pentru identitate de raţiune, trebuie menţinută şi în actuala reglementare.

Trebuie reţinut însă că, potrivit art. 478 alin. (4) C.proc.civ., *părţile pot să expliciteze pretenţiile care au fost cuprinse implicit în cererile sau apărările adresate primei instanţe*, fără ca aceasta să reprezinte formularea de cereri noi în apel.

[1] Trib. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 1705/1996, în G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 511.

[2] A se vedea şi G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat şi adnotat 1994*, p. 418. Dacă în primă instanţă s-a solicitat anularea unui act pentru un motiv de fond, în apel nu se poate invoca nulitatea rezultând din neîndeplinirea unei formalităţi prescrise în vederea executării sau când s-a cerut anularea unui act ca simulat, în apel nu se poate invoca anularea lui pentru ingratitudine – Cas. II, dec. civ. nr. 134/1937 şi Cas. I, dec. nr. 5/1935, în I. Stoenescu, Gh.D. Păduraru, G.V. Protopopescu, *op. cit.*, p. 225-226, nr. 42 şi 47.

[3] G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat şi adnotat 1994*, p. 419. Pentru alte exemple, a se vedea şi M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2014*, vol. III, p. 75.

De la regula potrivit căreia în apel nu pot fi formulate pretenţii noi, legea prevede o serie de *excepţii*.

O astfel de excepţie este prevăzută de art. 478 alin. (5) C.proc.civ., care dispune că, în apel, pot fi cerute *dobânzi, rate, venituri ajunse la termen* şi *orice alte despăgubiri ivite după darea hotărârii primei instanţe*. Spre exemplu, pârâtul apelează hotărârea prin care s-a admis cererea în revendicare a unui imobil, formulată împotriva sa, cât şi capătul accesoriu, prin care pârâtul a fost obligat să restituie fructele culese până în momentul hotărârii. Reclamantul-intimat poate să ceară instanţei de apel să îl oblige pe adversarul său (pârâtul-apelant) şi la restituirea fructelor pe care acesta le-a cules după pronunţarea hotărârii primei instanţe şi până la data pronunţării hotărârii în apel.

Articolul 478 alin. (5) teza finală C.proc.civ. mai dispune că poate fi invocată *compensaţia legală* direct în apel. Faţă de formularea clară a legii, rezultă că nu poate fi solicitată compensaţia judiciară direct în apel.

În legătură cu compensaţia legală, trebuie precizat că ea poate fi invocată în apel *indiferent de momentul la care a operat*, deci chiar şi atunci când a intervenit după pronunţarea hotărârii apelate. Legea nu face nicio distincţie în acest sens, iar unde legea nu distinge, nici interpretul nu trebuie să distingă[1].

Alte excepţii de la regula potrivit căreia devoluţiunea operează numai în limita a ceea ce s-a judecat în primă instanţă sunt prevăzute în alte texte din Codul de procedură civilă.

În materia *divorţului*, art. 916 alin. (3) C.proc.civ. dispune că soţul pârât poate face *cerere reconvenţională* direct în apel, dacă motivele divorţului s-au ivit după începerea dezbaterilor la prima instanţă şi în timp ce judecata primei cereri se află în apel.

În apel se poate formula o *intervenţie voluntară accesorie*, care, în fapt, este o simplă apărare [art. 63 alin. (2) C.proc.civ., interpretat *a fortiori*], iar, cu acordul expres al părţilor din apel, chiar o *intervenţie voluntară principală* [art. 62 alin. (3) C.proc.civ.]. În acest din urmă caz, se admite că părţile de la judecata din primă instanţă vor putea face cerere reconvenţională împotriva intervenientului[2].

Subliniem că, la fel ca în reglementarea anterioară, interdicţia formulării de pretenţii noi în apel este *de ordine publică*, astfel încât excepţiile de la această interdicţie trebuie să fie expres prevăzute de lege, iar părţile nu pot stabili prin voinţa lor şi alte situaţii în care, în apel, să se primească cereri (pretenţii) noi, împotriva prescripţiilor art. 478 alin. (3) C.proc.civ.[3]

În reglementarea anterioară, art. 294 C.proc.civ. 1865 prevedea încă o excepţie de la regula devoluţiunii în limita judecăţii de la prima instanţă, excepţie care viza *excepţiile procesuale şi apărările de fond*. Dispoziţiile art. 294 C.proc.civ. 1865 nu au mai fost preluate ca atare de actualul Cod de procedură civilă, astfel încât se ridică întrebarea de a şti dacă, în lipsa unui text de lege expres, asemenea mijloace procesuale mai pot fi invocate pentru prima dată în apel.

[1] G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat şi adnotat 1994*, p. 421.

[2] *Ibidem*.

[3] A se vedea, în acelaşi sens, şi V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1081; M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2014*, vol. III, p. 76. Menţionăm că această soluţie era susţinută unanim şi în doctrina dezvoltată sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, ulterior anului 1948; a se vedea: G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat şi adnotat 1994*, p. 422; V.M. Ciobanu, *Tratat 1997*, vol. II, p. 356-357; I. Deleanu, *Procedură civilă*, vol. II, 1999, p. 331.

Răspunsul la această întrebare este dat de alte dispoziţii legale care reglementează actualmente mai clar şi mai corect chestiunea în discuţie.

Astfel:

– art. 247 alin. (1) C.proc.civ. prevede că *excepţiile absolute* pot fi invocate de parte sau de instanţă în orice stare a procesului, dacă prin lege nu se prevede altfel. Aşadar, în regulă generală, excepţiile procesuale absolute pot fi invocate direct în apel. Trebuie însă avut în vedere că, în anumite cazuri expres prevăzute, legea limitează momentul până la care pot fi invocate încălcări ale unor norme de ordine publică. De pildă, art. 130 alin. (2) C.proc.civ., în privinţa necompetenţei materiale şi teritoriale de ordine publică, stabileşte că aceasta trebuie invocată de părţi ori de către judecător la primul termen de judecată la care părţile sunt legal citate în faţa primei instanţe, iar art. 420 alin. (3) C.proc.civ. interzice invocarea perimării cererii de chemare în judecată pentru prima oară în instanţa de apel;

– în cazul *excepţiilor relative*, partea interesată este obligată, sub sancţiunea decăderii, să le invoce în termenul prevăzut de lege înaintea primei instanţe [cel mai târziu la primul termen de judecată după săvârşirea neregularităţii procedurale, în etapa cercetării procesului şi înainte de a se pune concluzii în fond, potrivit art. 247 alin. (2) C.proc.civ.[1], iar dacă excepţia este respinsă sau instanţa a omis să se pronunţe asupra ei, o va putea reitera în apel. În mod excepţional, şi o excepţie relativă poate fi invocată direct în apel, anume când partea interesată nu a avut posibilitatea să o ridice în faţa primei instanţe, de exemplu, neregularităţile referitoare la hotărârea pronunţată sau citarea nelegală la termenul când a avut loc judecata;

– *apărările de fond* care nu au fost invocate la prima instanţă pot fi invocate în apel numai prin cererea de apel sau, după caz, motivele de apel sau prin întâmpinarea formulată în calea de atac. Mijloacele de apărare, fie că sunt de drept material, fie că sunt de drept procesual, sunt admisibile sub condiţia de a-şi păstra această natură. Astfel, s-a decis, de exemplu, că se poate invoca pentru prima oară în apel *termenul de graţie*[2] sau *dreptul de retenţie*[3].

În legătură cu excepţiile procesuale şi apărările de fond, reamintim că, potrivit art. 247 alin. (3) C.proc.civ., părţile sunt *obligate să invoce toate mijloacele de apărare şi toate excepţiile procesuale de îndată ce le sunt cunoscute*, în caz contrar, ele vor răspunde pentru pagubele pricinuite părţii adverse, dispoziţiile art. 189-191 C.proc.civ. fiind aplicabile; de asemenea, conform art. 178 alin. (5) C.proc.civ., sub sancţiunea de-

[1] Trebuie reţinut că, *de lege lata*, şi *prescripţia dreptului la acţiune* (excepţie procesuală) este reglementată prin norme de ordine privată, astfel încât poate fi opusă *numai în primă instanţă, prin întâmpinare* sau, în lipsa invocării, *cel mai târziu la primul termen de judecată la care părţile sunt legal citate* [art. 2513 C.civ.]. Cât priveşte *decăderea de drept civil* (apărare de fond), pot exista atât termene de decădere de ordine privată (care pot fi opuse doar de partea interesată), cât şi termene de decădere de ordine publică, încălcarea acestora din urmă trebuind să fie invocată din oficiu de organul de jurisdicţie (art. 2550 C.civ.).

[2] Cas. I, 19 martie 1897, în Em. Dan, *Codul adnotat 1921*, p. 493, nr. 3; la fel şi beneficiul de discuţiune – Cas. Buc., III, 14 oct. 1918, în Em. Dan, *Codul adnotat 1921*, p. 505, nr. 136.

[3] C.A. Constanţa, dec. civ. nr. 405/1994, în C.P.J. 1993-1994, p. 129, nr. 2.3; C.A. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 1620/1997, în C.P.J. 1993-1994, p. 230, nr. 65; M. Voicu, *Dreptul de retenţie*, Ed. Ex. Ponto, Constanţa, 1999, p. 153-154. Dacă însă cererea privind dreptul de retenţie este consecinţa unei cereri de despăgubiri formulată pentru prima oară în apel şi deci inadmisibilă, nu se poate admite nici cererea de recunoaştere a dreptului de retenţie – C.A. Bucureşti, s. a III-a civ., dec. nr. 790/1999, în C.P.J. 1999, p. 129, nr. 27.

căderii, *toate cauzele de nulitate a actelor de procedură deja efectuate trebuie invocate deodată.*

§6. Depunerea cererii de apel şi procedura prealabilă la instanţa a cărei hotărâre se atacă. Regularizarea cererii de apel

Alături de condiţiile intrinseci ale cererii de apel, apelantul trebuie să respecte şi o serie de *condiţii extrinseci.*

Astfel, apelul *se depune la instanţa a cărei hotărâre se atacă,* sub sancţiunea nulităţii [art. 471 alin. (1) C.proc.civ.][1].

Cererea de apel se depune în atâtea exemplare câte sunt necesare pentru comunicare, în afară de cazurile în care părţile au un reprezentant comun sau partea figurează în mai multe calităţi juridice, când se va face într-un singur exemplar. În toate cazurile este necesar şi un exemplar pentru instanţă.

În ipoteza în care cererea de apel nu îndeplineşte condiţiile prevăzute de lege, preşedintele instanţei sau persoana desemnată de acesta care primeşte cererea de apel va stabili lipsurile şi îi va cere apelantului să completeze sau să modifice cererea de îndată, dacă este prezent şi este posibil, ori în scris, dacă apelul a fost trimis prin poştă, fax, poştă electronică sau curier. *Completarea sau modificarea cererii se va face înăuntrul termenului de apel.* Dacă preşedintele sau persoana desemnată de acesta apreciază că intervalul rămas până la expirarea termenului de apel nu este suficient, va

[1] Raţiunile acestei reguli, introduse pentru prima dată în legislaţia procesuală civilă română prin Legea privind accelerarea judecăţilor din anul 1943, se regăsesc în necesitatea de a înlătura dificultăţile practice care există atunci când calea de atac se poate declara atât la instanţa a cărei hotărâre se atacă, cât şi direct la instanţa de apel sau de recurs. La epoca respectivă, în literatura de specialitate (I. STOENESCU, GH.D. PĂDURARU, G.V. PROTOPOPESCU, *op. cit.*, p. 187) s-a arătat că sistemul procesual anterior anului 1943, care nu impunea depunerea căii de atac la instanţa a cărei hotărâre se atacă, a avut ca rezultat „împrăştierea apelurilor la secţiuni şi chiar instanţe diferite, amânări pentru conexare, discuţiuni în legătură cu autoritatea de lucru judecat dedusă din respingerea unuia dintre apeluri şi surprize cu privire la învestirea hotărârii primei instanţe". Aceste raţiuni stau la baza şi a reglementării actuale. Ele justifică, de asemenea, sancţiunea nulităţii prevăzută de lege pentru cerinţa depunerii căii de atac de reformare la instanţa a cărei hotărâre se atacă. Cu toate acestea, Curtea Constituţională (dec. nr. 303/2009, publicată în M. Of. nr. 239 din 10 aprilie 2009 şi dec. nr. 737/2008, publicată în M. Of. nr. 562 din 25 iulie 2008) a declarat neconstituţionale dispoziţiile corespunzătoare din Codul de procedură civilă din 1865, cu motivarea că „sancţiunea nulităţii apare ca un formalism inacceptabil de rigid, de natură să afecteze grav efectivitatea exercitării căii de atac şi să restrângă nejustificat accesul liber la justiţie. Sancţiunea este cu atât mai nejustificată cu cât eroarea depunerii recursului la însăşi instanţa competentă să judece recursul ori la altă instanţă decât aceea a cărei hotărâre se atacă este imputabilă nu numai recurentului, ci şi magistratului sau funcţionarului care primeşte cererea de recurs greşit îndreptată, deşi are posibilitatea să-l îndrume pe cel în cauză în sensul prevăzut de lege".

Soluţia instanţei constituţionale, deşi criticată în literatura de specialitate (a se vedea V.M. CIOBANU, *Curtea Constituţională – garant al supremaţiei Constituţiei, putere legiuitoare sau expert parlamentar?,* în R.R.D.P. nr. 3/2009, p. 81-83), este însă obligatorie, astfel încât, pentru a corespunde exigenţelor jurisprudenţei Curţii Constituţionale, în actualul Cod de procedură civilă au fost aduse amendamente anumitor dispoziţii legale, păstrându-se însă sancţiunea nulităţii în cazul nerespectării cerinţei depunerii căii de atac de reformare la instanţa a cărei hotărâre se atacă. În acest sens, de exemplu, art. 425 alin. (3) C.proc.civ. prevede că în dispozitivul hotărârii susceptibile de o cale de atac de reformare se va indica, pe lângă calea de atac, şi instanţa la care aceasta se depune. A se vedea şi C. NEGRILĂ, în G. BOROI (coord.), *Noul Cod,* vol. I, p. 883-884.

acorda un termen scurt, de cel mult 5 zile de la expirarea termenului de apel, în care să se depună completarea sau modificarea cererii.

Dispoziţiile menţionate se aplică în mod corespunzător şi în cazul în care *motivele de apel se depun separat* de cererea de declarare a căii de atac.

În cazul cererii de apel (ca, de altfel, şi al celei de recurs), legea nu reglementează o sancţiune expresă pentru neîndeplinirea obligaţiilor privind regularizarea cererii, stabilite în sarcina apelantului, astfel încât se ridică întrebarea *dacă ar fi posibilă anularea cererii de apel, similar anulării cererii de chemare în judecată, în condiţiile art. 200 alin. (3) C.proc.civ.* În ceea ce ne priveşte, apreciem că, *de lege lata,* în sistemul procesual român, o asemenea sancţiune nu poate fi aplicată în cazul cererii de apel (şi nici al celei de recurs), argumentul cel mai important în acest sens fiind acela că, prin ipoteză, instanţa în faţa căreia se desfăşoară procedura de regularizare nu este instanţa competentă să soluţioneze calea de atac respectivă. Aceasta înseamnă că, în măsura în care apelul nu întruneşte condiţiile cerute de lege, *sancţiunea nulităţii urmează a se aplica de instanţa competentă să soluţioneze calea de atac, în cadrul procedurii de judecată de drept comun*[1].

După primirea cererii de apel, respectiv a motivelor de apel, preşedintele instanţei care a pronunţat hotărârea atacată va dispune *comunicarea lor intimatului,* împreună cu copiile certificate de pe înscrisurile alăturate şi care nu au fost înfăţişate la prima instanţă, punându-i-se în vedere *obligaţia de a depune la dosar întâmpinare în termen de cel mult 15 zile de la data comunicării.* Întâmpinarea va cuprinde excepţiile procesuale pe care intimatul le ridică la cererea de apel, răspunsul la fiecare motiv de apel şi semnătura intimatului sau a reprezentantului său. Subliniem că, în apel, întâmpinarea este obligatorie, aşa încât intimatul nu va putea să îşi facă apărările verbal înaintea instanţei de control judiciar. Întâmpinarea se comunică de instanţa la care s-a depus, de îndată, *apelantului,* punându-i-se în vedere *obligaţia de a depune la dosar răspunsul la întâmpinare în termen de cel mult 10 zile de la data comunicării.* Intimatul va lua cunoştinţă de răspunsul la întâmpinare din dosarul cauzei.

Dacă intimatul doreşte să formuleze *apel incident* sau, după caz, *apel provocat,* acesta trebuie să îl depună *odată cu întâmpinarea la apelul principal*[2]. Apelul incident şi apelul provocat se comunică apelantului din apelul principal, care are obligaţia de a depune *întâmpinare în termen de cel mult 10 zile de la comunicare.* Conform art. 474 alin. (1) coroborat cu art. 471 alin. (6) C.proc.civ., intimatul va lua cunoştinţă de întâmpinarea depusă de apelant la apelul incident sau provocat de la dosarul cauzei. Potrivit art. 474 alin. (2) C.proc.civ., apelul provocat se comunică şi intimatului din acest apel, acesta fiind dator să depună întâmpinare în termen de cel mult 10 zile de la comunicare. Cel care a exercitat apelul provocat va lua cunoştinţă de întâmpinare de la dosarul cauzei.

[1] A se vedea, în acelaşi sens, şi V.M. CIOBANU, *Unele aspecte privind cererea de apel şi efectele ei,* în *In Honorem Corneliu Bîrsan,* Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2013 (citat în continuare *Cererea de apel...*), p. 486; GH.-L. ZIDARU, *Regularizarea cererii...*, www.juridice.ro.

[2] Sancţiunea nedepunerii apelului incident sau a celui provocat odată cu întâmpinarea la apelul principal este decăderea, conform art. 474 alin. (1) C.proc.civ. Totodată, se observă că, spre deosebire de reglementarea anterioară, apelul incident şi cel provocat nu mai pot fi depuse direct în faţa instanţei de apel, ci, sub sancţiunea nulităţii, la instanţa a cărei hotărâre se atacă, conform art. 471 alin. (1) C.proc.civ.

După împlinirea termenului de apel pentru toate părţile, precum şi a termenelor de depunere a întâmpinării şi a răspunsului la întâmpinare, preşedintele instanţei a cărei hotărâre se atacă sau persoana desemnată de acesta *va înainta instanţei de apel dosarul*, împreună cu apelurile formulate, întâmpinarea, răspunsul la întâmpinare şi dovezile de comunicare a acestor acte.

Dacă s-au formulat atât apel, cât şi cereri de îndreptare, lămurire şi completare a hotărârii, potrivit art. 442-444 C.proc.civ., dosarul nu va fi trimis instanţei de apel decât după împlinirea termenului de apel privind hotărârile date asupra acestor din urmă cereri, dispoziţiile art. 471 alin. (5)-(7) C.proc.civ. aplicându-se în mod corespunzător.

În finalul acestor consideraţii, menţionăm că dispoziţiile Codului de procedură civilă referitoare la pregătirea dosarului de apel, pe care le-am analizat în cele ce preced, se vor aplica proceselor care vor porni începând cu data de 1 ianuarie 2016. În procesele pornite începând cu data de 15 februarie 2013 şi până la data de 31 decembrie 2015, se aplică dispoziţiile art. XIV-XVI din Legea nr. 2/2013, de care ne vom ocupa mai jos.

§7. Pregătirea judecăţii apelului

7.1. Regulile prevăzute de Codul de procedură civilă

Potrivit art. 475 alin. (1) C.proc.civ., preşedintele instanţei de apel sau persoana desemnată de acesta, îndată ce primeşte dosarul, va lua, prin rezoluţie, măsuri în vederea repartizării aleatorii la un complet de judecată.

Ulterior repartizării, preşedintele completului de judecată *stabileşte primul termen de judecată*, care va fi de cel mult 60 de zile[1] de la data rezoluţiei preşedintelui instanţei de apel, dispunând citarea părţilor[2]. În procesele urgente, acest termen poate fi redus de judecător în funcţie de circumstanţele cauzei. În cazul în care intimatul domiciliază în străinătate, judecătorul va fixa un termen mai îndelungat, rezonabil, în raport cu împrejurările cauzei. Citarea părţii aflate în străinătate se va face cu respectarea dispoziţiilor art. 156 C.proc.civ.

Potrivit art. 475 alin. (3) C.proc.civ., apelurile principale, incidente şi provocate făcute împotriva aceleiaşi hotărâri vor fi repartizate la acelaşi complet de judecată. Când apelurile au fost repartizate la complete diferite, ultimul complet învestit va dispune pe cale administrativă trimiterea apelului la completul cel dintâi învestit.

7.2. Pregătirea dosarului de apel în procesele pornite începând cu data de 15 februarie 2013 şi până la data de 31 decembrie 2015

Potrivit art. XIII din Legea nr. 2/2013, dispoziţiile Codului de procedură civilă privitoare la pregătirea dosarului de apel de către instanţa a cărei hotărâre se atacă vor fi aplicabile proceselor pornite începând cu data de 1 ianuarie 2016.

[1] Termenul este unul de recomandare, care rămâne la aprecierea preşedintelui completului şi care trebuie pus în relaţie şi cu complexitatea cauzei, cu gradul de încărcare a rolului instanţei etc. A se vedea şi V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1076.

[2] A se vedea şi C. Negrilă, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 893-894.

În procesele pornite începând cu data de 15 februarie 2013 şi până la data de 31 decembrie 2015, deşi *apelul se depune la instanţa a cărei hotărâre se atacă*, *procedura prealabilă se va desfăşura la instanţa de apel*, conform dispoziţiilor art. XIV, art. XV şi art. XVI din Legea nr. 2/2013.

Astfel, potrivit acestor dispoziţii legale, apelul şi, dacă este cazul, motivele de apel se depun la instanţa a cărei hotărâre se atacă, dispoziţiile art. 195 C.proc.civ. fiind aplicabile în mod corespunzător.

Preşedintele instanţei sau persoana desemnată de acesta va înainta instanţei de apel dosarul, împreună cu apelurile făcute, numai după împlinirea termenului de apel pentru toate părţile.

Dacă s-au formulat atât apel, cât şi cereri de îndreptare, lămurire şi completare a hotărârii, potrivit art. 442-444 C.proc.civ., dosarul nu va fi trimis instanţei de apel decât după împlinirea termenului de apel privind hotărârile date asupra acestor din urmă cereri.

Preşedintele instanţei de apel sau persoana desemnată de acesta, îndată ce primeşte dosarul, va lua, prin rezoluţie, măsuri în vederea repartizării aleatorii la un complet de judecată[1].

În cazul în care cererea de apel nu îndeplineşte condiţiile prevăzute de lege, completul căruia i s-a repartizat dosarul va stabili lipsurile cererii de apel şi îi va comunica, în scris, apelantului că are obligaţia de a completa sau modifica cererea. *Completarea sau modificarea cererii se va face în termen de cel mult 10 zile de la data comunicării*[2]. Apreciem că neîndeplinirea obligaţiilor stabilite în cadrul procedurii de regularizare a cererii de apel nu atrage anularea acesteia, în condiţiile art. 200 alin. (3) C.proc.civ., nici în sistemul Legii nr. 2/2013, chiar dacă pregătirea dosarului de apel se face la instanţa competentă să soluţioneze calea de atac[3].

După primirea dosarului sau, când este cazul, după regularizarea cererii de apel, completul căruia i s-a repartizat aleatoriu cauza va dispune comunicarea cererii de apel, precum şi a motivelor de apel intimatului, împreună cu copiile certificate de pe înscrisurile alăturate şi care nu au fost înfăţişate la prima instanţă, punându-i-se în vedere *obligaţia de a depune la dosar întâmpinare în termen de cel mult 15 zile de la data comunicării*.

[1] Apelurile principale, incidente şi provocate făcute împotriva aceleiaşi hotărâri vor fi repartizate la acelaşi complet de judecată. Când apelurile au fost repartizate la complete diferite, ultimul complet învestit va dispune pe cale administrativă trimiterea apelului la completul cel dintâi învestit.

[2] Este de remarcat această diferenţă instituită de Legea nr. 2/2013 faţă de art. 471 alin. (3) C.proc.civ., care permite ca modificarea sau completarea cererii de apel să se facă în termen de 10 zile de la data comunicării, iar nu înăuntrul termenului de apel. Explicaţia instituirii acestui termen constă în aceea că, în condiţiile în care procedura de pregătire a dosarului de apel este efectuată la instanţa de apel, la care dosarul se înaintează după expirarea duratei termenului de exercitare a căii de atac, modificarea sau, după caz, completarea cererii de apel nu se mai poate realiza înăuntrul termenului de apel. Pentru opinia că modificarea sau completarea elementelor cererii de apel se poate face tot înăuntrul termenului de exercitare a căii de atac şi în perioada de aplicare a Legii nr. 2/2013, a se vedea Gh.-L. Zidaru, *Regularizarea cererii...*, www.juridice.ro.

[3] A se vedea, în acelaşi sens, şi M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2014*, vol. III, p. 93, nota 114; G.C. Frenţiu, *Unele consideraţii referitoare la cererea de apel potrivit noului Cod de procedură civilă şi altor acte normative recente*, în Dreptul nr. 4/2014, p. 28-29; Gh.-L. Zidaru, *Regularizarea cererii...*, www.juridice.ro. În sensul aplicării dispoziţiilor art. 200 alin. (3) C.proc.civ., întrucât, în sistemul Legii nr. 2/2013, procedura regularizării se realizează în faţa instanţei competente, a se vedea V.M. Ciobanu, *Cererea de apel...*, p. 488; V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, *Soluţii din doctrină şi jurisprudenţă...*, www.juridice.ro.

Întâmpinarea depusă se comunică apelantului de îndată, punându-i-se în vedere *obligația de a depune la dosar răspunsul la întâmpinare în termen de cel mult 10 zile de la data comunicării*. Intimatul va lua cunoștință de răspunsul la întâmpinare din dosarul cauzei.

Dacă s-au formulat atât apel, cât și cereri de îndreptare, lămurire și completare a hotărârii, potrivit art. 442-444 C.proc.civ., dispozițiile menționate de mai sus privind comunicarea cererii de apel și a înscrisurilor atașate, precum și depunerea și comunicarea întâmpinării și a răspunsului la întâmpinare se aplică în mod corespunzător [art. XV alin. (5) din Legea nr. 2/2013].

În termen de 3 zile de la data depunerii răspunsului la întâmpinare, judecătorul fixează, prin rezoluție, primul termen de judecată, care va fi de cel mult 60 de zile de la data rezoluției, dispunând citarea părților.

Dacă intimatul nu a depus întâmpinare sau, după caz, apelantul nu a comunicat răspuns la întâmpinare în termenele prevăzute de lege, la data expirării termenului corespunzător, judecătorul fixează, prin rezoluție, primul termen de judecată, care va fi de cel mult 60 de zile de la data rezoluției, dispunând citarea părților.

În procesele urgente, aceste termene pot fi reduse de instanța de apel în funcție de circumstanțele cauzei.

În cazul în care intimatul domiciliază în străinătate, judecătorul va fixa un termen mai îndelungat, rezonabil, în raport cu împrejurările cauzei. Citarea se va face cu respectarea dispozițiilor art. 156 C.proc.civ.

În ceea ce privește apelul incident și apelul provocat, potrivit art. XVI din Legea nr. 2/2013, acestea se depun de către intimat odată cu întâmpinarea la apelul principal și se comunică de îndată apelantului din apelul principal, punându-i-se în vedere obligația de a depune la dosar întâmpinare în termen de cel mult 10 zile de la data comunicării. Intimatul va lua cunoștință de întâmpinare din dosarul cauzei.

Apelul provocat se comunică și intimatului din acest apel, acesta fiind dator să depună întâmpinare în termen de cel mult 10 zile de la data comunicării. Cel care a exercitat apelul provocat va lua cunoștință de întâmpinare de la dosarul cauzei.

§8. Judecarea apelului

8.1. Compunerea și constituirea instanței de apel

În fața instanței de apel, *principiul colegialității* se aplică fără nicio excepție, în ceea ce privește compunerea completului de judecată, acesta fiind alcătuit din doi judecători, atât la tribunale, cât și la curțile de apel.

Judecătorul care a pronunțat hotărârea în fond sau o încheiere interlocutorie nu poate lua parte la judecarea apelului, aflându-se într-o situație de incompatibilitate absolută [art. 41 alin. (1) C.proc.civ.].

Procurorul poate participa și pune concluzii, în condițiile prevăzute de art. 92 alin. (2) C.proc.civ., însă el are această obligație în cazurile în care legea o prevede expres.

8.2. Principalele momente în desfășurarea judecării apelului

Articolul 482 C.proc.civ. prevede că dispozițiile de procedură privind judecata în primă instanță se aplică și în instanța de apel, în măsura în care nu sunt potrivnice celor cuprinse în capitolul care reglementează apelul.

Astfel, la termenul fixat pentru judecată, pricinile vor fi strigate în ordinea stabilită prin lista afișată înainte de începerea ședinței, trecându-se la judecată numai dacă se constată că *procedura de citare este îndeplinită cu toate părțile*. În caz contrar, se va amâna judecata și se va dispune refacerea procedurii de citare a părților care nu au fost legal citate.

În cazul în care apelantul este decăzut din dreptul de a-și motiva cererea de apel, deoarece nu a făcut-o în termenul prevăzut de art. 468 alin. (1) C.proc.civ., el nu se va mai putea folosi decât de motivele sau, după caz, mijloacele de apărare sau probele invocate înaintea primei instanțe, cu respectarea condițiilor prescrise de lege pentru procedura în fața acestei instanțe. Instanța de apel poate să ridice, din oficiu, încălcarea unor dispoziții de ordine publică, deci, să rețină *motive de ordine publică*, având însă obligația să le pună în dezbaterea contradictorie a părților. Precizăm însă că apelantul nu ar mai putea cere, în recurs, casarea hotărârii instanței de apel, pe motiv că instanța nu s-a pronunțat asupra unui mijloc de apărare hotărâtor pentru dezlegarea pricinii, dacă nu a invocat mijlocul respectiv în termen înaintea instanței de apel[1].

Dacă la strigarea cauzei nu a răspuns niciuna dintre părți, procedura de citare fiind legal îndeplinită și niciuna dintre părți nu a cerut judecarea în lipsă, judecata apelului *se suspendă*, iar în cazul în care nu se va cere redeschiderea judecății timp de șase luni de la data suspendării, apelul *se perimă*.

După strigarea pricinii, când nu este cazul a se amâna judecata, se va proceda la *cercetarea procesului*, în cadrul căreia, conform art. 237 C.proc.civ., se vor îndeplini, în condițiile legii, actele de procedură la cererea părților ori din oficiu, pentru pregătirea dezbaterii în fond a procesului, dacă este cazul. Vor fi rezolvate mai întâi *excepțiile procesuale* care fac inutilă, în tot sau în parte, administrarea probelor sau cercetarea fondului. Instanța de apel poate uni excepția cu administrarea probelor, respectiv cu fondul cauzei, numai dacă pentru judecarea ei este necesar să se administreze aceleași dovezi ca și pentru finalizarea etapei cercetării procesului sau, după caz, pentru soluționarea fondului. Când judecătorul se socotește lămurit, prin încheiere, declară cercetarea procesului încheiată și fixează termen pentru dezbaterea fondului în ședință publică. Precizăm că, spre deosebire de judecata în fața primei instanțe, în fața instanței de apel nu numai etapa dezbaterii în fond se desfășoară *în ședință publică*, ci și cea a cercetării judecătorești.

În cadrul dezbaterilor în fond, apelantul este cel care pune primul concluzii, apoi cuvântul se va da intimatului, iar dacă la judecată participă și procurorul, acesta va pune ultimul concluzii, cu excepția cazului în care apelul a fost introdus de procuror, când va avea cuvântul cel dintâi.

Când consideră că au fost lămurite toate împrejurările de fapt și temeiurile de drept ale cauzei, instanța de apel va închide dezbaterile și se va retrage pentru delibe-

[1] A se vedea și M. TĂBÂRCĂ, GH. BUTA, *Codul adnotat 2009*, p. 854.

rare în secret. Deliberarea judecătorilor şi pronunţarea hotărârii urmează aceleaşi reguli ca şi în cazul judecării în primă instanţă.

8.3. Probele în apel

Potrivit art. 470 alin. (1) lit. d) C.proc.civ., cererea de apel va cuprinde şi dovezile invocate în susţinerea apelului, iar alin. (4) al aceluiaşi articol dispune că, dacă dovezile propuse sunt martori sau înscrisuri nearătate la prima instanţă, se vor aplica în mod corespunzător dispoziţiile art. 194 lit. e) C.proc.civ.

Articolul 478 alin. (2) C.proc.civ. stabileşte că părţile nu se vor putea folosi înaintea instanţei de apel de alte motive, mijloace de apărare şi dovezi decât cele *invocate la prima instanţă sau arătate în motivarea apelului ori în întâmpinare*, acelaşi text permiţând instanţei de apel să încuviinţeze şi administrarea *probelor a căror necesitate ar rezulta din dezbateri*. De asemenea, conform art. 479 alin. (2) C.proc.civ., instanţa de apel va putea dispune refacerea sau completarea probelor administrate la prima instanţă, în cazul în care consideră că sunt necesare pentru soluţionarea cauzei, precum şi administrarea probelor noi, propuse în condiţiile art. 478 alin. (2) C.proc.civ.

Din dispoziţiile legale citate rezultă că, în ceea ce priveşte probele, instanţa de apel are următoarele posibilităţi:

– să refacă în totalitate probele administrate în prima instanţă;

– să refacă numai o parte dintre aceste probe şi să le menţină pe celelalte[1];

– să administreze alte probe, folosind şi celelalte probe administrate de prima instanţă[2];

– să pronunţe decizia numai în baza dovezilor administrate de prima instanţă, fără a le mai reface sau a le mai completa prin administrarea de probe noi. Modul concret în care va proceda instanţa superioară de fond este o problemă de fapt, lăsată la libera ei apreciere[3].

Rezultă, aşadar, că în instanţa de apel pot fi administrate *probe noi*. Soluţia este logică şi decurge din caracterul devolutiv al apelului, care repune pricina în starea ei iniţială, în sensul că are loc o nouă judecată a fondului pretenţiei ce a fost supusă judecăţii[4].

Sub imperiul reglementării Codului de procedură civilă din 1865, în literatura de specialitate s-a apreciat că *o parte care a fost decăzută în primă instanţă din dreptul de a administra o anumită probă* poate solicita administrarea acelei probe în apel, argumentându-se că, deşi decăderea din dreptul de a administra o probă îşi produce efec-

[1] Instanţa de apel poate să respingă o atare cerere, dacă o găseşte inutilă, faţă de împrejurarea că acele probe sunt câştigate cauzei şi pot contribui la formarea convingerii sale. Deci, cel care solicită refacerea unei probe este necesar să motiveze cererea sa, iar dacă instanţa o respinge, trebuie să arate de ce refacerea nu este necesară – V.M. CIOBANU, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1089.

[2] Instanţa de apel, în pronunţarea soluţiei, poate să se folosească de probele administrate numai de prima instanţă, chiar dacă nu menţine concluziile de fapt ale acesteia, nefiind obligată să îşi întemeieze hotărârea numai pe probe administrate înaintea sa.

[3] Probele administrate în prima instanţă, care nu au fost refăcute în apel, rămân dobândite cauzei, însă instanţa de apel este liberă să le aprecieze. Rezultă, aşadar, că, deşi apelul are caracter devolutiv, există o oarecare *derogare de la principiul nemijlocirii*, care este însă atenuată prin posibilitatea instanţei de apel de a încuviinţa refacerea probelor administrate înaintea primei instanţe.

[4] G. BOROI, D. RĂDESCU, *Codul comentat şi adnotat 1994*, p. 430.

tele pentru tot procesul, nu numai pentru o etapă a acestuia, totuşi, nimic nu îl împiedică pe legiuitor să dispună că, în anumite situaţii, efectele decăderii pot fi înlăturate, ceea ce era cazul în ceea ce priveşte apelul[1]. Apreciem însă că soluţia trebuie reconsiderată în actuala reglementare, având în vedere că art. 254 alin. (2) C.proc.civ., referitor la sancţiunea decăderii, foloseşte sintagma „în cursul procesului" (şi nu sintagma „în cursul judecăţii în primă instanţă"), iar în materia apelului nu există totuşi vreo dispoziţie din care să rezulte clar înlăturarea sancţiunii decăderii.

În consecinţă, ar urma să admitem că în apel pot fi propuse *numai acele probe ce nu puteau fi propuse la judecata în primă instanţă, precum şi probele invocate în faţa primei instanţe şi respinse de aceasta*[2], nu însă şi probele cu privire la care a operat decăderea părţii la judecata în primă instanţă.

Propunerea probelor în apel va fi făcută de apelant, prin cererea de apel, respectiv odată cu depunerea motivelor de apel, în ipoteza vizată de art. 470 alin. (5) C.proc.civ., iar de intimat, prin întâmpinare.

Sancţiunea nerespectării acestor termene constă în *decăderea părţii din dreptul de a mai propune probe în apel*. Conform art. 478 alin. (2) teza finală C.proc.civ., instanţa de apel va putea să încuviinţeze totuşi administrarea probelor nepropuse în termen de parte, dacă *nevoia dovezii ar reieşi din dezbateri*. Deşi textul citat se referă doar la necesitatea rezultată din dezbateri a administrării probei, considerăm că în apel sunt aplicabile *şi celelalte excepţii de la sancţiunea decăderii prevăzute de art. 254 alin. (2) pct. 3-5 C.proc.civ.*, anume: partea învederează instanţei că, din motive temeinic justificate, nu a putut propune în termen probele cerute; administrarea probei nu duce la amânarea judecăţii; există acordul expres al tuturor părţilor.

Desigur că, pe temeiul art. 22 alin. (2) teza a II-a şi art. 479 alin. (2) C.proc.civ., instanţa de apel poate avea *un rol activ în materie probatorie*, adică să dispună administrarea probelor pe care le consideră necesare pentru soluţionarea cauzei, însă este vorba de o facultate, iar nu de o obligaţie a instanţei de apel. Reamintim că, potrivit art. 254 alin. (6) C.proc.civ., părţile nu pot invoca în căile de atac omisiunea instanţei de a ordona din oficiu probe pe care ele nu le-au propus şi administrat în condiţiile legii, deci *posibilitatea instanţei de apel de a ordona probe din oficiu nu este supusă controlului judiciar pe calea recursului*. De altfel, casarea unei hotărâri se poate cere atunci când, prin hotărârea dată, instanţa a încălcat regulile de procedură a căror nerespectare atrage sancţiunea nulităţii, însă acest motiv de casare nu poate avea în vedere decât probe administrate, iar nu probele pe care instanţa ar fi putut să le administreze.

Mai precizăm că efectul devolutiv al apelului nu înseamnă că partea ar putea să revină asupra unei mărturisiri făcute în prima instanţă, în alte condiţii decât cele

[1] S-a arătat că, aparent, legea ar încuraja reaua-credinţă a părţii, deoarece permite să se administreze direct în apel probe pe care partea putea să le propună şi să le administreze înaintea primei instanţe, ceea ce echivalează, practic, cu suprimarea unui grad de jurisdicţie (cel puţin în privinţa discutării şi aprecierii probelor respective). Partea care însă procedează în acest mod riscă totuşi ca instanţa de apel să nu încuviinţeze administrarea acestor probe, deoarece nu există o obligaţie legală a instanţei de apel în acest sens, ci, dimpotrivă, o facultate – G. BOROI, D. RĂDESCU, *Codul comentat şi adnotat 1994*, p. 431-432.

[2] GH.-L. ZIDARU, *Efectele apelului, judecata şi soluţiile în apel, potrivit noului Cod de procedură civilă*, în *Conferinţele NOUL COD DE PROCEDURĂ CIVILĂ*, http://www.inm-lex.ro/NCPC/doc/Brosura%20NCPC.pdf, p. 253.

prevăzute de art. 349 alin. (3) C.proc.civ. (deci, numai probând că a făcut mărturisirea din eroare de fapt scuzabilă). În schimb, în cazul în care prima instanță a considerat refuzul unei părți de a se prezenta sau de a răspunde la interogatoriu ca o mărturisire, instanța de apel nu este ținută de această apreciere, deoarece este vorba de o prezumție de mărturisire lăsată la libera apreciere a judecătorului de fond. Instanța de apel va putea însă să se folosească de prezumțiile simple utilizate de judecătorii primei instanțe, în măsura în care consideră că acestea sunt temeinice.

Cu privire la probele propuse de către părți, instanța de apel se va pronunța printr-o *încheiere*, în care va arăta mijloacele de dovadă încuviințate (probele ce urmează a fi refăcute sau completate), faptele ce vor trebui dovedite, precum și obligațiile ce revin părților în legătură cu administrarea acestora.

Administrarea propriu-zisă a probelor se va face potrivit regulilor de la judecata în primă instanță, care se aplică în mod corespunzător și în apel, nefiind potrivnice dispozițiilor care reglementează această cale de atac.

8.4. Soluțiile pe care le pronunță instanța de apel

Asupra apelului, instanța se pronunță prin hotărâre (*decizie*).

Conform art. 480 alin. (1) C.proc.civ., instanța de apel poate păstra hotărârea atacată, situație în care, după caz, va respinge, va anula apelul ori va constata perimarea lui[1].

Așadar, după *rejudecarea fondului*, instanța de apel se poate opri la aceeași soluție ca și prima instanță, situație care echivalează cu *respingerea apelului și menținerea hotărârii atacate*. Din dispozițiile legale citate rezultă că respingerea apelului poate fi și rezultatul *admiterii unei excepții procesuale*, apelul putând fi respins ca tardiv, ca inadmisibil, ca introdus de o persoană fără calitate procesuală, ca lipsit de interes sau anulat ca netimbrat, ca neregulat introdus, pentru alte lipsuri ale cererii de apel sau se poate constata perimarea lui.

Dacă apelul este *respins sau anulat*, la cererea intimatului, apelantul va fi obligat la *plata cheltuielilor de judecată* făcute în apel.

În cazul în care se *adoptă soluția primei instanțe*, în motivarea deciziei, instanța de apel poate să se refere la motivele hotărârii primei instanțe și să le adopte, dacă apărările făcute în fața instanței de apel sunt identice cu cele făcute la prima instanță. Cu toate acestea, instanța de control judiciar trebuie să țină cont de susținerile făcute de părți înaintea ei, nefiind suficient să reproducă motivarea din hotărârea apelată ori să se mulțumească a spune că apelul este nefondat, deoarece, într-un asemenea caz, decizia apare ca *nemotivată*, fiind susceptibilă de casare[2].

În ipoteza *admiterii apelului*, instanța poate anula ori, după caz, schimba în tot sau în parte hotărârea apelată [art. 480 alin. (2) C.proc.civ.].

Deși legea nu cuprinde dezvoltări în acest sens, așa cum s-a arătat[3], dacă *apelul s-a admis și hotărârea atacată a fost schimbată în tot sau în parte*, pentru a se evita orice

[1] Instanța mai poate lua act de renunțarea apelantului la judecata apelului (achiesare), caz în care, de la data pronunțării, sentința primei instanțe devine executorie.

[2] A se vedea și G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 433.

[3] V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 362.

dubiu, este necesar să se arate mai întâi că s-a admis apelul, iar apoi să se reproducă soluția dată de instanța de apel pe fond. Desigur că și în acest caz hotărârea trebuie motivată.

În cazul admiterii apelului și schimbării hotărârii atacate, intimatul va plăti cheltuielile de judecată (atât cele avansate la judecata în primă instanță, cât și cele din apel), în totalitate sau parțial, în măsura admiterii pretențiilor deduse judecății (sau a respingerii lor).

Referitor la soluția de *admitere a apelului și de anulare a hotărârii primei instanțe*, este necesar să se distingă între mai multe ipoteze.

O primă ipoteză este cea în care instanța de apel constată că, *în mod greșit, prima instanță a soluționat procesul fără a intra în judecata fondului* (această situație presupune că hotărârea primei instanțe a fost pronunțată în temeiul admiterii unei excepții procesuale, de exemplu, prescripția extinctivă, autoritatea de lucru judecat, prematuritatea cererii, lipsa de interes etc., neavând loc o judecată a fondului pricinii) ori *judecata s-a făcut în lipsa părții care nu a fost legal citată*.

Potrivit art. 480 alin. (3) teza I C.proc.civ., în aceste cazuri, instanța de apel va anula hotărârea atacată și va judeca procesul, evocând fondul și pronunțând o hotărâre executorie, susceptibilă de recurs, dacă legea nu prevede în mod expres altfel. Așadar, și în actualul Cod de procedură civilă, legiuitorul a păstrat soluția derogării de la principiul dublului grad de jurisdicție, prin care se asigură celeritatea judecății cauzei, scurtându-se durata procesului și evitându-se, totodată, tergiversarea judecății prin reluarea ciclului procesual, din motive imputabile primei instanțe, iar pentru părți economie de timp și bani[1].

Cu toate acestea, instanța de apel *va anula hotărârea atacată și va trimite cauza spre rejudecare* primei instanțe sau altei instanțe egale în grad cu aceasta din aceeași circumscripție, atunci când *părțile solicită în mod expres* luarea acestei măsuri. Din dispozițiile art. 480 alin. (3) teza a II-a C.proc.civ. rezultă că o asemenea solicitare trebuie să fie expresă și poate fi formulată doar prin cererea de apel sau prin întâmpinare. Hotărârea de trimitere spre rejudecare este susceptibilă de recurs, dacă legea nu prevede altfel[2]. Trimiterea spre rejudecare *poate fi dispusă o singură dată în cursul procesului*, din dispozițiile fără echivoc ale art. 480 alin. (3) teza a II-a C.proc.civ. rezultând că o a doua trimitere spre rejudecare nu este posibilă, chiar dacă în al doilea ciclu procesual părțile ar solicita din nou în mod expres luarea acestei măsuri.

În cazul admiterii apelului și al anulării hotărârii atacate, dezlegarea dată problemelor de drept de către instanța de apel, precum și necesitatea administrării unor

[1] Menționăm că, după reintroducerea apelului în legislația procesuală civilă română, în perioada 1993-2001, art. 297 C.proc.civ. 1865 prevedea că, în cazul în care constata că, în mod greșit, prima instanță a soluționat procesul fără a intra în judecata fondului ori judecata s-a făcut în lipsa părții care nu a fost legal citată, instanța de apel *desființa hotărârea atacată și trimitea cauza spre rejudecare primei instanțe*. Ulterior, dispozițiile art. 297 C.proc.civ. 1865 au suferit mai multe modificări, prin O.U.G. nr. 59/2001, Legea nr. 219/2005 și Legea nr. 202/2010, prin acest ultim act normativ adoptându-se soluția care există și în actualul Cod de procedură civilă, în ceea ce privește soluțiile pe care le poate pronunța instanța de apel în cazul în care constată că, în mod greșit, prima instanță a soluționat procesul fără a intra în judecata fondului ori judecata s-a făcut în lipsa părții care nu a fost legal citată. Pe larg, cu privire la evoluția modificărilor aduse dispozițiilor fostului art. 297 C.proc.civ. 1865, a se vedea V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 363.

[2] A se vedea C.S.J., Secțiile Unite, dec. nr. 7/1998 (M. Of. nr. 64 din 16 februarie 1999). A se vedea și V.M. Ciobanu, *Tratat 1997*, vol. II, p. 366.

probe sunt obligatorii pentru judecătorii fondului, indiferent dacă evocarea fondului are loc în fața instanței de apel sau aceasta trimite spre rejudecare, în condițiile art. 480 alin. (3) C.proc.civ.

O a doua ipoteză de admitere a apelului și de anulare a hotărârii atacate este aceea în care instanța de apel constată că prima instanță a fost *necompetentă*, iar necompetența a fost invocată în condițiile legii. În acest caz, art. 480 alin. (4) C.proc.civ. dispune că instanța de apel va anula hotărârea atacată și va trimite cauza spre judecare instanței competente sau altui organ cu activitate jurisdicțională competent ori, după caz, va respinge cererea ca inadmisibilă.

Articolul 480 alin. (4) C.proc.civ. are în vedere, pe de o parte, situația în care în fața primei instanțe s-a ridicat excepția de necompetență în condițiile art. 130 alin. (1)-(3) C.proc.civ., dar instanța a respins-o sau a omis să se pronunțe cu privire la aceasta, iar, pe de altă parte, pe aceea în care în fața primei instanțe nu s-a ridicat excepția de necompetență generală, fiind invocată pentru prima oară prin cererea de apel. Instanța de apel, constatând necompetența primei instanțe, va desființa hotărârea acesteia, pronunțând în locul ei o *hotărâre de declinare a competenței* în favoarea instanței competente sau a organului cu activitate jurisdicțională competent. În ipoteza în care cererea ar fi de competența unui organ fără activitate jurisdicțională, după anularea sentinței atacate, instanța de apel va *respinge cererea de chemare în judecată ca inadmisibilă*. Textul de lege nu acoperă și ipoteza în care cererea ar fi de competența unei instanțe străine. Într-un astfel de caz, considerăm că se va pronunța o *hotărâre de respingere a cererii de chemare în judecată ca nefiind de competența instanțelor române*, prin aplicarea corespunzătoare a art. 132 alin. (4) C.proc.civ.

În ipoteza în care instanța de apel constată că ea are competența să judece în primă instanță, va anula hotărârea atacată și *va judeca în fond, în primă instanță*, pronunțând o hotărâre susceptibilă, după caz, de apel sau de recurs, potrivit legii.

Când se constată că există *un alt motiv de nulitate decât necompetența primei instanțe, iar prima instanță a judecat în fond*, instanța de apel, anulând în tot sau în parte procedura urmată în fața primei instanțe și hotărârea atacată, *va reține procesul spre judecare*, pronunțând o hotărâre susceptibilă de recurs, dacă este cazul.

Potrivit art. 481 C.proc.civ., apelantului nu i se poate crea în propria cale de atac o situație mai rea decât aceea din hotărârea atacată. Se admite că principiul enunțat se aplică și atunci când apelul este declarat de către procuror în favoarea uneia dintre părți, neexistând nicio justificare ca situația părții pentru care a acționat procurorul să se înrăutățească în urma unei inițiative ce a avut un obiectiv opus.

Aplicarea principiului *non reformatio in peius* nu este de ordine publică. Așa fiind, apelantul *poate renunța la aplicarea lui*, însă, așa cum rezultă din dispozițiile art. 481 C.proc.civ., consimțământul privind renunțarea la aplicarea principiului *non reformatio in peius* trebuie să fie expres și neechivoc.

Conform art. 481 teza finală C.proc.civ., situația părții se poate agrava în propria cale de atac și *în cazurile anume prevăzute de lege*. Constituie un astfel de caz prevederile art. 432 teza a II-a C.proc.civ., potrivit cărora, ca efect al admiterii excepției autorității de lucru judecat, părții i se poate crea în propria cale de atac o situație mai rea decât aceea din hotărârea atacată.

Situația părții se poate înrăutăți în ipoteza în care și partea adversă a introdus apel principal sau a formulat apel incident, însă numai dacă acestea au fost admise. Dacă

ambele părți au declarat apel, însă numai unul dintre acestea a fost admis, iar celălalt a fost respins, părții căreia i s-a admis apelul nu i se poate agrava propria situație la rejudecarea fondului, deoarece această rejudecare are loc tocmai ca efect al exercitării de către ea a căii de atac.

Hotărârea instanței de apel este o *hotărâre executorie*, care poate fi pusă în executare silită, desigur, în măsura în care cuprinde dispoziții susceptibile de a fi executate silit.

Decizia instanței de apel poate fi atacată pe calea *recursului*, dacă legea nu prevede altfel.

În condițiile prevăzute de lege, hotărârea dată în apel poate forma și obiect al *revizuirii* sau al *contestației în anulare de drept comun* [pentru aceasta din urmă, numai dacă partea a invocat motivul de contestație, în prealabil, pe calea recursului, care însă a fost respins în condițiile prevăzute de art. 504 alin. (2) C.proc.civ.].

Hotărârea instanței de apel mai poate forma obiectul unei cereri referitoare la *îndreptarea greșelilor materiale* strecurate în cuprinsul ei, precum și al unei cereri de *completare, de lămurire sau de înlăturare a dispozițiilor potrivnice*, în condițiile art. 442 și urm. C.proc.civ.

Secțiunea a 3-a. Recursul

§1. Considerații generale

Recursul este *calea de atac prin care partea interesată sau procurorul solicită, în condițiile și pentru motivele expres prevăzute de lege, desființarea unei hotărâri date fără drept de apel, în apel sau a altor hotărâri, în cazurile prevăzute de lege.*

Recursul este o cale de atac *de reformare* (prin care se realizează controlul judiciar de către o instanță superioară celei care a pronunțat hotărârea atacată), *nedevolutivă* (nu are loc o rejudecare a fondului pricinii în recurs), *extraordinară* (deoarece nu se poate exercita decât pentru motivele arătate de lege, iar partea nemulțumită de hotărârea primei instanțe, cu excepțiile prevăzute de lege, nu o poate ataca direct cu recurs, ci trebuie să exercite mai întâi calea de atac a apelului) și *nesuspensivă de executare.*

Subliniem că recursul este calea de atac de reformare prin care se realizează *exclusiv un control de legalitate a hotărârii atacate*, această cale de atac nefiind un al treilea grad de jurisdicție. Acest rol al recursului, care ține de esența sa, este rațiunea pentru care, în principiu, în sistemul actualului Cod de procedură civilă, instanța de drept comun în ceea ce privește judecata recursului este Înalta Curte de Casație și Justiție. Într-adevăr, prin examinarea în cadrul recursului a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile, se realizează rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție, în calitate de instanță aflată în vârful ierarhiei sistemului judiciar, și anume acela de a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către toate instanțele judecătorești, rol consacrat de art. 126 alin. (3) din Constituție. Acesta este rolul esențial, de altfel, al unei curți de casație aflate în vârful piramidei sistemului judiciar. De aceea, ca regulă, în țările Uniunii Europene,

curţile de casaţie soluţionează toate recursurile împotriva hotărârilor pronunţate în apel, precum şi cele împotriva hotărârilor date fără drept de apel[1].

Sediul materiei îl reprezintă art. 483-502 C.proc.civ., care însă nu conţin decât reglementarea chestiunilor specifice judecăţii în această cale extraordinară de atac. Prin urmare, aşa cum prevede art. 494 C.proc.civ., cu privire la aspectele pe care normele speciale în materia recursului nu le reglementează, urmează a se aplica dispoziţiile generale privind judecata în primă instanţă şi în apel, în măsura în care nu sunt potrivnice naturii juridice a recursului. De asemenea, există şi o serie de norme speciale în materia recursului, fie chiar în Codul de procedură civilă, fie în alte acte normative.

§2. Obiectul recursului

Articolul 483 alin. (1) C.proc.civ. dispune că hotărârile date în apel, cele date, potrivit legii, fără drept de apel, precum şi alte hotărâri în cazurile expres prevăzute de lege sunt supuse recursului.

Dintre hotărârile judecătoreşti care pot forma obiectul recursului, trebuie menţionate, în primul rând, *hotărârile pronunţate în apel*, indiferent de soluţia la care s-a oprit instanţa de apel, fiind deci fără relevanţă dacă apelul a fost admis, respins ca neîntemeiat ori în baza unei excepţii procesuale peremptorii, anulat sau perimat. De asemenea, poate fi atacată cu recurs şi decizia prin care s-a admis apelul şi, în baza art. 480 alin. (3) teza a II-a C.proc.civ., pricina a fost trimisă spre rejudecare primei instanţe[2]. În ceea ce priveşte hotărârile judecătoreşti pronunţate de instanţele de apel, prin care s-a anulat în tot sau în parte procedura urmată în primă instanţă, precum şi hotărârea apelată, cu reţinerea cauzei spre judecare, cu excepţia cazului în care instanţa de apel a constatat propria sa competenţă, recursul este inadmisibil. Aceste hotărâri pot fi atacate cu recurs numai odată cu deciziile pronunţate asupra fondului, după judecarea cauzelor în apel[3].

Trebuie însă reţinut că, în cazul în care instanţa de apel nu s-a pronunţat şi asupra fondului pretenţiei supuse judecăţii, ci a soluţionat apelul admiţând o excepţie procesuală peremptorie (de exemplu, cererea de apel a fost anulată ca neregulat introdusă ori ca netimbrată; apelul a fost respins ca tardiv etc.), atunci, în recurs, pot fi formulate critici numai cu privire la soluţia pronunţată de instanţa de apel asupra excepţiei respective, iar nu şi cu privire la soluţia dată pe fondul pretenţiei de prima instanţă. Generalizând, vom spune că, exercitându-se recursul, *se poate critica numai hotărârea pronunţată de instanţa de apel*, iar nu şi hotărârea primei instanţe, indiferent dacă aceasta din urmă a fost menţinută ori a fost schimbată, total sau parţial, de instanţa de apel (desigur că, în situaţia în care instanţa de apel a menţinut hotărârea primei instanţe, admiterea recursului va afecta, indirect, şi hotărârea primei instanţe; acelaşi lucru se poate întâmpla şi atunci când instanţa de apel a schimbat doar în parte hotărârea apelată).

[1] Cu privire la unele critici care pot fi aduse sistemului actual de reglementare a competenţei de soluţionare a recursului şi a obiectului acestuia, a se vedea: V.M. Ciobanu, *Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie între aniversarea a 150 de ani de la înfiinţare şi lupta sa cu noul Cod de procedură civilă*, în R.R.D.P. nr. 1/2012, p. 63-75; V.M. Ciobanu, *Rolul recursului civil şi modificările propuse de Ministerul Justiţiei în vederea pregătirii intrării în vigoare a noului Cod de procedură civilă. Sunt ele în litera şi spiritul Constituţiei?*, www.juridice.ro (1 noiembrie 2012); V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1104.

[2] V.M. Ciobanu, *Tratat 1997*, vol. II, p. 366.

[3] A se vedea şi I.C.C.J., Secţiile Unite, dec. nr. 33/2007 (M. Of. nr. 772 din 14 noiembrie 2007).

Reamintim că recursul nu poate fi exercitat *omisso medio*, adică trecând peste calea de atac a apelului, soluţie prevăzută expres de art. 459 alin. (2) teza I C.proc.civ., potrivit cu care, în cazul hotărârilor susceptibile de apel, dacă acesta nu a fost exercitat, recursul este inadmisibil.

Prin derogare de la această regulă, legea permite ca o *hotărâre susceptibilă de apel şi de recurs să poată fi atacată, înăuntrul termenului de apel, direct cu recurs*, la instanţa care ar fi fost competentă să judece recursul împotriva hotărârii date în apel, dacă sunt îndeplinite cumulativ condiţiile prevăzute de art. 459 alin. (2) teza a II-a C.proc.civ., şi anume:

– părţile să consimtă expres, fie prin înscris autentic, fie prin declaraţie verbală, dată în faţa instanţei a cărei hotărâre se atacă şi consemnată într-un proces-verbal semnat de preşedinte şi de grefier, conform art. 404 alin. (1) C.proc.civ. Convenţia părţilor privind exercitarea recursului *omisso medio*, cât şi declararea recursului trebuie să aibă loc înăuntrul termenului de apel prevăzut de lege;

– recursul să fie exercitat numai pentru încălcarea sau aplicarea greşită a normelor de drept material[1].

În anumite cazuri, legea *suprimă dreptul de recurs împotriva hotărârilor pronunţate în apel*, astfel încât hotărârile respective rămân definitive în instanţa de apel. Asemenea hotărâri sunt, potrivit art. 483 alin. (2) teza I C.proc.civ., hotărârile pronunţate în:

– cererile prevăzute la art. 94 pct. 1 lit. a)-i) C.proc.civ.;

– cererile privind navigaţia civilă şi activitatea în porturi;

– conflictele de muncă şi de asigurări sociale;

– materie de expropriere;

– cererile privind repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare;

– alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 500.000 lei inclusiv[2].

Conform art. 483 alin. (2) teza finală C.proc.civ., nu sunt supuse recursului nici hotărârile date de instanţele de apel în cazurile în care legea dispune că *hotărârile de primă instanţă sunt supuse numai apelului*, cum ar fi:

– contestaţia la executare, cu excepţia hotărârilor pronunţate în temeiul art. 711 alin. (4), al art. 714 alin. (4) şi în contestaţia la titlu[3] [art. 717 alin. (1) C.proc.civ.];

[1] Aşadar, în cadrul recursului exercitat *omisso medio*, în condiţiile art. 459 alin. (2) teza a II-a C.proc.civ., părţile nu pot formula critici întemeiate pe alte motive de casare decât cel prevăzut la art. 488 alin. (1) pct. 8 C.proc.civ. A se vedea şi V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1043; C. Negrilă, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 854.

[2] Prin art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 s-a prevăzut că, în procesele pornite începând cu data de 15 februarie 2013 şi până la data de 31 decembrie 2015, nu sunt supuse recursului, pe lângă celelalte hotărâri prevăzute de art. 483 alin. (2) C.proc.civ., şi hotărârile pronunţate în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv.

[3] În primele două cazuri, hotărârea pronunţată în contestaţie la executare este supusă căilor de atac potrivit dreptului comun, iar în cazul hotărârii pronunţate într-o *contestaţie la titlu* este aplicabil principiul *accesorium sequitur principale*, astfel încât o asemenea hotărâre este susceptibilă de exerciţiul recursului dacă şi hotărârea care a făcut obiectul contestaţiei a fost, la rândul său, susceptibilă de recurs. Dacă însă prin

– partajul judiciar [art. 994 alin. (3) C.proc.civ.][1];

– ordonanța președințială, cu excepția cazului în care competența de primă instanță aparține curții de apel, când calea de atac este recursul [art. 999 alin. (1) și (3^1) C.proc.civ.];

– acțiunile posesorii [art. 1003 alin. (3) C.proc.civ.];

– oferta de plată [art. 1009 alin. (2) C.proc.civ.];

– cererile cu valoare redusă [art. 1032 alin. (1) C.proc.civ.];

– hotărârea pronunțată în procedura evacuării din imobilele folosite sau ocupate fără drept [art. 1041 alin. (5) C.proc.civ.];

– opoziția la cererea de uzucapiune [art. 1051 alin. (8) C.proc.civ.];

– hotărârile pronunțate de instanța de executare, dacă prin lege nu se dispune altfel [art. 650 alin. (3) C.proc.civ.] etc.

În rândul hotărârilor judecătorești ce pot fi atacate cu recurs sunt incluse și *hotărârile pronunțate, potrivit legii, fără drept de apel*, dacă prin lege nu se prevede că acestea sunt definitive, fiind deci suprimate ambele căi de atac de reformare.

Astfel, sunt *hotărâri pronunțate fără drept de apel, dar care pot fi atacate cu recurs*:

– hotărârea prin care s-a admis excepția de necompetență și s-a respins cererea ca inadmisibilă ori ca nefiind de competența instanțelor române [art. 132 alin. (4) C.proc.civ.];

– hotărârea prin care se constată renunțarea la judecată, cu excepția celei date de o secție a Înaltei Curți de Casație și Justiție, care este definitivă [art. 406 alin. (6) C.proc.civ.];

– hotărârea prin care se respinge în fond cererea ca urmare a renunțării la însuși dreptul pretins (art. 410 C.proc.civ.);

– hotărârea de perimare [art. 421 alin. (2) C.proc.civ.[2]];

– hotărârea dată în baza recunoașterii pretențiilor [art. 437 alin. (1) C.proc.civ.];

– hotărârea de expedient, care consfințește tranzacția părților (art. 440 C.proc.civ.).

În aceste cazuri, recursul se soluționează, potrivit legii, de către instanța ierarhic superioară. Dacă legea nu prevede în mod expres altfel – cum este cazul în ceea ce privește renunțarea la judecată –, Înalta Curte de Casație și Justiție este competentă, dacă este instanță ierarhic superioară.

Sunt *hotărâri definitive*, întrucât prin lege a fost suprimat atât apelul, cât și recursul:

– hotărârea de declinare a competenței [art. 132 alin. (3) C.proc.civ.];

– hotărârea prin care se soluționează conflictul de competență [art. 135 alin. (4) C.proc.civ.];

– hotărârea de strămutare [art. 144 alin. (2) C.proc.civ.].

---

contestație s-a cerut lămurirea înțelesului, întinderii ori aplicării unui titlu care nu constituie hotărâre a unui organ de jurisdicție, hotărârea prin care s-a soluționat contestația va putea fi atacată *numai cu apel*.

[1] Cu toate acestea, dacă partajul s-a cerut pe cale incidentală, hotărârea este supusă aceleași căi de atac ca și hotărârea dată asupra cererii principale.

[2] Reamintim că, în opinia noastră, *de lege lata*, hotărârea de perimare este susceptibilă de recurs, indiferent de stadiul procesual în care se constată intervenția perimării (în fond, în apel sau în căile extraordinare de atac, inclusiv în recurs). În același sens, a se vedea: C.C. Dinu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 917; C.G. Frențiu, D.-L. Bâldean, *Noul Cod 2013*, p. 633. În sensul că hotărârea de perimare a recursului este definitivă, a se vedea C. Negrilă, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 787-788.

Cât privește *hotărârile pronunțate într-o contestație în anulare*, acestea sunt supuse recursului numai dacă și hotărârea ce a format obiectul contestației în anulare a fost susceptibilă de recurs [art. 508 alin. (4) C.proc.civ.].

Principiul *accesorium sequitur principale* se aplică și în privința posibilității atacării cu recurs a unei *hotărâri pronunțate într-o cerere de revizuire* [art. 513 alin. (5) C.proc.civ.]. Dacă hotărârea ce a format obiectul revizuirii era susceptibilă de recurs, atunci și hotărârea pronunțată în revizuire este supusă recursului. Cu toate acestea, atunci când se cere revizuirea pentru contrarietate de hotărâri, calea de atac a recursului este deschisă nu numai dacă hotărârea ce a încălcat autoritatea de lucru judecat (care urmează să se anuleze) este o decizie a unei instanțe de apel, ci și atunci când este o sentință de primă instanță [art. 513 alin. (6) C.proc.civ.].

Același principiu guvernează regimul căilor de atac și în ceea ce privește *hotărârea de completare* a unei hotărâri judecătorești, care, potrivit art. 446 C.proc.civ., este supusă acelorași căi de atac ca și hotărârea în legătură cu care s-a solicitat completarea.

Potrivit art. 483 alin. (1) C.proc.civ., pot forma obiect al recursului și *alte hotărâri* în cazurile expres prevăzute de lege.

Menționăm în acest sens, de exemplu, dispozițiile art. 51 alin. (3) din Legea nr. 317/2004, potrivit cu care hotărârile pronunțate de secțiile Consiliului Superior al Magistraturii în materie disciplinară sunt susceptibile de recurs, competența soluționării acestuia aparținând Completului de 5 judecători al Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Deși art. 483 C.proc.civ. nu face nicio referire la acestea, analiza obiectului recursului trebuie să aibă în vedere și *încheierile*, fie că este vorba de încheierile premergătoare, fie de încheieri prin care se finalizează procesul.

Ca regulă, *încheierile premergătoare* nu pot fi atacate decât *odată cu hotărârea asupra fondului*.

Așa cum am văzut când am analizat obiectul apelului, există însă și *încheieri premergătoare care nu sunt supuse niciunei căi de atac*, deci nici recursului.

De asemenea, există *încheieri premergătoare care pot fi atacate, în mod separat, cu recurs* la instanța ierarhic superioară, cum ar fi:

– încheierile de suspendare, cu excepția cazului în care suspendarea s-a dispus de Înalta Curte de Casație și Justiție, când hotărârea este definitivă [art. 414 alin. (1) C.proc.civ.];

– încheierea prin care instanța de apel a respins ca inadmisibilă cererea de intervenție voluntară [art. 64 alin. (4) C.proc.civ.].

În ceea ce privește *încheierile prin care se finalizează procesul*, acestea sunt supuse căilor de atac prevăzute de lege. În anumite cazuri, legea prevede că acestea sunt supuse *numai apelului*, în alte cazuri că *nu sunt supuse niciunei căi de atac* sau că sunt *supuse, după caz, apelului sau recursului* ori că *nu pot fi atacate*.

În legătură cu obiectul recursului, reamintim că această cale de atac poate fi exercitată și exclusiv împotriva *considerentelor hotărârii*, în condițiile art. 461 alin. (2) C.proc.civ.[1]

---

[1] În sensul că recursul exercitat exclusiv împotriva considerentelor hotărârii atacate *trebuie să se întemeieze pe unul dintre motivele de casare prevăzute de art. 488 alin. (1) C.proc.civ.*, a se vedea și: M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2014*, vol. III, p. 31-32; O. Spineanu-Matei, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 924. Precizăm că opiniile autorilor care consideră că recursul împotriva considerentelor trebuie fondat pe unul dintre motivele de casare prevăzute de art. 488 alin. (1) C.proc.civ. diverg însă în ceea ce

§3. Formele recursului

Sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, dispozițiile art. 293 și art. 293[1] reglementau apelul incident și apelul provocat. În practica judiciară, aplicarea respectivelor dispoziții legale în recurs a fost apreciată ca incompatibilă cu natura acestei căi de atac, astfel încât formularea unui recurs incident sau a unui recurs provocat era considerată inadmisibilă.

Actualul Cod de procedură civilă prevede în mod expres posibilitatea exercitării, și în această fază procesuală, a unui *recurs incident*, respectiv a unui *recurs provocat*.

În ceea ce privește *condițiile de exercitare* a acestor forme de recurs, art. 491 C.proc.civ. face trimitere la prevederile corespunzătoare din materia apelului, respectiv art. 472-474 C.proc.civ., astfel încât dezvoltările corespunzătoare din capitolul dedicat apelului sunt aplicabile și în ceea ce privește formele recursului.

Așadar, *de lege lata*, și în materia recursului trebuie distins între *recursul principal*, pe care îl formulează partea nemulțumită de hotărârea instanței de apel sau, după caz, de hotărârea dată în primă instanță fără drept de apel, *recursul incident*, exercitat de intimat împotriva părții cu interese contrare, care a formulat recursul principal, și *recursul provocat*, declarat de intimatul din recursul principal împotriva altui intimat sau a unei persoane care nu este parte în recursul principal, dar care a figurat în apel sau în primă instanță, în cazul hotărârilor nesusceptibile de apel, dar susceptibile de recurs. Trebuie subliniat însă că atât recursul incident, cât și cel provocat nu pot fi exercitate decât pentru motivele expres și limitativ prevăzute de art. 488 C.proc.civ.

Momentul depunerii de către intimat a recursului incident, respectiv a celui provocat este cel prevăzut de art. 474 alin. (1) C.proc.civ. în materia apelului, respectiv *odată cu întâmpinarea la recursul principal*.

§4. Subiectele recursului

Partea care introduce cererea de recurs se numește *recurent*, iar cel împotriva căruia se declară recursul poartă denumirea de *intimat*. Poate avea calitatea de recurent oricare dintre părțile de la judecata în fond, indiferent de poziția procesuală avută în fața instanței de fond (apelant sau intimat, iar, față de raportul juridic dedus judecății, reclamant, pârât, terți intervenienți).

privește posibilitatea încadrării în motivele de casare prevăzute de lege a *recursului împotriva considerentelor care cuprind constatări de fapt ce prejudiciază partea*. Într-o opinie [O. SPINEANU-MATEI, în G. BOROI (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 924] se apreciază că acesta nu poate fi formulat împotriva considerentelor care cuprind constatări de fapt ce prejudiciază partea, deoarece, în acest caz, art. 461 alin. (2) C.proc.civ. este incompatibil cu natura recursului de cale de atac prin care se realizează exclusiv un control de legalitate a hotărârii atacate. În a doua opinie (M. TĂBĂRCĂ, *Drept procesual civil 2014*, vol. III, p. 32-33) se consideră că recursul împotriva considerentelor care cuprind constatări de fapt ce prejudiciază partea se poate întemeia pe motivul de casare prevăzut de art. 488 alin. (1) pct. 8 C.proc.civ., în acest caz recurentul trebuind să arate care este norma de drept material ce ar putea fi aplicată într-un anume mod ulterior, ca urmare a stabilirii în considerentele atacate cu recurs a unei situații de fapt, modul de aplicare în procesul viitor a normei respective de drept material, generată de constatările de fapt din considerentele atacate cu recurs, constituind temeiul de nelegalitate prevăzut de art. 488 alin. (1) pct. 8 C.proc.civ.

Problemele care se ridică în privința subiectelor recursului sunt, în linii generale, aceleași ca în cazul apelului, astfel încât, pentru dezvoltări, facem trimitere la paragrafele corespunzătoare din secțiunea dedicată apelului.

Referitor la subiectele recursului este necesar să fie făcute câteva precizări cu privire la *reprezentarea convențională a părților în recurs*.

Inițial, Codul de procedură civilă actual a instituit în această privință obligativitatea reprezentării părților prin avocat sau, în cazul persoanelor fizice, de una dintre persoanele prevăzute la art. 13 alin. (2) C.proc.civ. ori, după caz, prin consilier juridic, în cazul persoanelor juridice.

Astfel, până la declararea sa ca neconstituțional, art. 83 alin. (3) C.proc.civ. prevedea că, la redactarea cererii și a motivelor de recurs, precum și în exercitarea și susținerea recursului, persoanele fizice vor fi asistate și, după caz, reprezentate, sub sancțiunea nulității, numai de către un avocat, în condițiile legii, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 13 alin. (2) C.proc.civ, iar art. 84 alin. (2) C.proc.civ. dispune că, pentru efectuarea acelorași acte procedurale, persoanele juridice vor fi asistate și, după caz, reprezentate, sub sancțiunea nulității, numai de către un avocat sau consilier juridic, în condițiile legii, aceeași regulă fiind aplicabilă în mod corespunzător și asociațiilor, societăților sau altor entități fără personalitate juridică, care sunt constituite potrivit legii; de asemenea, art. 486 alin. (3) C.proc.civ., referitor la cererea de recurs, prevedea aplicabilitatea dispozițiilor art. 83 alin. (3) C.proc.civ. Conform art. 486 alin. (1) lit. e) C.proc.civ., cererea de recurs trebuie să fie semnată de parte sau de mandatarul părții, în cazul prevăzut la art. 13 alin. (2) C.proc.civ., de avocat sau, după caz, de consilierul juridic.

Articolul 490 C.proc.civ. stabilește că recursul și, dacă este cazul, motivele de casare se depun la instanța a cărei hotărâre se atacă, sub sancțiunea nulității, în condițiile prevăzute la art. 83 alin. (3) și art. 84 C.proc.civ., iar întâmpinarea la recurs trebuie redactată și semnată de avocatul sau consilierul juridic al intimatului, iar răspunsul la întâmpinare de avocatul sau consilierul juridic al recurentului. În fine, în privința cererii de suspendare a executării hotărârii atacate cu recurs, art. 484 alin. (2) C.proc.civ. impune formularea acesteia cu respectarea prevederilor art. 83 alin. (2) și (3) C.proc.civ.

Rațiunile avute în vedere de legiuitor pentru *instituirea obligativității reprezentării părților prin avocat sau, după caz, consilier juridic în fața instanței de recurs* se regăsesc în Expunerea de motive a legii privind Codul de procedură civilă, în care se arată că prin această regulă s-a urmărit „impunerea unei rigori și discipline procesuale și evitarea introducerii unor recursuri în mod abuziv, în scop de șicană, sau informale, care nu se încadrează riguros în motivele de recurs; este o regulă care corespunde, în același timp, și noii viziuni propuse asupra recursului, având în vedere specificul acestei căi extraordinare de atac, reflectat în condițiile de exercitare, în procedura, precum și în motivele de recurs, limitativ circumscrise respectării legalității"[1].

Prin Decizia nr. 462/2014[2], Curtea Constituțională a declarat neconstituționale *dispozițiile înscrise în art. 13 alin. (2) teza a doua, în art. 83 alin. (3), precum și în*

[1] A se vedea și *Punctul de vedere al Facultății de Drept a Universității din București cu privire la neconstituționalitatea dispozițiilor noului Cod de procedură civilă privind obligativitatea asistenței juridice în recurs*, www.juridice.ro (27 iunie 2014).

[2] M. Of. nr. 775 din 24 septembrie 2014.

art. 486 alin. (3) C.proc.civ. cu referire la mențiunile care decurg din obligativitatea formulării și susținerii cererii de recurs prin avocat, reținând în esență că, deși scopul urmărit de legiuitor este unul legitim, prin instituirea obligației persoanelor fizice de a fi asistate și, după caz, reprezentate de avocat la redactarea cererii și a motivelor de recurs, precum și în exercitarea și susținerea acestuia, legiuitorul urmărind impunerea unei rigori și discipline procesuale pentru evitarea introducerii unor cereri de recurs în mod abuziv, șicanator sau informe, care nu se încadrează în mod riguros în motivele de recurs, totuși, cu privire la existența justului echilibru între măsura care a determinat limitarea dreptului de acces liber la justiție și scopul legitim urmărit, Curtea a constatat că *nu există un raport rezonabil de proporționalitate între cerințele de interes general referitoare la buna administrare a justiției și protecția drepturilor fundamentale ale individului*, dispozițiile legale criticate consacrând un dezechilibru între cele două interese concurente. Astfel, Curtea a reținut că, prin condiționările impuse realizării interesului general menționat este afectat în mod iremediabil interesul individual, respectiv cel al persoanei care dorește să recurgă la concursul justiției în vederea realizării drepturilor și intereselor sale subiective. Condiționarea exercitării căii de atac de încheierea, în mod obligatoriu, a unui contract de asistență judiciară, drept condiție de admisibilitate a recursului, impune în sarcina individului atât condiții excesive pentru exercitarea căii de atac a recursului, cât și costuri suplimentare și semnificative în raport cu cheltuielile efectuate de cetățean pentru plata serviciului justiției.

În decizia sa, Curtea Constituțională se referă la *reprezentarea persoanei fizice prin avocat în calea de atac a recursului*, fiind declarate neconstituționale art. 13 alin. (2) teza a II-a și art. 83 alin. (3) C.proc.civ. Prin urmare, *nu mai există obligativitatea reprezentării prin avocat a persoanelor fizice* la redactarea cererii și a motivelor de recurs, precum și în exercitarea și susținerea recursului și nici la redactarea întâmpinării, respectiv a răspunsului la întâmpinare.

Pe de altă parte, dispozițiile art. 84 alin. (2) C.proc.civ. referitoare la asistarea sau, după caz, reprezentarea persoanelor juridice prin avocat sau consilier juridic la redactarea cererii și a motivelor de recurs, precum și în exercitarea și susținerea recursului nu sunt vizate de decizia menționată a Curții Constituționale. Așa fiind, rezultă că aceste dispoziții sunt în continuare aplicabile, astfel încât *reprezentarea în recurs a persoanelor juridice, precum și a entităților arătate la art. 56 alin. (2) C.proc.civ. se poate face exclusiv de către un avocat sau un consilier juridic.*

§5. Motivele de casare

Cauza recursului constă în *nelegalitatea hotărârii ce se atacă* pe această cale, nelegalitate care trebuie să îmbrace una dintre formele prevăzute de art. 488 C.proc.civ. sub denumirea de „motive de casare".

Așadar, simpla nemulțumire a părții în privința hotărârii pronunțate nu este suficientă, după cum nu este suficientă nici afirmația generală că hotărârea atacată este nelegală, recurentul fiind obligat să își sprijine recursul pe cel puțin unul dintre motivele prevăzute limitativ de lege.

În mod firesc, recursul nu poate fi exercitat decât pentru *motive de nelegalitate a hotărârii*, deoarece părțile au avut la dispoziție o judecată în fond în fața primei instanțe și o rejudecare a fondului (atât în fapt, cât și în drept) în apel. Astfel, *de lege lata*, Codul de procedură civilă reglementează exclusiv motive care vizează nelegalitatea hotărârii[1].

Articolul 488 alin. (1) C.proc.civ. reglementează opt motive de recurs[2], pe care le vom analiza în cele ce urmează[3].

Înainte de a proceda la această analiză, câteva precizări sunt necesare. *În primul rând*, trebuie subliniat că acestea sunt motivele pentru care poate fi exercitat recursul, indiferent dacă această cale de atac este de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție sau de competența instanței imediat ierarhic superioare instanței a cărei hotărâre este atacată. De asemenea, recursul nu poate fi exercitat decât pentru motivele limitativ reglementate de lege, indiferent dacă hotărârea atacată este o hotărâre pronunțată în apel sau o hotărâre nesusceptibilă de apel.

În al doilea rând, motivele de recurs prevăzute de art. 488 alin. (1) C.proc.civ. nu pot fi primite decât dacă ele nu au putut fi invocate pe calea apelului sau în cursul judecării apelului ori, deși au fost invocate în termen, au fost respinse sau instanța a omis să se pronunțe asupra lor. Această regulă, instituită de art. 488 alin. (2) C.proc.civ., este o aplicare în materia recursului a principiului înscris în art. 459 alin. (1) C.proc.civ., potrivit căruia o cale de atac extraordinară nu poate fi exercitată *omisso medio*. Cu toate acestea, prin excepție de la această regulă, *necompetența generală a instanțelor judecătorești* sau *necompetența internațională a instanțelor române*, precum și *autoritatea de lucru judecat* pot fi invocate *direct în recurs*, întrucât, în privința acestor motive, legea prevede în mod expres că pot fi invocate în orice stare a pricinii, chiar direct în căile de atac [art. 130 alin. (1), art. 432, art. 1070 alin. (2) C.proc.civ.][4].

Motivele de casare prevăzute de art. 488 alin. (1) C.proc.civ. sunt analizate în cele ce urmează.

---

[1] Cu privire la evoluția reglementării motivelor de recurs în legislația română, a se vedea: V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1117-1118; I. Dragne, *Motivele de casare și soluțiile posibile în recurs*, în *Conferințele NOUL COD DE PROCEDURĂ CIVILĂ*, http://www.inm-lex.ro/NCPC/doc/Brosura%20NCPC.pdf (citat în continuare *Motivele de casare...*), p. 302-308.

[2] În acest context, considerăm util a preciza că, în alte sisteme de drept, recursul în casație poate fi exercitat pentru orice motive de nelegalitate, fără ca această cale de atac să devină o cale ordinară de atac. În acest sens, apreciem că este relevant exemplul Codului de procedură civilă francez, al cărui art. 604 este redactat după cum urmează *„[le] pourvoi en cassation tend à faire censurer par la Cour de Cassation la non-conformité du jugement qu'il attaque aux règles de droit"*. Această dispoziție, care fondează și rolul recursului în casație (*le pourvoi en cassation*), precum și competența exclusivă a Curții de Casație franceze în această materie, este singura prevedere din Codul de procedură civilă francez care se referă la motivele pentru care poate fi exercitat recursul în casație. Cu toate acestea, în jurisprudența sa, Curtea de Casație franceză nu s-a abătut niciodată de la principiul potrivit căruia controlul judiciar în casație este un control exclusiv de legalitate. Pentru jurisprudența Curții de Casație franceze cu privire la motivele de nelegalitate care pot întemeia recursul în casație, a se vedea și L. Cadiet, *Code de procédure civile*, 24e éd., LexisNexis Litec, Paris, 2011, p. 451-458, nr. 1-47. Pentru jurisprudența recentă a Curții de Casație franceze, a se vedea www.courdecassation.fr.

[3] Pentru analiza motivelor de recurs prevăzute de art. 488 C.proc.civ., a se vedea și V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1118-1122; O. Spineanu-Matei, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 937-943; I. Dragne, *Motivele de casare...*, p. 309-322. Cu privire la motivele de casare care sunt similare cu cele reglementate de Codul de procedură civilă din 1865, a se vedea și V.M. Ciobanu, *Tratat 1997*, vol. II, p. 385-395, iar pentru analiza motivelor corespunzătoare reglementării anterioare anului 1948, a se vedea: C. Hamangiu, R. Hutschneker, G. Iuliu, *Recursul în casație și contenciosul administrativ*, București, 1930, p. 219-326; Gh. Nedici, C.Gr. C. Zotta, *Recursul în casare*, București, 1935, p. 103-150.

[4] A se vedea și O. Spineanu-Matei, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 942-943.

5.1. Instanța nu a fost alcătuită potrivit dispozițiilor legale

Acest motiv are în vedere situațiile în care instanța a fost alcătuită cu *încălcarea dispozițiilor legale privind compunerea și constituirea instanței.*

Instanța este greșit alcătuită, în primul rând, atunci când *numărul de judecători este necorespunzător*, fie din cauza faptului că la judecată au participat mai puțini judecători decât prevede legea, fie că au participat mai mulți[1].

Modul în care a fost alcătuită instanța se poate stabili prin verificarea primei părți a hotărârii (practicaua), care trebuie să cuprindă și numele judecătorilor care au participat la soluționarea pricinii, precum și prin verificarea semnăturilor judecătorilor respectivi, aflate la sfârșitul hotărârii. Reamintim că, în cazul în care, după pronunțarea hotărârii, unul dintre judecătorii completului este împiedicat să semneze, președintele completului va semna hotărârea în locul său, iar dacă și acesta ori judecătorul unic se află într-o astfel de situație, hotărârea se va semna de către președintele instanței (în mod corespunzător, într-o astfel de situație, în locul grefierului poate să semneze grefierul-șef); dacă minuta a fost semnată de toți judecătorii și numai hotărârea a rămas nesemnată de unul dintre ei, se poate evita sancțiunea nulității prin semnarea ei ulterioară, soluție care însă nu poate fi extinsă la situația în care hotărârea poartă numărul legal de semnături, dar nu ale judecătorilor care au pronunțat-o; în cazul în care hotărârea este semnată de judecătorul care a pronunțat-o și acest judecător a semnat și minuta, dar în practicaua hotărârii s-a trecut, din greșeală, numele altui judecător, hotărârea nu este lovită de nulitate, ci se va recurge la procedura reglementată de art. 442 C.proc.civ. pentru îndreptarea erorilor materiale.

Instanța este greșit alcătuită și atunci când *la judecată a participat un judecător incompatibil*. Sub acest aspect însă, trebuie făcută distincția între cazurile de incompatibilitate absolută prevăzute de art. 41 C.proc.civ. și cele reglementate de art. 42 C.proc.civ. În prima ipoteză, motivele de incompatibilitate pot fi invocate în orice stare a pricinii, deci și direct în recurs, desigur, și cu respectarea prevederilor art. 488 alin. (2) C.proc.civ., dacă este vorba despre incompatibilitatea judecătorului care a intrat în compunerea completului în primă instanță. În al doilea caz, incompatibilitatea judecătorului de fond va putea fi invocată în fața instanței de recurs numai de partea care a formulat o cerere de recuzare, dar aceasta a fost respinsă sau instanța de fond a omis să se pronunțe asupra ei, astfel încât cel recuzat a participat la soluționarea pricinii.

Prin acest motiv de casare se poate invoca și faptul că, deși legea prevede obligativitatea participării acestora la judecată, instanța *nu a fost constituită și cu participarea procurorului sau a asistenților judiciari.*

De asemenea, prin același motiv se pot invoca, în condițiile legii, și *incompatibilitatea grefierului, a procurorului sau a magistratului-asistent ori, după caz, a asistenților judiciari*, precum și orice alte situații în care, potrivit legii de organizare judiciară, instanța nu a fost alcătuită corespunzător. Constituie un astfel de exemplu ipoteza soluționării de către un judecător stagiar a unei cauze care nu este cuprinsă în enumerarea

[1] Firesc ar fi fost ca soluționarea cauzei de un număr mai mare de judecători decât cel prevăzut de lege să nu poată constitui un motiv de casare. De altfel, aceasta era soluția prevăzută de art. 32 pct. 1 din Legea Curții de Casație din 1912. A se vedea și V.M. CIOBANU, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1118.

limitativă prevăzută de art. 23 din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor.

Acest motiv de casare este *de ordine publică*, exceptând ipoteza referitoare la motivele de incompatibilitate prevăzute de art. 42 C.proc.civ.

5.2. Hotărârea a fost pronunțată de alt judecător decât cel care a luat parte la dezbaterea pe fond a procesului sau de un alt complet de judecată decât cel stabilit aleatoriu pentru soluționarea cauzei ori a cărui compunere a fost schimbată, cu încălcarea legii

Acest motiv reprezintă o concretizare a *principiului continuității*. În acest sens, *de lege lata*, art. 19 C.proc.civ. prevede că judecătorul învestit cu soluționarea cauzei nu poate fi înlocuit pe durata procesului decât pentru motive temeinice, în condițiile legii, iar, potrivit art. 214 C.proc.civ., „(1) Membrii completului care judecă procesul trebuie să rămână aceiași în tot cursul judecății. (2) În cazurile în care, pentru motive temeinice, un judecător este împiedicat să participe la soluționarea cauzei, acesta va fi înlocuit în condițiile legii. (3) Dacă înlocuirea prevăzută la alin. (2) a avut loc după ce s-a dat cuvântul în fond părților, cauza se repune pe rol".

Acest motiv de casare, care exista și în reglementarea anterioară, are o sferă mai largă de aplicare decât cel prevăzut de art. 304 pct. 2 C.proc.civ. 1865, deoarece casarea hotărârii de fond intervine nu numai în cazul în care aceasta a fost pronunțată de alt judecător, respectiv de alți judecători decât cei care au luat parte la dezbaterea pe fond a procesului, ci și atunci când pe parcursul judecății este schimbat completul de judecată căruia i s-a atribuit aleatoriu cauza[1] sau când compunerea acestuia a fost schimbată cu încălcarea legii.

Subliniem că principiul continuității vizat de motivul de recurs reglementat de art. 488 alin. (1) pct. 2 C.proc.civ. nu este absolut, astfel încât, în condițiile legii, poate interveni *schimbarea completului de judecată căruia i s-a repartizat aleatoriu cauza sau a componenței acestuia*, fără a atrage casarea hotărârii de fond astfel pronunțate. Cazurile și condițiile în care pot interveni aceste schimbări trebuie însă să fie prevăzute de lege, fie de Codul de procedură civilă (de exemplu, incompatibilitatea), fie de Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești. Cu toate acestea, în privința ipotezei avute în vedere de teza I a art. 488 alin. (1) pct. 2 C.proc.civ., respectiv atunci când *hotărârea a fost pronunțată de alt judecător decât cel care a luat parte la dezbaterea pe fond a procesului*, o asemenea schimbare nu poate interveni fără ca hotărârea astfel pronunțată să nu fie lovită de nulitate[2].

Verificarea acestui motiv de casare, care este și el *de ordine publică*, se face cu ajutorul încheierilor de ședință, precum și al proceselor-verbale atașate la dosarul cauzei, care atestă motivele schimbării completului de judecată sau a componenței

[1] În sensul că acest motiv de recurs ar putea viza și încălcarea regulilor privitoare la repartizarea aleatorie, a se vedea I. DRAGNE, *Motivele de casare...*, p. 313-316.

[2] Menționăm că, în acest caz, nulitatea este aplicabilă atât dispozitivului întocmit cu ocazia pronunțării (minutei), cât și hotărârii redactate ulterior (aceasta trebuind să fie semnată de același complet de judecată), deoarece nu este permis ca un complet să participe la dezbaterea pe fond, altul să pronunțe hotărârea, iar altul să o redacteze și să o semneze.

acestuia. În ipoteza în care se invocă faptul că hotărârea a fost pronunțată de alt judecător decât cel care a luat parte la dezbaterea pe fond a procesului, existența acestui motiv de casare se verifică după cum urmează: dacă pronunțarea hotărârii a avut loc la termenul la care s-a dezbătut pricina pe fond, se confruntă practicaua hotărârii cu semnăturile judecătorilor de pe minută și de pe hotărârea redactată ulterior; când pronunțarea a fost amânată, se confruntă încheierea de ședință întocmită la termenul la care s-a dezbătut pricina pe fond cu minuta și hotărârea redactată ulterior, cu mențiunea că lipsa încheierii de dezbateri (care face corp comun cu hotărârea, ținând loc de practicauă, partea introductivă) atrage nulitatea hotărârii.

5.3. Hotărârea a fost dată cu încălcarea competenței de ordine publică a altei instanțe, invocată în condițiile legii

Acest motiv de casare nu vizează decât încălcarea normelor de competență de ordine publică, nu și a celor de ordine privată[1]. Reamintim că, potrivit art. 129 alin. (2) C.proc.civ., necompetența este de ordine publică: 1. în cazul încălcării competenței generale, când procesul nu este de competența instanțelor judecătorești; 2. în cazul încălcării competenței materiale, când procesul este de competența unei instanțe de alt grad; 3. în cazul încălcării competenței teritoriale exclusive, când procesul este de competența unei alte instanțe de același grad și părțile nu o pot înlătura.

Întrucât dispozițiile art. 488 alin. (1) pct. 3 C.proc.civ. nu fac nicio distincție în ceea ce privește normele de competență de ordine publică vizate de acest motiv de casare, vom considera că el are în vedere nu numai *competența jurisdicțională (materială și teritorială)*, ci și *competența generală*[2].

În ceea ce privește condițiile de invocare a acestui motiv de casare, trebuie avut în vedere regimul invocării *excepției de necompetență absolută*, regim prevăzut în mod expres de art. 130 alin. (1) și (2) C.proc.civ., potrivit cu care necompetența generală a

[1] Față de formularea fără echivoc a dispozițiilor art. 488 alin. (1) pct. 3 C.proc.civ., *de lege lata*, este exclus ca necompetența de ordine privată (necompetența teritorială relativă) a instanței să poată face obiect al recursului pentru acest motiv. Cu toate acestea, se ridică întrebarea dacă intenția legiuitorului a fost de a exclude controlul judiciar efectuat prin intermediul recursului asupra *necompetenței relative a instanței de fond* [precizăm că se are în vedere ipoteza în care pârâtul a invocat în termenul prevăzut de lege necompetența relativă a instanței, dar aceasta a respins-o sau a omis să se pronunțe asupra ei, deoarece din prevederile art. 130 alin. (3) C.proc.civ. rezultă în mod neîndoielnic intenția legiuitorului de a nu permite invocarea necompetenței relative direct în căile de atac]. În acest sens, în literatura de specialitate, într-o primă opinie (M. TĂBÂRCĂ, *Drept procesual civil 2013*, vol. I, p. 687) s-a susținut că, „dacă necompetența de ordine privată a fost invocată în condiții procedurale și instanța, după caz, a respins-o sau a omis să se pronunțe asupra ei, soluția instanței sau modul în care aceasta a procedat și deci, implicit, lipsa de competență a primei instanțe poate constitui numai un motiv de apel", aceeași autoare arătând că un asemenea motiv nu ar putea fi valorificat nici prin intermediul revizuirii sau al contestației în anulare. Într-o a doua opinie (I. DRAGNE, *Motivele de casare...*, p. 319-321) s-a susținut că „se poate discuta dacă, neputându-se invoca nulitatea hotărârii pentru încălcarea regulilor de competență de ordine privată în temeiul art. 488 alin. (1) pct. 3, s-ar putea cere casarea prin intermediul motivului prevăzut de art. 488 alin. (1) pct. 5 C.proc.civ., cu luarea în considerare a limitelor acestui motiv, care vizează încălcarea regulilor de procedură". S-a arătat că interpretarea destul de largă a pct. 5 al art. 488 alin. (1) permite acestui text de lege să acopere absolut orice încălcare de ordin procedural care ar atrage nulitatea, ceea ce ar însemna că toate celelalte puncte, cu excepția pct. 5, care vizează încălcări de ordin procedural, sunt niște cazuri particulare ale pct. 5, înțeles ca un „drept comun" în materie de nulități care pot fi invocate în recurs.

[2] În același sens, V.M. CIOBANU, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1119.

instanțelor judecătorești poate fi invocată de părți ori de către judecător în orice stare a pricinii, iar necompetența materială și teritorială de ordine publică trebuie invocată de părți ori de către judecător la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe. Totodată, trebuie ținut cont și de faptul că, potrivit art. 131 C.proc.civ., la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe, judecătorul este obligat, din oficiu, să verifice și să stabilească dacă instanța sesizată este competentă general, material și teritorial să judece pricina, consemnând în cuprinsul încheierii de ședință temeiurile de drept pentru care constată competența instanței sesizate. Încheierea are caracter interlocutoriu. În mod excepțional, în cazul în care pentru stabilirea competenței sunt necesare lămuriri ori probe suplimentare, judecătorul va pune această chestiune în discuția părților și va acorda un singur termen în acest scop.

În egală măsură trebuie avute în vedere și dispozițiile art. 488 alin. (2) C.proc.civ., potrivit cărora motivele de casare nu pot fi primite decât dacă ele nu au putut fi invocate pe calea apelului sau în cursul judecării apelului ori, deși au fost invocate în termen, au fost respinse sau instanța a omis să se pronunțe asupra lor.

Din aceste dispoziții legale rezultă că invocarea, ca motiv de casare, a *necompetenței materiale și a celei teritoriale absolute a instanței de fond care a pronunțat hotărârea recurată* (adică fie prima instanță a cărei hotărâre nu este susceptibilă de apel, fie instanța de apel) este condiționată de invocarea excepției corespunzătoare în fața instanței de fond, fie de către părți, fie de către instanță din oficiu, în termenele de decădere prevăzute. Firește, pentru a justifica interesul exercitării recursului pentru acest motiv, este necesar ca instanța să fi respins excepția invocată sau să fi omis să se pronunțe asupra ei.

Pentru invocarea în recurs a *necompetenței materiale și a celei teritoriale absolute a primei instanțe a cărei hotărâre este susceptibilă și de apel*, pe lângă îndeplinirea condiției invocării în fața primei instanțe în termenele stabilite de lege, este necesar să fie îndeplinită și cerința prevăzută de art. 488 alin. (2) C.proc.civ., și anume necompetența absolută a primei instanțe să fi fost invocată și în apel, iar instanța de apel să fi respins acest motiv sau să fi omis să se pronunțe asupra lui.

Rezultă, așadar, că *necompetența materială și cea teritorială absolută a primei instanțe sau a instanței de apel nu se pot invoca direct în recurs* nici de către părți și nici de către instanță din oficiu.

În schimb, apreciem că, față de dispozițiile art. 130 alin. (1) și art. 1070 alin. (2) C.proc.civ., o rezervă trebuie făcută în ceea ce privește *necompetența generală*, precum și *necompetența internațională a instanțelor române*, cu privire la care legea prevede că pot fi invocate în orice stare a pricinii, respectiv chiar direct în căile de atac. În aceste cazuri, necompetența va putea fi invocată *și direct în recurs*, atât la inițiativa părții interesate, cât și a instanței din oficiu[1]. În ceea ce ne privește, considerăm că invocarea în recurs a necompetenței generale și a celei internaționale a instanțelor române *nu este supusă condiției prevăzute de art. 488 alin. (2) C.proc.civ.*, deoarece

[1] În același sens: I. DRAGNE, *Motivele de casare...*, p. 319; G.C. FRENȚIU, D.-L. BĂLDEAN, *Noul Cod 2013*, p. 758; GH.-L. ZIDARU, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 395-396; I. DELEANU, *Tratat de procedură civilă*, vol. II, Ed. Universul Juridic, București, 2013 (citat în continuare *Tratat 2013*, vol. II), p. 266.

dispozițiile art. 130 alin. (1) și art. 1070 alin. (2) C.proc.civ. au caracter special față de cele ale textului menționat din materia recursului[1].

5.4. Instanța a depășit atribuțiile puterii judecătorești

Motivul de casare prevăzut de art. 488 alin. (1) pct. 4 C.proc.civ. are în vedere situația în care, prin hotărârea recurată, instanța a depășit atribuțiile autorității judecătorești, intrând în cele ale autorității legislative sau executive.

Menționăm că în perioada interbelică exista ca motiv de casare excesul de putere, care însă a ridicat numeroase dificultăți în practica judiciară, rezultând o jurisprudență contradictorie[2].

Acest motiv de casare, care este *de ordine publică*, nu trebuie interpretat extensiv. El poate fi invocat dacă instanța judecătorească: săvârșește un act pe care numai un organ al puterii legislative sau al puterii executive îl poate face; aplică norme juridice abrogate; tăgăduiește orice valoare unui text care are forță legală; aplică o lege înainte de intrarea ei în vigoare; îl critică pe legiuitor în cuprinsul hotărârii sau face presiuni asupra lui; se pronunță pe cale de dispoziții generale sau creează norme juridice pe care le aplică în speța respectivă[3] etc.

În schimb, acest motiv nu mai poate fi invocat dacă instanța a cărei hotărâre este atacată, fără a impieta asupra atribuțiilor autorității legislative sau executive, și-a atribuit o serie de drepturi procedurale pe care legea nu i le recunoaște sau a încălcat alte norme juridice. Pentru astfel de situații, vor fi incidente alte motive de casare, în funcție de situația concretă din speță[4].

În aprecierea acestui motiv trebuie avut în vedere și faptul că, în prezent, potrivit art. 20 alin. (2) din Constituție, dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile[5], iar conform prevederilor art. 148 alin. (2) din legea fundamentală, ca urmare a aderării, prevederile tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, precum și celelalte reglementări comunitare cu

[1] În sensul că, față de limitele impuse de art. 488 alin. (2) C.proc.civ., necompetența generală și cea internațională a instanțelor române pot fi invocate direct în recurs numai cu condiția ca excepția să nu fi putut fi invocată pe calea apelului sau în cursul judecării apelului, a se vedea, totuși, M. TĂBÂRCĂ, *Drept procesual civil 2013*, vol. I, p. 684.

[2] A se vedea: C. HAMANGIU, R. HUTSCHNEKER, G. IULIU, *op. cit.*, p. 299-300; GH. NEDICI, C.GR.C. ZOTTA, *op. cit.*, p. 142, nr. 821 și 823.

[3] Instanțele judecătorești nu pot proceda la modificarea și completarea legilor și nu au nici competența de a stabili ca o lege în vigoare să nu se aplice, după cum nu pot impune celor cărora le aparține inițiativa legislativă să și-o exercite – C.S.J., s. cont. adm., dec. nr. 767/1996, în Dreptul nr. 7/1997, p. 97-98.

[4] G. BOROI, D. RĂDESCU, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 480.

[5] În acest sens, art. 3 alin. (2) C.proc.civ. prevede de asemenea că, dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și prezentul cod, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care prezentul cod conține dispoziții mai favorabile.

caracter obligatoriu, au prioritate față de dispozițiile contrare din legile interne, cu respectarea prevederilor actului de aderare[1].

5.5. Instanța, prin hotărârea dată, a încălcat regulile de procedură a căror nerespectare atrage sancțiunea nulității

Acest motiv de recurs a existat și în Codul de procedură civilă din 1865, însă, spre deosebire de art. 304 pct. 5 din reglementarea anterioară, actualul motiv de casare are un domeniu mai larg de aplicare, el cuprinzând, cu excepția regulilor care sunt vizate de alte motive de casare, încălcarea oricăror reguli de procedură a căror nerespectare atrage nulitatea, indiferent după cum aceasta este condiționată sau nu de existența unei vătămări.

Casarea hotărârii pentru acest motiv se poate obține în mod diferit, după cum s-a încălcat o normă procedurală cu caracter de ordine publică, când sancțiunea este nulitatea absolută, ori o normă procedurală cu caracter de ordine privată, când sancțiunea este nulitatea relativă.

Cu privire la *condițiile de invocare a nulității actelor de procedură*, trebuie avute în vedere dispozițiile art. 178 alin. (1) și art. 247 C.proc.civ., din care rezultă că:

– *nulitatea absolută* poate fi invocată de orice parte din proces, de judecător sau, după caz, de procuror, în orice stare a judecății cauzei, dacă legea nu prevede altfel. Prin urmare, nulitatea absolută poate fi invocată ca motiv de recurs de oricare parte interesată, de procuror sau de către instanța de recurs, indiferent dacă a fost ridicată și discutată în fața instanței a cărei hotărâre se atacă, deci *direct în recurs*, dacă legea nu interzice în mod expres[2]. Având în vedere că în instanța de recurs nu se pot produce probe noi, cu excepția înscrisurilor, nulitatea absolută nu poate fi invocată direct în recurs dacă pentru dovedirea ei ar fi necesar să se administreze alte mijloace de probă decât înscrisurile noi sau probele aflate deja la dosar [art. 247 alin. (1) teza a II-a C.proc.civ.];

– *nulitatea relativă* poate fi invocată ca motiv de recurs numai de partea ocrotită prin norma încălcată, cu condiția ca aceasta să fi ridicat excepția de nulitate, în termenul prevăzut de lege, în fața instanței înaintea căreia s-a săvârșit neregularitatea, iar neregularitatea respectivă să nu se datoreze culpei părții care o invocă.

Invocarea în recurs a nulității absolute sau relative este supusă și condiției prevăzute de art. 488 alin. (2) C.proc.civ., astfel încât, dacă nulitatea privește o *neregularitate produsă în fața primei instanțe*, care a respins excepția de nulitate sau a omis să se pronunțe asupra ei, aceasta trebuie invocată și prin intermediul apelului. În schimb, *neregularitățile referitoare la hotărârea pronunțată de către instanța de apel sau la cea de primă instanță care este susceptibilă doar de recurs* pot fi invocate direct prin cererea de recurs.

[1] În mod similar, art. 4 C.proc.civ. dispune că, în materiile reglementate de prezentul cod, normele obligatorii ale dreptului Uniunii Europene se aplică în mod prioritar, indiferent de calitatea sau de statutul părților.

[2] De exemplu, nulitatea absolută nu ar mai putea fi invocată în recurs în cazul în care s-ar constata intervenite dispozițiile art. 178 alin. final C.proc.civ., potrivit cărora toate cauzele de nulitate a actelor de procedură deja efectuate trebuie invocate deodată, sub sancțiunea decăderii părții din dreptul de a le mai invoca.

Motivul de casare este, după caz, *de ordine publică sau de ordine privată*, după cum prin intermediul său se invocă încălcarea unor norme procedurale de ordine publică sau de ordine privată.

5.6. Hotărârea nu cuprinde motivele pe care se întemeiază sau cuprinde motive contradictorii ori numai motive străine de natura cauzei

În condițiile prevăzute de art. 425 alin. (1) lit. b) C.proc.civ., instanța de judecată va arăta, în cadrul considerentelor hotărârii, obiectul cererii și susținerile pe scurt ale părților, expunerea situației de fapt reținute de instanță pe baza probelor administrate, motivele de fapt și de drept pe care se întemeiază soluția, arătându-se atât motivele pentru care s-au admis, cât și cele pentru care s-au înlăturat cererile părților.

Nerespectarea acestor dispoziții legale ar atrage nulitatea hotărârii în condițiile art. 175 alin. (1) C.proc.civ., numai că partea interesată ar trebui să dovedească existența unei vătămări, care nu poate fi înlăturată decât prin anularea hotărârii. Pentru a evita aceste dificultăți, legiuitorul a prevăzut un motiv distinct de casare, care are în vedere atât lipsa totală a considerentelor, cât și existența unor considerente contradictorii sau care nu au nicio legătură cu cauza.

Viciile motivării unei hotărâri pot fi variate, însă, în cele din urmă, alcătuiesc trei mari categorii: *lipsa motivării, motivarea inexactă* și *motivarea insuficientă* (aceasta din urmă fiind numită de unii autori și „lipsa de bază legală").

Hotărârea este casabilă: dacă există *contradicție între considerente și dispozitiv*, în sensul că motivarea hotărârii duce la o anumită soluție (de exemplu, admiterea cererii de chemare în judecată), însă, în dispozitiv, instanța s-a oprit la soluția contrară (de exemplu, respingerea cererii de chemare în judecată sau admiterea ei numai în parte); când cuprinde *considerente contradictorii*, în sensul că din unele rezultă temeinicia pretențiilor supuse judecății, iar din altele netemeinicia acestora, ori dacă ar rezulta că atât cererea de chemare în judecată, cât și cererea de intervenție principală sunt întemeiate, deși ambele cereri au același obiect și, în consecință, se exclud reciproc etc.; când *lipsește motivarea soluției din dispozitiv* sau când aceasta *este superficială ori cuprinde numai considerente străine* de pricina respectivă; dacă instanța de control judiciar copiază considerentele hotărârii atacate, fără să răspundă motivelor de critică și fără să examineze problemele care i-au fost deduse spre analiză. În toate aceste cazuri menționate, practic, soluția la care s-a oprit instanța, cuprinsă în dispozitivul hotărârii, apare ca fiind nemotivată[1].

Apreciem că acest motiv de casare este *de ordine publică*.

5.7. A fost încălcată autoritatea de lucru judecat

Acest motiv de casare, care nu exista de sine stătător în reglementarea anterioară, vizează respectarea principalului efect al hotărârilor judecătorești, anume autoritatea de lucru judecat.

[1] G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 482.

Prin derogare de la dispozițiile art. 488 alin. (2) C.proc.civ., art. 432 teza I C.proc.civ. prevede că autoritatea de lucru judecat poate fi invocată *pentru prima dată înaintea instanței de recurs*, atât de părți, cât și de instanță din oficiu[1].

Mai mult decât atât, conform art. 432 teza a II-a C.proc.civ., ca efect al admiterii excepției autorității de lucru judecat, *părții i se poate crea în propria cale de atac o situație mai rea decât aceea din hotărârea atacată*. Așadar, din cauza faptului că încălcarea autorității de lucru judecat constituie un grav motiv de nelegalitate, în concursul dintre principiul *non reformatio in peius* și autoritatea de lucru judecat, legiuitorul dă prioritate acesteia din urmă.

Acest motiv este *de ordine publică*.

5.8. Hotărârea a fost dată cu încălcarea sau aplicarea greșită a normelor de drept material

Acest motiv de casare vizează încălcarea legii de drept substanțial (material), încălcare ce poate îmbrăca mai multe aspecte: aplicarea unui text de lege străin situației de fapt; extinderea normei juridice dincolo de ipotezele la care se aplică ori restrângerea nejustificată a aplicării prevederilor acesteia (de exemplu, aplicarea unor norme de drept comun la situații pentru care există o normă specială, aplicarea unei norme speciale, prin analogie, la situații ce nu cad sub incidența ei etc.); textului de lege corespunzător situației de fapt i s-a dat o interpretare greșită (inclusiv în cazul în care norma juridică este obscură și, deci, susceptibilă de interpretare, dar interpretarea dată în speță nu este justă); violarea unor principii generale de drept[2].

Acest motiv de casare își are corespondentul în art. 304 pct. 9 C.proc.civ. 1865. Însă, spre deosebire de acesta din urmă, actualul art. 488 alin. (1) pct. 8 C.proc.civ. precizează fără echivoc că reprezintă motiv de casare numai încălcarea sau aplicarea greșită a normelor de drept material. Prin urmare, invocarea pe calea acestui motiv a nerespectării unor reguli de procedură nu este posibilă[3].

Și în cazul acestui motiv de casare trebuie să se facă distincție între *caracterul de ordine publică sau de ordine privată al normei de drept material ce a fost nesocotită*, pentru a se putea stabili partea care are dreptul să invoce motivul de recurs, precum și condițiile ce trebuie îndeplinite. De asemenea, trebuie avute în vedere și prevederile art. 488 alin. (2) C.proc.civ. Prin urmare, în cazul hotărârilor susceptibile de apel, acest motiv nu poate fi invocat pentru prima oară în recurs, chiar dacă încălcarea sau aplicarea greșită a legii substanțiale privește o normă de ordine publică. În schimb, dacă motivul vizează chiar hotărârea instanței de apel, va putea fi invocat direct în recurs.

[1] A se vedea, pe larg, A. Nicolae, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 973.

[2] G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 483.

[3] În acest sens, s-a arătat că „precizarea din partea finală a art. 488 alin. (1) pct. 8 C.proc.civ. referitoare la normele de drept material a apărut ca o consecință a discuțiilor asupra faptului că existau încălcări ale normelor de procedură care nu puteau fi încadrate în motivele anterioare prevăzute de art. 304 C.proc.civ. 1865. Noul cod este categoric și are în vedere numai încălcarea sau aplicarea greșită a normelor de drept material" – V.M. Ciobanu, *Recursul. Procedura recursului. Particularitățile procedurii recursului care intră în competența Înaltei Curți de Casație și Justiție*, în *Conferințele NOUL COD DE PROCEDURĂ CIVILĂ*, http://www.inm-lex.ro/NCPC/doc/Brosura%20NCPC.pdf (citat în continuare *Procedura recursului...*), p. 287.

Reamintim că acest motiv de casare este singurul pentru care poate fi exercitat recursul *omisso medio*, în condițiile art. 459 alin. (2) C.proc.civ.

§6. Sesizarea instanței de recurs

6.1. Instanța competentă

Potrivit art. 483 alin. (3) C.proc.civ., recursul urmărește să supună Înaltei Curți de Casație și Justiție examinarea, în condițiile legii, a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile. Acest text de lege stabilește competența Înaltei Curți de Casație și Justiție de a soluționa recursurile, instanța supremă fiind, *de lege lata*, instanța de drept comun în materie de recurs.

Prin excepție de la această regulă, în cazurile expres prevăzute de lege, recursul se soluționează de către *instanța ierarhic superioară* celei care a pronunțat hotărârea atacată.

Reprezintă asemenea exemple:

– hotărârea prin care s-a admis excepția de necompetență și s-a respins cererea ca inadmisibilă ori ca nefiind de competența instanțelor române [art. 132 alin. (4) C.proc.civ.];

– hotărârea prin care se constată renunțarea la judecată, cu excepția celei date de o secție a Înaltei Curți de Casație și Justiție, care este definitivă [art. 406 alin. (6) C.proc.civ.];

– hotărârea prin care se respinge în fond cererea ca urmare a renunțării la însuși dreptul pretins; când renunțarea are loc în fața unei secții a Înaltei Curți de Casație și Justiție, recursul se judecă de Completul de 5 judecători (art. 410 C.proc.civ.);

– hotărârea de perimare; când perimarea se constată de o secție a Înaltei Curți de Casație și Justiție, recursul se judecă de Completul de 5 judecători [art. 421 alin. (2) C.proc.civ.];

– hotărârea dată în baza recunoașterii pretențiilor [art. 437 alin. (1) C.proc.civ.];

– hotărârea de expedient, care consfințește tranzacția părților (art. 440 C.proc.civ.).

În aceste situații, recursul se soluționează, potrivit legii, de instanța ierarhic superioară.

6.2. Termenul de exercitare și termenul de motivare a recursului

6.2.1. Termenul de exercitare

Potrivit art. 485 alin. (1) teza I C.proc.civ., termenul de recurs este de 30 de zile de la comunicarea hotărârii, dacă legea nu dispune altfel.

Termenul de recurs se calculează pe zile libere, deci nu se ia în calcul nici ziua în care el începe să curgă și nici ziua în care el se împlinește. Dacă termenul se sfârșește într-o zi nelucrătoare, el se va prelungi până la sfârșitul primei zile de lucru următoare.

Termenul de exercitare a recursului este un *termen de procedură legal, imperativ (peremptoriu) și absolut*. Fiind un termen legal, ar urma să fie un termen fix, dar art. 471 alin. (3) C.proc.civ., la care art. 490 alin. (2) C.proc.civ. face trimitere în mod expres, permite președintelui instanței sau persoanei desemnate de acesta care primește cererea de recurs să prelungească termenul cu cel mult 5 zile, pentru a da posibilitatea recurentului să își modifice sau completeze cererea, în cazul în care acesta nu îndeplinește condițiile prevăzute de lege, dacă președintele/persoana desemnată apreciază că intervalul rămas până la expirarea termenului de recurs nu este suficient în acest scop.

Se observă că dispozițiile art. 485 alin. (1) teza I C.proc.civ. stabilesc termenul de recurs de drept comun, însă admit și posibilitatea existenței unor termene de recurs speciale.

Legea prevede astfel și unele *termene de recurs speciale*, după cum urmează:

– încheierea prin care s-a respins cererea de recuzare, când hotărârea de fond este definitivă, poate fi atacată cu recurs, la instanța ierarhic superioară, în termen de 5 zile de la comunicarea acestei hotărâri [art. 53 alin. (1) teza a II-a C.proc.civ.]; nu este supusă însă niciunei căi de atac încheierea prin care s-a respins recuzarea în cazul prevăzut la art. 48 alin. (3) C.proc.civ. [art. 53 alin. (2) C.proc.civ.];

– împotriva încheierii de respingere ca inadmisibilă a cererii de intervenție voluntară formulate în apel se poate face recurs la instanța ierarhic superioară, în termen de 5 de zile de la pronunțare pentru partea prezentă, respectiv de la comunicare pentru partea lipsă [art. 64 alin. (4) C.proc.civ.];

– împotriva încheierii de suspendare și a celei de respingere a cererii de repunere pe rol se poate declara recurs pe toată durata suspendării cursului judecării procesului [art. 414 alin. (2) C.proc.civ.];

– hotărârea care constată perimarea este supusă recursului, la instanța ierarhic superioară, în termen de 5 zile de la pronunțare [art. 421 alin. (2) C.proc.civ.];

– încheierea prin care se soluționează cererea de sechestru asigurător sau de poprire asigurătorie, în cazul în care competența de primă instanță aparține curții de apel, este supusă recursului în termen de 5 zile de la comunicare, la instanța ierarhic superioară, iar încheierea prin care se soluționează cererea de ridicare a sechestrului asigurător sau popririi asigurătorii este supusă recursului, în termen de 5 zile de la pronunțare, la instanța ierarhic superioară [art. 958 coroborat cu art. 953 și art. 956 C.proc.civ.];

– în toate cazurile în care competența de primă instanță aparține curții de apel, ordonanța președințială este supusă recursului, în termen de 5 zile de la pronunțare, dacă s-a dat cu citarea părților, și de la comunicare, dacă s-a dat fără citarea lor [art. 999 alin. (3^1) C.proc.civ.][1].

Ca și în cazul termenului de apel, *termenul de recurs de drept comun* are o durată de 30 zile și *începe să curgă de la comunicarea hotărârii*.

Din trimiterea pe care art. 485 alin. (1) C.proc.civ. o face la prevederile art. 468 alin. (2)-(4) C.proc.civ., rezultă că și în materia recursului își găsesc aplicare *cazurile de echipolență* prevăzute de lege pentru începutul curgerii termenului de apel (comunicarea hotărârii odată cu încheierea de încuviințare a executării silite și depunerea cererii de recurs înainte de comunicarea hotărârii atacate). De asemenea, sunt aplicabile și termenului de recurs cazurile generale de echipolență prevăzute de art. 184 alin. (2) C.proc.civ., potrivit cu care se consideră că actul a fost comunicat părții și în

[1] Termene speciale de recurs sunt instituite și prin acte normative speciale. Pentru dezvoltări, a se vedea V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1110-1111.

situația în care aceasta a primit sub semnătură copie de pe act, precum și atunci când partea a cerut comunicarea actului unei alte părți.

Pentru *procuror*, termenul de recurs curge de la pronunțarea hotărârii, în afară de cazurile în care procurorul a participat la judecata în fața instanței care a pronunțat hotărârea atacată cu recurs, când termenul curge de la comunicarea hotărârii [art. 485 alin. (1) raportat la art. 468 alin. (4) C.proc.civ.]. Așadar, dacă judecata a avut loc fără participarea procurorului, atunci termenul în care acesta poate exercita recursul curge de la pronunțarea hotărârii; dacă însă procurorul a participat la judecata finalizată cu hotărârea ce se atacă, atunci termenul de recurs pentru procuror curge de la comunicarea hotărârii[1].

În principiu, termenul de recurs este continuu, curgând de la prima până la ultima zi. Cu toate acestea, termenul de recurs, în aceleași condiții ca și cel de apel, poate fi *întrerupt*. Astfel, potrivit art. 485 alin. (1) coroborat cu art. 469 C.proc.civ., termenul de recurs se întrerupe prin *moartea părții care are interes să exercite calea de atac* sau prin *moartea mandatarului căruia i s-a făcut comunicarea*.

În primul caz, se face din nou o singură comunicare a hotărârii, la cel din urmă domiciliu al părții, pe numele moștenirii, fără să se arate numele și calitatea fiecărui moștenitor, termenul de recurs începând să curgă din nou de la data acestei comunicări. Dacă există moștenitori incapabili, cu capacitate restrânsă sau dispăruți ori moștenirea este vacantă, termenul va curge din ziua în care se va numi tutorele, curatorul sau administratorul provizoriu, după caz.

În cel de-al doilea caz, se va face o nouă comunicare părții, la domiciliul ei, iar termenul de recurs va începe să curgă din nou de la această dată.

La aceste cazuri speciale de întrerupere aplicabile termenului de recurs, trebuie adăugat și cel general, prevăzut de art. 184 alin. (3) C.proc.civ., care prevede că termenul procedural nu începe să curgă, iar dacă a început să curgă mai înainte, se întrerupe față de cel lipsit de capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă, cât timp nu a fost desemnată o persoană care, după caz, să îl reprezinte sau să îl asiste. Menționăm că, dacă a avut loc deja comunicarea hotărârii către parte, nu se va realiza o nouă comunicare către tutore, curator sau administratorul provizoriu, ci acestora le va fi opozabil actul de procedură realizat față de parte, însă vor avea un termen pentru formularea recursului de 30 de zile de la data desemnării lor.

Termenul de exercitare a recursului este un termen legal imperativ, astfel încât nerespectarea lui atrage *sancțiunea decăderii* părții din dreptul de a mai exercita recursul [art. 185 alin. (1) C.proc.civ.], hotărârea devenind definitivă la data expirării termenului de recurs. *Excepția de tardivitate a recursului* poate fi invocată de orice parte interesată (de către intimat), de procuror sau de către instanță, din oficiu. Totuși, art. 485 alin. (2) C.proc.civ. dispune că, dacă intimatul nu a invocat prin întâmpinare sau din dosar nu reiese că recursul a fost depus peste termen, el se va socoti în termen. Dacă excepția de tardivitate nu a fost invocată în recurs și instanța s-a pronunțat asupra recursului, într-un al doilea recurs declarat împotriva hotărârii pronunțate în

[1] Trebuie însă admis că, în cazul în care, deși, potrivit legii, procurorul trebuia să participe la judecată, hotărârea s-a pronunțat totuși fără participarea procurorului, termenul de recurs pentru procuror va curge de la comunicare.

fond după casarea cu trimitere, invocarea excepției nu mai este posibilă, deoarece efectele decăderii au fost înlăturate în temeiul dispoziției legale mai sus-amintite.

Partea decăzută din dreptul de a exercita recursul poate solicita instanței *repunerea în termen*, dovedind că întârzierea se datorează unor motive temeinic justificate. În termenul de exercitare a recursului, după caz, cel de drept comun sau cel special, prevăzut de lege, care însă curge de la încetarea împiedicării, partea va solicita repunerea în termen, formulând și cererea de recurs. Rezolvarea cererii de repunere în termen este de competența instanței de recurs, întrucât această cerere are caracterul unui incident procedural [art. 186 alin. (3) C.proc.civ.].

6.2.2. Termenul de motivare

Termenul de exercitare a recursului nu se confundă cu termenul de motivare a recursului.

Cât privește termenul de motivare a recursului, art. 487 alin. (1) C.proc.civ. prevede că recursul se va motiva prin însăși cererea de recurs, în afară de cazurile în care termenul pentru exercitarea recursului curge de la un alt moment decât comunicarea hotărârii, când motivarea recursului se va face într-un termen de aceeași durată, care curge, însă, de la data comunicării hotărârii.

Așadar, și în cazul recursului trebuie distinse următoarele două ipoteze:

– termenul de recurs curge *de la comunicarea hotărârii*. În acest caz, *termenul de motivare coincide cu cel de exercitare a căii de atac* atât ca durată, cât și ca moment de la care începe să curgă. În mod întemeiat, în literatura de specialitate[1] s-a arătat că aceeași regulă se aplică și în ipoteza în care comunicarea hotărârii se face odată cu încheierea de încuviințare a executării silite, precum și în cea în care partea a primit sub semnătură copie de pe hotărâre ori a cerut comunicarea hotărârii părții adverse;

– termenul de recurs curge *de la un alt moment* decât comunicarea hotărârii. În această situație, vor exista două termene de aceeași durată, dar care vor începe să curgă de la momente diferite: termenul de exercitare a recursului și termenul de motivare, care va curge numai de la data comunicării hotărârii [art. 470 alin. (5) C.proc.civ., aplicabil și în recurs]. Acesta este cazul când termenul de recurs curge de la pronunțare, precum și atunci când partea interesată a declarat recurs înainte de comunicarea hotărârii atacate.

6.3. Cererea de recurs și efectele ei

Cuprinsul cererii de recurs este reglementat de dispozițiile art. 486 alin. (1) C.proc.civ. Potrivit acestui text, cererea de exercitare a recursului trebuie să cuprindă următoarele mențiuni:

a) numele de familie și prenumele, domiciliul sau reședința părții în favoarea căreia se exercită recursul, numele de familie, prenumele și domiciliul profesional al avocatului care formulează cererea ori, pentru persoanele juridice, denumirea și sediul lor, precum și numele de familie și prenumele consilierului juridic care întocmește cererea. Aceste dispoziții se aplică și în cazul în care recurentul locuiește în străinătate;

[1] V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1116.

b) numele de familie şi prenumele, domiciliul sau reşedinţa ori, după caz, denumirea şi sediul intimatului.

În ceea ce priveşte datele de identificare a părţilor, este de remarcat că, spre deosebire de cererea de apel, cea de exercitare a recursului *nu trebuie să cuprindă în mod obligatoriu* şi datele privind codul numeric personal, în cazul persoanelor fizice, respectiv codul unic de înregistrare sau codul de identificare fiscală, numărul de înmatriculare în registrul comerţului ori de înscriere în registrul persoanelor juridice şi contul bancar, în cazul persoanelor juridice. Soluţia este firească, deoarece aceste elemente de identificare, cu excepţia contului bancar, fiind unice şi nesusceptibile de modificare pe parcursul procesului, nu mai este necesară reiterarea lor în cererea de recurs, deoarece se regăsesc în cererea de chemare în judecată.

Menţiunile privind datele de identificare a recurentului sunt prevăzute de lege sub *sancţiunea nulităţii exprese*, astfel încât, în cazul nerespectării acestor cerinţe, vătămarea se prezumă[1]. În practica judiciară[2] s-a decis că prezumţia de vătămare poate fi răsturnată, iar cererea de recurs nu va fi anulată dacă, deşi în cerere nu se indică toate elementele de identificare a părţilor cerute de lege, totuşi în dosar există date suficiente pentru identificarea acestora şi a domiciliului lor.

Precizăm că prevederea sancţiunii nulităţii exprese pentru nerespectarea cerinţei privind indicarea datelor de identificare a recurentului prevăzute la art. 486 alin. (1) lit. a) C.proc.civ. nu are caracter neconstituţional, iar menţinerea acestei soluţii şi în actuala reglementare nu contravine jurisprudenţei Curţii Constituţionale, care, sub imperiul reglementării anterioare, a declarat neconstituţional art. 302^1 alin. (1) lit. a) C.proc.civ. 1865, în ceea ce priveşte sancţionarea cu nulitatea absolută a omisiunii de a preciza în cuprinsul cererii de recurs menţiunile privitoare la numele, domiciliul sau reşedinţa părţilor ori, pentru persoanele juridice, denumirea şi sediul lor, precum şi, după caz, numărul de înmatriculare în registrul comerţului sau de înscriere în registrul persoanelor juridice, codul unic de înregistrare sau, după caz, codul fiscal şi contul bancar[3]. Într-adevăr, aşa cum s-a arătat în literatura de specialitate[4], decizia Curţii Constituţionale nu avea efect decât pe planul *probei vătămării*, întrucât sancţiunea nulităţii nu era înlăturată, ea nu mai era expresă, însă rămânea o nulitate virtuală.

Reamintim că, în urma declarării neconstituţionalităţii art. 13 alin. (2) teza a II-a şi a art. 83 alin. (3) C.proc.civ., *nu mai există obligativitatea reprezentării prin avocat a persoanelor fizice* în calea extraordinară de atac a recursului. Pe cale de consecinţă,

[1] Indicarea numelui de familie, prenumelui şi a domiciliului sau reşedinţei ori, după caz, a denumirii şi sediului intimatului nu este prevăzută sub sancţiunea nulităţii exprese. Însă, şi în cazul lipsei acestei menţiuni, sancţiunea nulităţii poate interveni, cu deosebirea că, în această situaţie, nulitatea fiind virtuală, vătămarea nu se prezumă, ci trebuie dovedită. În acest sens, s-a decis că sancţiunea nulităţii pentru neîndeplinirea obligaţiei de a arăta numele de familie, prenumele şi domiciliul intimatului nu operează atunci când acestea se pot stabili cu uşurinţă din actele de la dosar, iar domiciliul este acelaşi ca la prima instanţă – Cas. I, dec. nr. 279/1495, *apud* V.M. CIOBANU, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1066, nr. 2.

[2] C.A. Bucureşti, s. a IX-a civ. şi de propr. int., înch. din 14 aprilie 2005, *apud* G. BOROI, O. SPINEANU-MATEI, *Codul adnotat 2011*, p. 533.

[3] C.C., dec. nr. 176/2005 (M. Of. nr. 356 din 27 aprilie 2005). În acelaşi sens, C.C., dec. nr. 362/2005 (M. Of. nr. 695 din 2 august 2005).

[4] V.M. CIOBANU, *Curtea Constituţională – garant al supremaţiei Constituţiei, putere legiuitoare sau expert parlamentar?*, în R.R.D.P. nr. 3/2009, p. 78-79.

lipsa menţiunii privind numele avocatului sau, după caz, al uneia dintre persoanele prevăzute la art. 13 alin. (2) C.proc.civ. nu atrage nulitatea cererii de recurs sau a memoriului cuprinzând motivele de exercitare a căii de atac.

În schimb, în cazul *persoanelor juridice*, cererea de recurs va trebui să cuprindă în mod obligatoriu numele de familie, prenumele şi sediul profesional al avocatului sau, după caz, numele de familie şi prenumele consilierului juridic care formulează cererea şi motivele de recurs, lipsa acestor menţiuni fiind sancţionată cu nulitatea expres prevăzută de lege a cererii de recurs. Această sancţiune prevăzută de art. 84 alin. (2) C.proc.civ., aşa cum am arătat, nu este vizată de Decizia nr. 462/2014 a Curţii Constituţionale. Întrucât cerinţa redactării cererii de recurs prin avocat sau, după caz, consilier juridic este una extrinsecă cererii de recurs, considerăm că această nulitate nu este condiţionată de existenţa unei vătămări[1]. În această ipoteză, apreciem că nulitatea recursului formulat de parte nu ar putea fi înlăturată prin semnarea ulterioară a cererii de recurs de către avocat sau consilier juridic.

Este de remarcat că art. 486 alin. (1) C.proc.civ. nu indică, printre menţiunile pe care trebuie să le cuprindă cererea de recurs, *alegerea unui domiciliu în România de către recurentul care locuieşte în străinătate*. Cu toate acestea, apreciem că o asemenea obligaţie există, ea putând fi dedusă din aplicarea corespunzătoare în instanţa de recurs a prevederilor art. 470 alin. (1) lit. a) teza finală C.proc.civ., deoarece această dispoziţie din materia apelului nu este potrivnică naturii juridice a recursului[2];

c) indicarea hotărârii care se atacă.

Codul de procedură civilă nu stabileşte nici în materia recursului care este modalitatea de identificare a hotărârii atacate. Însă, în acest scop, trebuie indicate instanţa care a pronunţat hotărârea atacată, numărul acestei hotărâri şi data pronunţării, eventual numărul de dosar.

Sancţiunea lipsei indicării hotărârii atacate este *nulitatea expresă* a cererii de recurs. S-a arătat însă că, în măsura în care nu este indicat numărul hotărârii, dar sunt menţionate numărul de dosar în care a fost dată şi instanţa care a pronunţat-o, nu poate interveni nulitatea cererii de recurs, pentru că hotărârea este identificabilă[3]. Aşadar, semnificaţia nulităţii exprese este aceea că vătămarea se prezumă, însă prezumţia poate fi răsturnată prin proba contrară[4];

d) motivele de nelegalitate pe care se întemeiază recursul şi dezvoltarea lor sau, după caz, menţiunea că motivele vor fi depuse printr-un memoriu separat;

[1] În acelaşi sens, a se vedea O. SPINEANU-MATEI, în G. BOROI (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 932.

[2] În plus, aşa cum s-a arătat în literatura de specialitate (*idem*, p. 931), obligaţia alegerii unui domiciliu în România pentru comunicarea actelor de procedură este instituită cu caracter general pentru toate fazele procesului civil de art. 156 C.proc.civ., care prevede că „persoanele care se află în străinătate, citate potrivit art. 155 alin. (1) pct. 12 şi 13 pentru primul termen de judecată, vor fi înştiinţate prin citaţie că au obligaţia de a-şi alege un domiciliu în România unde urmează să li se facă toate comunicările privind procesul. În cazul în care acestea nu se conformează, comunicările li se vor face prin scrisoare recomandată, recipisa de predare la poşta română a scrisorii, în cuprinsul căreia vor fi menţionate actele ce se expediază, ţinând loc de dovadă de îndeplinire a procedurii".

[3] M. TĂBĂRCĂ, *Drept procesual civil 2014*, vol. III, p. 147-148.

[4] Prin instituirea sancţiunii nulităţii exprese, vătămarea părţii adverse se prezumă, însă prezumţia este relativă, astfel încât aceasta poate fi combătută prin proba contrară – C.A. Bucureşti, s. a IX-a civ. şi de propr. int., dec. nr. 240/R/2006, *apud* A. CONSTANDA, *Sancţiunile în procesul civil. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2007, p. 72. A se vedea şi C.A. Bucureşti, s. a IX-a civ. şi de propr. int., dec. nr. 402/A/2005, *apud* C. NEGRILĂ, *Apelul. Practică judiciară*, p. 28.

Motivarea recursului se face prin cererea de recurs. Pentru ipoteza în care termenul de declarare a recursului curge de la o dată anterioară comunicării hotărârii, motivele de recurs vor fi depuse printr-un memoriu separat, în cadrul termenului de motivare, care începe să curgă de la data comunicării.

Deşi art. 487 alin. (1) C.proc.civ. prevede că recursul se va motiva prin însăşi cererea de recurs, în afară de cazurile prevăzute la art. 470 alin. (5) C.proc.civ., apreciem că motivele de recurs pot fi depuse printr-un memoriu separat, chiar şi în cazul în care atât termenul de recurs, cât şi cel de motivare curg de la comunicarea hotărârii, cu condiţia ca ambele să fie depuse înăuntrul termenului prevăzut de lege[1].

Fiecare motiv de recurs va fi arătat şi dezvoltat separat[2]. Legea nu impune o anumită formă de prezentare a motivelor de recurs invocate, lăsând aceasta la latitudinea părţii, şi nici nu stabileşte obligaţia prezentării motivelor în ordinea prevăzută de art. 488 alin. (1) C.proc.civ.

Articolul 489 alin. (1) C.proc.civ. prevede că recursul este nul dacă nu a fost motivat în termenul legal. Aceeaşi este sancţiunea şi în cazul în care motivele invocate nu se încadrează în cele opt motive de casare prevăzute limitativ de lege[3].

Conform art. 489 alin. (3) C.proc.civ., prin excepţie de la sancţiunea nulităţii recursului prevăzută de art. 489 alin. (1) C.proc.civ., dacă legea nu dispune altfel, *motivele de casare care sunt de ordine publică pot fi ridicate din oficiu de către instanţă, chiar după împlinirea termenului de motivare a recursului, fie în procedura de filtrare, fie în şedinţă publică.*

Prevederile art. 489 alin. (3) C.proc.civ. impun anumite precizări.

În primul rând, trebuie reţinut că invocarea motivelor de ordine publică este *lăsată la latitudinea instanţei de recurs*. Cu alte cuvinte, nu există o obligaţie a acesteia de a invoca motivele de casare de ordine publică[4].

În al doilea rând, instanţa de recurs va putea invoca din oficiu motivele de casare de ordine publică *numai dacă legea nu dispune altfel*. În acest sens, trebuie avute în

[1] A se vedea şi O. Spineanu-Matei, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 932-933.

[2] Simpla indicare a unuia sau mai multor motive de casare nu este suficientă pentru motivarea căii de atac. A motiva recursul înseamnă, pe de o parte, arătarea motivului de recurs prin identificarea unuia dintre motivele prevăzute de art. 304 C.proc.civ. 1865 (actualul art. 488 C.proc.civ. – *n.n.*), dar şi dezvoltarea acestuia, în sensul formulării unor critici privind modul de judecată a instanţei, raportat la motivul de recurs – C.A. Ploieşti, s. civ., dec. nr. 813/2005, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 591.

[3] Afirmaţia generală, conform căreia decizia atacată este nelegală, fără arătarea motivelor de casare sau modificare şi dezvoltarea lor, nu reprezintă o motivare în sensul procedural al termenului – C.A. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 551/2003, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 592. Deşi recurenta a indicat, în drept, dispoziţiile art. 304 pct. 9 C.proc.civ. 1865, nu a dezvoltat nicio critică posibil de încadrat în acest motiv de recurs. Astfel, singura critică a recurentei care are legătură cu decizia recurată este aceea că instanţa a decis asupra apelului, fără a încuviinţa efectuarea unui supliment la raportul de expertiză. Nu rezultă de aici care este textul de lege încălcat sau greşit aplicat, care să atragă incidenţa dispoziţiilor art. 304 pct. 9 C.proc.civ. 1865, simpla apreciere a instanţei cu privire la utilitatea, concludenţa ori pertinenţa unei probe nefiind o chestiune de legalitate, care să cadă sub cenzura instanţei de recurs – I.C.C.J., s. civ. şi de propr. int., dec. nr. 4236/2007, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 593.

[4] Neinvocarea din oficiu a motivelor de casare de ordine publică nu deschide calea contestaţiei în anulare speciale, din dispoziţiile art. 503 alin. (2) pct. 3 C.proc.civ. rezultând fără echivoc că această cale de atac se poate exercita pentru motivul prevăzut de textul menţionat doar dacă instanţa de recurs, respingând recursul sau admiţându-l în parte, a omis să cerceteze vreunul dintre motivele de casare *invocate de recurent în termen*.

vedere prevederile legale care instituie obligativitatea invocării încălcării unor norme de ordine publică în anumite termene legale. În măsura în care asemenea termene sunt instituite de lege, instanţa de recurs nu va putea invoca motivul de casare de ordine publică respectiv[1]. Cu alte cuvinte, instanţa de recurs nu ar putea să invoce motive de ordine publică pe care părţile nu ar fi putut să le invoce dacă ar fi motivat recursul în termenul legal. De asemenea, trebuie ţinut cont de faptul că art. 489 alin. (3) C.proc.civ. nu derogă de la dispoziţiile art. 488 alin. (2) C.proc.civ., astfel încât instanţa nu va putea invoca din oficiu un motiv de ordine publică decât dacă acesta nu a putut fi invocat pe calea apelului sau în cursul judecării apelului ori, deşi a fost invocat în termen, a fost respins sau instanţa a omis să se pronunţe asupra lui.

În fine, din redactarea art. 489 alin. (3) C.proc.civ. rezultă că numai instanţa poate să invoce şi să reţină un motiv de casare de ordine publică după împlinirea termenului de motivare a recursului. *Acest drept nu poate fi recunoscut şi părţilor*. Ele pot supune atenţiei instanţei existenţa unui motiv de casare de ordine publică peste termenul legal, însă reţinerea şi analizarea acestuia sunt *lăsate la latitudinea instanţei de recurs*[2];

e) semnătura părţii sau a mandatarului părţii în cazul prevăzut la art. 13 alin. (2), a avocatului sau, după caz, a consilierului juridic.

Precizăm că, deşi Decizia nr. 462/2014 a Curţii Constituţionale nu vizează în mod direct dispoziţiile art. 486 alin. (1) lit. e) C.proc.civ., totuşi, în cazul *persoanelor fizice*, întrucât cererea de recurs poate fi formulată şi personal de parte, aceasta va putea fi semnată *şi de recurent sau de mandatarul său*. Lipsa semnăturii de pe cererea de recurs atrage *nulitatea* acesteia, însă, în acest caz, întrucât asistarea prin avocat nu este obligatorie, această neregularitate poate fi complinită în condiţiile art. 196 alin. (2) C.proc.civ., aplicabil şi în materie de recurs, în temeiul art. 494 C.proc.civ.

În schimb, în cazul *persoanelor juridice*, cererea de recurs va fi semnată în mod obligatoriu *de avocat sau de consilier juridic*, sub sancţiunea nulităţii cererii, care, aşa cum am arătat, nu poate fi acoperită prin semnarea ulterioară a cererii redactate de parte.

În cazul în care cererea de recurs este formulată prin mandatar, la cerere se va alătura dovada calităţii de mandatar, cu menţiunea că, în ipoteza în care recurentul este persoană juridică, la cererea de recurs trebuie să fie ataşată *împuternicirea avocaţială* sau, după caz, *delegaţia consilierului juridic* care a formulat cererea[3].

[1] De exemplu, nu s-ar putea invoca necompetenţa materială sau teritorială de ordine publică, fiindcă o interzice legea expres, peste primul termen la care partea a fost legal citată în faţa primei instanţe. A se vedea şi V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1128-1129.

[2] A se vedea, în acelaşi sens, şi O. Spineanu-Matei, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 944; I. Deleanu, Gh. Buta, *Motivele de ordine publică. Anatomie juridică: disecţia prevederilor art. 479 alin. (1) teza a doua, art. 489 alin. (3) şi art. 493 alin. (3) C.proc.civ.*, în R.R.D.J. nr. 4/2013, p. 13 şi urm. În sensul că acelaşi drept trebuie recunoscut şi părţilor, întrucât, potrivit art. 178 alin. (1) C.proc.civ., nulitatea absolută poate fi invocată de orice parte din proces, de judecător sau, după caz, de procuror, în orice stare a judecăţii cauzei, dacă legea nu prevede altfel, a se vedea V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1128.

[3] Reamintim că, potrivit art. 87 alin. (2) C.proc.civ., avocatul care a reprezentat sau asistat partea la judecarea procesului poate face, chiar fără mandat, orice acte pentru păstrarea drepturilor supuse unui termen şi care s-ar pierde prin neexercitarea lor la timp şi poate, de asemenea, să introducă orice cale de atac împotriva hotărârii pronunţate. În aceste cazuri, toate actele de procedură se vor îndeplini numai faţă de parte. Susţinerea căii de atac se poate face numai în temeiul unei noi împuterniciri.

Lipsa dovezii calității de reprezentant atrage nulitatea cererii de recurs, însă nulitatea nu va interveni decât în condițiile art. 82 alin. (1) C.proc.civ., la care art. 486 alin. (3) C.proc.civ. face trimitere în mod expres. Astfel, atunci când instanța de recurs constată lipsa dovezii calității de reprezentant a celui care a acționat în numele părții, va acorda un termen scurt pentru acoperirea lipsurilor și numai dacă aceasta nu se acoperă, va anula cererea.

Printre dispozițiile pe care trebuie să le cuprindă cererea de recurs, legea nu prevede și *indicarea înscrisurilor de care recurentul înțelege să se folosească în recurs*. Față de prevederile art. 492 alin. (1) C.proc.civ., care arată că înscrisurile noi în recurs pot fi depuse, sub sancțiunea decăderii, odată cu cererea de recurs, respectiv odată cu întâmpinarea, apreciem că o asemenea mențiune trebuie să existe în cererea de recurs.

Cererea de recurs, sub *sancțiunea nulității*, trebuie să fie *timbrată*. Potrivit art. 24 din O.U.G. nr. 80/2013, recursul împotriva hotărârilor judecătorești se taxează cu 100 lei dacă se invocă unul sau mai multe dintre motivele prevăzute la art. 488 alin. (1) pct. 1-7 C.proc.civ. În cazul în care se invocă încălcarea sau aplicarea greșită a normelor de drept material, pentru cereri și acțiuni evaluabile în bani, recursul se taxează cu 50% din taxa datorată la suma contestată, dar nu mai puțin de 100 lei; în aceeași ipoteză, pentru cererile neevaluabile în bani, cererea de recurs se taxează cu 100 lei. Recursul incident și recursul provocat se taxează după aceleași reguli indicate mai sus.

Cererea pentru exercitarea căii de atac care vizează numai considerentele hotărârii se timbrează, în toate situațiile, cu 100 lei. Alte taxe de timbru speciale sunt prevăzute de art. 25 din O.U.G. nr. 80/2013 pentru exercitarea recursului împotriva anumitor hotărâri și încheieri enumerate expres de acest text[1].

Principalul efect al introducerii cererii de recurs constă în *învestirea instanței de recurs* cu soluționarea acestei căi de atac.

Un alt efect privește crearea posibilității pentru instanța de recurs de a dispune *suspendarea executării hotărârii recurate*. Într-adevăr, recursul nu este o cale de atac suspensivă de executare, însă, la cerere, instanța sesizată cu judecata recursului poate dispune, motivat, suspendarea executării hotărârii. Cererea de suspendare se depune direct la instanța de recurs, alăturându-se o copie certificată de pe cererea de recurs și dovada depunerii cauțiunii prevăzute la art. 718 C.proc.civ. În cazul în care cererea se face înainte de a ajunge dosarul la instanța de recurs, se va alătura și o copie legalizată de pe dispozitivul hotărârii atacate cu recurs. Cererea de suspendare a executării silite este supusă taxei de timbru de 50 lei, conform art. 10 alin. (1) lit. b) din O.U.G. nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru.

Cererea se judecă *în camera de consiliu, cu citarea părților* printr-un agent procedural al instanței sau prin alt salariat al acesteia ori prin modalitățile prevăzute la

[1] Astfel, conform art. 25 din O.U.G. nr. 80/2013: „(1) Se taxează cu 20 lei cererile pentru exercitarea apelului sau, după caz, a recursului împotriva următoarelor hotărâri judecătorești: a) încheierea prin care s-a dispus vânzarea bunurilor în acțiunea de partaj; b) încheierea de suspendare a judecării cauzei; c) hotărârile de anulare a cererii ca netimbrată, nesemnată sau pentru lipsa calității de reprezentant. (2) Se taxează cu 50 lei cererile pentru exercitarea apelului sau, după caz, recursului împotriva următoarelor hotărâri judecătorești: a) hotărârile prin care s-a respins cererea ca prematură, inadmisibilă, prescrisă sau pentru autoritate de lucru judecat; b) hotărârea prin care s-a luat act de renunțarea la dreptul pretins; c) hotărârea prin care s-a luat act de renunțarea la judecată; d) hotărârea prin care se încuviințează învoiala părților".

art. 154 alin. (4) și (5) C.proc.civ., și anume prin poștă, cu scrisoare recomandată, cu conținut declarat și confirmare de primire, în plic închis sau, la cererea și pe cheltuiala părții interesate, în mod nemijlocit prin executori judecătorești sau prin servicii de curierat rapid. Termenul de judecată, pentru care se face citarea, se stabilește astfel încât să nu treacă mai mult de 10 zile de la primirea cererii de suspendare.

Potrivit art. 484 alin. (3) C.proc.civ., cererea de suspendare a executării subsecventă recursului se soluționează după cum urmează:

– de un complet anume constituit, format din 3 judecători, în condițiile legii, în cazul în care cererea s-a depus înainte de ajungerea dosarului la instanța de recurs;

– de completul de filtru, după ce acesta a fost desemnat, în cazurile prevăzute la art. 493 C.proc.civ.;

– de completul care judecă recursul pe fond, în cazul în care s-a fixat termen în ședință publică.

La formularea și la judecata cererii de suspendare persoanele juridice trebuie să fie reprezentate de avocat sau, când este cazul, de consilierul juridic.

Completul se pronunță, în cel mult 48 de ore de la judecată, printr-o *încheiere motivată*, care este *definitivă*.

Pentru motive temeinice, instanța de recurs poate reveni asupra suspendării acordate, dispozițiile art. 484 alin. (3)-(5) și (6) C.proc.civ. aplicându-se în mod corespunzător.

Prin derogare de la regula potrivit căreia recursul nu este suspensiv de executare, art. 484 alin. (1) C.proc.civ. reglementează anumite ipoteze în care această cale extraordinară de atac suspendă de drept executarea hotărârii. Este vorba de hotărârile pronunțate în cauzele privitoare la desființarea de construcții, plantații sau a oricăror lucrări având o așezare fixă, precum și în cazurile anume prevăzute de lege[1].

§7. Depunerea cererii de recurs și procedura prealabilă la instanța a cărei hotărâre se atacă. Regularizarea cererii de recurs

În afara condițiilor privitoare la cuprinsul și timbrarea cererii de recurs, la care ne-am referit mai sus, recurentul trebuie să respecte și *alte condiții extrinseci* cererii de recurs.

Astfel, recursul *se depune la instanța a cărei hotărâre se atacă, sub sancțiunea nulității* [art. 490 alin. (1) C.proc.civ.].

Cererea de recurs se depune, sub sancțiunea nulității, de către avocat sau, după caz, de către consilierul juridic, cu excepția cazurilor în care recurentul este persoană fizică. Aceasta poate declara recurs personal sau prin mandatar avocat sau neavocat, conform regulilor de drept comun.

Cerința depunerii cererii de recurs prin avocat sau consilier juridic de către recurentul persoană juridică, prevăzută de art. 490 alin. (1) C.proc.civ., care face trimitere

[1] Un astfel de exemplu îl constituie dispozițiile art. 20 alin. (2) din Legea nr. 554/2004 privind contenciosul administrativ sau cele ale art. 51 alin. (4) din Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii. De asemenea, potrivit art. 1063 alin. (3) teza a II-a C.proc.civ., recursul împotriva încheierii prin care instanța se pronunță asupra cererii de restituire a cauțiunii este suspensiv de executare.

la art. 84 C.proc.civ., este o cerință extrinsecă cererii de recurs, astfel încât nerespectarea acesteia atrage *nulitatea necondiționată de existența unei vătămări*[1].

Cererea de recurs se depune în atâtea exemplare câte sunt necesare pentru comunicare, în afară de cazurile în care părțile (intimații) au un reprezentant comun sau partea figurează în mai multe calități juridice, când se va face într-un singur exemplar. În toate cazurile este necesar și un exemplar pentru instanță. În ipoteza în care motivarea recursului se face printr-o cerere separată, aceasta se va depune cu respectarea aceleiași reguli cât privește numărul de exemplare. Articolul 487 alin. (2) C.proc.civ. dispune că, în cauzele în care Ministerul Public a participat în proces, se va depune o copie de pe motivele de recurs pentru procuror.

De asemenea, la cererea de apel se vor alătura copii certificate de parte pentru conformitate cu originalul de pe înscrisurile noi de care aceasta înțelege a se folosi în proces, în atâtea exemplare câte sunt necesare pentru comunicare, în afară de cazurile în care părțile au un reprezentant comun sau partea figurează în mai multe calități juridice.

În cazul în care cererea de recurs nu îndeplinește condițiile prevăzute de lege[2], președintele instanței sau persoana desemnată de acesta care primește cererea de recurs va stabili lipsurile și îi va cere recurentului sau, după caz, mandatarului acestuia (cu mențiunea că recurentul persoană juridică trebuie să fie în mod obligatoriu reprezentat de un avocat sau consilier juridic) *să completeze sau să modifice cererea* de îndată, dacă sunt prezenți și acest lucru este posibil, ori în scris, dacă recursul a fost trimis prin poștă, fax, poștă electronică sau curier. În acest caz, precum și atunci când completarea sau modificarea cererii nu se poate face de îndată, li se va pune în vedere persoanelor menționate să procedeze la modificare sau completare înăuntrul termenului de recurs. Dacă președintele sau persoana desemnată de acesta apreciază că intervalul rămas până la expirarea termenului de recurs nu este suficient, va acorda un termen scurt, de cel mult 5 zile de la expirarea termenului de recurs, în care să se depună completarea sau modificarea cererii[3].

[1] A se vedea, în același sens: O. Spineanu-Matei, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 945; G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, *Notă* la C.A. Suceava, s. civ., dec. nr. 384/1999, p. 548.

[2] Din trimiterea expresă pe care art. 490 alin. (2) C.proc.civ. o face la prevederile art. 471 C.proc.civ. rezultă neîndoielnic că legiuitorul a urmărit ca și în cazul cererii de recurs să fie posibilă regularizarea acesteia, inclusiv atunci când competența de soluționare a recursului revine înaltei Curți de Casație și Justiție. În ipoteza cererii de recurs, o asemenea procedură este oarecum improprie, având în vedere rațiunile care justifică existența acestei proceduri pentru cererea de apel nu se regăsesc și în cazul celei de recurs. În situația cererii de apel, această procedură își găsește justificarea în faptul că cererea de apel poate fi formulată și de parte. O astfel de justificare nu există în cazul recurentului persoană juridică, pentru care cererea de recurs trebuie redactată și depusă în mod obligatoriu de un avocat care îndeplinește condițiile prevăzute de lege pentru a putea pune concluzii în recurs sau, după caz, de un consilier juridic.

[3] În cazul cererii de recurs (ca, de altfel, și în al celei de apel), legea nu reglementează o sancțiune expresă pentru neîndeplinirea obligațiilor privind regularizarea cererii stabilite în sarcina recurentului, astfel încât se ridică întrebarea dacă ar fi posibilă anularea cererii de recurs, similar anulării cererii de chemare în judecată, în condițiile art. 200 alin. (3) C.proc.civ. În ceea ce ne privește, apreciem că, *de lege lata*, în sistemul procesual român, la fel ca în ipoteza cererii de apel, o asemenea sancțiune nu poate fi aplicată nici în cazul cererii de recurs, argumentul cel mai important în acest sens fiind același, și anume că, prin ipoteză, instanța în fața căreia se desfășoară procedura de regularizare nu este instanța competentă să soluționeze calea de atac respectivă. Aceasta înseamnă că, în măsura în care recursul nu întrunește condițiile cerute de lege, sancțiunea nulității urmează a se aplica de instanța competentă să soluționeze calea de atac, după caz, în cadrul procedurii de judecată de drept comun sau în cadrul procedurii filtrului, atunci când recursul se judecă de Înalta Curte de Casație și Justiție. A se vedea, în același sens, și V.M. Ciobanu, *Cererea de apel...*, p. 486; Gh.-L. Zidaru, *Regularizarea cererii...*, www.juridice.ro.

[1] În literatura de specialitate [O. Spineanu-Matei, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 945] s-a arătat, în mod întemeiat, că aceste dispoziții ale art. 490 alin. (2) C.proc.civ. trebuie interpretate în sensul că, pentru a fi păstrat recursul spre soluționare de completul de filtru, trebuie să existe *acordul ambelor părți* cu privire la acest aspect. S-a arătat, considerăm în mod întemeiat [V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1134], că, dacă „recurentul nu răspunde la întâmpinare, lipsa răspunsului acestuia trebuie socotită un acord tacit, deoarece nu se poate admite ca o comportare neglijentă sau abuzivă, de rea-credință, să facă inaplicabil un text de lege".

Dispozițiile menționate se aplică în mod corespunzător și în cazul în care *motivele de recurs se depun separat de cerere*.

După primirea cererii de recurs, respectiv a motivelor de recurs, președintele instanței care a pronunțat hotărârea atacată va dispune comunicarea lor intimatului, împreună cu copiile certificate de pe înscrisurile alăturate și care nu au fost înfățișate la prima instanță și în apel, punându-i-se în vedere *obligația de a depune la dosar întâmpinare în termen de cel mult 30 zile de la data comunicării*.

Întâmpinarea va cuprinde excepțiile procesuale pe care intimatul le ridică la cererea de recurs, răspunsul la fiecare motiv de recurs, semnătura. Subliniem că întâmpinarea este obligatorie, așa încât intimatul nu va putea să își facă oral apărările înaintea instanței de recurs. Mai mult, așa cum am arătat, în cazul intimatului persoană juridică, întâmpinarea trebuie să fie redactată și semnată de avocatul sau consilierul juridic al acestuia. Întâmpinarea se comunică, de instanța la care s-a depus, de îndată recurentului, punându-i-se în vedere *obligația de a depune la dosar răspunsul la întâmpinare în termen de cel mult 10 zile de la data comunicării*. Răspunsul la întâmpinare al recurentului persoană juridică se redactează și se semnează de avocatul sau consilierul său juridic. Intimatul va lua cunoștință de răspunsul la întâmpinare din dosarul cauzei.

Prin cererea de recurs, întâmpinare sau răspunsul la întâmpinare, se va menționa dacă recurentul, respectiv intimatul sunt de acord ca recursul, atunci când este admisibil în principiu, să fie soluționat de către completul de filtru prevăzut la art. 493 C.proc.civ.[1]

După împlinirea termenului de recurs pentru toate părțile, precum și a termenelor de depunere a întâmpinării și a răspunsului la întâmpinare, președintele instanței a cărei hotărâre se atacă sau persoana desemnată de acesta va înainta dosarul instanței de recurs, împreună cu recursurile formulate, întâmpinarea, răspunsul la întâmpinare și dovezile de comunicare a acestor acte.

Dacă s-au formulat atât recurs, cât și cereri de îndreptare, lămurire și completare a hotărârii, potrivit art. 442-444 C.proc.civ., dosarul nu va fi trimis instanței de recurs decât după împlinirea termenului de recurs privind hotărârile date asupra acestor din urmă cereri, dispozițiile art. 471 alin. (5)-(7) aplicându-se în mod corespunzător.

În finalul acestor considerații, menționăm că dispozițiile Codului de procedură civilă referitoare la pregătirea dosarului de recurs, pe care le-am analizat în cele ce preced, se vor aplica proceselor care vor porni începând cu data de 1 ianuarie 2016. În procesele pornite începând cu data de 15 februarie 2013 și până la data de 31 decembrie 2015, se aplică dispozițiile art. XIII și art. XVII-XVIII din Legea nr. 2/2013, de care ne vom ocupa în cele ce urmează.

§8. Pregătirea judecății recursului

8.1. Pregătirea judecății recursului la instanța de recurs, alta decât Înalta Curte de Casație și Justiție

Codul de procedură civilă nu cuprinde dispoziții speciale referitoare la modul în care se pregătește judecata recursului decât în ceea ce privește recursurile de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Apreciem că, în ceea ce privește recursurile de competența altei instanțe decât Înalta Curte de Casație și Justiție, în temeiul art. 494 C.proc.civ., urmează a se aplica prevederile corespunzătoare din materia apelului, respectiv cele ale art. 475 C.proc.civ.

Potrivit acestui text, președintele instanței de recurs sau persoana desemnată de acesta, îndată ce primește dosarul, va lua, prin rezoluție, măsuri în vederea repartizării aleatorii la un complet de judecată.

Ulterior repartizării, *președintele completului de judecată stabilește primul termen de judecată*, care va fi de cel mult 60 de zile[1] de la data rezoluției președintelui instanței de recurs, dispunând citarea părților[2]. În procesele urgente, acest termen poate fi redus de judecător în funcție de circumstanțele cauzei. În cazul în care intimatul domiciliază în străinătate, judecătorul va fixa un termen mai îndelungat, rezonabil, în raport cu împrejurările cauzei. Citarea se va face cu respectarea dispozițiilor art. 156 C.proc.civ. privind obligația alegerii locului citării.

Potrivit art. 475 alin. (3) C.proc.civ., recursurile principale, incidente și provocate făcute împotriva aceleiași hotărâri vor fi repartizate la același complet de judecată. Când recursurile au fost repartizate la complete diferite, ultimul complet învestit va dispune pe cale administrativă trimiterea recursului la completul cel dintâi învestit.

8.2. Pregătirea dosarului de recurs în procesele pornite începând cu data de 15 februarie 2013 și până la data de 31 decembrie 2015

Potrivit art. XIII din Legea nr. 2/2013, dispozițiile Codului de procedură civilă privitoare la pregătirea dosarului de recurs de către instanța a cărei hotărâre se atacă vor fi aplicabile proceselor pornite începând cu data de 1 ianuarie 2016.

În procesele pornite începând cu data de 15 februarie 2013 și până la data de 31 decembrie 2015, deși recursul se depune la instanța a cărei hotărâre se atacă, procedura prealabilă se va desfășura la instanța de recurs, conform dispozițiilor art. XVII, art. XIV alin. (2)-(4) și art. XV alin. (2)-(5) din Legea nr. 2/2013.

Astfel, recursul și, dacă este cazul, motivele de casare se depun la instanța a cărei hotărâre se atacă, în condițiile prevăzute la art. 84 C.proc.civ., în cazul recurentului persoană juridică, dispozițiile art. 195 C.proc.civ. fiind, de asemenea, aplicabile în mod corespunzător.

[1] Termenul este unul de recomandare, care rămâne la aprecierea președintelui completului și care trebuie pus în relație și cu complexitatea cauzei, cu gradul de încărcare a rolului instanței etc. A se vedea și V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1076.

[2] A se vedea și C. Negrilă, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 893-894.

Președintele instanței sau persoana desemnată de acesta va înainta instanței de recurs dosarul, împreună cu recursurile făcute, numai după împlinirea termenului de recurs pentru toate părțile.

Dacă s-au formulat atât recurs, cât și cereri de îndreptare, lămurire și completare a hotărârii, potrivit art. 442-444 C.proc.civ., dosarul nu va fi trimis instanței de recurs decât după împlinirea termenului de recurs privind hotărârile date asupra acestor din urmă cereri.

Președintele instanței de recurs sau persoana desemnată de acesta, îndată ce primește dosarul[1], va lua, prin rezoluție, măsuri în vederea *repartizării aleatorii* la un complet de judecată[2].

Când recursul este de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție, președintele instanței sau președintele de secție ori, după caz, persoana desemnată de aceștia, primind dosarul de la instanța a cărei hotărâre se atacă, va lua, prin rezoluție, măsuri pentru stabilirea aleatorie a unui *complet format din 3 judecători*[3], care va pregăti dosarul de recurs și va decide asupra admisibilității în principiu a recursului.

În cazul în care cererea de recurs nu îndeplinește condițiile prevăzute de lege[4], completul căruia i s-a repartizat dosarul sau, după caz, la Înalta Curte de Casație și Justiție, completul de filtru format din 3 judecători va stabili lipsurile cererii de recurs și îi va comunica, în scris, recurentului că are obligația de a completa sau modifica cererea. *Completarea sau modificarea cererii* se va face în termen de cel mult 10 zile de la data comunicării.

După primirea dosarului sau, când este cazul, după regularizarea cererii de recurs, completul căruia i s-a repartizat aleatoriu cauza sau, după caz, la Înalta Curte de Casație și Justiție, completul de filtru format din 3 judecători va dispune comunicarea cererii de recurs, precum și a motivelor de recurs intimatului, împreună cu copiile certificate de pe înscrisurile alăturate și care nu au fost înfățișate la prima instanță și în apel, punându-i-se în vedere *obligația de a depune la dosar întâmpinare în termen de cel mult 30 zile de la data comunicării*.

[1] Recursurile principale, incidente și provocate făcute împotriva aceleiași hotărâri vor fi repartizate la același complet de judecată. Când recursurile au fost repartizate la complete diferite, ultimul complet învestit va dispune pe cale administrativă trimiterea recursului la completul cel dintâi învestit.

[2] Deși art. XVII alin. (3) din Legea nr. 2/2013 nu face trimitere expresă decât la prevederile art. XIV alin. (2)-(4) din același act normativ pentru o aplicare corespunzătoare, apreciem că, pentru identitate de rațiune, dispozițiile alin. (1) al acestui din urmă articol sunt, de asemenea, aplicabile în cazul procedurii prealabile de pregătire a dosarului la instanța de recurs în ceea ce privește procesele pornite începând cu data de 15 februarie 2013 și până la data de 31 decembrie 2015. De altfel, deși tehnica legislativă nu este cea mai fericită, această soluție se poate deduce și din prevederile art. XIII din Legea nr. 2/2013.

[3] Dat fiind că prevederile art. XVII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 sunt norme speciale, completul de filtru care, în sistemul acestei legi, va face și pregătirea dosarului la Înalta Curte de Casație și Justiție va fi alcătuit din 3 judecători, chiar și în cazul în care competența de soluționare a recursului revine unui complet de 5 judecători.

[4] Apreciem că neîndeplinirea obligațiilor stabilite în cadrul procedurii de regularizare a cererii de recurs nu atrage anularea acesteia, în condițiile art. 200 alin. (3) C.proc.civ., nici în sistemul Legii nr. 2/2013, chiar dacă pregătirea dosarului de recurs se face la instanța competentă să soluționeze calea de atac. A se vedea, pe larg, Gh.-L. Zidaru, *Regularizarea cererii...*, www.juridice.ro. În sensul aplicării dispozițiilor art. 200 alin. (3) C.proc.civ., întrucât, în sistemul Legii nr. 2/2013, procedura regularizării se realizează în fața instanței competente, a se vedea V.M. Ciobanu, *Cererea de apel...*, p. 488.

Întâmpinarea depusă se comunică recurentului de îndată, punându-i-se în vedere *obligația de a depune la dosar răspunsul la întâmpinare în termen de cel mult 10 zile de la data comunicării*. Intimatul va lua cunoștință de răspunsul la întâmpinare din dosarul cauzei. În cazul persoanelor juridice, întâmpinarea trebuie redactată și semnată de avocatul sau consilierul juridic al intimatului, iar răspunsul la întâmpinare de avocatul sau consilierul juridic al recurentului.

În cazul în care recursul nu este de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție, judecata recursului se va pregăti conform prevederilor art. XV alin. (6)-(8) din Legea nr. 2/2013. Subliniem că, în mod regretabil, art. XVII alin. (3) din Legea nr. 2/2013 nu face trimitere expresă la alin. (6)-(8) ale art. XV, care reglementează aceste aspecte în materia apelului. În aceste condiții, s-ar putea aprecia că, în această privință, ar urma să se aplice prevederile corespunzătoare ale Codului de procedură civilă, respectiv art. 492 coroborat cu art. 475, pe care le-am analizat mai sus. Cu toate acestea, considerăm că art. XV alin. (6)-(8) din Legea nr. 2/2013 sunt aplicabile și în materia recursului, deoarece, chiar dacă această tehnică legislativă nu este cea mai fericită, art. XIII din același act normativ prevede că, în ceea ce privește pregătirea dosarului de apel sau, după caz, de recurs, în procesele pornite începând cu data de 15 februarie 2013 și până la data de 31 decembrie 2015, se aplică dispozițiile art. XIV-XVII din Legea nr. 2/2013.

Așadar, atunci când recursul este de competența tribunalului sau a curții de apel, în termen de 3 zile de la data depunerii răspunsului la întâmpinare, judecătorul fixează, prin rezoluție, *primul termen de judecată*, care va fi de cel mult 60 de zile de la data rezoluției, dispunând citarea părților.

În cazul în care intimatul nu a depus întâmpinare sau, după caz, recurentul nu a comunicat răspuns la întâmpinare în termenele prevăzute de lege, la data expirării termenului corespunzător, judecătorul fixează, prin rezoluție, primul termen de judecată, care va fi de cel mult 60 de zile de la data rezoluției, dispunând citarea părților.

În procesele urgente, aceste termene pot fi reduse de instanța de recurs în funcție de circumstanțele cauzei.

În cazul în care intimatul domiciliază în străinătate, judecătorul va fixa, ca prim termen de judecată, un termen mai îndelungat, rezonabil, în raport cu împrejurările cauzei. Citarea părții aflate în străinătate se va face cu respectarea dispozițiilor art. 156 C.proc.civ.

§9. Judecarea recursului

9.1. Compunerea și constituirea instanței de recurs

În fața instanței de recurs, *principiul colegialității* se aplică fără nicio excepție în ceea ce privește compunerea completului de judecată, acesta fiind alcătuit din *trei judecători*, atât la tribunale, cât și la curțile de apel sau la Înalta Curte de Casație și Justiție. În cadrul instanței supreme funcționează și *complete de 5 judecători*; în alte materii decât cea penală se stabilesc la începutul fiecărui an două complete de 5 judecători

[art. 32 alin. (2) din Legea nr. 304/2004]. În materie civilă, aceste complete soluționează recursurile date prin lege în competența lor[1].

Procurorul poate participa la judecata recursului și pune concluzii în orice proces civil, în condițiile prevăzute de art. 92 alin. (2) C.proc.civ., iar în cazurile în care legea o prevede expres, participarea și punerea concluziilor de către procuror sunt obligatorii, sub sancțiunea nulității absolute a hotărârii [art. 92 alin. (3) C.proc.civ.].

9.2. Procedura de filtrare a recursurilor

Prin dispozițiile art. 493 C.proc.civ. este reglementată procedura de filtrare a recursurilor, aplicabilă însă numai în cazul în care *recursul este de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție*.

Procedura filtrului a mai existat în legislația procesuală civilă română și sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, fiind introdusă prin O.U.G. nr. 58/2003, însă dispozițiile corespunzătoare ale acestui act normativ au fost abrogate, la scurt timp după intrarea lor în vigoare, prin Legea nr. 195/2004[2]. Actuala reglementare preia principiile dispozițiilor menționate, însă domeniul de aplicare a procedurii filtrului a fost redus numai la recursurile de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Filtrarea recursurilor, sub forma unor modalități dintre cele mai variate, nu doar ca o procedură propriu-zisă de filtrare, este cunoscută în majoritatea statelor membre ale Uniunii Europene[3].

Potrivit prevederilor art. 493 alin. (1) C.proc.civ., în materie civilă, filtrarea recursurilor se face de un *complet format din 3 judecători*, desemnat în mod aleatoriu[4]. Acest complet va decide asupra *admisibilității în principiu a recursului*.

Asupra admisibilității în principiu a recursului, *președintele completului de filtru sau un alt membru al completului* desemnat de acesta[5] va întocmi un *raport* pe baza

---

[1] Spre exemplu, potrivit art. 136 alin. (3) C.proc.civ., conflictul dintre două secții ale Înaltei Curți de Casație și Justiție se soluționează de Completul de 5 judecători. În cazul renunțării la însuși dreptul pretins, când renunțarea are loc în fața unei secții a Înaltei Curți de Casație și Justiție, recursul se judecă de Completul de 5 judecători (art. 410 C.proc.civ.). Potrivit art. 421 alin. (2) C.proc.civ., când perimarea se constată de o secție a Înaltei Curți de Casație și Justiție, recursul se judecă de Completul de 5 judecători. În conformitate cu art. 24 din Legea nr. 304/2004, Completul de 5 judecători are competență și în materie disciplinară, soluționând recursul împotriva hotărârilor secțiilor Consiliului Superior al Magistraturii prin care s-a soluționat acțiunea disciplinară împotriva judecătorului sau procurorului (art. 51 din Legea nr. 317/2004).

[2] A se vedea, pe larg, V.M. CIOBANU, *Un pas important al reformei în justiție*, în P.R. nr. 4/2003, p. 201-204.

[3] Proceduri de filtrare, cu scopul direct de reglare a fluxului recursurilor cu care sunt sesizate instanțele de control judiciar, în regulă generală, instanțele din vârful ierarhiei sistemului judiciar, sunt instituite în sistemele de drept englez, german, austriac, belgian, bulgar, danez, estonian, finlandez, francez, grec, italian, irlandez, leton, lituanian, sloven și suedez. La nivelul anului 2013, singurele state membre ale Uniunii Europene ale căror sisteme de drept nu reglementează asemenea mecanisme de filtrare a recursurilor erau: Ungaria, Cipru, Malta, Portugalia, Slovacia, Cehia și Olanda.

[4] Dispozițiile art. 493 alin. (1) C.proc.civ. privind alcătuirea completului de filtru sunt norme speciale, astfel încât acest complet va fi compus din 3 judecători și în cazurile în care recursul este de competența completelor de 5 judecători.

[5] Președintele completului de filtru poate desemna, pentru efectuarea raportului, și pe *magistratul-asistent*.

cererii de recurs principal şi, dacă este cazul, a celor incidente şi accesorii[1], a întâmpinării, a răspunsului la întâmpinare şi a înscrisurilor noi.

Dispoziţiile art. 493 alin. (3) C.proc.civ. prevăd care sunt aspectele ce pot face *obiectul verificării de către judecătorul-raportor*, în cadrul analizei admisibilităţii recursului[2]. Astfel, raportul va verifica dacă recursul îndeplineşte cerinţele de formă prevăzute sub sancţiunea nulităţii, dacă motivele invocate se încadrează în cele prevăzute la art. 488, dacă există motive de ordine publică ce pot fi invocate de instanţă din oficiu şi care, prin ipoteză, nu au fost invocate în cererea de recurs. De asemenea, judecătorul-raportor verifică dacă recursul este vădit nefondat. Deşi legea nu prevede în mod expres, apreciem că, *a fortiori*, în cadrul procedurii filtrului se vor verifica şi îndeplinirea cerinţelor extrinseci cererii de recurs, precum *formularea în termen* sau *admisibilitatea căii de atac*.

Totodată, în raport se vor arăta, dacă este cazul, jurisprudenţa Curţii Constituţionale, a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, a Curţii Europene a Drepturilor Omului şi a Curţii de Justiţie a Uniunii Europene, precum şi poziţia doctrinei în problemele de drept vizând dezlegarea dată prin hotărârea atacată.

Raportul trebuie întocmit *în cel mult 30 de zile de la repartizarea dosarului*. Termenul este unul de recomandare, astfel încât nerespectarea lui nu afectează valabilitatea raportului. După întocmirea acestuia, raportul este supus analizei completului de filtru, după care se comunică de îndată părţilor.

Comunicarea raportului către părţi[3] este obligatorie, astfel încât, în lipsa dovezii de comunicare, completul de filtru nu va putea trece la examinarea recursului.

Cu privire la acest raport, părţile pot formula în scris un *punct de vedere, în termen de 10 zile de la comunicare*[4]. Ca natură juridică, termenul de depunere a punctelor de vedere este un termen de decădere.

În conformitate cu prevederile art. 493 alin. (4) teza finală C.proc.civ., *după expirarea unui termen de 30 de zile de la comunicarea* raportului asupra recursului către părţi, completul de filtru procedează la examinarea recursului în condiţiile alin. (5) şi (6) ale

[1] În acest sens, recursurile principale, incidente şi provocate făcute împotriva aceleiaşi hotărâri vor fi repartizate la acelaşi complet de judecată. Când recursurile au fost repartizate la complete diferite, ultimul complet învestit va dispune pe cale administrativă trimiterea recursului la completul cel dintâi învestit.

[2] Potrivit dispoziţiilor art. 493 alin. (2) teza finală C.proc.civ., prin întocmirea raportului asupra recursului, nici judecătorul-raportor, nici magistratul-asistent nu devin incompatibili.

[3] Deşi textul nu o prevede în mod expres, este evident că, în cauzele în care concluziile procurorului sunt obligatorii, raportul i se va comunica şi acestuia. A se vedea şi V.M. CIOBANU, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1134.

[4] Se observă că dispoziţiile art. 493 alin. (4) C.proc.civ. nu fac nicio distincţie în ceea ce priveşte comunicarea raportului către părţi în funcţie de orientarea acestuia spre inadmisibilitate sau spre analiza pe fond. Sub acest aspect, considerăm util să arătăm că, în sistemul francez, în procedura filtrului în faţa Curţii de casaţie, raportul cuprinzând orientarea acestuia se comunică părţilor numai atunci când se propune respingerea recursului ca inadmisibil (*la non-admission du pourvoi*). În cazul în care *recursul urmează a fi analizat pe fond, raportul care se comunică părţilor nu conţine decât datele obiective ale cauzei*. „În procedurile ordinare, adică cele care se finalizează printr-o hotărâre motivată, raportul judecătorului-raportor, care este comunicat părţilor, nu conţine decât datele obiective ale cauzei. Opinia personală a raportorului, precum şi proiectele sale de hotărâre, care sunt supuse secretului deliberării, figurează în nota care este destinată exclusiv membrilor completului de judecată, nu şi părţilor. Acestea din urmă nu cunosc, până la data pronunţării hotărârii, sensul deciziei asupra recursului" (*trad. n.*) – V. VIGNEAU, *Le régime de la non-admission des pourvois devant la Cour de cassation*, Recueil Dalloz, Paris, 2010, p. 102.

aceluiaşi articol. Întrucât legea nu face nicio distincţie, acest termen trebuie respectat, indiferent dacă părţile au formulat sau nu puncte de vedere cu privire la raportul asupra recursului[1].

Potrivit art. 493 alin. (5) C.proc.civ., în cazul în care *completul de filtru este în unanimitate de acord*[2] că recursul nu îndeplineşte cerinţele de formă, că motivele de casare invocate şi dezvoltarea lor nu se încadrează în cele prevăzute la art. 488 C.proc.civ. sau că recursul este vădit nefondat, *anulează sau, după caz, respinge recursul printr-o decizie motivată*, pronunţată fără citarea părţilor, *care nu este supusă niciunei căi de atac*. Decizia se comunică părţilor.

Dacă raportul apreciază că recursul este admisibil şi *toţi membrii completului sunt de acord*, iar problema de drept care se pune în recurs nu este controversată sau face obiectul unei jurisprudenţe constante a Înaltei Curţi de Casare şi Justiţie, completul *se poate pronunţa asupra fondului recursului*, fără citarea părţilor, printr-o *decizie definitivă*, care se comunică părţilor. În soluţionarea recursului, instanţa va ţine seama de punctele de vedere ale părţilor formulate cu privire la raportul asupra recursului. Aşa cum am arătat, pentru soluţionarea pe fond a recursului de către completul de filtru în condiţiile art. 493 alin. (6) C.proc.civ., este necesar să existe şi *acordul tuturor părţilor în acest sens*, această condiţie rezultând din prevederile art. 490 alin. (2) teza finală C.proc.civ.[3] Posibilitatea examinării pe fond a recursului de către completul de filtru ridică problema dacă aceasta există şi în cazurile în care recursul este de competenţa completului de 5 judecători[4]. În ceea ce ne priveşte, apreciem că, întrucât examinarea recursului pe fond de completul de filtru presupune cu necesitate acordul tuturor părţilor în acest sens, se poate concluziona că, prin acest acord, părţile acceptă ca soluţionarea pe fond a recursului să se facă în condiţiile speciale prevăzute de art. 493 alin. (6) C.proc.civ., inclusiv cele referitoare la alcătuirea restrânsă a completului de judecată.

În cazul în care recursul nu poate fi soluţionat potrivit dispoziţiilor art. 493 alin. (5) sau (6) C.proc.civ., fie pentru că nu există unanimitate cu privire la inadmisibilitatea recursului[5], fie problema de drept care se pune în recurs este controversată sau face obiectul unei jurisprudenţe divergente a Înaltei Curţi de Casare şi Justiţie ori una dintre părţi nu este de acord cu soluţionarea pe fond a recursului de către completul de filtru, acesta va pronunţa, fără citarea părţilor, *o încheiere de admitere în principiu a recursului şi va fixa termenul de judecată pe fond a recursului, cu citarea părţilor şi, dacă este cazul, a procurorului*.

[1] A se vedea, în acelaşi sens, şi V.M. CIOBANU, *Procedura recursului...*, p. 293; G.C. FRENŢIU, D.-L. BĂLDEAN, *Noul Cod 2013*, p. 778.

[2] Instanţa va ţine seama şi de punctele de vedere ale părţilor formulate cu privire la raportul asupra recursului.

[3] În acelaşi sens, V.M. CIOBANU, *Procedura recursului...*, p. 294.

[4] În ipoteza în care recursul este declarat inadmisibil ori anulat pentru nerespectarea cerinţelor de formă, problema nu se pune, întrucât, în acest caz, completul de filtru nu examinează pe fond recursul, iar prin norme speciale, cum este art. 493 alin. (1) C.proc.civ., legiuitorul poate deroga de la regula generală privind alcătuirea completului.

[5] Chestiunile referitoare la inadmisibilitatea recursului, asupra cărora nu s-a întrunit unanimitatea în cadrul procedurii de filtru, vor putea fi repuse în discuţie în cursul judecăţii căii de atac, încheierea de admitere în principiu neavând sub acest aspect caracter interlocutoriu.

Sub rezerva ipotezei în care recursul este de competența completului de 5 judecători, *judecata pe fond a recursului va avea loc în fața aceluiași complet*, judecătorii și magistratul-asistent nefiind incompatibili[1].

9.3. Principalele momente în desfășurarea judecării recursului

Procedura de judecată a recursului se desfășoară după regulile prevăzute pentru judecata în primă instanță și în apel, în măsura în care nu sunt potrivnice celor prevăzute de art. 483 și urm. C.proc.civ.

Astfel, după strigarea pricinii, dacă procedura de citare este legal îndeplinită și nu există alt motiv de amânare, se rezolvă *excepțiile procesuale* care fac inutilă, în tot sau în parte, cercetarea recursului.

Dacă nu se invocă excepții procesuale sau dacă ele sunt respinse, *se dă cuvântul părților* – mai întâi recurentului, apoi intimatului și, dacă este cazul, procurorului. Când recursul a fost introdus de către procuror, acesta va avea cuvântul primul, apoi partea în favoarea căreia a exercitat calea de atac și la sfârșit intimatul. Dacă procurorul a pornit acțiunea civilă în care s-a pronunțat hotărârea atacată cu recurs, procurorului i se va da cuvântul după recurent (art. 495 C.proc.civ.).

Recurentul *va dezvolta oral motivele de casare* depuse în termen, iar intimatul *va răspunde acestor motive*.

Instanța de recurs poate invoca, din oficiu, *motive de recurs de ordine publică*, situație în care acestea vor fi *puse în dezbaterea părților*. Invocarea acestor motive din oficiu trebuie făcută cu respectarea cadrului procesual fixat prin cererea de recurs, atât în privința părților, cât și a capetelor de cerere soluționate prin hotărâre. Hotărârea recurată este definitivă și trece în autoritatea lucrului judecat în ceea ce privește părțile de la judecata în fond care nu au fost atrase la judecata în recurs ori capetele de cerere ce nu au fost atacate, în măsura în care natura raportului juridic sau legea nu permite o extindere a efectelor admiterii recursului la părțile care nu au declarat recurs ori dacă soluția dată capătului de cerere atacat nu influențează și soluția dată asupra celorlalte capete de cerere.

Însă instanța de recurs nu poate să invoce, din oficiu, un motiv de casare de ordine publică, *dacă acesta ar necesita verificări de fapt, incompatibile cu structura recursului*. Așadar, eventualul motiv de recurs ar putea fi invocat din oficiu numai dacă rezolvarea acestuia ar urma să se facă în baza probelor aflate la dosar, eventual și a înscrisurilor noi.

Cu rezerva autorității de lucru judecat, instanța de recurs nu ar putea invoca, din oficiu, un motiv de ordine publică ce ar duce la înrăutățirea situației recurentului în propria cale de atac.

Instanța, soluționând recursul, nu rejudecă pricina în fond, ci *controlează hotărârea recurată*, în raport de motivele de casare invocate de recurent, eventual, de cele ridicate din oficiu de instanță. S-a pus problema de a ști *dacă instanța de recurs este obligată să examineze toate motivele de casare invocate*, în situația în care *unul singur ar fi suficient pentru admiterea integrală a recursului*[1]. S-a arătat că răspunsul ar trebui să fie negativ, deoarece la rejudecarea fondului după casare pot fi examinate și problemele invocate prin motivele de recurs rămase nesoluționate [art. 501 alin. (3) C.proc.civ. dispune că, după casare, instanța de fond va judeca din nou, ținând seama de toate motivele invocate înaintea instanței a cărei hotărâre a fost casată; *a fortiori*, se va ține seama și de motivele invocate prin cererea de recurs și a căror cercetare devenise inutilă, în considerarea soluției de casare totală]. Totuși, este recomandabil să se exercite controlul exhaustiv, reținându-se toate greșelile săvârșite de către instanța a cărei hotărâre a fost atacată, mai ales în cazurile în care urmează să se pronunțe casarea cu trimitere, în așa fel încât să se dea îndrumări complete instanței care va rejudeca fondul după casare, evitându-se însă pronunțarea unor soluții prin care se limitează dreptul de apreciere și libertatea de mișcare ale instanței de trimitere. Dacă ar urma să se pronunțe *respingerea sau admiterea numai în parte a recursului*, instanța de recurs este obligată să examineze toate motivele de casare invocate în termen de către recurent, deoarece, în caz contrar, hotărârea instanței de recurs este susceptibilă de exercițiul contestației în anulare pentru motivul prevăzut de art. 503 alin. (2) pct. 3 C.proc.civ. Instanța de recurs nu este însă obligată să răspundă fiecărui argument folosit de recurent în dezvoltarea motivului de casare invocat, ci poate să grupeze aceste argumente, pentru a răspunde printr-un considerent comun.

[1] A se vedea, în același sens: V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1134; C.G. Frențiu, D.-L. Băldean, *Noul Cod 2013*, p. 778. În sensul că, în acest caz, cauza se trimite spre repartizare aleatorie altui complet, a se vedea S. Spinei, *Reconfigurări succesive ale reglementării căilor de atac în procedura civilă română*, în R.R.D.P. nr. 1/2012, p. 3.

9.4. Probele (înscrisurile noi) în recurs

Fiind numai o instanță de control, iar nu de judecată în fond, instanța de recurs va verifica hotărârea atacată pe baza probelor administrate la fond, fără a putea, în principiu, administra probe noi. Ar trebui ca în recurs să nu se permită administrarea niciunui mijloc de probă, deoarece recursul nu are efect devolutiv. Instanța de recurs nu judecă pricina, ci controlează legalitatea hotărârii instanței de fond. Părțile au avut la dispoziție două grade de jurisdicție. Până a ajunge în fața instanței de recurs, procesul a parcurs deja o judecată în primă instanță și o judecată în apel, în ambele existând posibilitatea de a se administra probe, astfel încât nu există o justificare ca în recurs să se poată administra noi probe.

Cu toate acestea, art. 492 C.proc.civ. menține și în actuala reglementare posibilitatea administrării în instanța de recurs a *înscrisurilor noi*[2]. Trebuie reținut însă că în fața instanței de recurs nu pot fi administrate înscrisuri noi decât *în susținerea sau combaterea motivelor de recurs*, nu și cu privire la fondul cauzei, deoarece examinarea situației de fapt nu este atributul instanței de recurs.

[2] Acest sistem, care permite administrarea înscrisurilor direct în recurs, nu este logic, deoarece instanța de recurs nu trebuie să se preocupe de situația de fapt, ci numai de problemele de drept. Soluția legislativă constituie o preluare a celei care a existat înaintea modificării Codului de procedură civilă din anul 1993, fără însă a ține cont de faptul că, la epoca respectivă, prin reintroducerea apelului, ca o cale ordinară de atac și devolutivă, structura recursului s-a modificat. Prin desființarea apelului în anul 1952 (Decretul nr. 132/1952), a fost necesar să se restructureze și procedura recursului, care trebuia să permită verificarea nu numai a legalității, ci și a temeiniciei hotărârii primei instanțe. La acea dată, soluția de a permite administrarea de înscrisuri noi în recurs apărea ca fiind normală, însă, în prezent, ea nu mai are justificare.

Noțiunea de „înscris", despre care face vorbire art. 492 C.proc.civ., este aceea de instrument probator. Prin urmare, *nu constituie înscrisuri noi*, în sensul acestei dispoziții legale[1]: declarațiile martorilor, chiar autentificate de notarul public[2]; încheierea de asigurare a unei probe, cuprinzând mărturia unei persoane, părerea unui expert, starea unor bunuri sau recunoașterea unui înscris, a unui fapt ori a unui drept; rapoartele de expertiză[3]; o anchetă socială (soluția se bazează pe împrejurarea că acestea sunt mijloace de concretizare a probelor prin declarația martorilor, a expertizei, a unei recunoașteri, a unei cercetări locale ce prezintă particularitatea că este efectuată de un alt organ decât instanța judecătorească). Aceeași ar trebui să fie soluția și în cazul unui *început de dovadă scrisă* (chiar dacă este vorba de un înscris autentic sau un înscris sub semnătură privată, nule ca atare, dar valabile ca un început de dovadă scrisă), deoarece acesta urmează a fi completat cu alte mijloace de probă (martori, prezumții etc.), care sunt inadmisibile în recurs. Apreciem că sunt și unele *înscrisuri nepreconstituite* ce nu pot fi primite în recurs, cum ar fi registrele, cărțile și hârtiile domestice, scrisorile, întrucât acestea au natura juridică și forța probantă a unei mărturisiri extrajudiciare, care, de asemenea, este inadmisibilă în recurs.

Legea nu face nicio distincție în privința părții ce poate aduce înscrisuri noi în recurs, ceea ce înseamnă că acestea pot fi depuse atât de către *recurent*, în susținerea recursului, cât și de către *intimat*, în combaterea recursului.

Nu interesează dacă înscrisul a existat sau nu în timpul judecății în fond și nici dacă nefolosirea înscrisului la instanțele de fond se datorează sau nu culpei părții ce îl produce pentru prima oară în recurs[4].

Spre deosebire de reglementarea anterioară, art. 492 alin. (1) C.proc.civ. prevede în mod expres că înscrisurile noi *trebuie depuse odată cu cererea de recurs, respectiv odată cu întâmpinarea*. Legea permite ca depunerea înscrisurilor noi să se facă *cel mai târziu la primul termen de judecată* numai în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție, în cazul în care, în condițiile art. 493 alin. (7) C.proc.civ., recursul urmează să fie soluționat în ședință publică. Sancțiunea nerespectării termenului de depunere a înscrisurilor noi în recurs este *decăderea părții* din dreptul de a se prevala de proba respectivă.

Se mai ridică problema de a ști care este modul în care va proceda instanța de recurs atunci când înscrisurile noi sunt contestate de părți, deci, problema *dacă instanța de recurs poate să facă o verificare de înscrisuri sau să dispună deschiderea procedurii falsului*. Răspunsul ar trebui să fie în principiu negativ, deoarece acestea sunt verificări de fapt, incompatibile cu structura recursului. Se admite însă că, întrucât procedura verificării de înscrisuri și declanșarea procedurii falsului sunt incidente procedurale, acestea sunt de competența instanței sesizate cu cererea principală (cererea de recurs), astfel încât asemenea verificări pot fi efectuate și în recurs[5]. În orice caz, apreciem că, dacă recursul urmează să se admită chiar și fără a se ține cont de înscrisul nou, urmează ca verificarea de înscrisuri ori procedura falsului, referitoare la înscrisurile depuse în recurs, să se facă de către instanța care rejudecă fondul după casare.

[1] A se vedea și G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 491-492.

[2] Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 1846/1957, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 590.

[3] C.S.J., dec. nr. 2685/1998, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 589.

[4] Instanța de recurs nu poate refuza discutarea înscrisului nou, numai pe considerentul că el nu a fost înfățișat din culpa părții înaintea instanței de fond – Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 179/1955, în C.D. 1955, p. 234.

[5] A se vedea, în același sens: M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2014*, vol. III, p. 212; I. Deleanu, *Tratat 2013*, vol. II, p. 284. Trebuie subliniat și faptul că, referitor la chestiunea verificării de scripte (înscrisuri) și a declanșării procedurii falsului în fața instanței de recurs, instanța supremă, în cadrul unei decizii de îndrumare, a stabilit încă din anul 1953 că instanța de recurs este îndreptățită să procedeze la stabilirea veracității înscrisurilor prin procedura verificării de scripte, atunci când înscrisul nou este contestat de partea potrivnică – Plen Trib. Suprem, dec. de îndrum. nr. X/1953, modificată prin dec. de îndrum. nr. 11/1960, în S. Zilberstein, Fr. Deak, A. Petrescu, C. Bîrsan, V.M. Ciobanu, L. Mihai, *Îndreptar interdisciplinar*, p. 334. Apreciem că soluția *admisibilității verificării de înscrisuri și a declanșării procedurii falsului în instanța de recurs* cu privire la înscrisurile noi produse în fața acestei instanțe, precum și argumentele aduse în sprijinul acestei soluții sunt pe deplin aplicabile și sub imperiul actualei reglementări.

9.5. Incidente care pot să apară în cursul judecării recursului

Și în cazul judecării recursului pot apărea o serie de incidente procedurale.

Astfel, judecata recursului se poate *suspenda* în oricare dintre cazurile de suspendare voluntară, de drept sau facultativă, pe care le-am prezentat la judecata în primă instanță[1].

Dacă recursul a rămas în nelucrare, din vina recurentului, timp de 6 luni, atunci el se perimă. *Perimarea* recursului are ca efect faptul că hotărârea recurată devine definitivă la data pronunțării hotărârii de constatare a perimării recursului[2].

Litigiul se poate stinge și în fața instanței de recurs prin *actele procesuale de dispoziție* ale părților: renunțarea la judecată [pentru aceasta este nevoie de consimțământul expres sau tacit al intimatului, dat fiind că renunțarea are loc după primul termen la care părțile au fost legal citate în sensul art. 406 alin. (4) C.proc.civ.], renunțarea la dreptul subiectiv, înțelegerea cu privire la soluționarea litigiului[3] și achiesarea tacită, când partea a executat de bunăvoie hotărârea, ori expresă, care poate îmbrăca forma renunțării la dreptul de recurs sau forma retragerii recursului introdus. În situația în care declarația de retragere a recursului s-a depus la instanța de fond, asupra retragerii recursului se pronunță instanța de recurs. Retragerea recursului sau renunțarea la recurs nu afectează dreptul celeilalte părți ori al altor coparticipanți de a declara recurs sau recursul deja introdus de către aceștia. Cu toate acestea, retragerea recursului principal lasă fără efecte un eventual recurs incident sau provocat.

[1] Prin ipoteză, atunci când este de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție, judecata recursului se poate suspenda numai atunci când s-a trecut la soluționarea acestuia în ședință publică, în condițiile art. 493 alin. (7) C.proc.civ. Aceeași este soluția și în cazul perimării recursului de competența instanței supreme.

Reamintim că, în ceea ce privește suspendarea dispusă de Înalta Curte de Casație și Justiție, art. 414 alin. (1) C.proc.civ. prevede în mod expres că încheierea prin care se ia această măsură este definitivă. De asemenea, așa cum am arătat, este definitivă și încheierea prin care se dispune suspendarea judecății de către o instanță de recurs, alta decât Înalta Curte de Casație și Justiție, recursul împotriva acestei încheieri fiind inadmisibil.

[2] Reamintim că, potrivit art. 421 alin. (2) C.proc.civ., decizia prin care se constată perimarea recursului este susceptibilă de recurs.

[3] Subliniem că, potrivit art. 462 C.proc.civ., în cadrul căilor de atac, instanța poate lua act de înțelegerea părților cu privire la soluționarea litigiului numai dacă a fost legal învestită cu soluționarea căii de atac respective.

9.6. Soluțiile pe care le pronunță instanța de recurs

Potrivit art. 496 alin. (1) C.proc.civ., în cazul în care recursul a fost declarat admisibil în principiu, instanța, verificând toate motivele invocate și judecând recursul, îl poate admite, îl poate respinge sau anula ori poate constata perimarea lui.

Respingerea recursului poate interveni atunci când instanța găsește *motivele de casare* invocate de către recurent *nefondate sau vădit nefondate*. În acest caz, recursul va fi respins ca atare, iar hotărârea primei instanțe devine definitivă de la data pronunțării deciziei instanței de recurs.

În baza altor texte legale sau reguli generale, recursul mai poate fi respins ca *tardiv introdus* (în acest caz, hotărârea devine definitivă la data expirării termenului de recurs), ca *inadmisibil* (de exemplu, în situația în care recursul este exercitat *omisso medio*, deci împotriva unei hotărâri de primă instanță ce nu a fost apelată – hotărârea respectivă devine definitivă odată cu expirarea termenului de apel[1]; în cazul în care recursul este exercitat de partea care a achiesat, prin executarea de bunăvoie sau prin renunțarea la recurs, la hotărârea instanței de apel etc.), ca fiind *introdus de o persoană fără calitate procesuală* (de exemplu, recursul declarat de o persoană care nu a participat la judecata în apel, chiar dacă a fost parte la judecata în primă instanță); de asemenea, recursul intervenientului accesoriu se va respinge ca *neavenit*, dacă partea în favoarea căreia a intervenit nu a făcut și ea recurs, a renunțat la recursul exercitat ori acesta a fost anulat, perimat sau respins fără a fi cercetat în fond [art. 67 alin. (4) C.proc.civ.].

Anularea recursului intervine atunci când acesta a fost neregulat introdus, când nu a fost motivat sau când motivele de recurs nu se pot încadra în motivele de casare prevăzute de art. 488 C.proc.civ., când nu a fost formulat de un avocat sau, după caz, de un consilier juridic în cazul recurentului persoană juridică ori când a fost introdus de o persoană care nu și-a justificat calitatea de reprezentant al părții. De asemenea, instanța mai poate constata *perimarea* recursului.

În cazul în care recursul este de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție, regula este că recursul este *anulat* pentru neîndeplinirea cerințelor de formă[2] ori pentru că motivele de casare invocate și dezvoltarea lor nu se încadrează în cele prevăzute la art. 488 C.proc.civ. sau este *respins ca vădit nefondat de completul de filtru*. Apreciem însă că aceste soluții nu sunt excluse nici în cazul în care recursul se judecă în ședință publică, deoarece completul de filtru poate anula sau respinge recursul numai în condițiile prevăzute de art. 493 alin. (5) C.proc.civ., adică dacă există unanimitate cu privire la soluția pronunțată. În măsura în care *unanimitatea nu există*, se va urma judecata în ședință publică, în cadrul căreia recursul va fi examinat sub toate aspectele,

[1] Reamintim însă că, potrivit art. 459 alin. (2) teza a II-a C.proc.civ., o hotărâre susceptibilă de apel și de recurs poate fi atacată, înăuntrul termenului de apel, direct cu recurs, la instanța care ar fi fost competentă să judece recursul împotriva hotărârii date în apel, dacă părțile consimt expres, prin înscris autentic sau prin declarație verbală, dată în fața instanței a cărei hotărâre se atacă și consemnată într-un proces-verbal. În acest caz, recursul poate fi exercitat numai pentru încălcarea sau aplicarea greșită a normelor de drept material.

[2] În literatura de specialitate [O. Spineanu-Matei, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 930] s-a apreciat, în mod întemeiat, că și *tardivitatea recursului* poate face obiect al verificării în procedura filtrului, deoarece respectarea termenului de exercitare a căii de atac este tot o cerință de formă.

inclusiv cele referitoare la respectarea cerințelor de formă[1], deoarece asupra acestor aspecte nu s-a dat, în acest caz, nicio soluție de către completul de filtru. O rezervă trebuie făcută însă pentru ipoteza în care *completul de filtru declară recursul admisibil*, însă examinarea acestuia pe fond de către acest complet nu este posibilă, întrucât nu sunt întrunite condițiile art. 493 alin. (6) și art. 490 alin. (2) C.proc.civ., respectiv problema de drept care se pune în recurs este controversată sau nu face obiectul unei jurisprudențe constante a Înaltei Curți de Casare și Justiție ori nu există acordul tuturor părților ca soluționarea pe fond a recursului să se facă de completul de filtru. În această ipoteză, apreciem că, în principiu, nu s-ar mai putea repune în discuție aspectele care au făcut obiect de analiză în procedura filtrului.

Soluția *admiterii recursului* intervine în cazul în care este găsit întemeiat cel puțin unul dintre motivele de casare invocate de către recurent, eventual, unul dintre motivele de ordine publică ridicate din oficiu de instanță și puse în discuția părților. În caz de admitere a recursului, se va dispune *casarea* hotărârii atacate[2].

Casarea este *totală*, atunci când vizează întreaga hotărâre atacată, referindu-se la toate aspectele pricinii deduse judecății și la toate părțile din proces. Casarea este însă *parțială*, dacă se desființează numai o parte din hotărârea atacată, sub aspectul capetelor de cerere soluționate (casare parțială *obiectivă*) sau se desființează hotărârea atacată numai în raport de unele dintre părțile din proces, în cazul coparticipării procesuale (casare parțială *subiectivă*).

Distincția între casarea totală și casarea parțială prezintă interes pentru *stabilirea limitelor în care se va face judecarea fondului după casare*.

În practică însă, uneori, instanța de recurs nu precizează în dispozitivul hotărârii dacă este vorba despre o casare totală sau parțială. În acest caz, limitele casării se vor stabili prin examinarea motivelor de casare și a considerentelor deciziei prin care s-a admis recursul. Dacă motivele se referă la toate aspectele hotărârii recurate și din considerentele deciziei de casare rezultă că ele au fost găsite întemeiate, casarea este totală. Când motivele vizează numai unele aspecte ale hotărârii (sau instanța de recurs a admis numai motive care se referă la o parte din hotărârea atacată) și nu au fost invocate din oficiu alte motive de ordine publică (privitoare la toate aspectele hotărârii), casarea este parțială, hotărârea fiind desființată numai sub aspectele criticate prin motivele admise[3].

Articolul 500 C.proc.civ. prevede că *hotărârea casată nu are nicio putere* și că *actele de executare sau de asigurare făcute în puterea unei asemenea hotărâri sunt desființate de drept*, dacă instanța de recurs nu dispune altfel. În cazul casării parțiale, textul nu se aplică decât în ceea ce privește partea din hotărâre care a fost casată, deoarece cealaltă parte din hotărâre a trecut definitiv în autoritatea lucrului judecat. Conform art. 500 alin. (2) teza finală C.proc.civ., *instanța va constata aceasta, din oficiu, prin*

[1] A se vedea, în același sens, V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1135-1136. În sens contrar, O. Spineanu-Matei, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 496-497.

[2] În reglementarea actuală s-a renunțat la soluția admiterii recursului și a modificării hotărârii atacate. Pentru prezentarea evoluției soluției modificării hotărârii recurate și rațiunile înlăturării acesteia din legislația procesuală civilă, a se vedea V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1136.

[3] A se vedea și G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, 493-494; V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1144.

dispozitivul hotărârii de casare[1]. Articolul menționat nu este însă foarte clar. El pune problema *întoarcerii executării* (pentru ipoteza în care hotărârea recurată a fost pusă în executare silită), dar nu arată modalitățile în care poate avea loc întoarcerea executării (cerere separată sau chiar instanța care a casat hotărârea urmează să dispună și întoarcerea executării). Apreciem că, din dispozițiile legale menționate, s-ar putea deduce că intenția legiuitorului a fost ca, în cazul casării hotărârii care a constituit titlul executoriu, părțile să fie repuse, de plin drept, în situația anterioară, iar întoarcerea executării silite să se facă în temeiul constatării de către instanța de recurs a desființării de drept a actelor de executare, fără a fi nevoie să se introducă o nouă cerere, cu acest obiect[2].

Din punctul de vedere al instanței care va judeca fondul după casare, se distinge între *casarea cu trimitere* și *casarea cu reținere*.

Casarea cu trimitere constituie regula pentru Înalta Curte de Casație și Justiție, iar casarea cu reținere este regula pentru tribunale și curțile de apel.

Potrivit art. 497 C.proc.civ., *Înalta Curte de Casație și Justiție*, în caz de casare, *trimite* cauza spre o nouă judecată *fie instanței de apel* care a pronunțat hotărârea casată, *fie primei instanțe*, a cărei hotărâre este, de asemenea, casată, atunci când este cazul și sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 480 alin. (3) C.proc.civ., respectiv, în mod greșit, prima instanță a soluționat procesul fără a intra în judecata fondului ori judecata s-a făcut în lipsa părții care nu a fost legal citată, părțile au solicitat în mod expres, prin cererea de apel ori prin întâmpinare, să se trimită cauza primei instanțe, iar trimiterea spre rejudecare să fie dispusă o singură dată în cursul procesului.

Atunci când interesele bunei administrări a justiției o cer, cauza va putea fi trimisă *oricărei alte instanțe de același grad*, cu excepția cazului casării pentru lipsă de competență, când cauza va fi trimisă *instanței competente sau altui organ cu activitate jurisdicțională competent* potrivit legii. Deși art. 497 C.proc.civ. nu mai prevede în mod expres, dacă Înalta Curte de Casație și Justiție constată că instanța care a pronunțat hotărârea casată nu era competentă, cererea fiind de competența unui organ fără activitate jurisdicțională, după ce va casa hotărârea atacată, va *respinge cererea ca inadmisibilă*, iar când competența ar aparține unui organ de jurisdicție dintr-un alt stat, inclusiv un stat membru al Uniunii Europene, cererea va fi *respinsă ca nefiind de competența instanțelor române*.

Prin excepție de la regula casării cu trimitere, în cazul admiterii recursului pentru motivele de casare privind *depășirea atribuțiilor puterii judecătorești* sau *încălcarea autorității de lucru judecat*, Înalta Curte de Casație și Justiție va casa hotărârea atacată și va *respinge cererea ca inadmisibilă*[1].

O altă excepție de la regula potrivit căreia Înalta Curte de Casație și Justiție casează cu trimitere este prevăzută de art. 20 alin. (3) din Legea nr. 554/2004. În materia *contenciosului administrativ*, „în cazul admiterii recursului, instanța de recurs, casând sentința, va rejudeca litigiul în fond". Întrucât textul nu face nicio distincție, înseamnă că acesta se aplică și atunci când instanța de recurs este Înalta Curte de Casație și Justiție. Cu toate acestea, când *hotărârea primei instanțe a fost pronunțată fără a se judeca fondul* ori *dacă judecata s-a făcut în lipsa părții care a fost nelegal citată atât la administrarea probelor, cât și la dezbaterea fondului*, cauza se va trimite, o singură dată, la această instanță. În schimb, în cazul în care judecata în primă instanță s-a făcut în lipsa părții care a fost nelegal citată la administrarea probelor, dar a fost legal citată la dezbaterea fondului, instanța de recurs, indiferent dacă este vorba de tribunal, de curtea de apel sau de Înalta Curte de Casație și Justiție, întrucât textul nu face nicio distincție, casând sentința, va rejudeca litigiul în fond.

Potrivit art. 498 C.proc.civ., în cazul în care competența de soluționare a recursului aparține *tribunalului sau curții de apel* și s-a casat hotărârea atacată, rejudecarea procesului în fond se va face de către instanța de recurs, fie la termenul la care a avut loc admiterea recursului, situație în care se pronunță o singură decizie, fie la un alt termen stabilit în acest scop. Aceste instanțe vor *casa cu trimitere*, o singură dată în cursul procesului, în cazul în care instanța a cărei hotărâre este atacată cu recurs a soluționat procesul fără a intra în judecata fondului sau judecata s-a făcut în lipsa părții care a fost nelegal citată, atât la administrarea probelor, cât și la dezbaterea fondului. În vederea rejudecării, cauza se trimite la instanța care a pronunțat hotărârea casată ori la altă instanță de același grad cu aceasta, din aceeași circumscripție. Dispozițiile art. 497 C.proc.civ. se aplică în mod corespunzător, în caz de necompetență, de depășire a atribuțiilor puterii judecătorești și de încălcare a autorității de lucru judecat[2].

Așadar, *tribunalele și curțile de apel casează cu trimitere* în următoarele situații:

a) când instanța a cărei hotărâre a fost recurată a rezolvat pricina fără a intra în judecata fondului. Soluția se justifică pe considerentul că, în caz contrar, s-ar răpi părților un grad de jurisdicție (de altfel, pentru o asemenea ipoteză, și în cazul apelului se

[1] În literatura de specialitate [V.M. CIOBANU, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1142-1143] s-a arătat că această soluție cuprinsă în teza finală a art. 500 alin. (2) C.proc.civ. este foarte importantă din punct de vedere practic, deoarece duce la evitarea unui proces ulterior, cu noi cheltuieli.

[2] Menționăm că, sub imperiul vechii reglementări, această interpretare a fost propusă în doctrină [G. TOCILESCU, *Curs de procedură civilă*, București, Tipografia Gutenberg, 1895, vol. III (citat în continuare *Curs, vol. III*), p. 286-289; V.M. CIOBANU, G. BOROI, T.C. BRICIU, *Curs selectiv 2011*, p. 541], chiar și în lipsa în Codul de procedură civilă din 1865 a unei prevederi similare art. 500 alin. (2) teza finală C.proc.civ. A se vedea, pentru dezvoltări, precum și pentru situația existentă până la modificarea Codului de procedură civilă din 1865 prin O.U.G. nr. 138/2000, când a fost reglementată prima dată în legislația procesuală civilă română procedura întoarcerii executării silite, S. ZILBERSTEIN, V.M. CIOBANU, *Tratat de executare silită*, Ed. Lumina Lex, București, 2001, p. 246-247. În sensul că întoarcerea executării silite are loc la cererea părții interesate, a se vedea: G.C. FRENȚIU, D.-L. BĂLDEAN, *Noul Cod 2013*, p. 793; I. DELEANU, *Tratat 2013*, vol. II, p. 304, acest din urmă autor arătând că măsura întoarcerii executării poate fi dispusă, la cerere, de către instanța de recurs, prin însăși hotărârea acesteia de desființare a hotărârii atacate, de către instanța care, urmare a casării, judecă fondul sau de către instanța de executare.

O opinie nuanțată a fost exprimată în doctrina recentă (M. TĂBÂRCĂ, *Drept procesual civil 2014*, vol. III, p. 221), în care s-a susținut că, în temeiul art. 500 alin. (2) C.proc.civ., „instanța va lua «preventiv» această măsură, de care partea interesată se va putea folosi în procedura întoarcerii executării silite, și va menționa generic faptul că sunt desființate de drept actele de executare sau de asigurare, fără să le individualizeze".

[1] Se remarcă faptul că a dispărut ipoteza din art. 314 C.proc.civ. 1865, potrivit căreia, dacă faptele au fost bine stabilite și s-a greșit numai aplicarea legii, instanța supremă poate reține cauza și să se pronunțe pe baza unui text de lege aplicabil la speță. S-a arătat (V.M. CIOBANU, *Motivele de casare...*, p. 294-295) că nu mai era cazul să se mențină această ipoteză, deoarece, în niciunul dintre motivele de casare, instanța supremă nu mai verifică temeinicia, ci numai legalitatea. Așadar, dacă este caz de casare, ea va casa cu trimitere fie la instanța de apel, fie, dacă s-a desființat și hotărârea acestei instanțe, în condițiile în care instanța de apel însăși ar putea pronunța această soluție, la prima instanță.

[2] Așadar, în cazul în care hotărârea este casată pentru că instanța a depășit atribuțiile puterii judecătorești sau când s-a încălcat autoritatea de lucru judecat, tribunalul și curtea de apel vor *respinge cererea ca inadmisibilă*.

desființează hotărârea apelată, iar, la cererea părților formulată prin cererea de apel ori prin întâmpinare, pricina se trimite spre rejudecare primei instanțe).

Această situație se poate ivi dacă instanța de apel (respectiv prima instanță, în cazul hotărârilor nesusceptibile de apel) a admis o excepție procesuală peremptorie, precum lipsa de calitate procesuală sau de capacitate procesuală, lipsa de interes a cererii de apel, prescripția extinctivă, autoritatea de lucru judecat, anularea cererii ca netimbrată, pentru vicii de formă, ca fiind introdusă de o persoană care nu a justificat calitatea de reprezentant, anularea apelului ca neregulat introdus, respingerea apelului ca inadmisibil sau ca tardiv, ori dacă s-a luat act, în mod greșit, că reclamantul a renunțat la judecată sau la dreptul pretins.

În practică, există uneori tendința de a se extinde această soluție și la situații ce nu cad sub incidența ei, deși regula este casarea cu reținere, ceea ce înseamnă că trimiterea se va face numai în cazurile în care efectiv instanța nu a intrat în cercetarea fondului. Dacă însă instanța de fond a soluționat pricina în baza *altui temei juridic decât cel invocat de parte și fără a-l pune în dezbatere*, această situație echivalează cu nerezolvarea fondului, impunându-se casarea cu trimitere, deoarece, deși în fața instanței de fond s-au administrat probe, iar instanța s-a pronunțat atât în drept, cât și în fapt, acestea nu s-au făcut în considerarea temeiului juridic invocat de parte, așa încât cererea ei nu a fost soluționată în fond;

b) când judecata s-a făcut în lipsa părții care nu a fost legal citată, atât la administrarea probelor, cât și la dezbaterea fondului. Legea cere ca partea să nu fi fost legal citată și să fi lipsit la ambele termene prevăzute de lege, ipoteză în care se poate aprecia că partea prejudiciată nu a beneficiat de un grad de jurisdicție.

Dacă partea a fost legal citată la administrarea probelor, însă nu a fost legal citată la dezbaterea fondului [de exemplu, s-a considerat că are termenul în cunoștință, deși exista una dintre împrejurările prevăzute de art. 229 alin. (2) C.proc.civ.] și a lipsit la acest termen, casarea se face cu reținere. Aceeași este soluția și atunci când partea a fost legal citată la dezbaterea fondului, ea având posibilitatea să invoce neregularitatea administrării probelor. Dacă însă partea a invocat această neregularitate, însă instanța i-a respins în mod nejustificat cererea, se va casa cu trimitere.

Sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, care prevedea aceeași regulă ca cea cuprinsă în art. 498 alin. (2) C.proc.civ., în practica judiciară au existat și soluții în sensul că se poate dispune casarea cu trimitere, chiar dacă nerespectarea dispozițiilor legale referitoare la citare privește numai unul dintre momentele la care se referă legea. Asemenea soluții nu pot fi primite față de redactarea textului de lege sus-menționat[1].

Potrivit art. 498 alin. (2) C.proc.civ., în cele două ipoteze analizate privind nejudecarea fondului și nelegala citare, casarea cu trimitere se poate dispune de tribunal și de curtea de apel *o singură dată în cursul procesului*. Apreciem că, sub acest aspect, dispozițiile art. 498 C.proc.civ. sunt imperative. În acest sens, în literatura de specialitate[1] s-a arătat că, în cazul în care, după casarea cu trimitere dispusă pentru unul dintre cele două motive prevăzute de art. 498 C.proc.civ., cu ocazia rejudecării se comite fie aceeași greșeală de procedură (față de aceeași parte sau față de alta), fie o altă greșeală, care ar putea atrage casarea cu trimitere, aceasta nu mai poate fi dispusă încă o dată;

[1] A se vedea, în același sens, I. DELEANU, *Tratat 2013*, vol. II, p. 296-297. Cu atât mai mult, nu s-ar putea dispune casarea cu trimitere în cazul încălcării altor forme de procedură prevăzute sub sancțiunea nulității, deoarece art. 498 C.proc.civ. stabilește casarea cu reținere ca regulă pentru tribunale și curți de apel, iar excepțiile de la această regulă trebuie să fie expres prevăzute de lege.

c) în situația în care instanța care a pronunțat hotărârea recurată nu era competentă, se va casa cu trimitere spre rejudecare la instanța competentă sau la un alt organ cu activitate jurisdicțională competent potrivit legii. Dacă însă instanța de recurs apreciază că, în speță, ar fi competent un organ fără activitate jurisdicțională, după ce va casa hotărârea atacată, va respinge cererea ca inadmisibilă, iar când competența ar aparține unui organ de jurisdicție dintr-un alt stat, inclusiv stat membru al Uniunii Europene, cererea va fi respinsă ca nefiind de competența instanțelor române.

Sub imperiul reglementării anterioare, care cuprindea aceleași reguli în privința posibilității casării cu trimitere de către tribunale și curțile de apel, s-a susținut că ar mai exista o situație în care tribunalele și curțile de apel ar casa cu trimitere, și anume atunci când, la soluționarea fondului după casare, ar fi necesară administrarea de probe, altele decât înscrisurile, aducându-se ca principal argument în sprijinul acestei soluții faptul că, potrivit art. 305 C.proc.civ. 1865 (corespondent art. 492 C.proc.civ), în instanța de recurs nu se pot produce probe noi, cu excepția înscrisurilor[2]. Soluția nu putea fi primită, deoarece, în argumentarea ei, se făcea confuzie între judecata recursului (care se finalizează cu pronunțarea deciziei de admitere a cererii de recurs, respectiv de respingere ori de anulare a acesteia) și judecata fondului după casare, care reprezintă un stadiu procesual distinct și care este guvernată de alte reguli procedurale decât cele de la judecata recursului (este vorba despre regulile aplicabile judecății în fond), indiferent de instanța ce va judeca fondul după casare[3]. Pentru aceleași argumente, această soluție nu poate fi primită nici *de lege lata*.

9.7. Hotărârea instanței de recurs

Hotărârea instanței de recurs va cuprinde mențiunile prevăzute de art. 425 C.proc.civ. În ceea ce privește *considerentele* hotărârii instanței de recurs, art. 499 C.proc.civ. prevede că, prin derogare de la dispozițiile art. 425 alin. (1) lit. b) C.proc.civ., acestea vor cuprinde *numai motivele de casare invocate și analiza acestora*, arătându-se de ce s-au admis ori, după caz, s-au respins. În cazul în care recursul se respinge fără a fi cercetat în fond ori se anulează sau se constată perimarea lui, hotărârea de recurs va cuprinde numai motivarea soluției fără a se evoca și analiza motivele de casare.

[1] O. SPINEANU-MATEI, în G. BOROI (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 959-960.

[2] P. PERJU, *Sinteză teoretică a jurisprudenței din 1994 a instanțelor din circumscripția Curții de Apel Suceava în materia dreptului comercial, al muncii și al celui procesual-civil*, în Dreptul nr. 8/1995, p. 81.

[3] În plus, recurgându-se la o interpretare istorico-teleologică, s-a reținut că, în proiectul din anul 1993 al legii de modificare a Codului de procedură civilă din 1865, se prevedea și acest caz la casarea cu trimitere, dar Legea nr. 59/1993 nu l-a reținut, așa încât s-a apreciat că se poate deduce voința legiuitorului ca, într-un asemenea caz, tribunalele și curțile de apel să caseze cu reținere. A se vedea, pentru dezvoltări, G. BOROI, *Drept procesual civil – note de curs*, vol. II, București, 1993, p. 64.

Aşadar, în cuprinsul hotărârii instanţei de recurs nu se vor mai relua menţiunile referitoare la etapele procesuale anterioare recursului, acestea regăsindu-se în hotărârea atacată[1].

Hotărârea *se redactează* şi *se semnează* în termen de cel mult 30 zile de la pronunţare (termenul este de recomandare, deci un termen relativ).

Motivarea hotărârii instanţei de recurs este necesară, pe de o parte, pentru a se putea stabili felul şi limitele casării, precum şi pentru a arăta instanţei care rejudecă fondul după casare care sunt dezlegările date problemelor de drept, iar, pe de altă parte, din cauza faptului că împotriva acestei hotărâri pot fi exercitate căile de atac de retractare, unele dintre motivele de exercitare a acestora desprinzându-se numai din considerentele hotărârii (de exemplu, când instanţa a omis să soluţioneze un motiv de casare).

Soluţia dată recursului are consecinţe şi asupra *cheltuielilor de judecată*. Dacă se respinge recursul, la cererea intimatului, instanţa va obliga prin hotărâre şi la plata cheltuielilor de judecată ocazionate de judecarea recursului. Dacă se admite recursul şi se casează hotărârea atacată, pricina se rejudecă şi numai partea care va câştiga definitiv procesul va avea dreptul la cheltuielile de judecată.

Hotărârea pronunţată în recurs este o *hotărâre definitivă*, indiferent de soluţia la care s-a oprit instanţa de recurs (respingerea recursului ca neîntemeiat ori în temeiul unei excepţii procesuale, casarea cu trimitere sau casarea cu reţinere).

Ea poate fi atacată pe calea *contestaţiei în anulare*, pentru oricare dintre motivele prevăzute de art. 503 alin. (1) şi (2) C.proc.civ.

Decizia instanţei de recurs poate fi atacată şi prin intermediul *revizuirii*, însă trebuie făcute unele nuanţări. Pentru motivele tipice de revizuire, pot fi atacate hotărârile instanţei de recurs care evocă fondul, ceea ce, practic, înseamnă că sunt avute în vedere numai *deciziile pronunţate ca urmare a rejudecării fondului după casarea cu reţinere*. Pentru motivele prevăzute de art. 509 C.proc.civ. la *pct. 3* (dar numai în cazul condamnării definitive a judecătorului), *pct. 4* (sancţionarea disciplinară definitivă a judecătorului pentru exercitarea funcţiei cu rea-credinţă sau gravă neglijenţă, dacă aceste împrejurări au influenţat soluţia pronunţată în cauză), *pct. 7* (dacă statul ori alte persoane juridice de drept public, minorii şi cei puşi sub interdicţie judecătorească ori cei puşi sub curatelă nu au fost apăraţi deloc sau au fost apăraţi cu viclenie de cei însărcinaţi să îi apere), *pct. 8* (contrarietatea de hotărâri), *pct. 9* (dacă partea a fost împiedicată să se înfăţişeze la judecata recursului şi să înştiinţeze instanţa de recurs despre aceasta, dintr-o împrejurare mai presus de voinţa sa), *pct. 10* (Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat o încălcare a drepturilor sau libertăţilor fundamentale datorată unei hotărâri judecătoreşti, iar consecinţele grave ale acestei încălcări continuă să se producă) poate fi revizuită *orice decizie a instanţei de recurs, chiar dacă nu evocă fondul* [art. 509 alin. (2) C.proc.civ.].

Hotărârile pronunţate cu privire la contestaţiile în anulare sau revizuirile îndreptate împotriva deciziilor instanţelor de recurs *nu pot fi atacate pe calea recursului*, concluzie desprinsă din aplicarea principiului *accesorium sequitur principale*.

Hotărârea instanţei de recurs mai poate forma obiectul unei cereri referitoare la *îndreptarea greşelilor materiale* strecurate în cuprinsul ei, precum şi al unei cereri de *completare, de lămurire sau de înlăturare a dispoziţiilor potrivnice*, în condiţiile art. 442 şi urm. C.proc.civ.

[1] S-a arătat [V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1142] că scopul dispoziţiilor art. 499 C.proc.civ. este acela de „a evita supraaglomerarea judecătorilor de la instanţele de recurs, dar şi de a înlătura situaţiile neplăcute, evidenţiate uneori chiar şi în deciziile Curţii Europene a Drepturilor Omului, în care hotărârea instanţei de recurs se referea cu precădere la ceea ce s-a întâmplat în faţa instanţelor inferioare şi mai puţin la justificarea soluţiei din recurs". Subliniem că dispoziţiile art. 499 C.proc.civ. nu semnifică că hotărârea instanţei de recurs nu va fi motivată, ci că ea nu va cuprinde decât motivele de recurs invocate şi analiza acestora, arătându-se de ce acestea au fost admise sau, după caz, respinse. Considerăm util să menţionăm că această modalitate de motivare a hotărârii instanţei de recurs este cunoscută şi în alte sisteme de drept, cel mai elocvent exemplu constituindu-l Curtea de Casaţie franceză, ale cărei hotărâri nu cuprind decât expunerea argumentelor privind motivele de recurs. Pentru jurisprudenţa Curţii de Casaţie franceze, a se vedea http://www.courdecassation.fr/publications_cour_26/. A se vedea şi C.E.D.O., hot. din 15 iunie 2004, *Stepinska împotriva Franţei*; dec. din 28 ianuarie 2003, *Burg ş.a. împotriva Franţei*.

§10. Judecata în fond după casare

După casarea hotărârii recurate, urmează ca pricina să se rejudece în fond.

În cazul în care *s-a casat cu reţinere*, fondul după casare se judecă de către instanţa de recurs. Conform art. 498 alin. (1) C.proc.civ., rejudecarea procesului în fond se va face de către instanţa de recurs, fie la termenul la care a avut loc admiterea recursului, situaţie în care se pronunţă o singură decizie, fie la un alt termen stabilit în acest scop.

În ipoteza *casării cu trimitere*, fondul după casare se soluţionează de către instanţa care a pronunţat hotărârea recurată sau de o altă instanţă de acelaşi grad cu aceasta, din circumscripţia aceleiaşi instanţe de recurs, iar dacă hotărârea a fost casată pentru necompetenţă, judecata fondului după casare va fi făcută de către instanţa competentă.

În situaţia în care, în condiţiile art. 497 coroborat cu art. 480 alin. (3) C.proc.civ., Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie casează atât hotărârea instanţei de apel, cât şi pe cea a primei instanţe, rejudecarea în fond va avea loc la prima instanţă sau, atunci când interesele bunei administrări a justiţiei o cer, la o altă instanţă de acelaşi grad.

Sub reglementarea Codului de procedură civilă din 1865, în practică şi în doctrină s-a mai pus problema de a şti care va fi instanţa de trimitere, în cazul în care *instanţa de casare a fost învestită cu soluţionarea recursului prin strămutarea pricinii*. S-a decis că se va trimite cauza spre rejudecare unei instanţe din circumscripţia instanţei care a casat, iar nu instanţei a cărei hotărâre a fost casată. *De lege lata*, această soluţie este expres prevăzută de art. 145 alin. (3) C.proc.civ., potrivit căruia apelul sau, după caz, recursul împotriva hotărârii date de instanţa la care s-a strămutat procesul este de competenţa instanţelor ierarhic superioare acesteia. În caz de admitere a apelului sau recursului, trimiterea spre rejudecare, atunci când legea o prevede, se va face la o instanţă din circumscripţia celei care a soluţionat calea de atac.

Indiferent dacă a fost o casare cu trimitere sau cu reţinere, judecarea fondului după casare se face după *aceleaşi norme de procedură care se aplică la judecata înaintea instanţelor de fond*, respectiv, după caz, regulile de judecată în primă instanţă sau în apel, inclusiv în ceea ce priveşte probele. În acest sens, art. 501 alin. (4) C.proc.civ. prevede în mod expres că, în cazul rejudecării după casare, cu reţinere sau cu trimitere, sunt *admisibile orice probe* prevăzute de lege.

Cât privește *compunerea completului* care judecă fondul după casare, trebuie distins după cum casarea s-a făcut cu reținere sau cu trimitere. În primul caz, rejudecarea fondului o poate realiza chiar *completul care s-a pronunțat asupra recursului* [judecătorii respectivi nefiind incompatibili, deoarece cazurile de incompatibilitate absolută, care sunt prevăzute de art. 41 alin. (1) C.proc.civ., sunt de strictă interpretare și nu pot fi extinse prin analogie] *sau un complet format din alți judecători* [însă, printre acești judecători nu poate figura și cel care a pronunțat hotărârea ce a fost casată, deoarece, potrivit art. 41 alin. (1) teza finală C.proc.civ., el este incompatibil; ipoteza presupune că, după pronunțarea hotărârii recurate, judecătorul respectiv a fost avansat la instanța ierarhic superioară]. În cazul casării cu trimitere la aceeași instanță care a pronunțat hotărârea casată, judecata se va face de *un complet format din alți judecători* decât cei care au pronunțat hotărârea ce a fost desființată, întrucât aceștia din urmă sunt incompatibili.

Limitele rejudecării fondului se determină după cum casarea este totală sau parțială. În cazul casării totale, pricina se rejudecă în întregime, iar când casarea este numai parțială, se rejudecă numai în limita părții desființate, restul hotărârii dobândind autoritate de lucru judecat.

Așadar, în cazul casării parțiale, instanța care rejudecă fondul are un câmp de judecată mai restrâns, retrăgându-se din obiectivul instanței acele capete de cerere și acele probleme care au rămas rezolvate definitiv. Spre exemplu, când casarea privește numai cererea reconvențională sau cererea de chemare în garanție, nu se mai poate cerceta din nou cererea principală; nu mai pot fi puse în discuție nici acele probleme care au format obiectul unor excepții respinse și în privința cărora recursul a fost, de asemenea, respins, precum excepția de prescripție extinctivă, autoritatea de lucru judecat, necompetența etc.

Intimatul din recurs are însă posibilitatea să reitereze acele *excepții care îi fuseseră respinse de instanța de fond* a cărei hotărâre a fost ulterior casată, deoarece el câștigase procesul și nu mai avea interes să se plângă pe calea recursului. În acest sens, art. 501 alin. (3) C.proc.civ. dispune că, după casare, instanța de fond va judeca din nou, ținând seama de toate motivele invocate în fața instanței a cărei hotărâre a fost casată.

Dacă hotărârea a fost *casată pentru nerespectarea formelor procedurale*, judecata va reîncepe de la actul anulat, nemaifiind necesară refacerea actelor de procedură anterioare actului anulat.

O altă problemă referitoare la judecarea fondului după casare o constituie aceea a *obligativității deciziei de casare pentru judecătorii fondului*. Articolul 501 alin. (1) C.proc.civ. prevede că, în caz de casare, hotărârile instanței de recurs asupra *problemelor de drept dezlegate* sunt obligatorii pentru judecătorii fondului. Cum textul nu face nicio distincție, înseamnă că el se aplică atât în caz de casare cu trimitere, cât și în caz de casare cu reținere.

Instanța de rejudecare a fondului după casare trebuie să soluționeze pricina în cadrul celor stabilite în decizia de casare, în sensul că modul în care instanța de recurs a rezolvat, în speță, problemele de drept puse în discuție este obligatoriu. Prin urmare, legea dă putere hotărârii pronunțate în recurs numai cu privire la problemele de drept soluționate, nu și la cele de fapt, pentru care, prin folosirea argumentului *per a contrario*, rezultă că se lasă putere deplină de apreciere instanței care rejudecă fondul după casare[1].

Chiar dacă instanța de recurs a făcut unele referiri la situația de fapt, acestea nu sunt obligatorii pentru instanța de rejudecare, ele neavând decât valoarea unor simple indicații. Regula stabilită de art. 501 alin. (1) C.proc.civ., cu privire la obligativitatea problemelor de drept dezlegate, este firească și decurge atât din natura controlului judiciar, cât și din principiul ierarhiei instanțelor judecătorești. În măsura în care, la situația de fapt stabilită de instanța de fond, norma legală aplicabilă rămâne aceeași și instanța de casare a dat o anumită interpretare normei juridice respective, care se presupune a fi cea corectă, această interpretare trebuie să se impună judecătorilor fondului[2].

Articolul 501 alin. (1) C.proc.civ. nu a mai preluat prevederea corespunzătoare din art. 315 C.proc.civ. 1865 referitoare la obligația instanței de trimitere de a se conforma îndrumărilor instanței de casare cu privire la necesitatea administrării unor probe. Această soluție este firească față de actualele motive de casare, care privesc exclusiv legalitatea hotărârii, și de faptul că instanța de recurs nu are a se preocupa de situația de fapt[3].

La rejudecarea în fond după casare, ca și la judecata recursului, *recurentului nu i se poate agrava situația în propria cale de atac*. Se admite că principiul enunțat se aplică și atunci când recursul este declarat de către procuror în favoarea uneia dintre părți, neexistând nicio justificare ca situația părții pentru care a acționat procurorul să se înrăutățească în urma unei inițiative ce a avut un obiectiv opus[4].

Aplicarea principiului *non reformatio in peius* nu este însă de ordine publică. Așa fiind, cel care a introdus recursul poate renunța la aplicarea lui. În acest sens, potrivit art. 481 teza I C.proc.civ., aplicabil și în recurs conform art. 502 C.proc.civ., recurentului nu i se poate crea în propria cale de atac o situație mai rea decât aceea din hotărârea atacată, în afară de cazul în care el *consimte expres la aceasta*. Așadar, consimțământul privind renunțarea la aplicarea principiului *non reformatio in peius* trebuie să fie expres și neechivoc[5]. S-a arătat[6] că, date fiind consecințele extrem de importante ale

---

[1] Singura îngrădire adusă atribuțiilor judecătorilor de fond care rejudecă procesul după casare este aceea că hotărârile instanței de control judiciar sunt obligatorii cu privire la punctele de drept dezlegate. Starea de fapt a procesului urmează să fie stabilită însă numai de instanța de trimitere, care poate să ajungă din nou la aceeași concluzie.

[2] I.C.C.J., s. civ., propr. int., dec. nr. 1444/2007, în B.C. nr. 4/2007, p. 69. În cazul în care, cu ocazia rejudecării după casarea cu trimitere, instanța de fond nu respectă hotărârea instanței de casare cu privire la dezlegarea problemelor de drept, hotărârea astfel pronunțată este susceptibilă de casare – Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 239/1978, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 582-583.

[3] A se vedea și V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1144; O. Spineanu-Matei, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 963.

[4] Instanța supremă, într-o decizie de îndrumare (Plen Trib. Suprem, dec. nr. 1/1966), a decis că se va putea modifica sau casa hotărârea în defavoarea acelei părți numai dacă, înăuntrul termenului de exercitare a căii de atac, recursul declarat inițial a fost transformat într-un recurs în favoarea celeilalte părți. Se observă însă că nu mai suntem în ipoteza pe care o avem în vedere, deci nu este o excepție de la principiul *non reformatio in peius*, ci tocmai o aplicare a lui.

[5] În acest sens, în practica judiciară s-a decis că în recurs nu i se poate acorda reclamantului-intimat o sumă de bani mai mare decât cea din hotărârea recurată, chiar dacă recurentul-pârât nu s-a opus la discutarea pretențiilor majorate – Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 1010/1965, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 613.

[6] O. Spineanu-Matei, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 965.

unui asemenea acord, acesta trebuie să fie exprimat fie în scris, în cererea de recurs sau într-o cerere separată, fie verbal în fața instanței de recurs cu ocazia dezbaterilor.

Conform art. 481 teza finală C.proc.civ., situația părții se poate agrava în propria cale de atac și *în cazurile anume prevăzute de lege*. Constituie un astfel de caz dispozițiile art. 432 teza a II-a C.proc.civ., potrivit cărora, ca efect al admiterii excepției autorității de lucru judecat, părții i se poate crea în propria cale de atac o situație mai rea decât aceea din hotărârea atacată.

Situația părții se poate înrăutăți în cazul în care și partea adversă a introdus recurs sau a formulat recurs incident, însă numai dacă acestea au fost admise. Dacă ambele părți au declarat recurs, însă numai unul dintre acestea a fost admis, iar celălalt a fost respins, părții căreia i s-a admis recursul nu i se poate agrava propria situație la rejudecarea fondului după casare, deoarece această rejudecare are loc tocmai ca efect al admiterii recursului ei.

În cazul în care s-a dispus casarea cu trimitere, hotărârea pronunțată ca urmare a rejudecării fondului după casare este *susceptibilă de exercițiul recursului*. Dacă a fost casată atât hotărârea instanței de apel, cât și hotărârea de primă instanță, atunci hotărârea pronunțată la rejudecarea fondului după casare cu trimitere la prima instanță este supusă apelului.

Însă, hotărârea pronunțată la rejudecarea fondului după casarea cu reținere este o *hotărâre definitivă*, deci nu este supusă recursului.

Un ultim aspect care interesează rejudecarea fondului după casare este acela referitor la *admisibilitatea sau inadmisibilitatea cererilor noi* în această etapă a procesului civil, mai exact, dacă pot fi deduse judecății pretenții noi, în afară de cele supuse judecății în primul ciclu procesual.

În principiu, răspunsul trebuie să fie negativ, deoarece s-ar răpi părților un grad de jurisdicție.

Totuși, *intervenția accesorie*, având natura juridică a unei simple apărări, este admisibilă, indiferent de felul casării, din punctul de vedere al instanței care va rejudeca fondul.

Pentru celelalte cereri noi, urmează a se distinge după cum s-a casat cu reținere ori cu trimitere. În cazul *casării cu reținere, orice altă pretenție nouă este inadmisibilă*.

În cazul *casării cu trimitere*, trebuie făcută, de asemenea, o distincție, anume între, pe de o parte, situația de drept comun, în care hotărârea recurată și casată este o hotărâre dată în apel, iar, pe de altă parte, situația de excepție, când hotărârea recurată și casată este o hotărâre pronunțată într-o materie în care legea suprimă dreptul de apel.

În prima situație, se vor aplica regulile care guvernează judecata în apel, deci ar fi admisibilă o cerere de intervenție voluntară principală, dacă există acordul expres al părților [art. 62 alin. (3) C.proc.civ.].

În cea de-a doua situație, prin ipoteză, o eventuală pretenție nouă nu ar mai răpi părților un grad de jurisdicție în fond. Din acest considerent, sub imperiul reglementării Codului de procedură civilă din 1865 s-a admis[1] că, în condițiile respectării regulilor aplicabile procedurii înaintea primei instanțe, reclamantul își putea majora obiectul cererii introductive de instanță sau putea formula și alte pretenții, iar pârâtul putea introduce o cerere reconvențională sau puteau fi introduse cereri de atragere a terților la proces. S-a arătat că la aceeași soluție s-ar fi ajuns dacă aceste cereri ar fi fost formulate pe cale principală, după care s-ar fi invocat excepția de conexitate.

[1] G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 502; V.M. Ciobanu, *Tratat 1997*, vol. II, p. 406-408.

În literatura de specialitate s-a arătat că, și în reglementarea actuală, formularea de *cereri de intervenție forțată a terților în proces este posibilă* în cadrul rejudecării fondului după casarea cu trimitere, în cazul în care rejudecarea are loc în fața primei instanțe[1], însă, așa cum am arătat, soluția trebuie nuanțată. În ceea ce privește *cererea reconvențională*, s-a apreciat că aceasta ar putea fi formulată și în etapa rejudecării în termenele prevăzute de lege pentru ipoteza în care întâmpinarea nu este obligatorie, respectiv atunci când reclamantul și-a modificat cererea de chemare în judecată[2]. În fine, cu privire la *modificarea cererii de chemare în judecată*, s-a apreciat că aceasta nu ar putea fi făcută în cazul rejudecării în fond după casarea cu trimitere la prima instanță decât în cazul în care casarea cu trimitere s-a pronunțat pentru o neregularitate procedurală ce a intervenit chiar la primul termen de judecată[3].

Secțiunea a 4-a. Contestația în anulare

§1. Definiție. Sediul materiei. Felurile contestației în anulare

Contestația în anulare este o *cale extraordinară de atac, de retractare și nesuspensivă de executare*, prin care *se cere însăși instanței ce a pronunțat hotărârea atacată, în cazurile și în condițiile prevăzute de lege, să își anuleze propria hotărâre și să procedeze la o nouă judecată*.

Din punct de istoric, contestația în anulare constituie o creație a jurisprudenței, care, în temeiul dispozițiilor art. 735, referitor la nulitate, din Codul de procedură civilă din 1865, în forma în vigoare până în anul 1948, admitea posibilitatea anulării unei hotărâri judecătorești ori de câte ori partea nu a avut posibilitatea să propună nulitatea prin mijloacele procesuale normale reglementate de lege, cum era cazul, de exemplu, al deciziilor Curții de Casație. Anularea unei hotărâri era admisă, în special, pentru motivul referitor la vicierea procedurii de citare a părții interesate.

Începând cu anul 1948, contestația în anulare a fost reglementată de art. 317-321 din fostul Cod de procedură civilă, ca o cale extraordinară de atac de retractare și nesuspensivă de executare, alături de motivul privind vicierea procedurii de citare fiind prevăzute și alte motive, preluate și de actuala reglementare[4].

În prezent, contestația în anulare este reglementată de dispozițiile art. 503-508 C.proc.civ.

[1] M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2013*, vol. I, p. 373, 385 și 397.

[2] M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2013*, vol. II, p. 103. În sensul că cererea reconvențională poate fi formulată și în cazul casării totale cu trimitere spre rejudecare, a se vedea și C.G. Frențiu, D.-L. Băldean, *Noul Cod 2013*, p. 789.

[3] M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2013*, vol. II, p. 81.

[4] A se vedea, pentru dezvoltări: A. Tabacu, *Contestația în anulare și revizuirea*, Ed. Universul Juridic, București, 2013 p. 5-9; I. Deleanu, *Tratat 2013*, vol. II, p. 310.

În reglementarea anterioară, în raport de condițiile și motivele pentru care puteau fi exercitate, în literatura de specialitate și practica judiciară se distingea între *contestația în anulare de drept comun* (art. 317 C.proc.civ. 1865) și *contestația în anulare specială* (art. 318 C.proc.civ. 1865).

Față de dispozițiile art. 503 C.proc.civ., apreciem că și în reglementarea actuală, această distincție poate fi menținută, astfel încât în cele ce urmează vom analiza mai întâi separat motivele de exercitare și condițiile de admisibilitate ale celor două forme ale contestației în anulare, pentru ca apoi să tratăm împreună aspectele care le sunt comune sau apropiate, respectiv cele referitoare la subiectele contestației, la sesizarea instanței și la procedura de judecată.

§2. Contestația în anulare de drept comun (obișnuită)

2.1. Motivele contestației

Potrivit art. 503 alin. (1) C.proc.civ., contestația în anulare de drept comun poate fi exercitată atunci când *contestatorul nu a fost legal citat și nici nu a fost prezent la termenul când a avut loc judecata*.

Se observă că, în reglementarea actuală, nu a mai fost menținută, ca motiv pentru contestația în anulare de drept comun, încălcarea dispozițiilor de ordine publică privitoare la competență. Așa cum vom arăta, acest motiv, deși păstrat ca motiv de contestație, constituie, *de lege lata*, motiv pentru contestația în anulare specială.

Motivul de exercitare a contestației în anulare de drept comun reprezintă o preluare a celui prevăzut de art. 317 alin. (1) pct. 1 C.proc.civ. 1865. Într-adevăr, deși formularea actualului art. 503 alin. (1) C.proc.civ. diferă parțial de cea a textului anterior, în sensul că se adaugă faptul că acest motiv de contestație presupune și ca partea să nu fi fost prezentă la termenul când a avut loc judecata, totuși această completare nu reprezintă decât menționarea expresă a acestei condiții admise implicit și sub imperiul vechii reglementări.

Motivul de contestație prevăzut de art. 503 alin. (1) C.proc.civ. presupune că *citarea era obligatorie* sau că, în cazurile în care judecata se putea desfășura și fără citarea părților, *instanța a dispus citarea acestora* (cum este cazul ordonanței președințiale, al procedurii privind cererile cu valoare redusă sau al îndreptării erorilor materiale)[1], iar *contestatorul nu a fost deloc citat*[2] sau *citarea a fost neregulat îndeplinită*[3] la termenul la care a avut loc judecata și *partea a lipsit* la termenul respectiv.

[1] Rezultă, așadar, că nu pot fi atacate cu contestație în anulare pentru motivul prevăzut de art. 503 alin. (1) C.proc.civ. hotărârile pronunțate în pricinile ce se pot judeca fără citarea părților, dacă judecata a avut loc în aceste condiții (de exemplu, în materie de asigurare a dovezilor, de îndreptare a erorilor materiale, ordonanța președințială etc.), precum și cele care se dau fără citarea părților [de exemplu, decizia prin care, la Înalta Curte de Casație și Justiție, completul de filtru anulează sau, după caz, respinge recursul ca vădit nefondat printr-o decizie motivată, în condițiile art. 493 alin. (5) C.proc.civ., încheierea pronunțată cu privire la cererea de sechestru asigurător, hotărârea prin care se rezolvă un conflict de competență etc.].

[2] Acest motiv de contestație nu se referă însă și la ipoteza în care o persoană, care ar fi avut interesul să participe într-un litigiu, nu a fost introdusă în cauză.

[3] Neregularitatea procedurii de citare poate consta nu numai în nerespectarea dispozițiilor legale privitoare la întocmirea și înmânarea citației, ci și în nerespectarea termenului în care citația trebuie să ajungă la destinatar ori în obținerea de către partea potrivnică a citării prin publicitate, fără a se respecta condițiile impuse de art. 167 C.proc.civ.

Așa cum prevede în mod expres art. 503 alin. (1) C.proc.civ., este necesar ca viciul nelegalei citări să fi intervenit la *termenul la care a avut loc judecata*. Așadar, legea nu are în vedere neregularitățile privitoare la termenele anterioare de judecată, care, de altfel, se acoperă dacă nu sunt invocate la termenul la care s-a săvârșit neregularitatea sau, dacă partea nu este prezentă, la termenul de judecată imediat următor și înainte de a se pune concluzii în fond. Dacă procedura a continuat să fie neregulat îndeplinită la toate termenele următoare, inclusiv la cel când s-a dat hotărârea, iar partea neregulat citată a lipsit la toate aceste termene, contestația în anulare este admisibilă și va viza atât hotărârea, cât și încheierile premergătoare. Dacă însă, la un termen ulterior, procedura de citare a fost regulat îndeplinită sau neregularitatea s-a acoperit prin prezența părții în instanță, contestația în anulare devine inadmisibilă.

În literatura de specialitate[1] s-a arătat că, în ipoteza în care au fost neregulat îndeplinite atât procedura de citare pentru termenul când a avut loc judecata, cât și procedura de comunicare a hotărârii ori când termenul de apel sau de recurs curge de la pronunțare (în acest caz procedura de citare îndeplinind și funcția procedurală a comunicării hotărârii[2]), contestația în anulare este inadmisibilă, deoarece este deschisă, după caz, calea apelului sau a recursului[3]. Pentru același considerent, contestația nu este admisibilă în cazul în care comunicarea hotărârii s-a făcut legal ori dacă se invocă numai comunicarea nelegală a hotărârii.

2.2. Admisibilitatea contestației

Contestația în anulare de drept comun este admisibilă dacă sunt întrunite cumulativ următoarele *două condiții*:

– *hotărârea atacată să fie definitivă*;

– *motivul de contestație să nu fi putut fi invocat pe calea apelului sau a recursului.*

Prima condiție de admisibilitate a contestației în anulare de drept comun, care vizează, totodată, și obiectul acestei forme a contestației, este prevăzută de art. 503 alin. (1) C.proc.civ.

Potrivit art. 634 alin. (1) C.proc.civ., sunt *hotărâri definitive*:

[1] T.C. Briciu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1149-1150; M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2014*, vol. III, p. 235-236. Pentru doctrina anterioară, a se vedea, în același sens: G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 535-536; V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 367-368; I. Hepcal, *Notă* la dec. civ. nr. 49/1968 a Trib. jud. Arad, în R.R.D. nr. 10/1969, p. 141; S. Dumitrache, *Notă* la sent. civ. nr. 1557/1996 a Trib. Cluj, în Dreptul nr. 9/1997, p. 106-109.

[2] I. Stoenescu, *Contestația în anulare în procesul civil*, în J.N. nr. 2/1960, p. 281.

[3] S-a susținut și că, în cazul în care termenul curge de la pronunțare, s-ar putea formula și o cerere de repunere în termenul de apel sau de recurs, întemeiată pe art. 186 C.proc.civ., partea invocând, ca motiv temeinic justificat, necunoașterea hotărârii din cauza faptului că nu a fost legal citată la termenul când a avut loc judecata – M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2014*, vol. III, p. 236. În același sens, în literatura de specialitate anterioară, a se vedea G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 535-536.

Subliniem însă că, în doctrina și jurisprudența dezvoltate sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, s-a apreciat că în această ipoteză s-ar putea totuși formula și direct contestație în anulare, deoarece aparent am fi în prezența unei hotărâri irevocabile și această aparență trebuie sfărâmată, provocându-se rejudecarea procesului în fond. A se vedea: I. Stoenescu, *Contestația în anulare în procesul civil*, în J.N. nr. 2/1960, p. 281-282; I. Stoenescu, *Notă* la dec. civ. nr. 49/1968 a Trib. jud. Arad, în R.R.D. nr. 10/1969, p. 145; Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 404/1967, în C.D. 1967, p. 299.

1. hotărârile care nu sunt supuse apelului şi nici recursului;
2. hotărârile date în primă instanţă, fără drept de apel, neatacate cu recurs;
3. hotărârile date în primă instanţă, care nu au fost atacate cu apel;
4. hotărârile date în apel, fără drept de recurs, precum şi cele neatacate cu recurs;
5. hotărârile date în recurs, chiar dacă prin acestea s-a soluţionat fondul pricinii;
6. orice alte hotărâri care, potrivit legii, nu mai pot fi atacate cu recurs.

Faţă de formularea art. 503 alin. (1) C.proc.civ., care nu face nicio distincţie în acest sens, rezultă că, sub aspectul acestei condiţii de admisibilitate, orice hotărâre care este definitivă potrivit dispoziţiilor legale menţionate mai sus poate face obiect al contestaţiei în anulare, indiferent dacă a fost pronunţată în primă instanţă, în apel, în recurs, în revizuire, în altă contestaţie în anulare sau în cadrul executării silite, cu condiţia, desigur, ca legea să nu suprime această cale de atac extraordinară.

Din alt punct de vedere, sunt vizate atât hotărârile prin care a fost soluţionat fondul cauzei sau al căii de atac, cât şi cele prin care s-a pronunţat o soluţie formală (anularea cererii sau a căii de atac, respingerea ca tardivă, perimarea etc.).

De asemenea, pot fi vizate deciziile de casare, respectiv de anulare intermediare, hotărârile prin care s-a luat act de tranzacţia părţilor, cele prin care s-a luat o măsură urgentă, cu caracter provizoriu (prin ordonanţă preşedinţială) ori alte măsuri[1] cum ar fi *rezolvarea conflictelor de competenţă, strămutarea*[2] etc.

În schimb, *nu pot face obiectul contestaţiei în anulare hotărârile cu privire la care legea suprimă în mod expres această cale de atac* (de exemplu, potrivit art. 927 alin. (3) C.proc.civ., dacă unul dintre soţi s-a recăsătorit, hotărârea definitivă prin care s-a desfăcut căsătoria nu este supusă contestaţiei în anulare şi revizuirii în ceea ce priveşte divorţul) sau *prevede că acestea nu sunt supuse niciunei căi de atac* [de exemplu, hotărârea de declinare a competenţei – art. 132 alin. (3) C.proc.civ.[3]; încheierea de

[1] Avem în vedere doar acele *măsuri luate prin hotărâri susceptibile de a forma obiectul unor căi de atac*, iar nu măsurile de administrare judiciară care cad sub incidenţa art. 465 C.proc.civ.

[2] În privinţa hotărârii de strămutare, trebuie precizat că, în reglementarea actuală, art. 144 alin. (2) C.proc.civ. prevede că aceasta este definitivă. Aşa fiind, rezultă fără echivoc că această hotărâre poate face obiect al unei contestaţii în anulare de drept comun, fiind îndeplinită cerinţa de admisibilitate a acestei căi extraordinare de atac prevăzute de art. 503 alin. (1) C.proc.civ. În reglementarea anterioară, în doctrină se propuseseră soluţii diferite în privinţa posibilităţii de a se ataca cu contestaţie în anulare hotărârea de strămutare, divergenţa doctrinară fiind creată de dispoziţiile fostului art. 40 alin. (4) C.proc.civ. 1865, care prevedea că hotărârea de strămutare nu este supusă niciunei căi de atac. În reglementarea actuală, o asemenea problemă nu se mai pune, întrucât, din dispoziţiile art. 144 alin. (2) C.proc.civ., rezultă fără echivoc faptul că, în ceea ce priveşte regimul căilor de atac, hotărârea de strămutare nu este supusă apelului şi nici recursului, însă poate face obiectul căilor de atac extraordinare de retractare. Pe larg, cu privire la soluţiile şi argumentele propuse în doctrina anterioară cu privire la regimul hotărârii de strămutare în ceea ce priveşte căile de atac de retractare, a se vedea V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 370, nota de subsol 1.

[3] Menţionăm că, în literatura de specialitate, chestiunea posibilităţii atacării *hotărârii de declinare a competenţei* suscită controverse, fiind subliniate aceleaşi dificultăţi de interpretare existente în reglementarea anterioară cu privire la hotărârea de strămutare, dificultăţi care s-au pus în aceeaşi termeni şi cu privire la hotărârea de declinare a competenţei după intrarea în vigoare a Legii nr. 202/2010. În această privinţă, s-a apreciat că interpretarea corectă ar trebui să fie cea care interzice numai exerciţiul căilor de atac de reformare, iar nu şi pe cel al căilor de atac de retractare, însă în privinţa acestora din urmă, faţă de condiţiile de admisibilitate proprii căilor de atac de retractare, s-a arătat că împotriva hotărârii de declinare a competenţei ar putea fi exercitată numai contestaţia în anulare de drept comun şi doar pentru motivul referitor la nelegala citare a contestatorului, contestaţia în anulare specială şi revizuirea fiind inadmisibile – V.M. Ciobanu, T.C. Briciu,

admitere a cererii de asigurare de dovezi formulate pe cale principală – art. 361 alin. (1) C.proc.civ.; măsurile de administrare judiciară – art. 465 C.proc.civ.; încheierea de sesizare a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie în vederea pronunţării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept – art. 520 alin. (1) C.proc.civ.; hotărârea cu privire la cererea prin care se solicită înlăturarea piedicilor ce s-ar ivi în organizarea şi desfăşurarea arbitrajului, precum şi pentru îndeplinirea altor atribuţii ce revin instanţei judecătoreşti în arbitraj – art. 547 alin. (2) C.proc.civ.; încheierea de numire a arbitrului sau a supraarbitrului, în caz de neînţelegere între părţi cu privire la numirea arbitrului unic sau dacă o parte nu numeşte arbitrul ori dacă cei 2 arbitri nu cad de acord asupra persoanei supraarbitrului – art. 561 alin. (2) C.proc.civ.; încheierea prin care se soluţionează cererea de recuzare a arbitrului – art. 563 alin. (2) C.proc.civ.; încheierea de suspendare a executării silite până la soluţionarea cererii de recuzare a executorului judecătoresc – art. 652 alin. (2) C.proc.civ. etc.].

Noţiunea de „hotărâre" prevăzută de art. 503 alin. (1) C.proc.civ. trebuie luată *într-un sens larg*, cuprinzând şi unele *încheieri judecătoreşti*. Evident că nu este vorba de încheierile premergătoare, care fac corp comun cu hotărârea însăşi şi pot fi atacate numai odată cu fondul, ci de *acele încheieri pe care instanţa le pronunţă după darea unei hotărâri* (cum ar fi încheierea de rectificare a erorilor materiale, încheierea de lămurire sau de înlăturare a dispoziţiilor contradictorii dintr-o hotărâre etc.) sau *independent de o hotărâre de fond* (de exemplu, încheierea prin care se soluţionează cererea de asigurare de dovezi formulată pe cale principală, încheierile pronunţate în materie necontencioasă[1] etc.).

Prin *cea de-a doua condiţie de admisibilitate* a contestaţiei în anulare de drept comun, condiţie stabilită de art. 504 alin. (1) C.proc.civ., sfera hotărârilor susceptibile de a fi atacate se reduce semnificativ.

Astfel, potrivit dispoziţiilor menţionate, contestaţia în anulare este inadmisibilă dacă motivul referitor la nelegala citare a contestatorului la termenul la care a avut loc judecata putea fi invocat pe calea apelului sau a recursului.

Această condiţie de admisibilitate a contestaţiei în anulare de drept comun constituie o aplicaţie a principiului statuat de art. 459 alin. (1) C.proc.civ., potrivit căruia căile extraordinare de atac nu pot fi exercitate atât timp cât este deschisă calea de atac a apelului. Totodată, aşa cum am arătat, prin această dispoziţie legală se instituie ordi-

C.C. Dinu, *Reforma sistemului judiciar. Modificările Codului de procedură civilă şi ale legislaţiei conexe aduse prin Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluţionării proceselor*, în R.R.D.P. nr. 6/2010, p. 29-30; T.C. Briciu, *Contestaţia în anulare în noul Cod de procedură civilă*, în *In Honorem Corneliu Bîrsan*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2013, p. 504, nota 4. În ceea ce ne priveşte, aşa cum am arătat, faţă de împrejurarea că textul de lege nu distinge, considerăm că hotărârea de declinare a competenţei nu este supusă nici căilor de atac de reformare, nici căilor de atac de retractare, deci nici contestaţiei în anulare de drept comun (contestaţia în anulare specială fiind, prin ipoteză, exclusă, deoarece priveşte doar hotărârile date de instanţa de recurs). A se vedea, în acelaşi sens, D. Atasiei, H. Ţiţ, *Mica reformă în justiţie. Legea nr. 202/2010 comentată*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2010, p. 10.

[1] Aceste încheieri prezintă particularitatea că pot fi atacate numai cu apel de orice persoană interesată, chiar dacă nu a fost citată la dezlegarea cererii, astfel încât, cu atât mai mult, trebuie să se recunoască posibilitatea folosirii contestaţiei în anulare părţii ce a fost citată la dezlegarea cererii, art. 536 alin. (1) C.proc.civ. prevăzând că dispoziţiile care reglementează procedura necontencioasă se completează cu cele referitoare la procedura contencioasă, deci şi cu cele care reglementează contestaţia în anulare.

nea de exercitare între recurs şi contestaţia în anulare, legea dând prioritate căii de atac de reformare faţă de cea de retractare.

Aşadar, ori de câte ori partea are la dispoziţie apelul sau recursul pentru valorificarea motivului contestaţiei în anulare de drept comun, ea este obligată să le folosească, în caz contrar, contestaţia în anulare fiind inadmisibilă.

În ceea ce priveşte această condiţie de admisibilitate a contestaţiei în anulare de drept comun, trebuie avute în vedere şi prevederile art. 504 alin. (2) C.proc.civ., potrivit cărora contestaţia poate fi primită în cazul în care motivul a fost invocat prin cererea de recurs, dar instanţa l-a respins pentru că avea nevoie de verificări de fapt incompatibile cu recursul sau dacă recursul, fără vina părţii, a fost respins fără a fi cercetat în fond.

Cu privire la prima ipoteză vizată de textul citat, s-a arătat că, ori de câte ori *„verificarea de fapt"* este posibilă pe baza actelor de la dosar sau a înscrisurilor noi ce pot fi folosite în recurs, partea ar trebui să valorifice neregularitatea pe cale recursului, nefiind admisibilă contestaţia în anulare. Numai în măsura în care sunt necesare şi alte probe noi decât înscrisurile, dispoziţia din art. 504 alin. (2) C.proc.civ. devine aplicabilă. Dar partea nu are o opţiune între recurs şi contestaţie, ci trebuie să exercite calea de atac a recursului şi numai în măsura în care recursul ar fi respins pentru că motivele necesită verificări de fapt, contestaţia devine admisibilă[1].

A doua ipoteză îşi găseşte aplicarea atunci când *recursul a fost respins fără a fi cercetat în fond.* Sub imperiul dispoziţiilor fostului art. 317 alin. final C.proc.civ. 1865, în literatura de specialitate se reţinea că în această ipoteză se încadrau şi anularea recursului (ca netimbrat sau neregulat introdus), precum şi constatarea perimării acestuia, mai puţin respingerea recursului ca tardiv, în această din urmă ipoteză apreciindu-se că, din punct de vedere al legii, un recurs tardiv este socotit a nu fi fost introdus[2]. În reglementarea actuală, o asemenea interpretare a ipotezei din art. 504 alin. (2) C.proc.civ. de care ne ocupăm nu mai este posibilă, deoarece textul menţionat prevede în mod expres faptul că respingerea recursului fără a fi fost cercetat în fond trebuie *să nu se datoreze culpei părţii.* Aşadar, în reglementarea actuală, în cazul anulării recursului ca netimbrat sau neregulat introdus sau al perimării acestuia, contestaţia în anulare este inadmisibilă. Se observă că, prin impunerea acestei noi condiţii în actuala reglementare, *obiectul contestaţiei în anulare de drept comun se restrânge în mod semnificativ faţă de reglementarea anterioară.*

Faţă de cele de mai sus cu privire la a doua condiţie de admisibilitate a contestaţiei în anulare de drept comun, rezultă că *obiectul* acesteia este limitat la:

– *hotărârile instanţelor de recurs, indiferent de soluţia pe care o cuprind* (deciziile de casare cu reţinere sau cu trimitere; deciziile prin care se admite recursul şi se statuează în fond; deciziile pronunţate de instanţele de recurs, după casarea cu reţinere; deciziile de respingere a recursului ca nefondat; deciziile prin care, fără vina părţii, se respinge sau se anulează recursul în temeiul unei excepţii procesuale, fără a mai fi cercetat în fond; deciziile prin care se constată perimarea recursului, atacate cu recurs,

[1] G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat şi adnotat 1994*, p. 529-530; V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 378.

[2] A se vedea V.M. Ciobanu, *Tratat 1997*, vol. II, p. 421-422. Pentru critica reglementării anterioare, a se vedea G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat şi adnotat 1994*, p. 530.

dar care a fost respins, deoarece avea nevoie de verificări de fapt incompatibile cu recursul sau, fără vina părţii, a fost respins fără a fi cercetat în fond);

– *hotărârile instanţelor de apel* – hotărârile date în apel, atacate cu recurs, care însă a fost respins, întrucât avea nevoie de verificări de fapt incompatibile cu recursul sau, fără vina părţii, a fost respins fără a fi cercetat în fond; deciziile instanţelor de apel care nu ar fi susceptibile, potrivit legii, de recurs;

– *hotărârile primei instanţe* – sentinţe nesusceptibile de apel, atacate cu recurs, dar care a fost respins, deoarece avea nevoie de verificări de fapt incompatibile cu recursul sau fără vina părţii, a fost respins fără a fi cercetat în fond, precum şi cele nesusceptibile nici de apel, nici de recurs;

– *hotărârile pronunţate în cererile de revizuire, în contestaţiile în anulare şi în contestaţiile la executare*, dacă sunt definitive, potrivit legii.

§3. Contestaţia în anulare specială

3.1. Admisibilitatea contestaţiei

În cazul contestaţiei în anulare speciale, condiţia de admisibilitate are în vedere doar *obiectul* acesteia şi este prevăzută de art. 503 alin. (2) C.proc.civ. Astfel, potrivit acestui text, contestaţia în anulare specială poate fi formulată împotriva *hotărârilor instanţelor de recurs.*

Alineatul final al art. 503 C.proc.civ. extinde obiectul contestaţiei în anulare speciale şi la *hotărârile instanţelor de apel care, potrivit legii, nu pot fi atacate cu recurs.* Soluţia este corectă, întrucât şi aceste hotărâri sunt definitive. În legătură cu hotărârile instanţei de apel care, potrivit legii, nu sunt susceptibile de recurs, trebuie reţinut că ele pot fi atacate cu contestaţie în anulare specială numai pentru motivele prevăzute la art. 503 alin. (2) pct. 1, 2 şi 4 C.proc.civ., lipsa posibilităţii de a exercita contestaţia în anulare pentru omisiunea instanţei de apel de a cerceta un motiv de apel invocat de parte în termen derivă din caracterul ordinar şi devolutiv al apelului[1]. Se observă însă că, deşi şi acestea sunt definitive, totuşi *nu pot face obiectul contestaţiei în anulare speciale hotărârile pronunţate în primă şi ultimă instanţă*, deci care nu pot fi atacate nici cu apel, nici cu recurs.

De asemenea, nu pot forma obiectul contestaţiei în anulare *hotărârile instanţei de recurs sau ale instanţei de apel nesusceptibile de recurs cu privire la care legea prevede că nu sunt supuse niciunei căi de atac sau cu privire la care suprimă în mod expres calea de atac a contestaţiei în anulare.* Astfel, decizia prin care completul de filtru anulează sau respinge recursul ca vădit nefondat ori inadmisibil printr-o decizie motivată, pronunţată în condiţiile art. 493 alin. (5) C.proc.civ., nu este supusă niciunei căi de atac. De asemenea, potrivit art. 927 alin. (3) C.proc.civ., dacă unul dintre soţi s-a recăsătorit, hotărârea definitivă prin care s-a desfăcut căsătoria nu este supusă contestaţiei în anulare şi nici revizuirii în ceea ce priveşte divorţul.

[1] A se vedea şi G. Boroi, *Contestaţia în anulare*, în *Conferinţele NOUL COD DE PROCEDURĂ CIVILĂ*, http://www.inm-lex.ro/NCPC/doc/Brosura%20NCPC.pdf (citat în continuare *Contestaţia...*), p. 386.

3.2. Motivele contestației

În reglementarea actuală, art. 503 alin. (2) C.proc.civ. prevede patru motive pentru care poate fi exercitată contestația în anulare specială, și anume:

– când hotărârea dată în recurs a fost pronunțată de o instanță necompetentă absolut sau cu încălcarea normelor referitoare la alcătuirea instanței;

– când dezlegarea dată recursului este rezultatul unei erori materiale;

– când, respingând recursul sau admițându-l în parte, instanța de recurs a omis să cerceteze vreunul dintre motivele de casare invocate de recurent în termen;

– când instanța de recurs nu s-a pronunțat asupra unuia dintre recursurile declarate în cauză.

Aceste motive de contestație în anulare specială impun câteva precizări prealabile. *În primul rând*, se observă că, spre deosebire de reglementarea anterioară, actualul Cod de procedură civilă *a lărgit numărul motivelor de exercitare* a contestației în anulare speciale, adăugând motivelor cuprinse la pct. 2 și 3 ale art. 503 alin. (2) C.proc.civ., care corespund celor prevăzute de art. 318 C.proc.civ. 1865, încă două motive, referitoare la încălcarea normelor de competență absolută sau a celor referitoare la alcătuirea instanței, respectiv la omisiunea soluționării unui recurs declarat în cauză. *În al doilea rând*, trebuie subliniat că, dintre cele două motive de contestație în anulare specială nou-introduse, unul, cel prevăzut de art. 503 alin. (2) pct. 1 C.proc.civ., era consacrat, în mod parțial, și în vechea reglementare, însă ca motiv de contestație în anulare de drept comun. *În fine*, se observă că motivelor de contestație în anulare specială care au fost preluate din reglementarea anterioară le-au fost aduse unele modificări, la care ne vom referi în cadrul analizei care urmează.

a) Hotărârea dată în recurs a fost pronunțată de o instanță necompetentă absolut sau cu încălcarea normelor referitoare la alcătuirea instanței și, deși se invocase excepția corespunzătoare, instanța de recurs a omis să se pronunțe asupra acesteia

Primul motiv de contestație în anulare specială este reglementat de art. 503 alin. (2) pct. 1 C.proc.civ. și cuprinde două ipoteze: necompetența absolută a instanței de recurs, pe de o parte, și încălcarea normelor referitoare la alcătuirea instanței de recurs, pe de altă parte.

Prima ipoteză vizată de dispozițiile art. 503 alin. (2) pct. 1 C.proc.civ. a existat și în reglementarea anterioară, însă ca motiv de contestație în anulare de drept comun. *De lege lata*, pentru acest motiv, contestația în anulare se poate exercita numai împotriva hotărârilor instanței de recurs. La fel ca în sistemul Codului de procedură civilă din 1865, această ipoteză a motivului de contestație de care ne ocupăm vizează numai *încălcarea normelor de competență absolută*, deci a normelor privind competența generală, competența materială și competența teritorială exclusivă.

A doua ipoteză a motivului de contestație în anulare prevăzut de art. 503 alin. (2) pct. 1 C.proc.civ. este reglementată, pentru prima dată, ca motiv pentru exercitarea acestei căi extraordinare de atac și are în vedere situația în care hotărârea instanței de recurs a fost dată cu *încălcarea normelor referitoare la alcătuirea instanței*[1]. Se observă

[1] În reglementarea anterioară, se admitea în mod constant că încălcarea normelor referitoare la incompatibilitatea judecătorului sau alte neregularități privind compunerea sau constituirea instanței nu puteau constitui motiv pentru exercitarea contestației în anulare. Pentru dezvoltări cu privire la această problemă în sistemul Codului de procedură civilă din 1865, a se vedea V.M. Ciobanu, *Interesul practic al clasificării legilor de procedură în funcție de obiectul lor de reglementare*, în R.R.D. nr. 4/1983, p. 34-36.

că, spre deosebire de prima ipoteză vizată de art. 503 alin. (2) pct. 1 C.proc.civ., acest motiv de contestație în anulare specială nu este limitat la încălcarea normelor de ordine publică privitoare la alcătuirea instanței. Rezultă, așadar, că, în principiu, dacă sunt întrunite condițiile de admisibilitate a acestei căi extraordinare de atac, pot fi invocate pe calea contestației în anulare speciale *și încălcări ale normelor de ordine privată referitoare la alcătuirea instanței*.

Întrucât legea nu face distincție, pot fi invocate, pe calea contestației în anulare speciale pentru acest motiv, orice neregularități privitoare la compunerea sau constituirea instanței de recurs. Constituie asemenea neregularități: participarea la judecată a unui judecător incompatibil, judecarea cauzei de un complet format dintr-un număr de judecători necorespunzător celui prevăzut de lege pentru cauza respectivă, completul de judecată este alcătuit cu un judecător suspendat sau eliberat din funcție, neparticiparea procurorului la judecată, în acele cazuri în care legea prevede obligativitatea concluziilor acestuia, participarea la judecată a unui procuror care este suspendat sau a fost eliberat din funcție; neparticiparea la ședința de judecată a grefierului sau, după caz, a magistratului-asistent etc.[1]

Referitor la motivul prevăzut de art. 503 alin. (2) pct. 1 C.proc.civ., trebuie reținut, în primul rând, că acesta vizează necompetența absolută a instanței de recurs, respectiv încălcări ale normelor referitoare la alcătuirea instanței produse în fața instanței de recurs[2]. În al doilea rând, pentru ca acest motiv să poată fi invocat, este necesar ca, *în fața instanței de recurs, să se fi ridicat excepția de necompetență a acesteia, respectiv cea referitoare la alcătuirea greșită a instanței, iar aceasta să fi omis să se pronunțe asupra excepției respective*[3].

Acest motiv de contestație în anulare nu are în vedere situația în care necompetența absolută sau, după caz, greșita alcătuire a instanței de apel sau a primei instanțe a fost invocată ca motiv de recurs, iar instanța de recurs a omis să se pronunțe asupra lui. O asemenea situație ar putea fi încadrată în alt motiv de contestație în anulare, respectiv în cel prevăzut de art. 503 alin. (2) pct. 3 C.proc.civ., dacă sunt întrunite și celelalte condiții de admisibilitate prevăzute de lege pentru acest motiv de contestație.

[1] În literatura de specialitate s-a arătat că reprezintă o neregularitate referitoare la alcătuirea instanței care poate întemeia o contestație în anulare specială și situația în care *hotărârea a fost pronunțată de alți judecători decât aceia în fața cărora s-au pus concluzii în fond*, însă, în acest caz, prin ipoteză, partea nu are deschisă calea invocării unei excepții corespunzătoare, astfel încât pentru această situație nu se impune condiția prevăzută de art. 503 alin. (2) pct. 1 teza finală C.proc.civ., respectiv aceea de a se invoca neregularitatea respectivă pe calea excepției în fața instanței de recurs – T.C. Briciu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1151. În același sens, M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2014*, vol. III, p. 245, nota 321.

[2] A se vedea și G. Boroi, *Contestația...*, p. 383-384; O. Spineanu-Matei, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 968; T.C. Briciu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 115-1151; A. Tabacu, *op. cit.*, p. 54-56.

[3] *Neinvocarea sau respingerea excepției de necompetență absolută sau a celei privitoare la nelegala alcătuire a instanței de recurs face inadmisibilă contestația în anulare*. Apreciem că, din economia dispozițiilor art. 503 alin. (2) pct. 1 C.proc.civ., rezultă că omisiunea instanței de recurs de a invoca din oficiu încălcarea normelor de ordine publică referitoare la competența sau la alcătuirea sa nu deschide părții interesate calea contestației în anulare.

Rezultă că, pentru motivul prevăzut de art. 503 alin. (2) pct. 1 C.proc.civ., cu *condiția ca instanța de recurs să fi omis să se pronunțe asupra excepției respective invocate în fața sa*, contestația în anulare se poate exercita atunci când:

– au fost încălcate *normele de competență generală* (inclusiv a celor privind competența internațională a instanțelor române). În acest caz, excepția de necompetență poate fi invocată direct în recurs;

– au fost încălcate *norme de competență materială sau teritorială exclusivă* cu privire la judecata căii de atac (de exemplu, recursul este de competența tribunalului sau a curții de apel, ca instanță ierarhic superioară celei care a pronunțat hotărârea atacată, iar nu a Înaltei Curți de Casație și Justiție).

Este posibil ca necompetența materială sau teritorială exclusivă a instanței de recurs să fie atrasă de necompetența instanței de fond. Apreciem că, în aceste cazuri, nu este deschisă calea contestației în anulare pentru motivul prevăzut de art. 503 alin. (2) pct. 1 C.proc.civ., deoarece, potrivit art. 130 alin. (2) C.proc.civ., necompetența materială și teritorială de ordine publică trebuie invocată de părți ori de către judecător la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe, deci nu direct în recurs[1]. În plus, în cazul invocării excepției de necompetență materială sau teritorială exclusivă în fața primei instanțe, omisiunea acesteia de a se pronunța asupra excepției de necompetență absolută poate fi criticată prin intermediul apelului și, după caz, al recursului, însă, în această situație, nu mai este vorba de excepția de necompetență materială sau teritorială a instanței de fond, ci de un motiv de apel sau, după caz, de recurs referitor la nesoluționarea excepției respective de către instanța de fond. Eventuala omisiune și a instanței de recurs de a analiza un atare motiv de recurs nu va putea fi încadrată în motivul de contestație în anulare prevăzut de art. 503 alin. (2) pct. 1 C.proc.civ., ci, dacă sunt întrunite și celelalte condiții prevăzute de lege, în cel reglementat de art. 503 alin. (2) pct. 3 C.proc.civ.[2];

– au fost încălcate norme referitoare la *alcătuirea instanței de recurs*.

b) Dezlegarea dată recursului este rezultatul unei erori materiale

Al doilea motiv de contestație în anulare specială, reglementat de art. 503 alin. (2) pct. 2 C.proc.civ., îl constituie situația în care dezlegarea dată recursului este rezultatul unei erori materiale.

Acest motiv de contestație în anulare corespunde în întregime celui prevăzut de art. 318 C.proc.civ. 1865 și vizează aceleași situații ca și corespondentul său din reglementarea anterioară, respectiv *erorile materiale evidente, în legătură cu aspecte formale ale recursului, care au avut drept consecință soluționarea greșită a acestei căi de atac*. Deci, și *de lege lata*, este vorba despre acea greșeală pe care o comite instanța prin confundarea unor elemente importante sau a unor date materiale și care determină soluția pronunțată.

În jurisprudența anterioară actualului Cod de procedură civilă, relevantă și pentru reglementarea în vigoare, au fost apreciate ca fiind asemenea greșeli materiale: respingerea unui recurs ca tardiv, în raport cu data înregistrării la instanță, deși din plicul atașat la dosar rezultă că recursul a fost depus recomandat la oficiul poștal, înăuntrul

[1] A se vedea, în același sens, G. Boroi, *Contestația...*, p. 383.

[2] În același sens: T.C. Briciu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1151-1151; A. Tabacu, *op. cit.*, p. 54-55; M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2014*, vol. III, p. 244-245.

termenului de recurs[1]; anularea recursului ca netimbrat, cu toate că la dosar se găsea chitanța de plată a taxei de timbru ori nu s-a observat că pentru unul dintre motivele de casare nu era necesară timbrarea[2]; anularea greșită a recursului ca fiind făcut de un mandatar fără calitate, deși la dosar se afla procura dată reprezentantului părții; pronunțarea asupra legalității unei alte hotărâri decât cea recurată[3] ori altele asemănătoare[4] etc.

Acest motiv de contestație în anulare specială vizează *greșeli de fapt, involuntare, iar nu greșeli de judecată*, respectiv de apreciere a probelor, de interpretare a unor dispoziții legale sau de rezolvare a unui incident procedural[5]. Într-adevăr, așa cum s-a arătat[6], a da părților posibilitatea de a se plânge aceleiași instanțe care a dat hotărârea de modul în care a apreciat probele și a stabilit raporturile dintre părți ar însemna să se deschidă acestora dreptul de a provoca rejudecarea căii de atac, ceea ce ar echivala cu transformarea contestației în anulare într-o cale ordinară de atac, mai rea decât recursul la recurs, care, cel puțin, s-ar adresa unei instanțe superioare.

Trebuie reținut că, pe calea contestației în anulare, poate fi invocată numai *o eroare materială esențială*, adică o eroare care a determinat pronunțarea de către instanța de recurs a unei soluții greșite față de actele existente în dosar. Prin urmare, este fără relevanță eroarea de argumentare a instanței de a se referi, în aprecierea tardivității, la data înregistrării cererii de recurs la instanță, în loc de data înregistrării la oficiul poștal, dacă din aceasta din urmă rezultă că, într-adevăr, recursul a fost introdus după expirarea termenului. Aceeași este soluția și în cazul în care s-a anulat un recurs ca netimbrat, fără a se observa chitanța de plată a taxei de timbru ce se afla la dosar, dar din care reiese că s-a plătit insuficient taxa datorată. Evident, contestația în anulare *nu este admisibilă* în cazul în care *pretinsele greșeli materiale au fost invocate în fața instanței de recurs și aceasta s-a pronunțat asupra lor*.

Pentru a verifica în ce măsură contestația în anulare este admisibilă pentru motivul prevăzut de art. 503 alin. (2) pct. 2 C.proc.civ., instanța învestită cu calea de atac trebuie să se raporteze la *situația existentă în dosar la data pronunțării hotărârii ce se atacă*, deoarece, față de ceea ce judecătorii aveau la dispoziție în acel moment, se

[1] C.A. București, s. a III-a civ., dec. nr. 610/1996, în Culegere 1993-1998, p. 222, nr. 58.

[2] C.S.J., s. com., dec. nr. 305/1996, în Dreptul nr. 8/1996, p. 130-131. Trib. mun. Buc., s. a III-a civ., dec. nr. 706/1990, în C.P.J.C. 1990, p. 138, nr. 124; Trib. reg. Suceava, dec. civ. nr. 1748/1961, cu *Notă* de W. Hecht, în J.N. nr. 8/1963, p. 123. S-a considerat admisibilă contestația în ipoteza în care recursul a fost anulat ca insuficient timbrat, deși taxa a fost stabilită în raport cu o sumă mai mare decât cea contestată de recurentă (C.S.J., s. com., dec. nr. 4138/1998, în Dreptul nr. 10/1999, p. 143) sau în cazul în care instanța de recurs a obligat intervenienții la plata taxei judiciare de timbru în apel, înainte de data până la care fuseseră amânați (C.A. Brașov, dec. civ. nr. 1964/R/1999, în C.P.J. 1999, p. 72, nr. 10).

[3] Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 314/1956, în L.P. nr. 6/1956, p. 730.

[4] S-a decis că, dacă reclamantul a solicitat la prima instanță reactualizarea sumei datorate de pârâtă în raport cu indicele de inflație, menținând această cerere și în fața instanței de apel, susținerea instanței de recurs că o asemenea cerere a fost formulată pentru prima oară în apel constituie o greșeală materială care justifică admiterea contestației în anulare – C.S.J., s. com., dec. nr. 435/2000, în P.R. nr. 1/2001, p. 78, nr. 7. În sfârșit, s-a mai decis că reprezintă o eroare materială în sensul art. 318 C.proc.civ. 1865 (actualul art. 503 C.proc.civ. – *n.n.*) mențiunea greșită din dispozitivul hotărârii, în sensul că partea a renunțat la judecată, și nu la dreptul pretins, așa cum este necontestat că s-a întâmplat în realitate – C.S.J., s. com., dec. nr. 5727/2000, în Dreptul nr. 12/2001, p. 159.

[5] A se vedea și V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 375-376 și practica judiciară citată de acești autori.

[6] G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 532-533.

poate aprecia dacă soluția este rezultatul unei erori materiale. Cu toate acestea, în jurisprudența dezvoltată sub imperiul fostului art. 318 C.proc.civ. 1865, au existat și soluții în sensul că ar fi admisibilă contestația în anulare și în ipoteza în care actul de procedură în raport de care se apreciază eroarea materială a ajuns la instanță după ziua judecății, dacă a fost depus recomandat la oficiul poștal în termen[1]. În doctrină[2] s-au exprimat rezerve față de această soluție, deoarece un text de excepție se interpretează extensiv, de vreme ce, în momentul soluționării recursului, judecătorii nu au comis nicio eroare materială. Dacă la data când instanța a respins un recurs ca tardiv, față de ziua înregistrării lui, nu exista la dosar plicul cu data înregistrării la oficiul poștal unde s-a depus cererea de recurs sau un certificat al acestui oficiu, un asemenea înscris nu poate fi alăturat la cererea de contestație în anulare, deoarece dispoziția legală ce permite producerea de înscrisuri noi în recurs nu se aplică și în materia contestației în anulare.

În legătură cu motivul de contestație în anulare prevăzut de art. 503 alin. (2) pct. 2 C.proc.civ., mai trebuie precizat că erorile materiale vizate de această dispoziție legală *nu trebuie confundate cu erorile materiale la care se referă art. 442 C.proc.civ.*, care reprezintă mențiuni greșite făcute de instanță în conținutul textului hotărârii judecătorești. Ca motiv de contestație, eroarea materială vizează soluționarea recursului în condițiile confundării unor elemente sau date materiale importante aflate la dosarul cauzei.

c) Instanța de recurs, respingând recursul sau admițându-l în parte, a omis să cerceteze vreunul dintre motivele de casare invocate de recurent în termen

Al treilea motiv de contestație în anulare specială, prevăzut de art. 503 alin. (2) pct. 3 C.proc.civ., vizează omisiunea instanței de recurs de a examina toate motivele de casare invocate de recurent în termen. Acest motiv poate fi invocat *numai în cazul în care recursul a fost respins*[3] *sau admis în parte*, nu și atunci când instanța de recurs a admis recursul în întregime, deoarece, în această ultimă situație, în fața instanței care va rejudeca fondul după casare se vor putea repune în discuție toate motivele invocate inițial [art. 501 alin. (3) C.proc.civ.].

Referitor la acest motiv de contestație, trebuie reținut că art. 503 alin. (2) pct. 3 C.proc.civ. prevede în mod expres condiția ca *partea să fi invocat în termen motivul de casare* cu privire la care se pretinde că instanța de recurs a omis să se pronunțe. Așadar, contestația în anulare nu este admisibilă dacă se invocă omisiunea instanței de recurs de a analiza un motiv de casare formulat tardiv și nici dacă se pretinde că nu au fost examinate motive de ordine publică pe care instanța putea să le invoce din oficiu[1].

De asemenea, contestația în anulare este inadmisibilă dacă se invocă nepronunțarea instanței asupra unei excepții privitoare la recurs, precum tardivitatea, perimarea, inadmisibilitatea etc., deoarece în aceste cazuri este vorba de omisiunea de a analiza anumite incidente referitoare la recurs, iar nu a motivelor de casare pe care se fondează calea de atac. Pentru aceeași rațiune, pe calea contestației în anulare nu se poate critica nici modul în care instanța de recurs a rezolvat problema tardivității depunerii motivelor de casare.

Cu atât mai mult, nu poate constitui motiv de contestație în anulare neînsușirea motivului de casare de către instanță, dacă aceasta l-a analizat, deoarece, în acest caz, prin ipoteză, instanța de recurs nu a omis să examineze motivul de casare. A admite soluția contrară ar conduce la transformarea contestației în anulare într-o cale ordinară de atac, îndreptată împotriva deciziilor instanțelor de recurs.

Pe de altă parte, s-a decis că este inadmisibilă contestația în anulare atunci când instanța de recurs a analizat doar un motiv de casare pe care l-a găsit nefondat și a arătat, motivându-și soluția, de ce nu pot fi analizate și celelalte motive, deoarece neanalizarea tuturor motivelor invocate în cererea de recurs nu se datorează unei omisiuni săvârșite din greșeală de instanță, ci a avut un caracter deliberat, astfel încât motivele pentru care instanța de recurs a procedat în acest mod nu pot fi cenzurate pe calea contestației în anulare, deoarece această cale de atac nu poate fi utilizată ca un recurs la recurs[2].

În literatura[3] și în practica judiciară[4] s-a făcut în mod constant deosebirea între *motivele de casare* și *argumentele* arătate în sprijinirea acestor motive, subliniindu-se că legea are în vedere numai omisiunea instanței de recurs de a examina unul dintre motivele de casare invocate în termen de către recurent, iar nu argumentele de fapt sau de drept indicate de parte, care, oricât de larg ar fi dezvoltate, sunt întotdeauna subsumate motivului de casare pe care îl susține.

Dacă mai multe motive de recurs au fost discutate și respinse în bloc, contestația în anulare este inadmisibilă. În schimb, dacă a fost formulat un singur motiv de recurs, care, în realitate, cuprinde în conținutul său mai multe motive, instanța este obligată să răspundă fiecărui motiv în parte, iar eventuala omisiune de a analiza vreunul dintre

[1] Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 1330/1968, în C.D. 1968, p. 209; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 404/1970, în R.R.D. nr. 9/1970, p. 165; C.A. Cluj, dec. civ. nr. 1430/2001, în P.R. nr. 1/2002, p. 122, nr. 41 (recursul a fost declarat în termen, dar nu a fost depus la dosar); C.A. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 962/1998, în C.P.J.C. 1993-1998, p. 224, nr. 60 (foaia de vărsământ C.E.C. a taxei de timbru fusese depusă la registratura instanței, dar nu se găsea la dosar).

[2] A se vedea, spre exemplu: G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 533; V.M. Ciobanu, *Tratat 1997*, vol. II, p. 424; I. Leș, *Tratat de drept procesual civil*, Ed. All Beck, București, 2001 (citat în continuare *Tratat 2001*), p. 618; I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. II, Ed. Servo-Sat, Arad, 2000 (citat în continuare *Tratat 2000*, vol. II), p. 454. Aceleași rezerve au fost reiterate în literatura de specialitate și după adoptarea actualului Cod de procedură civilă; în acest sens, a se vedea: G. Boroi, *Contestația...*, p. 384; T.C. Briciu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1152.

[3] Pentru a putea fi exercitată contestația în anulare, este necesar ca *recursul să fi fost respins în fond*, iar nu ca tardiv ori anulat ca neregulat introdus sau ca netimbrat, deoarece numai în primul caz se poate pune problema omisiunii examinării unor motive de casare – G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 534.

[1] A se vedea și G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 534; G. Boroi, *Contestația...*, p. 383.

[2] C.A. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 3177/2000, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 628-629.

[3] G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 534; V.M. Ciobanu, *Tratat 1997*, vol. II, p. 426; I. Deleanu, *Tratat 2000*, vol. II, p. 455; I. Leș, *Tratat 2001*, p. 619; M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2005*, vol. II, p. 155. Pentru doctrina recentă, a se vedea: O. Spineanu-Matei, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 969; T.C. Briciu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1152.

[4] Instanța a răspuns criticilor formulate în recurs, ea neavând obligația de a analiza fiecare argument cuprins în motivele de recurs, ci de a analiza fiecare motiv de casare (putând grupa în acest sens argumentele aduse de parte), obligație pe care, în prezenta cauză, instanța de recurs și-a îndeplinit-o – C.A. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 214/2002, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 630. În același sens: C.A. Craiova, s. civ., dec. nr. 66/2000, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 630; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1271/1987, în R.R.D. nr. 6/1988, p. 56.

ele deschide recurentului calea contestației în anulare, dacă recursul este respins sau admis în parte.

d) Instanța de recurs nu s-a pronunțat asupra unuia dintre recursurile declarate în cauză

Al patrulea motiv de contestație în anulare specială este reglementat de art. 503 alin. (2) pct. 4 C.proc.civ. și reprezintă un motiv de exercitare a acestei căi extraordinare de atac care nu a existat în reglementarea anterioară.

Acest motiv vizează *omisiunea instanței de a se pronunța asupra unuia dintre recursurile declarate în cauză*. Așadar, premisa acestui motiv de contestație este situația în care instanța a fost sesizată cu mai multe recursuri, principale sau incidentale ori, după caz, provocate. Într-o atare situație, dacă instanța omite să soluționeze unul dintre recursurile cu care a fost sesizată, respectiva omisiune nu ar putea fi încadrată în procedura completării hotărârii, deoarece aceasta are în vedere omisiunea instanței de a se pronunța asupra unui capăt de cerere principal sau accesoriu ori asupra unei cereri conexe sau incidentale. Procedura completării poate fi urmată numai în cazul în care instanța de recurs a admis recursul și, rejudecând după casare, a omis să se pronunțe asupra unei pretenții formulate în cauză. Ea este exclusă în cazul în care instanța de control omite să soluționeze o cerere de recurs formulată în cauză[1].

În legătură cu motivul de contestație analizat, mai trebuie reținut că acesta are în vedere *omisiunea instanței de a analiza un recurs*, iar nu anularea sau respingerea căii de atac ca urmare a unui viciu procedural.

În fine, așa cum s-a arătat[2], admiterea contestației în anulare pentru acest motiv ar putea în mod logic atrage și repunerea în discuție a soluțiilor date de instanța de recurs și cu privire la celelalte recursuri, dacă între ele există legături indisolubile[3].

Referitor la motivele de exercitare a contestației în anulare, indiferent de forma acesteia (de drept comun sau specială), dispozițiile art. 504 alin. (3) C.proc.civ. stabilesc că *o hotărâre împotriva căreia s-a exercitat contestația în anulare nu mai poate fi atacată de aceeași parte cu o nouă contestație în anulare, chiar dacă se invocă alte motive*. Textul legal, care instituie o condiție de admisibilitate a contestației în anulare, este de aplicabilitate generală în materia acestei căi extraordinare de atac, indiferent de motivul pe care se întemeiază contestația. Așadar, legea impune ca acela care formulează o contestație în anulare să indice în același timp toate motivele de contestație care ar justifica cercetarea și admiterea căii de atac, *sub sancțiunea inadmisibilității unei contestații în anulare ulterioare*, chiar dacă motivul de contestație ar fi diferit și invocat în termenul prevăzut de lege[4].

[1] A se vedea și T.C. Briciu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1153; M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2014*, vol. III, p. 255.

[2] T.C. Briciu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1153.

[3] De exemplu, în cazul omisiunii cercetării recursului principal, soluționarea acestuia în urma admiterii contestației în anulare poate atrage reanalizarea soluției date recursului incident.

[4] Scopul reglementării este acela de a contribui la siguranța circuitului judiciar și la scurtarea perioadei în care poate fi contestată o hotărâre judecătorească definitivă, prin reducerea posibilității ca una dintre părți să abuzeze de exercițiul acestei căi extraordinare de atac – T.C. Briciu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1156.

Menționăm că această condiție de admisibilitate a contestației în anulare era cunoscută și de vechea reglementare, art. 321 C.proc.civ. 1865 stabilind că „nu se poate face o nouă contestație pentru motive ce au existat la data celei dintâi". Se observă totuși că, spre deosebire de art. 321 C.proc.civ. 1865, art. 504 alin. (3) C.proc.civ. nu mai face vorbire doar de motivele de contestație existente la data formulării celei dintâi. Rezultă că, *indiferent de motivele invocate și de momentul când acestea s-au ivit*, partea trebuie să indice toate motivele care întemeiază contestația sa în anulare, sub sancțiunea inadmisibilității unei noi contestații ulterioare[1].

§4. Subiectele contestației în anulare

În contestația în anulare, părțile se numesc *contestator* și *intimat*.

Și în materia contestației în anulare sunt aplicabile prevederile generale ale art. 458 C.proc.civ., potrivit cărora căile de atac pot fi exercitate numai de *părțile aflate în proces*. Așadar, au *legitimare procesuală activă* persoana care a acționat în justiție și cea împotriva căreia s-a acționat, precum și persoanele care au intervenit voluntar[2] și cele care au fost introduse forțat, în condițiile legii, în proces. Cu toate acestea, conform art. 67 alin. (4) C.proc.civ., exercitarea căilor de atac de către *intervenientul accesoriu* este subordonată celei declarate de partea pentru care a intervenit, în sensul că, dacă aceasta din urmă nu a exercitat calea de atac, a renunțat la calea de atac exercitată ori aceasta a fost anulată, perimată sau respinsă fără a fi cercetată în fond, calea de atac exercitată de intervenientul accesoriu se socotește *neavenită*[3].

Din art. 458 C.proc.civ. rezultă că nu pot avea calitatea de contestatori *terțele persoane în legătură cu care nu s-au folosit mijloacele procedurale prevăzute de lege pentru a fi atrase în proces*, chiar dacă ar fi existat interesul să fi participat la judecată. Explicația acestei reguli constă în caracterul relativ al efectelor hotărârii judecătorești în materie civilă, hotărârile pronunțate nefiind opozabile, în principiu, decât părților în litigiu și succesorilor lor în drepturi[4].

Calitatea de parte în proces nu este suficientă pentru exercitarea contestației în anulare, ci este necesară îndeplinirea și a celorlalte condiții de exercițiu al dreptului la acțiune. Printre acestea, în materia contestației în anulare, o atenție deosebită trebuie acordată *cerinței interesului*. Astfel, pârâtul care nu a fost legal citat la termenul când a avut loc judecata nu are interes să atace hotărârea prin care s-a respins cererea de

[1] Precizăm însă că diferența dintre reglementarea actuală și anterioară este numai aparentă, deoarece, în realitate, nici sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, dată fiind natura motivelor de contestație, nu era posibil niciodată ca acestea să se ivească după data exercitării primei contestații.

[2] Așadar, dacă cererea sa de intervenție voluntară a fost respinsă ca inadmisibilă, terțul nu poate formula contestație în anulare pe motivul necitării sale, deoarece nu a fost parte în procesul soluționat cu hotărârea atacată. A se vedea și Trib. jud. Bihor, s. civ., dec. nr. 342/1992, în Dreptul nr. 12/1992, p. 55-61, cu *Notă critică* de I.A. Man și *Notă aprobativă și explicativă* de V.M. Ciobanu.

[3] Subliniem că, spre deosebire de reglementarea precedentă, *de lege lata*, dispozițiile art. 67 alin. (4) C.proc.civ. sunt aplicabile în privința oricărei căi de atac, ordinare sau extraordinare, exercitate de intervenientul accesoriu.

[4] Nu pot fi părți în contestația în anulare persoanele străine de proces, chiar dacă acestea ar putea justifica un interes, ele putându-se preleva doar de inopozabilitatea hotărârii judecătorești, iar, dacă executarea hotărârii este de natură să le prejudicieze interesele, vor putea folosi calea contestației la executare – C.S.J., s. civ., dec. nr. 1059/2002, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, 637.

chemare în judecată; neîndeplinirea legală a procedurii de citare poate fi invocată numai de cel față de care s-a săvârșit această neregularitate, nu și de celelalte părți care au fost legal citate; recurentul căruia i s-a admis recursul, casându-se în totalitate hotărârea recurată, precum și intimatul, în cazul respingerii recursului, nu au interesul să introducă o contestație în anulare, chiar dacă judecarea recursului s-a făcut cu procedura de citare neregulat îndeplinită (dacă însă casarea este parțială, atât recurentul, cât și intimatul au interes să provoace rejudecarea recursului); intimatul nu se poate plânge că instanța a omis să cerceteze un motiv de casare, deoarece, chiar dacă rămâne expus posibilității unei rejudecări a recursului (dacă recurentul se va plânge pe calea contestației în anulare), nu suntem în prezența unui interes de natură a justifica formularea unei contestații în anulare.

Sub imperiul reglementării anterioare, au existat și soluții jurisprudențiale în sensul că, dacă *un recurs a fost respins ca inadmisibil*, partea nu poate justifica interesul de a obține, prin admiterea contestației în anulare, desființarea hotărârii respective, devenind inutil să se examineze dacă la judecarea unui recurs inadmisibil s-a săvârșit vreuna dintre neregularitățile prevăzute de art. 317 și art. 318 C.proc.civ. 1865. În privința acestei soluții, corecte ca regulă generală, trebuie făcută însă o rezervă pentru cazul în care motivul de contestație în anulare îl constituie neregularitatea procedurii de citare a contestatorului pentru termenul la care a avut loc judecata recursului. În acest caz, contestația urmează a fi apreciată ca admisibilă, deoarece, la soluționarea excepției de inadmisibilitate a recursului, trebuie asigurate dreptul părții la apărare și contradictorialitatea[1]. Soluția ar urma să fie aceeași și în cazul în care *recursul a fost respins ca tardiv introdus*. În ambele situații, contestatorul justifică un interes, anume de a avea posibilitatea să combată excepția de inadmisibilitate sau de tardivitate a recursului[2].

În temeiul dispozițiilor art. 92 alin. (4) C.proc.civ., *procurorul* poate exercita și el contestația în anulare împotriva hotărârilor pronunțate în cazurile prevăzute la alin. (1) al art. 92 C.proc.civ., respectiv acțiunile privind apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție și ale dispăruților, precum și în alte cazuri expres prevăzute de lege, chiar dacă nu a pornit acțiunea civilă, precum și atunci când a participat la judecată, în condițiile legii.

§5. Sesizarea instanței

5.1. Instanța competentă

Fiind o cale de atac de retractare, contestația în anulare este de competența *instanței care a pronunțat hotărârea ce se atacă*, indiferent de motivul invocat [art. 505 alin. (1) C.proc.civ.][3]. Dacă partea invocă mai multe motive care ar atrage competențe diferite,

[1] Desigur că nimic nu se opune ca, după anularea deciziei atacate, instanța să invoce din oficiu excepția de inadmisibilitate și să o admită, însă numai după ce a fost pusă, în prealabil, în discuția părților sau cel puțin ca partea să fi avut posibilitatea discutării excepției, ceea ce presupune că ea a fost legal citată.

[2] A se vedea și G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 524; V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 379.

[3] Dacă a fost sesizată o altă instanță, aceasta își *va declina competența*, neexistând o dispoziție legală care să sancționeze cu nulitatea introducerea neregulată a cererii, așa cum există în materia apelului și a recursului.

nu operează prorogarea competenței [art. 505 alin. (2) C.proc.civ.][1]. Așa cum am arătat cu un alt prilej, într-o astfel de situație, judecata contestației în anulare îndreptate împotriva hotărârii instanței de recurs ar putea fi suspendată, până la rămânerea definitivă a hotărârii ce se va pronunța cu privire la contestația în anulare introdusă împotriva hotărârii instanței de apel, deoarece, în caz de admitere a acesteia din urmă, recursul exercitat împotriva hotărârii instanței de fond, ce ulterior a fost desființată, ar rămâne lipsit de obiect[2].

5.2. Termenul de exercitare și termenul de motivare a contestației în anulare

5.2.1. Termenul de exercitare

În reglementarea actuală, a fost abandonată distincția pe care o făcea Codul de procedură civilă din 1865 între hotărârile susceptibile de executare silită și hotărârile care nu se aduc la îndeplinire pe cale de executare silită, în privința termenului de exercitare a contestației în anulare, în prezent, instituindu-se un *termen unic* pentru exercitarea acestei căi extraordinare de atac.

Astfel, potrivit art. 506 alin. (1) C.proc.civ., contestația în anulare poate fi introdusă în *termen de 15 zile de la data comunicării hotărârii, dar nu mai târziu de un an de la data când hotărârea a rămas definitivă*.

Legiuitorul a menținut însă sistemul unui *termen dublu* pentru exercitarea contestației în anulare: *un termen de 15 zile*, calculat cu începere *de la data comunicării hotărârii*, precum și *un termen de un an*, socotit *de la data când hotărârea ce se atacă a rămas definitivă*, sistem care exista în reglementarea anterioară pentru termenul de exercitare a contestației în anulare împotriva hotărârilor nesusceptibile de executare silită. S-a renunțat însă la stabilirea ca punct de plecare pentru curgerea termenului de 15 zile a datei la care contestatorul a luat la cunoștință de hotărârea atacată, întrucât acest moment subiectiv de începere a curgerii termenului de contestație punea probleme de natură probatorie adeseori dificile, luarea la cunoștință fiind o chestiune de fapt susceptibilă de a fi dovedită prin orice mijloc de probă. Pentru acest considerent, ca moment al începerii curgerii termenului de 15 zile de exercitare a contestației a fost stabilită data comunicării hotărârii atacate, această soluție legislativă fiind în corelație cu prevederile art. 427 alin. (1) C.proc.civ., conform cărora se comunică și hotărârile judecătorești definitive.

[1] O asemenea situație poate să existe, de exemplu, atunci când partea nu a fost legal citată la termenul când a avut loc judecata apelului, iar recursul pe care l-a declarat împotriva hotărârii instanței de apel a fost anulat, din eroare, ca netimbrat, deși la dosar exista chitanța de plată a taxei de timbru. Primul motiv de contestație în anulare (citarea neregulată înaintea instanței de apel) este de competența instanței de apel, iar cel de-al doilea (dezlegarea dată recursului este rezultatul unei erori materiale) este de competența instanței de recurs, neputând opera prorogarea de competență nici în favoarea instanței de apel, dar nici în a celei de recurs.

[2] G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 536; G. Boroi, *Contestația...*, p. 387.

Termenul de 15 zile de exercitare a contestației în anulare este un *termen legal imperativ*, astfel încât neexercitarea căii de atac înăuntrul termenului prevăzut de lege se sancționează cu *decăderea*, partea interesată nemaiputând folosi calea de atac[1].

Termenul de un an prevăzut de art. 506 alin. (1) C.proc.civ. este un termen-limită, înăuntrul căruia trebuie să aibă loc comunicarea hotărârii definitive către partea interesată și, totodată, aceasta să exercite contestația în anulare împotriva acestei hotărâri. Așadar, este un termen prevăzut pentru exercițiul căii de atac, iar nu numai pentru comunicarea hotărârii, nefiind un termen-limită la expirarea căruia, dacă nu s-a luat cunoștință de hotărâre, să înceapă automat a curge termenul de 15 zile. În acest context, se ridică problema de a ști care sunt mijloacele procesuale pe care le are la dispoziție partea interesată în cazul în care comunicarea hotărârii nu a avut loc înăuntrul termenului de un an de la data rămânerii definitive. Apreciem că, într-o asemenea ipoteză, partea poate solicita *repunerea în termen în condițiile art. 186 C.proc.civ.*, necomunicarea hotărârii definitive înăuntrul termenului-limită de un an prevăzut de lege putând constitui un motiv temeinic justificat pentru depășirea termenului de 15 zile de exercitare a contestației[2].

5.2.2. Termenul de motivare

Pe lângă termenul de exercitare a contestației în anulare, actualul Cod de procedură civilă reglementează în mod expres și termenul de motivare a acestei căi de atac, rezolvând astfel această problemă practică ridicată sub imperiul reglementării anterioare.

În acest sens, art. 506 alin. (2) C.proc.civ. prevede că motivarea contestației trebuie făcută în termenul de 15 zile prevăzut de alin. (1) al aceluiași articol, sub sancțiunea nulității acesteia.

Rezultă, așadar, că motivarea contestației în anulare trebuie făcută *în termen de 15 zile de la comunicarea hotărârii atacate*.

Dispozițiile art. 506 alin. (2) C.proc.civ. prevăd, totodată, și sancțiunea care intervine în cazul nemotivării contestației în termenul prevăzut de lege, și anume *nulitatea cererii de exercitare a acestei căi de atac*. Sancțiunea este justificată de natura de cale extraordinară de atac a contestației în anulare, care face imposibilă examinarea cererii în lipsa indicării motivelor de exercitare a acesteia.

5.3. Cererea de contestație în anulare

Codul de procedură civilă nu cuprinde dispoziții speciale privitoare la conținutul cererii de contestație în anulare. Așa fiind, urmează a se aplica în mod corespunzător prevederile art. 148-152 C.proc.civ. referitoare la forma cererilor adresate instanțelor

[1] Termenul de 15 zile de exercitare a contestației în anulare se calculează pe zile libere și curge de la prima până la ultima zi. Acest termen poate fi însă întrerupt în cazurile și în condițiile prevăzute de art. 184 alin. (3) și (4) C.proc.civ.

[2] În acest sens s-a susținut că, dacă hotărârea definitivă este redactată înăuntrul termenului de un an, dar nu s-a comunicat părții, aceasta are obligația ca, în limita unui an de la rămânerea definitivă a hotărârii, să obțină o copie a acesteia pentru a formula în termen contestația în anulare. Numai în situația în care hotărârea nu a fost redactată înăuntrul termenului de un an prevăzut de lege, partea va putea solicita repunerea în termen. A se vedea T.C. Briciu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1159.

judecătorești în general, precum și prevederile art. 194-197 C.proc.civ. referitoare la cererea de chemare în judecată.

Prin urmare, cererea de contestație în anulare trebuie să fie formulată *în scris* și să cuprindă indicarea instanței căreia îi este adresată, numele de familie, prenumele, domiciliul sau reședința părților ori, după caz, denumirea și sediul lor, numele de familie și prenumele, domiciliul sau reședința reprezentanților lor, dacă este cazul, hotărârea care se atacă, motivele cererii, precum și semnătura. De asemenea, cererea va cuprinde, dacă este cazul, și adresa electronică sau coordonatele care au fost indicate în acest scop de părți, precum numărul de telefon, numărul de fax ori altele asemenea. *Lipsa semnăturii* va atrage anularea cererii numai dacă, atunci când se constată această neregularitate, partea prezentă în ședință nu semnează cererea ori, dacă a fost lipsă, nu semnează până cel mai târziu la primul termen următor, fiind înștiințată în acest sens prin citație. Când *cererea este făcută prin reprezentant*, se va menționa această împrejurare și se va alătura dovada împuternicirii, iar dacă instanța constată lipsa acesteia, va acorda un termen scurt pentru acoperirea ei și dacă înăuntrul termenului acordat lipsa nu se acoperă, va anula cererea.

Contestatorul trebuie să indice *toate motivele care justifică, în opinia sa, admiterea contestației*, deoarece, așa cum am arătat, art. 504 alin. (3) C.proc.civ. prevede că o hotărâre împotriva căreia s-a exercitat contestația în anulare nu mai poate fi atacată de aceeași parte cu o nouă contestație în anulare, chiar dacă se invocă alte motive.

Trebuie reținut că, în cazul în care contestația în anulare este exercitată împotriva unei hotărâri pronunțate de instanța de recurs, la redactarea cererii și a motivelor de contestație, precum și în exercitarea și susținerea acesteia, *persoanele juridice* vor fi asistate și, după caz, reprezentate, sub sancțiunea nulității, numai de către un avocat sau de un consilier juridic. Această soluție rezultă din dispozițiile art. 508 alin. (1) C.proc.civ., potrivit cu care, în acest caz, contestația în anulare se soluționează potrivit dispozițiilor procedurale aplicabile judecății în recurs, dispoziții care cuprind și pe cele referitoare la reprezentarea persoanelor juridice la redactarea cererii, precum și în exercitarea și susținerea căii de atac de un avocat sau consilier juridic, în condițiile legii.

Efectul cererii de contestație în anulare constă în *reînvestirea instanței* care a pronunțat hotărârea atacată, deschizând posibilitatea acestei instanțe de a-și retracta propria hotărâre.

Fiind o cale extraordinară de atac, contestația în anulare *nu suspendă executarea silită* a hotărârii atacate, însă legea permite instanței sesizate cu judecarea acesteia să dispună *suspendarea executării*, sub condiția *dării unei cauțiuni*, soluționarea cererii de suspendare urmând a se face conform dispozițiilor art. 484 C.proc.civ. referitoare la procedura de urmat pentru suspendarea executării hotărârilor atacate cu recurs, la care art. 507 C.proc.civ. face trimitere pentru o aplicare corespunzătoare.

Mai precizăm că denumirea greșită a cererii nu este de natură să împiedice judecarea contestației în anulare, instanța fiind obligată să o caracterizeze potrivit conținutului ei și scopului urmărit de către parte, conform art. 152 C.proc.civ.

Contestația în anulare este supusă unei taxe judiciare de timbru fixe de 100 lei [art. 26 alin. (1) din O.U.G. nr. 80/2013].

§6. Procedura de judecată

Potrivit art. 508 alin. (1) C.proc.civ., contestația în anulare se soluționează *de urgență și cu precădere, potrivit dispozițiilor procedurale aplicabile judecății finalizate cu hotărârea atacată*. Prin urmare, în cazul contestației în anulare speciale, va fi incidentă procedura aplicabilă în fața instanței de recurs[1] sau, după caz, în fața celei de apel pentru contestația în anulare exercitată împotriva hotărârilor date în apel, nesusceptibile de recurs [art. 503 alin. (3) C.proc.civ.], iar pentru contestația în anulare de drept comun, poate fi incidentă chiar și procedura din fața primei instanțe.

Se vor aplica, prin asemănare, prevederile referitoare la *verificarea cererii și comunicarea acesteia intimatului*, corespunzătoare fazei procesuale în care a fost pronunțată hotărârea atacată.

Articolul 508 alin. (2) C.proc.civ. dispune că *întâmpinarea este obligatorie* și se depune la dosar cu cel puțin 5 zile înaintea primului termen de judecată. Aceasta va cuprinde excepțiile procesuale ce vizează cererea contestatorului (de exemplu, excepția de tardivitate, lipsa de interes, lipsa de calitate procesuală activă etc.), răspunsul la fiecare motiv de contestație, eventualele mijloace de probă în combaterea contestației și semnătura.

Contestatorul va lua cunoștință de conținutul întâmpinării de la dosarul cauzei. Așadar, în calea de atac a contestației în anulare nu se mai aplică regulile procedurale de la judecata în primă instanță, respectiv, după caz, apel sau recurs, privind comunicarea întâmpinării către contestator[2].

Compunerea completului de judecată este aceeași ca și pentru judecarea pricinii în care s-a dat hotărârea atacată. În legătură cu compunerea instanței, trebuie reținut că, potrivit actualei reglementări, spre deosebire de cea anterioară, judecătorul care a pronunțat hotărârea prin care s-a soluționat cauza nu poate judeca aceeași pricină în contestație în anulare, acesta aflându-se, în acest caz, într-o situație de *incompatibilitate absolută* [art. 41 alin. (1) C.proc.civ.]. Incompatibilitatea privește atât judecata contestației în anulare cu referire la admisibilitatea ei, cât și judecarea în fond a pricinii ca urmare a admiterii contestației, deoarece dispozițiile art. 41 alin. (1) C.proc.civ. nu disting sub acest aspect.

În cazul contestației în anulare de drept comun, pot fi administrate *probe noi*, concluzie desprinsă din prevederile art. 504 alin. (2) C.proc.civ., potrivit cărora contestația în anulare devine admisibilă dacă nelegala citare a contestatorului a fost invocată prin

[1] Referitor la regula judecării contestației în anulare potrivit regulilor procedurale aplicabile judecății finalizate cu hotărârea atacată, în literatura de specialitate s-a arătat că aceasta nu are în vedere aplicarea procedurii filtrului din recurs, atunci când obiectul contestației îl constituie o hotărâre a Înaltei Curți de Casație și Justiție, deoarece, prin ipoteză, această procedură a fost parcursă, iar recursul soluționat prin hotărârea atacată pe calea contestației a fost declarat admisibil. A se vedea, în acest sens, T.C. Briciu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1160-1161.

[2] Referitor la ultima teză a alin. (2) al art. 508 C.proc.civ., s-a ridicat problema admisibilității unei amânări, la cererea contestatorului, pentru a lua la cunoștință de întâmpinare. S-a apreciat că un asemenea termen ar putea fi acordat, interesul soluționării contestației aparținând contestatorului. Legat de acest aspect, a fost exprimată și opinia că formularea textului exclude acordarea unui termen în acest scop contestatorului, pentru aceeași soluție pledând și argumentul potrivit căruia contestatorul și-a asumat calea extraordinară de atac cu toate rigorile impuse de judecata într-o procedură de urgență. A se vedea G. Boroi, *Contestația...*, p. 389.

cererea de recurs, dar instanța a respins acest motiv pentru că avea nevoie de verificări de fapt incompatibile cu recursul.

În actuala reglementare sunt prevăzute în mod expres *soluțiile* pe care le poate adopta instanța în cazul admiterii contestației în anulare.

Astfel, conform art. 508 alin. (3) C.proc.civ., dacă motivul de contestație este întemeiat, instanța va pronunța *o singură hotărâre* prin care *va anula hotărârea atacată* și *va soluționa cauza*. Dacă soluționarea cauzei la același termen nu este posibilă, instanța va pronunța o *hotărâre de anulare* a hotărârii atacate și va fixa termen în vederea soluționării cauzei printr-o *nouă hotărâre*[1]. În acest ultim caz, *hotărârea de anulare nu poate fi atacată separat*.

În caz de admitere a contestației în anulare pentru motivul referitor la nelegala citare a părții la termenul la care a avut loc judecata, *se anulează hotărârea* pronunțată în urma unei proceduri neregulate și se trece la *judecata din nou a pricinii*.

Dacă s-a admis contestația în anulare specială pe motivul necompetenței absolute a instanței care a pronunțat hotărârea atacată, *se va anula această hotărâre* și se va pronunța o *hotărâre de declinare a competenței* în favoarea instanței competente sau a organului cu activitate jurisdicțională competent, potrivit legii. Dacă însă cererea este de competența unui organ al statului fără activitate jurisdicțională, atunci se va pronunța o hotărâre de respingere a cererii ca inadmisibilă, iar dacă se apreciază că este competent un organ de jurisdicție dintr-un alt stat, cererea va fi respinsă ca nefiind de competența instanțelor române.

Când s-a invocat motivul prevăzut de art. 503 alin. (2) pct. 2 C.proc.civ., prin admiterea contestației în anulare *se anulează hotărârea* pronunțată în recurs [sau în apel, potrivit art. 503 alin. (3) C.proc.civ.], în condiții de eroare materială, iar *calea de atac se rejudecă*.

Admiterea contestației în anulare pentru motivele vizate de art. 503 alin. (2) pct. 3 și 4 C.proc.civ. poate să ducă la *anularea hotărârii atacate*, dacă prin cercetarea motivului de casare ori a recursului omis se ajunge la o *casare totală* din cauza interdependenței motivului sau recursului respectiv cu celelalte motive sau recursuri. În cazul în care motivul a cărui cercetare a fost omisă, respectiv, după caz, recursul omis atrag *casarea parțială*, se va proceda la *completarea judecării recursului*, soluția dată acestuia în fond urmând a fi modificată în limitele admiterii motivului sau recursului omis. În această din urmă situație, toate motivele de casare care au fost examinate și respinse ca neîntemeiate nu mai sunt cercetate din nou, existând, în privința lor, autoritate de lucru judecat. Aceeași soluție este incidentă în cazul admiterii contestației în anulare atunci când instanța de apel a omis să se pronunțe asupra unuia dintre apelurile declarate în cauză, potrivit art. 503 alin. (3) raportat la art. 503 alin. (2) pct. 4 C.proc.civ.

Apreciem că, și în materia rejudecării fondului ca efect al admiterii unei contestații în anulare (a rejudecării recursului, după caz), se aplică principiul *non reformatio in peius*, deci contestatorului nu i se poate crea o situație mai grea decât aceea pe care a avut-o în momentul în care a formulat contestația în anulare.

[1] Așadar, în acest caz, vor exista două hotărâri: cea de anulare a sentinței sau deciziei atacate cu contestația în anulare și cea asupra fondului sau, după caz, a recursului sau a apelului.

Potrivit art. 508 alin. (4) C.proc.civ., hotărârea dată în contestație în anulare este *supusă aceloraşi căi de atac ca şi hotărârea atacată*, dispoziție ce constituie o aplicare a principiului *accesorium sequitur principale*, contestația în anulare având un caracter accesoriu, din punct de vedere procedural, în raport de judecata propriu-zisă, în fond sau în recurs. Față de obiectul acesteia, rezultă că *hotărârea pronunțată într-o contestație în anulare specială* este *definitivă*. Pentru *contestația în anulare de drept comun*, hotărârea ce se va pronunța este *susceptibilă de recurs* numai dacă s-a atacat (pe calea contestației în anulare) o decizie dată în apel sau o sentință pronunțată în acele materii în care dreptul de apel este suprimat de lege. *Împotriva hotărârilor pronunțate în contestații în anulare nu poate fi exercitat apelul*, deoarece hotărârile de primă instanță rămase definitive nu pot fi atacate pe calea contestației în anulare, partea neavând un drept de opțiune între contestația în anulare şi apel, iar art. 504 alin. (2) C.proc.civ. vizează numai recursul, nu şi apelul.

Împotriva hotărârii date într-o contestație în anulare poate fi introdusă o cerere de *revizuire* sau chiar o *contestație în anulare*, în condițiile şi pentru motivele prevăzute de lege.

De asemenea, în condițiile legii, hotărârea poate forma obiectul unei cereri de îndreptare a greşelilor materiale strecurate în cuprinsul ei, de lămurire sau de înlăturare a dispozițiilor potrivnice, respectiv de completare.

În măsura în care este susceptibilă de executare silită, hotărârea dată într-o contestație în anulare mai poate forma şi obiectul unei *contestații la titlu*, dacă se cere instanței care a pronunțat-o să lămurească înțelesul, întinderea şi aplicarea dispozitivului.

Calea de atac declarată împotriva unei hotărâri date într-o contestație în anulare se va judeca potrivit dispozițiilor legale ce reglementează calea de atac respectivă.

Secțiunea a 5-a. Revizuirea

§1. Caracterizare. Sediul materiei

Revizuirea este o *cale de atac extraordinară, de retractare şi nesuspensivă de executare*[1]. Ca regulă, ea se poate exercita, în cazurile şi condițiile expres prevăzute de lege, împotriva hotărârilor pronunțate asupra fondului sau care evocă fondul. La fel ca în cazul contestației în anulare, dispozițiile care reglementează revizuirea sunt de strictă interpretare şi aplicare atât în ceea ce priveşte condițiile de admisibilitate, cât şi motivele de exercitare[2].

Sediul materiei îl constituie art. 509-513 C.proc.civ.

[1] Pentru o cercetare cu caracter monografic, a se vedea A. TABACU, *op. cit.*, 2013. Pentru reglementarea anterioară, a se vedea GH.I. CHIVULESCU, I.V. SOCEC, *Revizuirea în dreptul procesual al R.P.R.*, Ed. Ştiințifică, Bucureşti, 1961, p. 207-297.

[2] A se vedea şi L. BARAC, *Inadmisibilitatea unor soluții de trimitere a cauzelor, în ipoteza admiterii unei cereri de revizuire, independent de motivul de revizuire identificat în cauză*, în Juridica nr. 3/2000, p. 107-110.

§2. Obiectul revizuirii

Potrivit art. 509 alin. (1) C.proc.civ., pot forma obiect al revizuirii *hotărârile pronunțate asupra fondului*, precum şi *cele care evocă fondul*. Aşadar, *de lege lata*, spre deosebire de reglementarea anterioară, cu excepțiile prevăzute de lege, condiția evocării fondului priveşte toate hotărârile care fac obiect al revizuirii.

Sub imperiul reglementării Codului de procedură civilă din 1865, această condiție era prevăzută în mod expres doar pentru hotărârile date de instanța de recurs. Cu toate acestea, în literatura de specialitate[1] s-a susținut în mod constant că revizuirea, spre deosebire de recurs, vizează hotărâri prin care s-a antamat fondul pretenției deduse judecății, extinzându-se astfel această cerință pentru toate hotărârile care formau obiectul revizuirii. În egală măsură, s-a subliniat că această condiție nu era necesară în cazul anumitor motive de revizuire chiar cu privire la hotărârile date de instanța de recurs[2].

Preluând aceste dezvoltări doctrinare şi jurisprudențiale, reglementarea actuală prevede *condiția evocării fondului pentru toate hotărârile ce fac obiectul revizuirii*, cu excepțiile expres prevăzute de lege.

Cât priveşte *noțiunea de „hotărâre care evocă fondul"*, aceasta include:

– hotărârile primei instanțe, mai puțin cele prin care cererea de chemare în judecată a fost respinsă sau anulată în temeiul unei excepții procesuale, fără a fi analizată în fond;

– hotărârile instanței de apel prin care a fost respins apelul ca nefondat sau prin care s-a admis apelul şi s-a schimbat în tot sau în parte sentința atacată;

– hotărârile instanței de apel prin care s-a evocat fondul după anularea hotărârii primei instanțe[3];

– hotărârile instanței de recurs date ca urmare a rejudecării fondului după casarea cu reținere;

[1] A se vedea: I. STOENESCU, *Probleme noi ale revizuirii în procesul civil*, în J.N. nr. 8/1965, p. 35; GR. PORUMB, *Codul comentat*, vol. II, p. 92; I. STOENESCU, S. ZILBERSTEIN, *Căile de atac*, p. 82; I. DELEANU, *Tratat 2000*, vol. II, p. 467-468; I. LEŞ, *Tratat 2001*, p. 626-628; M. TĂBÂRCĂ, *Drept procesual civil 2005*, vol. II, p. 170-175; V.M. CIOBANU, G. BOROI, T.C. BRICIU, *Curs selectiv 2011*, p. 385; a se vedea şi L. BARAC, *Unele reflecții privind obiectul revizuirii*, în Juridica nr. 6/2000, p. 218-220.

[2] A se vedea, pentru dezvoltări: G. BOROI, D. RĂDESCU, *Codul comentat şi adnotat 1994*, p. 557; V.M. CIOBANU, G. BOROI, T.C. BRICIU, *Curs selectiv 2011*, p. 385.

[3] În legătură cu evocarea fondului în calea de atac, în literatura de specialitate a fost exprimat şi punctul de vedere că aceasta presupune reținerea unei alte situații de fapt în urma analizei probelor sau în urma aplicării altor dispoziții legale la împrejurări de fapt deja stabilite, de natură să conducă la o altă dezlegare a raportului juridic litigios, astfel încât hotărârile prin care se resping căile de atac, păstrându-se situația de fapt nu sunt susceptibile de revizuire. Numai dacă din considerentele deciziei rezultă că instanța a schimbat situația de fapt, păstrând totuşi soluția atacată, revizuirea este admisibilă. În egală măsură, s-a arătat că faptul de a se admite calea de atac nu este de natură, numai prin aceasta, să conducă la concluzia reanalizării situației de fapt şi deci a evocării fondului – M. TĂBÂRCĂ, *Drept procesual civil 2014*, vol. III, p. 265. În ceea ce ne priveşte, alături de alți autori [O. SPINEANU-MATEI, în G. BOROI (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 978], apreciem că, în cazul apelului, datorită caracterului devolutiv al acestei căi de atac, hotărârea dată de instanța de apel întruneşte condiția evocării fondului, indiferent dacă apelul a fost admis sau respins, cu excepția cazului respingerii sau anulării apelului pentru motive care au împiedicat analiza sa pe fond. Pentru alte dezvoltări cu privire la noțiunea de „evocare a fondului", a se vedea şi G. BOROI, *Revizuirea. Procedura revizuirii*, în *Conferințele NOUL COD DE PROCEDURĂ CIVILĂ*, http://www.inm-lex.ro/NCPC/doc/Brosura%20NCPC.pdf (citat în continuare *Revizuirea...*), p. 392-393.

– hotărârile date în fond, după sau odată cu admiterea altei cereri de revizuire;

– hotărârile date în fond, ca urmare a admiterii unei contestații în anulare;

– hotărârile de fond în contestațiile la executare propriu-zise formulate de terți sau de debitor, în cazurile în care legea permite ca pe această cale să se invoce apărări de fond.

Dimpotrivă, în regulă generală, *nu pot face obiectul revizuirii hotărârile prin care nu se analizează sau nu se evocă fondul*, cum ar fi: hotărârea de declinare a competenței; ordonanța președințială[1]; regulatorul de competență; hotărârea de expedient[2]; hotărârea prin care se respinge sau se anulează apelul în temeiul unei excepții procesuale[3]; hotărârile instanței de recurs prin care s-a respins recursul ca nefondat[4] sau ca tardiv[5], hotărârile prin care s-a anulat recursul ca neregulat introdus, netimbrat ori nemotivat[6] și hotărârile prin care s-a constatat perimarea recursului[7].

De asemenea, nu sunt supuse revizuirii deciziile de casare intermediare (hotărâri prin care s-a admis recursul și s-a casat cu reținere sau cu trimitere)[8] și nici încheierile prin care instanța de recurs explicitează dispozitivul deciziei pronunțate în recurs ori îndreaptă erori materiale strecurate în cuprinsul deciziei[9].

[1] Jud. Sibiu, s. civ., sent. nr. 786 din 26 ianuarie 2010, portal.just.ro. Cu toate acestea, trebuie reținut că, potrivit art. 1001 alin. (1) C.proc.civ., autoritatea de lucru judecat poate privi două ordonanțe președințiale, cu condiția însă ca împrejurările care au stat la baza adoptării lor să nu se fi modificat. Așa fiind, urmează să admitem că revizuirea pentru contrarietate de hotărâri este admisibilă și în cazul a două ordonanțe contradictorii, cu condiția ca împrejurările de fapt care au stat la baza acestora să fie neschimbate. A se vedea și C.A. Cluj, s. civ., de mun. și asig. soc., min. și fam., dec. nr. 196/R din 28 ianuarie 2010, portal.just.ro.

[2] A se vedea, pentru reglementarea anterioară: Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 750/1981, în R.R.D. nr. 2/1982, p. 62; G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 556; I. Deleanu, *Tratat 2000*, vol. II, p. 169; I. Leș, *Tratat 2001*, p. 636. Sub imperiul aceleiași reglementări, s-a apreciat însă și că un răspuns global negativ este excesiv, deoarece hotărârea de expedient este o hotărâre prin care se rezolvă fondul cauzei, chiar dacă este urmarea înțelegerii părților, astfel încât ar putea exista interes să se folosească revizuirea pentru unele motive, cum ar fi motivul prevăzut de art. 322 pct. 3 C.proc.civ. 1865 [dacă obiectul pricinii nu se află în ființă – actualul art. 509 alin. (1) pct. 2 C.proc.civ. – *n.n.*] sau motivul vizat de art. 322 pct. 6 C.proc.civ. 1865 [dacă, de exemplu, reprezentantul minorului ar fi fost de rea-credință – actualul art. 509 alin. (1) pct. 7 C.proc.civ. – *n.n.*] – a se vedea V.M. Ciobanu, *Tratat 1997*, vol. II, p. 435.

[3] C.A. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 1879/1999, în Juridica nr. 1/2001, p. 42.

[4] În jurisprudență s-a decis în mod constant că, prin respingerea recursului ca nefondat, instanța de recurs nu evocă fondul, deoarece analiza acestei instanțe se rezumă la analiza motivelor de casare, care, prin ipoteză, nu presupun analiza fondului. Revizuirea hotărârilor instanței de recurs prin care recursul este respins ca nefondat este admisibilă numai în ipotezele expres prevăzute de lege. A se vedea, în acest sens: C.A. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 724/1999; C.A. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 2503/2002, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 646; C.S.J., s. civ., dec. nr. 2623/2001, în B.J. Baza de date; C.A. Timișoara, s. civ., dec. nr. 1248 din 31 mai 2006; Trib. Argeș, s. civ., dec. nr. 1775/R din 3 noiembrie 2008; Trib. Galați, dec. civ. nr. 698 din 30 septembrie 2013; Trib. Dâmbovița, dec. nr. 1128 din 17 decembrie 2013, disponibile pe portal.just.ro.

[5] C.A. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 784/1999, în Juridica nr. 10/2000, p. 402; dec. nr. 1687/2000, în C.P.J.C. 2000, p. 484, nr. 153; s. confl. și lit. de mun., dec. nr. 225/2002, în R.R.D.M. nr. 2/2002, p. 137, nr. 35.

[6] C.A. Timișoara, s. I civ., dec. nr. 795 din 29 mai 2013, portal.just.ro.

[7] Desigur că, în asemenea cazuri, poate fi atacată cu revizuire hotărârea de fond care a fost menținută ca urmare a respingerii, anulării sau perimării recursului.

[8] C.S.J., s. civ., dec. nr. 1800/1992, în Dreptul nr. 8/1993, p. 86-87; s. cont. adm., dec. nr. 389/1992, în C.D. 1990-1992, p. 653; C.A. Timișoara, dec. civ. nr. 35/1995, în Revista Cercului juridic bănățean nr. 3/1995, p. 50, nr. 1.

[9] C.A. Oradea, s. com. și de cont. adm. și fisc., dec. nr. 480 din 13 decembrie 2007, portal.just.ro.

Nu ar fi susceptibile de revizuire, întrucât nu sunt hotărâri asupra fondului sau prin care se evocă fondul, hotărârea prin care s-a respins o contestație în anulare[1] ori hotărârea prin care s-a admis contestația în anulare și s-a fixat termen pentru rejudecarea recursului[2] sau hotărârea prin care s-a respins o altă cerere de revizuire.

Trebuie reținut însă că, *pentru motivele prevăzute expres de lege*, respectiv cele reglementate la art. 509 alin. (1) pct. 3 C.proc.civ., dar numai în ipoteza judecătorului[3], pct. 4 și pct. 7-10 ale aceluiași articol, sunt supuse revizuirii și *hotărârile care nu evocă fondul* [art. 509 alin. (2) C.proc.civ.].

În sfârșit, este de menționat că, în materia divorțului, dacă unul dintre soți s-a recăsătorit, hotărârea definitivă prin care s-a desfăcut căsătoria nu este supusă revizuirii în ceea ce privește divorțul [art. 927 alin. (3) C.proc.civ.]. Interdicția privește numai partea din hotărâre referitoare la divorț, nu și cea privitoare la celelalte capete accesorii soluționate prin hotărârea de divorț.

Referitor la obiectul cererii de revizuire, trebuie avute în vedere și dispozițiile art. 459 alin. (1) C.proc.civ., potrivit cărora căile extraordinare de atac nu pot fi exercitate atâta timp cât este deschisă calea de atac a apelului. Din aceste prevederi legale, care reglementează ordinea de exercitare a căilor de atac, rezultă o a doua condiție de admisibilitate a revizuirii care privește obiectul acesteia, și anume aceea că pot forma obiect al revizuirii *numai hotărârile care nu sunt sau nu mai sunt susceptibile de apel*. Trebuie reținut însă că, spre deosebire de celelalte două căi de atac extraordinare (recursul și contestația în anulare), care, potrivit art. 459 alin. (2) și art. 504 alin. (1) C.proc.civ., nu pot fi folosite *omisso medio*, *revizuirea poate fi exercitată chiar dacă partea interesată nu a exercitat calea de atac a apelului*[4]. În plus, întrucât, spre deose-

[1] C.A. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 485/2000 și s. a III-a civ., dec. nr. 2009/2000, în C.P.J.C. 2000, p. 464 și 483, nr. 138 și 152; C.A. Ploiești, dec. civ. nr. 1477 din 7 decembrie 2004, portal.just.ro.

[2] C.A. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 3729, în C.P.J.C. 2000, p. 467, nr. 141.

[3] Această prevedere se explică prin aceea că, pe de o parte, condamnarea judecătorului creează cel puțin aparența faptului că nu a avut loc un proces echitabil, iar, pe de altă parte, limitarea excepției doar la cazul condamnării judecătorului își are rațiunea în aceea că deznodământul procesului a fost decis de acesta – O. Spineanu-Matei, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 982. Se observă că mai poate exista interesul de a fi atacată cu revizuire o hotărâre care, *aparent*, nu evocă fondul și în altă ipoteză vizată de art. 509 alin. (1) pct. 3 C.proc.civ., anume atunci când o atare hotărâre s-a dat în temeiul unui înscris declarat fals în cursul ori în urma judecății. Este cazul hotărârilor instanței de recurs, dacă la judecata recursului au fost produse înscrisuri noi care, ulterior, au fost declarate false. În acest caz, interesul atacării cu revizuire poate exista atunci când soluția pronunțată de instanța de recurs (care, aparent, nu evocă fondul) s-a întemeiat pe înscrisul nou în recurs. De exemplu, intimatul din recurs ar avea interes să solicite revizuirea unei decizii de casare intermediară, pe motiv că înscrisul în baza căruia s-a admis recursul a fost declarat ulterior fals, pentru a evita rejudecarea fondului și a obține respingerea recursului. De asemenea, același interes l-ar avea și recurentul dacă respingerea recursului a fost fondată pe un înscris nou depus în fața instanței de control judiciar. Apreciem că în aceste cazuri, pentru identitate de rațiune, trebuie recunoscută posibilitatea atacării cu revizuire a hotărârii date în recurs. De altfel, hotărârea instanței de recurs este, în realitate, o hotărâre care evocă fondul, câtă vreme a fost pronunțată în temeiul unui înscris care nu a existat la judecata de fond.

[4] În același sens, în literatura de specialitate (G. Boroi, *Revizuirea...*, p. 394-395) s-a arătat că din formularea alin. (1) al art. 459 C.proc.civ. nu rezultă că, dacă nu s-a exercitat apel, calea de atac a revizuirii nu este deschisă, textul vorbind despre imposibilitatea *exercitării* căilor extraordinare de atac (deci și a revizuirii) câtă vreme este deschisă calea de atac a apelului. În prelungirea alin. (1), referitor la raportul apel-recurs, alin. (2) declară inadmisibil recursul *omisso medio*. Astfel, s-a apreciat că revizuirea este admisibilă dacă nu mai este deschisă calea de atac a apelului. Dacă era deschisă calea apelului și nu s-a făcut apel, este admisibilă revizuirea.

bire de recurs, care urmăreşte remedierea erorilor de drept, revizuirea are drept scop, de regulă, îndreptarea erorilor săvârşite în legătură cu starea de fapt stabilită în hotărârea executorie sau definitivă, *cele două căi extraordinare de atac sunt complementare şi, deci, pot fi exercitate concomitent*, însă, conform art. 459 alin. (3) teza a II-a C.proc.civ., într-un asemenea caz, *soluţionarea recursului va avea prioritate*.

§3. Motivele de revizuire

Motivele care justifică exercitarea căii de atac a revizuirii sunt expres şi limitativ prevăzute de art. 509 alin. (1) pct. 1-11 C.proc.civ.[1]

3.1. Dacă instanţa s-a pronunţat asupra unor lucruri care nu s-au cerut sau nu s-a pronunţat asupra unui lucru cerut ori s-a dat mai mult decât s-a cerut

Acest motiv de revizuire este o aplicare a principiului disponibilităţii, precum şi a obligaţiei instanţei de a judeca toate pretenţiile deduse judecăţii. Potrivit art. 9 alin. (2) C.proc.civ., obiectul şi limitele procesului sunt stabilite prin cererile şi apărările părţilor, iar, conform art. 22 alin. (6) C.proc.civ., judecătorul trebuie să se pronunţe asupra a tot ceea ce s-a cerut, fără însă a depăşi limitele învestirii, în afară de cazurile în care legea ar dispune altfel. Aşadar, instanţa este ţinută să respecte cadrul procesual fixat de părţi, dar, în limitele acestui cadru, trebuie să soluţioneze pricina în întregul ei. Dacă nu au fost respectate aceste reguli şi hotărârea nu este sau nu mai este susceptibilă de apel şi a evocat fondul, partea poate obţine desfiinţarea ei pe calea revizuirii.

Motivul de revizuire prevăzut de art. 509 alin. (1) pct. 1 C.proc.civ. are în vedere *trei ipoteze* – prima şi a treia sunt cazuri de *ultra petita*, mai exact prima, de *extra petita*, iar a treia, de *plus petita* şi cea de-a doua ipoteză este un caz de *minus petita*. Trebuie reţinut că acest text de lege se referă la obiectul cererilor cu care a fost sesizată instanţa, deci la *pretenţiile concrete formulate de părţi prin cereri* având natura juridică a cererii de chemare în judecată. Este vorba, aşadar, de pretenţiile formulate de reclamant în cererea de chemare în judecată, de pârât în cererea reconvenţională, de oricare dintre părţile iniţiale în cererile de intervenţie forţată, de terţul intervenient în cererea de intervenţie voluntară principală. Motivul de revizuire vizează atât cererile principale, cât şi cele accesorii, în măsura în care acestea nu au rămas fără obiect ca urmare a soluţiei date cererii principale, precum şi cererile cu caracter subsidiar, în măsura în care cererea principală a fost admisă sau, după caz, respinsă[2].

[1] Pentru unele dispoziţii speciale în materie de revizuire, a se vedea art. 30 şi urm. din Legea nr. 273/2004 privind procedura adopţiei.

[2] Spre exemplu: dacă s-a cerut rezoluţiunea unui contract, precum şi restituirea prestaţiilor executate în temeiul acestuia, respingerea capătului principal face inutilă cercetarea celui accesoriu, astfel încât partea nu s-ar putea plânge că instanţa ar fi săvârşit o *minus petita;* dacă pârâtul introduce o cerere reconvenţională subsidiară, prin care solicită ca, în eventualitatea admiterii cererii în revendicare a reclamantului, acesta să fie obligat să îi plătească suma ce reprezintă cheltuielile pe care le-a făcut cu repararea imobilului în litigiu, respingerea cererii în revendicare lasă fără obiect cererea subsidiară formulată de pârât; dacă reclamantul cere, în principal, anularea contractului, iar, în subsidiar, rezoluţiunea lui, admiterea capătului de cerere principal face inutilă cercetarea capătului subsidiar.

Nu se poate vorbi de o *extra petita* sau de o *minus petita* atunci când instanţa de recurs reţine din oficiu un motiv de casare de ordine publică neinvocat de recurent (după ce, în prealabil, l-a pus în dezbaterea părţilor), respectiv nu reţine din oficiu un motiv de casare de ordine publică, neinvocat de recurent în termen, deşi putea să o facă[1]. De asemenea, nu se poate vorbi de *minus petita* în cazul omisiunii instanţei de a se pronunţa asupra cererii privind acordarea unui nou termen pentru angajarea unui apărător[2] sau asupra unei excepţii procesuale[3] ori a unei apărări invocate de parte[4] şi nici atunci când instanţa nu s-a pronunţat pe fond deoarece a rezolvat cauza pe baza unei excepţii peremptorii[5].

Prima ipoteză, când instanţa s-a pronunţat asupra unor lucruri care nu s-au cerut (*extra petita*), are în vedere situaţia în care instanţa s-a pronunţat, din eroare, şi asupra unor lucruri care nu s-au cerut nici în scris şi nici verbal, atunci când legea permite acest lucru. Ipoteza se poate întâlni, spre exemplu, dacă reclamantul a cerut numai obligarea pârâtului la plata unei sume datorate şi instanţa îi acordă şi dobânzi; dacă s-a solicitat numai restituirea bunului, însă instanţa l-a obligat pe pârât şi la plata fructelor; în cazul în care s-a cerut obligarea pârâtului la plata de despăgubiri pentru neexecutarea obligaţiei contractuale, iar instanţa dispune şi rezoluţiunea contractului; se acordă executarea provizorie judecătorească, deşi aceasta nu a fost cerută; se acordă un termen de graţie, fără a exista o cerere în acest sens a debitorului; se dispune evacuarea locatarului, deşi s-a cerut numai obligarea lui la plata chiriei; instanţa a acordat cheltuieli de judecată, fără ca acestea să fi fost cerute; admiţând o cerere de stabilire a paternităţii, instanţa a dispus ca minorul să poarte numele tatălui, în lipsa unei astfel de cereri etc. În literatura de specialitate[6] s-a arătat că revizuirea este admisibilă şi în cazul în care capătul de cerere nesolicitat a fost respins, deoarece este posibil ca partea să fie prejudiciată şi atunci când instanţa respinge o pretenţie nesolicitată. De exemplu, reclamantul revendică un imobil, iar instanţa, respingându-i cererea, stabileşte şi faptul că el nu are dreptul la fructele culese de posesor. Soluţia se justifică pe considerentul că art. 509 alin. (1) pct. 1 C.proc.civ. nu face nicio distincţie în funcţie de modul în care s-a rezolvat pretenţia nesolicitată. Singura deosebire constă în faptul că, dacă instanţa a admis un capăt de cerere nesolicitat de reclamant, interesul de a introduce cererea de revizuire aparţine pârâtului, iar dacă l-a respins, reclamantul este cel care justifică interesul de a ataca hotărârea.

Revizuirea *nu este însă admisibilă* pentru această ipoteză atunci când instanţa a comis o *greşeală de judecată*, în sensul că a soluţionat o cerere formulată cu încălcarea dispoziţiilor legale privind termenul de exercitare (de exemplu: reclamantul şi-a modificat cererea de chemare în judecată după primul termen de judecată la care a fost legal citat şi, deşi pârâtul nu şi-a exprimat în mod expres acordul la această modificare,

[1] C.A. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 656 din 28 septembrie 2004, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 648.

[2] C.A. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 97/2003, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 648.

[3] C.A. Bucureşti, s. confl. de mun. şi lit. de mun., dec. nr. 948/2002, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 648.

[4] C.A. Târgu-Mureş, dec. civ. nr. 386/R din 11 septembrie 2014, portal.just.ro.

[5] C.A. Bucureşti, s. confl. de mun. şi lit. de mun., dec. nr. 225/2002 şi dec. nr. 1002/2002, în R.R.D.M. nr. 2/2002, p. 137 şi nr. 3/2002, p. 139.

[6] G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat şi adnotat 1994*, p. 559.

instanța s-a pronunțat și asupra capătului de cerere formulat peste termen; instanța de apel a primit și soluționat o cerere nouă, inadmisibilă în apel), ori dacă se pretinde că instanța a admis un capăt de cerere în mod nelegal, întrucât pretenția formulată ar fi fost contrară normelor de drept substanțial[1].

De asemenea, prima ipoteză a art. 509 alin. (1) pct. 1 C.proc.civ. nu are în vedere acele situații în care instanța este *obligată să se pronunțe din oficiu asupra unor cereri*, de exemplu, în materie de divorț, art. 918 alin. (2) și (3) C.proc.civ. obligă instanța să se pronunțe, chiar în lipsa solicitării reclamantului, cu privire la exercitarea autorității părintești, contribuția părinților la cheltuielile de creștere și educare a copiilor, numele pe care îl vor purta soții după divorț.

Cea de *a doua ipoteză* a textului, când instanța nu s-a pronunțat asupra unui lucru cerut *(minus petita)*, are în vedere situația în care instanța a omis să soluționeze un capăt de cerere, mai exact, când nu s-a pronunțat asupra tuturor cererilor formulate în termen, indiferent dacă ele au caracter principal, accesoriu, incidental sau adițional. De exemplu: instanța nu s-a pronunțat asupra cheltuielilor de judecată solicitate, asupra cererii reconvenționale, a cererii de intervenție voluntară sau forțată, asupra cererii de încuviințare a executării provizorii etc.

Pe de altă parte, nu constituie temei de revizuire faptul că instanța, după ce a cercetat toate capetele de cerere, a admis pretențiile numai în parte sau a respins un capăt de cerere.

Revizuirea este inadmisibilă pentru acest motiv și în situația în care unele capete de cerere accesorii au fost rezolvate implicit prin respingerea capătului de cerere principal. Astfel, dacă s-a respins cererea de divorț, implicit au fost respinse și cererile accesorii prevăzute la art. 918 C.proc.civ., deoarece, în mod logic, acestea nu puteau fi soluționate decât în măsura desfacerii căsătoriei[2], respingerea cererii în stabilirea paternității implică și respingerea cererii prin care se solicită pensie de întreținere; când se respinge cererea în revendicare se respinge implicit și capătul privitor la daune pentru lipsa de folosință etc.[3]

Pentru a se putea folosi revizuirea, este necesar ca instanța să fi fost sesizată cu cererea respectivă. Dacă însă instanța nu a primit cererea, dispunând respingerea ei ca tardivă sau ca inadmisibilă, cel interesat poate uza de calea apelului sau, după caz, a recursului, iar nu de cea a revizuirii.

Partea a cărei cerere nu a fost rezolvată nu este obligată să invoce această omisiune a instanței prin intermediul revizuirii. Ea poate lua ulterior, mai ales când a pierdut termenul de revizuire, calea unei cereri principale, deoarece nu există autoritate de lucru judecat cu privire la cererea rămasă nesoluționată. În egală măsură, partea are deschisă și posibilitatea de a recurge la procedura completării hotărârii, procedură prevăzută de art. 444 și urm. C.proc.civ.

A treia ipoteză a art. 509 alin. (1) pct. 1 C.proc.civ., când instanța a dat mai mult decât s-a cerut *(plus petita)*, vizează acele situații în care, deși nu a intervenit o majorare a pretențiilor deduse judecății, se acordă mai mult decât s-a solicitat. De exemplu, reclamantul pretinde prin cerere obligarea pârâtului la plata sumei de 380.000 lei și instanța îi acordă 500.000 lei sau reclamantul solicită dreptul de uzufruct și instanța îi recunoaște dreptul de proprietate ori pretinde 1/3 din imobilul supus împărțelii, iar instanța îi stabilește o cota de 1/2[1].

Se remarcă faptul că, în reglementarea actuală, în cazul ipotezelor de *extra* și *plus petita*, nu mai există posibilitatea exercitării și a recursului, motivul de recurs prevăzut de art. 304 pct. 6 C.proc.civ. 1865 nemairegăsindu-se, *de lege lata*, printre motivele de casare. În schimb, în ceea ce privește *minus petita*, și în sistemul codului actual se poate folosi, după cum am precizat deja, procedura completării hotărârii (art. 444 C.proc.civ.).

3.2. Dacă obiectul pricinii nu se află în ființă

Revizuirea poate fi cerută pentru acest motiv dacă, *printr-o hotărâre care nu este sau nu mai este susceptibilă de apel și care evocă fondul, cu o singură condamnare*, debitorul a fost obligat să predea creditorului *un lucru cert și determinat, iar acesta a pierit*, astfel încât executarea în natură o obligației de predare a bunului nu mai este posibilă[2].

---

[1] G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 559. Dacă instanța de recurs, admițând recursul, a admis doar în parte apelul și a schimbat sentința în privința unui capăt de cerere din acțiune, nu înseamnă că s-a pronunțat asupra unui lucru care nu s-a cerut – C.A. Cluj, s. civ., dec. nr. 520/2000, în C.P.J. 2000, p. 394. Revizuirea nu este admisibilă pentru *extra petita* nici în ipoteza în care instanța s-a pronunțat în limitele în care a fost învestită de reclamant – C.A. București, s. a VI-a com., dec. nr. 690/2002, în C.J. nr. 6/2002, p. 58.

[2] I.C.C.J., s. civ. și propr. int., dec. nr. 6498/2008, *apud* M.M. Pivniceru, G. Protea, *Revizuirea în procesul civil. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2010 (citat în continuare *Revizuirea*), p. 77.

[3] Aceeași este situația și în cazul în care soluția cu privire la o cerere incidentală sau cu caracter subsidiar depinde de rezolvarea dată cererii principale (de exemplu, cererea de chemare în garanție formulată de pârât devine lipsită de obiect sau de interes dacă se respinge cererea de chemare în judecată) ori atunci când instanța a dispus disjungerea cererii incidentale pe motiv că ar fi întârziat judecata cererii principale – G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 560.

[1] Nu se poate invoca prin acest motiv faptul că instanța supremă a casat cu trimitere la o altă instanță decât cea care a pronunțat hotărârea casată, fără să existe cererea de strămutare, deoarece art. 313 C.proc.civ. 1865 (actualul art. 497 C.proc.civ. – *n.n.*) îngăduie o atare soluție – C.S.J., s. civ., dec. nr. 2636/1994, în C.D. 1994, p. 125. Împrejurarea că părțile nu ceruseră judecata în lipsă și, totuși, instanța a soluționat cauza nu înseamnă că s-a dat mai mult decât s-a cerut – C.A. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 386/1999, în Juridica nr. 10/2000, p. 402. Întrucât cererea de mărire a câtimii obiectului acțiunii poate fi formulată până la închiderea dezbaterilor asupra fondului și se consemnează în încheierea de ședință, fără a fi necesar consimțământul pârâtei, nu se poate reține că instanța a acordat mai mult decât s-a cerut, în cazul în care reclamanta, după efectuarea mai multor expertize în cauză, și-a mărit verbal, în cursul dezbaterilor, câtimea obiectului cererii, solicitând valoarea actualizată a lucrărilor executate și neplătite – C.S.J., s. com., dec. nr. 76/1999, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 650.

[2] S-a decis că, în situația în care, printr-o hotărâre judecătorească definitivă, s-a dispus anularea măsurii desfacerii contractului de muncă al salariatei contestatoare și reintegrarea ei în postul deținut, împrejurarea că, între timp, postul în care urma a se efectua reintegrarea s-a desființat, nu justifică admiterea cererii de revizuire a unității, întemeiată pe dispozițiile art. 322 pct. 3 C.proc.civ. 1865 [actualul art. 509 alin. (1) pct. 2 C.proc.civ. – *n.n.*] – C.A. Alba Iulia, dec. civ. nr. 714/1995, cu *Notă aprobativă* de Gr. Giurcă și *Notă explicativă* de Șt. Beligrădeanu, în Dreptul nr. 6/1996, p. 91-100. A se vedea și C.A. București, s. a VII-a civ., confl. de mun. și asig. soc., dec. nr. 55/R/2008, *apud* M.M. Pivniceru, G. Protea, *Revizuirea*, p. 82-83. Revizuirea nu este admisibilă nici dacă obiectul pricinii există fizic, dar i s-a schimbat situația (pe teren s-a edificat o construcție), urmând ca cel interesat să uzeze de un alt mijloc procesual – C.S.J., s. civ., dec. nr. 4967/2000, în P.R. nr. 3/2001, p. 40, nr. 99. Dacă partea care a fost obligată să încheie un contract de închiriere cu partea adversă a dispus de spațiu în alte modalități decât aceea stabilită prin hotărâre, nu se poate admite revizuirea pe motiv că obiectul nu mai este în ființă – C.A. Iași, dec. civ. nr. 1287/2000, în C.P.J. 2000, p. 251, nr. 165. Partea obligată prin hotărârea judecătorească să lase în deplină proprietate și liniștită posesie un teren, individualizat prin limite și vecinătăți, nu poate obține revizuirea în temeiul art. 322 pct. 3 C.proc.civ. 1865

În cazul în care obiectul cererii este *pierdut sau piere în cursul procesului*, potrivit art. 204 alin. (2) pct. 3 C.proc.civ., reclamantul are posibilitatea de a-şi modifica (preciza) cererea chiar şi după primul termen la care a fost legal citat şi să solicite *contravaloarea obiectului pierdut sau pierit*. Se admite că revizuirea este admisibilă nu numai când *obiectul cererii a pierit după pronunţarea hotărârii*, ci *şi în cazul în care obiectul a pierit în cursul judecăţii*, chiar dacă reclamantul nu şi-a modificat cererea, din moment ce art. 509 alin. (1) pct. 2 C.proc.civ. nu prevede nicio restricţie în acest sens[1].

În cazul *hotărârilor cu condamnare alternativă*, cererea de revizuire este lipsită de interes, deoarece debitorul poate fi obligat, în temeiul unei asemenea hotărâri, să plătească suma de bani stabilită de instanţă ca reprezentând contravaloarea lucrului.

Alternativ revizuirii, creditorul obligaţiei de predare a unui bun cert şi determinat stabilite printr-o hotărâre cu o singură condamnare mai are la dispoziţie şi un alt mijloc procesual pentru ipoteza în care obligaţia de predare nu mai poate fi executată din cauza pierii bunului. Astfel, potrivit art. 890 şi art. 891 C.proc.civ., în cazul în care predarea silită a unui bun a devenit imposibilă din cauza distrugerii, ascunderii sau deteriorării acestuia ori a altor asemenea împrejurări, dacă în titlul executoriu nu s-a stabilit ce sumă urmează a fi plătită ca echivalent al valorii lucrului în cazul imposibilităţii predării acestuia, *creditorul poate cere instanţei de executare să stabilească această sumă prin hotărâre dată cu citarea părţilor*. Hotărârea este executorie şi este supusă numai apelului. Suspendarea executării acestei hotărâri nu se va putea obţine decât cu consemnarea sumei stabilite. Menţionăm că recursul la mijlocul procedural reglementat de art. 890-891 C.proc.civ. este posibil atunci când dispariţia bunului are loc sau se constată după începerea executării silite a obligaţiei de predare stabilite prin titlul executoriu.

Desigur, partea interesată are la dispoziţie şi o *acţiune de drept comun* prin care poate solicita contravaloarea bunului pierit.

3.3. Dacă un judecător, martor sau expert, care a luat parte la judecată, a fost condamnat definitiv pentru o infracţiune privitoare la pricină sau dacă hotărârea s-a dat în temeiul unui înscris declarat fals în cursul ori în urma judecăţii, când aceste împrejurări au influenţat soluţia pronunţată în cauză[2]

Acest motiv de revizuire are în vedere două ipoteze.

Prima ipoteză se referă la situaţia în care soluţia din hotărârea atacată este rezultatul lipsei de obiectivitate a *judecătorului* sau al comportării *martorului* care a depus mincinos ori a *expertului* care a denaturat adevărul în raportul său[3].

[actualul art. 509 alin. (1) pct. 2 C.proc.civ. – *n.n.*], pe motiv că nu există identitate între terenul revendicat şi cel pe care el îl posedă în fapt – C.A. Bucureşti, s. a III-a civ., dec. nr. 2267/2000, în C.P.J. 2000, p. 471, nr. 144.

[1] A se vedea şi G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat şi adnotat 1994*, p. 561; V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 391.

[2] Sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, Curtea Constituţională, prin dec. nr. 125/2002 (M. Of. nr. 419 din 17 iunie 2002), a respins ca nefondată excepţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art. 322 pct. 4 C.proc.civ. 1865, care avea un conţinut similar celui al actualului art. 509 alin. (1) pct. 3 teza I C.proc.civ.

[3] Anterior, în literatura de specialitate (S. Zilberstein, *Aspecte ale revizuirii în procesul civil*, în J.N. nr. 2/1962, p. 31-32) s-a propus ca prin acest motiv de revizuire să fie avut în vedere şi procurorul, însă legiuitorul nu a preluat această soluţie în actualul Cod de procedură civilă.

În toate cazurile, se cere să existe o *condamnare definitivă pentru o infracţiune privitoare la pricină*[1].

Pentru ca revizuirea să fie admisibilă în această ipoteză a motivului reglementat de art. 509 alin. (1) pct. 3 teza I C.proc.civ., este necesar ca infracţiunea săvârşită de judecător, martor sau expert să fi fost determinantă pentru soluţia la care s-a oprit instanţa a cărei hotărâre se atacă cu revizuire[2].

A doua ipoteză a art. 509 alin. (1) pct. 3 teza I C.proc.civ. vizează situaţia în care hotărârea ce se atacă pe calea revizuirii s-a bazat pe un *înscris declarat fals în cursul sau în urma judecăţii*. Justificarea acestei dispoziţii legale constă în aceea că hotărârea şi-a pierdut temeiul material, întrucât conţinutul înscrisului în baza căruia s-a pronunţat hotărârea nu corespunde realităţii. În acest sens, art. 509 alin. (1) pct. 3 teza I C.proc.civ. prevede în mod expres că, pentru a se putea folosi revizuirea, este nevoie ca înscrisul respectiv să fi fost determinant pentru soluţia la care s-a oprit instanţa. Aşadar, în cazul înscrisului declarat fals, cererea de revizuire este, în principiu, admisibilă, dar instanţa, sesizată cu o astfel de cerere, o va admite sau nu, după cum înscrisul respectiv a influenţat sau nu soluţia pronunţată în cauză[3].

În situaţia în care nu se poate obţine o hotărâre penală de condamnare a judecătorului, a martorului sau a expertului ori de declarare a falsului din cauza existenţei unui impediment la punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale[4], art. 509 alin. (1) pct. 3 teza a II-a C.proc.civ.[5] prevede că instanţa de revizuire se va pronunţa

[1] Urmărirea penală pornită împotriva uneia dintre persoanele la care se referă textul nu este suficientă pentru revizuirea hotărârii; a se vedea, în legătură cu expertul, C.A. Craiova, s. com., dec. nr. 118/2002, în C.J. nr. 4/2002, p. 40.

[2] Această condiţie prevăzută în mod expres în reglementarea actuală de dispoziţiile art. 509 alin. (1) pct. 3 C.proc.civ. reprezintă preluarea unei opinii acceptate unanim în doctrină şi în jurisprudenţa care s-au dezvoltat sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865. A se vedea, în acest sens: S. Zilberstein, *Aspecte ale revizuirii în procesul civil*, în J.N. nr. 2/1962, p. 31; S. Ciocoiu, *Notă* la dec. civ. nr. 2377/1979 a Trib. jud. Dolj, în R.R.D. nr. 3/1981, p. 46-47; I. Deleanu, *Tratat 2000*, vol. II, p. 477-478; M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2005*, vol. II, p. 182; C.A. Galaţi, dec. nr. 185/1907, în R. Dimiu, *Pandectele alfabetice*, p. 424, nr. 2. A se vedea şi Trib. jud. Bistriţa-Năsăud, dec. civ. nr. 263/1971, în R.R.D. nr. 11/1972, p. 167; C.A. Iaşi, dec. civ. nr. 428/2000, în C.P.J. 2000, p. 252, nr. 166.

[3] Pentru doctrina şi jurisprudenţa dezvoltate sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, care reţinuseră în mod constant această condiţie de admisibilitate a revizuirii şi pentru acest motiv, chiar dacă, la data respectivă, art. 322 pct. 4 C.proc.civ. 1865 nu cuprindea o prevedere expresă în acest sens, a se vedea: G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat şi adnotat 1994*, p. 562; V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 392; M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2005*, vol. II, p. 183; C.A. Braşov, dec. nr. 1672/R/1999, în C.P.J. 1999, p. 69, nr. 7; C.A. Iaşi, dec. nr. 969/2002, *apud* M.M. Pivniceru, G. Protea, *Revizuirea*, p. 103.

[4] Partea interesată trebuie să facă dovada că a intervenit un impediment legal la punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale, constatat de organele penale – C.A. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 4258/2000, în C.P.J.C. 2000, p. 473, nr. 145; I.C.C.J., s. civ. şi de propr. int., dec. nr. 6154/2005, www.scj.ro.

[5] Precizăm că, în reglementarea anterioară, până la modificarea Codului de procedură civilă din 1865 prin O.U.G. nr. 138/2000, art. 322 pct. 4 nu reglementa situaţia în care nu se putea obţine o hotărâre penală de condamnare a judecătorului, a martorului sau a expertului ori de declarare a falsului, astfel că în doctrină şi jurisprudenţă s-a decis că însăşi instanţa de revizuire, pe cale incidentală, va verifica şi constanta dacă s-a săvârşit sau nu infracţiunea pretinsă (a se vedea, pentru problemele care se puneau în acel moment: G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat şi adnotat 1994*, p. 562-564; V.M. Ciobanu, *Tratat 1997*, vol. II, p. 440-441). Prin Legea nr. 219/2005, teza finală a art. 322 pct. 4 C.proc.civ. 1865 a fost însă abrogată. Cu toate acestea, prin dec. nr. 66/2008 (M. Of. nr. 142 din 25 februarie 2008), Curtea Constituţională a declarat neconstituţionale dispoziţiile corespunzătoare din Legea nr. 219/2005. Pentru critica procedeului Curţii Constituţionale de constatare a neconstituţionalităţii unei abrogări, a se vedea V.M. Ciobanu, *Curtea Consti-*

mai întâi, pe cale incidentală[1], asupra existenței sau inexistenței infracțiunii invocate[2]. În acest ultim caz, la judecarea cererii va fi citat și cel învinuit de săvârșirea infracțiunii. Textul de lege, care are în vedere ipoteza în care cel acuzat de săvârșirea infracțiunii nu este parte în procesul civil, nu prevede calitatea în care acesta va fi citat în procesul de revizuire. Având în vedere rațiunea dispoziției legale menționate, respectiv protecția celui acuzat de săvârșirea infracțiunii prin asigurarea dreptului său la apărare, apreciem că citarea acestuia se va face ca atare, ca persoană căreia i se impută săvârșirea infracțiunii[3].

3.4. Dacă un judecător a fost sancționat disciplinar definitiv pentru exercitarea funcției cu rea-credință sau gravă neglijență, dacă aceste împrejurări au influențat soluția pronunțată în cauză[4]

Acest motiv de revizuire are în vedere sancționarea disciplinară a judecătorului pentru exercitarea funcției cu rea-credință sau gravă neglijență.

Din prevederile art. 509 alin. (1) pct. 4 C.proc.civ. rezultă că, pentru a se putea invoca acest motiv, trebuie îndeplinite cumulativ următoarele *condiții*:

a) existența unei *sancțiuni disciplinare* pentru exercitarea funcției cu rea-credință sau gravă neglijență, aplicate judecătorului[5].

tuțională – garant al supremației Constituției, putere legiuitoare sau expert parlamentar?, în R.R.D.P. nr. 3/2009, p. 80-81.

[1] S-a arătat că soluția se întemeiază pe argumentul că în litigiul civil nu are importanță latura punitivă, ci dacă fapta judecătorului, a martorului sau a expertului au influențat judecata ori dacă înscrisul este sau nu real, astfel că orice motiv care împiedică răspunderea penală, dar nu conduce la concluzia că fapta nu există, nu poate opri cercetarea falsului în civil – T.C. Briciu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1168-1169. A se vedea și I.C.C.J., s. I civ., dec. nr. 1287 din 6 mai 2014, www.scj.ro. (înscrisul la care se face referire în conținutul dispozițiilor art. 322 pct. 4 C.proc.civ. 1865 nu este doar înscrisul constatat ca fiind fals odată cu stabilirea săvârșirii unei infracțiuni, ci și înscrisul al cărui conținut nu este real, chiar dacă prin operațiunea de alterare a realității nu s-a comis o infracțiune, urmând ca dovada conținutului nereal al înscrisului să fie făcută în fața instanței de revizuire. În această ipoteză se încadrează și situația în care s-a dispus neînceperea urmării penale pentru săvârșirea infracțiunii de fals intelectual, nedovedindu-se intenția agentului poștal de a realiza un fals, în contextul în care, îndeplinind o procedură de afișare a unei recomandate, în mod eronat, din neglijență, a trecut în procesul verbal de predare o dată nereală, aspect care însă, afectează valabilitatea actului procedural).

[2] În literatura de specialitate s-a arătat, în mod întemeiat, că numai constatarea, pe cale incidentală, a infracțiunilor săvârșite de judecător, martor sau expert ori a caracterului fals al înscrisului doveditor determină admisibilitatea revizuirii. Prin urmare, situațiile în care se constată că înscrisul este simulat sau clauzele acestuia nu corespund voinței reale a părților, fiind necesară interpretarea înscrisului, nu deschid calea revizuirii, deoarece, deși, și în aceste ultime două ipoteze, în fapt înscrisul nu corespunde realității, totuși, acesta nu este rezultatul săvârșirii unei infracțiuni de fals – T.C. Briciu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1169.

[3] A se vedea și T.C. Briciu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1169.

[4] Dispozițiile corespunzătoare ale art. 322 pct. 4 C.proc.civ. 1865 au fost apreciate drept constituționale de Curtea Constituțională. A se vedea C.C., dec. nr. 125/2002 (M. Of. nr. 419 din 17 iunie 2002); dec. nr. 372/2006 (M. Of. nr. 454 din 25 mai 2006).

[5] În reglementarea actuală, spre deosebire de art. 322 pct. 4 C.proc.civ. 1865, dispozițiile art. 509 alin. (1) pct. 4 C.proc.civ. fac vorbire în mod expres de sancționarea *judecătorului*, iar nu a unui magistrat, ceea ce este de natură a pune capăt disputei existente anterior cu privire la domeniul de aplicare a acestui motiv de revizuire. A se vedea, pentru dezvoltări sub acest aspect, V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 393.

Exercitarea cu rea-credință sau gravă neglijență a funcției reprezintă *abateri disciplinare* reglementate distinct de Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor. Astfel, conform art. 99^1 din acest act normativ, reaua-credință există „atunci când judecătorul sau procurorul încalcă cu știință normele de drept material ori procesual, urmărind sau acceptând vătămarea unei persoane", iar grava neglijență „atunci când judecătorul sau procurorul nesocotește din culpă, în mod grav, neîndoielnic și nescuzabil, normele de drept material ori procesual";

b) hotărârea de sancționare disciplinară să fie *definitivă*;

c) fapta pentru care a fost sancționat judecătorul să fie *în legătură cu procesul în care s-a pronunțat hotărârea atacată și să fi fost determinantă pentru soluția pronunțată* prin hotărârea a cărei revizuire se cere. Trebuie reținut că legea nu impune ca judecătorul sancționat disciplinar să fi fost și cel care a soluționat cauza[1].

Subliniem că, în cazul acestui motiv de revizuire, nu a mai fost prevăzută posibilitatea instanței de revizuire de a cerceta, pe cale incidentală, existența faptei de exercitare a funcției cu rea-credință sau cu gravă neglijență, dacă există impedimente legale la exercitarea acțiunii disciplinare împotriva judecătorului.

3.5. Dacă, după darea hotărârii, s-au descoperit înscrisuri doveditoare, reținute de partea potrivnică sau care nu au putut fi înfățișate dintr-o împrejurare mai presus de voința părților

Acest motiv tipic de revizuire se referă la *descoperirea de înscrisuri doveditoare*, deci când partea care a pierdut procesul dovedește existența unor înscrisuri care au fost reținute de partea adversă sau care nu au putut fi prezentate dintr-o împrejurare mai presus de voința ei.

Pentru invocarea acestui motiv de revizuire se admite că trebuie îndeplinite cumulativ următoarele *condiții*[2]:

a) partea interesată să prezinte un înscris nou[3], *care nu a fost folosit în procesul în care s-a pronunțat hotărârea atacată.*

Noțiunea de „înscris"[4], în sensul art. 509 alin. (1) pct. 5 C.proc.civ., trebuie luată

[1] A se vedea și T.C. Briciu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1170, nota 1.

[2] A se vedea și G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 565-566. Aceste condiții trebuie îndeplinite și în cazul în care revizuirea este exercitată de procuror – B. Dumitrache, *Notă* la dec. nr. 2747/2001 a C.S.J., s. civ., în P.R. nr. 3/2002, p. 80-89.

[3] Deci, în măsura în care înscrisul a făcut obiect de cercetare și era cunoscut de instanță, acesta nu mai poate fi considerat înscris nou.

[4] Nu poate fi calificat ca înscris nou un articol publicat într-o revistă și nici schimbarea legii după pronunțarea hotărârii – C.S.J., s. civ., dec. nr. 417/1998 și dec. nr. 3910/1998, în Dreptul nr. 4/1999, p. 154 și nr. 7/1999, p. 148-149. Pentru determinarea noțiunii de „înscrisuri", a se vedea și Plen Trib. Suprem, dec. de îndrum. nr. X/1953, pct. 1 și 2, în S. Zilberstein, Fr. Deak, A. Petrescu, C. Bîrsan, V.M. Ciobanu, L. Mihai, *Îndreptar interdisciplinar*, p. 333.

în accepţiunea ei restrânsă, necuprinzând declaraţii de martori chiar autentificate[1], mărturisiri[2], rapoarte de expertize[3];

b) înscrisul să aibă forţă probantă prin el însuşi, fără să fie nevoie de a fi confirmat prin alte mijloace de probă[4];

c) înscrisul invocat să fi existat la data când a fost pronunţată hotărârea ce se cere a fi revizuită[5].

Aşadar, nu se poate cere revizuirea unei hotărâri pe baza unor înscrisuri apărute după pronunţarea acesteia, textul referindu-se exclusiv la situaţia în care înscrisul exista în momentul judecării pricinii finalizate prin hotărârea atacată, concluzie desprinsă din împrejurarea că art. 509 alin. (1) pct. 5 C.proc.civ. vorbeşte de *descoperirea înscrisului* care a fost reţinut de adversar sau care nu a putut fi înfăţişat dintr-o cauză mai presus de voinţa părţii interesate. Această cerinţă este esenţială, deoarece altfel un proces definitiv câştigat ar putea fi supus revizuirii pe bază de acte şi dovezi posterior confecţionate şi autoritatea de lucru judecat ar deveni iluzorie[6].

În legătură cu această condiţie, în unele decizii ale instanţei supreme date sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, se poate întâlni o interpretare mai largă, admiţându-se că sunt *situaţii în care pot fi invocate în revizuire şi înscrisuri inexistente în momentul pronunţării hotărârii atacate*. Astfel, s-a decis[7] că o hotărâre judecătorească intervenită după soluţionarea litigiului în fond poate fi considerată, în anumite situaţii, ca un act nou, care să poată fi invocat într-o cerere de revizuire, şi anume

[1] C.A. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 291/1995, în C.P.J.C. 1993-1998, p. 314, nr. 133 – instanţa motivează însă respingerea cererii de revizuire pe împrejurarea că declaraţiile martorilor au fost date ulterior pronunţării hotărârii şi deci nu pentru că aceste dispoziţii nu pot fi caracterizate ca înscrisuri doveditoare.

[2] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 322/1978, în R.R.D. nr. 8/1978, p. 64 şi dec. nr. 542/1979, în R.R.D. nr. 8/1979, p. 58.

[3] Rapoartele de expertiză nu pot fi însă asimilate „înscrisurilor" în sensul art. 322 pct. 5 C.proc.civ. [actualul art. 509 alin. (1) pct. 5 C.proc.civ. – *n.n.*], acestea fiind doar acte prin care se materializează un alt mijloc de probă, respectiv expertiza (C.A. Târgu-Mureş, s. civ., dec. nr. 50/R/2004, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 657). Uneori, s-a admis cererea de revizuire pe baza unor expertize sau a unor avize ştiinţifice ulterioare pronunţării hotărârii, care au fost apreciate greşit ca „înscrisuri" noi – C.A. Piteşti, dec. civ. nr. 1406/R/1998, în C.P.J. 1998, p. 49, nr. 3. Alteori, în practică s-au respins cererile de revizuire întemeiate pe expertiză, nu pentru că aceasta nu se încadrează, ca mijloc de probă, în categoria înscrisurilor, ci pentru că s-a efectuat după pronunţarea hotărârii atacate – Jud. Târgu Jiu, s. civ., sent. nr. 4068 din 5 mai 2011, portal.just.ro.

[4] Revizuirea nu este admisibilă în temeiul unui început de dovadă scrisă, deoarece presupune completarea cu martori şi prezumţii – C.A. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 1497/2000, în C.P.J.C. 2000, p. 474, nr. 146.

[5] Anterioritatea înscrisului invocat în revizuire faţă de data pronunţării hotărârii atacate este prevăzută de lege în termeni nesusceptibili de interpretare – Trib. Braşov, s. civ., dec. nr. 253/R/1994. Faţă de dispoziţia cuprinsă în art. 322 pct. 5 C.proc.civ. 1865 [actualul art. 509 alin. (1) pct. 5 C.proc.civ. – *n.n.*], nu poate fi admisă cererea de revizuire pe baza unui înscris eliberat după pronunţarea hotărârii ce se atacă pe această cale – Trib. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 289/1991, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 654.

[6] V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 396.

[7] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1592/1988, în R.R.D. nr. 3/1989, p. 74. S-a mai apreciat că în categoria „înscrisurilor noi" poate fi inclus şi titlul de proprietate emis în temeiul legii fondului funciar, cu condiţia ca procedura de reconstituire să fi fost declanşată anterior soluţionării definitive a litigiului în care se cere revizuirea şi să nu fi fost finalizată, prin emiterea unui titlu, până la acest moment, deoarece, într-o astfel de situaţie, titlul de proprietate invocat ca act nou nu putea fi înfăţişat în instanţă în respectivul litigiu, întrucât nu era în putinţa părţii să determine emiterea actului de proprietate de către autorităţile în drept, la o dată anterioară soluţionării cauzei, spre a fi în măsură a se folosi de el – C.A. Craiova, s. civ., dec. nr. 804/2005, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 658.

atunci când acea hotărâre a fost obţinută pe baza unei cereri introduse înainte de soluţionarea definitivă a litigiului în care se cere revizuirea. Într-o atare situaţie, s-a apreciat că hotărârea invocată ca act nou nu putea fi înfăţişată în acel litigiu, întrucât partea nu avea posibilitatea să determine pronunţarea ei la o dată anterioară, spre a fi în măsură a se servi de ea[1]. De asemenea, s-a mai apreciat că este îndeplinită condiţia preexistenţei înscrisului la data pronunţării hotărârii a cărei revizuire se cere, chiar dacă înscrisul poartă o dată ulterioară pronunţării acesteia, cu condiţia însă să se refere la situaţii atestate de alte înscrisuri preexistente[2];

d) înscrisul să nu fi putut fi produs în procesul în care s-a pronunţat hotărârea atacată, fie pentru că a fost reţinut de partea potrivnică[3], fie dintr-o împrejurare mai presus de voinţa părţii[4].

Din redactarea art. 509 alin. (1) pct. 5 teza I C.proc.civ., care se referă la „descoperirea" înscrisului, mai rezultă că este necesar ca *revizuientul să nu fi cunoscut faptul reţinerii înscrisului de către adversar* în momentul judecării fondului; în caz contrar, el ar fi putut uza de prevederile art. 293 C.proc.civ.[5] Cât priveşte *împrejurarea mai presus de voinţa părţii*, aceasta urmează a fi apreciată de instanţa de revizuire, însă partea interesată trebuie să o dovedească[6];

e) înscrisul să fie determinant, în sensul că, dacă ar fi fost cunoscut de instanţă cu ocazia judecării fondului, soluţia ar fi fost alta decât cea pronunţată[7];

[1] În sensul că o hotărâre judecătorească constituie înscris şi poate, în anumite condiţii, fundamenta o cerere de revizuire, a se vedea, pentru doctrina recentă: T.C. Briciu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1171, nota 1; O. Spineanu-Matei, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 983.

[2] C.S.J., s. civ., dec. nr. 470/1990, în Dreptul nr. 1/1991, p. 67.

[3] C.S.J., s. cont. adm., dec. nr. 3420/2000, în B.J. 2000, p. 1016, nr. 140. Nu interesează dacă reţinerea înscrisului de către partea potrivnică a fost intenţionată sau involuntară – S. Zilberstein, *Aspecte ale revizuirii în procesul civil*, în J.N. nr. 2/1962, p. 27.

[4] Înscrisul este doveditor în sensul art. 322 pct. 5 C.proc.civ. 1865 [actualul art. 509 alin. (1) pct. 5 C.proc.civ. – *n.n.*] şi exista la data pronunţării hotărârii a cărei revizuire se cere, dar nu a putut fi înfăţişat dintr-o împrejurare mai presus de voinţa revizuientului, în sensul că el a stăruit la filiala Arhivelor Statului, dar documentul nu a putut fi obţinut la data judecăţii, ci numai ulterior, deoarece Arhivele Statului nu dispun de personalul necesar cercetării actelor, iar documentele din arhivă nu sunt suficient şi corect ordonate – C.A. Ploieşti, s. civ., dec. nr. 925/1998, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 655.

Nu poate fi admisă însă cererea de revizuire în cazul în care actul exista şi putea fi procurat: C.S.J., s. com., dec. nr. 893/1998, în Dreptul nr. 10/1999, p. 153 – înscrisul era o adresă de la Registrul Comerţului pe care partea putea să o solicite în cursul judecăţii; C.S.J., s. civ., dec. nr. 974/1999, în Dreptul nr. 20/2000, p. 174 – înscrisul nou era o adresă emisă, după judecarea litigiului, de către primărie. Pentru o ipoteză în care înscrisul putea fi procurat la data judecăţii şi totuşi revizuirea s-a admis, instanţa apreciind că este suficientă descoperirea unui înscris nou, a se vedea Trib. jud. Sibiu, dec. civ. nr. 169/1991, în Dreptul nr. 7/1992, p. 60, iar pentru admiterea greşită a revizuirii, pe motiv că salariata se afla în concediu şi actul nu a putut fi produs în instanţă, a se vedea Trib. jud. Suceava, s. civ., dec. nr. 1333/1992, în Dreptul nr. 2/1993, p. 70.

[5] C.A. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 921/2002, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 656.

[6] Revizuientului îi incumbă dovada, alternativ, fie a conduitei obstrucţioniste a adversarului, conduită de natură a nu-i fi permis să intre în posesia înscrisului pe durata soluţionării procesului în fond, fie a unei împrejurări, cu acelaşi impact, ivite mai presus de voinţa atât a revizuientului, cât şi a intimatului – I.C.C.J., s. civ. şi de propr. int., dec. nr. 5436/2006, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 654.

[7] Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 666/1955, în L.P. nr. 3/1955, p. 309; completul de 7 jud., dec. nr. 1/1977, în Repertoriu 1975-1980, p. 311. În ceea ce priveşte caracterul determinant al actului nou, aceasta este o problemă de fond, pe care instanţa trebuie să o soluţioneze „la evocarea fondului", aşa cum a stabilit prin

f) înscrisul nou trebuie prezentat de partea care exercită calea de atac, iar nu să se pretindă instanței să-l administreze din oficiu[1].

Deci, și în reglementarea actuală, câmpul de aplicare a revizuirii pentru înscrisuri noi este foarte limitat, legiuitorul optând pentru păstrarea aceluiași domeniu de aplicare a motivului de revizuire întemeiat pe înscrisuri noi[2]. Dacă una dintre condițiile la care ne-am referit nu este îndeplinită, cererea de revizuire urmează să fie respinsă.

3.6. Dacă s-a casat, s-a anulat ori s-a schimbat hotărârea unei instanțe pe care s-a întemeiat hotărârea a cărei revizuire se cere

Acest motiv de revizuire, care, în reglementarea anterioară, constituia ipoteza a doua a art. 322 pct. 5 C.proc.civ. 1865, vizează situația în care hotărârea atacată cu revizuire s-a întemeiat pe o hotărâre[3] care ulterior a fost casată, anulată sau schimbată, dispărând deci suportul probator pe care aceasta se sprijinea.

Justificarea acestui caz de revizuire constă în faptul că au intervenit modificări în materialul probator pe care s-a sprijinit instanța în pronunțarea hotărârii a cărei revizuire se cere, iar aceste modificări trebuie să influențeze hotărârea care s-a bazat pe acel material probator.

Întrucât legea nu prevede limitări în acest sens, hotărârea casată, anulată sau schimbată poate fi *civilă, administrativă sau penală*.

În fine, din dispozițiile art. 509 alin. (1) pct. 6 C.proc.civ. rezultă că, pentru acest motiv, cererea de revizuire urmează să fie admisă numai în măsura în care hotărârea care a fost casată, anulată sau schimbată a fost *determinantă* pentru soluția din hotărârea a cărei revizuire se cere.

3.7. Dacă statul ori alte persoane juridice de drept public, minorii și cei puși sub interdicție judecătorească ori cei puși sub curatelă nu au fost apărați deloc sau au fost apărați cu viclenie de cei însărcinați să îi apere

Acest motiv de revizuire are în vedere două situații, și anume, pe de o parte, situația în care statul, alte persoane juridice de drept public[4], cei fără capacitate de exercițiu[1] ori cu capacitate restrânsă[2] sau cei puși sub curatelă *nu au fost apărați deloc*, iar, pe de altă parte, pe cea în care aceste persoane *au fost apărate cu viclenie*.

În prima situație, revizuirea este admisibilă dacă se constată *lipsa totală de apărare, indiferent de cauza* care a condus la această situație, deci chiar și în cazul unei lipse nejustificate a apărătorului[3]. În schimb, cererea de revizuire urmează a fi respinsă ca inadmisibilă dacă s-a făcut apărarea în scris, printr-un memoriu depus la dosar[4] ori în cazul unei apărări incomplete[5] sau greșite[6].

În cea de-a doua situație, apărarea cu viclenie trebuie să provină de la cel însărcinat să îl apere pe revizuient și să constea în *manopere dolosive care au determinat, în mod evident, pierderea procesului*. Fiind o împrejurare de fapt, viclenia poate fi dovedită cu orice mijloc de probă.

3.8. Dacă există hotărâri definitive potrivnice, date de instanțe de același grad sau de grade diferite, care încalcă autoritatea de lucru judecat a primei hotărâri[7]

Acest motiv permite revizuirea în cazul în care se ajunge la situația ca același proces să fie soluționat de două ori, pronunțându-se hotărâri potrivnice[8]. Așa cum reiese din prevederile art. 509 alin. (1) pct. 8 C.proc.civ., fundamentul acestui motiv de revizuire îl reprezintă instituția autorității de lucru judecat. Deși această excepție are caracter absolut și deci poate fi invocată și din oficiu de către instanță, uneori, este posibil ca, în aceeași pricină, două instanțe deosebite sau chiar aceeași instanță, în dosare deosebite, să pronunțe hotărâri potrivnice, astfel încât fiecare parte se prevalează de hotărârea care îi este favorabilă.

---

decizia atacată – C.A. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 851/2002, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 657.

[1] I.C.C.J., s. civ. și de propr. int., dec. nr. 5436/2006, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 654.

[2] Pentru propuneri de extindere a domeniului de aplicare a acestui motiv de revizuire, făcute în doctrina dezvoltată sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, a se vedea: Gh.I. Chivulescu, I.V. Socec, *op. cit.*, p. 235; M. Marcu, C. Ciocu, *Propuneri „de lege ferenda" în materia revizuirii în procesul civil*, în R.R.D. nr. 6/1981, p. 51.

[3] Apreciem că în sfera acestui motiv de revizuire intră și *hotărârile unor organe de jurisdicție din afara sistemului instanțelor judecătorești*, inclusiv cele arbitrale, întrucât legea face vorbire de „hotărârea unei instanțe", iar nu de „hotărârea unei instanțe judecătorești". A se vedea, în același sens: T.C. Briciu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1170; M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2014*, vol. III, p. 286. În sensul că noțiunea de „instanță" folosită de art. 509 alin. (1) pct. 6 C.proc.civ. se referă doar la instanțele judecătorești, a se vedea, totuși, A. Tabacu, *op. cit.*, p. 118.

[4] Trebuie reținut că, spre deosebire de art. 322 pct. 6 C.proc.civ. 1865, actualul art. 509 alin. (1) pct. 7 C.proc.civ. *nu mai are în vedere persoanele juridice de utilitate publică și nici dispăruții*.

[1] În cazul unei persoane fizice cu capacitate deplină de exercițiu, textul nu-și găsește aplicare, chiar dacă ea are discernământul atenuat – I. Benedek, *Notă* la sent. civ. nr. 80007/1980 a Jud. Târgu-Mureș, în R.R.D. nr. 12/1981, p. 64. De asemenea, acest motiv de revizuire nu este incident dacă revizuienții au fost puși sub interdicție ulterior pronunțării hotărârii a cărei revizuire se cere (în speță, la interval de doi ani) – C.A. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 1737/2000, în C.P.J.C. 2000, p. 479, nr. 148.

[2] S-a decis că nu se poate admite revizuirea pe acest motiv dacă minorul, în timp ce procesul era în curs, a devenit major – Cas. I, dec. nr. 650/1938, în Codul 1944, p. 133, nr. 6.

[3] În mod greșit s-a decis că, dacă reclamantul-revizuient a fost legal citat la toate termenele de judecată, cererea de revizuire întemeiată pe acest motiv este inadmisibilă – C.A. Iași, dec. civ. nr. 93/2000, cu *Notă critică* de M. Gaiță, M.M. Pivniceru, în C.P.J. 2000, p. 257, nr. 170.

[4] Cas. I, dec. nr. 332/1937, în Codul 1944, p. 133, nr. 8; Trib. Suprem, completul de 7 jud., dec. nr. 25/1979, în Repertoriu 1975-1980, p. 312.

[5] Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 2093/1956, în C.D. 1956, vol. II, p. 310 și s. civ., dec. nr. 2564/1973, cu *Notă* de G. Vasu, în R.R.D. nr. 7/1975, p. 52; Trib. București, s. a III-a civ., dec. nr. 645/1997, în C.P.J. 1993-1997, p. 415, nr. 132.

[6] În sensul că o apărare greșită ar justifica revizuirea, a se vedea C.A. Craiova, s. civ., dec. nr. 621/1949, în J.N. nr. 1/1950, p. 111.

[7] Pentru dezvoltări cu privire la motivul de revizuire reglementat de art. 322 pct. 7 C.proc.civ. 1865, căruia îi corespunde art. 509 alin. (1) pct. 8 C.proc.civ., a se vedea I. Stoenescu, *Revizuirea pentru contrarietate de hotărâri în procesul civil, în lumina unor rezolvări noi în materia lucrului judecat*, în S.C.J. nr. 2/1966, p. 299-315.

[8] Dacă aceeași pricină a fost soluționată în două procese și s-a pronunțat aceeași soluție, hotărârile nu sunt potrivnice și deci revizuirea nu este admisibilă; în cazul în care însă creditorul ar încerca să pună în executare ambele hotărâri, debitorul s-ar putea opune pe calea contestației la executare – G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 568.

Pentru a se putea invoca motivul de revizuire referitor la hotărâri potrivnice, trebuie îndeplinite cumulativ următoarele *condiții*:

a) să fie vorba de *hotărâri definitive potrivnice*[1], *chiar dacă prin ele nu s-a rezolvat fondul cauzei*, întrucât acest motiv de revizuire privește și hotărârile care nu evocă fondul cauzei[2];

b) hotărârile să fie pronunțate în aceeași pricină, deci să fi existat *tripla identitate de elemente: aceleași părți, același obiect, aceeași cauză*[3];

c) hotărârile să fie pronunțate în dosare diferite[4]. Revizuirea nu se poate cere pentru contrarietate de hotărâri pronunțate în același proces, spre exemplu, dacă, după casarea unei hotărâri, rejudecându-se fondul sau declarându-se un al doilea recurs (împotriva hotărârii date în fond după casare) se revine asupra soluției pronunțate în primul recurs;

[1] S-a decis că, pentru a se putea formula revizuirea pentru acest motiv, contrarietatea trebuie să existe între dispozitivele celor două hotărâri, iar nu între considerente – Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 719/1968, în C.D. 1968, p. 225; C.S.J., s. cont. adm., dec. nr. 195/2000, în Dreptul nr. 3/2001, p. 159; Trib. jud. Cluj, dec. civ. nr. 693/1989, în Dreptul nr. 1-2/1990, p. 139. În același sens, I. Stoenescu, *Revizuirea pentru contrarietate de hotărâri în procesul civil, în lumina unor rezolvări noi în materia lucrului judecat*, în S.C.J. nr. 2/1966, p. 311. În literatura de specialitate recentă (A. Nicolae, *Relativitatea și opozabilitatea*, p. 305-310) s-a exprimat însă și opinia că revizuirea ar fi permisă chiar dacă autoritatea de lucru judecat este contrazisă la nivelul considerentelor. De asemenea, s-a arătat [O. Spineanu-Matei, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 985] că s-ar putea ivi situații în care să existe întrunită cerința triplei identități, iar dispozitivele a două hotărâri să fie identice și, cu toate acestea, anumite considerente care dezleagă una și aceeași chestiune litigioasă să intre în contradicție, caz în care ar fi deschisă calea revizuirii întemeiate pe pct. 8 al art. 509 alin. (1) C.proc.civ. A se vedea, pentru alte dezvoltări, și T.C. Briciu, *Aspecte ale revizuirii în procesul civil, determinate de noul Cod de procedură civilă*, în R.R.D.P. nr. 1/2013, p. 66.

[2] În principiu, o hotărâre prin care cererea este respinsă sau anulată fără judecată asupra fondului (de exemplu, anulată ca netimbrată sau respinsă ca prematură) nu rezolvă cu autoritate de lucru judecat raporturile dintre părți, existența hotărârii neputând împiedica introducerea ulterioară a unei noi cereri, cu înlăturarea lipsurilor din prima cerere. Dacă însă cererea este respinsă ca inadmisibilă, prescrisă ori ca introdusă de o persoană fără calitate procesuală sau pentru că s-a considerat că există autoritate de lucru judecat, deși nu a avut loc o judecată de fond, o a doua cerere având aceleași deficiențe nu poate fi formulată. În situația în care s-a pronunțat totuși o a doua hotărâre, cu nesocotirea autorității lucrului judecat și care este contrară primei hotărâri, revizuirea este admisibilă, chiar dacă nu prin ambele hotărâri s-a rezolvat fondul – Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 1160/1960, în C.D. 1960, p. 393; I. Stoenescu, *Revizuirea pentru contrarietate de hotărâri în procesul civil, în lumina unor rezolvări noi în materia lucrului judecat*, în S.C.J. nr. 2/1966, p. 306-307. S-a pus problema de a ști dacă acest motiv de revizuire ar putea fi invocat în cazul în care contrarietatea există între o hotărâre a instanței judecătorești și hotărârea unui alt organ de jurisdicție. În jurisprudență, inițial, s-a răspuns negativ (Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 1446/1962, în C.D. 1962, p. 336), pentru ca ulterior să se decidă că revizuirea este admisibilă (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2711/1974, în Repertoriu 1969-1975, p. 397).

Menționăm că, potrivit art. 1001 alin. (1) C.proc.civ., autoritatea de lucru judecat poate privi două ordonanțe președințiale, cu condiția însă ca împrejurările care au stat la baza adoptării lor să nu se fi modificat. Așa fiind, urmează să admitem că revizuirea pentru contrarietate de hotărâri este admisibilă și în cazul a două ordonanțe contradictorii, cu condiția ca împrejurările de fapt care au stat la baza acestora să fie neschimbate. A se vedea și C.A. Cluj, s. civ., de mun. și asig. soc., min. și fam., dec. nr. 196/R din 28 ianuarie 2010, portal.just.ro.

[3] Revizuirea nu este admisibilă atunci când nu este vorba de aceeași pricină și diferă toate cele trei elemente (C.A. București, s. com., dec. nr. 355/2000, în C.P.J.Com. 2000-2001, p. 375, nr. 260) sau atunci când este diferit unul sau două elemente, fie părțile (C.S.J., s. civ., dec. nr. 1724/2000, în P.R. nr. 1/2001, p. 127, nr. 30), fie obiectul (C.S.J., s. civ., dec. nr. 1484/2000, în B.J. 2000, p. 223, nr. 18), fie cauza (C.A. București, s. confl. de mun. și lit. de mun., dec. nr. 63/2002, în R.R.D.M. nr. 2/2002, p. 138, nr. 36).

[4] C.S.J., s. com., dec. nr. 1989/1997, în Dreptul nr. 4/1998, p. 105 și s. civ., dec. nr. 793/1998, în Dreptul nr. 4/1999, p. 153.

d) în al doilea proces să nu se fi invocat excepția autorității de lucru judecat sau, dacă a fost ridicată, să nu se fi discutat excepția. Dacă în al doilea proces, prima hotărâre a fost invocată și instanța a respins excepția autorității de lucru judecat, partea nu mai poate reitera aceeași excepție pe calea revizuirii, deoarece se opune însăși autoritatea de lucru judecat asupra rezolvării date excepției procesuale respective[1]. Soluția se impune și pe considerentul că, dacă revizuirea ar fi admisibilă, ar însemna ca instanța sesizată cu cererea de revizuire să nu se limiteze doar la anularea celei din urmă hotărâri, ci să examineze și modul de rezolvare a excepției autorității de lucru judecat, în alte cuvinte, să exercite un control judiciar, care însă nu se poate realiza prin intermediul revizuirii;

e) să se ceară *anularea celei de a doua hotărâri, care s-a pronunțat cu încălcarea autorității de lucru judecat*[2]. Această cerință se explică prin faptul că instanța de revizuire nu este o instanță de control judiciar și deci nu poate să aprecieze care dintre hotărârile potrivnice este greșită, ci doar să constate că prin ultima hotărâre s-a nesocotit autoritatea de lucru judecat ce rezultă din prima hotărâre. În cazul în care s-ar solicita revizuirea (anularea) primei hotărâri, cererea de revizuire ar urma să fie respinsă ca inadmisibilă.

3.9. Dacă partea a fost împiedicată să se înfățișeze la judecată și să înștiințeze instanța despre aceasta, dintr-o împrejurare mai presus de voința sa

Acest motiv presupune că *partea a fost legal citată*[3], dar *dintr-o împrejurare mai presus de voința sa nu s-a putut înfățișa la judecată și nici nu a putut înștiința instanța despre aceasta*. Din prevederile art. 509 alin. (1) pct. 9 C.proc.civ. rezultă că *cele două condiții sunt cumulative*, astfel încât, dacă una dintre ele lipsește, revizuirea nu poate fi primită.

Împrejurarea mai presus de voința părții, invocată de revizuient, se apreciază de către instanța de revizuire[4], însă partea va trebui să producă *dovezi* în acest sens. Se observă că simpla neprezentare la judecată, chiar din motive obiective, nu constituie motiv de revizuire[5].

[1] C.S.J., s. civ., dec. nr. 614/1999, în Dreptul nr. 2/2000, p. 174; dec. nr. 3063/1999, în Dreptul nr. 8/2000, p. 166-167; dec. nr. 861/2000, în B.J. 2000, p. 227, nr. 22 și dec. nr. 1484/2000, în P.R. nr. 4/2001, p. 45, nr. 141; a se vedea și P. Perju, *Probleme de drept civil și procesual-civil din practica secției civile a Curții Supreme de Justiție*, în Dreptul nr. 11/2002, p. 253; C.A. Cluj, s. civ., dec. nr. 902/2001, în P.R. nr. 2/2002, p. 183, nr. 111.

[2] Dacă se cere anularea primei hotărâri, cererea de revizuire urmează să fie respinsă ca inadmisibilă – Trib. Suprem, dec. nr. 15/1984, în R.R.D. nr. 12/1984, p. 72.

[3] Dacă partea nu a fost legal citată, iar hotărârea pronunțată în lipsa ei este definitivă, motivul poate fi invocat pe calea contestației în anulare, în condițiile prevăzute de art. 503 alin. (1) C.proc.civ.

[4] Într-o speță, instanța supremă a decis că perioada după internarea în spital în care părții i s-a recomandat tratament n-ar putea fi considerată *în niciun caz* (s.n.) o împrejurare mai presus de voința sa – C.S.J., s. civ., dec. nr. 660/1990, în Dreptul nr. 2-3/1991, p. 70. Totuși, o altă instanță, față de particularitățile cauzei și de caracteristicile bolii psihice de care suferea partea, a decis, în mod îndreptățit ni se pare, în sens contrar – C.A. Timișoara, dec. civ. nr. 1207/1995, în Dreptul nr. 6/1996, p. 108.

[5] Potrivit adeverinței medicale depuse la dosar, petentul a fost consultat cu o zi înainte de termenul de judecată, astfel că avea posibilitatea să încunoștințeze instanța despre starea în care se afla și să solicite fixarea unui nou termen de judecată – C.A. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 281/2002, *apud* G. Boroi, O. Spi-

3.10. Dacă Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat o încălcare a drepturilor sau libertăţilor fundamentale datorată unei hotărâri judecătoreşti, iar consecinţele grave ale acestei încălcări continuă să se producă

Acest motiv de revizuire vizează înlăturarea efectelor vătămătoare ale hotărârii judecătoreşti care a determinat o încălcare a drepturilor fundamentale ale omului, constatate printr-o hotărâre a Curţii Europene a Drepturilor Omului.

Pentru ca revizuirea întemeiată pe acest motiv să fie admisibilă trebuie îndeplinite cumulativ următoarele *condiţii*:

a) constatarea încălcării drepturilor sau libertăţilor fundamentale să fie făcută de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, iar încălcarea să se datoreze unei hotărâri judecătoreşti[1];

b) încălcarea să fi produs consecinţe grave, iar acestea să continue să se producă[2].

Trebuie reţinut că, spre deosebire de reglementarea anterioară, art. 322 pct. 9 C.proc.civ. 1865, art. 509 alin. (1) pct. 10 C.proc.civ. nu mai prevede condiţia ca remedierea încălcării să nu se poată realiza decât prin revizuirea hotărârii pronunţate[3].

3.11. Dacă, după ce hotărârea a devenit definitivă, Curtea Constituţională s-a pronunţat asupra excepţiei invocate în acea cauză, declarând neconstituţională prevederea care a făcut obiectul acelei excepţii

Acest motiv de revizuire are în vedere ipoteza în care instanţa a pronunţat hotărârea în temeiul unui text de lege în legătură cu care fusese invocată o excepţie de neconstituţionalitate. Acest motiv de revizuire este justificat de prevederile art. 29 din

NEANU-MATEI, *Codul adnotat 2011*, p. 664. Nu există forţă majoră şi revizuirea nu este admisibilă, chiar dacă autovehiculul cu care se deplasa partea spre sediul instanţei a avut accident, din moment ce ea nu a fost rănită şi putea să se deplaseze cu un alt mijloc ori să înştiinţeze instanţa prin telefon sau telegramă – Trib. jud. Hunedoara, dec. civ. nr. 291/1984, în R.R.D. nr. 7/1984, p. 58.

[1] Pentru o soluţie de admisibilitate a revizuirii ca urmare a constatării încălcării dreptului la un proces echitabil, în componenta referitoare la dreptul de acces la o instanţă (art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană a drepturilor omului, cauza *Vişan împotriva României*, M. Of. nr. 876 din 24 decembrie 2008) – I.C.C.J., s. civ. şi de propr. int., dec. nr. 8358/2009, *apud* G. BOROI, O. SPINEANU-MATEI, *Codul adnotat 2011*, p. 665-666.

[2] Existenţa unei hotărâri a instanţei europene, prin care s-a constatat încălcarea dreptului de proprietate şi încălcarea procedurii echitabile (ca efect al desfiinţării unei hotărâri irevocabile date într-o acţiune în revendicare, pe calea unui recurs în anulare), nu este suficientă, în sine, din perspectiva condiţiilor impuse de art. 322 pct. 9 C.proc.civ. 1865, să ducă la revizuirea hotărârii naţionale, fiind necesar să continue să se producă „consecinţele grave ale încălcării" şi acestea să nu poată fi remediate în alt fel decât pe calea revizuirii. Nu sunt îndeplinite aceste ultime condiţii, în situaţia în care, ulterior pronunţării hotărârii Curţii Europene, a fost definitivată judecata penală împotriva revizuientei, în cadrul căreia s-a stabilit activitatea infracţională desfăşurată de aceasta tocmai în legătură cu dreptul de proprietate care a făcut obiectul hotărârilor date în acţiunea în revendicate, anulate prin efectul deciziei pronunţate în recursul în anulare – I.C.C.J., s. civ., dec. nr. 8131/2011, www.scj.ro. A se vedea şi T.C. BRICIU, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1176.

[3] Raţiunea acestei eliminări constă în aceea că, cel puţin la nivel teoretic, întotdeauna există şi alte remedii ale încălcării constatate, care nu intră neapărat în atribuţiile puterii judecătoreşti. Or, o asemenea condiţie ar putea avea drept consecinţă limitarea severă a posibilităţii admiterii cererii de revizuire – O. SPINEANU-MATEI, în G. BOROI (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 986.

Legea nr. 47/1992, conform căruia sesizarea Curţii Constituţionale cu soluţionarea unei excepţii de neconstituţionalitate nu mai atrage suspendarea obligatorie a judecăţii.

Pentru a fi admisibilă cererea de revizuire întemeiată pe acest motiv trebuie îndeplinite cumulativ următoarele *condiţii*:

a) în timpul judecăţii (indiferent de etapa procesuală), să fi fost invocată, de partea care exercită revizuirea sau de instanţă din oficiu, excepţia de neconstituţionalitate cu privire la o prevedere dintr-o lege sau dintr-o ordonanţă;

b) instanţa în faţa căreia s-a invocat excepţia de neconstituţionalitate să fi apreciat că prevederile criticate pentru neconstituţionalitate au legătură cu judecata în fond a cauzei şi să fi decis sesizarea Curţii Constituţionale (art. 29 din Legea nr. 47/1992);

c) decizia Curţii Constituţionale să fi fost pronunţată după rămânerea definitivă a hotărârii a cărei revizuire se cere. În literatura de specialitate[1] s-a apreciat însă, în mod just, că data care trebuie luată în considerare pentru admisibilitatea revizuirii este *data la care decizia Curţii Constituţionale este publicată în Monitorul Oficial*, iar nu data pronunţării, întrucât numai de la data publicării decizia Curţii Constituţionale este obligatorie.

Trebuie subliniat că acest motiv de revizuire nu se aplică decât *hotărârilor care antamează fondul*, deoarece dispoziţiile art. 509 alin. (2) C.proc.civ. nu îl enumeră printre motivele care pot fi aplicate şi hotărârilor care nu evocă fondul[2].

§4. Sesizarea instanţei

4.1. Părţile. Instanţa competentă şi sesizarea ei

În revizuire, părţile se numesc *revizuient* şi *intimat*.

Poate fi revizuient *orice parte care a figurat în procesul finalizat cu pronunţarea hotărârii ce se atacă*, indiferent de poziţia procesuală avută. Cu toate acestea, simpla calitate de parte în procesul respectiv nu este suficientă pentru a introduce o cerere de revizuire, cel nemulţumit de hotărâre trebuind să justifice şi un *interes*, în sensul de folos practic, art. 458 C.proc.civ. fiind aplicabil şi în cazul revizuirii[3].

În mod excepţional, revizuirea poate fi exercitată şi de alte persoane sau organe cărora legea le conferă legitimare procesuală activă, precum *procurorul* [art. 92 alin. (4) C.proc.civ.], *creditorii chirografari* (art. 1560 C.civ., cu excepţia hotărârilor

[1] T.C. BRICIU, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1176-1177.

[2] Rezultă, aşadar, că, *de lege lata*, nu va putea fi supusă revizuirii pentru acest motiv o hotărâre pronunţată în cauza soluţionată ca urmare a admiterii unei excepţii procesuale peremptorii, chiar dacă prin decizia Curţii Constituţionale se constată neconstituţionalitatea normei de procedură cuprinse într-o lege sau o ordonanţă care a constituit temeiul juridic al excepţiei respective. Pentru critica acestei limitări legale a admisibilităţii revizuirii pentru motivul prevăzut de art. 509 alin. (1) pct. 11 C.proc.civ., în ceea ce priveşte hotărârile care nu evocă fondul, a se vedea şi T.C. BRICIU, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1177, nota 1.

[3] De exemplu: reclamantul nu ar avea interesul să ceară revizuirea unei hotărâri prin care i-a fost acordată o sumă mai mare decât cea solicitată; debitorul nu ar avea interesul să formuleze o cerere de revizuire a unei hotărâri pe motiv că a pierit bunul pe care a fost obligat să îl predea; cel ce a câştigat procesul nu s-ar putea plânge că hotărârea s-a bazat pe un înscris ce a fost ulterior declarat fals; motivul de revizuire prevăzut de art. 509 alin. (1) pct. 7 C.proc.civ. nu poate fi invocat de adversarul din proces al persoanelor la care se referă textul de lege menţionat etc.

pronunțate în pricini cu caracter strict personal), precum și *succesorii universali, cu titlu universal sau cu titlu particular* (în privința succesorilor, numai dacă transmisiunea a avut loc după pronunțarea hotărârii atacate și, desigur, înainte de împlinirea termenului de revizuire pentru autorul lor).

În ceea ce privește instanța competentă, fiind o cale extraordinară de retractare, revizuirea se îndreaptă la instanța care a pronunțat hotărârea a cărei revizuire se cere, cu excepția motivului prevăzut de art. 509 alin. (1) pct. 8 C.proc.civ., care este de competența instanței mai mare în grad față de instanța care a dat prima hotărâre, mai puțin în cazul în care una dintre instanțe este Înalta Curte de Casație și Justiție, când revizuirea se judecă de aceasta din urmă.

În principiu, pentru motivele caracteristice de revizuire, deci care presupun existența unei *hotărâri care evocă fondul*, urmează a fi sesizată *instanța care a pronunțat hotărârea pe fondul pretenției supuse judecății*, chiar dacă, în cauză, au fost exercitate și căile de atac de reformare, însă prin acestea nu s-a evocat fondul. Astfel, dacă *hotărârea a rămas definitivă* prin neapelare ori dacă apelul a fost respins sau anulat în temeiul unei excepții procesuale ori s-a perimat, competența de soluționare a cererii de revizuire aparține *primei instanțe*. De asemenea, atunci când s-a admis recursul, s-a casat decizia dată în apel și, respingându-se apelul, a fost menținută hotărârea primei instanțe, competența aparține acestei instanțe. În mod corespunzător se pune problema și în cazul hotărârii pronunțate în primă și ultimă instanță, care nu este susceptibilă de apel.

Dacă *apelul a fost judecat în fond și hotărârea primei instanțe a fost schimbată*, revizuirea se va îndrepta împotriva hotărârii *instanței de apel* și această instanță va fi competentă să soluționeze calea de atac de retractare, chiar dacă în cauză a fost declarat recurs, însă acesta a fost respins, anulat, retras sau perimat. În cazul în care hotărârea instanței de recurs evocă fondul, cererea de revizuire va fi judecată de această instanță. Hotărârea pronunțată de *instanța de recurs* nu poate face obiectul revizuirii pentru motivele care vizează fondul pretențiilor decât în cazul în care este vorba de *hotărârea dată în fond după casarea cu reținere*. În această ipoteză, aplicabilă în cazurile în care competența de soluționare a recursului aparține tribunalului și curții de apel, revizuirea se îndreaptă la instanța de recurs. În cazul hotărârilor date în recurs de Înalta Curte de Casație și Justiție, cu excepția cauzelor de contencios administrativ[1], nu este posibilă revizuirea pentru motivele care presupun existența unei hotărâri care să evoce fondul, deoarece instanța supremă, în cazul admiterii recursului, casează întotdeauna cu trimitere spre rejudecare.

Pentru motivele care permit exercitarea revizuirii și împotriva unor *hotărâri care nu evocă fondul*, determinarea instanței competente se va face, în fiecare caz în parte,

[1] În cazul litigiilor de contencios administrativ sunt aplicabile prevederile speciale ale art. 20 din Legea nr. 554/2004, potrivit cărora, în cazul admiterii recursului, instanța de recurs (fără a distinge după cum aceasta este curtea de apel sau Înalta Curte de Casație și Justiție), casând sentința, va rejudeca litigiul în fond. Când hotărârea primei instanțe a fost pronunțată fără a se judeca fondul ori dacă judecata s-a făcut în lipsa părții care a fost nelegal citată atât la administrarea probelor, cât și la dezbaterea fondului, cauza se va trimite, o singură dată, la această instanță. În cazul în care judecata în primă instanță s-a făcut în lipsa părții care a fost nelegal citată la administrarea probelor, dar a fost legal citată la dezbaterea fondului, instanța de recurs, casând sentința, va rejudeca litigiul în fond.

prin raportare la *instanța în fața căreia s-a produs împrejurarea care constituie motiv de revizuire.*

Dacă se cere revizuirea pentru *hotărâri potrivnice*, competența aparține instanței mai mare în grad față de instanța care a dat prima hotărâre. Dacă hotărârile potrivnice au fost date de instanțe de recurs, iar una dintre acestea este Înalta Curte de Casație și Justiție, cererea de revizuire se va judeca de această instanță [art. 510 alin. (2) C.proc.civ.].

Potrivit, art. 510 alin. (3) C.proc.civ., dacă prin aceeași cerere se formulează mai multe motive de revizuire, iar competența ar reveni unor instanțe deosebite, *nu va opera prorogarea de competență*, ci fiecare instanță va soluționa cererea în legătură cu motivul pentru care este competentă[1]. Aceste dispoziții legale se justifică prin aceea că, în caz contrar, s-ar permite eludarea prevederilor referitoare la competență, prin invocarea unor motive formale.

În privința cererii de revizuire, în lipsa unor dispoziții speciale, se vor aplica prin asemănare prevederile art. 148 și art. 194 C.proc.civ. Prin urmare, cererea de revizuire trebuie să fie formulată *în scris* și să cuprindă indicarea instanței căreia îi este adresată, numele de familie și prenumele, domiciliul sau reședința părților ori, după caz, denumirea și sediul lor, numele de familie și prenumele, domiciliul sau reședința reprezentanților lor, dacă este cazul, hotărârea care se atacă, motivele cererii, precum și semnătura. De asemenea, cererea va cuprinde, dacă este cazul, și adresa electronică sau coordonatele care au fost indicate în acest scop de părți, precum numărul de telefon, numărul de fax ori altele asemenea. *Lipsa semnăturii* va atrage anularea cererii numai dacă, atunci când se constată această neregularitate, partea prezentă în ședință nu semnează cererea ori, dacă a fost lipsă, nu semnează până cel mai târziu la primul termen următor, fiind înștiințată în acest sens prin citație. Când *cererea este făcută prin reprezentant*, se va menționa această împrejurare și se va alătura dovada împuternicirii, iar dacă instanța constată lipsa acesteia, va acorda un termen scurt pentru acoperirea ei și dacă înăuntrul termenului acordat lipsa nu se acoperă, va anula cererea.

În cazul în care revizuirea este exercitată împotriva unei hotărâri pronunțate de instanța de recurs, la redactarea cererii și a motivelor de revizuire, precum și în exercitarea și susținerea acesteia, *persoanele juridice* vor fi asistate și, după caz, reprezentate, sub sancțiunea nulității, numai de către *un avocat sau de un consilier juridic*, această soluție rezultând din dispozițiile art. 513 alin. (1) C.proc.civ., care prevăd că revizuirea se soluționează potrivit dispozițiilor procedurale aplicabile judecății în recurs, care cuprind și pe cele referitoare la reprezentarea persoanelor juridice la redactarea cererii, precum și în exercitarea și susținerea căii de atac de un avocat sau consilier juridic, în condițiile legii.

Efectul cererii de revizuire constă în *reînvestirea instanței* care a pronunțat hotărârea atacată, deschizând posibilitatea acestei instanțe de a-și retracta propria hotărâre.

[1] În acest caz, va trebui examinat mai întâi motivul care are caracter peremptoriu. S-a arătat, de exemplu, că, dacă s-a invocat atât motivul 7 (art. 322 pct. 7 C.proc.civ. 1865 – contrarietatea de hotărâri), cât și motivul 8 (art. 322 pct. 8 C.proc.civ. 1865 – imposibilitatea de prezentare din motive mai presus de voința părții), trebuie să se pronunțe mai întâi instanța competentă pentru motivul 8, care, dacă este admis, pune partea în situația să-și facă toate apărările, printre care și invocarea autorității lucrului judecat – I. Stoenescu, *Judecata cererii de revizuire*, în A.U.B., 1967, p. 54.

Fiind o cale extraordinară de atac, revizuirea *nu suspendă* executarea silită a hotărârii atacate, însă legea permite instanței sesizate cu judecarea acesteia să dispună *suspendarea executării, la cererea revizuientului, sub condiția dării unei cauțiuni*, soluționarea cererii de suspendare urmând a se face conform dispozițiilor art. 484 C.proc.civ. referitoare la procedura de urmat pentru suspendarea executării hotărârilor atacate cu recurs, la care art. 512 C.proc.civ. face trimitere pentru o aplicare corespunzătoare.

Mai precizăm că denumirea greșită a cererii nu este de natură să împiedice judecarea revizuirii, instanța fiind obligată să o caracterizeze potrivit conținutului ei și scopului urmărit de către parte, conform art. 152 C.proc.civ.

Cererea de revizuire se timbrează, sub sancțiunea nulității, cu 100 de lei pentru fiecare motiv de revizuire invocat [art. 26 alin. (2) din O.U.G. nr. 80/2013].

4.2. Termenul de exercitare și termenul de motivare a revizuirii

Potrivit art. 511 alin. (1) C.proc.civ., *termenul general de revizuire* este de *o lună* și se va socoti:

– în cazurile prevăzute la art. 509 alin. (1) pct. 1, de la comunicarea hotărârii;

– în cazul prevăzut la art. 509 alin. (1) pct. 2, de la cel din urmă act de executare, respectiv procesul-verbal prin care executorul judecătoresc constată, în conformitate cu prevederile art. 890 C.proc.civ., imposibilitatea predării silite a bunului, dispunând, prin încheiere, încetarea executării silite;

– în cazurile prevăzute la art. 509 alin. (1) pct. 3, din ziua în care partea a luat cunoștință de hotărârea instanței penale de condamnare a judecătorului, martorului sau expertului ori de hotărârea care a declarat fals înscrisul, *dar nu mai târziu de un an de la data rămânerii definitive a hotărârii penale*. În lipsa unei astfel de hotărâri, termenul curge de la data când partea a luat cunoștință de împrejurările pentru care constatarea infracțiunii nu se mai poate face printr-o hotărâre penală, *dar nu mai târziu de 3 ani*[1] *de la data producerii acestora*[2];

– în cazul prevăzut la art. 509 alin. (1) pct. 4, din ziua în care partea a luat cunoștință de hotărârea prin care a fost sancționat disciplinar definitiv judecătorul, *dar nu mai târziu de un an de la data rămânerii definitive a hotărârii de sancționare disciplinară*;

– în cazul prevăzut la art. 509 alin. (1) pct. 5, din ziua în care s-au descoperit înscrisurile ce se invocă;

[1] Termenele de un an, respectiv de 3 ani, prevăzute de art. 511 alin. (1) pct. 3 C.proc.civ., nu sunt termene de decădere, ci termene-limită în interiorul cărora partea interesată are posibilitatea să ia cunoștință de hotărârea penală de condamnare sau de declarare ca fals a înscrisului, respectiv de împrejurările pentru care constatarea infracțiunii nu se mai poate face printr-o hotărâre penală. Așa fiind, aceste termene nu sunt susceptibile de întrerupere și nici de repunere în termen.

[2] Luarea la cunoștință de împrejurările pentru care constatarea infracțiunii nu se mai poate face printr-o hotărâre penală este o chestiune de fapt, a cărei dovadă se poate face prin orice mijloace de probă. În sensul că este necesar să existe un act emanând de la autoritatea competentă în materie penală, din care să rezulte motivele în raport de care săvârșirea infracțiunii nu se mai poate stabili în cadrul unui proces penal, a se vedea V. Mitea, *Motivele de revizuire și soluțiile posibile în revizuire*, în *Conferințele NOUL COD DE PROCEDURĂ CIVILĂ*, http://www.inm-lex.ro/NCPC/doc/Brosura%20NCPC.pdf (citat în continuare *Motivele de revizuire...*), p. 402.

– în cazul prevăzut la art. 509 alin. (1) pct. 6, din ziua în care partea a luat cunoștință de casarea, anularea sau schimbarea hotărârii pe care s-a întemeiat hotărârea a cărei revizuire se cere, *dar nu mai târziu de un an de la data rămânerii definitive a hotărârii de casare, anulare sau schimbare*;

– în cazurile prevăzute la art. 509 alin. (1) pct. 7, din ziua în care statul ori altă persoană juridică de drept public a luat cunoștință de hotărâre, *dar nu mai târziu de un an de la data rămânerii definitive a acesteia*;

– în cazul prevăzut la art. 509 alin. (1) pct. 8, de la data rămânerii definitive a ultimei hotărâri.

Prin art. 511 C.proc.civ. sunt instituite și *trei termene speciale de exercitare a revizuirii* astfel:

– în cazul prevăzut la art. 509 alin. (1) pct. 7, dar numai în cazul minorilor, al persoanelor puse sub interdicție judecătorească sau sub curatelă, termenul de revizuire este de *6 luni* de la data la care cel interesat a luat cunoștință de hotărâre, *dar nu mai târziu de un an de la dobândirea capacității depline de exercițiu sau, după caz, de la înlocuirea tutorelui persoanei puse sub interdicție, de la încetarea curatelei ori înlocuirea curatorului*;

– în cazul prevăzut la art. 509 alin. (1) pct. 9, termenul de revizuire este de *15 zile* și se socotește de la încetarea împiedicării;

– în cazurile prevăzute la art. 509 alin. (1) pct. 10 și 11, termenul este de *3 luni* de la data publicării hotărârii Curții Europene a Drepturilor Omului, respectiv a deciziei Curții Constituționale în Monitorul Oficial al României, Partea I.

La fel ca în cazul contestației în anulare, nu există o dispoziție derogatorie în privința termenului pentru *procuror*, astfel încât și procurorul trebuie să se încadreze în termenul de revizuire prevăzut pentru părți, chiar și atunci când nu a participat la judecată și deci hotărârea nu i se comunică[1].

Și în materia revizuirii se poate solicita *repunerea în termen*, în condițiile stabilite de art. 186 C.proc.civ., dacă partea nu a putut exercita calea de atac în termenul prevăzut de lege, din cauza unor motive temeinic justificate. Într-o asemenea situație, în termenul prevăzut de lege pentru exercitarea căii de atac, care începe să curgă de la încetarea împiedicării, partea interesată trebuie să solicite repunerea în termenul de revizuire și, în același termen, să formuleze și cererea de revizuire.

De lege lata, este reglementat expres și *termenul de motivare* a revizuirii. Astfel, potrivit art. 511 alin. (4) C.proc.civ., revizuirea se motivează *prin însăși cererea de declarare a căii de atac sau înăuntrul termenului de exercitare a acesteia*. Din textul menționat reiese că motivarea revizuirii se poate face și printr-un *memoriu separat*, cu condiția ca partea să se încadreze în termenul de invocare a motivului respectiv. Legea prevede, totodată, și sancțiunea aplicabilă în cazul nemotivării cererii de revizuire, respectiv *nulitatea* acesteia. Termenul de motivare a cererii de revizuire este unul de ordine publică, astfel încât nulitatea ce sancționează nemotivarea căii de atac poate fi *invocată și de instanță din oficiu*.

[1] V.M. Ciobanu, *Tratat 1997*, vol. II, p. 453; T.C. Briciu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1190. A se vedea și B. Dumitrache, *Notă* la dec. nr. 2747/2001 a C.S.J., s. civ., în P.R. nr. 3/2002, p. 83.

Aşa cum s-a arătat, în cazul revizuirii nu există o prevedere asemănătoare cu cea de la contestaţia în anulare, prin care să se interzică exerciţiul ulterior al aceleiaşi căi de atac, întemeiat pe alte motive. Explicaţia constă în faptul că, în cazul contestaţiei în anulare, toate motivele susceptibile de a fi invocate existau la data formulării primei contestaţii, în timp ce, în cazul revizuirii, prin natura lor, motivele ar putea să apară şi ulterior exercitării unei prime cereri.

§5. Judecata revizuirii

Spre deosebire de reglementarea anterioară, actualul art. 513 alin. (1) C.proc.civ. prevede că soluţionarea cererii de revizuire se face *potrivit dispoziţiilor procedurale aplicabile judecăţii finalizate cu hotărârea atacată*[1].

Rezultă, aşadar, că, în cazul revizuirii, în funcţie de obiectul acesteia, se pot regăsi toate ipotezele: judecata în primă instanţă, în apel sau în recurs, însă dispoziţiile privind judecata finalizată cu hotărârea atacată *se vor aplica în mod corespunzător*, ţinând cont de specificul revizuirii, precum şi de dispoziţiile speciale prevăzute de lege cu privire cu judecata acesteia.

Astfel, potrivit art. 513 alin. (3) C.proc.civ., *dezbaterile* sunt limitate la admisibilitatea revizuirii şi la faptele pe care se întemeiază, iar, conform alin. (2) al aceluiaşi articol, *întâmpinarea este obligatorie şi se depune la dosar cu cel puţin 5 zile înainte de termenul de judecată*, însă aceasta *nu se comunică revizuientului*, care va lua cunoştinţă de cuprinsul întâmpinării de la dosarul cauzei. Aşadar, şi în această cale de atac de retractare, întâmpinarea nu se comunică părţii potrivnice, prin derogare de la regula instituită în art. 206 C.proc.civ. pentru judecata în primă instanţă, în art. 471 alin. (6) C.proc.civ. pentru apel sau în art. 490, cu trimitere la art. 471 C.proc.civ., pentru recurs[2].

Dacă revizuirea este îndreptată împotriva unei hotărâri de primă instanţă, dispoziţiile care reglementează *procedura de judecată în primă instanţă* sunt, în principiu, aplicabile în întregime, mai puţin cele referitoare la stabilirea primului termen de judecată, care se va fixa direct după verificarea şi regularizarea cererii, *cererea de revizuire comunicându-i-se intimatului odată cu citaţia pentru primul termen de judecată*, prin care i se va pune în vedere şi obligaţia de a depune la dosar întâmpinarea cu cel puţin 5 zile înainte de ziua judecăţii. La stabilirea primului termen de judecată urmează a se avea în vedere dispoziţiile art. 201 alin. (1) şi (3) C.proc.civ., astfel încât acesta va fi stabilit la cel mult 60 de zile de la constatarea îndeplinirii condiţiilor prevăzute de lege pentru cererea de revizuire, dar suficient pentru ca intimatul să aibă la dispoziţie 25 de zile de la comunicarea cererii pentru formularea întâmpinării.

Modificarea cererii de revizuire, sub aspectul motivelor, poate avea loc doar în termenele prevăzute de art. 511 C.proc.civ. Dacă pentru judecarea cererii de revizuire

[1] Această soluţie este justificată de natura de cale de atac de retractare a revizuirii. A se vedea şi O. Spineanu-Matei, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 994; T.C. Briciu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1192.

[2] Pentru critica acestei dispoziţii legale, a se vedea O. Spineanu-Matei, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 995-996.

este necesară parcurgerea etapei *cercetării procesului*, aceasta se va desfăşura în şedinţă publică [art. 240 alin. (2) C.proc.civ.].

În cazul în care hotărârea atacată este o *decizie a instanţei de apel (sau de recurs)*, nu sunt aplicabile dispoziţiile privitoare la comunicarea cererii de apel anterior stabilirii primului termen de judecată, ci cererea de revizuire se va comunica intimatului odată cu citaţia pentru primul termen de judecată.

Dacă este atacată o hotărâre dată în recurs de Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, *nu se vor aplica regulile speciale privitoare la procedura filtrului*, deoarece sunt incompatibile cu dispoziţiile speciale ale art. 513 alin. (3) C.proc.civ. În plus, trebuie avut în vedere faptul că, prin ipoteză, recursul în care a fost pronunţată hotărârea supusă revizuirii a trecut deja de procedura filtrului[1].

Instanţa judecă în *aceeaşi compunere ca şi în cauza în care s-a pronunţat hotărârea atacată*[2]. Subliniem că, în conformitate cu prevederile art. 41 alin. (1) C.proc.civ., judecătorii care au participat la pronunţarea hotărârii ce se atacă cu revizuire sunt incompatibili să soluţioneze calea de atac a revizuirii. Această situaţie reprezintă un caz de incompatibilitate absolută, ce poate fi invocată în orice stare a pricinii.

În jurisprudenţa[3] şi literatura de specialitate[4] anterioare au existat controverse cu privire la admisibilitatea unei cereri de intervenţie voluntară în cadrul revizuirii.

De lege lata, faţă de dispoziţiile art. 63 alin. (2) C.proc.civ., o cerere de *intervenţie voluntară accesorie* va putea fi primită în faza revizuirii, deoarece textul menţionat prevede în mod expres că intervenţia accesorie poate fi făcută şi în căile extraordinare de atac, fără a distinge după cum acestea sunt de reformare sau de retractare.

În ceea ce priveşte *intervenţia voluntară principală*, considerăm şi noi[5] că problema admisibilităţii acesteia nu se pune decât în cazul în care are loc *o rejudecare a*

[1] A se vedea, în acelaşi sens: T.C. Briciu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1194; M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2014*, vol. III, p. 314.

[2] La fel ca în cazul contestaţiei în anulare, instanţa judecă în aceeaşi compunere ca şi cauza în care s-a pronunţat hotărârea atacată, sub rezerva, desigur, de a nu se fi modificat între timp legea de organizare judecătorească care stabileşte compunerea – C.A. Timişoara, s. civ., dec. nr. 1710/1998, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 670; C.A. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 1568/1999, în C.P.J. 1999, p. 371, nr. 138; C.S.J., s. civ., dec. nr. 2093/2002, în B.J. Baza de date. Pentru motivul vizând contrarietatea de hotărâri [art. 322 pct. 7 C.proc.civ. 1865 – actualul art. 509 alin. (1) pct. 8 C.proc.civ. – *n.n.*], deoarece revizuirea se judecă de către o instanţă superioară, în doctrină şi jurisprudenţă soluţiile au fost uneori nuanţate, fără să fie însă la adăpost de critică – V. Timofte, *Compunerea instanţei de revizuire şi calea de atac în cazul prevăzut de art. 322 pct. 7 din Codul de procedură civilă, în cazul contrarietăţii unei hotărâri pronunţate în fond, cu o alta ulterioară, pronunţată în recurs*, în Dreptul nr. 6/1998, p. 53-54; C.A. Cluj, s. civ., dec. nr. 2372/2001, în P.R. nr. 4/2002, p. 126-128.

[3] Instanţa supremă a decis că în cadrul revizuirii nu este admisibilă intervenţia voluntară, fără să distingă între intervenţia principală şi cea accesorie – C.S.J., s. civ., dec. nr. 424/1999, în Dreptul nr. 2/2000, p. 173. S-a decis însă şi că este interzisă numai cererea de intervenţie voluntară principală – C.A. Bucureşti, s. a III-a civ., dec. nr. 3204/2001, în P.J.C. 2001-2002, p. 547.

[4] S-a exprimat opinia în sensul că, în lipsa unor dispoziţii derogatorii, este posibilă intervenţia voluntară a terţului, în condiţiile art. 49-51, dacă revizuirea aparţine instanţei de fond, instanţei de apel sau chiar celei de recurs, învestită în condiţiile art. 304^1 C.proc.civ. 1865 – I. Deleanu, *Tratat 2000*, vol. II, p. 186. Într-o altă opinie, s-a arătat că, dacă ideea admiterii intervenţiei accesorii la judecata revizuirii ar fi de discutat, deoarece constituie o simplă apărare, problema intervenţiei principale s-ar putea pune numai după retractarea hotărârii atacate, cu ocazia rejudecării cererii de către prima instanţă, iar în instanţa de apel, numai dacă ar exista învoirea părţilor – V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 408, nota 2.

[5] În acelaşi sens: V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 68; T.C. Briciu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1195.

fondului, ca urmare a admiterii cererii de revizuire (este însă posibil să nu existe o rejudecare a fondului, deşi cererea de revizuire s-a admis, spre exemplu, în cazul motivului prevăzut de art. 509 alin. (1) pct. 8 C.proc.civ. – revizuirea pentru hotărâri potrivnice; într-o asemenea situaţie, terţul are deschisă numai calea unei cereri principale). Prin urmare, având în vedere şi prevederile art. 62 alin. (2) şi (3) C.proc.civ., o cerere de intervenţie voluntară principală va putea fi primită în cazul în care s-a atacat o hotărâre de primă instanţă (rămasă definitivă prin neapelare), iar cererea de revizuire a fost încuviinţată în principiu, terţul putându-şi formula pretenţiile până la închiderea dezbaterilor. Dacă s-a admis în principiu cererea de revizuire a unei hotărâri pronunţate în apel, cererea terţului poate fi primită pentru a fi judecată numai dacă părţile din apel convin în mod expres în acest sens. În situaţia în care s-a cerut revizuirea unei hotărâri pronunţate de o instanţă de recurs, intervenţia voluntară principală este inadmisibilă.

În cazul în care *cererea de revizuire este admisă*, instanţa *va schimba, în tot sau în parte, hotărârea atacată*, iar în cazul revizuirii pentru hotărâri definitive potrivnice, *va anula ultima hotărâre*. Pe originalele hotărârilor revizuite, se va face menţiune despre hotărârea dată în revizuire.

Reluarea judecăţii se face, în principiu, în limitele în care a fost învestită iniţial instanţa, ţinându-se cont şi de temeiul pe care s-a formulat cererea de revizuire.

O problemă care se ridică în cazul revizuirii se referă la împrejurarea *dacă instanţa rezolvă cererea printr-o singură hotărâre sau, în două etape, prin două hotărâri distincte*. Se observă că, spre deosebire de contestaţia în anulare, în cazul revizuirii, legea nu mai prevede o soluţie similară celei instituite de dispoziţiile art. 508 alin. (3) C.proc.civ.

Sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, deşi, în principiu, s-a consacrat soluţia că nu este necesar ca mai întâi să se admită în principiu revizuirea, iar apoi să se treacă la judecata propriu-zisă, în literatura de specialitate[1], în legătură cu această problemă, s-au făcut unele precizări, în funcţie de soluţiile pe care le pronunţă instanţa, în raport de fiecare motiv de revizuire, precizări care apreciem că sunt aplicabile şi în cazul actualei reglementări.

Astfel, dacă motivul de revizuire invocat este găsit întemeiat:

– în cazul *primului motiv*, dacă s-a invocat *extra petita* sau *plus petita*, instanţa, luând în considerare actele de procedură aflate la dosar, va pronunţa *o singură hotărâre, prin care va modifica dispozitivul*, în limitele obiectului stabilit de reclamant. Dacă s-a invocat *minus petita*, instanţa *va soluţiona în fond capătul de cerere omis*, administrând, dacă este necesar, noi probe şi va pronunţa *o nouă hotărâre*, care o va completa pe cea dintâi. Trebuie precizat că se repun în discuţie numai capetele de cerere rămase nesoluţionate, ţinându-se seama şi de soluţia care a fost dată capetelor de cerere rezolvate, hotărârea, în privinţa acestora, rămânând în autoritatea de lucru judecat. Spre exemplu, instanţa de revizuire va trebui să oblige la restituirea fructelor culese de deţinătorul bunului faţă de care se admisese cererea în revendicare ori va respinge cererea reconvenţională dacă prin admiterea ei s-ar infirma hotărârea dată în cererea principală. S-a susţinut că, în unele situaţii, admiterea cererii de revizuire ar putea afecta şi soluţia dată în prima hotărâre, cu privire la cererea principală, de exemplu, când creditorul-reclamant a cerut executarea obligaţiei, iar debitorul-pârât a formulat

[1] G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat şi adnotat 1994*, p. 571-573; V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 409-412.

cerere reconvenţională pentru anularea contractului sau când cumpărătorul a cerut predarea bunului, iar vânzătorul a solicitat rezoluţiunea vânzării, în ambele cazuri instanţa omiţând să discute problema nulităţii sau a rezoluţiunii[1]. S-a apreciat[2] totuşi că aspectul pozitiv al autorităţii de lucru judecat se opune la o astfel de soluţie, deci pârâtul trebuia să uzeze de calea de atac a apelului sau, după caz, a recursului;

– dacă s-a invocat cel de *al doilea motiv* de revizuire, după ce s-a dovedit pieirea bunului, se vor administra probe pentru stabilirea despăgubirilor, iar apoi instanţa *va modifica hotărârea atacată*, în sensul că debitorul-intimat va fi obligat la plata contravalorii bunului;

– în cazul celui de-*al treilea motiv*, dacă s-a invocat condamnarea judecătorului, instanţa va putea da mai întâi *o hotărâre prin care va fi desfiinţată hotărârea atacată*, iar după rejudecarea pricinii, va pronunţa o *nouă hotărâre*. Dacă s-a invocat faptul că materialul probator care a stat la baza hotărârii atacate este fals (deci, condamnarea martorului sau a expertului ori declararea ca fals a unui înscris), instanţa poate da mai întâi o *încheiere, constatând că revizuirea este în principiu admisibilă*, după care va administra probe noi, în completarea sau în combaterea celor deja existente la dosar, iar după stabilirea noii situaţii de fapt, *va menţine vechea soluţie*, caz în care *va respinge cererea de revizuire ca nefondată*, ori *va pronunţa o altă soluţie, în care va admite cererea de revizuire şi va consemna în dispozitiv această nouă soluţie*. În ambele ipoteze, dacă din cauza unui impediment legal, constatarea infracţiunii nu se mai poate face printr-o hotărâre penală, instanţa de revizuire, pe cale incidentală, va verifica dacă s-a săvârşit sau nu infracţiunea ce se pretinde, administrând nemijlocit orice mijloc de probă de natură să ducă la o astfel de constatare. Într-un asemenea caz, dacă se constată săvârşirea faptei prevăzute de legea penală, este preferabil să se pronunţe mai întâi o *încheiere de admitere în principiu a cererii de revizuire, apoi să se treacă la rejudecarea pricinii*;

– în cazul *motivului patru* de revizuire, relativ la sancţionarea disciplinară a judecătorului pentru exercitarea funcţiei cu rea-credinţă sau gravă neglijenţă, se va da mai întâi *o hotărâre prin care se va desfiinţa hotărârea atacată*, iar după rejudecarea procesului, se va pronunţa *o nouă hotărâre*;

– în cazul celui de-*al cincilea motiv*, dacă se invocă descoperirea unor înscrisuri noi, iar instanţa nu este în măsură să rezolve în acelaşi timp şi fondul, va pronunţa mai întâi *o încheiere de admitere în principiu* a cererii de revizuire, în cazul în care sunt îndeplinite condiţiile de admisibilitate[3], iar dacă, după reaprecierea situaţiei de fapt şi a noilor concluzii pe fond ale părţilor, ajunge la concluzia că hotărârea atacată este greşită, va pronunţa o *hotărâre prin care va admite cererea de revizuire şi va soluţiona fondul pricinii*, iar în cazul în care consideră că hotărârea atacată este legală şi temei-

[1] I. Stoenescu, *Unele aspecte ale revizuirii în procesul civil*, în J.N. nr. 11/1964, p. 23-24.

[2] G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat şi adnotat 1994*, p. 572.

[3] Pentru ipoteza revizuirii ca urmare a descoperirii unui înscris nou, în practica judiciară s-a apreciat că, pentru a preîntâmpina situaţia în care, după rejudecarea fondului, să se ajungă la aceeaşi soluţie pronunţată de instanţă prin prima sa hotărâre de fond, ceea ce ar echivala în fapt cu respingerea cererii de revizuire, cererea de revizuire ar trebui admisă în principiu printr-o încheiere interlocutorie, după care să se treacă la administrarea probelor, pentru a se da o singură hotărâre finală de admitere sau de respingere a cererii de revizuire – Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 1077/1964 şi dec. nr. 1215/1961, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 678-679.

nică, deci dacă înscrisul nou nu este de natură să ducă la o altă soluție, *va respinge cererea de revizuire ca nefondată*;

– în cazul celui de-*al şaselea motiv*, dacă se invocă casarea, anularea sau schimbarea hotărârii pe care s-a bazat hotărârea a cărei revizuire se solicită, judecarea se face deodată, când nu mai sunt probe noi de administrat, dar dacă este necesară administrarea altor probe, se poate da, în prealabil, *o încheiere de admitere în principiu* a cererii de revizuire, iar apoi se va pronunța o *hotărâre de admitere a revizuirii*, prin care se va soluționa și fondul pricinii, ori o *hotărâre de respingere a cererii de revizuire ca nefondată*, dacă după administrarea noilor probe instanța ajunge la aceeași concluzie;

– dacă s-a invocat *motivul șapte* și s-a constatat lipsa de apărare sau apărarea cu viclenie, se poate da o *încheiere de admitere în principiu* a cererii de revizuire, *prin care se va desființa și hotărârea atacată*, apoi se va trece la judecarea fondului;

– dacă s-a invocat cel de-*al optulea motiv* de revizuire, se va pronunța *o singură hotărâre, prin care va fi anulată cea din urmă hotărâre*, ca fiind dată cu încălcarea autorității de lucru judecat, fără a fi necesar ca dosarul să fie trimis instanței a cărei hotărâre se anulează, pentru a-și retracta propria hotărâre. Instanța de revizuire nu este îndreptățită să verifice care dintre cele două hotărâri este legală și temeinică, ci în mod automat, dacă sunt îndeplinite condițiile pe care le-am arătat, va anula a doua hotărâre. Dacă se constată că două hotărâri sunt contradictorii numai cu privire la un capăt de cerere, cea de a doua hotărâre se va anula parțial, în măsura în care a încălcat autoritatea de lucru judecat dedusă din prima hotărâre. Când cauza a fost judecată și în recurs, se dispune anularea atât a hotărârii instanței de fond, cât și a hotărârii instanței de recurs, chiar dacă recursul a fost respins sau anulat[1];

– în cazul *motivului nouă*, instanța poate da *o încheiere* prin care, *admițând în principiu cererea de revizuire, desființează hotărârea atacată*, trecând apoi la rejudecarea în fond a pricinii. Dacă revizuientul nu solicită probe, mulțumindu-se să discute probele existente la dosar ori când nu este cazul să se administreze noi probe (de exemplu, revizuientul a participat la administrarea probelor, însă nu s-a putut prezenta dintr-o împrejurare mai presus de voința sa la termenul când a avut loc dezbaterea fondului), este posibil să se dea *o singură hotărâre*, în care mai întâi să se admită cererea de revizuire, iar apoi să se arate soluția pe fond, care poate fi aceeași ca și în hotărârea atacată;

– în cazul celui de-al *zecelea motiv*, instanța de revizuire va retracta hotărârea care a condus la constatarea de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului a încălcării drepturilor și libertăților fundamentale și va pronunța o nouă hotărâre care să înlăture consecințele grave ale încălcării constatate. În măsura în care este necesară administrarea de noi probe, se va putea da o *hotărâre intermediară de admitere a cererii de revizuire*, prin care *se va retracta hotărârea atacată*, după care se va trece la administrarea de probe și la rejudecarea procesului printr-o *nouă hotărâre*. Când însă administrarea de probe nu este necesară, se va putea da *o singură hotărâre*;

– în cazul *motivului unsprezece*, instanța de revizuire va retracta hotărârea inițială, pronunțându-se o *hotărâre intermediară de admitere a revizuirii*, se va rejudeca pricina ținând seama de alte dispoziții decât cele declarate neconstituționale și se va da o

[1] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1815/1986, în R.R.D. nr. 6/1987, p. 75.

nouă hotărâre. În măsura în care nu este nevoie de probe suplimentare, se poate pronunța *o singură hotărâre*, prin care se va desființa hotărârea inițială și se va rejudeca pricina.

Articolul 513 alin. (5) C.proc.civ. dispune că hotărârea dată asupra revizuirii este *supusă căilor de atac prevăzute de lege pentru hotărârea revizuită*. Textul are în vedere calea de atac pe care legea o permite să fie exercitată împotriva hotărârii a cărei revizuire se cere, fără a prezenta interes dacă ea a fost exercitată sau nu.

Așadar, dacă s-a solicitat revizuirea unei hotărâri de primă instanță ce a rămas definitivă prin neapelare sau care a fost atacată cu apel, care însă a fost respins sau anulat în temeiul unei excepții procesuale, hotărârea ce se va pronunța în revizuire este susceptibilă de apel. Hotărârea pronunțată într-o cerere de revizuire îndreptată împotriva unei hotărâri a instanței de apel (care era susceptibilă de recurs, indiferent dacă recursul a fost exercitat sau nu) poate fi atacată pe calea recursului. Însă hotărârea dată într-o revizuire care a avut ca obiect o decizie a unei instanțe de recurs, fiind definitivă, nu este supusă recursului.

Potrivit art. 513 alin. (6) C.proc.civ., dacă revizuirea s-a cerut pentru *hotărâri potrivnice*, calea de atac este *recursul*. În cazul în care revizuirea a fost soluționată de una dintre secțiile Înaltei Curți de Casație și Justiție, recursul este de competența Completului de 5 judecători. Această dispoziție legală nu creează un drept de recurs la recurs, deci și pentru această ipoteză se aplică principiul *accesorium sequitur principale*, legiuitorul dorind să suprime dreptul de apel în acest caz. În consecință, recursul este admisibil numai dacă a doua hotărâre, a cărei anulare s-a cerut pe calea revizuirii, ar fi fost susceptibilă de recurs sau apel, deci dacă hotărârea ce a încălcat autoritatea de lucru judecat a fost pronunțată de prima instanță sau de instanța de apel[1]. În legătură cu problema căilor de atac ce pot fi exercitate împotriva hotărârii pronunțate într-o revizuire pentru hotărâri potrivnice, instanța supremă[2] a arătat că trebuie avut în vedere și faptul că, atunci când cauza a fost judecată și în recurs, ceea ce trece în autoritatea de lucru judecat este însăși decizia instanței de recurs, indiferent de soluția pronunțată (admiterea recursului sau respingerea acestuia ca neîntemeiat), așa încât contrarietatea cu hotărârea pronunțată în primul proces se referă nu numai la hotărârea instanței de fond, ci și la decizia instanței de recurs, pronunțată în al doilea proces, deci hotărârea dată în cererea de revizuire, prin care se anulează atât hotărârea de fond, cât și cea a instanței de recurs prin care a fost confirmată, nu este susceptibilă de recurs. În situația în care instanța de recurs a respins sau anulat recursul, fără a-l cerceta în fond ori a constatat perimarea recursului, revizuirea vizează exclusiv hotărârea de fond și dacă aceasta este susceptibilă de recurs (deci, prin ipoteză, recursul nu a fost respins ca inadmisibil), și hotărârea dată în revizuire va putea fi atacată pe calea recursului.

[1] În același sens, a se vedea și T.C. Briciu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1197; O. Spineanu-Matei, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 997; M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2014*, vol. III, p. 317. În sens contrar, a se vedea V. Mitea, *Motivele de revizuire...*, p. 411.

[2] Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 423/1964, în J.N. nr. 7/1964, p. 142 și dec. nr. 1815/1986, în R.R.D. nr. 6/1987, p. 75-76; C.S.J., s. cont. adm., dec. nr. 834/2000, în B.J. 2000, p. 1020, nr. 142.

CAPITOLUL III. MIJLOACE PROCEDURALE PRIVIND ASIGURAREA UNEI PRACTICI JUDICIARE UNITARE

Secțiunea 1. Considerații generale

Actualul Cod de procedură civilă reglementează, sub Titlul III al Cărții a II-a, intitulate „Procedura contencioasă", două mijloace procedurale destinate asigurării unei practici unitare la nivelul tuturor instanțelor judecătorești din România, și anume recursul în interesul legii și sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept. Recursul în interesul legii a existat în legislația procesuală civilă română și în reglementarea anterioară. În schimb, mijlocul procedural reprezentat de sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept este pentru prima dată reglementat de actualul Cod de procedură civilă. *De lege lata*, utilitatea acestor mijloace procedurale este neîndoielnică, cu atât mai mult cu cât, în sistemul actual al căilor de atac de reformare, deși recursul este, ca regulă, de competența instanței supreme, totuși, în numeroase materii, calea extraordinară de atac de reformare este suprimată, iar în altele recursul este de competența instanței imediat ierarhic superioare, astfel încât rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție de a asigura o interpretare și aplicare unitară a legii ca unică instanță de casație poate fi simțitor diminuat.

Trebuie reținut că aceste mijloace procedurale nu au natura juridică de căi de atac, deoarece prin intermediul lor nu se realizează nici reformarea, nici retractarea unor hotărâri judecătorești.

Secțiunea 2-a. Recursul în interesul legii

Recursul în interesul legii este *acel mijloc procesual ce poate fi exercitat în scopul asigurării interpretării și aplicării unitare a legii de către toate instanțele judecătorești, atunci când se constată că prin hotărâri judecătorești definitive au fost date soluții diferite aceleiași probleme de drept.*

Recursul în interesul legii este reglementat de art. 514-518 C.proc.civ., ca un *mijloc procedural destinat asigurării unei practici judiciare unitare*. Așa cum am arătat, recursul în interesul legii a existat în legislația procesuală civilă română și în reglementarea anterioară, din care a fost preluat în actualul Cod de procedură civilă în configurația dobândită de acest mijloc procedural prin Legea nr. 202/2010. Spre deosebire de Codul de procedură civilă din 1865, în actuala reglementare, recursul în interesul legii nu mai este încadrat în capitolul destinat căilor de atac, ci într-un titlu distinct,

intitulat „Dispoziții privind asigurarea unei practici judiciare unitare", stabilindu-se astfel chiar de către legiuitor natura juridică a acestui mijloc procedural[1].

Din dispozițiile Codului de procedură civilă care reglementează actualmente recursul în interesul legii, se desprind următoarele *particularități* ale acestui mijloc procedural destinat asigurării unei practici judiciare unitare:

– *legitimarea procesuală activă* aparține procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, care poate introduce recursul în interesul legii din oficiu sau la cererea ministrului justiției, Colegiului de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție, colegiilor de conducere ale curților de apel, precum și Avocatului Poporului. Această enumerare, cuprinsă în art. 514 C.proc.civ., este limitativă, astfel încât alte persoane sau organe nu pot exercita recursul în interesul legii, însă ar putea semnala persoanelor sau organelor cărora legea le recunoaște această legitimare necesitatea exercitării recursului în interesul legii, fără ca aceasta să implice obligativitatea exercitării acestui mijloc procedural. Prin urmare, eventualul refuz al organelor cărora legea le recunoaște legitimare procesuală activă să exercite recursul în interesul legii nu ar putea fi atacat pe calea contenciosului administrativ;

– *scopul* recursului în interesul legii este, așa cum statuează art. 514 C.proc.civ., de „a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către toate instanțele judecătorești", deci de a fixa jurisprudența asupra problemelor de drept care au fost soluționate diferit de acestea;

– *competența* de a soluționa recursul în interesul legii aparține Înaltei Curți de Casație și Justiție;

– conform art. 516 alin. (1) C.proc.civ., recursul în interesul legii se judecă de un *complet* format din președintele sau, în lipsa acestuia, unul dintre vicepreședinții Înaltei Curți de Casație și Justiție, președinții de secții din cadrul acesteia, precum și 20 de judecători, din care 14 judecători din secția/secțiile în a cărei/căror competență intră problema de drept care a fost soluționată diferit de instanțele judecătorești și câte 2 judecători din cadrul celorlalte secții. Președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție sau, după caz, unul dintre vicepreședinții acesteia este președinte al completului. În cazul în care problema de drept prezintă interes pentru două sau mai multe secții, președintele sau, după caz, unul dintre vicepreședinții Înaltei Curți de Casație și Justiție va stabili numărul judecătorilor din secțiile interesate care vor intra în compunerea completului care va soluționa recursul în interesul legii, celelalte secții urmând a fi reprezentate potrivit dispozițiilor menționate mai sus. Atunci când problema de drept nu intră în competența niciunei secții a Înaltei Curți de Casație și Justiție, președintele sau, după caz, unul dintre vicepreședinții Înaltei Curți de Casație și Justiție va desemna câte 5 judecători din cadrul fiecărei secții pentru alcătuirea completului care va soluționa recursul în interesul legii.

---

[1] În cadrul Codului de procedură civilă din 1865, în perioada 1948-1949 și, ulterior, începând cu anul 1993, recursul în interesul legii a fost reglementat ca o cale extraordinară de atac, dispozițiile care guvernau mijloc procedural fiind cuprinse în titlul rezervat căilor extraordinare de atac. Cu toate acestea, date fiind scopul său și faptul că prin intermediul acestui recurs nu se reformau sau retractau hotărârile judecătorești vizate, în literatura vremii s-a subliniat că recursul în interesul legii nu este o veritabilă cale de atac (de altfel, în perioada 1948-1949, în Codul de procedură civilă, recursul în interesul legii era reglementat alături de recursul în anulare ca un recurs special).

După sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, președintele sau, după caz, unul dintre vicepreședinții acesteia va lua măsurile necesare pentru *desemnarea aleatorie* a judecătorilor din cadrul secției în a cărei competență intră problema de drept care a fost soluționată diferit de instanțele judecătorești, precum și a judecătorilor din celelalte secții ce intră în alcătuirea completului care soluționează recursul în interesul legii [art. 516 alin. (4) C.proc.civ.];

– *obiectul* recursului în interesul legii îl reprezintă hotărârile judecătorești definitive în care aceeași problemă de drept a primit o soluționare diferită din partea instanțelor judecătorești. Astfel, în acest sens, art. 515 C.proc.civ. prevede că recursul în interesul legii este admisibil numai dacă se face dovada că problemele de drept care formează obiectul judecății au fost soluționate în mod diferit prin hotărâri judecătorești definitive, aceste hotărâri urmând a fi anexate cererii de exercitare a recursului în interesul legii. Așadar, obiectul recursului în interesul legii îl constituie însăși *problema de drept care a primit soluții diferite prin mai multe hotărâri judecătorești*. Așa cum rezultă cu claritate din textul de lege, trebuie să fie vorba de hotărâri *ale instanțelor judecătorești*, iar nu și de hotărâri ale altor organe de jurisdicție. Mai este necesar să fie vorba de mai multe hotărâri judecătorești, *pronunțate de instanțe judecătorești diferite*, deci nu de aceeași instanță, altfel nu am fi în prezența unei jurisprudențe neunitare pe întreg teritoriul țării. În fine, pentru ca recursul în interesul legii să fie admisibil este necesar ca hotărârile judecătorești prin care a fost soluționată diferit aceeași problemă de drept să fie *definitive*. Necesitatea ca hotărârile judecătorești în discuție să fie definitive rezultă din rațiunea că, atâta timp cât există posibilitatea atacării lor la instanțele superioare, ele sunt susceptibile de modificare. Prin urmare, condiția nu va fi considerată îndeplinită nici în situația în care doar una dintre ele este definitivă, câtă vreme cealaltă poate fi schimbată în căile de atac[1];

– *cauza* recursului în interesul legii o constituie interpretarea și aplicarea neunitară a legii, indiferent că este vorba de o lege materială (substanțială) sau procesuală;

– recursul în interesul legii *se poate exercita oricând*, deoarece nu există nicio dispoziție legală care să stabilească vreun termen;

– recursul în interesul legii se susține în fața completului, după caz, de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție sau de procurorul desemnat de acesta, de judecătorul desemnat de Colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție, respectiv al Curții de apel ori de Avocatul Poporului sau de un reprezentant al acestuia. Părțile (din procesele în care s-au pronunțat hotărârile ce au soluționat neunitar aceeași problemă de drept) nu vor fi însă citate, deoarece, așa cum vom arăta imediat, recursul în interesul legii nu produce niciun efect în privința lor;

– în ceea ce privește *judecata propriu-zisă*, legea stabilește *obligativitatea întocmirii unui raport*, pentru redactarea căruia vor fi desemnați, de către președintele completului învestit cu soluționarea recursului în interesul legii, 3 judecători dintre membrii acestuia. Conform art. 516 alin. (5) C.proc.civ., *judecătorii-raportori nu devin incompatibili să intre în compunerea completului care soluționează recursul în interesul legii*. În vederea întocmirii raportului, președintele completului va putea solicita unor specialiști recunoscuți opinia scrisă asupra problemelor de drept soluționate diferit. Raportul va cuprinde soluțiile diferite date problemei de drept și argumentele pe care se fundamentează, jurisprudența relevantă a Curții Constituționale, a Curții Europene a Drepturilor Omului sau a Curții de Justiție a Uniunii Europene, dacă este cazul, doctrina în materie, precum și opinia specialiștilor consultați. Totodată, judecătorii-raportori *vor întocmi și vor motiva proiectul soluției* ce se propune a fi dată recursului în interesul legii.

[1] M. NICOLAE, *Dispoziții privind asigurarea unei practici judiciare unitare. Recursul în interesul legii. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept*, în *Conferințele NOUL COD DE PROCEDURĂ CIVILĂ*, http://www.inm-lex.ro/NCPC/doc/Brosura%20NCPC.pdf (citat în continuare *Dispoziții privind asigurarea unei practici judiciare unitare...*), p. 335.

Ședința completului se convoacă de președintele acestuia, cu cel puțin 20 de zile înainte de desfășurarea acesteia. Odată cu convocarea, fiecare judecător va primi o copie a raportului și a soluției propuse.

La ședința de judecată a recursului în interesul legii participă toți judecătorii completului. Dacă există motive obiective, aceștia vor fi înlocuiți cu respectarea regulilor prevăzute la art. 516 alin. (4) C.proc.civ., respectiv prin desemnarea aleatorie a altor judecători din cadrul secției corespunzătoare. Conform art. 516 alin. (11) C.proc.civ., *soluția* asupra recursului în interesul legii se adoptă *cu cel puțin două treimi* din numărul judecătorilor completului. Membrii completului sunt obligați să se exprime cu privire la soluția ce urmează a fi dată, abținerile de la vot nefiind admise.

În fine, trebuie subliniat că, în reglementarea actuală, legea prevede și un termen în care trebuie soluționat recursul în interesul legii, respectiv *cel mult 3 luni de la data sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție*;

– asupra recursului în interesul legii, Înalta Curte de Casație și Justiție se pronunță prin *decizie* [art. 517 alin. (1) C.proc.civ.]. Această decizie se pronunță numai în interesul legii și nu are efecte asupra hotărârilor judecătorești examinate și nici cu privire la situația părților din acele procese. Părților din procesele respective le sunt opozabile numai efectele hotărârilor definitive pronunțate în acele procese, deci chiar dacă aceste hotărâri au fost atacate pe calea recursului în interesul legii, ele vor putea fi puse în executare silită, dacă este cazul, fără a interesa dezlegarea dată, de către Înalta Curte de Casație și Justiție, cu privire la problema de drept ce a fost soluționată neuniform. Decizia *se motivează în termen de cel mult 30 de zile de la pronunțare* și *se publică în cel mult 15 zile de la motivare* în Monitorul Oficial al României, Partea I;

– dezlegarea dată problemelor de drept judecate cu ocazia recursului în interesul legii este *obligatorie* pentru instanțe *de la data publicării deciziei în Monitorul Oficial al României, Partea I* [art. 517 alin. (4) C.proc.civ.]. Cu toate acestea, decizia în interesul legii își încetează aplicabilitatea la data modificării, abrogării sau constatării neconstituționalității dispoziției legale care a făcut obiectul interpretării[1].

[1] În literatura de specialitate au fost exprimate puncte de vedere diferite cu privire la constituționalitatea dispozițiilor art. 329 C.proc.civ. 1865, în forma anterioară modificării prin Legea nr. 202/2010, față de prevederile art. 124 alin. (3) din Constituție, potrivit cărora *„judecătorii* sunt independenți *și se supun numai legii"* (s.n.). Astfel, într-o opinie [C. UNGUREANU, *Dispozițiile art. 329 alin. (3) fraza finală din Codul de procedură civilă, astfel cum au fost modificate prin Legea nr. 59/1993, sunt constituționale?*, în Dreptul nr. 7/1994, p. 10-14; I. DELEANU, *Tratat 2000*, vol. II, p. 509-511] s-a considerat că partea finală a art. 329 alin. ultim C.proc.civ. 1865 [actualul art. 517 alin. (4) C.proc.civ. – *n.n.*] contravine Constituției, în vreme ce, în opinia contrară [C. DOLDUR, *Dispozițiile art. 329 alin. (3) fraza finală din Codul de procedură civilă, astfel cum au fost modificate prin Legea nr. 59/1993, sunt constituționale?*, în Dreptul nr. 7/1994, p. 14-16], s-a susținut că obligativitatea deciziilor în interesul legii nu constituie o atingere la adresa independenței judecătorilor, întrucât, prin pronunțarea acestor decizii, Înalta Curte de Casație și Justiție nu creează norme

Secțiunea a 3-a. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept

§1. Noțiune. Sediul materiei. Natură juridică

Alături de recursul în interesul legii, prin art. 519-521, actualul Cod de procedură civilă instituie un nou mijloc procedural destinat a contribui la asigurarea aplicării și interpretării unitare a legii de către instanțele judecătorești, și anume hotărârea prealabilă de dezlegare a unor chestiuni de drept dată de Înalta Curte de Casație și Justiție în urma sesizării de către o instanță învestită cu soluționarea cauzei în ultimă instanță.

Astfel, potrivit art. 519 C.proc.civ., dacă, în cursul judecății, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, învestit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constatând că o chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective, este nouă și asupra acesteia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să se dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată.

Din aceste dispoziții legale rezultă că sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept nu are loc în vederea realizării controlului judiciar de reformare sau de retractare. Așa fiind, acest mijloc procedural nu reprezintă o cale de atac, ci un *incident procedural prin care se soluționează o problemă de drept ivită într-un proces aflat în curs de desfășurare și de care depinde dezlegarea pe fond a cauzei*[1].

Ca mecanism juridic, sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept prezintă trăsături asemănătoare cu excepția de neconstituționalitate și cu procedura întrebării prejudiciale (preliminare) adresate Curții de Justiție a Uniunii Europene.

Instituția este de inspirație franceză, Codul de procedură civilă (de la art. 1031-1 la art. 1031-7) și Codul de organizare judiciară (de la art. L 441-1 la art. L 441-4), care reglementează sesizarea pentru avizul Curții de Casație franceze[2], constituind modelul reglementării române. Trebuie menționat însă că, în sistemul francez, art. L 441-3 din Codul de procedură judiciară stabilește că avizul Curții de Casație nu este obligatoriu pentru instanța de trimitere.

juridice noi, ci doar dezleagă sensul celor deja existente, contribuind la interpretarea și aplicarea unitară a legii.

[1] M. NICOLAE, *Dispoziții privind asigurarea unei practici judiciare unitare...*, p. 333; V. BELEGANTE, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1213.

[2] Pentru o prezentare a acestei instituții în dreptul francez, a se vedea J. BUFFET, *Présentation générale la saisine pour avis de la Cour de cassation*, disponibil pe www.courdecassation.fr.

§2. Condiții de admisibilitate

Din dispozițiile art. 519 C.proc.civ. rezultă următoarele condiții pentru admisibilitatea sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept:

– *existența unei chestiuni de drept*. Problema de drept trebuie să fie una veritabilă, în sensul că *există posibilitatea unor interpretări diferite* din diverse cauze, cum ar fi: textul de lege are o formulare neclară, este incomplet, nu este corelat cu alte norme legale, nu ar mai fi în vigoare etc. Așadar, nu este admisibilă sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție pentru interpretarea unor dispoziții legale care nu sunt susceptibile de interpretări diferite, după cum nu pot face obiectul unei sesizări a instanței supreme în condițiile art. 519 și urm. C.proc.civ. solicitările privind modul de aplicare a unei norme legale la situația de fapt dedusă judecății în litigiul *pendente*;

– *problema de drept să se ridice în cadrul unui litigiu aflat pe rolul unui complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, învestit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță*. Tribunalele și curțile de apel pot sesiza Înalta Curte de Casație și Justiție atunci când judecă, potrivit competenței lor, în recurs ori în altă cale extraordinară de atac, iar hotărârea nu este supusă niciunei căi de atac, sau în apel, atunci când decizia nu este supusă recursului. Completele Înaltei Curți de Casație și Justiție pot adresa sesizări în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile atunci când judecă în recurs sau când judecă în orice alte cereri, conform dispozițiilor art. 94 pct. 4 C.proc.civ., iar hotărârea nu este supusă recursului. Întrucât dispozițiile art. 519 C.proc.civ. fac referire expresă doar la completele de judecată ale Înaltei Curți de Casație și Justiție, la curți de apel și tribunale, rezultă că *judecătoriile nu pot formula sesizări* în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, *chiar dacă, potrivit legii, ar soluționa în ultimă instanță*;

– *chestiunea de drept să fie esențială*, în sensul că de lămurirea acesteia să depindă soluționarea pe fond a cauzei *pendente* în care aceasta se ridică. Noțiunea de „fond al cauzei" trebuie înțeleasă într-un sens larg. Sub acest aspect, instanța supremă a stabilit că, în principiu, este admisibil ca *și problemele de drept procesual să facă obiectul sesizării* în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, atunci când rezolvarea de principiu dată de instanța supremă determină soluționarea în fond a cauzei sub aspectul statuării în privința raportului juridic dedus judecății[1];

– *chestiunea de drept să fie nouă*, în sensul că asupra acesteia *Înalta Curte de Casație și Justiție să nu fi statuat și nici să nu facă obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare*. În privința cerinței ca Înalta Curte de Casație și Justiție să nu fi statuat anterior asupra problemei de drept respective, dispozițiile art. 519 C.proc.civ. nu cuprind nicio referire la contextul în care trebuie ca instanța supremă să se fi pronunțat deja. Din interpretarea logică a prevederilor menționate rezultă că sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile nu poate avea loc atunci când instanța supremă a statuat deja asupra acesteia printr-o decizie dată în recurs în interesul legii. Pentru identitate de rațiune, având în vedere,

[1] I.C.C.J., dec. nr. 1/2013, publicată în M. Of. nr. 43 din 20 ianuarie 2014. A se vedea, în același sens, și V. BELEGANTE, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1215; M. NICOLAE, *Dispoziții privind asigurarea unei practici judiciare unitare...*, p. 336-337.

aşa cum se va vedea mai jos, că efectele hotărârii prealabile pronunţate în urma unei sesizări în temeiul art. 519 C.proc.civ. sunt obligatorii pentru toate instanţele judecătoreşti de la data publicării lor în Monitorul Oficial, aceeaşi chestiune de drept nu va mai putea face obiectul unei noi sesizări, nemaifiind o chestiune de drept nouă. Este însă discutabil dacă se poate considera că o problemă de drept este nouă atunci când asupra acesteia instanţa supremă s-a pronunţat în cadrul unui recurs în casaţie, deci cu efecte obligatorii doar pentru cazul de speţă. În principiu, nu ar trebui exclusă, în acest caz, posibilitatea sesizării Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie în vederea pronunţării unei hotărâri prealabile[1].

§3. Procedura de judecată

3.1. Sesizarea Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie

Aşa cum am arătat, *legitimarea procesuală activă* pentru sesizarea Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie aparţine *instanţei*, respectiv completului de judecată fie al Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, fie al curţii de apel sau al tribunalului, învestit cu soluţionarea cauzei în ultimă instanţă. Aşadar, părţile nu pot sesiza direct instanţa supremă în vederea pronunţării unei hotărâri prealabile, însă acestea pot solicita instanţei să se adreseze Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie în vederea pronunţării unei hotărâri prealabile. Cu toate acestea, dreptul de apreciere asupra utilităţii formulării sesizării aparţine exclusiv instanţei de judecată, acest drept fiind suveran şi nesupus vreunei căi de atac.

Dacă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute la art. 519 C.proc.civ., completul de judecată dispune, după dezbateri contradictorii, sesizarea Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie printr-o *încheiere* care va cuprinde motivele care susţin admisibilitatea sesizării potrivit legii, punctul de vedere al completului de judecată şi al părţilor. Totodată, prin aceeaşi încheiere, cauza va fi *suspendată până la pronunţarea hotărârii prealabile* pentru dezlegarea chestiunii de drept.

Potrivit art. 520 alin. (1) C.proc.civ., încheierea de sesizare a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie *nu este supusă niciunei căi de atac*[2].

După înregistrarea cauzei la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, *încheierea de sesizare se publică pe pagina de internet* a acestei instanţe, scopul acestei înregistrări fiind acela de a se crea posibilitatea tuturor instanţelor de a lua cunoştinţă despre existenţa sesizării, evitându-se astfel sesizări repetitive şi, totodată, de a permite, dacă este cazul, suspendarea judecăţii în alte cauze în care se ridică aceeaşi problemă de drept până la pronunţarea Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie. De altfel, în acest sens, art. 520 alin. (4)

[1] A se vedea, în acelaşi sens, O. Spineanu-Matei, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1009-1010. Autoarea arată însă că, „atunci când asupra problemei de drept vizate instanţa supremă s-a pronunţat printr-un număr de decizii suficient de mare încât să contureze o jurisprudenţă constantă, nu va fi îndeplinită condiţia ca Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie să nu fi statuat". În sensul că, atunci când instanţa supremă a statuat în recurs în casaţie asupra problemei de drept respective, sesizarea în vederea pronunţării unei hotărâri prealabile nu mai este admisibilă, a se vedea: M. Nicolae, *Dispoziţii privind asigurarea unei practici judiciare unitare...*, p. 336; V. Belegante, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1214.

[2] Rezultă implicit că *nici măsura suspendării judecăţii nu este supusă controlului judiciar*, deoarece aceasta este consecinţa directă a dispoziţiei de sesizare a instanţei supreme în vederea pronunţării unei hotărâri prealabile.

C.proc.civ. dispune în mod expres că *pricinile similare, aflate pe rolul instanţelor judecătoreşti, pot fi suspendate până la soluţionarea sesizării*. Este vorba de o suspendare facultativă, care poate fi dispusă, la aprecierea instanţei, din oficiu sau la cererea părţilor.

3.2. Alcătuirea completului de judecată

Conform art. 520 alin. (6) C.proc.civ., sesizarea în vederea pronunţării unei hotărâri prealabile se judecă de un complet format din preşedintele secţiei corespunzătoare a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie sau de un judecător desemnat de acesta şi 12 judecători din cadrul secţiei respective. Preşedintele secţiei sau, în caz de imposibilitate, judecătorul desemnat de acesta este preşedintele de complet şi va lua măsurile necesare pentru desemnarea aleatorie a judecătorilor[1].

Alineatele (8) şi (9) ale art. 520 C.proc.civ. prevăd modul în care se realizează compunerea completului de judecată a sesizării în vederea pronunţării unei hotărâri prealabile în cazurile în care chestiunea de drept priveşte activitatea mai multor secţii ale Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, respectiv atunci când aceasta nu intră în competenţa niciunei secţii a instanţei supreme.

Astfel, în aceste ipoteze, preşedintele sau, în lipsa acestuia, unul dintre vicepreşedinţii Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie va transmite sesizarea preşedinţilor secţiilor interesate în soluţionarea chestiunii de drept. În acest caz, completul va fi alcătuit din preşedintele sau, în lipsa acestuia, din vicepreşedintele Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, care va prezida completul, din preşedinţii secţiilor interesate în soluţionarea chestiunii de drept, precum şi câte 5 judecători din cadrul secţiilor respective, desemnaţi aleatoriu de preşedintele completului.

3.3. Raportul asupra sesizării

La fel ca în cazul recursului în interesul legii, este prevăzută necesitatea întocmirii unui raport asupra sesizării în vederea pronunţării unei hotărâri prealabile.

În acest scop, după alcătuirea completului, preşedintele acestuia va desemna un judecător dintre membrii completului, pentru a întocmi un raport asupra chestiunii de drept supuse judecăţii. În cazul în care chestiunea de drept priveşte activitatea mai multor secţii ale Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, respectiv atunci când aceasta nu are corespondent în niciuna din secţiile instanţei supreme, după alcătuirea completului, pentru întocmirea raportului preşedintele completului va desemna câte un judecător din cadrul fiecărei secţii.

[1] Precizăm că dispoziţiile art. 520 alin. (6) C.proc.civ. se aplică sesizărilor formulate în procesele pornite începând cu data de 1 ianuarie 2016. Potrivit art. XIX din Legea nr. 2/2013, sesizările în vederea pronunţării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, formulate în procesele pornite începând cu data de 15 februarie 2013 şi până la data de 31 decembrie 2015, se judecă de un complet format din preşedintele secţiei corespunzătoare a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie sau de un judecător desemnat de acesta şi 8 judecători din cadrul secţiei respective. Preşedintele secţiei sau, în caz de imposibilitate, judecătorul desemnat de acesta este preşedintele de complet şi va lua măsurile necesare pentru desemnarea aleatorie a judecătorilor.

Conform art. 520 alin. (7) şi (8) C.proc.civ., judecătorii-raportorii nu sunt incompatibili.

În vederea întocmirii raportului, preşedintele completului va putea solicita unor specialişti recunoscuţi opinia scrisă asupra chestiunii de drept supuse judecăţii. Raportul va cuprinde soluţiile diferite date problemei de drept şi argumentele pe care se fundamentează, jurisprudenţa relevantă a Curţii Constituţionale, a Curţii Europene a Drepturilor Omului sau a Curţii de Justiţie a Uniunii Europene, dacă este cazul, doctrina în materie, precum şi opinia specialiştilor consultaţi. Totodată, judecătorii-raportori *vor întocmi şi vor motiva proiectul soluţiei* ce se propune a fi dată sesizării în vederea pronunţării unei hotărâri prealabile.

Raportul va fi comunicat părţilor, care, în termen de cel mult 15 zile de la comunicare, pot depune, în scris, prin avocat sau, după caz, prin consilier juridic, *punctele lor de vedere* privind chestiunea de drept supusă judecăţii.

3.4. Şedinţa de judecată

În privinţa regulilor de desfăşurare a şedinţei de judecată sunt aplicabile prevederile corespunzătoare din materia recursului în interesul legii, la care art. 520 alin. (11) C.proc.civ. face trimitere în mod expres.

Astfel, şedinţa completului se convoacă de preşedintele acestuia, cu cel puţin 20 de zile înainte de desfăşurarea acesteia, odată cu convocarea, fiecare judecător urmând a primi o copie a raportului şi a soluţiei propuse.

La şedinţă participă toţi judecătorii completului. Dacă există motive obiective, aceştia vor fi înlocuiţi cu respectarea regulilor stabilite cu privire la desemnarea lor.

Sesizarea se judecă *fără citarea părţilor, în cel mult 3 luni de la data învestirii*, iar soluţia se adoptă *cu cel puţin două treimi* din numărul judecătorilor completului, abţinerile de la vot nefiind admise.

3.5. Conţinutul şi efectele hotărârii prealabile

Asupra sesizării, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept se pronunţă prin *decizie*, numai cu privire la chestiunea de drept supusă dezlegării. La fel ca în cazul recursului în interesul legii, *decizia se motivează în termen de cel mult 30 de zile de la pronunţare* şi *se publică în cel mult 15 zile de la motivare în Monitorul Oficial al României, Partea I*.

Dezlegarea dată chestiunilor de drept este *obligatorie, pentru instanţa care a solicitat dezlegarea, de la data pronunţării deciziei*, iar *pentru celelalte instanţe, de la data publicării deciziei în Monitorul Oficial al României, Partea I*. Cu toate acestea, decizia pronunţată în urma sesizării în vederea pronunţării unei hotărâri prealabile îşi încetează aplicabilitatea la data modificării, abrogării sau constatării neconstituţionalităţii dispoziţiei legale care a făcut obiectul interpretării.

CAPITOLUL IV. CONTESTAŢIA PRIVIND TERGIVERSAREA PROCESULUI

Secţiunea 1. Consideraţii generale

Contestaţia privind tergiversarea procesului formează obiectul procedurii speciale reglementate de art. 522-526 C.proc.civ.

Pe calea contestaţiei privind tergiversarea procesului, partea interesată sau procurorul, în cazul în care participă la judecată, poate solicita instanţei sesizate cu soluţionarea cauzei *constatarea încălcării dreptului la soluţionarea procesului într-un termen optim şi previzibil şi luarea măsurilor legale pentru ca această situaţie să fie înlăturată*.

Aşadar, acest mijloc procedural, reglementat pentru prima dată în legislaţia procesuală civilă română de actualul Cod de procedură civilă, este în strânsă legătură cu *dreptul la un proces echitabil* consacrat, ca un drept fundamental, de art. 21 alin. (3) din Constituţie[1] şi de art. 6 parag. 1 din Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale[2], precum şi, ca un principiu fundamental al procesului civil, de art. 6 C.proc.civ.

Din art. 6 C.proc.civ., care reproduce în parte prevederile art. 6 parag. 1 din Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, rezultă că *în conţinutul dreptului la un proces echitabil intră şi durata optimă şi previzibilă a procedurii*. În acest sens, art. 238 alin. (1) C.proc.civ. prevede *obligaţia judecătorului de a estima*, la primul termen de judecată la care părţile sunt legal citate, după ascultarea acestora, *durata necesară pentru cercetarea procesului*, ţinând cont de împrejurările cauzei, astfel încât procesul să fie soluţionat într-un termen optim şi previzibil. Durata astfel estimată va fi consemnată în încheiere. *Reconsiderarea* duratei estimate a procesului nu va putea fi făcută decât pentru motive temeinice şi cu ascultarea obligatorie a părţilor.

Fără a intra în detalii mai mult decât este necesar pentru înţelegerea instituţiei reglementate de art. 522 şi urm. C.proc.civ., precizăm că, pentru aprecierea caracterului rezonabil al procedurii trebuie avute în vedere, în principal, criteriile stabilite în acest sens, în jurisprudenţa sa, de Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Astfel, Curtea de la Strasbourg a stabilit, pe de o parte, că perioada de analizat debutează, de regulă, odată cu înregistrarea acţiunii pe rolul instanţei şi se termină, în mod obişnuit, la momentul rămânerii definitive a hotărârii judecătoreşti, iar, pe de altă parte, că, pentru aprecierea duratei rezonabile a procedurii, trebuie să se aibă în vedere întotdeauna cauza concretă dedusă judecăţii. În ceea ce priveşte *criteriile concrete de apreciere a carac-*

[1] „Părţile au dreptul la un proces echitabil şi la soluţionarea cauzelor într-un termen rezonabil".

[2] „Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în mod public *şi într-un termen rezonabil* (s.n.), de către o instanţă independentă şi imparţială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor şi obligaţiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzaţii în materie penală îndreptate împotriva sa. (...)"

terului rezonabil al duratei procedurii, instanța europeană analizează complexitatea cauzei, comportamentul părților (inclusiv al autorităților) și miza litigiului. Cu privire la acest ultim aspect, în materia *„contestațiilor asupra drepturilor și obligațiilor cu caracter civil"*, sunt apreciate ca având o miză importantă pentru părți litigiile în materia dreptului muncii, cauzele cu minori, procesele prin care se solicită acordarea unor despăgubiri victimelor accidentelor, pentru privarea ilegală de libertate, cauzele în care sunt implicate persoane vulnerabile (de exemplu, persoane vârstnice, cele cu sănătate precară etc.)[1].

O altă premisă a reglementării contestației privind tergiversarea procesului o constituie dispozițiile art. 13 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, care consacră *dreptul la un recurs efectiv*[2]. Potrivit dispozițiilor textului menționat, „orice persoană, ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de prezenta Convenție au fost încălcate, are dreptul de a se adresa efectiv unei instanțe naționale, chiar și atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale".

După ce mult timp a considerat că art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale reprezintă o *lex specialis* față de art. 13 din aceeași Convenție, apreciind că aspectele legate de durata rezonabilă trebuie analizate doar pe tărâmul art. 6, care reglementează o întreagă panoplie de garanții specifice procedurilor judiciare, mult mai stricte decât cele avute în vedere de art. 13, pe care le considera ca fiind „absorbite" implicit[3], începând cu anul 2000[4], Curtea Europeană a Drepturilor Omului a apreciat necesar să revină asupra jurisprudenței sale tradiționale și a decis că „interpretarea corectă a art. 13 este aceea că această dispoziție *garantează un recurs efectiv în fața unei instanțe naționale care să permită părții interesate să se plângă de încălcarea obligației impuse de art. 6 de soluționare a cauzei într-un termen rezonabil*[5]". Curtea Europeană a Drepturilor Omului nu impune statelor membre ale Consiliului Europei un anumit tip de remediu intern împotriva duratei nerezonabile a procedurii, acestea dispunând de o largă marjă de apreciere în acest sens[6]. În schimb, din jurisprudența instanței europene a drepturilor omului reiese că, pentru a fi considerat „efectiv", remediul intern pus la dispoziția părții care se consideră lezată printr-o măsură contrară Convenției trebuie să îi permită acesteia, în planul dreptului național,

[1] A se vedea, pe larg, B. RAMAȘCANU, *Contestația privind tergiversarea procesului. Abordare comparativă din perspectiva Convenției europene a drepturilor omului*, în *Conferințele NOUL COD DE PROCEDURĂ CIVILĂ*, http://www.inm-lex.ro/NCPC/doc/Brosura%20NCPC.pdf (citat în continuare *Contestația...*), p. 343-347.

[2] Astfel, în expunerea de motive a proiectului de lege privind Codul de procedură civilă se arată că „prin proiect se instituie o procedură specială, de sine stătătoare, îndreptată împotriva încălcării dreptului la soluționarea procesului într-un termen optim și previzibil: contestația privind tergiversarea procesului. Potrivit noii proceduri, conforme cu deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului *care au sancționat lipsa mijloacelor legale de a acționa în cazul depășirii termenului rezonabil de soluționare a cauzei* (s.n.), partea care consideră că pricina este tergiversată va putea solicita luarea măsurilor legale pentru ca această situație să fie înlăturată".

[3] C.E.D.O., hot. din 19 decembrie 1997, *Brualla Gómez de la Torre împotriva Spaniei*, parag. 41.

[4] C.E.D.O., Marea Cameră, hot. din 26 octombrie 2000, *Kudła împotriva Poloniei*, parag. 148. Pentru un comentariu al acestei hotărâri, a se vedea și R. CHIRIȚĂ, *Celeritatea procedurii – misiune imposibilă?*, în P.R. nr. 6/2005, p. 172-173.

[5] C.E.D.O., hot. *Kudła împotriva Poloniei*, precitată, parag. 156.

[6] C.E.D.O., hot. *Kudła împotriva Poloniei*, precitată, parag. 154-155; Marea Cameră, hot. din 29 martie 2006, *Scordino împotriva Italiei (nr. 1)*, parag. 188.

să obțină recunoașterea expresă sau în substanță a încălcării și reparația echitabilă a acesteia în condiții comparabile cu cele prevăzute de art. 41 din Convenție.

În ceea ce privește *natura remediului*, analizând diferitele sisteme puse în aplicare de statele membre ale Consiliului Europei[1], Curtea a subliniat că un *recurs intern care să permită luarea unor măsuri de accelerare a procedurii*, cu scopul de a împiedica survenirea unei durate excesive a procedurii, poate constitui soluția cea mai eficace. Un asemenea recurs intern care să permită accelerarea procedurii prezintă avantaje incontestabile față de un recurs exclusiv indemnitar, întrucât el este de natură a preveni încălcările succesive ale termenului rezonabil în cadrul aceleiași proceduri și nu se limitează doar la a acționa *a posteriori*, cum se întâmplă în cazul unui recurs indemnitar. Cu toate acestea, a adăugat Curtea, existența doar a unui recurs care tinde la accelerarea procedurii poate să nu fie suficient într-un sistem judiciar în care durata procedurilor a depășit deja termenul rezonabil[2]. În schimb, un *remediu intern exclusiv compensatoriu* a fost considerat de Curte ca *efectiv* în sensul art. 13 din Convenție[3].

În ceea ce privește contestația privind tergiversarea procesului reglementată de art. 522 și urm. C.proc.civ., din ansamblul reglementării se desprinde concluzia că această procedură specială reprezintă un *mecanism accelerator al procedurii*, al cărui scop este *evitarea depășirii duratei rezonabile a procesului* (preventiv).

Reglementarea procesuală civilă actuală *nu cuprinde și o procedură specială reparatorie*, care să permită părții interesate să obțină o *compensație pecuniară* în cazul în care durata rezonabilă a procedurii a fost depășită. Cu toate acestea, trebuie precizat că, *de lege lata*, art. 189 C.proc.civ. prevede că persoana care, cu intenție sau din culpă, a pricinuit amânarea judecării sau a executării silite, prin una dintre faptele prevăzute la art. 187 sau art. 188 (sau prin alte fapte prevăzute în mod expres de lege), la cererea părții interesate, va putea fi obligată de către instanța de judecată ori, după caz, de către președintele instanței de executare la plata unei *despăgubiri pentru prejudiciul material sau moral cauzat prin amânare*.

În prezența acestor două figuri juridice reglementate de art. 189 și art. 522 și urm. C.proc.civ., apreciem că se poate concluziona că, în prezent, în România este reglementat un *recurs autonom*, în sensul specificat de art. 13 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, care este apt a răspunde exigențelor prevăzute de acest text al Convenției[4].

[1] Cu privire la remediile împotriva duratei excesive a procedurii existente în legislațiile naționale ale statelor Consiliului Europei, a se vedea Raportul Comisiei europene pentru democrație prin drept (Comisia de la Veneția) privind efectivitatea recursurilor naționale în materia duratei excesive a procedurilor – http://www.venice.coe.int/WebForms/documents/?pdf=CDL-AD(2006)036rev-e.

[2] C.E.D.O., hot. *Scordino împotriva Italiei (nr. 1)*, precitată, parag. 183 și 185.

[3] „Faptul că acest recurs, exclusiv indemnitar, nu permite accelerarea unei proceduri în curs nu este determinant. Curtea reamintește că, în această privință, a stabilit că recursurile de care dispune un justițiabil pe plan intern pentru a se plânge de durata procedurii sunt efective", în sensul art. 13 din Convenție, atunci când permit „împiedicarea survenirii sau continuării violării pretinse sau furnizează celui interesat o reparație corespunzătoare pentru toate violările care s-au produs deja". Articolul 13 deschide deci o *opțiune* în materie: un recurs este „efectiv" dacă fie permite pronunțarea mai rapidă a hotărârii de către jurisdicțiile sesizate, fie furnizează justițiabilului o reparație adecvată pentru întârzierile deja pretins produse – C.E.D.O., Marea Cameră, dec. din 11 septembrie 2002, *Mifsud împotriva Franței*, parag. 17.

[4] A se vedea și B. RAMAȘCANU, *Contestația...*, p. 366.

Secțiunea a 2-a. Subiectele contestației privind tergiversarea procesului

Articolul 522 alin. (1) C.proc.civ. prevede că au calitate procesuală activă pentru a exercita contestația privind tergiversarea procesului *oricare dintre părți*[1], precum și *procurorul* care participă la judecată.

Fiind un mijloc procesual care intră în conținutul acțiunii civile, formularea contestației privind tergiversarea procesului presupune îndeplinirea cerințelor generale pentru exercitarea acesteia. Astfel, pentru a folosi acest mijloc procesual, partea trebuie să justifice existența unui *interes determinat, legitim, personal, născut și actual* (art. 33 C.proc.civ.).

În această materie, calitatea procesuală activă este recunoscută procurorului doar în cazurile în care participă la judecată în una dintre modalitățile prevăzute la art. 92 C.proc.civ. și este justificată de poziția acestuia de participant la procesul civil, care reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor [art. 131 alin. (1) din Constituție].

Secțiunea a 3-a. Sesizarea instanței

§1. Instanța competentă

Contestația privind tergiversarea procesului este o *cerere cu caracter incidental*, astfel încât competența de soluționare a acesteia aparține *instanței învestite cu judecata procesului* în legătură cu care se invocă tergiversarea judecății. În acest sens, art. 524 alin. (1) C.proc.civ. prevede că o astfel de contestație se depune la instanța învestită cu soluționarea procesului în legătură cu care se invocă tergiversarea judecății. Așadar, contestația reglementată de art. 522 C.proc.civ. va fi de competența instanței în fața căreia a intervenit unul dintre motivele prevăzute de lege, aceasta putând fi prima instanță, cea de apel sau, după caz, cea sesizată cu soluționarea recursului sau a altei căi extraordinare de atac, în funcție de faza procesuală în care se află litigiul.

§2. Cuprinsul și forma cererii

Potrivit art. 524 alin. (1) C.proc.civ., contestația privind tergiversarea procesului se face *în scris* sau *verbal* în ședință, caz în care va fi consemnată, împreună cu motivele arătate de parte, în încheierea de ședință.

Legea nu prevede care este *conținutul* contestației privind tergiversarea procesului, astfel încât aceasta va trebuie să îndeplinească *condițiile generale pentru cererile adresate instanțelor judecătorești*, prevăzute de art. 148 C.proc.civ.

[1] În literatura de specialitate [V. Belegante, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1225-1226] s-a subliniat, în mod întemeiat, că interesul de a recurge la mijlocul procesual reglementat de art. 522 și urm. C.proc.civ. poate aparține și *pârâtului*, precum și *terților intervenienți*. În același sens, B. Ramașcanu, *Contestația...*, p. 355.

Codul de procedură civilă nu prevede un *termen pentru formularea* contestației privind tergiversarea procesului, astfel că aceasta poate fi formulată *oricând* în cursul procesului până la pronunțarea hotărârii în faza procesuală cu privire la cu care se invocă tergiversarea. Calea contestației este deschisă *și după pronunțarea hotărârii*, atunci când instanța depășește termenul de motivare a hotărârii sau dacă nu ia alte măsuri legale necesare soluționării cauzei, cum ar fi înaintarea dosarului instanței superioare pentru soluționarea căii de atac.

Ca orice cerere adresată instanțelor judecătorești, contestația privind tergiversarea procesului (*cerere neevaluabilă în bani*) este *supusă unei taxe judiciare de timbru fixe de 20 de lei*, potrivit art. 11 lit. c) din O.U.G. nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru.

§3. Motivele contestației privind tergiversarea procesului

Motivele de exercitare a contestației privind tergiversarea procesului sunt prevăzute de art. 522 alin. (2) C.proc.civ.

a) Când legea stabilește un termen de finalizare a unei proceduri, de pronunțare ori de motivare a unei hotărâri, însă acest termen s-a împlinit fără rezultat

Disciplinarea activității procesuale prin fixarea termenelor legale impune ca nu numai părțile, dar și instanța de judecată să respecte termenele stabilite de lege, înăuntrul cărora anumite activități trebuie realizate[1]. În acest sens, art. 6 alin. (1) teza a II-a C.proc.civ. prevede că instanța este datoare să dispună toate măsurile permise de lege și să asigure desfășurarea cu celeritate a judecății.

Primul motiv de contestație, reglementat de art. 522 alin. (2) pct. 1 C.proc.civ., privește ipoteza încălcării de către instanța de judecată a obligației de respectare a termenelor stabilite de lege pentru finalizarea unei proceduri, pronunțarea sau, după caz, motivarea unei hotărâri.

Apreciem că noțiunea de „termen" în sensul art. 522 alin. (2) pct. 1 C.proc.civ. cuprinde nu numai termenele stabilite sub forma unui interval de timp, ci și pe cele prevăzute sub forma unei zile fixe sau a unui anumit stadiu al procedurii.

În ceea ce privește *termenele pentru finalizarea unei proceduri*, se pot menționa, cu titlu exemplificativ, următoarele prevederi: art. 51 alin. (1) C.proc.civ., potrivit căruia instanța hotărăște *de îndată* cu privire la declarația de abținere sau cererea de recuzare; art. 64 alin. (4) C.proc.civ., care stabilește că apelul sau, după caz, recursul împotriva încheierii de respingere ca inadmisibilă a cererii de intervenție voluntară se judecă în termen de *cel mult 10 zile* de la înregistrare; art. 373 C.proc.civ., potrivit cu care instanța se va pronunța *de îndată*, iar când este necesar, *în cel mult 15 zile* de la data la care fost sesizată, asupra cererilor formulate, asupra excepțiilor procesuale, admisibilității unei probe sau asupra incidentelor privind administrarea probelor invocate de părți în cadrul procedurii administrării probelor de către avocați sau consilieri juridici; art. 399 alin. (1) C.proc.civ., conform căruia divergența se judecă *în aceeași zi* sau, dacă nu este posibil, într-un termen ce *nu poate depăși 20 de zile* de la ivirea divergenței, iar în pricinile urgente, *7 zile*; art. 520 alin. (12) C.proc.civ. referitor la solu-

[1] B. Ramașcanu, *Contestația...*, p. 356.

ționarea de către Înalta Curte de Casație și Justiție a sesizării prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în *cel mult 3 luni* de la data învestirii; art. 524 alin. (3) C.proc.civ., potrivit căruia contestația privind tergiversarea procesului se soluționează *de îndată* sau în termen de *cel mult 5 zile*; art. 941 C.proc.civ., care prevede numirea *de îndată* de către instanța de tutelă a unui tutore, dacă hotărârea de punere sub interdicție judecătorească a rămas definitivă; art. 1022 alin. (1) C.proc.civ., conform căruia emiterea ordonanței de plată, atunci când debitorul nu contestă creanța, se face în *maximum 45 de zile* de la introducerea cererii etc.

Termenele de pronunțare sau de motivare la care face referire primul motiv al contestației privind tergiversarea procesului sunt prevăzute de art. 396 alin. (1) C.proc.civ., potrivit căruia, în cazuri justificate, dacă instanța nu ia hotărârea de îndată, *pronunțarea acesteia poate fi amânată pentru un termen care nu poate depăși 15 zile*, precum și de art. 426 alin. (5) C.proc.civ., conform căruia *hotărârea se va redacta și se va semna în cel mult 30 de zile de la pronunțare*. În egală măsură, sunt avute în vedere și termenele de pronunțare sau de motivare stabilite prin dispoziții speciale în anumite materii, cum ar fi: termenul de *cel mult 30 de zile de la pronunțare* pentru motivarea deciziei privind soluționarea de către Înalta Curte de Casație și Justiție a sesizării prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept [art. 521 alin. (4) raportat la art. 517 alin. (3) C.proc.civ.]; termenul de *5 zile* de la pronunțare pentru motivarea încheierii prin care se soluționează contestația privind tergiversarea procesului [art. 524 alin. (6) C.proc.civ.]; termenele *de cel mult 24 de ore* pentru amânarea pronunțării, respectiv *de cel mult 48 de ore de la pronunțare* pentru motivare, în cazul ordonanței președințiale [art. 998 alin. (4) C.proc.civ.]; termenul de *30 de zile* de la primirea tuturor informațiilor sau, după caz, de la dezbaterea orală, în procedura cererilor de valoare redusă, pentru pronunțarea și redactarea hotărârii [art. 1030 alin. (1) C.proc.civ.] etc.

Precizăm că, în cazul nerespectării de către instanță a termenelor prevăzute de lege pentru finalizarea unei proceduri, respectiv a celor de pronunțare sau de motivare, contestația privind tergiversarea procesului poate fi formulată *numai după expirarea termenului* și numai în măsura în care, până la data contestației, instanța nu a îndeplinit actul prevăzut de lege.

b) Când instanța a stabilit un termen în care un participant la proces trebuia să îndeplinească un act de procedură, iar acest termen s-a împlinit, însă instanța nu a luat, față de cel care nu și-a îndeplinit obligația, măsurile prevăzute de lege

Cel de-al doilea motiv al contestației privind tergiversarea procesului, reglementat de art. 522 alin. (2) pct. 2 C.proc.civ., privește, așadar, ipoteza în care un participant la procesul civil nu și-a respectat obligația de a îndeplini un act de procedură în termenul stabilit de instanță, iar aceasta, deși termenul s-a împlinit, nu a luat față de acest participant măsurile prevăzute de lege pentru a-l constrânge la îndeplinirea respectivei obligații.

Precizăm că, în sensul art. 522 alin. (2) pct. 2 C.proc.civ., prin *participant la procesul civil* se înțelege părțile, reprezentanții acestora, legali sau convenționali, procurorul, grefierul, martorii, experții, traducătorii, interpreții etc.

În ceea ce privește măsurile legale pe care instanța le poate lua împotriva participantului cu comportament dilatoriu, acestea sunt reprezentate, în principal, de *amenzile judiciare* aplicate în condițiile art. 187 C.proc.civ. sau ale altor norme speciale. Nu sunt excluse însă și alte măsuri specifice prevăzute de lege, cum ar fi *aducerea martorului sau a expertului cu mandat*, în condițiile art. 313 C.proc.civ., *autorizarea*, în condițiile art. 335 alin. (5) C.proc.civ., *a folosirii forței publice* în scopul efectuării expertizei etc.

c) Când o persoană ori o autoritate care nu are calitatea de parte a fost obligată să comunice instanței, într-un anumit termen, un înscris sau date ori alte informații rezultate din evidențele ei și care erau necesare soluționării procesului, iar acest termen s-a împlinit, însă instanța nu a luat, față de cel care nu și-a îndeplinit obligația, măsurile prevăzute de lege

Cel de-al treilea motiv al contestației privind tergiversarea procesului, prevăzut de art. 522 alin. (2) pct. 3 C.proc.civ., similar celui reglementat la art. 522 alin. (2) pct. 2 C.proc.civ., are în vedere ipoteza în care instanța nu dispune luarea măsurilor legale de constrângere împotriva anumitor persoane care nu și-au îndeplinit obligațiile stabilite înăuntrul unui anumit termen. Spre deosebire însă de motivul prevăzut la art. 522 alin. (2) pct. 2 C.proc.civ., cel reglementat la pct. 3 al aceluiași articol privește pe *terții care nu sunt participanți la procesul civil, dar care sunt obligați, în condițiile legii, să sprijine realizarea justiției* prin comunicarea de înscrisuri sau date ori alte informații rezultate din evidențele pe care le dețin.

Sunt vizate de dispozițiile art. 522 alin. (2) pct. 3 C.proc.civ. situațiile prevăzute de art. 297-300 C.proc.civ., art. 154 alin. (8) teza a II-a C.proc.civ., precum și orice altă ipoteză în care instanța solicită unei autorități sau unei persoane date și acte necesare soluționării procesului, care rezultă din evidențele acesteia [art. 187 alin. (1) pct. 2 lit. g) C.proc.civ.].

Împotriva persoanei sau autorității care omite sau refuză nejustificat să îi comunice date care rezultă din actele și evidențele ei, instanța poate dispune aplicarea unei amenzi judiciare, conform art. 187 alin. (1) pct. 2 lit. f) și g) C.proc.civ.

d) Când instanța și-a nesocotit obligația de a soluționa cauza într-un termen optim și previzibil prin neluarea măsurilor stabilite de lege sau prin neîndeplinirea din oficiu, atunci când legea o impune, a unui act de procedură necesar soluționării cauzei, deși timpul scurs de la ultimul său act de procedură ar fi fost suficient pentru luarea măsurii sau îndeplinirea actului

Cel de-al patrulea motiv al contestației privind tergiversarea procesului este reglementat de art. 522 alin. (2) pct. 4 C.proc.civ. și are în vedere situațiile în care tergiversarea judecății se produce ca urmare a omisiunii instanței înseși de a lua măsurile stabilite de lege sau de a îndeplini anumite acte din oficiu, în cazurile prevăzute de lege. Subliniem că, pentru acest motiv, calea contestației privind tergiversarea procesului nu este deschisă decât în măsura în care timpul scurs de la neluarea de către instanță a măsurilor stabilite de lege sau de la neîndeplinirea din oficiu a actului de procedură ar fi fost suficient pentru complinirea acestor omisiuni.

În ceea ce privește situațiile concrete de *neluare a măsurilor stabilite de lege*, vizate de art. 522 alin. (2) pct. 4 C.proc.civ., se pot menționa, cu titlu de exemplu: neluarea măsurilor prevăzute de art. 201 C.proc.civ., în vederea fixării primului termen de judecată; omisiunea de a dispune reluarea judecății procesului, după pronunțarea hotărârii de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene, în cazul suspendării intervenite potrivit

art. 412 alin. (1) pct. 7 C.proc.civ.; neluarea măsurii de înaintare a dosarului la instanța de apel sau, după caz, de recurs în condițiile art. XIV, respectiv art. XVII din Legea nr. 2/2013; neluarea de către președintele instanței de apel sau, după caz, de recurs a măsurilor de repartizare aleatorie a dosarului la un complet de judecată etc.

Cât privește *actele procedurale care, potrivit legii, trebuie îndeplinite din oficiu* de către instanță, pot fi date ca exemplu: comunicarea hotărârii judecătorești de îndată ce a fost redactată și semnată în condițiile legii [art. 427 alin. (1) C.proc.civ.]; emiterea unei somații și afișarea acesteia la imobilul în litigiu, la sediul instanței, al biroului teritorial de cadastru și publicitate imobiliară și la sediul primăriei în raza căreia se află imobilul, precum și publicarea ei în două ziare de largă răspândire, dintre care cel puțin unul de circulație națională, în cadrul procedurii privitoare la înscrierea drepturilor dobândite în temeiul uzucapiunii [art. 1051 alin. (1) C.proc.civ.]; afișarea cererii de declarare a morții la ultimul domiciliu cunoscut al celui dispărut, la sediul primăriei comunei, orașului, municipiului sau sectorului municipiului București și la sediul instanței, precum și publicarea într-un ziar de largă circulație a unui anunț despre deschiderea procedurii de declarare a morții, cu invitația ca orice persoană să comunice datele pe care le cunoaște în legătură cu cel dispărut [art. 944 alin. (2) C.proc.civ.] etc.

Precizăm că, potrivit art. 523 C.proc.civ., contestația privind tergiversarea procesului *poate fi retrasă oricând până la soluționarea ei*, iar *odată retrasă, contestația nu mai poate fi reiterată*. Întrucât stabilesc o limitare a dreptului la acțiune, apreciem că dispozițiile art. 523 C.proc.civ. trebuie supuse unei interpretări restrictive, în sensul că interdicția prevăzută de acest text de lege vizează reiterarea contestației privind tergiversarea procesului *pentru aceleași motive* cu cele invocate prin contestația retrasă[1].

Secțiunea a 4-a. Procedura de soluționare a contestației privind tergiversarea procesului

Contestația privind tergiversarea procesului se judecă de către *completul învestit cu judecarea cauzei*[2], *fără citarea părților, de îndată* sau *în termen de cel mult 5 zile de la depunerea cererii* [art. 524 alin. (3) C.proc.civ.].

[1] În același sens, a se vedea și O. Spineanu-Matei, în G Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1017; V. Belegante, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1230.

[2] În literatura de specialitate (C.F. Costaș, *Contestația privind tergiversarea procesului*, în P.R. nr. 9/2012, p. 34; G. Viorel, L.A. Viorel, *Radiografie asupra celerității în noul Cod de procedură civilă. Termenul optim și previzibil – estimarea duratei procedurii – contestația la tergiversarea procesului*, în C.J. nr. 9/2012, p. 555) s-au exprimat critici cu privire la această soluție aleasă de legiuitor. A se vedea și I. Deleanu, *Tratat 2013*, vol. II, p. 331. În ceea ce ne privește, apreciem că, față de scopul contestației privind tergiversarea procesului, asemenea critici nu pot fi privite ca având un fundament. Într-adevăr, așa cum s-a arătat (B. Ramașcanu, *Contestația...*, p. 362), „dat fiind că scopul acestei instituții este acela de a accelera procedura în curs, prin luarea de către instanță a măsurilor necesare pentru a remedia încălcarea dreptului la soluționarea procesului într-un termen optim și previzibil, nu credem că soluționarea contestației de către aceeași instanță (complet) ar ridica, *a priori*, îndoieli cu privire la lipsa de imparțialitate a judecătorului chemat să-și «cenzureze» propriile omisiuni. La un nivel teoretic, rațiunile care au stat la baza consacrării incompatibilităților și a cazurilor de recuzare/abținere nu se regăsesc în figura juridică a contestației pentru tergiversarea judecății, pentru a justifica atribuirea competenței de soluționare în favoarea unui complet diferit decât cel în fața căruia se desfășoară litigiul *pendente*. În plus, motivele pentru care poate fi formulată contestația pentru tergiversarea judecății sunt legate de elemente obiective ale procedurii civile (termene legale, termene judecătorești, sancțiuni/măsuri prevăzute de lege) și nu lasă loc – în opinia noastră – unor aprecieri subiective ale judecătorului cauzei". A se vedea, în același sens, V. Belegante, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1231-1232.

Potrivit art. 524 alin. (2) C.proc.civ., contestația privind tergiversarea procesului *nu suspendă soluționarea cauzei.*

Instanța se pronunță asupra contestației prin *încheiere*, a cărei redactare (motivare) se face în termen de 5 zile de la pronunțare [art. 524 alin. (6) C.proc.civ.].

În cazul în care găsește contestația întemeiată, instanța dispune, prin încheierea pronunțată, luarea de îndată a măsurilor necesare înlăturării situației care a provocat tergiversarea judecății.

Încheierea de admitere a contestației *nu este supusă niciunei căi de atac.* În acest caz, contestatorului îi va fi comunicată, pentru informare, o copie a încheierii. Cu toate acestea, în cazul în care, prin încheierea de admitere a contestației, instanța a dispus luarea unor măsuri care, potrivit unei norme speciale, sunt supuse controlului judecătoresc, partea interesată poate exercita calea de atac prevăzută de lege. Astfel, apreciem că, în ipoteza în care instanța a dispus amendarea unui participant la procesul civil sau a unui terț, acesta va putea formula cerere de reexaminare împotriva încheierii de aplicare a sancțiunii, în condițiile prevăzute de art. 191 C.proc.civ.

Când apreciază contestația ca *neîntemeiată*, completul de judecată o va *respinge* printr-o *încheiere*, împotriva căreia contestatorul poate face *plângere în termen de 3 zile de la comunicare*.

Secțiunea a 5-a. Plângerea împotriva încheierii de respingere a contestației privind tergiversarea procesului

Plângerea împotriva încheierii de respingere a contestației privind tergiversarea procesului este *de competența instanței ierarhic superioare*, cu excepția cazului în care procesul se judecă la Înalta Curte de Casație și Justiție, când plângerea se soluționează de un alt complet al aceleiași secții.

Plângerea *se depune la instanța care a pronunțat încheierea*, care o va înainta de îndată pentru soluționare, împreună cu o copie certificată de pe dosarul cauzei, instanței ierarhic superioare.

Potrivit art. 524 alin. (5) teza finală C.proc.civ., formularea plângerii *nu suspendă judecata*.

Plângerea se soluționează în *complet format din 3 judecători*, indiferent care a fost alcătuirea completului ce a pronunțat încheierea atacată. Instanța va judeca plângerea în termen de 10 zile de la primirea dosarului, *fără citarea părților*, printr-o *hotărâre care nu este supusă niciunei căi de atac*. Potrivit art. 525 alin. (1) C.proc.civ., hotărârea de soluționare a plângerii trebuie motivată în termen de 5 zile de la pronunțare.

Dacă plângerea este găsită *întemeiată*, instanța care o soluționează va dispune ca instanța care judecă procesul *să îndeplinească actul de procedură sau să ia măsurile legale necesare*, arătând care sunt acestea și stabilind, când este cazul, un termen pentru îndeplinirea lor.

În toate cazurile, *instanța care soluționează plângerea* nu va putea da îndrumări și nici nu va putea oferi dezlegări asupra unor probleme de fapt sau de drept care să

anticipeze modul de soluționare a pricinii ori care să aducă atingere libertății judecătorului cauzei de a hotărî, conform legii, cu privire la soluția ce trebuie dată procesului [art. 525 alin. (2) și (3) C.proc.civ.].

Secțiunea a 6-a. Sancționarea contestatorului de rea-credință

Ca orice alt mijloc procedural care intră în conținutul acțiunii civile, și contestația pentru tergiversarea judecății riscă să fie deturnată de la scopul pentru care a fost reglementată, prin exercitarea sa cu rea-credință de către parte. Acesta este motivul pentru care legiuitorul a prevăzut *sancționarea abuzului de drept procedural* în această materie prin adoptarea unei reglementări speciale, cu scop disuasiv, pentru a nu încuraja părțile să utilizeze respectiva procedură în mod neîntemeiat. Astfel, atunci când *contestația sau plângerea a fost făcută cu rea-credință, autorul acesteia* poate fi sancționat cu *amendă judiciară* de la 500 lei la 2.000 lei. Dacă acest mijloc procesual a fost exercitat cu rea-credință, la cererea părții interesate, se pot acorda *despăgubiri pentru prejudiciile cauzate*, sens în care se va avea în vedere procedura reglementată în art. 190-191 C.proc.civ.

Având în vedere că elementul subiectiv, și anume reaua-credință în promovarea contestației sau plângerii, prezintă, în plan probator, o serie de dificultăți, legiuitorul instituie o *prezumție relativă cu privire la reaua-credință* care ar putea rezulta, potrivit art. 526 alin. (2) C.proc.civ., din caracterul vădit nefondat al contestației ori al plângerii, precum și din orice alte împrejurări care îndreptățesc constatarea că exercitarea acesteia s-a făcut în alt scop decât acela pentru care legea o recunoaște[1].

[1] B. RAMAȘCANU, *Contestația...*, p. 365.

CAPITOLUL V. PROCEDURA NECONTENCIOASĂ JUDICIARĂ

Secțiunea 1. Considerații generale

Procedura necontencioasă cuprinde *normele care reglementează activitatea instanțelor judecătorești și a altor organe prin care se rezolvă cereri care nu urmăresc stabilirea unui drept potrivnic față de o altă persoană.*

Spre deosebire de procedura contencioasă, procedura necontencioasă se caracterizează prin *lipsa unui litigiu*, deci prin inexistența unui conflict de interese. Tocmai de aceea, ea mai este denumită și *procedura grațioasă sau voluntară.*

Codul de procedură civilă reglementează procedura necontencioasă judiciară în Cartea a III-a, intitulată „Procedura necontencioasă judiciară", la art. 527-540. Astfel, potrivit art. 527 C.proc.civ., cererile pentru soluționarea cărora este nevoie de intervenția instanței, fără însă a se urmări stabilirea unui drept potrivnic față de o altă persoană, precum sunt cele privitoare la darea autorizațiilor judecătorești sau la luarea unor măsuri legale de supraveghere, ocrotire ori asigurare, sunt supuse dispozițiilor acestei cărți.

Articolele 527-540 C.proc.civ. conțin *reglementarea cu caracter general* a procedurii necontencioase judiciare. Dispozițiile respective *se completează cu cele de procedură contencioasă*, în măsura în care acestea din urmă nu sunt potrivnice naturii necontencioase a cererii.

La rândul lor, prevederile înscrise în art. 527-540 C.proc.civ. constituie *dreptul comun* pentru materiile necontencioase cu privire la care legea stabilește o procedură specială.

Secțiunea a 2-a. Procedura de soluționare a cererii

§1. Sesizarea instanței

1.1. Instanța competentă

Făcând o aplicație a principiului *accesorium sequitur principale*, art. 528 alin. (1) C.proc.civ. stabilește că, în ipoteza în care sunt *în legătură cu o cauză în curs de soluționare sau soluționată deja de o instanță ori care au ca obiect eliberarea unor înscrisuri, titluri sau valori aflate în depozitul unei instanțe*, cererile necontencioase se vor îndrepta la acea instanță.

În celelalte cazuri, deci când cererea necontencioasă este *formulată pe cale principală*, competența instanței – generală, materială și teritorială –, precum și soluționarea incidentelor privind competența sunt supuse regulilor prevăzute pentru cererile

contencioase. Desigur, în cazurile în care legea prevede în mod expres instanța competentă material și teritorial să soluționeze anumite cereri cu caracter necontencios, dispozițiile respective se vor aplica cu prioritate, ca orice normă specială[1].

Pentru cazul în care *competența teritorială* nu poate fi stabilită potrivit dispozițiilor aplicabile în materie contencioasă, art. 528 alin. (3) C.proc.civ. stabilește că cererile necontencioase se vor îndrepta la instanța în a cărei circumscripție petentul își are, după caz, domiciliul, reședința, sediul ori reprezentanța, iar dacă niciuna dintre acestea nu se află pe teritoriul României, cererile se vor îndrepta, urmând regulile de competență materială, la Judecătoria Sectorului 1 al municipiului București sau, după caz, la Tribunalul București.

Articolul 529 C.proc.civ. obligă instanța sesizată cu o cerere necontencioasă *să își verifice din oficiu competența, chiar dacă este de ordine privată*. Așadar, verificarea din oficiu va viza și competența teritorială, soluție logică, având în vedere că, neexistând părți cu interese contrarii, nu ar avea cine să invoce necompetența teritorială în acele cazuri în care, potrivit dreptului comun, aceasta ar avea caracter relativ. Verificarea competenței se face în temeiul pieselor de la dosar, *instanța putând cere părții lămuririle necesare*. Dacă instanța se declară necompetentă, ea va trimite dosarul instanței în drept să hotărască. Trimiterea se va face prin *declinarea competenței*, dacă instanța constată că aceasta este de competența unei alte instanțe sau a unui organ cu activitate jurisdicțională. În cazul în care instanța constată că a fost sesizată cu o cerere cu caracter necontencios care este de competența unui organ fără activitate jurisdicțională sau că nu este de competența instanțelor române, o va *respinge ca inadmisibilă* sau, după caz, *ca nefiind de competența instanțelor române*, conform art. 132 alin. (4) C.proc.civ., care, în temeiul normei de trimitere cuprinse în art. 528 alin. (2) C.proc.civ., este aplicabil și în materie necontencioasă.

1.2. Cererea necontencioasă

Sesizarea instanței se face printr-o cerere formulată *în scris*, care, potrivit art. 530 alin. (1) C.proc.civ., va cuprinde: numele de familie, prenumele și domiciliul sau, după caz, denumirea și sediul celui care o face și, după împrejurări, ale persoanelor pe care acesta cere să fie chemate înaintea instanței, obiectul, motivarea acesteia și semnătura. Cererea va fi însoțită de înscrisurile pe care se sprijină.

Rezultă, așadar, că este posibil să nu fie necesară chemarea altor persoane înaintea instanței.

Cererea necontencioasă este *supusă procedurii verificării și regularizării*, dispozițiile art. 200 C.proc.civ. nefiind incompatibile cu caracterul necontencios al cererii.

În schimb, întrucât în cadrul procedurii necontencioase nu există un conflict de interese, *nu este necesară parcurgerea procedurii de comunicare a cererii*, conform art. 201 C.proc.civ., în cazul în care sunt chemate și alte persoane în fața instanței. Soluția se impune cu atât mai mult cu cât, așa cum vom arăta mai jos, cu excepția cazurilor în care legea o impune, citarea părților va fi dispusă numai dacă instanța apreciază necesar.

[1] Constituie un exemplu de normă specială, care stabilește în mod expres competența materială și teritorială de soluționare a unei cereri cu caracter necontencios, art. 640^1 C.proc.civ., ce reglementează competența de soluționare a cererii de învestire cu formulă executorie a titlurilor executorii, altele decât hotărârile judecătorești.

§2. Procedura de judecată

Potrivit art. 532 alin. (1) C.proc.civ., cererea necontencioasă se judecă *în camera de consiliu*.

Citarea petentului și a persoanelor arătate în cerere se va dispune în mod obligatoriu, numai dacă legea o impune. În caz contrar, spre deosebire de reglementarea anterioară, judecata cererii necontencioase se face cu sau fără citare, la aprecierea instanței.

Instanța poate dispune, chiar din oficiu, *orice măsuri utile cauzei*, cum ar fi atașarea unor dosare sau solicitarea unor informații de la diverse instituții ale statului.

În aplicarea principiului instituit de dispozițiile art. 78 alin. (1) C.proc.civ., potrivit cărora, în procedura necontencioasă, instanța va putea dispune din oficiu introducerea în cauză a altor persoane, chiar dacă părțile se împotrivesc, art. 532 alin. (2) teza a II-a C.proc.civ. prevede că instanța are *dreptul să asculte orice persoană care poate aduce lămuriri* în cauză, precum și *pe acelea ale căror interese ar putea fi afectate* de hotărâre.

Mai trebuie reținut că, asupra cererii cu caracter necontencios, instanța se pronunță în raport cu toate împrejurările de fapt și de drept ale cauzei, chiar dacă nu au fost invocate în cerere sau pe parcursul procedurii.

În cazul în care cererea, prin însuși cuprinsul ei ori prin obiecțiile ridicate de persoanele citate sau care intervin, prezintă *caracter contencios*, instanța o va *respinge* (art. 531 C.proc.civ.). Spre exemplu, dacă o persoană solicită eliberarea unei sume de bani consemnate, iar un alt creditor ridică pretenții asupra aceleiași sume, cererea dobândește caracter contencios, astfel încât instanța o va respinge.

Cererea făcută în materie necontencioasă se soluționează printr-o *încheiere* (afară de cazul în care, pentru o anumită materie, o normă specială ar stabili altfel, de exemplu, că se pronunță o hotărâre, adică sentință).

Potrivit art. 535 C.proc.civ., încheierile pronunțate în procedura necontencioasă *nu au autoritatea lucrului judecat*, soluție care se justifică prin aceea că în cadrul acestei proceduri nu se soluționează un litigiu. Așa fiind, instanța poate reveni asupra acestei încheieri, la cererea celui interesat, dacă situația de fapt avută în vedere la pronunțarea ei s-a schimbat.

Încheierea pronunțată în materie necontencioasă este, de regulă, *constitutivă de drepturi*, instanța fiind chemată să se pronunțe asupra unei situații juridice noi, luând măsuri pentru viitor.

Încheierea prin care se încuviințează cererea este *executorie de drept*, iar apelul nu suspendă de drept executarea silită.

Încheierea pronunțată în materie necontencioasă este supusă *numai apelului* (deci, în procedura necontencioasă judiciară de drept comun nu există și calea de atac a recursului), cu excepția celei *pronunțate de un complet al Înaltei Curți de Casație și Justiție*, care este *definitivă*.

Apelul poate fi exercitat de *partea a cărei cerere a fost respinsă, de celelalte părți chemate sau care au intervenit, dar și de orice altă persoană interesată*, chiar dacă nu a

fost citată şi nu a participat la soluţionarea cererii. Se observă că art. 534 alin. (4) C.proc.civ., care stabileşte în mod expres că apelul poate fi făcut de orice persoană interesată, chiar dacă nu a fost citată la soluţionarea cererii, reprezintă o importantă derogare de la regula potrivit căreia căile de atac pot fi exercitate numai de cei care au avut calitatea de parte la judecata finalizată cu hotărârea ce se atacă.

Termenul de apel curge de la pronunţare, pentru cei care au fost prezenţi la ultima şedinţă de judecată, şi de la comunicare, pentru cei care au lipsit. În cazul în care apelul este formulat de o persoană interesată care nu a fost citată la soluţionarea cererii, deci de un terţ care justifică un interes, termenul de apel curge de la data la care această persoană a luat cunoştinţă de încheiere, dar nu mai târziu de un an de la data pronunţării.

Durata termenului de apel este cea de drept comun, deci de 30 zile, întrucât norma specială nu stabileşte vreo derogare în acest sens.

Apelul se face *într-un singur exemplar*, nefiind necesară depunerea de copii, deoarece nu se comunică.

Instanţa de apel poate să dispună *suspendarea executării încheierii*, numai cu darea unei cauţiuni al cărei cuantum va fi stabilit de instanţă în condiţiile art. 718 alin. (2) şi (3) C.proc.civ.

Potrivit art. 534 alin. (5) C.proc.civ., apelul se judecă *în camera de consiliu*.

Apelul împotriva încheierii date în materie necontencioasă se judecă de *instanţa ierarhic superioară*, însă art. 537 alin. (3) C.proc.civ. conţine şi o derogare, la care ne vom referi mai jos.

Potrivit art. 537 alin. (1) C.proc.civ., procedura necontencioasă se aplică şi în *cazurile în care legea dă în competenţa preşedintelui instanţei luarea unor măsuri cu caracter necontencios*. Un exemplu în acest sens îl constituie dispoziţiile art. 538 alin. (3) C.proc.civ., care prevede că, în cazul în care dezbaterile nu s-au desfăşurat în şedinţă publică, alte persoane decât părţile nu pot dobândi copii de pe încheieri, expertize, înscrisuri sau declaraţii de martori aflate la dosarul unei cauze decât cu încuviinţarea preşedintelui (instanţei).

În aceste cazuri, preşedintele trebuie să pronunţe încheierea în termen de cel mult 5 zile de la primirea cererii. Împotriva încheierii date asupra cererii cu caracter necontencios de preşedintele instanţei se poate face *apel*. Dacă *încheierea a fost dată de preşedintele judecătoriei*, apelul se judecă de *tribunal*, însă apelul împotriva *încheierii date de preşedintele tribunalului sau al curţii de apel* se judecă de un *complet al instanţei respective*. Încheierile date de preşedinţii secţiilor Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie sunt *definitive*.

Subliniem însă că *nu sunt supuse regulilor de la procedura necontencioasă acele măsuri de administrare judiciară* care se iau de preşedintele instanţei sau de judecător, cum ar fi: măsurile în vederea stabilirii în mod aleatoriu a completului de judecată, fixarea termenului de judecată etc.[1]

[1] În acest sens, a se vedea şi V.M. Ciobanu, *Tratat 1996*, vol. I, p. 36.

Secţiunea a 3-a. Aplicaţii ale procedurii necontencioase judiciare

Cât priveşte aplicaţiile procedurii necontencioase judiciare, trebuie reţinut că, după intrarea în vigoare a actualului Cod civil, atribuţiile instanţelor judecătoreşti în materie necontencioasă au crescut. Astfel, de exemplu, o serie de cereri cu caracter necontencios care anterior erau în competenţa autorităţii tutelare au trecut în competenţa instanţei de tutelă.

§1. Proceduri necontencioase judiciare prevăzute de Codul de procedură civilă

Codul de procedură civilă reglementează mai multe cazuri în care cereri cu caracter necontencios sunt date în competenţa instanţelor judecătoreşti.

Din art. 527 C.proc.civ. au rezultat deja unele situaţii în care competenţa de a rezolva o cerere necontencioasă aparţine instanţei judecătoreşti, şi anume atunci când se solicită *darea autorizaţiilor judecătoreşti* sau *luarea unor măsuri legale de supraveghere, ocrotire ori asigurare*.

Dispoziţiile referitoare la procedura necontencioasă judiciară pe care le-am analizat mai sus îşi găsesc aplicarea şi cu privire la *numirea unui curator special de către instanţa judecătorească*, în cazurile prevăzute de *art. 58 C.proc.civ.* [dacă incapabilul nu are reprezentant legal; în caz de conflict de interese între reprezentantul legal şi cel reprezentat; când o persoană juridică ori o entitate juridică dintre cele la care se referă art. 56 alin. (2) C.proc.civ. a fost chemată în judecată şi aceasta nu are reprezentant], de *art. 155 alin. (1) pct. 15 C.proc.civ.* (până la intervenirea în proces a moştenitorilor, interesele moştenirii pot fi reprezentate de un curator special numit de instanţă), de *art. 167 alin. (3) C.proc.civ.* (odată cu încuviinţarea citării prin publicitate, instanţa va numi un curator dintre avocaţii baroului, potrivit art. 58, care va fi citat la dezbateri pentru reprezentarea intereselor pârâtului) sau de *art. 202 alin. (3) C.proc.civ.* [în caz de coparticipare procesuală, dacă părţile nu îşi aleg un mandatar sau nu se înţeleg asupra persoanei mandatarului, judecătorul va numi, prin încheiere, un curator special, în condiţiile art. 58 alin. (3) C.proc.civ., care va asigura reprezentarea reclamanţilor sau, după caz, a pârâţilor şi căruia i se vor comunica actele de procedură].

Codul de procedură civilă reglementează şi unele proceduri necontencioase care conţin o serie de *norme derogatorii* de la dispoziţiile înscrise în art. 527-536 C.proc.civ. Dintre acestea menţionăm:

– *eliberarea de copii de pe hotărâri şi de pe alte înscrisuri aflate la dosar.*

Potrivit art. 538 C.proc.civ., la cerere, grefa instanţei va elibera copii de pe încheierea de şedinţă, de pe hotărâre sau dispozitiv sau de pe celelalte înscrisuri aflate la dosar. Copiile de pe încheierile de şedinţă, de pe hotărâre sau de pe dispozitiv se vor putea elibera numai după ce acestea au fost semnate de toţi judecătorii, sub sancţiunea aplicabilă grefierilor pentru infracţiunea de fals. În cazul în care dezbaterile nu s-au desfăşurat în şedinţă publică, alte persoane decât părţile nu pot dobândi copii de pe încheieri, expertize, înscrisuri sau declaraţii de martori decât cu încuviinţarea preşedintelui instanţei, dispoziţiile art. 537 alin. (2)-(4) C.proc.civ. aplicându-se în mod corespunzător;

– *eliberarea unor bunuri păstrate la instanță ori aflate în depozitul altuia.*

Articolul 539 C.proc.civ. stabilește câteva reguli speciale cu privire la soluționarea cererii de eliberare a unor bunuri păstrate la instanță ori aflate în depozitul altuia. Astfel, potrivit textului menționat, cererea de eliberare privind sumele de bani sau alte valori ori titluri[1] consemnate, precum și orice alte bunuri, păstrate la instanță ori aflate în depozitul altuia, după caz, în legătură cu un proces, se introduce, de persoana îndreptățită, la instanța care a dispus acea măsură.

Cererea se va soluționa prin încheiere executorie, dată în camera de consiliu. Părțile vor fi citate dacă instanța consideră necesar.

În încheierea de eliberare se va arăta deținătorul obligat la eliberarea bunurilor, precum și persoana îndreptățită să le primească.

Prin derogare de la regula instituită prin art. 534 alin. (2) C.proc.civ., încheierea dată asupra cererii de eliberare a unor bunuri, în condițiile art. 539 C.proc.civ., este *supusă aceloraşi căi de atac ca și hotărârea pe baza căreia s-a cerut eliberarea bunului;*

– *inventarierea bunurilor minorului pus sub tutelă.*

Referitor la inventarierea bunurilor minorului pus sub tutelă[2], art. 540 C.proc.civ. dispune că, în acest scop, instanța de tutelă desemnează de îndată un delegat și dispune citarea tutorelui și a membrilor consiliului de familie, precum și a minorului care a împlinit vârsta de 14 ani. Inventarul va cuprinde datele de identificare a bunurilor mobile sau imobile, descrierea lor sumară, inclusiv mențiuni privind starea bunurilor și valoarea estimată a acestora, precum și indicarea înscrisurilor existente cu privire la bunuri. De asemenea, inventarul va cuprinde mențiuni privind creanțele, datoriile sau alte pretenții declarate de tutore sau de membrii consiliului de familie;

– *învestirea cu formulă executorie* a titlurilor executorii, altele decât hotărârile judecătorești (art. 640^1 C.proc.civ.);

– *îndreptarea hotărârilor* (art. 442 C.proc.civ.);

– *încuviințarea sechestrului asigurător și a popririi asigurătorii* (art. 951 și urm. și art. 969-970 C.proc.civ.);

– *cauțiunea judiciară* (art. 1056-1063 C.proc.civ.)[3];

– *procedura de declarare a morții* (art. 943-950 C.proc.civ.). etc.

§2. Proceduri necontencioase judiciare reglementate de acte normative speciale

Proceduri necontencioase judiciare sunt prevăzute și de alte acte normative, unele dintre acestea conținând și o serie de norme derogatorii de la dispozițiile cu caracter general în ceea ce privește procedura necontencioasă, înscrise în art. 527-536 C.proc.civ. Dintre acestea menționăm, cu titlu de exemplu:

[1] În cazul în care se solicită restituirea unei sume de bani sau instrumente financiare consemnate cu titlu de cauțiune, cererea de restituire a acestora se va soluționa potrivit regulilor particulare prevăzute de art. 1063 C.proc.civ. în materia cauțiunii judiciare.

[2] A se vedea și art. 140 C.civ.

[3] În sensul că procedura cauțiunii judiciare ar avea caracter contencios, a se vedea A. CONSTANDA, în G. BOROI (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 676.

– procedurile necontencioase date în competența instanței de tutelă în condițiile Cărții I a Codului civil, cum ar fi: numirea tutorelui minorului și al interzisului (art. 119 și art. 170 C.civ.), constituirea consiliului de familie (art. 128 C.civ.), autorizarea actelor de dispoziție ale minorului aflat sub tutelă și ale interzisului (art. 144-145 și art. 171 C.civ.), instituirea și ridicarea curatelei (art. 182 și art. 185 C.civ.);

– înregistrarea tardivă a nașterii (art. 18 din Legea nr. 116/1996 cu privire la actele de stare civilă);

– procedura adopției (Legea nr. 273/2004);

– înscrierea societăților agricole în registrul anume destinat, ținut de judecătorie (art. 16 din Legea nr. 36/1991);

– înregistrarea partidelor politice în registrul partidelor politice, ținut de Tribunalul București (Legea nr. 14/2003);

– înființarea asociațiilor de proprietari (Legea nr. 230/2007);

– înscrierea asociațiilor și fundațiilor în registrul asociațiilor și fundațiilor, ținut de judecătorie, și a federațiilor în registrul federațiilor, aflat la grefa tribunalului (O.G. nr. 26/2000);

– înscrierea sindicatelor, precum și a federațiilor, confederațiilor și uniunilor sindicale în registrul special al sindicatelor, aflat la judecătorie, respectiv în registrul special al federațiilor, confederațiilor sindicale și uniunilor sindicale teritoriale ale acestora, ținut de Tribunalul București (Legea nr. 62/2011).

§3. Proceduri necontencioase date în competența altor organe

Proceduri necontencioase sunt date prin lege și în competența altor organe decât instanțele judecătorești, dintre care menționăm, cu titlu de exemplu:

– efectuarea înregistrărilor în registrul comerțului de oficiul registrului comerțului (Legea nr. 26/1990);

– procedura de înscriere în cartea funciară de către registratorul de carte funciară (Legea nr. 7/1996);

– procedurile notariale prevăzute de legea specială, dintre care amintim: autentificarea înscrisurilor; procedura succesorală notarială; certificarea unor fapte, în cazurile prevăzute de lege; legalizarea semnăturilor de pe înscrisuri, a specimenelor de semnătură, precum și a sigiliilor; darea de dată certă înscrisurilor; actele de protest al cambiilor, al biletelor la ordin și al cecurilor; legalizarea copiilor de pe înscrisuri; eliberarea de duplicate de pe actele întocmite; numirea, în cazurile prevăzute de lege, a custodelui sau a curatorului special; certificarea etapelor procedurale ale licitațiilor și/sau ale rezultatelor acestora; procedura divorțului prin acordul soților (Legea nr. 36/1995);

– procedurile date în competența executorului judecătoresc, potrivit legii speciale (Legea nr. 188/2000), cum ar fi: întocmirea proceselor-verbale de constatare, în cazul ofertei reale urmate de consemnarea sumei de către debitor, potrivit dispozițiilor Codului de procedură civilă; recuperarea pe cale amiabilă a oricărei creanțe; întocmirea, potrivit legii, a protestului de neplată a cambiilor, biletelor la ordin și a cecurilor, după caz, sau de Codul de procedură civilă, de exemplu: încuviințarea executării silite; darea de dată certă înscrisurilor sub semnătură privată;

– procedura divorțului pe cale administrativă de competența ofițerului de stare civilă (art. 375 și urm. C.civ.).

CAPITOLUL VI. PROCEDURI SPECIALE

Secțiunea 1. Procedura divorțului

§1. Considerații introductive

Potrivit art. 259 alin. (6) C.civ., căsătoria poate fi desfăcută prin divorț, în condițiile legii.

Condițiile de fond ale divorțului, precum și efectele acestuia sunt reglementate de Codul civil, în Capitolul VII, „Desfacerea căsătoriei", al Titlului II, intitulat „Căsătoria", din Cartea a II-a, „Despre familie" (art. 373-404)[1].

Motivele de divorț sunt prevăzute de art. 373 C.civ. Potrivit acestui text de lege, divorțul poate avea loc:

a) *prin acordul soților*, la cererea ambilor soți sau a unuia dintre soți acceptată de celălalt soț;

b) atunci când, din cauza unor motive temeinice, *raporturile dintre soți sunt grav vătămate* și continuarea căsătoriei nu mai este posibilă;

c) la cererea unuia dintre soți, după *o separare în fapt care a durat cel puțin 2 ani*;

d) la cererea aceluia dintre soți a cărui *stare de sănătate face imposibilă continuarea căsătoriei*.

În reglementarea actuală, divorțul poate avea loc fie pe cale administrativă sau prin procedură notarială, atunci când desfacerea căsătoriei are loc prin acordul soților, fie pe cale judiciară.

Sub Titlul I al Cărții a VI-a, Codul de procedură civilă reglementează procedura judiciară a divorțului, la art. 914-934. În Codul civil sunt cuprinse dispozițiile referitoare la procedura necontencioasă a divorțului prin acordul soților, pe cale administrativă sau prin procedură notarială.

§2. Procedura judiciară a divorțului

2.1. Instanța competentă

Cererea de divorț este de competența *în primă instanță a judecătoriei*.

În ceea ce privește *competența teritorială*, art. 914 alin. (1) C.proc.civ. stabilește o derogare de la dreptul comun. Astfel, potrivit acestui text de lege, cererea de divorț este de competența judecătoriei în circumscripția căreia se află *cea din urmă locuință comună a soților*. Dacă soții nu au avut locuință comună sau dacă niciunul dintre soți nu mai locuiește în circumscripția judecătoriei în care se află cea din urmă locuință

[1] A se vedea, pe larg, M. AVRAM, *Drept civil. Familia*, Ed. Hamangiu, București, 2013 (citat în continuare *Familia*), p. 109-166.

comună, judecătoria competentă este aceea în *circumscripția căreia își are locuința pârâtul*, iar când pârâtul nu are locuința în țară și instanțele române sunt competente internațional, este competentă judecătoria în *circumscripția căreia își are locuința reclamantul*.

Se observă că, și în reglementarea actuală, dispozițiile art. 914 alin. (1) C.proc.civ. au păstrat deficiența de redactare pe care o avea și art. 607 C.proc.civ. 1865, textul corespunzător din reglementarea anterioară.

Astfel, la prima vedere, art. 914 alin. (1) C.proc.civ. creează impresia că divorțul este de competența instanței de la cea din urmă locuință comună a soților, ceea ce nu este exact. Din cea de-a doua propoziție a art. 914 alin. (1) C.proc.civ. mai rezultă o condiție importantă, anume aceea ca măcar unul dintre soți să mai locuiască în raza teritorială a instanței în circumscripția căreia se află cea din urmă locuință comună.

Așadar, cererea de divorț este de competența *judecătoriei în circumscripția căreia se află cea din urmă locuință comună a soților, cu condiția ca, la data introducerii cererii, cel puțin unul dintre soți să mai locuiască în acea circumscripție*. Cu toate acestea, nu este necesar ca el să locuiască la ultima locuință comună, întrucât legea nu impune o asemenea condiție.

Se remarcă faptul că, în actuala reglementare, pentru stabilirea competenței teritoriale, legea utilizează noțiunea de „locuință comună a soților". Așadar, ceea ce interesează pentru determinarea instanței competente teritorial în materie de divorț este *locul unde soții au locuit efectiv*[1].

Pentru stabilirea competenței prezintă importanță *data introducerii acțiunii*. Împrejurarea că, după introducerea cererii de divorț, soții și-au schimbat locuința în altă localitate, care nu se găsește în raza teritorială a instanței ultimei locuințe comune, nu este de natură să atragă necompetența instanței legal sesizate.

Dacă soții nu au avut o locuință comună sau dacă niciunul dintre soți nu mai locuiește în circumscripția judecătoriei în care se află cea din urmă locuință comună, competența teritorială revine *judecătoriei în circumscripția căreia își are locuința soțul pârât*.

Dispozițiile art. 914 C.proc.civ. nu stabilesc care este instanța competentă în cazul în care *locuința pârâtului nu este cunoscută*. Apreciem că, în această ipoteză, urmează a se face aplicarea dispozițiilor art. 108 C.proc.civ., ca drept comun în materie, competența revenind judecătoriei în a cărei circumscripție reclamantul își are domiciliul ori reședința, după caz.

Când pârâtul nu are locuința în țară și instanțele române sunt competente internațional[2], este competentă *judecătoria în circumscripția căreia își are locuința reclamantul*.

[1] Precizăm că, și sub imperiul reglementării anterioare, în doctrină (V.M. CIOBANU, G. BOROI, T.C. BRICIU, *Curs selectiv 2011*, p. 433) și în jurisprudență (Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 905/1963, în C.D. 1963, p. 232; Trib. jud. Suceava, dec. civ. nr. 242/1985, în R.R.D. nr. 8/1985, p. 66) se admitea că noțiunea de „domiciliu" folosită de art. 607 C.proc.civ. 1865 trebuia interpretată în sens larg, ceea ce interesa fiind dacă soții au locuit efectiv în localitatea respectivă, nu dacă aveau făcută mutația în evidențele poliției.

[2] Competența internațională a instanțelor române în materie de divorț se determină prin raportare, după caz, la dispozițiile de drept internațional privat român cuprinse în art. 1078 și art. 1080 C.proc.civ. sau, în cazul în care un soț are reședința obișnuită pe teritoriul unui alt stat membru al Uniunii Europene ori este resortisant al unui alt stat membru sau, în cazul Regatului Unit ori al Irlandei, are „domiciliul" său pe teritoriul unuia dintre aceste state membre, potrivit dispozițiilor Regulamentului (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului

Dacă nici reclamantul şi nici pârâtul nu au locuinţa în ţară, părţile pot conveni să introducă cererea de divorţ la *orice judecătorie din România*. În lipsa unui asemenea acord, cererea de divorţ este de competenţa *Judecătoriei Sectorului 5 al municipiului Bucureşti* [art. 914 alin. (2) C.proc.civ.].

Instanţele enumerate de art. 914 C.proc.civ. nu sunt toate, deopotrivă, competente şi deci reclamantul nu are posibilitatea de opţiune, ci el trebuie să îşi intenteze acţiunea în ordinea şi condiţiile stabilite de lege.

Din combinarea art. 129 şi art. 126 alin. (1) C.proc.civ., ultimul interpretat *per a contrario*, rezultă că, în materia divorţului, *competenţa teritorială este exclusivă*. Apreciem că, şi în ipoteza reglementată de art. 914 alin. (2) C.proc.civ., competenţa are tot caracter absolut, astfel încât, în cazul în care, în prezenţa unui acord al soţilor de alegere a unei instanţe competente teritorial, reclamantul sesizează o altă instanţă, instanţa astfel sesizată va putea invoca din oficiu necompetenţa sa teritorială şi va declina competenţa în favoarea instanţei stabilite prin acordul părţilor[1].

Fiind vorba de norme de competenţă speciale, dispoziţiile art. 914 C.proc.civ. sunt de strictă interpretare, neputând fi aplicate prin analogie în alte cazuri, precum anularea căsătoriei, partajarea bunurilor comune ale soţilor în timpul căsătoriei sau după desfacerea căsătoriei etc.

2.2. Sesizarea instanţei

2.2.1. Legitimarea procesuală

Potrivit art. 917 alin. (1) C.proc.civ., desfacerea căsătoriei prin divorţ poate fi cerută *numai de soţi*. Aşadar, acţiunea de divorţ are un *caracter strict personal* şi nimeni nu o poate exercita în locul soţului reclamant, iar ca pârât nu poate fi chemat decât celălalt soţ. Creditorii unuia dintre soţi nu ar putea recurge, în această privinţă, la acţiunea oblică[2].

Dat fiind caracterul strict personal al acţiunii de divorţ, aceasta nu poate fi pornită de moştenitorii unuia dintre soţi după decesul acestuia împotriva soţului supravieţuitor.

În regulă generală, moştenitorii reclamantului, în cazul decesului acestuia pe parcursul procesului de divorţ, nu au nici posibilitatea de a continua acţiunea de divorţ pornită de autorul lor, deoarece, în acest caz, căsătoria încetează prin deces. Aceeaşi soluţie se impune şi în cazul soţului pârât, care nu poate continua cererea sa reconvenţională împotriva moştenitorilor reclamantului. În acest caz, instanţa va lua act de *încetarea căsătoriei prin decesul unuia dintre soţi* şi va dispune, prin *hotărâre definitivă, închiderea dosarului* [art. 925 alin. (1) C.proc.civ.].

din 27 noiembrie 2003 privind competenţa, recunoaşterea şi executarea hotărârilor judecătoreşti în materie matrimonială şi în materia răspunderii părinteşti, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000 (J.O. L 338 din 23 decembrie 2003).

[1] În sensul că art. 914 alin. (2) C.proc.civ. ar fi o normă de ordine privată şi numai în lipsa acordului părţilor, devine competentă absolut Judecătoria Sectorului 5 al municipiului Bucureşti, a se vedea C.C. DINU, *Proceduri speciale în noul Cod de procedură civilă*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2013 (citat în continuare *Proceduri speciale*), p. 22.

[2] Se admite că acest drept nu îl are nici procurorul. A se vedea: V.M. CIOBANU, G. BOROI, T.C. BRICIU, *Curs selectiv 2011*, p. 434; C.C. DINU, *Proceduri speciale*, p. 27.

Prin excepţie de la acest principiu, art. 380 alin. (1) C.civ. permite *continuarea acţiunii de divorţ de către moştenitorii soţului reclamant în cazul în care cererea de divorţ se întemeiază pe motivul prevăzut la art. 373 lit. b) C.civ.*, respectiv atunci când prin cererea de divorţ se invocă faptul că, din motive temeinice, raporturile dintre soţi sunt grav vătămate şi continuarea căsătoriei nu mai este posibilă din culpa exclusivă a soţului pârât. În acelaşi sens, art. 925 alin. (2) C.proc.civ. prevede că, atunci când cererea de divorţ se întemeiază pe culpa pârâtului şi reclamantul decedează în cursul procesului, lăsând moştenitori, aceştia vor putea continua acţiunea. Aşa cum s-a arătat[1], soluţia are o justificare morală, scopul normei fiind de a permite moştenitorilor soţului reclamant îndepărtarea de la moştenire a soţului pârât, nefiind echitabil ca acesta, în condiţiile în care poartă vina exclusivă a divorţului, să se mai prevaleze de calitatea de soţ supravieţuitor pentru a beneficia de drepturile succesorale[2]. De aceea, acţiunea continuată de moştenitori este *admisă numai dacă instanţa constată culpa exclusivă a soţului pârât* [art. 380 alin. (2) C.civ. şi art. 925 alin. (2) C.proc.civ.].

Pentru introducerea în cauză a moştenitorilor soţului reclamant, instanţa va face aplicarea art. 412 alin. (1) pct. 1 C.proc.civ., respectiv va dispune suspendarea de drept a judecăţii, până la introducerea în cauză a moştenitorilor reclamantului, respectiv dacă partea interesată formulează o cerere în acest sens, va acorda un termen pentru introducerea în judecată a acestora. În cazul în care instanţa, după introducerea în cauză a moştenitorilor reclamantului şi în urma administrării probelor, nu va reţine culpa exclusivă a pârâtului la divorţ, ci culpa comună sau chiar culpa reclamantului, nu va pronunţa divorţul, ci va dispune închiderea dosarului prin hotărâre definitivă, reţinând că, prin decesul soţului reclamant, căsătoria a încetat. În ipoteza în care acţiunea este continuată de moştenitorii soţului reclamant şi instanţa constată culpa exclusivă a soţului pârât, căsătoria se socoteşte desfăcută la data introducerii cererii de divorţ[3] [art. 925 alin. (4) C.proc.civ.].

[1] M. AVRAM, *Familia*, p. 124.

[2] Dată fiind această raţiune a dispoziţiilor art. 380 C.civ., apreciem că acţiunea de divorţ nu ar putea fi continuată de comună, oraş sau, după caz, municipiu, în situaţia în care soţul reclamant decedat nu ar avea alţi moştenitori legali decât pe celălalt soţ, în scopul de a se ajunge la îndepărtarea acestuia din urmă de la moştenire şi la constatarea vacanţei succesorale. În plus, trebuie observat că dispoziţiile art. 380 C.civ. fac vorbire de continuarea acţiunii de divorţ de către moştenitorii soţului reclamant decedat. Or, în concepţia Codului civil actual, unitatea administrativ-teritorială nu culege moştenirea vacantă în virtutea calităţii de moştenitor legal, ci în temeiul dreptului de suveranitate al statului. Cu privire la natura juridică a dreptului comunei, oraşului sau municipiului asupra moştenirii vacante, a se vedea, pe larg, M.C. DOBRILĂ, în FL.A. BAIAS, E. CHELARU, R. CONSTANTINOVICI, I. MACOVEI (coord.), *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2012, p. 1180.

[3] Se observă că art. 382 alin. (2) C.civ. prevede că, dacă acţiunea de divorţ este continuată de moştenitorii soţului reclamant; potrivit art. 380 C.civ., căsătoria se socoteşte desfăcută la data decesului. La prima vedere, între aceste dispoziţii legale şi cele ale art. 925 alin. (4) C.proc.civ. ar exista o necorelare. În realitate, cele două texte de lege sunt corelate. Astfel, art. 382 alin. (2) C.civ. stabileşte, cu valoare de principiu, că, în cazul în care acţiunea de divorţ continuată de moştenitorii reclamantului în condiţiile art. 380 C.civ. este admisă, căsătoria se socoteşte că era deja desfăcută la data decesului soţului reclamant, cu consecinţa că soţul pârât, vinovat în mod exclusiv de vătămarea gravă şi iremediabilă a relaţiilor de căsătorie, nu are vocaţie succesorală generală la moştenirea acestuia. Textul de principiu din Codul civil nu stabileşte însă şi data la care căsătoria se socoteşte desfăcută, dată, prin ipoteză, anterioară datei decesului reclamantului, conform principiului instituit de art. 382 C.civ. Această dată este stabilită de art. 925 alin. (4) C.proc.civ.

Față de caracterul strict personal al acțiunii de divorț, sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, în doctrină[1] s-a pus problema dacă *interzisul judecătoresc*, aflat în momente de luciditate, poate sau nu să pornească o asemenea acțiune, din moment ce ea nu putea fi introdusă de către tutore[2].

Codul de procedură civilă actual reglementează această chestiune în mod expres în art. 917 alin. (2). Potrivit acestui text de lege, *soțul pus sub interdicție judecătorească poate cere divorțul prin reprezentant legal sau personal*, în cazul în care face dovada că are capacitatea de discernământ neafectată. Dacă, ulterior introducerii cererii de divorț, soțul reclamant își pierde luciditatea, el va fi reprezentat în fața instanței de către tutore, potrivit art. 920 C.proc.civ.

În condițiile prevăzute de art. 917 alin. (2) C.proc.civ., soțul interzis ar putea răspunde la acțiunea soțului reclamant printr-o *cerere reconvențională*, respectiv fie prin reprezentantul său legal, fie personal, în cazul în care face dovada că are capacitatea de discernământ neafectată la data formulării cererii. În orice caz, pe parcursul judecății, soțul interzis, indiferent dacă este reclamant sau pârât, va putea fi *reprezentat de tutore*, deoarece art. 920 C.proc.civ. nu face nicio distincție.

În ceea ce îl privește pe *alienatul nepus sub interdicție*, chiar internat, se admite[3] că el va putea introduce cererea de divorț, însă, dacă pe parcursul judecății instanța ar constata că reclamantul, din cauza bolii, nu poate să își apere interesele în condiții mulțumitoare, poate solicita instanței de tutelă numirea unui *curator* care să îl reprezinte.

În fine, precizăm că acțiunea de divorț poate fi introdusă și în cazul în care unul dintre soți este *dispărut*, în acest caz citarea pârâtului urmând a se face prin publicitate, instanța numind, totodată, un curator dintre avocații baroului, potrivit art. 58 C.proc.civ., care va fi citat la dezbateri pentru reprezentarea intereselor pârâtului.

2.2.2. Cererea de divorț

Potrivit art. 915 C.proc.civ., pe lângă elementele prevăzute de lege pentru cererea de chemare în judecată, cererea de divorț va mai cuprinde numele copiilor minori ai celor doi soți ori adoptați de aceștia sau, în lipsă, mențiunea că asemenea copii nu există.

La cererea de divorț se vor alătura, în copie, certificatul de căsătorie și, atunci când este cazul, certificatele de naștere ale copiilor minori.

[1] C. HAMANGIU, *Drept civil român*, vol. I, București, 1928, p. 392; V. ECONOMU, *Căsătoria în dreptul R.P.R.*, Ed. Academiei, București, 1964, p. 456-458; T.R. POPESCU, *Dreptul familiei. Tratat*, vol. I, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1965, p. 213; I.P. FILIPESCU, *Tratat de dreptul familiei*, Ed. All, București, 1993, p. 239; O. RĂDULESCU, *Notă critică* și I. MOROIANU, *Notă aprobativă* la dec. civ. nr. 2849/1982 a Trib. mun. București, s. a III-a civ., în R.R.D. nr. 6/1984, p. 48-52; V.M. CIOBANU, G. BOROI, T.C. BRICIU, *Curs selectiv 2011*, p. 435.

[2] Într-o primă opinie se susținea că interzisul nu poate introduce cerere de divorț nici în momente de luciditate, deoarece incapacitatea se bazează pe prezumția de „insanitate permanentă". Subliniindu-se că există uneori împrejurări în care ocrotirea incapabilului impune desfacerea căsătoriei sale (mai ales când celălalt soț îl maltratează), se propusese să i se recunoască tutorelui posibilitatea de a cere divorțul soțului interzis. În fine, într-o altă opinie se reținea admisibilitatea introducerii acțiunii de către soțul pus sub interdicție aflat în momente de luciditate, arătându-se, în esență, că, dacă s-ar răspunde negativ la problema admisibilității acțiunii de divorț introduse de interzisul judecătoresc, incapacitatea de exercițiu a acestuia s-ar transforma într-o incapacitate de folosință. A se vedea, pe larg, V.M. CIOBANU, G. BOROI, T.C. BRICIU, *Curs selectiv 2011*, p. 435.

[3] V.M. CIOBANU, G. BOROI, T.C. BRICIU, *Curs selectiv 2011*, p. 435.

La cerere se poate alătura, dacă este cazul, înțelegerea soților rezultată din mediere cu privire la desfacerea căsătoriei și, după caz, la rezolvarea aspectelor accesorii divorțului.

Elementele specifice cererii de divorț și anexele obligatorii acesteia, prevăzute de art. 915 C.proc.civ., au caracter imperativ, astfel încât lipsa lor poate atrage *sancțiunea nulității cererii în condițiile art. 200 alin. (3) C.proc.civ.*, cererea de divorț fiind supusă procedurii verificării și regularizării reglementate de art. 200 C.proc.civ.

Cererea de divorț este supusă taxei judiciare de timbru, în funcție de temeiul de drept invocat [art. 373 lit. a), b) și c) sau d) C.civ.], cu o taxă de timbru de 200 lei, 100 lei, respectiv 50 lei, după distincțiile pe care le face art. 15 lit. a)-c) din O.U.G. nr. 80/2013.

2.2.3. Cererea reconvențională

Soțul pârât poate să facă și el cerere de divorț, pe cale reconvențională, cel mai târziu până la primul termen de judecată la care a fost citat în mod legal, pentru faptele petrecute înainte de această dată. Pentru faptele petrecute după această dată, pârâtul va putea face cerere până la începerea dezbaterilor asupra fondului în cererea reclamantului [art. 916 alin. (1) C.proc.civ.].

Conform art. 916 alin. (2) C.proc.civ., cererea pârâtului se va face *la aceeași instanță* și se va judeca împreună cu cererea reclamantului. Rezultă că, în materia divorțului, *nu este posibilă disjungerea* cererii reconvenționale de cererea principală.

În cazul în care motivele divorțului s-au ivit după începerea dezbaterilor asupra fondului la prima instanță și în timp ce judecata primei cereri se află în apel, cererea reconvențională a pârâtului va putea fi făcută *direct la instanța învestită cu judecarea apelului*. Această prevedere înscrisă în art. 916 alin. (3) C.proc.civ. constituie o excepție de la regula potrivit căreia în apel nu pot fi făcute cereri noi.

Alineatul (4) al art. 916 C.proc.civ. stabilește că neintroducerea cererii în termenele arătate la alin. (1) și (3) ale aceluiași articol atrage *decăderea* soțului pârât din dreptul de a cere divorțul pentru acele motive.

Cererea reconvențională nu este, în principiu, obligatorie, deoarece instanța poate să pronunțe *divorțul din culpa ambilor soți, chiar atunci când numai unul dintre ei a făcut cerere*, dacă din dovezile administrate reiese că amândoi sunt vinovați de destrămarea căsătoriei [art. 933 alin. (2) C.proc.civ.]. În schimb, dacă pârâtul nu a formulat cerere reconvențională, iar din dovezile administrate rezultă că numai reclamantul este vinovat de destrămarea căsătoriei, cererea acestuia va fi *respinsă ca neîntemeiată*, cu excepția cazului în care sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 934 C.proc.civ. privind pronunțarea divorțului din culpa exclusivă a reclamantului. Dacă acțiunea de divorț este respinsă ca neîntemeiată, nefiind îndeplinite condițiile pentru pronunțarea divorțului din culpa exclusivă a reclamantului, soțul pârât va putea cere el desfacerea căsătoriei, dar în condițiile stabilite de art. 916 alin. (4) teza finală C.proc.civ., deci *pentru motive ivite ulterior*.

2.3. Particularități privind faza judecății

2.3.1. Depunerea cererii. Fixarea primului termen de judecată. Citarea

În reglementarea actuală, legea nu mai instituie obligativitatea depunerii cererii de divorț personal de către soțul reclamant, astfel încât, în regulă generală, aceasta poate fi *trimisă și prin poștă sau depusă de un mandatar*, potrivit regulilor de drept comun.

Cererea de divorț este *supusă verificării și regularizării în condițiile prevederilor art. 200 C.proc.civ.* și poate fi anulată în temeiul alin. (3) al aceluiași articol, dacă nu îndeplinește cerințele stabilite atât de normele generale referitoare la cuprinsul cererii de chemare în judecată, cât și de cele speciale privitoare la cererea de divorț.

De asemenea, *fixarea primului termen de judecată* va avea loc în condițiile dreptului comun, respectiv art. 201 C.proc.civ. Întrucât legea nu prevede altfel, în materie de divorț *întâmpinarea este obligatorie*.

Citarea părților se va face potrivit regulilor de drept comun stabilite de art. 153-173 C.proc.civ. Cu toate acestea, dacă procedura de citare a soțului pârât a fost îndeplinită prin afișare, iar acesta nu s-a prezentat la primul termen de judecată, art. 922 C.proc.civ. impune instanței obligația de a cere dovezi sau de a dispune cercetări pentru a verifica dacă pârâtul își are locuința la locul indicat în cerere și, dacă va constata că acesta nu locuiește acolo, va dispune citarea lui la locuința sa efectivă, precum și, dacă este cazul, la locul său de muncă[1].

În situația în care reclamantul învederează motivat că, deși a făcut tot ce i-a stat în putință, nu a reușit să afle domiciliul pârâtului sau un alt loc unde ar putea fi citat potrivit legii, instanța va putea încuviința *citarea acestuia prin publicitate*, în condițiile art. 167 C.proc.civ.

2.3.2. Obligativitatea prezenței personale a părților

În fața instanțelor de fond, părțile se vor înfățișa în persoană, afară numai dacă unul dintre soți execută o pedeapsă privativă de libertate, este împiedicat de o boală gravă, este pus sub interdicție judecătorească, are reședința în străinătate sau se află într-o altă asemenea situație[2], care îl împiedică să se prezinte personal; în astfel de situații, cel în cauză se va putea înfățișa prin *avocat, mandatar sau, după caz, prin tutore ori curator* [art. 920 alin. (1) C.proc.civ.].

[1] În literatura de specialitate (V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 439) s-a arătat că este nevoie de o verificare atentă a procedurilor de comunicare și atunci când acestea menționează că citația a fost primită de un membru de familie și totuși pârâtul nu se prezintă, deoarece nu de puține ori citația este primită de soțul reclamant ori de rude ale acestuia și nu este înmânată pârâtului, iar procesul se desfășoară cu procedură completă până la obținerea hotărârii, fără ca pârâtul să știe că s-a introdus cerere de divorț.

[2] Se observă că, în reglementarea actuală, a fost lărgit numărul cazurilor în care părțile pot fi reprezentate în fața instanțelor de fond în cursul procesului de divorț, enumerarea din art. 920 alin. (1) C.proc.civ. cu privire la situațiile în care partea nu se poate prezenta personal la proces nefiind una limitativă. Practic, reprezentarea este posibilă ori de câte ori unul dintre soți se află într-o *imposibilitate obiectivă de a se prezenta personal*, părții sau mandatarului său revenindu-i obligația dovedirii acestei imposibilități de prezentare. Ipoteza de excepție, când părțile pot să fie reprezentate înaintea instanțelor de fond, este lăsată la aprecierea instanței.

Cu excepția unor astfel de situații, părțile sunt obligate să se înfățișeze personal, dar aceasta nu exclude dreptul de apărare prin avocat. În lipsa părții însă, avocatul nu va putea să o reprezinte; spre exemplu, dacă pârâtul nu se prezintă la termenul când are loc judecata pe fond, avocatul său nu poate pune concluzii.

Obligativitatea prezenței personale a soților este prevăzută de lege *pentru instanțele de fond*, deci atât la judecata în primă instanță, cât și la cea în apel. Necesitatea prezenței personale a soților în cursul procesului de divorț în fața instanțelor de fond se justifică prin aceea că art. 920 alin. (2) C.proc.civ. stabilește în sarcina instanței obligația de a încerca împăcarea soților la fiecare înfățișare.

2.3.3. Prezența obligatorie a reclamantului

Distinct de obligativitatea înfățișării personale a părților la judecata în fața instanțelor de fond, pentru *judecata în primă instanță* a procesului de divorț, se cere *prezența obligatorie a reclamantului*.

Dacă la termenul de judecată, în primă instanță, se înfățișează numai pârâtul, iar reclamantul lipsește nejustificat, cererea de divorț va fi *respinsă ca nesusținută* (art. 921 C.proc.civ.). Este singurul caz, în sistemul nostru procesual civil, în care este posibilă respingerea cererii de chemare în judecată ca nesusținută, constituind, totodată, o derogare de la regula de drept comun potrivit căreia pricina se poate judeca în lipsa uneia sau chiar a ambelor părți.

Dispoziția legală menționată are în vedere numai prezența reclamantului înaintea primei instanțe. Prin urmare, *dacă acesta este prezent, dar lipsește soțul pârât, cererea se va judeca potrivit regulilor de drept comun*.

Respingerea cererii de divorț ca nesusținută se bazează pe o prezumție de renunțare a reclamantului la judecată, astfel încât pârâtul nu se poate opune acestei soluții, cerând judecarea în lipsă. Însă eventuala cerere reconvențională a pârâtului va fi judecată, atitudinea reclamantului neputând fi prezumată ca o împăcare a părților.

În practică, atunci când prima instanță constată lipsa reclamantului, de regulă, nu respinge la acel termen de judecată cererea de divorț ca nesusținută, ci *se acordă un termen*, iar prin încheiere i se pune în vedere reclamantului să facă dovada că a lipsit justificat și, dacă la termenul acordat reclamantul nu face această dovadă, abia atunci se respinge cererea de divorț ca nesusținută. Dacă însă instanța respinge cererea ca nesusținută de îndată ce constată lipsa reclamantului, deci nu mai acordă un termen, atunci reclamantul are posibilitatea să facă apel, în care ar urma să probeze că lipsa sa a fost justificată.

De reținut că, atunci când în cursul judecății, indiferent de instanță, lipsesc ambele părți, procesul se va suspenda în temeiul art. 411 alin. (1) pct. 2 C.proc.civ.

Articolul 927 alin. (1) C.proc.civ. prevede prezența obligatorie a reclamantului *și în fața instanței de apel, atunci când acesta formulează apel* împotriva hotărârii prin care s-a respins cererea sa de divorț, stabilind că, în acest caz, apelul reclamantului se va respinge ca nesusținut, dacă la judecată se prezintă numai pârâtul. În schimb, potrivit art. 927 alin. (2) C.proc.civ., apelul pârâtului declarat împotriva hotărârii prin care s-a admis cererea de divorț va fi judecat, chiar dacă se înfățișează numai reclamantul (intimat).

2.3.4. Măsuri provizorii pe timpul judecării divorțului

Articolul 919 C.proc.civ. permite instanței să ia, pe tot timpul procesului, prin ordonanță președințială, măsuri provizorii cu privire la *stabilirea locuinței copiilor minori*, la *obligația de întreținere*, la *încasarea alocației de stat pentru copii* și la *folosirea locuinței familiei*.

După cum rezultă din text, aceste măsuri pot fi luate *pe calea ordonanței președințiale*, în temeiul art. 919 C.proc.civ., în timpul procesului de divorț. Așadar, norma specială pretinde *declanșarea procesului*, spre deosebire de dreptul comun, unde cererea de ordonanță președințială nu necesită existența procesului asupra fondului. Așa fiind, chiar în legătură cu aspectele la care se referă în mod expres art. 919 C.proc.civ., se pot lua măsuri vremelnice și înainte de sesizarea instanței de divorț, dar în temeiul art. 996 C.proc.civ., ceea ce presupune dovedirea urgenței, deoarece ea nu mai este presupusă, ca în ipoteza normei speciale. În orice caz, toate măsurile provizorii luate produc efecte doar până la soluționarea procesului de fond privind desfacerea căsătoriei[1].

2.3.5. Ședința de judecată

Judecata se desfășoară potrivit regulilor de drept comun în materie contencioasă.

Așa fiind, urmează ca etapa cercetării judecătorești să se desfășoare *în camera de consiliu*[2], conform art. 240 C.proc.civ., iar dezbaterea fondului *în ședință publică*, dacă părțile nu și-au dat acordul ca această etapă procesuală să se deruleze tot în camera de consiliu. Cu toate acestea, în condițiile art. 213 alin. (2) C.proc.civ., aplicabil și în materie de divorț, în cazurile în care dezbaterea fondului în ședință publică ar aduce atingere moralității, ordinii publice, intereselor minorilor, vieții private a părților ori intereselor justiției, după caz, instanța, la cerere sau din oficiu, poate dispune ca dezbaterile în fond să se desfășoare în întregime sau în parte fără prezența publicului.

În toate cazurile, *hotărârea* se *va pronunța în ședință publică* sau, în condițiile art. 396 alin. (2) C.proc.civ., soluția se va pune la dispoziția părților prin mijlocirea grefei instanței.

2.3.6. Regimul probelor

În ceea ce privește regimul probelor, în materie de divorț, față de dreptul comun, art. 316 C.proc.civ. prevede că *rudele și afinii părților până la gradul III inclusiv, cu excepția descendenților*, pot fi martori. Soluția legiuitorului este explicabilă, deoarece, acestea fiind persoanele cele mai apropiate de soți, sunt în măsură să cunoască cel mai bine adevăratele raporturi dintre ei[3].

[1] V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 443.

[2] Reamintim că, potrivit art. XII din Legea nr. 2/2013, dispozițiile Codului de procedură civilă privind cercetarea procesului și, după caz, dezbaterea fondului în camera de consiliu se aplică proceselor pornite începând cu data de 1 ianuarie 2016. În procesele pornite începând cu data intrării în vigoare a acestei legi (15 februarie 2013) și până la data de 31 decembrie 2015, cercetarea procesului și, după caz, dezbaterea fondului se desfășoară în ședință publică, dacă legea nu prevede altfel.

[3] Sigur că asemenea martori pot fi părtinitori, dar judecătorii trebuie, pe parcursul audierii, să caute, prin întrebări, confruntări și, eventual, audierea altor martori, să stabilească adevăratele raporturi dintre soți, deoarece, în etapa deliberării, înlăturarea depozițiilor unor asemenea martori trebuie temeinic motivată, mai ales că, uneori, alți martori sau alte probe nu pot fi administrate – V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 441. A se vedea și Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 706/1978, în C.D. 1978, p. 168; C.A. Brașov, dec. civ. nr. 121/R/1998, în C.P.J. 1994-1998, p. 74, nr. 1.

Precizăm și faptul că, în legătură cu una dintre cererile accesorii care se soluționează chiar din oficiu de către instanță – respectiv *raporturile dintre părinții divorțați și copii lor minori* –, art. 396 alin. (1) C.civ. prevede că instanța de tutelă se va pronunța ținând seama de interesul superior al copiilor, de concluziile raportului de anchetă psihosocială[1], precum și, dacă este cazul, de învoiala părinților, pe care îi ascultă, iar art. 920 alin. (3) C.proc.civ. stabilește că, în toate cazurile, instanța este obligată să îl asculte pe copilul minor, potrivit prevederilor Codului civil[2].

Ascultarea minorului în vederea exercitării autorității părintești și a stabilirii locuinței copilului, iar *nu ca martor*, se face, potrivit art. 226 C.proc.civ., în camera de consiliu. Ținând seama de împrejurările procesului, instanța hotărăște dacă părinții, tutorele sau alte persoane vor fi de față la ascultarea minorului.

2.3.7. Judecarea unor cereri accesorii

În cadrul procesului de divorț se pot soluționa și o serie de *cereri accesorii formulate fie prin cererea de chemare în judecată, fie prin cererea reconvențională*, precum:

a) exercitarea autorității părintești, contribuția părinților la cheltuielile de creștere și educare a copiilor, locuința copilului și dreptul părintelui de a avea legături personale cu acesta;

b) numele soților după divorț;

c) locuința familiei;

d) despăgubirea pretinsă pentru prejudiciile materiale sau morale suferite ca urmare a desfacerii căsătoriei;

e) obligația de întreținere sau prestația compensatorie între foștii soți;

f) încetarea regimului matrimonial și, după caz, lichidarea comunității de bunuri și partajul acestora.

[1] Până la reglementarea organizării și funcționării instanței de tutelă prin Legea privind organizarea judiciară, ancheta psihosocială se efectuează de autoritatea tutelară. Aceasta se efectuează la locuința soților, iar, dacă nu au locuință comună, la locuința fiecăruia dintre ei. Din cuprinsul art. 396 C.civ. rezultă că, spre deosebire de soluția anterioară, citarea autorității tutelare nu este obligatorie, neexistând nicio dispoziție care să instituie expres o asemenea normă procedurală. În schimb, din prevederile art. 396 C.civ. rezultă că efectuarea raportului de anchetă psihosocială este obligatorie.

[2] Conform art. 264 C.civ.: „(1) În procedurile administrative sau judiciare care îl privesc, ascultarea copilului care a împlinit vârsta de 10 ani este obligatorie. Cu toate acestea, poate fi ascultat și copilul care nu a împlinit vârsta de 10 ani, dacă autoritatea competentă consideră că acest lucru este necesar pentru soluționarea cauzei.

(2) Dreptul de a fi ascultat presupune posibilitatea copilului de a cere și a primi orice informație, potrivit cu vârsta sa, de a-și exprima opinia și de a fi informat asupra consecințelor pe care le poate avea aceasta, dacă este respectată, precum și asupra consecințelor oricărei decizii care îl privește.

(3) Orice copil poate cere să fie ascultat, potrivit prevederilor alin. (1) și (2). Respingerea cererii de către autoritatea competentă trebuie motivată.

(4) Opiniile copilului ascultat vor fi luate în considerare în raport cu vârsta și cu gradul său de maturitate.

(5) Dispozițiile legale speciale privind consimțământul sau prezența copilului, în procedurile care îl privesc, precum și prevederile referitoare la desemnarea de către instanță a unui reprezentant în caz de conflict de interese rămân aplicabile".

Potrivit art. 918 alin. (2) C.proc.civ., când *soții au copii minori*, născuți înaintea sau în timpul căsătoriei ori adoptați, instanța se va pronunța asupra *exercitării autorității părinteşti*, precum şi asupra *contribuției părinților la cheltuielile de creştere şi educare a copiilor*, chiar dacă acest lucru *nu a fost solicitat prin cererea de divorț*. Menționăm că, deşi dispozițiile art. 918 alin. (2) C.proc.civ. se referă numai la exercitarea autorității părinteşti şi contribuția părinților la cheltuielile de creştere şi educare a copiilor minori, totuşi, față de prevederile art. 396 alin. (1) C.civ., potrivit cu care instanța de tutelă hotărăşte, odată cu pronunțarea divorțului, asupra raporturilor dintre părinții divorțați şi copiii lor minori, apreciem că instanța se va pronunța şi asupra chestiunii *locuinței minorului după divorțul părinților*, precum şi asupra *dreptului părintelui separat de copil de a avea legături personale cu acesta*.

De asemenea, instanța se va pronunța din oficiu şi asupra *numelui pe care îl vor purta soții după divorț*, potrivit prevederilor Codului civil. Referitor la numele de familie după divorț, art. 383 C.civ. prevede că, la desfacerea căsătoriei prin divorț, soții pot conveni să păstreze numele purtat în timpul căsătoriei, instanța urmând a lua act de această înțelegere prin hotărârea de divorț. Pentru motive temeinice, justificate de interesul unuia dintre soți sau de interesul superior al copilului, instanța poate să încuviințeze ca soții să păstreze numele purtat în timpul căsătoriei, chiar în lipsa unei înțelegeri între ei. Dacă nu a intervenit o înțelegere sau dacă instanța nu a dat încuviințarea, fiecare dintre foştii soți poartă numele dinaintea căsătoriei[1].

Cu excepția cererilor menționate la lit. a), asupra cărora instanța este obligată să se pronunțe chiar în lipsa unei solicitări a părților, precum şi a cererii privitoare la nume – constatarea învoielii soților sau încuviințarea pentru motive temeinice – asupra căreia se poate pronunța numai instanța de divorț, formularea celorlalte cereri accesorii în cadrul procesului de divorț este facultativă pentru părți şi deci ele pot cere rezolvarea acestor aspecte prin acțiune separată.

Dacă totuşi părțile au formulat asemenea cereri accesorii, ele vor fi rezolvate în cadrul procesului de divorț, împreună cu cererea principală. În cazul în care soluționarea cererilor care au caracter facultativ ar duce la întârzierea prea mare a soluționării cererii de divorț, instanța va putea dispune *disjungerea*.

2.3.8. Particularități privind actele procesuale de dispoziție în procesul de divorț

O primă particularitate față de dreptul comun vizează condițiile în care reclamantul poate *renunța la judecată*. Potrivit art. 923 C.proc.civ., reclamantul poate renunța la judecată *în tot cursul judecății, chiar dacă pârâtul se împotriveşte*. Aşa cum s-a arătat[2], această soluție legislativă, care a fost preluată din reglementarea anterioară, doreşte să contribuie, dacă mai este posibil, la salvarea căsătoriei. Trebuie reținut că, întrucât legea nu face nicio distincție, renunțarea se poate face fără consimțământul pârâtului nu numai în fața primei instanțe, ci şi a celei de apel.

[1] Desigur, instanța se va pronunța asupra numelui de familie pe care soții îl vor purta după divorț numai în cazul în care unul sau ambii soți şi-au modificat numele la încheierea căsătoriei, conform prevederilor art. 282 C.civ.

[2] V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 445.

O altă particularitate, în ceea ce priveşte actele de dispoziție ale părților în cursul procesului de divorț, este consacrată de art. 924 C.proc.civ., care stabileşte că *soții se pot împăca în tot cursul judecății*, chiar dacă nu au fost plătite taxele de timbru. În acest caz, instanța va lua act de împăcare şi va dispune, prin hotărâre definitivă, închiderea dosarului, precum şi restituirea taxelor de timbru, dacă au fost achitate. Din aceste dispoziții legale rezultă că stingerea procesului de divorț prin împăcarea părților poate interveni în orice fază a procesului, deci inclusiv în apel. Dacă împăcarea nu dă rezultate, oricare dintre soți va putea formula o nouă cerere de divorț pentru fapte petrecute după împăcare şi, în acest caz, se va putea folosi şi de faptele vechi [art. 924 alin. (2) C.proc.civ.].

Mai trebuie reținut că înțelegeri, chiar sub forma *tranzacției judiciare* uneori, pot interveni şi cu privire la cererile accesorii. În anumite cazuri însă, cum ar fi înțelegerile referitoare la raporturile dintre părinții divorțați şi copiii lor minori, raporturi referitoare la exercitarea autorității părinteşti, locuința minorului după divorțul părinților, contribuția părinților la cheltuielile de creştere şi educare a copiilor, precum şi la stabilirea modalității de exercitare a dreptului părintelui separat de copilul minor de a avea legături personale cu acesta sau numele de familie purtat de soți după divorț, *învoiala nu îşi poate produce efectele decât dacă este încuviințată de către instanța judecătorească*. În cazul înțelegerilor privind raporturile dintre părinți şi copiii lor minori, instanța va decide încuviințarea acestora numai dacă sunt în interesul superior al copiilor.

2.3.9. Hotărârea de divorț

Deliberarea, pronunțarea şi redactarea hotărârii se fac, în principiu, după regulile de drept comun în materie. Cu toate acestea, art. 926 C.proc.civ. prevede că hotărârea prin care se pronunță divorțul *nu se va motiva, dacă ambele părți solicită* instanței aceasta.

În ceea ce priveşte *soluțiile* pe care le poate pronunța instanța în cazul *admiterii* cererii de divorț, trebuie făcută distincție în funcție de motivul de divorț invocat.

Astfel, în cazul divorțului pe cale judiciară, trebuie distins între divorțul din culpa soților (divorțul-sancțiune), întemeiat pe dispozițiile art. 373 lit. b) sau c) C.civ., şi divorțul-remediu, care implică, la rândul său, două modalități de desfacere a căsătoriei: prin acordul părților [art. 373 lit. a) C.civ.] şi divorțul din motive de sănătate [art. 373 lit. d) C.civ.].

Întrucât divorțul prin acordul părților va face obiectul unei analize distincte, în cele ce urmează vom prezenta soluțiile pe care le poate pronunța instanța în cazul admiterii cererii de divorț pentru celelalte motive pe care le-am evocat.

În cazul *divorțului întemeiat pe culpa în destrămarea căsătoriei* [art. 373 lit. b) C.civ.], instanța va pronunța divorțul *din culpa soțului pârât* atunci când, din cauza unor motive temeinice, imputabile acestuia, raporturile dintre soți sunt grav vătămate şi continuarea căsătoriei nu mai este posibilă. Dacă din dovezile administrate reiese că amândoi soții sunt vinovați de destrămarea căsătoriei, instanța poate să pronunțe divorțul *din culpa ambilor soți*, chiar atunci când nu s-a făcut cerere reconvențională.

Dacă pârâtul nu a formulat cerere reconvențională, iar din dovezile administrate rezultă că numai reclamantul este vinovat de destrămarea căsătoriei, cererea acestuia

va fi *respinsă ca neîntemeiată*, cu excepția cazului în care sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 934 C.proc.civ. privind pronunțarea divorțului din culpa exclusivă a reclamantului.

Potrivit art. 934 alin. (1) C.proc.civ., când *soții sunt separați în fapt de cel puțin 2 ani*, oricare dintre ei va putea cere divorțul, asumându-și responsabilitatea pentru eșecul căsătoriei. În acest caz, instanța va verifica existența și durata despărțirii în fapt și va pronunța divorțul *din culpa exclusivă a reclamantului*.

Pronunțarea divorțului *numai din vina unuia dintre soți sau din culpă comună* prezintă interes în ceea ce privește unele *efecte ale divorțului*, dintre care menționăm:

a) potrivit art. 384 C.civ., divorțul este considerat pronunțat împotriva soțului din a cărui culpă exclusivă s-a desfăcut căsătoria. Soțul împotriva căruia a fost pronunțat divorțul pierde drepturile pe care legea sau convențiile încheiate anterior cu terții le atribuie acestuia. Aceste drepturi nu sunt pierdute în cazul culpei comune;

b) în materia atribuirii beneficiului contractului de închiriere, culpa în desfacerea căsătoriei este unul dintre criteriile legale de atribuire a acestui beneficiu și de acordare a indemnizației de instalare, potrivit art. 324 alin. (1) și (2) C.civ.;

c) în materia acordării despăgubirilor, soțul nevinovat, care suferă un prejudiciu prin desfacerea căsătoriei, poate cere soțului vinovat să îl despăgubească (art. 388 C.civ.);

d) în materia obligației de întreținere între foștii soți, art. 389 C.civ. prevede că soțul vinovat de desfacerea căsătoriei are dreptul la întreținere numai timp de un an de la data divorțului, în timp ce soțul inocent are dreptul la întreținere pe durată nedeterminată; dacă ambii soți sunt vinovați de desfacerea căsătoriei, fiecare este îndreptățit la întreținere pe durată nedeterminată în timp, deci cât durează starea de nevoie, pe considerentul că, în acest caz, culpele concurente se anihilează;

e) în materia prestației compensatorii, art. 390 alin. (1) C.civ. prevede că, în cazul în care divorțul se pronunță din culpa exclusivă a soțului pârât, soțul reclamant poate beneficia de o prestație care să compenseze, atât cât este posibil, un dezechilibru semnificativ pe care divorțul l-ar determina în condițiile de viață ale celui care o solicită;

f) cheltuielile de judecată etc.[1]

În fine, atunci când divorțul este cerut *pentru că starea sănătății unuia dintre soți face imposibilă continuarea căsătoriei*, instanța va administra probe privind existența bolii și starea sănătății soțului bolnav și va pronunța divorțul, potrivit Codului civil, fără a face mențiune despre culpa pentru desfacerea căsătoriei (art. 932 C.proc.civ. și art. 381 C.civ.).

În privința *căilor de atac* ce pot fi exercitate împotriva hotărârii de divorț, art. 927 C.proc.civ. stabilește o serie de derogări de la dreptul comun.

O primă derogare privește calea de atac. Astfel, din coroborarea prevederilor art. 94 pct. 1 lit. a) și art. 483 alin. (2) C.proc.civ. rezultă că, excepție făcând cazurile în care legea prevede altfel, hotărârea de divorț este supusă *numai apelului*. Spre deosebire de reglementarea anterioară însă, termenul de apel este cel de drept comun, respectiv de 30 de zile, și curge de la comunicarea hotărârii. Calea de atac este apelul, iar durata termenului de apel este de 30 de zile, chiar și în cazul în care calea de atac

[1] Pentru mai multe dezvoltări, a se vedea M. AVRAM, *Familia*, p. 135.

nu privește soluția dată în divorț, ci modul în care au fost rezolvate cererile accesorii, potrivit art. 460 alin. (2) C.proc.civ.

În cazul în care instanța ia act de încetarea căsătoriei ca urmare a decesului unuia dintre soți în cursul procesului de divorț, precum și atunci când judecata încetează ca efect al împăcării părților, *hotărârea* prin care se dispune *închiderea dosarului* este *definitivă* [art. 924 alin. (1) și art. 925 alin. (1) C.proc.civ.].

O a doua derogare este instituită de dispozițiile art. 927 alin. (1) C.proc.civ., potrivit cărora apelul reclamantului împotriva hotărârii prin care s-a respins cererea de divorț va fi *respins ca nesusținut*, dacă la judecată se prezintă numai pârâtul. Dispozițiile art. 927 alin. (1) C.proc.civ. reprezintă o continuare firească a prevederii cuprinse în art. 921 C.proc.civ.

Potrivit alin. (2) al art. 927 C.proc.civ., apelul pârâtului va fi judecat, chiar dacă se înfățișează numai reclamantul. Pe de altă parte, în acest caz, nu mai este obligatorie prezența reclamantului la soluționarea apelului împotriva hotărârii prin care s-a admis cererea de divorț.

În fine, *o altă derogare* privește căile de atac extraordinare de retractare. Astfel, potrivit art. 927 alin. (3) C.proc.civ., dacă unul dintre soți s-a recăsătorit, hotărârea definitivă prin care s-a desfăcut căsătoria nu este supusă contestației în anulare și revizuirii în ce privește divorțul.

Se observă că, spre deosebire de reglementarea anterioară, *inadmisibilitatea* exercitării căilor de atac de retractare împotriva hotărârii de divorț privește *ambele căi de atac de retractare*, nu numai revizuirea.

Inadmisibilitatea contestației în anulare și a revizuirii se referă doar la soluția dată cererii principale care are ca obiect desfacerea căsătoriei și numai în măsura în care unul dintre soți s-a recăsătorit după rămânerea definitivă a hotărârii. Căile extraordinare de atac de retractare sunt *admisibile* dacă sunt îndreptate exclusiv împotriva soluțiilor date în *cererile accesorii*.

Căsătoria este desfăcută *din ziua în care hotărârea prin care s-a pronunțat divorțul a rămas definitivă* [art. 382 alin. (1) C.civ.].

Prin excepție, în cazul în care acțiunea este continuată de moștenitorii soțului reclamant, potrivit art. 380 C.civ., căsătoria se socotește desfăcută *la data introducerii cererii de divorț* [art. 925 alin. (4) C.proc.civ.].

Efectele desfacerii căsătoriei prin divorț se produc de la data stabilită de lege drept moment de la care căsătoria este desfăcută numai pentru viitor. Suntem deci în prezența unei *hotărâri constitutive*.

Potrivit art. 387 C.civ., hotărârea judecătorească prin care s-a pronunțat divorțul și, după caz, certificatul de divorț prevăzut la art. 375 C.civ. sunt *opozabile față de terți*, în condițiile legii.

În vederea *efectuării formalităților de publicitate a hotărârii de divorț*, art. 927 alin. (4) C.proc.civ. prevede că instanța la care hotărârea de divorț a rămas definitivă[1] o va trimite, din oficiu, serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor unde a fost încheiată căsătoria, Registrului național al regimurilor matrimoniale, prevăzut de Codul civil, și dacă unul dintre soți a fost profesionist, registrului comerțului.

[1] Poate fi vorba deci atât de prima instanță, cât și de instanța de apel.

Hotărârea de divorţ se comunică din oficiu de instanţă serviciului public comunitar local de evidenţă a persoanelor competent pentru a se face menţiunea pe marginea actului de căsătorie. Menţiunea pe marginea actului de căsătorie este o formă de publicitate care are menirea de a face opozabilă faţă de terţi desfacerea căsătoriei. Potrivit art. 43 şi art. 48 din Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă, desfacerea căsătoriei se înscrie prin menţiune pe actul de căsătorie, din oficiu, pe baza hotărârii judecătoreşti sau, după caz, a certificatului de divorţ transmis de ofiţerul de stare civilă sau de notarul public ori la cererea persoanei interesate.

§3. Divorţul prin acordul soţilor pe cale judiciară

La fel ca în reglementarea anterioară, divorţul poate fi pronunţat pe cale judiciară şi pe baza acordului soţilor. În ceea ce priveşte *condiţiile* în care se poate dispune divorţul pe baza acordului soţilor pe cale judiciară, art. 374 alin. (1) C.civ. prevede că acesta poate fi pronunţat *indiferent de durata căsătoriei* şi *indiferent dacă există sau nu copii minori rezultaţi din căsătorie*.

Întrucât desfacerea căsătoriei se dispune pe baza acordului părţilor, art. 374 alin. (2) C.proc.civ. stabileşte că, în acest caz, divorţul nu poate fi admis dacă unul dintre soţi este pus sub interdicţie, iar potrivit alin. (3) al aceluiaşi articol, instanţa este obligată să verifice existenţa consimţământului liber şi neviciat al fiecărui soţ.

Din coroborarea art. 374 cu art. 373 lit. a) C. civ., rezultă că divorţul prin acord poate fi pronunţat de instanţa de judecată *la cererea comună a soţilor* sau *la cererea unuia dintre soţi, acceptată de celălalt soţ*.

În ceea ce priveşte *procedura* divorţului prin acordul soţilor, art. 929-931 C.proc.civ. cuprind unele *prevederi derogatorii* de la regulile speciale ce reglementează procedura divorţului obişnuit. Aceste prevederi se aplică exclusiv procedurii divorţului prin acordul părţilor pe cale judiciară, nu şi cazurilor în care soţii au optat pentru divorţul pe cale administrativă sau notarială, în condiţiile Codului civil (art. 928 C.proc.civ.).

Astfel, art. 929 alin. (1) C.proc.civ. prevede că, în cazul în care cererea de divorţ se întemeiază, în condiţiile prevăzute de Codul civil, pe acordul părţilor, ea va fi *semnată de ambii soţi sau de către un mandatar comun, cu procură specială autentică*. Dacă mandatarul este avocat, el va certifica semnătura soţilor, potrivit legii. Aşadar, în reglementarea actuală, în cazul divorţului prin acordul soţilor, cererea de chemare în judecată poate fi semnată şi de un reprezentant comun al părţilor, mandatat special în acest sens, care trebuie să îşi justifice această calitate printr-o procură autentică. Prin cererea de divorţ, atunci când este cazul, soţii vor stabili şi *modalităţile în care au convenit să fie soluţionate cererile accesorii* divorţului[1].

[1] Pentru ca instanţa să pronunţe divorţul prin acordul soţilor, este esenţial acordul acestora cu privire la divorţ. Acordul lor cu privire la cererile accesorii divorţului nu ţine de esenţa acestei proceduri, astfel încât este posibil ca acordul soţilor să fie limitat numai la divorţ, iar cu privire la celelalte aspecte, care ţin de efectele divorţului, fie soţii se înţeleg şi atunci cererea de divorţ va cuprinde acordul lor şi cu privire la acestea, fie, dacă nu se înţeleg, vor solicita instanţei de judecată să hotărască. Aşadar, fie cererea de divorţ cuprinde, pe lângă acordul soţilor cu privire la desfacerea căsătoriei, şi modalităţile în care au convenit să fie soluţionate cererile accesorii divorţului, fie va cuprinde solicitarea ca instanţa să decidă cu privire la aceste cereri – M. AVRAM, *Familia*, p. 118-119.

Primind cererea formulată în condiţiile menţionate mai sus, instanţa va verifica existenţa consimţământului soţilor, după care va fixa *termen pentru soluţionarea cererii în camera de consiliu*. La termenul de judecată, instanţa va verifica dacă soţii stăruie în desfacerea căsătoriei pe baza acordului lor şi, în caz afirmativ, va pronunţa divorţul. Desfacerea căsătoriei se va dispune fără a se face menţiune despre culpa soţilor şi, desigur, nu se va motiva în ceea ce priveşte divorţul. Hotărârea pronunţată asupra divorţului pe baza acordului soţilor este definitivă [art. 930 alin. (4) C.proc.civ.].

Prin aceeaşi hotărâre, instanţa va lua act de *învoiala soţilor cu privire la cererile accesorii*, în condiţiile legii. În acest caz, conform art. 930 alin. (4) C.proc.civ., hotărârea este definitivă atât cu privire la divorţ, cât şi cu privire la învoiala soţilor referitoare la cererile accesorii.

Dacă soţii *nu se învoiesc asupra cererilor accesorii*, instanţa va administra probele prevăzute de lege pentru soluţionarea acestora şi, la cererea părţilor, va pronunţa o hotărâre cu privire la divorţ fără a face menţiune despre culpa soţilor, soluţionând, totodată, şi cererile privind *exercitarea autorităţii părinteşti, contribuţia părinţilor la cheltuielile de creştere şi educare a copiilor şi numele soţilor după divorţ*. Dacă va fi cazul, cu privire la celelalte cereri accesorii, instanţa va continua judecata, pronunţând o hotărâre supusă căilor de atac prevăzute de lege [art. 930 alin. (2) şi (3) C.proc.civ.].

Hotărârea pronunţată în condiţiile în care instanţa a judecat şi s-a pronunţat asupra cererilor accesorii, în lipsa acordului soţilor, este definitivă numai în ceea ce priveşte divorţul, dacă legea nu prevede altfel. Aşadar, în ceea ce priveşte soluţiile date capetelor accesorii de cerere în situaţiile prevăzute la art. 930 alin. (2) şi (3) C.proc.civ., hotărârea este supusă căilor de atac în condiţiile legii.

Aşa cum am arătat, divorţul prin acordul părţilor poate fi pronunţat de instanţa de judecată şi *la cererea unuia dintre soţi, acceptată de celălalt soţ*. Această variantă a divorţului prin acordul soţilor constituie o noutate introdusă prin Codul civil, condiţiile în care poate interveni acest divorţ fiind reglementate de art. 931 şi art. 934 alin. (2) C.proc.civ.

Astfel, potrivit art. 931 C.proc.civ., când cererea de divorţ este întemeiată pe *culpa soţului pârât*, iar acesta recunoaşte faptele care au dus la destrămarea vieţii conjugale, instanţa, dacă reclamantul este de acord, va pronunţa divorţul fără a cerceta temeinicia motivelor de divorţ şi fără a face menţiune despre culpa pentru desfacerea căsătoriei, dispoziţiile art. 930 alin. (2)-(4) C.proc.civ. aplicându-se în mod corespunzător. Dacă reclamantul nu este de acord cu pronunţarea divorţului, cererea va fi soluţionată potrivit dispoziţiilor art. 933 C.proc.civ. referitoare la divorţul din culpa părţilor.

Aşadar, pentru ca divorţul să se pronunţe prin acordul părţilor, ca urmare a *cererii de divorţ acceptate de soţul pârât*, trebuie îndeplinite două condiţii:

– *recunoaşterea de către pârât a faptelor care au dus la destrămarea căsătoriei*;

– *reclamantul să fie de acord cu desfacerea căsătoriei pe baza acordului soţilor*.

Chiar dacă pârâtul recunoaşte faptele care au dus la destrămarea căsătoriei, nu se poate ajunge la schimbarea temeiului iniţial al cererii de divorţ decât dacă reclamantul este de acord, la rândul lui, cu un divorţ amiabil. Dacă acesta nu este de acord, atunci recunoaşterea de către pârât a faptelor care au dus la destrămarea căsătoriei constituie doar un mijloc de probă, pe baza căruia instanţa de judecată va putea admite cererea de divorţ bazată pe motive temeinice, dovedite prin însăşi recunoaşterea pârâtului, şi va stabili culpa exclusivă a pârâtului la desfacerea căsătoriei, cererea de divorţ

urmând să fie soluționată potrivit art. 933 C.proc.civ., adică în condițiile divorțului judiciar bazat pe culpă. În măsura în care reclamantul este de acord cu desfacerea căsătoriei pe baza acordului părților, dar nu există învoială cu privire la cererile accesorii divorțului, sunt aplicabile prevederile art. 930 alin. (2) și (3) C.proc.civ.[1]

Conform art. 934 alin. (2) C.proc.civ., divorțul se va dispune în condițiile art. 930 C.proc.civ. și în cazul în care *soții sunt separați în fapt de cel puțin 2 ani*, unul dintre ei cere divorțul, asumându-și responsabilitatea pentru eșecul căsătoriei, iar soțul pârât se declară de acord cu divorțul.

§4. Divorțul prin acordul soților pe cale administrativă sau prin procedură notarială

4.1. Condiții

Conform art. 375 alin. (1) C.civ., dacă *soții sunt de acord cu divorțul* și *nu au copii minori*, născuți din căsătorie, din afara căsătoriei sau adoptați, *ofițerul de stare civilă* ori *notarul public* de la locul căsătoriei sau al ultimei locuințe comune a soților poate constata desfacerea căsătoriei prin acordul soților, eliberându-le un certificat de divorț, potrivit legii.

Alineatul (2) al aceluiași articol prevede că divorțul prin acordul soților *poate fi constatat de notarul public și în cazul în care există copii minori*, născuți din căsătorie, din afara căsătoriei sau adoptați, dacă soții convin asupra tuturor aspectelor referitoare la numele de familie pe care să îl poarte după divorț, exercitarea autorității părintești de către ambii părinți, stabilirea locuinței copiilor după divorț, modalitatea de păstrare a legăturilor personale dintre părintele separat și fiecare dintre copii, precum și stabilirea contribuției părinților la cheltuielile de creștere, educare, învățătură și pregătire profesională a copiilor.

Din aceste dispoziții legale rezultă că, pentru a se constata *divorțul pe baza acordului soților pe cale administrativă*, este necesar *să nu existe copii minori* ai soților, născuți din căsătorie, din afara căsătoriei[2] sau adoptați[3].

În schimb, în reglementarea actuală, spre deosebire de dispozițiile Codului familiei anterior, divorțul prin acordul soților poate fi constatat de *notarul public și în cazul în care există copii minori*, însă numai dacă soții convin asupra tuturor aspectelor referitoare la numele de familie pe care să îl poarte după divorț, exercitarea autorității părintești de către ambii părinți, stabilirea locuinței copiilor după divorț, modalitatea de păstrare a legăturilor personale dintre părintele separat și fiecare dintre copii, precum și stabilirea contribuției părinților la cheltuielile de creștere, educare, învățătură și pregătire profesională a copiilor. Cu toate acestea, dacă din raportul de anchetă socială rezultă că acordul soților privind exercitarea în comun a autorității părintești sau cel privind stabilirea locuinței copiilor nu este în interesul copilului, sunt aplicabile prevederile art. 376 alin. (5) C.civ., notarul public emițând o *dispoziție de respingere a cererii de divorț* și îndrumând soții să se adreseze instanței de judecată, potrivit prevederilor art. 374 C.civ. referitoare la divorțul prin acordul soților pe cale judiciară.

Și în cazul desfacerii căsătoriei pe baza acordului părților pe calea acestor două proceduri necontencioase extrajudiciare, este necesar ca ambii soți să aibă capacitate deplină de exercițiu, iar consimțământul părților să fie liber și neviciat.

[1] A se vedea și M. AVRAM, *Familia*, p. 120.

[2] În ceea ce privește copiii din afara căsătoriei, norma juridică are în vedere ipoteza copiilor concepuți și născuți înainte de căsătorie, dar care au stabilită filiația față de cei doi soți, iar nu ipoteza în care un soț sau fiecare soț are copii dintr-o căsătorie anterioară sau din afara căsătoriei cu o altă persoană.

[3] Legea nu impune nicio condiție cu privire la durata căsătoriei, astfel încât divorțul prin acordul părților se poate constata și pe cale administrativă sau prin procedură notarială, *indiferent de durata căsătoriei*.

4.2. Procedura de soluționare

Cererea de divorț *se depune de soți împreună*. Cu toate acestea, cererea de divorț se poate depune la notarul public și prin mandatar cu procură autentică [art. 376 alin. (2) C.civ.].

Ofițerul de stare civilă sau notarul public înregistrează cererea și le acordă soților un termen de reflecție de 30 de zile pentru eventuala retragere a acesteia.

La expirarea acestui termen, soții se prezintă personal, iar ofițerul de stare civilă sau, după caz, notarul public verifică dacă stăruie să divorțeze și dacă, în acest sens, consimțământul lor este liber și neviciat. În caz afirmativ, ofițerul de stare civilă sau, după caz, notarul public *eliberează certificatul de divorț* fără să facă vreo mențiune cu privire la culpa soților[1].

Soții pot conveni să păstreze *numele de familie* purtat în timpul căsătoriei. Dacă nu a intervenit o înțelegere, fiecare dintre foștii soți va purta numele de familie dinaintea căsătoriei. Dacă *soții nu se înțeleg asupra numelui de familie* pe care să îl poarte după divorț ori, în cazul prevăzut la art. 375 alin. (2) C.civ., asupra *exercitării în comun a drepturilor părintești*, ofițerul de stare civilă sau, după caz, notarul public emite o dispoziție de respingere a cererii de divorț și îndrumă soții să se adreseze instanței de judecată, potrivit prevederilor art. 374 C.civ. referitoare la divorțul prin acordul soților pe cale judiciară. De asemenea, soluționarea cererilor privind alte efecte ale divorțului asupra cărora soții nu se înțeleg este de competența instanței judecătorești.

Dacă nu sunt îndeplinite condițiile art. 375 C.civ. pentru constatarea divorțului pe baza acordului părților pe cale administrativă sau prin procedură notarială, ofițerul de stare civilă sau, după caz, notarul public *respinge cererea de divorț*. Împotriva refuzului ofițerului de stare civilă sau al notarului public *nu există cale de atac*, dar soții se pot adresa cu cererea de divorț instanței de judecată, pentru a dispune desfacerea căsătoriei prin acordul lor sau în baza unui alt temei prevăzut de lege. În măsura în care refuzul ofițerului de stare civilă sau al notarului public de a constata desfacerea căsătoriei prin acordul soților și de a emite certificatul de divorț ar fi *abuziv* și ar fi produs un *prejudiciu* părților, pentru repararea acestuia, oricare dintre soți se poate adresa, pe cale separată, instanței competente (art. 378 C.civ.).

[1] Potrivit art. 382 alin. (3) C.civ., căsătoria este *desfăcută pe data eliberării certificatului de divorț*. Certificatul de divorț este *opozabil față de terți*, în condițiile legii [art. 387 alin. (1) C.civ.]. În acest scop, ofițerul de stare civilă de la primăria în a cărei rază teritorială soții au avut ultima locuință comună sau notarul public înaintează, de îndată, o copie certificată de pe certificatul de divorț la primăria locului unde s-a încheiat căsătoria, spre a se face mențiune în actul de căsătorie. Când cererea de divorț este depusă la primăria unde s-a încheiat căsătoria, ofițerul de stare civilă, după emiterea certificatului de divorț, face cuvenita mențiune în actul de căsătorie.

Secțiunea a 2-a. Procedura punerii sub interdicție judecătorească

§1. Noțiune. Sediul materiei

Interdicția judecătorească a fost definită[1] ca fiind acea *măsură de ocrotire care poate fi dispusă numai de către instanța judecătorească atunci când persoana fizică este lipsită de discernământul necesar îngrijirii intereselor sale din cauza alienației sau debilității mintale și constă în lipsirea de capacitate de exercițiu și instituirea tutelei*[2].

Punerea sub interdicție judecătorească formează obiectul procedurii speciale reglementate de art. 935-942 C.proc.civ. și de art. 164-177 C.civ.

§2. Condițiile de fond ale punerii sub interdicție

Potrivit art. 164 C.civ., va fi pusă sub interdicție judecătorească persoana care nu are discernământul necesar pentru a se îngriji de interesele sale, din cauza alienației ori debilității mintale.

Din aceste dispoziții legale rezultă că punerea sub interdicție presupune întrunirea cumulativă a următoarelor condiții de fond:

– persoana care urmează a fi pusă sub interdicție să fie *lipsită de discernământ*;

– cauza lipsei de discernământ să fie *alienația ori debilitatea mintală*[3];

– lipsa de discernământ *să nu îi permită persoanei respective să se îngrijească de interesele sale*.

Condițiile de fond ale punerii sub interdicție sunt de strictă interpretare și aplicare. Prin urmare, nu s-ar putea dispune punerea sub interdicție în cazul în care o persoană nu este în măsură să se îngrijească de interesele sale, dar din alte motive decât lipsa discernământului (precum vârsta înaintată, infirmități fizice, boală etc.)[4] și nici atunci când lipsa discernământului se datorează altor cauze, iar nu alienației sau debilității mintale.

§3. Procedura punerii sub interdicție

3.1. Legitimarea procesuală activă

Punerea sub interdicție poate fi cerută de persoanele prevăzute de art. 111 C.civ., și anume:

[1] G. Boroi, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, ed. a 4-a, Ed. Hamangiu, București, 2010 (citat în continuare *Persoanele*), p. 425.

[2] Pentru delimitarea interdicției judecătorești de anumite măsuri administrative și îngrădiri ale capacității civile de folosință, a se vedea, pe larg, G. Boroi, *Persoanele*, p. 425-426.

[3] În sensul Codului civil, precum și al legislației civile în vigoare, prin expresiile „alienație mintală" sau „debilitate mintală" se înțelege o boală psihică ori un handicap psihic ce determină incompetența psihică a persoanei de a acționa critic și predictiv privind consecințele social-juridice care pot decurge din exercitarea drepturilor și obligațiilor civile.

[4] I.C.C.J., s. civ. și de propr. int., dec. nr. 2196/2004, www.scj.ro.

– persoanele apropiate celui care urmează a fi pus sub interdicție, precum și administratorii și locatarii casei în care locuiește acesta;

– serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor, cu prilejul înregistrării morții unei persoane, precum și notarul public, cu prilejul deschiderii unei proceduri succesorale;

– instanțele judecătorești, cu prilejul condamnării la pedeapsa penală a interzicerii drepturilor părintești;

– organele administrației publice locale, instituțiile de ocrotire, precum și orice altă persoană.

3.2. Instanța competentă

Conform art. 935 C.proc.civ., cererea de punere sub interdicție judecătorească a unei persoane se soluționează de *instanța de tutelă în a cărei circumscripție aceasta își are domiciliul*.

Din punct de vedere material, competența aparține *judecătoriei*, ca instanță de tutelă, potrivit art. 94 pct. 1 lit. a) C.proc.civ.

3.3. Cererea de chemare în judecată

Cu privire la conținutul cererii de punere sub interdicție judecătorească a unei persoane, art. 936 C.proc.civ. dispune că aceasta va cuprinde, pe lângă elementele prevăzute la art. 194 C.proc.civ., faptele din care rezultă alienația mintală sau debilitatea mintală a persoanei respective, precum și dovezile propuse.

Cererea de punere sub interdicție se formulează în contradictoriu cu persoana cu privire la care se solicită luarea acestei măsuri[1].

3.4. Măsurile prealabile judecății. Internarea provizorie

Procedura parcurge *două faze*: *una necontradictorie* și *una contradictorie*.

Astfel, după primirea cererii, președintele instanței[2] va dispune să se *comunice* celui a cărui punere sub interdicție judecătorească a fost cerută copii de pe cerere și de pe înscrisurile anexate. Aceeași comunicare se va face și procurorului, atunci când cererea nu a fost introdusă de acesta.

Procurorul, direct sau prin organele poliției, va efectua cercetările necesare, va lua avizul unei comisii de medici specialiști, iar dacă cel a cărui punere sub interdicție judecătorească este cerută este internat într-o unitate sanitară, va lua și avizul acesteia.

Dacă este cazul, președintele dispune și *numirea unui curator* în condițiile prevăzute de Codul civil. În acest sens, art. 167 C.civ. prevede că, în caz de nevoie și până la soluționarea cererii de punere sub interdicție judecătorească, instanța de tutelă poate numi un curator special pentru îngrijirea și reprezentarea celui a cărui interdicție a fost cerută, precum și pentru administrarea bunurilor acestuia. Numirea curatorului este

[1] Potrivit art. 164 alin. (2) C.civ., pot fi puși sub interdicție judecătorească și minorii cu capacitate de exercițiu restrânsă.

[2] Menționăm că, potrivit art. 12^3 din Legea nr. 76/2012, introdus prin Legea nr. 138/2014, prin sintagma „președintele instanței" din cuprinsul art. 937 C.proc.civ. se înțelege „președintele completului de judecată".

obligatorie în vederea reprezentării în instanţă a celui a cărui punere sub interdicţie judecătorească este cerută, în cazul în care starea sănătăţii lui împiedică prezentarea sa personală [art. 937 alin. (3) C.proc.civ.[1]].

Articolul 938 C.proc.civ. permite instanţei, după ce a ascultat şi concluziile procurorului, să dispună *internarea provizorie*, pe cel mult 6 săptămâni, într-o unitate sanitară de specialitate, dacă, potrivit avizului comisiei de medici specialişti şi, când este cazul, al unităţii sanitare prevăzute la art. 937 alin. (2) C.proc.civ., este necesară observarea mai îndelungată a stării mintale a celui a cărui punere sub interdicţie judecătorească este cerută şi observarea nu se poate face în alt mod.

După ce primeşte rezultatul cercetărilor procurorului, avizul comisiei de medici specialişti şi, dacă este cazul, avizul medicului curant, *se va fixa termenul* pentru judecarea cererii, dispunându-se *citarea părţilor*.

3.5. Judecata

Faza contradictorie îmbracă forma unui veritabil proces civil, art. 939 alin. (2) şi (3) C.proc.civ. stabilind ca *particularităţi*:

– ascultarea obligatorie a celui cu privire la care se solicită punerea sub interdicţie;

– obligativitatea concluziilor procurorului.

În privinţa *ascultării celui a cărui punere sub interdicţie judecătorească este cerută*, art. 939 alin. (2) C.proc.civ. prevede că, la termenul de judecată, instanţa este obligată să îl asculte pe acesta, punându-i şi întrebări pentru a constata starea sa mintală. Dacă cel a cărui punere sub interdicţie judecătorească este cerută nu este în stare să se înfăţişeze în instanţă, el va fi ascultat la locul unde se găseşte.

Asupra cererii de punere sub interdicţie instanţa se pronunţă prin hotărâre (*sentinţă*). În privinţa *căilor de atac*, neexistând în materia punerii sub interdicţie vreo normă specială, urmează a se aplica dreptul comun (din procedura contencioasă, iar nu cea necontencioasă). Prin urmare, sentinţa pronunţată asupra cererii de punere sub interdicţie poate fi atacată *cu apel în termen de 30 de zile de la comunicare*. Însă, aşa cum rezultă fără dubiu din art. 483 alin. (2) C.proc.civ., raportat la art. 94 pct. 1 lit. a) C.proc.civ. şi la art. 935 C.proc.civ., hotărârea pronunţată în apel *nu este supusă şi recursului*, deci în materia punerii sub interdicţie calea de atac a recursului este suprimată.

După ce hotărârea de punere sub interdicţie judecătorească a rămas definitivă, instanţa care a pronunţat-o sau, după caz, instanţa învestită cu judecarea căilor de atac prevăzute de lege (adică instanţa de apel) *va comunica, de îndată, dispozitivul acesteia în copie legalizată*, după cum urmează:

a) serviciului public comunitar local de evidenţă a persoanelor la care naşterea celui pus sub interdicţie judecătorească este înregistrată, pentru a se face menţiune pe marginea actului de naştere;

b) serviciului sanitar competent, pentru ca acesta să instituie asupra celui pus sub interdicţie judecătorească, potrivit legii, o supraveghere permanentă;

c) biroului de cadastru şi publicitate imobiliară competent, pentru notarea în cartea funciară, când este cazul[2];

[1] Pentru critica dispoziţiilor art. 937 alin. (3) C.proc.civ., a se vedea C.C. DINU, *Proceduri speciale*, p. 67.

[2] Potrivit art. 902 alin. (2) pct. 1 C.civ., punerea sub interdicţie este supusă notării în cartea funciară.

d) registrului comerţului, dacă persoana pusă sub interdicţie judecătorească este profesionist.

În cazul în care cererea de punere sub interdicţie judecătorească a fost *respinsă*, *curatela* instituită pe durata procesului *încetează de drept*.

§4. Efectele punerii sub interdicţie

Punerea sub interdicţie produce două efecte, şi anume:

– *lipsirea de capacitate civilă de exerciţiu a celui pus sub interdicţie* şi

– *instituirea tutelei interzisului*.

Aşadar, la data la care hotărârea judecătorească prin care s-a admis cererea de punere sub interdicţie devine definitivă, cel în cauză va intra în categoria persoanelor lipsite de capacitate de exerciţiu. Interdicţia îşi produce efectele *de la data la care hotărârea judecătorească a rămas definitivă*. Cu toate acestea, lipsa de capacitate a celui interzis nu poate fi opusă unei terţe persoane decât *de la data îndeplinirii formalităţilor de publicitate* prevăzute de Codul de procedură civilă, afară numai dacă cel de-al treilea a cunoscut punerea sub interdicţie pe altă cale (art. 169 C.civ.).

Dacă hotărârea de punere sub interdicţie judecătorească a rămas definitivă, instanţa de tutelă numeşte de îndată un *tutore* pentru ocrotirea celui pus sub interdicţie judecătorească, în condiţiile prevăzute de Codul civil.

Potrivit art. 170 C.civ., tutorele este numit de instanţa de tutelă prin hotărârea de punere sub interdicţie, cu respectarea prevederilor art. 118-120 C.civ., care se aplică în mod corespunzător. De asemenea, în cazul minorului pus sub interdicţie, desemnarea tutorelui poate fi făcută şi de părinte în condiţiile art. 114-117 C.civ.

Menţionăm că numirea tutorelui în condiţiile arătate vizează numai persoana majoră pusă sub interdicţie sau minorul ai cărui părinţi sunt decedaţi ori decăzuţi din drepturile părinteşti, în acest din urmă caz, instanţa de tutelă hotărând dacă fostul tutore al minorului păstrează sarcina tutelei sau dacă trebuie numit un nou tutore [art. 176 alin. (3) C.civ.].

În ceea ce îl priveşte pe minorul care, la data punerii sub interdicţie judecătorească, se afla sub ocrotirea părinţilor, art. 176 alin. (1) şi (2) C.civ. prevede că el rămâne sub această ocrotire până la data când devine major, fără a i se numi un tutore. Dacă la data când minorul devine major, acesta se află încă sub interdicţie judecătorească, instanţa de tutelă numeşte un tutore.

Regulile referitoare la tutela minorului care nu a împlinit vârsta de 14 ani se aplică şi tutelei persoanei puse sub interdicţie judecătorească, în măsura în care legea nu dispune altfel (art. 171 C.civ.). Există însă şi unele particularităţi, spre exemplu, tutorele celui pus sub interdicţie poate să ceară *înlocuirea sa după expirarea unui termen de 3 ani de la numire*.

§5. Ridicarea interdicţiei

Dacă au încetat cauzele care au provocat interdicţia, instanţa judecătorească va pronunţa ridicarea ei [art. 177 alin. (1) C.civ.], regulile de procedură de la punerea sub

interdicție aplicându-se în mod corespunzător și în cazul ridicării interdicției [art. 942 alin. (1) C.proc.civ.].

Cererea de ridicare a interdicției se poate introduce de *cel pus sub interdicție judecătorească*, de *tutore*, precum și de *persoanele sau instituțiile prevăzute la art. 111 C.civ.*

Hotărârea prin care se pronunță ridicarea interdicției judecătorești își produce efectele *de la data când a rămas definitivă* [art. 170 alin. (3) C.civ.].

Despre ridicarea interdicției judecătorești se face mențiune și pe hotărârea prin care s-a pronunțat interdicția judecătorească [art. 942 alin. (2) C.proc.civ.].

Cu toate acestea, încetarea dreptului de reprezentare al tutorelui nu va putea fi opusă decât în condițiile prevăzute la art. 169 alin. (2) C.civ., care se aplică în mod corespunzător, adică de la data îndeplinirii formalităților de publicitate prevăzute de Codul de procedură civilă, afară numai dacă cel de-al treilea a cunoscut ridicarea interdicției pe altă cale.

Așadar, față de terțul care nu a cunoscut ridicarea interdicției, dreptul tutorelui de a-l reprezenta pe cel care a fost pus sub interdicție încetează numai de la data efectuării, după caz, a înregistrării corespunzătoare pe marginea actului de naștere al celui pus sub interdicție, a notării ridicării interdicției în cartea funciară[1] ori a mențiunii corespunzătoare în registrul comerțului, dacă persoana pusă sub interdicție judecătorească este profesionist.

Aceasta înseamnă că actul juridic încheiat (în intervalul de timp cuprins între ridicarea interdicției și efectuarea mențiunii despre aceasta) cu un terț de bună-credință de către tutore, în numele și pe seama celui care a fost pus sub interdicție, este valabil și își va produce efectele între părțile sale (terțul de bună-credință și cel ce a fost pus sub interdicție), urmând a se angaja, dacă este cazul, răspunderea civilă delictuală a tutorelui față de cel în numele căruia a încheiat respectivul act juridic[2].

Secțiunea a 3-a. Procedura de declarare a morții

§1. Considerații introductive. Sediul materiei

Decesul este un fapt natural, de la data căruia încetează capacitatea juridică a persoanei fizice. Indiferent de cauza morții, constatarea decesului și a datei producerii acestuia se poate face doar de un medic cu liberă practică, pe baza examinării externe a corpului persoanei decedate, prin eliberarea *certificatului medical constatator al morții*[3]. Pe baza acestui certificat, este întocmit ulterior *actul de deces* de către serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, de ofițerul de

[1] Potrivit art. 902 alin. (2) pct. 1 C.civ., ridicarea interdicției este supusă notării în cartea funciară.

[2] G. Boroi, *Persoanele*, p. 429.

[3] Cadrul juridic, metodologic și procedural în eliberarea certificatului medical constatator al morții este stabilit prin Ordinul comun nr. 1134/C/2000 al ministrului justiției și nr. 255/2000 al ministrului sănătății pentru aprobarea Normelor procedurale privind efectuarea expertizelor, a constatărilor și a altor lucrări medico-legale (M. Of. nr. 459 din 19 septembrie 2000).

stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ-teritoriale în a cărei rază s-a produs decesul[1].

Există situații în care decesul nu poate fi constatat prin examinarea fizică a corpului persoanei decedate. Este cazul, de exemplu, al morții în timpul unei catastrofe naturale sau al unui accident de proporții, al dispariției în timp de război etc. Dispariția unei persoane în circumstanțe de genul celor menționate poate face probabil faptul ca aceasta să nu mai fie în viață. Cu toate acestea, decesul nefiind constatat fizic, persoana respectivă este prezumată a fi în viață și deci ca având capacitate juridică. Această *prezumție legală* este instituită de art. 53 C.civ., care prevede că cel dispărut este socotit a fi în viață, dacă nu a intervenit o hotărâre declarativă de moarte rămasă definitivă.

Pentru asemenea ipoteze, există interesul de a se declara decesul persoanei dispărute și de a se stabili data morții, astfel încât să se poată stabili cu certitudine data încetării capacității de folosință.

Procedura declarării morții are ca scop verificarea condițiilor în care o persoană a dispărut și a indiciilor că aceasta ar fi încetat din viață și stabilirea dacă persoana respectivă poate fi declarată decedată.

Această procedură este reglementată de Codul de procedură civilă în Titlul III al Cărții a VI-a, intitulată „Proceduri speciale", la art. 943-950, ca o *procedură specială judiciară cu caracter necontencios*[2]. Condițiile în care poate fi declarată moartea unei persoane, precum și efectele hotărârii judecătorești de declarare a morții sunt prevăzute de Codul civil în art. 49-57.

§2. Condițiile declarării judecătorești a morții

2.1. Cazul general

Cazul general în care poate fi declarată moartea unei persoane este reglementat de art. 49 C.civ.

Potrivit acestui text de lege, în cazul în care o persoană este dispărută și există indicii că a încetat din viață, aceasta poate fi declarată moartă prin hotărâre judecătorească, la cererea oricărei persoane interesate, dacă au trecut cel puțin 2 ani de la data primirii ultimelor informații sau indicii din care rezultă că era în viață. Dacă data primirii ultimelor informații sau indicii despre cel dispărut nu se poate stabili cu exactitate, termenul de 2 ani se socotește de la sfârșitul lunii în care s-au primit ultimele informații sau indicii, iar în cazul în care nu se poate stabili nici luna, de la sfârșitul anului calendaristic.

Din aceste dispoziții legale rezultă că, pentru a putea fi declarată moartea unei persoane, trebuie îndeplinite, cumulativ, următoarele *condiții*:

– *persoana să fie dispărută*;

– *să existe indicii că aceasta ar fi încetat din viață*;

[1] Cu privire la întocmirea actului de deces, a se vedea art. 32-39[1] din Legea nr. 119/1996 privind actele de stare civilă, republicată (M. Of. nr. 339 din 18 mai 2012).

[2] Fiind o procedură specială, în completarea dispozițiilor art. 943-950 C.proc.civ. urmează a se aplica regulile generale în materia procedurii necontencioase judiciare, respectiv art. 527-540 C.proc.civ.

– de la data primirii ultimelor informații sau indicii din care rezultă că persoana era în viață să fi trecut cel puțin 2 ani.

Dovada acestor condiții, inclusiv a dispariției, se face în cadrul procedurii de declarare a morții. Referitor la dovada dispariției, subliniem o importantă deosebire față de reglementarea anterioară, care prevedea o procedură specială distinctă pentru constatarea acesteia, prealabilă celei de declarare a morții[1]. În reglementarea actuală, s-a renunțat la această soluție, având în vedere că, în sistemul anterior, practic, cele două proceduri se urmau după reguli identice. Actualul Cod civil a inclus *într-o singură procedură* verificările cu privire la dispariția persoanei a cărei moarte se solicită a fi declarată, precum și la indiciile că aceasta nu ar mai fi în viață.

Condițiile declarării morții pot fi dovedite cu *orice mijloc de probă admis de lege*, inclusiv cu martori, întrucât acestea sunt fapte juridice.

2.2. Cazuri speciale

Articolul 50 C.civ. reglementează două cazuri speciale în care declararea morții unei persoane se poate face fără a mai fi necesară trecerea a cel puțin 2 ani de la data primirii ultimelor informații sau indicii din care să rezulte că persoana era în viață.

Ambele cazuri speciale au ca situație-premisă *dispariția în anumite circumstanțe deosebite*, cum sunt inundațiile, cutremurul, catastrofa de cale ferată ori aeriană, naufragiul, în cursul unor fapte de război sau într-o altă împrejurare asemănătoare.

Primul caz, prevăzut de alin. (1) al art. 50 C.civ., are în vedere situația în care dispariția în asemenea împrejurări deosebite îndreptățește a se presupune decesul. În acest caz, cel dispărut poate fi declarat mort, dacă au trecut cel puțin 6 luni de la data împrejurării în care a avut loc dispariția. Dacă ziua în care a intervenit împrejurarea când a avut loc dispariția nu poate fi stabilită, termenul se socotește de la sfârșitul lunii în care s-au primit ultimele informații sau indicii, iar în cazul în care nu se poate stabili nici luna, de la sfârșitul anului calendaristic.

Al doilea caz, vizat de alin. (3) al art. 50 C.civ., se referă la ipoteza în care, deși este sigur că decesul s-a produs într-o împrejurare asemănătoare celor enumerate la alin. (1) al aceluiași articol, cadavrul nu poate fi găsit sau identificat. În acest caz, moartea poate fi declarată prin hotărâre judecătorească, fără a se aștepta împlinirea vreunui termen de la dispariție.

§3. Sesizarea instanței

3.1. Instanța competentă

Cererile de declarare a morții unei persoane sunt de competența în primă instanță a *judecătoriei*, conform art. 94 pct. 1 lit. h[1]) C.proc.civ.

Referitor la competența teritorială, art. 943 C.proc.civ. stabilește că aceasta aparține *instanței în a cărei circumscripție persoana dispărută a avut ultimul domiciliu cunoscut*.

[1] A se vedea, pe larg, prevederile art. 36-38 din Decretul nr. 32/1954 pentru punerea în aplicare a Codului familiei și a Decretului privitor la persoanele fizice și persoanele juridice (B. Of. nr. 9 din 31 ianuarie 1954).

În cazul în care procedura declarării morții vizează o persoană a cărei încetare din viață este sigură, dar cadavrul nu poate fi găsit ori identificat [legea are în vedere cazul special reglementat de art. 50 alin. (3) C.civ.], cererea se poate introduce *și la instanța în a cărei circumscripție a decedat acea persoană* [art. 947 alin. (1) C.proc.civ.]. În această situație se instituie, așadar, o *competență teritorială alternativă*, petentul având alegerea între instanța de la ultimul domiciliu cunoscut al persoanei dispărute și instanța în a cărei circumscripție a decedat acea persoană în condițiile vizate de art. 50 alin. (3) C.civ.

Precizăm că, potrivit art. 1080 alin. (2) pct. 3 C.proc.civ., instanțele române au competența internațională de soluționare a cererilor de declarare a morții unui cetățean român, chiar dacă acesta se afla în străinătate la data la care a intervenit dispariția, fără însă ca această competență internațională să fie exclusivă. Întrucât legea nu distinge, instanțele române au competența internațională de soluționare a cererilor de declarare a morții unui cetățean român aflat în străinătate, indiferent dacă acesta are sau a avut un domiciliu în țară ori dacă nu a avut niciodată domiciliul în România. În acest din urmă caz, întrucât nu există un ultim domiciliu cunoscut în România al persoanei dispărute, cererea va fi îndreptată la Judecătoria Sectorului 1 al municipiului București, în conformitate cu prevederile art. 1071 alin. (2) C.proc.civ.[1]

Așa cum am arătat, procedura specială a declarării morții are un caracter necontencios. Prin urmare, în temeiul art. 529 C.proc.civ., instanța are *obligația de a-și verifica din oficiu competența teritorială*, chiar dacă este de ordine privată, putând cere părții lămuririle necesare, iar dacă se declară necompetentă, va trimite dosarul instanței competente.

3.2. Legitimarea procesuală activă

Potrivit art. 49 C.civ., cererea de declarare a morții unei persoane se poate face de *orice persoană interesată*.

3.3. Cererea de declarare a morții unei persoane

Legea nu cuprinde dispoziții speciale cu privire la conținutul cererii de sesizare a instanței, astfel încât urmează ca aceasta să îndeplinească cerințele cu caracter general prevăzute de art. 530 C.proc.civ. și va cuprinde numele de familie și prenumele, domiciliul sau, după caz, denumirea și sediul celui care o face, numele de familie, prenumele și domiciliul celui a cărui moarte se cere a fi declarată, obiectul, motivarea acesteia și semnătura. Ea va fi însoțită de înscrisurile pe care se sprijină.

[1] În sensul că din formularea textului de lege care face vorbire de cetățeanul român care se află în străinătate rezultă intenția legiuitorului de a da în competența preferențială a instanțelor române cererile de declarare a morții unui cetățean român dispărut în străinătate în condițiile unei deplasări temporare în afara teritoriului României, astfel încât *cererea de declarare a morții unui cetățean român care nu a avut sau nu mai are domiciliul ori reședința în România* nu este de competența instanțelor române, a se vedea Trib. București, s. a III-a civ., sent. nr. 833 din 5 iunie 2014, nepublicată.

§4. Procedura de judecată

4.1. Măsuri prealabile judecății

Conform art. 944 alin. (1) C.proc.civ., după sesizarea instanței, președintele va cere primăriei comunei, orașului, municipiului sau sectorului municipiului București, precum și organelor poliției în a căror rază teritorială a avut ultimul domiciliu cunoscut cel dispărut să culeagă informații cu privire la acesta.

Totodată, președintele va dispune să se facă afișarea cererii de declarare a morții la ultimul domiciliu cunoscut al celui dispărut, la sediul primăriei comunei, orașului, municipiului sau sectorului municipiului București și la sediul instanței, precum și publicarea într-un ziar de largă circulație a unui anunț despre deschiderea procedurii de declarare a morții, cu invitația ca orice persoană să comunice datele pe care le cunoaște în legătură cu cel dispărut [art. 944 alin. (2) C.proc.civ.].

Menționăm că, potrivit art. 947 alin. (2) C.proc.civ., cererea de declarare a morții unei persoane a cărei încetare din viață este sigură, dar cadavrul nu poate fi găsit ori identificat, se poate introduce de îndată ce s-a cunoscut faptul morții, pe baza cercetărilor făcute de organele competente. În acest caz, *instanța nu va mai dispune luarea măsurilor prealabile judecății*, prevăzute de art. 944 alin. (1) și (2) C.proc.civ., însă va putea să dispună și administrarea altor probe, în afara cercetărilor făcute de organele competente.

Președintele va sesiza instanța de tutelă de la ultimul domiciliu cunoscut al celui a cărui moarte se cere a fi declarată, spre a numi, dacă este cazul, un *curator*, în condițiile prevăzute de Codul civil.

Dacă în patrimoniul persoanei a cărei moarte se cere a fi declarată există bunuri imobile, președintele va cere, din oficiu, *notarea cererii în cartea funciară*, precum și *înregistrarea acesteia în registrul comerțului*, dacă este profesionist. Menționăm că, potrivit art. 12^3 din Legea nr. 76/2012, introdus prin Legea nr. 138/2014, referirile art. 944 C.proc.civ. la președinte vor fi înțelese ca fiind făcute la *președintele completului căruia i s-a repartizat cauza respectivă*.

Informațiile obținute prin intermediul acestor măsuri prealabile stabilirii primului termen de judecată urmează a fi avute în vedere în faza judecății cererii de declarare a morții. Instanța poate administra *și alte mijloace de probă sau solicita orice alte informații și lămuriri pe care le consideră utile* pentru soluționarea cererii.

4.2. Judecata

Conform art. 945 alin. (1) C.proc.civ., *fixarea termenului de judecată* se face după trecerea a două luni de la data efectuării publicațiilor și după primirea rezultatelor cercetărilor. Subliniem că, în cazul vizat de art. 947 C.proc.civ., respectiv atunci când cererea de declarare a morții privește o persoană a cărei încetare din viață este sigură, dar cadavrul nu poate fi găsit ori identificat, dispozițiile art. 945 alin. (1) C.proc.civ. nu se aplică.

La soluționarea cererii de declarare a morții *este citată persoana a cărei moarte se cere a fi declarată*. Citarea se va face la ultimul domiciliu cunoscut. De asemenea, citația se publică și într-un ziar de largă circulație, iar dacă persoana în cauză a avut un *mandatar*, va fi citat și acesta, pentru a da lămuriri instanței.

Dacă a fost numit un *curator*, în condițiile art. 944 alin. (3) C.proc.civ., va fi citat și acesta.

Judecarea cererii de declarare a morții unei persoane se va face cu *participarea obligatorie a procurorului*, lipsa concluziilor reprezentantului Ministerului Public atrăgând *nulitatea* hotărârii.

§5. Hotărârea de declarare a morții

5.1. Cuprinsul hotărârii. Data morții. Rectificarea datei morții

Asupra cererii de declarare a morții instanța se pronunță prin *hotărâre*. Întrucât legea face vorbire de hotărâre, iar nu de încheiere, apreciem că, în cazul acestei proceduri speciale, legiuitorul a înțeles să se îndepărteze de la regula instituită prin art. 533 C.proc.civ. în materia procedurii necontencioase judiciare, astfel încât asupra cererii de declarare a morții instanța se va pronunța prin *sentință*.

Sentința prin care instanța se pronunță asupra cererii de declarare a morții este supusă condițiilor de formă și de fond potrivit dreptului comun.

Prin hotărârea de declarare a morții se vor stabili în mod obligatoriu *data și ora morții*, pe baza elementelor de la dosar. Dacă din probele administrate rezultă că moartea a avut loc într-o anumită zi, atunci data morții va fi acea zi [art. 52 alin. (1) C.civ.]. Dacă hotărârea nu arată și ora morții, se socotește că cel declarat mort a încetat din viață în ultima oră a zilei stabilite ca fiind aceea a morții.

Dacă nu există indicii îndestulătoare pentru a stabili data și ora morții, se va stabili că persoana declarată moartă a încetat din viață în ultima oră a celei din urmă zile a termenului de 2 ani sau de 6 luni, prevăzut de art. 49 sau art. 50 C.civ., după caz [art. 52 alin. (2) C.civ.][1].

Dacă, ulterior, se dovedește că nu era posibil ca persoana declarată moartă să fi decedat la acea dată, instanța judecătorească poate *rectifica data morții* stabilită, procedând potrivit regulilor arătate mai sus. În acest caz, data morții este cea stabilită prin hotărârea de rectificare. În ceea ce privește procedura de rectificare a datei morții stabilite prin hotărârea de declarare a morții, art. 949 C.proc.civ. face trimitere la dispozițiile art. 948 C.proc.civ. referitoare la anularea hotărârii declarative de moarte, prevăzând, totodată, că rectificarea datei morții poate fi cerută de *orice persoană interesată*. Când se cere rectificarea hotărârii declarative de moarte, iar în patrimoniul persoanei a cărei moarte a fost declarată există bunuri imobile, instanța, din oficiu, va dispune *notarea cererii în cartea funciară*.

Hotărârea declarativă de moarte produce *efect retroactiv*, în sensul că persoana dispărută este considerată că a murit la data stabilită prin hotărâre ca fiind a morții, care, prin ipoteză, este anterioară datei pronunțării hotărârii. De la data morții astfel

[1] Data morții ce trebuie stabilită prin hotărârea judecătorească declarativă de moarte nu se confundă cu: data ultimelor știri din care rezultă că persoana fizică era în viață; data împrejurării ce îndreptățește a se presupune decesul; data pronunțării hotărârii de declarare a morții; data rămânerii definitive sau irevocabile (în reglementarea anterioară – *n.n.*) a acestei hotărâri – G. Boroi, *Persoanele*, p. 407.

stabilită *încetează capacitatea juridică* a persoanei declarate decedate. De asemenea, potrivit art. 259 alin. (5) C.civ., căsătoria încetează de la data declarării morții unuia dintre soți.

În privința efectelor hotărârii de declarare a morții, trebuie reținut că, potrivit art. 1103 alin. (2) lit. b) C.civ., *termenul de opțiune succesorală* curge de la data înregistrării morții în registrul de stare civilă, dacă înregistrarea se face în temeiul unei hotărâri judecătorești de declarare a morții celui care lasă moștenirea, afară numai dacă succesibilul a cunoscut faptul morții sau hotărârea de declarare a morții la o dată anterioară, caz în care termenul curge de la această din urmă dată[1].

În ceea ce privește *calea de atac* care se poate exercita împotriva hotărârii de declarare a morții, în lipsa unui text de lege special, apreciem că aceasta este supusă *numai apelului*, conform art. 534 alin. (2) C.proc.civ., întrucât, așa cum am arătat, procedura de declarare a morții este o procedură necontencioasă judiciară specială. Prin urmare, sub aspectele pe care nu le reglementează, normele speciale urmează a se completa cu cele de drept comun în materie, în cazul concret, cu art. 534 C.proc.civ.[2] Termenul de apel este cel de drept comun de 30 de zile și va curge de la pronunțare, pentru cei care au fost prezenți la ultima ședință de judecată, și de la comunicare, pentru cei care au lipsit. De asemenea, conform art. 534 alin. (4) C.proc.civ., apelul poate fi făcut de orice persoană interesată, chiar dacă nu a fost citată la soluționarea cererii, termenul de apel curgând de la data la care a luat cunoștință de încheiere, dar nu mai târziu de un an de la data pronunțării.

5.2. Comunicarea hotărârii

Potrivit art. 946 C.proc.civ., prin grija instanței care a judecat cererea, *dispozitivul* hotărârii de declarare a morții rămase definitivă se va afișa timp de două luni la sediul acelei instanțe și al primăriei comunei, orașului, municipiului sau sectorului municipiului București, în a cărei rază teritorială a avut ultimul domiciliu cunoscut cel declarat mort, precum și la acest domiciliu.

Dispozitivul hotărârii va fi comunicat instanței de tutelă de la ultimul domiciliu cunoscut al celui declarat mort, spre a se numi un *curator*, dacă va fi cazul. De asemenea, dispozitivul hotărârii de declarare a morții, cu mențiunea că hotărârea a rămas definitivă, va fi comunicat serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor de la ultimul domiciliu cunoscut al celui declarat mort, pentru a înregistra moartea.

Atunci când este cazul, dispozitivul hotărârii de declarare a morții va fi notat în cartea funciară și se va înregistra în registrul comerțului, în registrul succesoral, precum și în alte registre publice.

[1] Această dispoziție legală este concretizarea unei soluții jurisprudențiale de principiu dezvoltate sub imperiul Codului civil din 1864, când, în lipsa unui text de lege similar, se decisese totuși că, dacă data stabilită ca zi a morții ar fi cea în raport de care moștenitorii ar avea obligația să își exprime opțiunea succesorală, s-ar ajunge la o situație de natură „să împiedice exercitarea reală a acestui drept datorită imposibilității de a prevedea această dată ce se stabilește numai pe cale judecătorească, la data pronunțării hotărârii" – Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 807/1959; C.A. Pitești, s. civ., dec. nr. 1222/2009, Indaco Lege 4.

[2] În sensul că hotărârea de declarare a morții este supusă atât apelului, cât și recursului, conform dreptului comun în materia contencioasă, a se vedea: M. TĂBÂRCĂ, *Drept procesual civil 2013*, vol. II, p. 688; C.C. DINU, *Proceduri speciale*, p. 82-83.

5.3. Anularea hotărârii de declarare a morții

În conformitate cu dispozițiile art. 54 alin. (1) C.civ., hotărârea declarativă de moarte se anulează *dacă se dovedește că acela declarat mort este în viață*. Cererea de anulare se poate face *oricând*.

Legea nu prevede cine are calitatea procesuală activă pentru a solicita anularea hotărârii declarative de moarte în această ipoteză. Desigur că o asemenea cerere poate fi făcută de persoana declarată moartă, deși se afla în viață. Însă, așa cum în mod întemeiat s-a arătat în literatura de specialitate[1], în această materie trebuie recunoscută legitimare procesuală activă *oricărei persoane interesate*.

Hotărârea de declarare a morții se anulează și *în cazul în care se descoperă certificatul de deces al celui declarat mort*. Potrivit art. 55 C.civ., în acest caz, cererea se poate face *oricând*, de *orice persoană interesată*.

Procedura de judecare a cererii de anulare a hotărârii declarative de moarte este prevăzută de art. 948 C.proc.civ. Potrivit acestui text, cererea de constatare a nulității hotărârii declarative de moarte, în cazul în care persoana este în viață, se face la *instanța care a pronunțat hotărârea*. Tot astfel se va proceda când se înfățișează certificatul de stare civilă prin care se constată decesul celui declarat mort.

Judecarea cererii se face *cu citarea persoanelor care au fost părți* în procesul de declarare a morții și *cu participarea procurorului*.

Conform art. 950 C.proc.civ., când se cere constatarea nulității hotărârii declarative de moarte, iar în patrimoniul persoanei a cărei moarte a fost declarată există bunuri imobile, instanța, din oficiu, va dispune *notarea cererii în cartea funciară*.

Dispozitivul hotărârii de constatare a nulității hotărârii declarative de moarte, cu mențiunea că aceasta a rămas definitivă, se comunică serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor pentru anularea înregistrării.

Principalul efect al anulării hotărârii declarative de moarte, ca urmare a constatării faptului că persoana care fusese declarată decedată este în viață, este acela că *se înlătură cu efect retroactiv încetarea capacității juridice a persoanei fizice*. De la regula conform căreia efectele nepatrimoniale ale anulării hotărârii declarative de moarte au caracter retroactiv există însă și o *excepție*, în cazul *recăsătoririi soțului celui declarat mort pe cale judecătorească* în intervalul de timp cuprins între momentul rămânerii definitive a hotărârii declarative de moarte și momentul rămânerii definitive a hotărârii prin care s-a anulat hotărârea declarativă de moarte. Astfel, potrivit art. 293 alin. (2) C.civ., în acest caz, noua căsătorie rămâne valabilă, dacă soțul celui declarat mort a fost de bună-credință, iar prima căsătorie se consideră desfăcută pe data încheierii noii căsătorii.

Efectele patrimoniale ale anulării hotărârii de declarare a morții se desprind din prevederile art. 54 alin. (2) și art. 56-57 C.civ.

Potrivit art. 54 alin. (2) C.civ., cel care a fost declarat mort poate cere, după anularea hotărârii declarative de moarte, înapoierea bunurilor sale în natură, iar dacă aceasta nu este cu putință, restituirea lor prin echivalent[2]. Cu toate acestea, dobânditorul

[1] C.C. DINU, *Proceduri speciale*, p. 84.

[2] S-a arătat (C.C. DINU, *Proceduri speciale*, p. 85) că acțiunea de restituire a bunurilor este supusă regulilor prescripției dreptului comun. În acord cu soluția că, fiind o acțiune patrimonială, se pune problema prescripției extinctive, menționăm că, atunci când se solicită restituirea în natură a bunurilor, acțiunea are

cu titlu oneros nu este obligat să le înapoieze decât dacă, sub rezerva dispozițiilor în materie de carte funciară, se va face dovada că la data dobândirii știa ori trebuia să știe că persoana declarată moartă este în viață.

Textul de lege menționat mai sus reglementează, practic, două categorii de raporturi: *între cel ce a fost declarat mort (și care ulterior a reapărut) și moștenitorii acestuia*, pe de o parte, precum și *între cel ce a fost declarat mort prin hotărâre judecătorească ulterior anulată și subdobânditorul anumitor bunuri din succesiunea celui care a fost declarat mort*, pe de altă parte.

În ceea ce privește prima categorie de raporturi, s-a arătat[1] că *moștenitorul (aparent)* urmează a fi considerat *posesor al bunurilor celui declarat mort*, cu toate consecințele ce decurg dintr-o asemenea calificare. Așadar, la restituirea bunurilor către adevăratul lor proprietar (cel care a fost declarat mort prin hotărârea judecătorească ulterior anulată), trebuie să se țină cont de drepturile și obligațiile ce revin în general posesorului, care diferă în funcție de buna-credință sau de reaua-credință a acestuia, cu precizarea că buna-credință a moștenitorului, care constă în împrejurarea că nu cunoștea faptul că persoana dispărută și declarată moartă era în viață, se prezumă, sarcina probei revenind celui ce invocă reaua-credință. *Moștenitorului (aparent) de bună-credință* îi revin următoarele obligații: să restituie bunurile în natură, ori de câte ori aceasta este cu putință, respectiv să plătească o sumă de bani egală cu contravaloarea bunurilor a căror restituire în natură nu mai este posibilă; să restituie prețul primit pentru bunurile înstrăinate cu titlu oneros către terții de bună-credință. Însă, în temeiul art. 57 C. civ., moștenitorul aparent care află că persoana care a fost declarată decedată prin hotărâre judecătorească este în viață *păstrează posesia bunurilor și dobândește fructele acestora, cât timp cel reapărut nu solicită restituirea lor.*

Moștenitorului (aparent) de rea-credință îi incumbă următoarele obligații: să restituie bunurile în natură, ori de câte ori aceasta este posibilă, respectiv valoarea lor, dacă restituirea în natură nu mai este posibilă; să restituie, la alegerea proprietarului, fie prețul primit pentru bunurile înstrăinate cu titlu oneros către terții de bună-credință, fie valoarea acestor bunuri din momentul revendicării; să restituie toate fructele bunurilor din succesiune sau, după caz, valoarea acestora, atât cele culese efectiv, cât și cele pe care a omis să le culeagă.

În privința celei de-a doua categorii de raporturi, art. 54 alin. (2) C.civ. instituie o excepție de la principiul *resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis*[2], în sensul că, dacă, în intervalul de timp cuprins între momentul rămânerii definitive a hotărârii declarative de moarte și momentul rămânerii definitive a hotărârii prin care s-a anulat hotărârea declarativă de moarte, *moștenitorul (aparent) a înstrăinat cu titlu oneros un bun din succesiune către un terț de bună-credință*, atunci cel declarat mort prin hotărâre judecătorească ulterior anulată nu va mai putea cere și obține obligarea terțului la restituirea acelui bun, urmând a exercita o *acțiune personală (în despăgubire) împotriva moștenitorului* care a contractat cu terțul de bună-credință. Excepția în discuție *nu se aplică în cazul terțului dobânditor cu titlu gratuit* (spre exemplu, cel căruia

caracter real și este deci imprescriptibilă extinctiv. A se vedea și G. Boroi, C.A. Anghelescu, *Curs de drept civil 2012*, p. 309-311.

[1] G. Boroi, *Persoanele*, p. 408.

[2] A se vedea și G. Boroi, C.A. Anghelescu, *Curs de drept civil 2012*, p. 282.

moștenitorul aparent i-a donat un imobil din succesiune), indiferent de buna-credință sau de reaua-credință a acestuia, *și nici terțului dobânditor cu titlu oneros, dar de rea-credință*, deci asemenea terți vor fi ținuți *să restituie bunul către adevăratul proprietar*, urmând ca terțul dobânditor cu titlu oneros și de rea-credință să exercite o acțiune în despăgubire împotriva moștenitorului (aparent) pentru a primi prețul plătit.

În fine, mai precizăm că, potrivit art. 56 C.civ., *plata făcută moștenitorilor legali sau legatarilor* unei persoane, care reapare ulterior hotărârii declarative de moarte, este valabilă și liberatorie, dacă a fost făcută înainte de radierea din registrul de stare civilă a mențiunii privitoare la deces, cu excepția cazului în care cel care a făcut plata a cunoscut faptul că persoana declarată moartă este în viață, iar conform art. 57 C.civ., așa cum am arătat, moștenitorul aparent care află că persoana care a fost declarată decedată prin hotărâre judecătorească este în viață păstrează posesia bunurilor și dobândește fructele acestora, cât timp cel reapărut nu solicită restituirea lor.

Secțiunea a 4-a. Partajul judiciar

§1. Considerații generale

Partajul este *operațiunea juridică prin care se pune capăt proprietății comune*, în sensul că bunul sau bunurile ce formează obiectul acesteia se împart în materialitatea lor între titulari, fiecare dintre aceștia devenind proprietar exclusiv asupra unei părți determinate din bun sau asupra anumitor bunuri.

Partajul judiciar este reglementat, ca o procedură specială, în art. 979-995 C.proc.civ. Aceste dispoziții constituie *dreptul comun* în ceea ce privește procedura partajului judiciar. Însă, referitor la partaj, trebuie avute în vedere și prevederile cuprinse în Secțiunea a 5-a (art. 669-686), intitulată „Partajul", din Capitolul IV din Titlul II al Cărții a III-a a Codului civil, precum și alte dispoziții cuprinse fie în Codul civil (cum ar fi cele ale art. 358 referitoare la partajul în timpul regimului comunității de bunuri, cele ale art. 1143-1145 referitoare la partajul succesoral), fie în Codul de procedură civilă [de exemplu, art. 711 alin. (4), care prevede posibilitatea efectuării partajului în cadrul contestației la executare], fie de alte acte normative speciale.

Fiind dreptul comun în materie, partajul judiciar se realizează după aceste norme juridice, indiferent de forma dreptului de proprietate comună, deci atât în cazul proprietății comune pe cote-părți, deci al coproprietății, cât și al proprietății comune în devălmășie (care are ca obiect bunuri cu privire la care nu se cunoaște cota-parte ideală și abstractă din drept ce revine fiecărui codevălmaș – art. 667 C.civ.[1]).

Dispozițiile Codului de procedură civilă referitoare la partajul judiciar nu se aplică însă cazurilor în care legea prevede o altă procedură (art. 979 C.proc.civ.). Un aseme-

[1] Reamintim că, potrivit art. 667 C.civ., proprietatea comună în devălmășie poate avea ca izvor legea – este cazul, de exemplu, al bunurilor comune ale soților dobândite sub regimul comunității legale de bunuri – sau actul juridic. În ceea ce privește regulile aplicabile proprietății devălmașe, art. 668 C.civ. prevede că, dacă se naște prin efectul legii, proprietatea în devălmășie este supusă dispozițiilor acelei legi care se completează, în mod corespunzător, cu cele privind regimul comunității legale. În cazul în care izvorul proprietății în devălmășie este un act juridic, dispozițiile privitoare la regimul comunității legale se aplică în mod corespunzător.

nea exemplu îl constituie cazul lichidării persoanei juridice în urma dizolvării, cu privire la care art. 249 C.civ. stabileşte reguli speciale în ceea ce priveşte destinaţia bunurilor rămase după lichidare.

Potrivit art. 670 C.civ., partajul poate fi făcut prin bună învoială. *Partajul voluntar* poate interveni indiferent că este vorba de un partaj succesoral, de sistarea stării de coproprietate sau de împărţirea bunurilor comune ale soţilor ca efect al desfacerii căsătoriei. În principiu, cei interesaţi recurg la un partaj voluntar şi, numai în măsura în care nu se înţeleg, se adresează instanţei judecătoreşti.

Subliniem că părţile pot declanşa procedura de partaj judiciar fără a fi nevoie de a face dovada neînţelegerilor care fac imposibilă realizarea partajului voluntar.

Sunt însă unele *cazuri în care partajul judiciar este obligatoriu*, părţile neputând recurge la un partaj voluntar. Este vorba de următoarele trei cazuri:

– când lipseşte unul dintre coproprietari [interpretarea *per a contrario* a art. 684 alin. (2) C.civ. şi art. 1144 alin. (1) C.civ.];

– dacă un coproprietar este lipsit de capacitate de exerciţiu ori are capacitate de exerciţiu restrânsă şi nu există autorizarea instanţei de tutelă, respectiv a ocrotitorului legal pentru un partaj voluntar[1];

– când partajul bunurilor comune dobândite în condiţiile regimului comunităţii legale este cerut, în timpul căsătoriei, de creditorii personali ai unuia dintre soţi [art. 353 alin. (2) C.civ.] şi când partajul este cerut de creditorii unuia dintre coproprietari [art. 678 alin. (1) C.proc.civ.].

Există şi *cazuri în care partajul judiciar nu este admisibil*, singura modalitate de partaj fiind cea prin bună învoială. Astfel, conform art. 671 alin. (3) C.civ., în cazul proprietăţii periodice[2] şi în celelalte cazuri de coproprietate forţată[3] decât cel la care se referă alin. (2) al aceluiaşi articol[4], partajul este posibil numai prin bună învoială.

Partajul nu este obligatoriu, în sensul că ar fi posibil ca instanţa să fie sesizată numai cu o cerere în constatare, referitoare la aspectele asupra cărora coproprietarii sau codevălmaşii nu se înţeleg (de exemplu, constatarea că un anumit bun face parte sau nu din masa succesorală, stabilirea calităţii de coproprietar[5] sau a cotelor-părţi din

[1] Soluţia rezultă din interpretarea *per a contrario* a dispoziţiilor art. 674 C.civ., care prevede că, dacă un coproprietar este lipsit de capacitate de exerciţiu ori are capacitate de exerciţiu restrânsă, partajul va putea fi făcut prin bună învoială numai cu autorizarea instanţei de tutelă, precum şi, dacă este cazul, a ocrotitorului legal. Aceeaşi regulă este prevăzută, şi în cazul partajului succesoral, de art. 1144 alin. (2) C.civ.

[2] Proprietatea este periodică atunci când mai multe persoane exercită succesiv şi repetitiv atributul folosinţei specific dreptului de proprietate asupra unui bun mobil sau imobil, în intervale de timp determinate, egale sau inegale (art. 687 C.civ.).

[3] Potrivit art. 646 C.civ., se află în coproprietate forţată: 1. bunurile prevăzute la art. 649, art. 660, art. 687 şi art. 1141 C.civ.; 2. bunurile comune necesare sau utile pentru folosirea a două imobile vecine, situate pe linia de hotar între acestea, cum ar fi potecile, fântânile, drumurile şi izvoarele; 3. bunurile comune afectate utilizării a două sau a mai multor fonduri, cum ar fi o centrală termică sau alte instalaţii care deservesc două ori mai multe clădiri, un drum comun într-un cartier de locuinţe sau alte asemenea bunuri; 4. orice alt bun comun prevăzut de lege.

[4] Articolul 671 alin. (2) C.civ. prevede că partajul poate fi cerut, în cazul părţilor comune din clădirile cu mai multe etaje sau apartamente, atunci când aceste părţi încetează de a mai fi destinate folosinţei comune.

[5] Stabilirea (constatarea) calităţii de moştenitor se poate face pe cale notarială sau judiciară, fără ca persoana respectivă să fie obligată să solicite şi ieşirea din indiviziune cu acelaşi prilej. Teza contrară ar conduce la concluzia, de neacceptat, a negării stării de indiviziune înseşi, fiindcă imediat succesorii ar trebui

dreptul de proprietate comună etc.), iar, după rezolvarea acestora, părţile să efectueze partajul prin bună învoială sau să continue să rămână în coproprietate sau devălmăşie.

Partajul judiciar se poate realiza nu numai *pe cale principală*, ci şi *pe cale accesorie* (spre exemplu, în procesul de divorţ) sau incidentală [de exemplu, în cadrul contestaţiei la executare – art. 711 alin. (4) C.proc.civ.].

În legislaţia noastră, partajul judiciar este reglementat *ca mijloc de sistare a proprietăţii comune*. Sub imperiul Codului civil din 1864, care nu cuprindea nicio prevedere sub acest aspect, în jurisprudenţă şi în doctrină s-a pus *problema de a şti dacă este admisibilă partajarea, pe cale judecătorească, a folosinţei*, fără deci a se solicita şi încetarea proprietăţii comune pe cote-părţi. Iniţial, s-a decis că neînţelegerile dintre titulari cu privire la efectuarea actelor materiale nu pot fi soluţionate pe calea unui partaj judiciar de folosinţă, prin care instanţa să formeze loturi pe care să le atribuie fiecărui coindivizar (coproprietar) în folosinţa sa exclusivă şi împotriva voinţei celorlalţi coindivizari. În această opinie, coindivizarii (coproprietarii) ar fi avut de ales una dintre următoarele posibilităţi: să rezolve amiabil neînţelegerile dintre ei, prin încheierea unui partaj voluntar (convenţional) de folosinţă; să solicite încetarea stării de indiviziune (coproprietate) prin partajul propriu-zis. Ulterior însă, instanţa supremă şi-a schimbat practica în materie, stabilind că este admisibilă partajarea judiciară a folosinţei, deoarece, pe de o parte, Codul civil din 1864, deşi nu reglementa partajul judiciar de folosinţă, nu îl interzicea (regula fiind aceea că, dacă legea nu interzice, atunci ea permite), iar, pe de altă parte, raţiuni de ordin economic se opuneau, de multe ori, sistării coproprietăţii.

Preluând această soluţie instituită pe cale jurisprudenţială, art. 639 C.civ. prevede în mod expres că, *în caz de neînţelegere între coproprietari, modul de folosire a bunului comun se stabileşte prin hotărâre judecătorească*, ceea ce implică şi posibilitatea efectuării unui partaj de folosinţă[1].

§2. Părţile în partaj

În materie de partaj, art. 669 C.civ. dispune că încetarea coproprietăţii poate fi cerută oricând, afară de cazul în care partajul a fost suspendat prin lege, act juridic ori hotărâre judecătorească, iar, cu referire specială la partajul succesoral, art. 1143 alin. (1) C.civ., după ce stabileşte că nimeni nu poate fi obligat a rămâne în indiviziune, prevede că moştenitorul poate cere oricând ieşirea din indiviziune, chiar şi atunci când există convenţii sau clauze testamentare care prevăd altfel.

Aşadar, calitatea procesuală activă aparţine *oricăruia dintre coproprietari (codevălmaşi)*. Cel care introduce cererea de partaj şi care are poziţia de reclamant trebuie să cheme în judecată *pe toţi ceilalţi coproprietari*, care vor avea calitatea de pârâţi, în caz contrar partajul fiind lovit de *nulitate absolută*, potrivit art. 684 alin. (2) C.civ.[2]

să ceară şi partajul. Or, dacă nimeni nu poate fi obligat a rămâne în indiviziune [art. 728 C.civ. 1864 – actualul art. 1143 alin. (1) C.civ. – *n.n.*], nu există niciun text legal care să oblige, de principiu, la sistarea indiviziunii de îndată ce calitatea de moştenitor a fost stabilită – I.C.C.J., s. civ. şi de propr. int., dec. nr. 386 din 21 ianuarie 2005, www.scj.ro.

[1] A se vedea şi G. Boroi, C.A. Anghelescu, B. Nazat, *Drepturile reale principale 2013*, p. 96

[2] În cazul în care un coproprietar nu a fost chemat în judecată pentru partaj şi deţine bunuri comune, va invoca inopozabilitatea hotărârii ce se încearcă a se executa împotriva lui, pe calea contestaţiei la

Partajul judiciar se caracterizează prin faptul că dă naştere la o judecată dublă, pârâtul fiind considerat şi el ca reclamant, deoarece poate obţine condamnarea reclamantului iniţial chiar fără să fi făcut o cerere reconvenţională, ceea ce înseamnă că *fiecare parte poate fi privită în acelaşi timp şi ca reclamant şi ca pârât*.

Partajul mai poate fi cerut şi de *succesorii în drepturi* ai titularilor dreptului de proprietate comună, de *creditorii personali* ai acestora din urmă, de *creditorii succesiunii* (aceştia aflându-se într-o situaţie similară cu cea a creditorilor personali ai moştenitorilor), precum şi de către *procuror*, în ipotezele prevăzute de art. 92 alin. (1) C.proc.civ.

Precizăm că, în cazul în care s-a solicitat *partajarea bunurilor comune în timpul căsătoriei, iar unul dintre soţi decedează pe parcursul procesului*, judecata nu continuă între soţul supravieţuitor şi alţi moştenitori ai soţului decedat, ci dosarul se închide (în practică, de regulă, cererea se respinge ca fiind rămasă fără obiect), întrucât, prin încetarea căsătoriei prin decesul unuia dintre soţi, nu mai există temeiul partajului în timpul căsătoriei, urmând ca lichidarea regimului comunităţii legale să se facă între soţul supravieţuitor şi moştenitorii soţului decedat, în cadrul procedurii succesorale[1].

De asemenea, în procesul de partaj pot interveni *terţe persoane*, fie din proprie iniţiativă, fie la cererea părţilor iniţiale. Dacă bunurile ce urmează a fi împărţite se găsesc în posesia sau detenţia unui terţ, este recomandabil să se solicite introducerea terţului respectiv în proces, putându-se face apel inclusiv la dispoziţiile art. 78 C.proc.civ., pentru ca hotărârea ce se va pronunţa să fie dată în contradictoriu şi cu acesta şi deci să poată fi executată împotriva sa. În caz contrar, cel căruia îi revine, în urma partajului, bunul aflat la terţ va trebui să introducă împotriva acestuia o acţiune în revendicare.

În fine, referitor la părţile procesului de partaj, mai precizăm că eventuala *cerere reconvenţională formulată de pârât nu poate fi disjunsă de cererea principală*, întrucât judecarea ambelor cereri se impune pentru soluţionarea unitară a procesului [art. 210 alin. (2) C.proc.civ.].

§3. Instanţa competentă

3.1. Competenţa materială

Potrivit art. 94 pct. 1 lit. i) C.proc.civ., din punct de vedere material, competenţa de primă instanţă aparţine *judecătoriei, indiferent de valoarea bunurilor supuse partajului*.

Dacă cererea de partaj este formulată pe cale accesorie (de exemplu, în cadrul unui proces de divorţ sau de anulare a căsătoriei) ori incidentală (de pildă, în cadrul contestaţiei la executare sau prin formularea unei cereri reconvenţionale în cadrul procesului de divorţ ori de anulare a căsătoriei), atunci competenţa materială va aparţine

executare. Dacă nu deţine bunuri comune, cel în cauză poate introduce o cerere de partaj, chemând în judecată pe toţi ceilalţi coproprietari, iar dacă aceştia s-ar prevala de hotărârea pronunţată fără participarea lui, le va opune excepţia de nulitate rezultată din art. 684 alin. (2) C.civ.

[1] Nu excludem posibilitatea ca, după deschiderea succesiunii soţului decedat, moştenitorii acestuia, inclusiv soţul supravieţuitor, să convină în mod expres continuarea procesului de partaj, ceea ce va avea ca efect schimbarea temeiului acţiunii din partaj de bunuri comune în partaj succesoral. În lipsa unui asemenea acord, instanţa nu va dispune suspendarea judecăţii, în conformitate cu prevederile art. 412 alin. (1) pct. 1 C.proc.civ., ci, aşa cum am arătat mai sus, va dispune închiderea dosarului (sau respingerea cererii de partaj de bunuri comune în timpul căsătoriei ca rămasă fără obiect).

instanţei competente să soluţioneze cererea principală, potrivit regulilor stabilite de art. 123 C.proc.civ., în exemplele menţionate, judecătoriei.

3.2. Competenţa teritorială

În ceea ce priveşte competenţa teritorială, aceasta se determină în mod diferit în funcţie de felul proprietăţii comune, după cum urmează:

– în cazul *partajului succesoral*, competenţa teritorială aparţine *instanţei de la ultimul domiciliu al defunctului*, chiar dacă în masa succesorală s-ar afla un bun imobil situat în circumscripţia altei instanţe. În cazul în care partajul priveşte mai multe moşteniri deschise succesiv, cererea este de competenţa exclusivă a instanţei ultimului domiciliu al oricăruia dintre defuncţi [art. 118 alin. (1) pct. 2 şi alin. (2) C.proc.civ.];

– în cazul *partajării bunurilor comune ale soţilor în timpul căsătoriei* (în cazul neînţelegerii dintre soţi pentru realizarea unui partaj prin bună învoială) *sau după desfacerea căsătoriei* (deci pe cale principală), competenţa teritorială aparţine *instanţei de la domiciliul pârâtului*, dacă masa partajabilă cuprinde numai bunuri mobile, conform regulii de drept comun cuprinse în art. 107 C.proc.civ. Însă, dacă printre bunurile comune există şi un imobil, competenţa teritorială aparţine *instanţei în circumscripţia căreia se află situat imobilul*, potrivit art. 117 alin. (1) C.proc.civ., cu excepţia cazului în care imobilul este situat în circumscripţiile mai multor instanţe, când cererea se va face la instanţa domiciliului sau reşedinţei pârâtului, dacă aceasta se află în vreuna dintre aceste circumscripţii, iar în caz contrar, la oricare dintre instanţele în circumscripţiile cărora se află imobilul [art. 117 alin. (2) C.proc.civ.]. Dacă partajul se solicită *pe cale accesorie sau incidentală*, odată cu divorţul, potrivit art. 123 C.proc.civ., competenţa aparţine instanţei de divorţ (art. 914 C.proc.civ.), chiar dacă în masa bunurilor de împărţit s-ar afla şi un imobil situat în circumscripţia altei instanţe;

– în *celelalte cazuri de proprietate comună*, competenţa teritorială se stabileşte potrivit art. 107 sau art. 117 C.proc.civ., după cum printre bunurile supuse împărţelii figurează sau nu şi bunuri imobile.

§4. Cererea de partaj

Referitor la cuprinsul cererii de partaj, art. 980 C.proc.civ. dispune că reclamantul este obligat să arate în cerere, pe lângă menţiunile prevăzute la art. 194 C.proc.civ., persoanele între care urmează a avea loc partajul, titlul pe baza căruia acesta este cerut, toate bunurile supuse partajului, valoarea lor, locul unde acestea se află, precum şi persoana care le deţine sau le administrează.

Elementele specifice menţionate de art. 980 C.proc.civ. sunt esenţiale pentru cererea de partaj, astfel încât lipsa lor va atrage sancţiunea *nulităţii cererii*, conform art. 200 alin. (3) C.proc.civ., în măsura în care, din cauza lipsurilor cererii de chemare în judecată, desfăşurarea procesului civil ar fi extrem de dificilă, iar partea adversă nu ar putea să îşi facă apărarea faţă de o cerere de chemare în judecată cu asemenea vicii[1].

[1] A se vedea, în acelaşi sens, M. TĂBÂRCĂ, *Drept procesual civil 2013*, vol. II, p. 721-722. În sensul că din coroborarea art. 200 cu art. 194-197 C.proc.civ. ar rezulta că instanţa nu poate să dispună anularea cererii de chemare în judecată decât pentru lipsa menţiunilor indicate în mod expres de art. 196 C.proc.civ. şi pentru

Astfel, în principiu, lipsa indicării persoanelor între care urmează a se face partajul, a titlului pe baza căruia partajul este cerut, a bunurilor supuse partajului şi a valorii acestora va atrage nulitatea cererii, în condiţiile art. 200 alin. (3) C.proc.civ., întrucât *lipsa indicării persoanelor între care urmează a se face partajul sau a bunurilor supuse partajului* echivalează cu lipsa indicării numelui pârâtului, respectiv cu lipsa indicării obiectului cererii, în ambele cazuri desfăşurarea procesului nefiind posibilă. În egală măsură, *lipsa indicării valorii obiectului cererii*, chiar dacă, în materia partajului judiciar, competenţa materială nu se mai determină după criteriul valoric, face imposibilă stabilirea cuantumului taxei judiciare de timbru şi deci stabilirea primului termen de judecată[1]. De asemenea, *lipsa indicării titlului pe baza căruia este cerut partajul* ar putea face dificilă desfăşurarea procesului, întrucât, în lipsa acestui element, nu se poate stabili competenţa teritorială şi nici dacă trebuia sau nu îndeplinită procedura prealabilă a verificării evidenţelor succesorale. În plus, în funcţie de izvorul stării de coproprietate, care reprezintă de fapt cauza cererii de partaj, nu s-ar putea stabili calitatea de coproprietar şi nici cotele-părţi din dreptul de proprietate comună, deci judecata nu ar fi posibilă. Nu excludem posibilitatea intervenirii nulităţii şi în cazul în care nu se indică *locul unde se află bunurile supuse partajului*, în special atunci când este vorba despre un bun imobil, iar competenţa teritorială se determină potrivit regulilor stabilite de art. 117 C.proc.civ.

Deşi legea nu prevede în mod expres, apreciem că, în cazul în care se solicită partajarea bunurilor comune ale soţilor, reclamantul va indica şi *cota de participare la dobândirea acestora*.

În cazul partajului succesoral, cererea de chemare în judecată va fi însoţită şi de *încheierea emisă de notarul public cu privire la verificarea evidenţelor succesorale* prevăzute de Codul civil, neîndeplinirea acestei proceduri prealabile atrăgând *inadmisibilitatea* cererii, care va putea fi invocată de către instanţă, din oficiu, sau de către pârât [art. 193 alin. (3) C.proc.civ.].

Odată cu partajul sau după introducerea cererii de partaj, se poate solicita şi luarea *măsurii asigurătorii a sechestrului judiciar*, dacă se dovedeşte că este utilă pentru părţi şi este menită să înlesnească efectuarea actelor de conservare sau de administrare asupra bunurilor respective. Menţionăm însă că simpla existenţă a procesului de partaj nu justifică, prin ea însăşi, înfiinţarea sechestrului judiciar, fiind necesar să fie îndeplinite şi celelalte cerinţe impuse de art. 972 C.proc.civ.

Cererea de partaj este supusă *taxei judiciare de timbru*, care se calculează la valoarea masei bunurilor de împărţit, după cum urmează: 3% din această valoare, dacă se solicită exclusiv partajul propriu-zis, indiferent de modalitatea de realizare a acestuia, respectiv 5%, dacă prin cererea de partaj se solicită şi stabilirea bunurilor supuse împărţelii, a calităţii de coproprietar şi a cotei-părţi ce se cuvine fiecărui coproprietar (art. 5 din O.U.G. nr. 80/2013).

Taxa judiciară de timbru rămâne tot de 5% din valoarea masei partajabile şi în cazul în care, odată cu cererea de partaj, reclamantul solicită şi raportul donaţiilor şi/sau reducţiunea liberalităţilor excesive, respectiv valorificarea contra celorlalţi copărtaşi a unor creanţe pe care le are faţă de aceştia, născute din starea de proprietate comună. În cazul în care cererea de partaj este formulată pe cale accesorie sau incidentală, ea se timbrează distinct de cererea principală, după regulile arătate mai sus.

În schimb, în cazul în care se invocă *un drept propriu* asupra unuia dintre bunurile indicate ca făcând parte din masa bunurilor de împărţit, fie de către una dintre părţi, fie de un terţ intervenient, cererea respectivă se timbrează *la valoare*, deoarece nu este o cerere în materie de partaj, în sensul art. 5 din O.U.G. nr. 80/2013, ci o veritabilă acţiune în revendicare. De asemenea, se timbrează la valoare şi cererea prin care se solicită *anularea unei liberalităţi*, deoarece, în reglementarea actuală, legea nu include această cerere printre cererile referitoare la partaj. În schimb, în cazul în care *pârâtul* solicită *raportul sau reducţiunea liberalităţilor excesive*, aceste cereri trebuie timbrate conform art. 5 alin. (1) lit. d) şi e) din O.U.G. nr. 80/2013, cu o taxă judiciară de 3% din valoarea bunurilor a căror raportare se solicită, respectiv de 3% din valoarea părţii de rezervă supusă reîntregirii prin reducţiunea liberalităţilor. În fine, dacă pârâtul contestă *calitatea de coproprietar şi/sau cotele-părţi ce se cuvin fiecărui coproprietar*, cererea sa reconvenţională este supusă unei taxei judiciare de timbru fixe de 50 lei pentru fiecare coproprietar[1].

Cererea de partaj poate fi introdusă *oricând*, deoarece, conform art. 669 C.civ., aceasta este *imprescriptibilă extinctiv*. Cel interesat poate opune însă existenţa unui partaj voluntar sau, dacă posesia întruneşte condiţiile cerute de lege, uzucapiunea (art. 675 C.civ.). Este imprescriptibilă extinctiv şi cererea prin care s-ar solicita numai constatarea masei partajabile, calitatea de titular al dreptului de proprietate comună sau cota-parte din dreptul de proprietate comună.

Cu toate acestea, unele cereri care se valorifică în cadrul procesului de partaj sunt însă *supuse prescripţiei extinctive*, precum[2]: cererea de reducţiune a liberalităţilor excesive (art. 1095 C.civ.)[3], afară de cazul în care reducţiunea este invocată pe cale de excepţie, cererea de revocare a legatului pentru neexecutarea sarcinii sau pentru ingratitudine (art. 1070 C.civ.), cererea prin care se solicită predarea legatului cu titlu particular ce are ca obiect bunuri de gen sau drepturi de creanţă, cererea de anulare a

neplata taxelor judiciare de timbru, astfel încât *nerespectarea de către reclamant a obligaţiei de a menţiona în cererea de partaj elementele vizate de art. 980 C.proc.civ.* poate conduce la suspendarea judecăţii cauzei, a se vedea, totuşi, G. RĂDUCAN, în G. BOROI (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 542.

[1] În sensul că *lipsa indicării valorii masei de împărţit* nu ar atrage nulitatea cererii, deoarece această valoare se poate stabili pe parcursul judecăţii cauzei prin efectuarea unei expertize tehnice de evaluare, a se vedea G.C. FRENŢIU, D.-L. BĂLDEAN, *Noul Cod 2013*, p. 1374-1375. Pentru argumentele expuse în text, apreciem că indicarea valorii bunurilor supuse partajului este un element esenţial al cererii de partaj, a cărui lipsă atrage anularea cererii, în condiţiile art. 200 alin. (3) C.proc.civ.

[1] Se observă că, în reglementarea actuală, legea nu mai prevede obligaţia de plată a unei taxe judiciare de timbru în cazul *contestării de către pârât a valorii masei partajabile*, soluţie corectă, având în vedere că, în realitate, o asemenea cerere nu reprezintă o cerere reconvenţională, ci o simplă apărare. De asemenea, legea nu mai supune timbrării *contestaţia pârâtului cu privire la compunerea masei partajabile*, atunci când nu invocă un drept propriu asupra bunurilor ce intră în alcătuirea acesteia, soluţie justificată, în egală măsură, de natura de simplă apărare a unei asemenea contestaţii. Cu privire la taxele judiciare de timbru în materie de partaj, a se vedea, pentru mai multe dezvoltări, T.C. BRICIU, *Unele aspecte de noutate în materia taxelor judiciare de timbru pentru cererile introduse la instanţele judecătoreşti*, www.juridice.ro (16 august 2013).

[2] A se vedea şi G. BOROI, C.A. ANGHELESCU, *Curs de drept civil 2012*, p. 314-316.

[3] Precizăm că, în reglementarea actuală, spre deosebire de Codul civil din 1864, art. 1152 C.civ. prevede că raportul se realizează în cadrul partajului, prin bună învoială sau pe cale judecătorească. Din această dispoziţie legală decurge consecinţa că *raportul donaţiilor* este, ca şi partajul, *imprescriptibil extinctiv*.

legatului pentru o cauză de nulitate relativă, cererea de lichidare a cheltuielilor făcute cu înmormântarea defunctului, precum şi a altor datorii şi sarcini ale moştenirii. Cât priveşte *cererea accesorie de împărţire a fructelor produse de bunul sau de bunurile proprietate comună*, sub imperiul Codului civil din 1864, iniţial, s-a decis că aceasta este imprescriptibilă extinctiv (*accesorium sequitur principale*); ulterior, instanţa supremă a adoptat o soluţie nuanţată, făcând următoarea distincţie: dacă fructele există în materialitatea lor, cererea de împărţire a acestora are caracterul unei acţiuni reale, fiind imprescriptibilă; dacă fructele nu mai există în materialitatea lor, cererea prin care se solicită aducerea la masa partajabilă a echivalentului valoric al fructelor are caracter patrimonial şi personal, fiind supusă prescripţiei extinctive, ceea ce înseamnă că s-ar putea solicita includerea în masa partajabilă numai a echivalentului valoric al fructelor produse în ultimii trei ani anteriori datei introducerii cererii.

În reglementarea actuală, această chestiune este prevăzută de dispoziţiile art. 638 alin. (2) şi (3) C.civ. Astfel, potrivit alin. (2) al art. 638 C.civ., *fructele naturale sau fructele industriale ale bunului comun* însuşite de un coproprietar fac parte din masa partajabilă cât timp ele nu au fost consumate ori înstrăinate sau nu au pierit şi pot fi identificate distinct. În caz contrar, coproprietarul interesat are dreptul la despăgubiri, cu excepţia cazului în care fructele au pierit în mod fortuit. Dreptul la acţiunea în despăgubiri este supus prescripţiei, potrivit dreptului comun.

Aşadar, în cazul în care fructele naturale şi industriale culese doar de unul dintre coproprietari există în materialitatea lor şi se mai află la acesta, adică „nu au fost consumate ori înstrăinate sau nu au pierit şi pot fi identificate distinct", ceilalţi coproprietari au la îndemână o *acţiune reală*, prin care să solicite împărţirea acestora proporţional cu cota-parte a fiecăruia, fie odată cu cererea de împărţire a bunului aflat în coproprietate, fie independent de o asemenea cerere. Fiind vorba de o acţiune de partaj, aceasta este *imprescriptibilă extinctiv*.

Dacă fructele naturale sau industriale culese doar de unul dintre coproprietari au fost consumate sau înstrăinate, ceilalţi coproprietari au deschisă calea unei *acţiuni în despăgubire*, prin care să solicite contravaloarea cotelor lor părţi, fiind, ca orice acţiune prin care se valorifică un drept de creanţă, *supusă prescripţiei extinctive*.

Dacă fructele naturale sau industriale culese doar de unul dintre coproprietari au pierit fortuit, ceilalţi coproprietari nu au deschisă calea unei acţiuni în despăgubire, deoarece, potrivit art. 558 C. civ., proprietarul suportă riscul pieirii fortuite a bunului – *res perit domino* –, deci riscul pieirii fortuite a bunurilor aflate în coproprietate se suportă de către toţi coproprietarii[1].

Cât priveşte *fructele civile*, având în vedere că acestea sunt veniturile rezultate din folosirea bunului de către o altă persoană în baza unui act juridic, rezultă că acţiunea prin care ceilalţi coproprietari solicită coproprietarului care le-a încasat părţile din fructele civile corespunzătoare cotelor deţinute, este o *acţiune personală* şi, deci, *prescriptibilă extinctiv*, potrivit dreptului comun.

[1] G. Boroi, C.A. Anghelescu, B. Nazat, *Drepturile reale principale 2013*, p. 98.

§5. Procedura partajului

5.1. Partajul prin bună învoială în cadrul procesului

La fel ca în reglementarea anterioară, legea permite părţilor ca, şi după sesizarea instanţei cu cererea de partaj, să procedeze la împărţeala prin bună învoială, stabilind, totodată, în sarcina instanţei obligaţia de a exercita un rol activ în tot cursul procesului şi de a stărui ca părţile să împartă bunurile prin bună învoială [art. 982 alin. (1) C.proc.civ.].

Potrivit art. 982 alin. (2) C.proc.civ., dacă părţile ajung la o înţelegere cu privire la împărţirea bunurilor, instanţa va hotărî potrivit înţelegerii lor. Împărţeala se poate face prin bună învoială şi dacă printre cei interesaţi se află *minori, persoane puse sub interdicţie judecătorească ori dispăruţi*, însă numai cu încuviinţarea prealabilă a instanţei de tutelă, precum şi, dacă este cazul, a reprezentantului sau a ocrotitorului legal, această prevedere fiind o aplicare a regulii stabilite de art. 674 C.civ.

Partajul prin bună învoială poate privi doar anumite bunuri, caz în care instanţa va lua act de această învoială şi va pronunţa o *hotărâre parţială*, continuând procesul pentru celelalte bunuri [art. 982 alin. (3) C.proc.civ.].

Hotărârea prin care se ia act de învoiala părţilor cu privire la partajul prin bună înţelegere se va pronunţa cu aplicarea corespunzătoare a dispoziţiilor art. 438-441 C.proc.civ. Prin urmare, înţelegerea părţilor *va fi încheiată în formă scrisă şi va alcătui dispozitivul hotărârii*, iar hotărârea care consfinţeşte tranzacţia intervenită între părţi poate fi atacată, pentru motive procedurale, numai cu recurs la instanţa ierarhic superioară.

Deşi cuprins în hotărârea de expedient, partajul efectuat prin bună învoială în timpul procesului de partaj rămâne un contract, astfel încât, potrivit art. 684 alin. (1) C.civ., acesta poate fi desfiinţat pentru aceleaşi cauze ca şi contractele, prin intermediul unor acţiuni de drept comun.

5.2. Suspendarea pronunţării partajului

În cursul procesului de partaj poate interveni suspendarea judecăţii, în condiţiile dreptului comun.

În materia partajului judiciar, art. 673 C.civ. prevede că instanţa sesizată cu cererea de partaj poate suspenda pronunţarea partajului, pentru cel mult un an, pentru a nu se aduce prejudicii grave intereselor celorlalţi coproprietari[1].

Aceste dispoziţii legale reglementează un *caz particular de suspendare facultativă a judecăţii* în această materie[2].

[1] Dispoziţiile art. 673 C.civ. se aplică partajului judiciar, atunci când cererea de chemare în judecată a fost introdusă după intrarea în vigoare a Codului civil [art. 66 alin. (2) din Legea nr. 71/2011].

[2] Terminologia folosită de acest text de lege este neglijentă, deoarece Codul de procedură civilă nu reglementează „suspendarea pronunţării", iar dacă s-ar fi dorit introducerea unei instituţii procesuale noi, ar fi trebuit să se ofere o reglementare corespunzătoare. În consecinţă, ar putea fi vorba fie de suspendarea judecăţii, fie de amânarea pronunţării hotărârii. Însă amânarea pronunţării nu ar fi o măsură adecvată situaţiei avute în vedere de legiuitor (nu există nicio justificare ca părţile să pună concluzii pe fond, iar instanţa să declare dezbaterile închise, urmând a pronunţa hotărârea la un interval mare de timp, fără a mai asculta părţile), aşa încât considerăm că prin dispoziţia legală menţionată mai sus se instituie un caz particular de suspendare facultativă (judecătorească) a judecăţii în materia partajului judiciar – G. Boroi,

Suspendarea judecății poate fi dispusă *la cererea celui interesat*, dar *și din oficiu*[1], întrucât legea nu face nicio distincție sub acest aspect.

Suspendarea fiind facultativă, aprecierea gravității prejudiciilor care ar fi aduse intereselor celorlalți coproprietari urmează a fi făcută de instanță de la caz la caz, ținând cont de particularitățile situației concrete. Ar putea constitui astfel de situații în care pronunțarea partajului ar prejudicia grav pe unul sau pe mai mulți dintre coproprietari, de exemplu, riscul rămânerii fără locuință, imposibilitatea procurării unei alte locuințe din sumele care i s-ar cuveni în caz de atribuire către alt copărtaș, aspecte coroborate cu situația familială a titularului cererii, cum ar fi: lipsa unui loc de muncă, existența mai multor persoane în întreținere etc.[2]

Dacă pericolul acestor prejudicii este înlăturat înainte de împlinirea termenului, instanța, la cererea părții interesate, va reveni asupra măsurii.

5.3. Procedura partajului judiciar

Din economia dispozițiilor care reglementează procedura partajului judiciar rezultă că aceasta parcurge, de regulă, două etape: *admiterea în principiu* și *partajul propriu-zis*.

Cu toate acestea, la fel ca în reglementarea anterioară, *parcurgerea ambelor etape nu este obligatorie în toate procesele de partaj*.

În cazurile mai simple, când instanța are la dosar elemente probatorii suficiente, în baza cărora să treacă direct la soluționarea pricinii în fond, nu mai este necesară etapa prealabilă a admiterii în principiu. Această soluție rezultă din dispozițiile art. 984 alin. (1) C.proc.civ., care prevede necesitatea pronunțării încheierii de admitere în principiu în cazurile în care, pentru formarea loturilor, sunt necesare operații de măsurătoare, evaluare și altele asemenea, pentru care instanța nu are date suficiente. Aprecierea cu privire la necesitatea de a parcurge sau nu ambele etape urmează a fi făcută de către instanță, în funcție de situația concretă din speță. În orice caz, *eventuala nulitate pentru neparcurgerea primei etape* nu poate opera decât în condițiile art. 175 alin. (1) C.proc.civ., deci dacă s-a produs părții o vătămare ce nu poate fi înlăturată altfel.

5.3.1. Admiterea în principiu

În cazul în care instanța apreciază că este necesar ca judecata să se desfășoare în două etape, va pronunța *mai întâi încheierea de admitere în principiu*, prin care va stabili bunurile supuse împărțelii, calitatea de coproprietar, cota-parte ce se cuvine fiecăruia și creanțele născute din starea de proprietate comună pe care coproprietarii le au unii față de alții. Dacă se împarte o moștenire, instanța va mai stabili și datoriile transmise prin moștenire, datoriile și creanțele comoștenitorilor față de defunct, precum și sarcinile moștenirii.

Dacă, în condițiile legii, s-au formulat și *alte cereri în legătură cu partajul* și de a căror soluționare depinde efectuarea acestuia, precum cererea de reducțiune a liberalităților excesive, cererea de raport al donațiilor și altele asemenea, prin încheierea de admitere în principiu, instanța se va pronunța și cu privire la aceste cereri.

Prin aceeași încheiere, instanța va dispune efectuarea unei *expertize pentru formarea loturilor*. Raportul de expertiză va arăta valoarea bunurilor și criteriile avute în vedere la stabilirea acestei valori, va indica dacă bunurile sunt comod partajabile în natură și în ce mod, propunând, la solicitarea instanței, loturile ce urmează a fi atribuite.

Încheierea de admitere în principiu se dă *după administrarea probelor și după ce au avut loc dezbaterile în contradictoriu*. Conform art. 984 alin. (1) C.proc.civ., pentru încheierea de admitere în principiu se va întocmi în mod corespunzător *minuta*, care, la fel ca în reglementarea anterioară, este obligatorie, lipsa acesteia atrăgând *nulitatea încheierii de admitere în principiu, precum și a hotărârii finale de partaj*.

Sub sancțiunea nulității, încheierea de admitere în principiu trebuie *semnată de judecătorul care a pronunțat-o și de grefier*, iar dacă nu a fost pronunțată la termenul la care părțile au pus concluzii pe fond, ci ulterior, trebuie să existe și încheierea de dezbateri.

Încheierea de admitere în principiu trebuie *motivată*, conform art. 425 C.proc.civ. Ea are *caracter interlocutoriu* și deci leagă instanța, care nu mai poate reveni asupra a ceea ce s-a stabilit prin această încheiere[1].

Caracterul interlocutoriu al încheierii de admitere în principiu nu trebuie înțeles în sensul că nu este posibilă completarea ulterioară a acesteia în cazul în care se constată (de exemplu, datorită conexării, a unei cereri reconvenționale sau a unei intervenții principale) că există și alți coproprietari sau că au fost omise unele bunuri care trebuiau supuse împărțelii, fără ca privitor la acești coproprietari sau la acele bunuri să fi avut loc o dezbatere contradictorie. În aceste cazuri, instanța va putea da, cu citarea părților, *o nouă încheiere (suplimentară)*, care va cuprinde, după caz, și coproprietarii sau bunurile omise. În aceleași condiții, instanța poate, cu consimțământul tuturor coproprietarilor, să elimine un bun care a fost cuprins din eroare în masa de împărțit.

Încheierea de admitere în principiu și încheierea de admitere în principiu suplimentară pot fi atacate *numai cu apel odată cu fondul* (art. 986 C.proc.civ.).

De asemenea, încheierea de admitere în principiu poate să fie *îndreptată* în situația în care cuprinde unele *erori materiale*, potrivit art. 442 C.proc.civ., poate face obiectul unei cereri de *lămurire* sau de *înlăturare a dispozițiilor contradictorii*, conform art. 443 C.proc.civ., sau *completată* în condițiile art. 444 C.proc.civ.

Dacă *hotărârea de partaj este desființată pentru necompetență*, este necesar să se pronunțe, de către instanța competentă, *o nouă încheiere de admitere în principiu*, întrucât actele de procedură îndeplinite de o instanță necompetentă sunt nule, iar art. 137 C.proc.civ. permite numai menținerea dovezilor administrate de instanța necompetentă.

În ipoteza în care, după pronunțarea încheierii de admitere în principiu, pricina a rămas în nelucrare și s-a constatat *perimarea*, *într-o nouă cerere de partaj* trebuie dată *o altă încheiere de admitere în principiu*.

C.A. ANGHELESCU, B. NAZAT, *Drepturile reale principale 2013*, p. 117. În același sens, a se vedea G.C. FRENȚIU, D.-L. BĂLDEAN, *Noul Cod 2013*, p. 1387.

[1] În sensul că suspendarea nu poate fi dispusă de instanță din oficiu, ci doar la cererea coproprietarului interesat în evitarea prejudicierii sale, a se vedea G.C. FRENȚIU, D.-L. BĂLDEAN, *Noul Cod 2013*, p. 1387.

[2] A se vedea și G.C. FRENȚIU, D.-L. BĂLDEAN, *Noul Cod 2013*, p. 1387.

[1] Instanța supremă a precizat că o astfel de încheiere are autoritate de lucru judecat și nu se poate reveni asupra a ceea ce s-a hotărât nici în cadrul altui proces – Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 1517/1957, în L.P. nr. 4/1958, p. 80-81.

Nu este însă necesară pronunţarea unei noi încheieri de admitere în principiu dacă hotărârea de partaj a fost *desfiinţată numai parţial*, în ceea ce priveşte formarea şi atribuirea loturilor.

Mai precizăm că, indiferent dacă instanţa va pronunţa direct hotărârea finală sau dacă va da mai întâi o încheiere de admitere în principiu, art. 981 C.proc.civ. prevede că, la primul termen de judecată, dacă părţile sunt prezente, instanţa le va lua declaraţie cu privire la fiecare dintre bunurile supuse partajului şi va lua act, când este cazul, de recunoaşterile şi acordul lor cu privire la existenţa bunurilor, locul unde se află şi valoarea acestora.

5.3.2. Partajul propriu-zis

După pronunţarea încheierii de admitere în principiu, se va trece la partajul propriu-zis, care, potrivit art. 676 C.civ., poate fi realizat în una dintre următoarele trei modalităţi:

a) în natură;

b) prin atribuirea întregului bun unui copărtaş;

c) prin vânzarea bunului sau, după caz, a bunurilor.

a) Partajul în natură

Această modalitate de partaj presupune *formarea unui număr de loturi egal cu numărul copărtaşilor*, astfel încât fiecare copărtaş să primească un lot de bunuri ce au făcut parte din masa partajabilă, proporţional cu cota sa parte din dreptul de proprietate comună [art. 676 alin. (1) C.civ.]. Partajul în natură poate interveni şi atunci când proprietatea comună are ca obiect un singur bun (de regulă, imobil), caz în care fiecare copărtaş primeşte câte o parte materială din bunul respectiv. Această modalitate de partajare poate fi dispusă şi atunci când împărţirea bunului în materialitatea lui ar implica unele lucrări necostisitoare.

Din dispoziţiile art. 676 alin. (2) C.civ., care arată că partajul prin alte modalităţi se poate face atunci când bunul este indivizibil sau nu este comod partajabil în natură, rezultă că *partajul în natură* trebuie să *constituie regula*. În acelaşi sens, art. 988 alin. (1) C.proc.civ. dispune că partajul prin celelalte modalităţi prevăzute de lege se poate realiza în cazul în care împărţeala în natură a unui bun nu este posibilă sau ar cauza o scădere importantă a valorii acestuia ori i-ar modifica în mod păgubitor destinaţia economică.

Partajul presupune o repartizare concretă a bunurilor, în materialitatea lor, neputându-se considera realizat dacă instanţa se limitează să stabilească numai cota-parte ce revine fiecăruia (spre exemplu, când se partajează o casă, instanţa va preciza care anume încăperi vor fi luate de fiecare copărtaş).

În vederea alcătuirii loturilor, judecătorul va dispune efectuarea unei *expertize pentru formarea loturilor* [art. 984 alin. (3) C.proc.civ.][1]. Raportul de expertiză va arăta

[1] În jurisprudenţa mai veche s-a decis că, dacă se ordonă expertiza din oficiu, ca fiind indispensabilă pentru soluţionarea partajului, şi toate părţile refuză să avanseze onorariul pentru plata expertului, atunci cererea de partaj urmează să fie respinsă – Trib. reg. Suceava, dec. civ. nr. 3357/1959, în L.P. nr. 6/1961, p. 112; Trib. jud. Ilfov, dec. civ. nr. 648/1970, cu *Note* de I. Militaru şi I. Stoenescu, în R.R.D. nr. 9/1971, p. 130; Trib. Maramureş, dec. civ. nr. 256/1986, în R.R.D. nr. 12/1986, p. 69.

valoarea bunurilor şi criteriile avute în vedere la stabilirea acestei valori, va indica dacă bunurile sunt comod partajabile în natură şi în ce mod, propunând, la solicitarea instanţei, loturile ce urmează a fi atribuite[1].

Dacă nu există un acord al părţilor cu privire la valoarea bunurilor supuse partajului, acestea se evaluează la *valoarea de circulaţie din momentul partajării.* Luarea în considerare a valorii bunurilor din momentul partajului face ca diminuarea valorii prin uzura fizică sau morală ori sporul de valoare dobândit, în măsura în care nu sunt rezultatul intervenţiei unuia dintre copărtaşi, să se impute asupra drepturilor tuturor, respectiv să profite tuturor. În situaţia în care uzura sau, după caz, sporul de valoare sunt determinate de activitatea unuia dintre copărtaşi, diminuarea valorică a bunurilor sau sporul de valoare influenţează numai drepturile acelui copărtaş.

La alcătuirea şi atribuirea loturilor, instanţa[2] trebuie să ţină seama de criteriile stabilite de art. 987 C.proc.civ., respectiv acordul părţilor, mărimea cotei-părţi ce se cuvine fiecăreia din masa bunurilor de împărţit, natura bunurilor, domiciliul şi ocupaţia părţilor, faptul că unii dintre coproprietari, înainte de a se cere împărţeala, au făcut construcţii sau îmbunătăţiri cu acordul celorlalţi coproprietari sau altele asemenea (de exemplu, apărarea drepturilor terţilor dobânditori de bună-credinţă).

Aceste criterii trebuie avute în vedere, toate la un loc sau numai unele, în aşa fel încât să nu se nesocotească drepturile copărtaşilor, să se satisfacă nevoile lor actuale şi deci partajul să fie echitabil. În orice caz, *instanţa este obligată să examineze condiţiile concrete ale fiecărui copărtaş şi să indice criteriile* pe care le-a avut în vedere[3].

După formarea loturilor, instanţa *va împărţi loturile* copărtaşilor prin *atribuire*, ţinând cont de criteriile prevăzute de art. 987 C.proc.civ. Menţionăm că legea nu mai prevede posibilitatea împărţirii loturilor prin *tragere la soţi*. Cu toate acestea, nu excludem posibilitatea de a se recurge la procedeul tragerii la sorţi a loturilor atunci când nu există acordul părţilor cu privire la modalitatea de atribuire, iar între loturile respective există o egalitate sub aspectul utilităţii, în sensul că oricărui copărtaş i-ar fi indiferent ce lot ar primi.

După introducerea în Codul de procedură civilă din 1865 a dispoziţiilor art. 155[1], corespondentul actualului art. 242 C.proc.civ., în literatura de specialitate s-a propus să se facă aplicarea acestor dispoziţii şi să se dispună suspendarea judecăţii cauzei până la îndeplinirea de către reclamant a obligaţiei de plată a onorariului de expert, soluţie care ar putea fi adoptată şi sub imperiul reglementării actuale. A se vedea, pentru amănunte, G. Boroi, *Codul 2001*, p. 402. În plus, apreciem că, *de lege lata*, nu ar trebui exclusă nici posibilitatea aplicării dispoziţiilor art. 993 alin. (3) C.proc.civ., având în vedere că, în cazul în care se ordonă expertiza din oficiu, ca fiind indispensabilă pentru soluţionarea partajului, şi toate părţile refuză să avanseze onorariul pentru plata expertului, practic, partajul nu se poate realiza.

[1] Expertul este dator să citeze părţile prin scrisoare recomandată cu conţinut declarat şi confirmare de primire, în care li se vor indica ziua, ora şi locul unde se va face lucrarea. Citaţia, sub sancţiunea nulităţii, trebuie comunicată părţii cu cel puţin 5 zile înaintea termenului de efectuare a lucrării. Confirmarea de primire va fi alăturată raportului de expertiză.

[2] În măsura în care instanţa a solicitat formularea de propuneri de lotizare, aceste criterii trebuie avute în vedere şi de expert.

[3] Niciun criteriu nu trebuie absolutizat, ci confruntat cu cele invocate de părţi, care însă trebuie să probeze susţinerile lor – C.S.J., completul de 7 judecători, dec. nr. 25/1994, în B.J. 1994, p. 66.

Dacă este posibil să se facă partajul în natură, chiar dacă loturile sunt inegale, instanța nu poate, fără consimțământul copărtașilor, să recurgă la o altă modalitate de împărțeală[1].

În cazul în care loturile date în natură nu sunt egale din punct de vedere valoric, *inegalitatea se compensează prin sume de bani*, numite *sulte*. În vederea stabilirii sultei, instanța va determina, în prealabil, echivalentul valoric al cotei fiecărui copărtaș, prin raportare la valoarea tuturor bunurilor ce alcătuiesc masa partajabilă, iar părții căreia i s-a atribuit un lot de bunuri cu o valoare mai mică decât echivalentul valoric al cotei sale va mai primi o sumă de bani, egală cu diferența dintre cele două valori, de la copărtașul căruia i s-a atribuit un lot având o valoare mai mare decât echivalentul valoric al cotei sale. Dacă mai mulți copărtași urmează a plăti sulta către unul dintre copărtași, atunci *sulta trebuie divizată*, nefiind posibilă obligarea în solidar la plata ei. *Executarea silită a sultei*, în temeiul hotărârii de partaj rămase definitivă, se poate obține în termenul general de prescripție extinctivă a dreptului de a obține executarea silită, deoarece această sultă rezultă din chiar hotărârea de partaj. Sulta este producătoare de dobândă de la data punerii în întârziere a celui care o datorează.

b) Partajul prin atribuirea bunului uneia dintre părți

Potrivit art. 988 alin. (1) C.proc.civ., atribuirea bunului unui copărtaș intervine în cazul în care împărțeala în natură a unui bun nu este posibilă sau ar cauza o scădere importantă a valorii acestuia ori i-ar modifica în mod păgubitor destinația economică.

Așadar, unul dintre copărtași va primi bunul supus partajului, urmând să plătească celorlalți copărtași câte o sumă de bani egală cu echivalentul valoric al cotei fiecăruia[2]. Uneori, se spune, impropriu, că ceilalți copărtași primesc sulte, deși noțiunea de „sultă" ar trebui rezervată numai pentru egalizarea loturilor în cazul partajului în natură.

Articolul 988 C.proc.civ. stabilește în mod detaliat condițiile în care are loc atribuirea bunului către unul dintre copărtași. Astfel, potrivit acestui text, la cererea unuia dintre coproprietari, instanța, prin *încheiere*, îi poate *atribui provizoriu* întregul bun. Dacă mai mulți coproprietari cer să li se atribuie bunul, instanța va ține seama de criteriile prevăzute la art. 987 C.proc.civ. citat mai sus. Prin încheiere, instanța va stabili și termenul în care coproprietarul căruia i s-a atribuit provizoriu bunul este obligat să consemneze sumele ce corespund cotelor-părți cuvenite celorlalți coproprietari.

Dacă coproprietarul căruia i s-a atribuit provizoriu bunul consemnează, în termenul stabilit, sumele cuvenite celorlalți coproprietari, instanța, prin hotărârea asupra fondului procesului, îi va atribui acestuia bunul. Totodată, sumele depuse de unul dintre coproprietari pentru ceilalți vor fi împărțite de instanță potrivit dreptului fiecărui coproprietar, prin aceeași hotărâre.

În cazul în care coproprietarul nu consemnează în termen sumele cuvenite celorlalți coproprietari, instanța va putea atribui bunul altui coproprietar, în condițiile pe care le-am analizat.

[1] Trib. mun. București, s. a III-a civ., dec. nr. 629/1986, în R.R.D. nr. 10/1986, p. 70; C.S.J., s. civ., dec. nr. 49/1990, în Dreptul nr. 9-12/1990, p. 239-240.

[2] Precizăm că modalitatea partajului prin atribuire se întâlnește în cazul în care proprietatea comună are ca obiect *un singur bun, ce nu poate fi împărțit în natură*; dacă ar fi mai multe bunuri, iar ceilalți copărtași primesc partea lor în bunuri, suntem în prezența unui partaj în natură.

Așadar, atribuirea bunului către unul dintre copărtași se face în *două etape*: *atribuirea provizorie*, condiționată de consemnarea sumelor ce corespund cotelor-părți cuvenite celorlalți coproprietari, și *atribuirea definitivă*, care intervine după ce are loc această consemnare.

Cu toate acestea, art. 989 C.proc.civ. prevede că, pentru motive temeinice, apreciate raportat la împrejurările cauzei, instanța poate să procedeze *direct la atribuirea definitivă a bunului* către unul dintre coproprietari, la cererea acestuia. În acest caz, instanța atribuie bunul direct prin hotărârea asupra fondului procesului, prin care stabilește, totodată, și sumele ce se cuvin celorlalți coproprietari, precum și termenul în care copărtașul căruia i s-a atribuit bunul este obligat să le plătească.

c) Partajul prin vânzarea bunului sau a bunurilor

Vânzarea bunurilor supuse partajului reprezintă modalitatea extremă de lichidare a coproprietății, la care se recurge numai în măsura în care partajul nu se poate realiza prin celelalte două modalități, fie pentru că ele nu pot fi împărțite în natură sau atribuite unui copărtaș, fie pentru că toți copărtașii solicită să se recurgă la această modalitate de lichidare a coproprietății.

Referitor la această modalitate de partaj, art. 990 C.proc.civ. prevede că, în cazul în care niciunul dintre coproprietari nu cere atribuirea bunului ori, deși acesta a fost atribuit provizoriu, nu s-au consemnat, în termenul stabilit, sumele cuvenite celorlalți coproprietari, instanța, prin *încheiere*, va dispune vânzarea bunului, stabilind, totodată, dacă vânzarea se va face de către părți prin bună învoială ori de către executorul judecătoresc. Pentru bunurile nesupuse vânzării, la cererea oricăreia dintre părți, instanța poate proceda la împărțeala lor în natură (art. 992 C.proc.civ.)[1].

Dacă părțile sunt de acord ca *vânzarea* să se facă *prin bună învoială*, instanța va stabili și termenul la care aceasta va fi efectuată. Termenul nu poate fi mai mare de 3 luni, în afară de cazul în care părțile sunt de acord cu majorarea lui. La împlinirea termenului, părțile vor prezenta instanței dovada vânzării.

În cazul în care vreuna dintre părți nu a fost de acord cu vânzarea prin bună învoială sau dacă această vânzare nu s-a realizat în termenul stabilit mai sus, instanța, prin *încheiere* dată cu citarea părților, va dispune ca vânzarea să fie efectuată de *executorul judecătoresc*.

Încheierile de scoatere în vânzare a bunului la care se referă art. 990 alin. (1) și (3) C.proc.civ. pot fi atacate, separat de hotărârea finală de partaj, *numai cu apel, în termen de 15 zile de la pronunțare*. Dacă nu au fost astfel atacate, aceste încheieri nu mai pot fi supuse apelului odată cu hotărârea asupra fondului procesului. Executarea încheierii de scoatere în vânzare a bunului supus partajului poate avea loc numai după ce a rămas definitivă[2].

[1] S-a arătat (G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 871) că, dacă există atât bunuri partajabile în natură, cât și bunuri care urmează a fi scoase în vânzare, instanța nu pronunță o hotărâre separată pentru prima categorie de bunuri, iar apoi o nouă hotărâre pentru rest, ci *o singură hotărâre*, după ce se finalizează și vânzarea.

[2] Încheierea de scoatere în vânzare *nu dă naștere unui drept de executare silită*, astfel încât nu i se aplică nici prescripția extinctivă a dreptului de a obține executarea silită, ci, eventual, se poate pune problema *perimării*, dacă de la rămânerea ei în nelucrare au trecut mai mult de 6 luni – G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 871.

În acest sens, art. 991 C.proc.civ. prevede că, după rămânerea definitivă a încheierii prin care s-a dispus vânzarea bunului de către un executor judecătoresc, acesta va proceda la efectuarea *vânzării la licitație publică*.

Procedura de vânzare la licitație publică este cea prevăzută de Codul de procedură civilă în materie de urmărire silită mobiliară sau, după caz, imobiliară, care, conform art. 991 alin. (6) C.proc.civ., se aplică în mod corespunzător în completarea prevederilor speciale referitoare la vânzarea bunurilor supuse partajului prin intermediul executorului judecătoresc[1].

Trebuie reținut că, în cazul vânzării la licitație publică a bunurilor supuse partajului, alin. (2)-(4) ale art. 991 C.proc.civ. stabilesc anumite *reguli speciale*, după cum urmează:

– executorul va fixa termenul de licitație astfel încât să nu depășească 30 de zile pentru bunurile mobile și 60 de zile pentru bunurile imobile, termenul fiind socotit, în ambele cazuri, de la data primirii încheierii, și va înștiința coproprietarii despre data, ora și locul vânzării;

– pentru termenul de licitație a bunurilor mobile, executorul va întocmi și afișa publicația de vânzare, cu cel puțin 5 zile înainte de acel termen;

– în cazul vânzării unui bun imobil, executorul va întocmi și afișa publicația de vânzare cu cel puțin 30 de zile înainte de termenul de licitație;

– coproprietarii pot conveni ca vânzarea bunurilor să se facă *la orice preț oferit de participanții la licitație*[2]. De asemenea, ei pot conveni ca vânzarea *să nu se facă sub un anumit preț*.

În cazul în care vânzarea a avut loc prin bună învoială sau prin intermediul executorului judecătoresc, la licitație publică, sumele rezultate din vânzare vor fi *consemnate la dispoziția instanței* (de părți, dacă vânzarea s-a făcut prin bună învoială, sau de executorul judecătoresc, dacă vânzarea s-a făcut prin intermediul său), urmând a fi împărțite de instanță, potrivit dreptului fiecărui coproprietar, prin hotărârea finală de partaj.

În cazul în care vânzarea la licitație nu se realizează și instanța constată că partajul nu se poate face în niciuna dintre modalitățile prevăzute de lege, aceasta va hotărî *închiderea dosarului*[3] [art. 993 alin. (3) C.proc.civ.]. Ca efect al închiderii dosarului în condițiile art. 993 alin. (3) C.proc.civ., încheierea de admitere în principiu și eventuala încheiere de admitere în principiu suplimentară *nu intră în autoritatea de lucru judecat*, astfel încât, în cadrul unui dosar de partaj ulterior, instanța trebuie să pronunțe din nou încheierea de admitere în principiu [art. 993 alin. (3) teza finală C.proc.civ.].

[1] Legea precizează că dispozițiile din materia executării silite referitoare la vânzarea la licitație publică se aplică în mod corespunzător, pentru că vânzarea, chiar la licitație, în cadrul procesului de partaj rămâne o *vânzare voluntară* și deci nu își vor găsi aplicare dispozițiile privind formalitățile premergătoare sau cele care stabilesc efectele adjudecării bunurilor vândute la licitație, ci *numai cele care vizează licitația propriu-zisă* – V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 463. De asemenea, nu se va forma dosar la biroul executorilor judecătorești și nici dosar separat de cel privind partajul, iar *împotriva actului de adjudecare se poate exercita o acțiune (cerere) în anulare potrivit dreptului comun*, iar *eventualele deficiențe ale procedurii de licitație* vor putea fi valorificate prin intermediul *apelului împotriva hotărârii finale de partaj*, deci nu pe calea contestației la executare.

[2] În lipsa unei asemenea convenții, licitația va începe de la prețul indicat în publicația de vânzare și care este cel stabilit în cursul procesului de către un expert desemnat de instanță în condițiile art. 984 alin. (3) C.proc.civ. ori de către executorul judecătoresc. Desigur, dacă s-a oferit un preț mai mare decât cel indicat în publicațiile de vânzare, licitația va începe de la acest preț.

[3] În lipsa unei prevederi exprese derogatorii, urmează ca, în aplicarea regulii generale stabilite de art. 424 alin. (1) C.proc.civ., instanța să pronunțe o *sentință*, întrucât se dezînvestește de cauza respectivă.

§6. Hotărârea de partaj

Hotărârea de partaj este actul final prin care se desăvârșește procedura partajului, fiind supusă *condițiilor de fond și de formă din dreptul comun*.

Așa cum am arătat, partajul judiciar se caracterizează prin faptul că dă naștere la o judecată dublă, pârâtul fiind considerat și el reclamant, deoarece poate obține condamnarea reclamantului inițial, chiar fără să fi făcut o cerere reconvențională[1]. Această particularitate a partajului judiciar are efect și pe planul *cheltuielilor de judecată*, în sensul că acestea vor fi suportate, în principiu, de către toți copărtașii, potrivit cotei ce revine fiecăruia. Prin urmare, cheltuielile de judecată efectuate de părți în cadrul procesului de partaj vor fi, în regulă generală, *compensate*[2]. Cu toate acestea, dacă un copărtaș a formulat cereri care s-au dovedit a fi nefondate, cheltuielile ocazionate de aceste cereri vor fi suportate, pe temeiul culpei procesuale, exclusiv de acea parte.

Referitor la *efectele juridice ale partajului*, art. 680 C.civ. prevede că fiecare coproprietar devine proprietarul exclusiv al bunurilor sau, după caz, al sumelor de bani ce i-au fost atribuite *numai cu începere de la data stabilită în actul de partaj, dar nu mai devreme de data încheierii actului*, în cazul împărțelii voluntare, sau, după caz, *de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești*[3]. Garanțiile constituite de un coproprietar asupra cotei sale părți se strămută de drept asupra bunului atribuit acestuia sau, după caz, a sumelor de bani care i-au fost atribuite prin partaj (art. 682 C.civ.).

Așadar, spre deosebire de reglementarea anterioară, *de lege lata*, hotărârea de partaj are *efect constitutiv* de drepturi atât în ceea ce privește *drepturile reale* care revin fiecărui coproprietar în urma partajului, cât și cu privire la *sultele* sau, după caz, la *sumele* cuvenite celorlalți coproprietari în urma atribuirii bunului unuia dintre copărtași, respectiv la cele care le revin acestora în urma vânzării bunului ori bunurilor supuse partajului. În materie imobiliară, conform art. 680 alin. (2) C.civ., efectul constitutiv al hotărârii de partaj se produce *numai de la data înscrierii în cartea funciară* a hotărârii judecătorești rămase definitivă.

Potrivit art. 994 alin. (3) C.proc.civ., hotărârea de partaj este supusă *numai apelului*, ceea ce înseamnă că hotărârea care se pronunță în apel este definitivă, nefiind supusă recursului.

În lipsa unor dispoziții derogatorii sub acest aspect, *termenul de apel este cel de drept comun, deci de 30 de zile și curge de la comunicare*.

În cazul în care cererea de partaj este formulată *pe cale accesorie sau incidentală*, conform art. 994 alin. (3) C.proc.civ., hotărârea de partaj este *supusă acelorași căi de atac ca și hotărârea dată cererii principale*. Același este și termenul pentru exercitarea

[1] Cu toate acestea, s-a decis că pârâtul din partaj nu poate ataca cu apel sau recurs hotărârea prin care s-a respins cererea, deoarece nu are interes – Trib. jud. Argeș, dec. civ. nr. 954/1979, în R.R.D. nr. 5/1980, p. 60.

[2] Trib. mun. București, s. civ., dec. nr. 440/1990, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 467.

[3] Potrivit art. 66 alin. (2) din Legea nr. 71/2011, dispozițiile art. 680 C.civ. se aplică și partajului judiciar, atunci când cererea de chemare în judecată a fost introdusă după intrarea în vigoare a Codului civil.

căii de atac, chiar dacă se atacă numai soluția dată asupra partajului. De pildă, dacă partajul a fost solicitat accesoriu divorțului, hotărârea asupra partajului va fi supusă numai apelului în termenul de drept comun, adică 30 de zile de la comunicare [art. 483 alin. (2) coroborat cu art. 94 pct. 1 lit. a) C.proc.civ.][1], chiar dacă se atacă numai soluția dată asupra partajului[2].

O dispoziție importantă, aplicabilă în situațiile în care hotărârea pronunțată în pricina în care a fost formulat partajul pe cale accesorie sau incidentală ar fi supusă și recursului, este cuprinsă în art. 994 alin. (3) teza finală C.proc.civ. Potrivit acestui text, *aplicarea criteriilor partajului prevăzute la art. 987 C.proc.civ. nu poate fi cenzurată pe calea recursului.*

După rămânerea definitivă, hotărârea de partaj constituie *titlu executoriu* și poate fi pusă în executare, chiar dacă nu s-a cerut predarea efectivă a bunului ori instanța nu a dispus în mod expres această predare. Așadar, *nu este necesară introducerea unei cereri în revendicare* de către copărtașul căruia i s-a atribuit bunul împotriva copărtașului care îl deține și refuză să îl predea.

Executarea cu privire la predarea bunurilor împărțite poate fi cerută în *termenul de prescripție de 10 ani prevăzut de art. 705 C.proc.civ.*, indiferent dacă hotărârea de partaj se referă la bunuri mobile sau imobile. În conformitate cu prevederile art. 705 alin. (2) C.proc.civ., termenul de prescripție începe să curgă de la data la care hotărârea asupra partajului a rămas definitivă.

În schimb, dacă *părțile declară în mod expres că nu solicită predarea bunurilor* (ipoteză puțin probabilă în practică), hotărârea de partaj nu este susceptibilă de executare silită, astfel încât, în cazul în care predarea i-a fost refuzată de ceilalți coproprietari, pentru a intra în posesia bunurilor atribuite, partea interesată va trebui să exercite *acțiunea în revendicare*.

Secțiunea a 5-a. Ordonanța președințială

§1. Considerații generale

Procedura ordonanței președințiale este o procedură specială prin care se pot lua măsuri provizorii în cazuri grabnice, pentru păstrarea unui drept care s-ar păgubi prin întârziere, pentru prevenirea unei pagube iminente și care nu s-ar putea repara, precum și pentru înlăturarea piedicilor ce s-ar ivi cu prilejul unei executări[3].

[1] O excepție de la principiul *accesorium sequitur principale* este prevăzută în cazul în care divorțul este pronunțat pe baza acordului soților, când, deși hotărârea cu privire la divorț este definitivă, hotărârea asupra partajului este supusă căilor de atac prevăzute de lege [art. 930 alin. (3) C.proc.civ.].

[2] Dacă însă partajul este formulat pe cale incidentală în cadrul contestației la executare, hotărârea este supusă căilor de atac în condițiile dreptului comun, iar nu ale art. 650 alin. (3) C.proc.civ.

[3] Această procedură specială a fost introdusă în legislația noastră cu ocazia modificării Codului de procedură civilă din 1865 în anul 1900 (fostul art. 66 bis). Explicația denumirii ei este de ordin istoric. Procedura a fost preluată din dreptul francez, unde ordonanța se pronunța de președinte, pe baza unui referat scris asupra piedicilor întâlnite, întocmit de organul de executare sau chiar de partea interesată, care întâmpina dificultăți în executarea silită a dreptului său înscris în titlul executoriu. Tocmai de aceea, în literatura și în practica judiciară mai veche se folosea și denumirea de *„ordonanța de referée"*. Deși ordonanța nu mai era

Această procedură este reglementată de dispozițiile art. 996-1001 C.proc.civ.[1]

Ordonanța președințială trebuie deosebită de *încheierea dată în materie necontencioasă*, uneori chiar de președintele instanței (art. 537 C.proc.civ.), deoarece ordonanța președințială are întotdeauna caracter contencios, chiar și atunci când se dă fără citarea părților.

De asemenea, ordonanța președințială nu trebuie confundată cu unele *măsuri pe care le ia judecătorul, atunci când stabilește primul termen de judecată*, măsuri dispuse conform art. 203 alin. (1) C.proc.civ., și nici cu *ordonanța de plată*, aceasta din urmă fiind o procedură specială distinctă, cu un domeniu de aplicare și condiții de admisibilitate diferite.

§2. Condițiile (speciale) de admisibilitate

2.1. Precizări prealabile

Pe lângă condițiile (generale) ce trebuie să existe în cazul oricărei forme concrete ce intră în conținutul acțiunii civile, admisibilitatea ordonanței președințiale presupune și îndeplinirea anumitor condiții speciale, prevăzute de art. 996 alin. (1) C.proc.civ.

Potrivit acestui text de lege, instanța de judecată, stabilind că în favoarea reclamantului există aparența de drept, va putea să ordone măsuri provizorii în cazuri grabnice, pentru păstrarea unui drept care s-ar păgubi prin întârziere, pentru prevenirea unei pagube iminente și care nu s-ar putea repara, precum și pentru înlăturarea piedicilor ce s-ar ivi cu prilejul unei executări.

Aceste dispoziții legale stabilesc trei condiții speciale de admisibilitate a cererii de ordonanță președințială, și anume *urgența, caracterul provizoriu (vremelnic) al măsurii solicitate a se lua* pe această cale și *neprejudecarea fondului* prin măsura luată. Trebuie reținut că aceste condiții sunt cumulative, astfel încât neîndeplinirea uneia dintre ele face inadmisibilă cererea de ordonanță președințială.

2.2. Urgența

Prima condiție care justifică folosirea ordonanței președințiale este urgența. Aceasta este *apreciată de către instanță în concret, în raport de circumstanțele obiective ale cauzei*, criteriile subiective fiind, de regulă, irelevante[2].

un atribut exclusiv al președintelui instanței nici chiar în vechea reglementare, legiuitorul a păstrat terminologia tradițională și în reglementarea actuală, aceasta judecându-se de către instanța obișnuită.

[1] Pentru o cercetare monografică, a se vedea T. DÂRJAN, *Ordonanța președințială*, Ed. Universul Juridic, București, 2013.

[2] De exemplu, s-a decis că *urgența nu este justificată* în ipoteza în care se solicită reintegrarea în imobilul casă de locuit, deși, în prezent, reclamanta coproprietar al imobilului are unde să locuiască, iar din răspunsul la interogatoriu al acesteia se reține că îi este teamă de pârât, celălalt coproprietar, și nu a încercat să pătrundă în locuință din acest motiv – Jud. Caracal, sent. civ. nr. 2141 din 25 iulie 2014, portal.just.ro; suspendarea hotărârii adunării generale extraordinare a asociaților ulterior curgerii unui interval de 4 ani de la data adoptării sale – C.A. Ploiești, s. com., cont. adm. și fisc., dec. nr. 259 din 15 februarie 2010, www.jurisprudenta.org; demolarea unor construcții la 6 ani de la edificarea acestora – Trib. București, s. a III-a civ., dec. nr. 2145/1997, în M.M. PIVNICERU, C. MOLDOVAN, *Ordonanța președințială. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2006 (citat în continuare *Ordonanța președințială*), p. 7; reintegrarea reclamantei în locuința

Reluând dispozițiile similare ale art. 581 C.proc.civ. 1865, art. 996 alin. (1) C.proc.civ. enumeră *categoriile generale de situații caracterizate prin urgență*, și anume atunci când măsura solicitată este necesară pentru *păstrarea unui drept care s-ar păgubi prin întârziere*, pentru *prevenirea unei pagube iminente și care nu s-ar putea repara*, precum și pentru *înlăturarea piedicilor ce s-ar ivi cu prilejul unei executări*. Așa fiind, dacă va constata existența uneia dintre aceste trei situații și sunt îndeplinite și celelalte două condiții de admisibilitate, instanța va putea să încuviințeze ordonanța președințială.

Condiția urgenței nu trebuie confundată cu *celeritatea*. Celeritatea trebuie să caracterizeze orice proces civil, în acest sens art. 6 C.proc.civ. dispunând că orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în termen optim și previzibil. De asemenea, în anumite materii, legea prevede că judecata are loc de urgență și cu precădere [de exemplu, art. 508 alin. (1) C.proc.civ. – contestația în anulare, art. 716 alin. (3) C.proc.civ. – contestația la executare, art. 876 C.proc.civ. – contestația împotriva proiectului de distribuire], însă aceasta nu înseamnă că judecata va avea loc pe calea ordonanței președințiale.

Este necesar ca urgența să persiste *pe tot parcursul judecății, inclusiv în căile de atac*, nefiind suficient ca ea să existe la data introducerii cererii, dar să dispară ulterior acestui moment.

Instanța este obligată să arate împrejurările din care a tras concluzia că este îndeplinită această cerință. În anumite cazuri, *legea prezumă existența urgenței*, astfel încât instanța nu mai trebuie să verifice această condiție. Este cazul, de exemplu, în situația suspendării executării provizorii (art. 450 alin. final C.proc.civ.), în cea a luării, în timpul procedurii judiciare de divorț, a unor măsuri provizorii cu privire la stabilirea locuinței copiilor minori, la obligația de întreținere, la încasarea alocației de stat pentru copii și la folosirea locuinței familiei (art. 919 C.proc.civ.), în cazul în care este necesară înlăturarea piedicilor ce s-ar ivi în organizarea și desfășurarea arbitrajului, precum și pentru îndeplinirea altor atribuții ce revin instanței judecătorești în arbitraj (art. 547 C.proc.civ.), în cazul în care, pe durata imobilizării navei ca efect al aplicării unui sechestru asigurător, este necesară luarea de măsuri urgente pentru asigurarea traficului portuar și a siguranței civile (art. 967 C.proc.civ.).

2.3. Caracterul provizoriu (vremelnic)

A doua condiție de admisibilitate a ordonanței președințiale prevăzută de art. 996 alin. (1) C.proc.civ. este aceea ca *măsura ordonată de instanță să fie provizorie*.

Pe calea ordonanței președințiale nu pot fi luate măsuri definitive, care să rezolve în fond litigiul dintre părți, deoarece ordonanța președințială nu are ca scop stabilirea definitivă a drepturilor părților, ci numai luarea unor măsuri în cazuri urgente[1]. Sub

proprietatea pârâtului ulterior curgerii unui interval de 7 luni de la momentul alungării – C.A. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 1242/1999, în Juridica nr. 3/2000, p. 124-125; suspendarea unei noi licitații, în condițiile în care licitația nu a avut loc și nu există nici indicii cu privire la ținerea unei noi licitații până la soluționarea contestației privind licitația anterioară – C.A. București, s. a VI-a com., dec. nr. 1548/R din 26 octombrie 2007, în Sintact.

[1] Cu titlu de exemplu, menționăm că în practica judiciară au fost considerate *măsuri provizorii care pot fi luate pe calea ordonanței președințiale*: încuviințarea accesului asociatului la evidențele și registrele societății comerciale – C.A. Timișoara, s. com., dec. nr. 976 din 12 august 2009, portal.just.ro; obligarea A.N.I. la

acest aspect, precizăm că, în reglementarea anterioară, se decidea în mod constant că o *„obligație de a face"*[1] nu se poate dispune pe calea ordonanței președințiale[2]. Cu toate acestea, o excepție a fost recunoscută în jurisprudență pentru cazurile în care *prin obligația de a face se tindea la încetarea unor acte abuzive*, apreciindu-se că numai în felul acesta se păstrează caracterul provizoriu al măsurilor luate și nu se prejudecă fondul dreptului[3].

Vremelnicia măsurii dispuse pe cale de ordonanță președințială rezultă fie din natura acesteia, fie din cuprinsul hotărârii în care se arată durata ei, de exemplu, pe durata procesului de divorț.

În principiu, măsurile luate pe calea ordonanței președințiale sunt *limitate în timp până la rezolvarea în fond a litigiului*, chiar dacă în hotărârea pronunțată nu se face nicio mențiune în acest sens[4]. Sub acest aspect, art. 996 alin. (2) C.proc.civ. stabilește că, dacă hotărârea nu cuprinde nicio mențiune privind durata sa și nu s-au modificat împrejurările de fapt avute în vedere la momentul luării acestora, măsurile dispuse vor produce efecte până la soluționarea litigiului asupra fondului.

În fapt, este posibil ca măsurile luate pe calea ordonanței președințiale să rămână definitive, dacă partea împotriva căreia au fost luate, convingându-se de justețea lor, nu mai urmează calea dreptului comun. Această situație nu schimbă însă caracterul

înlăturarea temporară, până la soluționarea pe fond a acțiunii în contencios administrativ, a mențiunilor de pe site-ul oficial referitoare la starea de incompatibilitate a reclamantului – I.C.C.J., s. cont. adm. și fisc., dec. nr. 2462/2012, www.scj.ro; interzicerea provizorie a continuării lucrărilor la o construcție – Trib. Bacău, dec. civ. nr. 253 din 28 octombrie 2013, portal.just.ro; C.S.J., s. civ., dec. nr. 2327/1993, în Dreptul nr. 9/1994, p. 88. În schimb, ordonanța președințială a fost considerată *inadmisibilă* atunci când pe această cale s-a cerut: desființarea lucrărilor deja efectuate (Trib. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 1815/1997; C.A. București, s. a IV-a, dec. nr. 1953/2000, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 856), deoarece, în acest caz, măsura dispusă ar avea un caracter definitiv. De asemenea, s-a decis că interpretarea clauzelor unui contract excede cadrului procesual limitat al unei cereri de ordonanță președințială, deoarece prejudecă fondul cauzei – C.A. Târgu-Mureș, dec. civ. nr. 178/R din 28 februarie 2008, portal.just.ro. La fel și cererea de instituire a unui drept de retenție – C.A. Cluj, s. civ., de mun. și asig. soc., min. și fam., dec. nr. 1966 din 1 iunie 2011, portal.just.ro.

[1] Ne mulțumim doar să atragem atenția că în practică, uneori, sintagma „obligație de a face" este folosită în mod necorespunzător, având în vedere că, în dreptul civil, prin „obligație de a face" se desemnează obligația care are ca obiect orice prestație pozitivă, mai puțin îndatorirea de a transmite sau constitui un drept real. A se vedea, spre exemplu, G. Boroi, C.A. Anghelescu, *Curs de drept civil 2012*, p. 68.

[2] De principiu, cererile de evacuare, nejustificând urgența și implicând prejudecarea fondului, nu pot fi soluționate în cadrul procedurii speciale a ordonanței președințiale – C.A. Pitești, dec. civ. nr. 462/1998, *apud* V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 424, nota 3.

[3] Obligația de a face nu poate fi dispusă prin ordonanță președințială decât în cazurile în care se tinde la încetarea unor acte abuzive, deoarece numai în felul acesta se păstrează caracterul vremelnic al măsurilor luate. Dar, în cauză, reclamanta nu a demonstrat că pârâta Direcția Silvică S. a dispus sistarea lucrărilor de exploatare abuziv și fără titlu. Din contră, pârâta a dispus sistarea lucrărilor de exploatare de pe suprafața de 192.468 ha teren cu vegetație forestieră, ce face obiectul cererii de retrocedare formulate de Fondul Bisericesc la Comisia Județeană și înregistrată la data de 27 iulie 2005, în baza sentinței civile nr. 83 din 7 februarie 2006 a Tribunalului Suceava, prin care a fost admisă cererea de ordonanță președințială formulată de Fondul Bisericesc în contradictoriu cu Direcția Silvică S. – C.A. Suceava, dec. civ. nr. 277 din 25 mai 2006, portal.just.ro.

[4] În literatura de specialitate (M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2013*, vol. II, p. 752) s-a arătat, în mod întemeiat, că împrejurarea că măsurile dispuse pe cale de ordonanță președințială vor produce efecte până la soluționarea litigiului asupra fondului nu înseamnă că trebuie să existe un proces asupra fondului în paralel cu ordonanța președințială. Această sintagmă trebuie înțeleasă în sensul că determină *limita maximă a duratei măsurilor dispuse în procedura ordonanței președințiale*.

provizoriu al ordonanței președințiale, în sensul că există posibilitatea discutării fondului dreptului în instanța de drept comun, deci ordonanța își va produce efectele până la pronunțarea unei hotărâri pe fond[1].

2.4. Neprejudecarea fondului

Cea de-a treia condiție de admisibilitate a ordonanței președințiale este ca *măsura luată să nu prejudece fondul dreptului*. Această cerință decurge atât din condiția referitoare la caracterul provizoriu al măsurii ce urmează a fi dispusă, cât și din prevederea legală conform căreia ordonanța va putea fi dată chiar și atunci când există judecată asupra fondului[2]. În acest sens, art. 996 alin. (1) C.proc.civ. prevede că instanța va stabili dacă în favoarea reclamantului există aparența de drept; de asemenea, alin. (5) al art. 996 C.proc.civ. dispune că, pe cale de ordonanță președințială, nu pot fi dispuse măsuri care să rezolve litigiul în fond și nici măsuri a căror executare nu ar mai face posibilă restabilirea situației de fapt. Așadar, atunci când rezolvă o cerere de ordonanță președințială, instanța nu are de cercetat fondul dreptului discutat între părți, dar, pentru ca soluția să nu fie arbitrară, va cerceta aparența acestui drept[3]. În alte cuvinte, așa cum se arată constant în literatura de specialitate, judecătorul face *un examen sumar al cauzei, legea dându-i dreptul doar să „pipăie fondul", pentru a vedea de partea cui este aparența dreptului*. Împrejurarea că dreptul subiectiv este litigios nu împiedică pronunțarea ordonanței președințiale, întrucât aparența de drept este suficientă pentru ca instanța să ordone o măsură urgentă și provizorie, urmând ca problema existenței sau inexistenței dreptului subiectiv să se rezolve pe calea procedurii de drept comun, în cadrul unei judecăți care vizează fondul[4].

[1] G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 815; V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 416.

[2] Pe de altă parte, subliniem că simpla existență a litigiului pe fond nu deschide în mod automat calea ordonanței președințiale pentru luarea unor măsuri provizorii, dacă nu sunt îndeplinite și celelalte condiții de admisibilitate prevăzute de art. 996 alin. (1) C.proc.civ.

[3] Spre deosebire de acțiunile de drept comun, ordonanța președințială *nu presupune dovedirea de către reclamant a temeiniciei pretenției formulate*, aparența de drept în favoarea unei persoane fiind o chestiune relativă, care nu poate fi stabilită în abstract, ci doar prin raportare la persoana căreia i se opune dreptul în cadrul unui raport juridic. Totodată, aparența de drept este în favoarea reclamantului dacă poziția acestuia, în cadrul raportului juridic pe care se grefează ordonanța președințială, este preferabilă din punct de vedere legal, în condițiile unei sumare caracterizări și analize a situației de fapt. În speță, această condiție nu este îndeplinită, reclamanta nedovedind aparența unui drept de folosință cu privire la spațiul în litigiu, întrucât convenția dintre părți cu privire la folosința acestuia a fost reziliată unilateral de pârâtă prin decizia din 17 aprilie 2013. Instanța nu este învestită cu analizarea aspectelor de fond sau de formă cu privire la valabilitatea sau nu a deciziei menționate. Din probele administrate în cauză și situația de fapt redată mai sus se reține că rezilierea contractului s-a efectuat conform clauzelor contractuale, din cauza neplății la scadență a unor facturi fiscale de către reclamantă, fapt necontestat de aceasta. Pe calea ordonanței președințiale nu se poate stabili dacă măsura debranșării de la energie electrică a fost legală sau nu. În aparență, această debranșare a fost determinată de atitudinea reclamantei, care a refuzat să evacueze punctul de lucru, deși nu mai deținea un drept de folosință asupra spațiului. Prin urmare, în favoarea reclamantei nu există aparența unei situații juridice legale, care ar putea să justifice interesul legitim de a obliga pârâta la realimentarea cu energie electrică până la soluționarea litigiului pe calea acțiunii de drept comun – Jud. Sectorului 1 București, sent. civ. nr. 19538 din 10 octombrie 2013, portal.just.ro.

[4] C.A. București, s. a IX-a civ. și propr. int., confl. de mun. și asig. soc., dec. nr. 91/R din 13 ianuarie 2012, portal.just.ro.

Astfel, dacă dreptul reclamantului decurge dintr-un titlu sau dacă pârâtul opune pretențiilor reclamantului un titlu, instanța, fără a cerceta în fond valabilitatea actului, va examina *validitatea formală a acestuia, eficacitatea sau inopozabilitatea lui*[1]. Însă eventualele apărări de fond pot fi valorificate numai pe calea dreptului comun. Spre exemplu, într-o speță mai veche, s-a respins ca inadmisibilă apărarea de fond formulată de apelantul-pârât, prin care acesta solicita să se constate simulația actului invocat de reclamant, cu motivarea că o astfel de apărare putea fi valorificată numai pe calea dreptului comun, iar nu și în cadrul ordonanței președințiale, cu atât mai mult cu cât reclamantul tăgăduia înscrisul sub semnătură privată pe care pârâtul își întemeia apărarea[2].

§3. Sesizarea instanței

3.1. Instanța competentă

Potrivit art. 997 C.proc.civ., cererea de ordonanță președințială se va introduce la instanța competentă să se pronunțe în primă instanță asupra fondului dreptului.

Așadar, în materia ordonanței președințiale, *competența materială* se determină prin raportare la dispozițiile corespunzătoare în ceea ce privește *cererea pe fondul dreptului*, aceeași fiind soluția și în cazul *competenței teritoriale*, textul de lege menționat făcând o aplicare a principiului *accesorium sequitur principale*.

Același principiu este incident și în ceea ce privește *competența generală*, astfel încât instanțele judecătorești nu vor fi competente să soluționeze, pe calea sumară a ordonanței președințiale, litigii care nici în fond nu sunt în competența lor.

Dacă există un litigiu pe fond *pendente*, cererea de ordonanță președințială se va îndrepta la instanța sesizată cu judecarea litigiului respectiv, potrivit art. 123 C.proc.civ.[3] Această soluție, admisă în literatura de specialitate și corespunzător reglementării anterioare[4], prezintă interes în cazul eventualei competențe teritoriale alternative.

Față de dispozițiile art. 997 C.proc.civ., care fac vorbire de instanța competentă să se pronunțe în primă instanță asupra fondului dreptului, în cazul în care litigiul pe fond se află în apel sau în rejudecare în fond după casarea cu reținere, cererea de ordo-

[1] În speța dedusă judecății, este evident că aparența dreptului este în favoarea pârâtului, instanța reținând că imobilul casă de locuit în care solicită reclamanta să fie reintegrată, precum și terenul aferent casei de locuit au făcut obiectul unui litigiu în revendicare, desfășurat între aceleași părți, în urma căruia a fost tranșată în mod irevocabil situația juridică a acestor bunuri, respectiv a fost admisă acțiunea în revendicare formulată de pârâtul din prezenta cauză împotriva reclamantei din prezenta cauză. Hotărârea judecătorească respectivă a fost pusă în executare silită la data de 3 noiembrie 2008, acesta fiind, probabil, momentul la care se referă reclamanta când invocă alungarea sa din locuință – Jud. Târgu Cărbunești, sent. civ. nr. 357 din 25 februarie 2014, portal.just.ro.

[2] G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 815-816.

[3] În același sens, D.M. Gavriș, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 579. Până la o eventuală soluție judecătorească, care să constate, în dosarul de fond, o altă competență, ea nu poate rezulta decât din cererea înregistrată pe rolul său, nefiind în căderea instanței competente să judece cererea de ordonanță președințială, ca cerere incidentală, să stabilească instanța competentă să se pronunțe asupra fondului și, implicit, instanța competentă să judece cererea de ordonanță președințială – C.A. Alba-Iulia, s. com., dec. civ. nr. 705 din 9 octombrie 2009, portal.just.ro.

[4] A se vedea: G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 816; V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 419.

nanță președințială se va îndrepta la *instanța competentă să se pronunțe în primă instanță asupra fondului dreptului*, iar nu la instanța superioară, chiar dacă aceasta este o instanță de fond[1].

3.2. Cererea de ordonanță președințială

Legea nu arată ce elemente trebuie să cuprindă cererea de sesizare a instanței în procedura ordonanței președințiale, astfel încât în această privință urmează a se aplica *dreptul comun*, respectiv dispozițiile art. 148-151 și art. 194 C.proc.civ.

Dat fiind caracterul sumar al procedurii, cererea de ordonanță președințială nu trebuie să cuprindă toate elementele necesare cererii de chemare în judecată, ci este suficient să indice numele de familie și prenumele, domiciliul sau reședința ori, după caz, denumirea și sediul părților, măsura care se solicită a fi ordonată, justificarea urgenței acestei măsuri, probele invocate și semnătura.

Cererea de ordonanță președințială este supusă, *în principiu, procedurii verificării și regularizării prevăzute de art. 200 C.proc.civ.*, întrucât normele speciale, pentru aspectele pe care nu le reglementează, se completează cu cele generale. Însă în această materie trebuie avut în vedere, sub acest aspect, caracterul sumar al procedurii, rezultat din urgența care caracterizează ordonanța președințială. În plus, trebuie ținut cont că, în caz de urgență deosebită, ordonanța va putea fi dată chiar în aceeași zi, situație în care este evident că nu se va mai putea pune problema parcurgerii procedurii regularizării cererii.

Cererile formulate pe cale de ordonanță președințială sunt supuse taxei judiciare de timbru, după cum urmează: când sunt neevaluabile în bani, se taxează cu 20 lei; când cererea este evaluabilă în bani, aceasta se taxează cu 50 lei, dacă valoarea ei nu depășește 2.000 lei, și cu 200 lei, dacă valoarea ei depășește 2.000 lei [art. 6 alin. (4) din O.U.G. nr. 80/2013].

§4. Procedura de judecată

Judecata cererii de ordonanță președințială se face după regulile înscrise în Cartea a II-a a codului, cu privire la procedura contencioasă, existând însă o serie de *aspecte particulare* determinate de specificul acestei proceduri speciale, în mod particular de caracterul urgent al măsurii ce se solicită a se lua pe această cale.

Dat fiind caracterul urgent al măsurii solicitate, apreciem că procedura ordonanței președințiale *exclude aplicarea art. 201 alin. (1)-(4) C.proc.civ. referitoare la etapa scrisă*[2]. Așa fiind, în cadrul acestei proceduri, copii de pe cererea de chemare în judecată

[1] În reglementarea anterioară, art. 581 alin. (2) C.proc.civ. 1865 dispunea că „cererea de ordonanță președințială se va introduce la instanța competentă să se pronunțe asupra fondului dreptului". În lumina acestui text, se admitea că, având în vedere că, după reintroducerea apelului, existau două instanțe de fond (prima instanță și instanța de apel), cererea de ordonanță președințială se introducea la instanța de apel, dacă litigiul pe fond era *pendente* în fața acestei instanțe. A se vedea și G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 816; V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 419.

[2] A se vedea, în același sens: D.M. Gavriș, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 580; M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2013*, vol. II, p. 759. În sens contrar, L.A. Viorel, A.C. Stămătoiu, *Ordonanța președințială în noul Cod de procedură civilă. Elemente de continuitate și de noutate. Propuneri* de lege ferenda, în R.R.D.P. nr. 2/2013, p. 169.

și de pe înscrisurile anexate de reclamant i se vor comunica pârâtului odată cu citația pentru primul termen de judecată, citație prin care i se va pune în vedere că poate depune întâmpinare. În ceea ce privește *primul termen de judecată*, urmează ca acesta să se stabilească ținând cont de caracterul urgent al măsurii care se solicită a fi luată, instanța putând scurta termenul ce se va lăsa pârâtului de la comunicarea cererii de chemare în judecată până la primul termen de judecată, în vederea formulării apărărilor [art. 201 alin. (5) C.proc.civ.].

Potrivit art. 998 alin. (1) C.proc.civ., *întâmpinarea nu este obligatorie*, astfel încât pârâtul va putea invoca excepțiile de procedură relative și va putea propune probele la primul termen de judecată la care este legal citat.

Legea permite ca *judecarea* cererii *să se facă și fără citarea părților*. Cu toate acestea, dispozițiile art. 998 alin. (2) C.proc.civ. nu permit îndepărtarea de la regula de drept comun *decât în caz de urgență deosebită*, care urmează a fi apreciată de instanță în situația concretă. Dacă instanța apreciază că nu este cazul să dispună citarea, nu se va mai proceda la comunicarea cererii de ordonanță președințială către pârât, însă, pentru a respecta principiul egalității, instanța se va pronunța asupra măsurii solicitate pe baza cererii și actelor depuse, fără concluziile părților [art. 998 alin. (2) teza a II-a C.proc.civ.].

În cazurile în care ordonanța se soluționează *cu citarea părților*, acestea vor fi citate conform normelor privind citarea în procesele urgente. Așa fiind, nu este necesar să se respecte termenul de 5 zile prevăzut de art. 159 C.proc.civ., însuși textul respectiv dând dreptul instanței să scurteze, la apreciere, termenul de înmânare a citației. Mai mult, având în vedere că legea permite ca ordonanța să se dea chiar în aceeași zi, citarea se poate face chiar în ziua fixată pentru judecată. Așa cum am arătat, copii de pe cerere și de pe înscrisurile anexate de reclamant i se vor comunica pârâtului odată cu citația pentru primul termen de judecată, urmând ca instanța să aprecieze în ce măsură pârâtul și-ar putea pregăti apărarea.

Judecata ordonanței președințiale se face *de urgență și cu precădere*.

Din împrejurarea că pe calea ordonanței președințiale nu se rezolvă fondul, se consideră că, în cazul unei astfel de proceduri, *nu este admisibilă chemarea în garanție*, dar că *s-ar putea formula o cerere de intervenție voluntară*. Desigur că intervenientul voluntar nu ar putea să obțină decât luarea unor măsuri urgente și provizorii, iar nu valorificarea definitivă a dreptului său.

Și în privința *probelor*, legea instituie anumite derogări care țin de specificul ordonanței președințiale. Astfel, art. 998 alin. (3) C.proc.civ. prevede că *nu sunt admisibile probe a căror administrare necesită un timp îndelungat*.

De asemenea, *dispozițiile privind cercetarea procesului nu sunt aplicabile*.

Așadar, întrucât este chemată să ordone măsuri urgente și provizorii, fără prejudecarea fondului, instanța nu va încuviința administrarea unor probe care ar tergiversa judecata. Pe de altă parte, așa cum s-a subliniat[1], aceasta nu înseamnă că reclamantul este scutit de a face dovada pretențiilor afirmate, instanța fiind chiar obligată să primească o probă pe care ar putea să o administreze cu ușurință, fără a întârzia judecata,

[1] G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 817; V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 420.

probă necesară pentru a cunoaşte aparenţa dreptului. Se poate încuviinţa chiar şi o cercetare la faţa locului, însă aceasta se poate efectua şi fără citarea părţilor.

Instanţa rezolvă cererea printr-o hotărâre, care poartă denumirea de *ordonanţă*. Potrivit art. 998 alin. (4) C.proc.civ., pronunţarea se poate amâna cu cel mult 24 de ore, iar motivarea ordonanţei se face în cel mult 48 de ore de la pronunţare.

Ordonanţa este *executorie de drept*, iar instanţa va putea hotărî, la cererea reclamantului, ca executarea să se facă fără somaţie sau fără trecerea unui termen, ipoteză în care trebuie să facă o menţiune corespunzătoare în dispozitivul ordonanţei.

În privinţa *căilor de atac* ce pot fi exercitate împotriva ordonanţei, art. 999 C.proc.civ. stabileşte o serie de derogări.

Astfel, cu excepţia cazului în care prin legi speciale se prevede altfel, ordonanţa este supusă *numai apelului în termen de 5 zile de la pronunţare*, dacă s-a dat cu citarea părţilor, şi *de la comunicare*, dacă s-a dat fără citarea lor.

Apelul se judecă *de urgenţă şi cu precădere, cu citarea părţilor*, chiar dacă înaintea primei instanţe judecata a avut loc fără citarea părţilor. Instanţa de apel *poate suspenda executarea* până la judecarea apelului, dar numai cu plata unei cauţiuni al cărei cuantum se va stabili de către aceasta. Pronunţarea hotărârii date în apel se poate amâna cu cel mult 24 de ore, iar motivarea acesteia se face în cel mult 48 de ore de la pronunţare [art. 999 alin. (1)-(3) C.proc.civ.].

În toate cazurile în care *competenţa de primă instanţă aparţine curţii de apel*, calea de atac este *recursul*, dispoziţiile alin. (1)-(3) ale art. 999 C.proc.civ. aplicându-se în mod corespunzător [art. 999 alin. (3^1) C.proc.civ., introdus prin Legea nr. 138/2014[1]]. Astfel, termenul de recurs este de 5 zile de la pronunţare, dacă s-a dat cu citarea părţilor, şi de la comunicare, dacă s-a dat fără citarea lor; instanţa de recurs are posibilitatea de a suspenda executarea ordonanţei până la judecarea recursului, cu plata unei cauţiuni; recursul se judecă de urgenţă şi cu precădere, cu citarea părţilor; pronunţarea se poate amâna cu cel mult 24 de ore, iar motivarea deciziei pronunţate asupra recursului se va face în cel mult 48 de ore de la pronunţare.

Articolul 999 alin. (4) C.proc.civ. prevede că împotriva executării ordonanţei preşedinţiale se poate face *contestaţie la executare*.

În condiţiile prevăzute de art. 503 şi urm. C.proc.civ., împotriva ordonanţei preşedinţiale se poate face şi *contestaţie în anulare*[2]. În ceea ce priveşte *revizuirea*, în principiu, această cale de atac este inadmisibilă, deoarece ea are ca obiect numai hotărârile pronunţate asupra fondului sau care evocă fondul, iar prin procedura ordonanţei preşedinţiale se ia o măsură provizorie, fără a prejudeca fondul. Cu toate acestea, apreciem că inadmisibilitatea revizuirii vizează motivele tipice de revizuire, calea de retractare fiind totuşi admisibilă dacă s-ar invoca motivele de revizuire prevăzute la art. 509 alin. (1) pct. 3, dar numai în ipoteza judecătorului, pct. 4 şi pct. 7-10 C.proc.civ., pentru care legea prevede că sunt supuse revizuirii şi hotărârile care nu evocă fondul. O precizare se impune cu privire la revizuirea pentru *hotărâri definitive potrivnice*. Pentru acest motiv, revizuirea este admisibilă numai în măsura în care, la data la care s-a pronunţat a doua hotărâre de ordonanţă preşedinţială, situaţia de fapt avută în vedere la darea celei dintâi era neschimbată, soluţie care rezultă din dispoziţiile art. 1001 alin. (1) C.proc.civ.[1]

Ordonanţa preşedinţială este o veritabilă hotărâre judecătorească, însă prezintă o importantă particularitate referitoare la instituţia *autorităţii de lucru judecat*.

Dat fiind caracterul de măsură provizorie, ea poate fi revocată sau schimbată printr-o altă ordonanţă preşedinţială, dacă *împrejurările de fapt care au justificat pronunţarea primei ordonanţe s-au modificat*. Dacă însă situaţia de fapt a rămas neschimbată – *rebus sic stantibus* –, atunci ordonanţa are autoritate de lucru judecat faţă de noua cerere de ordonanţă preşedinţială prin care se solicită luarea aceleiaşi măsuri sau încetarea ori modificarea ei [art. 1001 alin. (1) C.proc.civ.].

În ceea ce priveşte *raportul dintre ordonanţa preşedinţială şi hotărârea pe fond*, art. 1001 alin. (2) C.proc.civ. prevede că ordonanţa nu are autoritate de lucru judecat asupra cererii privind fondul dreptului. Soluţia este justificată de caracterul provizoriu al măsurii luate pe calea ordonanţei, precum şi de caracteristica acesteia de a nu prejudeca fondul. În consecinţă, ordonanţa preşedinţială nu are autoritate de lucru judecat faţă de procesul de fond în curs de judecată sau angajat ulterior între părţi. În schimb, hotărârea dată asupra fondului dreptului are autoritate de lucru judecat asupra unei cereri ulterioare de ordonanţă preşedinţială [art. 1001 alin. (3) C.proc.civ.].

---

[1] Raţiunea introducerii acestui text legal are la bază argumentul că, potrivit competenţei sale materiale instituite de art. 97 C.proc.civ., Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie nu judecă apeluri – G. Boroi, D.N. Theohari, *Sinteza...*, p. XLIX-L.

[2] Pentru o opinie singulară în sensul că, dat fiind că actualul Cod de procedură civilă conţine o prevedere restrictivă, potrivit căreia „ordonanţa este supusă numai apelului (...)", rezultă că legiuitorul a urmărit excluderea ordonanţei preşedinţiale de la exerciţiul tuturor căilor extraordinare de atac, a se vedea L.A. Viorel, A.C. Stămătoiu, *Ordonanţa preşedinţială în noul Cod de procedură civilă. Elemente de continuitate şi de noutate. Propuneri* de lege ferenda, în R.R.D.P. nr. 2/2013, p. 182. Această interpretare a prevederilor art. 999 alin. (1) C.proc.civ. nu este la adăpost de critică, întrucât, cel puţin în privinţa contestaţiei în anulare, este contrară dispoziţiilor art. 503 alin. (1) C.proc.civ., care, în ceea ce priveşte obiectului acestei căi extraordinare de atac, fac vorbire de hotărâri definitive. Or, în sensul legii, sunt definitive şi hotărârile date în apel, fără drept de recurs [art. 634 alin. (1) pct. 4 C.proc.civ.]. În plus, art. 503 alin. (3) C.proc.civ. prevede în mod expres că sunt supuse contestaţiei în anulare speciale hotărârile instanţelor de apel care, potrivit legii, nu pot fi atacate cu recurs. În realitate, sensul dispoziţiilor art. 999 alin. (1) C.proc.civ., ca de altfel al tuturor dispoziţiilor similare din alte materii în care legea prevede că hotărârea primei instanţe este supusă numai apelului, este acela de a suprima recursul, calea extraordinară de atac de *reformare*, iar nu de a suprima toate căile de atac extraordinare.

În sensul că, în materie de ordonanţă preşedinţială, împotriva deciziei din apel poate fi exercitată doar contestaţia în anulare de drept comun, în condiţiile art. 503 alin. (1) C.proc.civ., a se vedea D.M. Gavriş, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 584. În ceea ce ne priveşte, pentru motivele pe care le-am expus anterior, apreciem că nu poate fi exclusă nici posibilitatea exercitării contestaţiei în anulare speciale împotriva deciziei pronunţate în apel în această materie.

[1] În acelaşi sens, a se vedea D.M. Gavriş, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 584. În sensul că ordonanţa preşedinţială nu este susceptibilă în nicio situaţie de revizuire, nici dacă se invocă contrarietatea de hotărâri, a se vedea C.C. Dinu, *Proceduri speciale*, p. 177.

Admisibilitatea revizuirii pentru contrarietate de hotărâri în materia ordonanţei preşedinţiale era acceptată de doctrină şi sub imperiul reglementării anterioare. A se vedea: G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat şi adnotat 1994*, p. 818; V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 421. De asemenea, şi în jurisprudenţă s-a decis că, „deşi este vorba de hotărâri definitive potrivnice în materie de ordonanţă preşedinţială, dispunându-se deci măsuri provizorii (...), nu se poate aprecia că astfel de hotărâri ar fi excluse de la procedura revizuirii în condiţiile art. 322 pct. 7 C.proc.civ. 1865 [actualul art. 509 alin. (1) pct. 8 C.proc.civ. – *n.n.*]. Atâta timp cât situaţia faptică avută în vedere la pronunţarea celor două hotărâri, în cauze având acelaşi obiect şi aceleaşi părţi, a rămas neschimbată, se poate ajunge şi în materia ordonanţei preşedinţiale la pronunţarea unor hotărâri definitive potrivnice (...)" – C.A. Cluj, s. civ., dec. nr. 67/RR/2012, în R.R.D.J. nr. 1/2013, cu *Comentariu* de A. Cîmpean, p. 27-35.

În fine, în legătură cu judecarea cererii de ordonanță președințială, trebuie menționat că este posibilă *transformarea ei într-o cerere de drept comun*, dacă reclamantul solicită expres aceasta.

Sub acest aspect, art. 1000 C.proc.civ. dispune că reclamantul poate solicita transformarea cererii de ordonanță președințială în cerere de drept comun *până la închiderea dezbaterilor la prima instanță*, situație despre care pârâtul va fi încunoștințat și citat în mod expres cu această mențiune. Așadar, într-o astfel de ipoteză, pârâtul, chiar dacă era legal citat în cererea de ordonanță președințială, trebuie încunoștințat în mod expres despre transformarea intervenită, deci, dacă nu este prezent, urmează a fi citat expres cu această mențiune. Soluția se justifică pe considerentul că se va pronunța o hotărâre pe fondul dreptului, acesta din urmă nemaiputând fi pus ulterior în discuție, deoarece va exista autoritate de lucru judecat. Apreciem că, în acest caz, urmează ca pârâtului să i se comunice cererea de chemare în judecată cu respectarea dispozițiilor art. 201 alin. (1) C.proc.civ., astfel încât acesta să aibă la dispoziție un termen de cel puțin 25 de zile de la comunicarea cererii de chemare în judecată (transformate) pentru a depune întâmpinare. De asemenea, întâmpinarea se va comunica reclamantului.

§5. Sfera de aplicare a ordonanței președințiale

5.1. Precizări introductive

Dacă sunt îndeplinite condițiile speciale de admisibilitate, în principiu, se poate recurge la procedura ordonanței președințiale în legătură cu orice litigiu[1] și indiferent dacă instanța este sau nu sesizată asupra fondului. De altfel, așa cum am arătat, art. 996 alin. (4) C.proc.civ. prevede că *ordonanța va putea fi dată chiar și atunci când este în curs judecata asupra fondului*, ceea ce înseamnă că din litigiul privind fondul se poate desprinde o problemă urgentă, ce urmează să fie rezolvată provizoriu, până când părțile ajung să se judece în fond.

În practica judiciară se recurge relativ frecvent la ordonanța președințială, datorită avantajelor pe care această procedură specială le prezintă. Vom prezenta, în continuare, principalele materii în care ordonanța președințială își găsește aplicare.

[1] Trebuie reținut însă că, dacă pentru luarea unei anumite măsuri urgente legea prevede o altă procedură specială, atunci pentru luarea acesteia nu se poate recurge la ordonanța președințială. A se vedea, în același sens: I. DELEANU, V. MITEA, S. DELEANU, *Noul Cod de procedură civilă. Comentarii pe articole. Vol. II. Art. 622-1133*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 432; D. ZECA, *Ordonanța președințială*, Ed. Hamangiu, București, 2009, p. 177, notă la sent. civ. nr. 7045/2006 a Jud. Sector 4 București. Astfel, pe calea ordonanței președințiale *nu se poate dispune: înființarea sechestrului asigurător; deblocarea conturilor reclamantului asupra cărora a fost înființată poprirea conturilor* de către executorul judecătoresc, la solicitarea pârâtului creditor (poprirea este un act de executare care poate fi desființat doar prin contestația la executare) – Jud. Băilești, sent. civ. nr. 999 din 15 martie 2013, portal.just.ro; *suspendarea executării unui act administrativ* cu privire la care, prin dispozițiile art. 14 și art. 15 din Legea nr. 554/2004, a fost reglementată o procedură specială – I.C.C.J., s. cont. adm. și fisc., dec. nr. 1623/2007, www.scj.ro. A se vedea și Trib. Gorj, sent. civ. nr. 3007 din 5 aprilie 2013; C.A. Cluj, s. a II-a civ., cont. adm. și fisc., dec. nr. 3456 din 3 mai 2012, portal.just.ro.

5.2. În materie de minori și de familie

Articolul 919 C.proc.civ. din materia divorțului face trimitere la procedura ordonanței președințiale, prevăzând că, pe tot timpul procesului, instanța poate lua măsuri provizorii *cu privire la stabilirea locuinței copiilor minori, la obligația de întreținere, la încasarea alocației de stat pentru copii și la folosirea locuinței familiei*. Așa cum am arătat, în aceste cazuri, *existența urgenței este prezumată* chiar de lege, astfel încât partea nu trebuie să mai facă dovada ei.

De asemenea, art. 100 alin. (3) din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată, prevede că, în situația în care reprezentanții persoanelor juridice, precum și persoanele fizice care au în îngrijire sau asigură protecția unui copil refuză sau împiedică în orice mod efectuarea verificărilor de către reprezentanții direcției generale de asistență socială și protecția copilului, iar aceștia stabilesc că există motive temeinice care să susțină existența unei situații de pericol iminent pentru copil, datorată abuzului și neglijării, direcția generală de asistență socială și protecția copilului sesizează instanța judecătorească, solicitând emiterea unei *ordonanțe președințiale de plasare a copilului în regim de urgență* la o persoană, la o familie, la un asistent maternal sau într-un serviciu de tip rezidențial, licențiat în condițiile legii. Ordonanța președințială de plasare a copilului în regim de urgență se dă în aceeași zi, instanța pronunțându-se asupra măsurii solicitate pe baza cererii și actelor depuse, fără concluziile părților [art. 134 alin. (5) din Legea nr. 272/2004].

Independent de aceste texte de lege, în măsura în care sunt îndeplinite condițiile de admisibilitate, ordonanța președințială poate fi folosită și pentru solicitarea altor măsuri provizorii. Cu titlu de exemplu, arătăm că în practica judiciară, în materie de minori și familie, au fost dispuse, prin ordonanță președințială, *reintegrarea soțului alungat, eventual și a copiilor, în locuința comună*[1], *restituirea bunurilor proprii de strictă necesitate*[2], *inventarierea bunurilor comune, împărțirea provizorie a folosinței*

[1] În cazul în care un soț a fost izgonit fără drept din locuința comună, cererea de reintegrare prezintă urgență, deoarece orice întârziere în luarea măsurii solicitate s-ar reflecta negativ asupra dreptului pe care îl are de a folosi acel spațiu locativ și bunurile ce se află în el. Faptul că soții mai au un imobil în proprietate personală, în care reclamantul ar putea locui, nu este de natură să justifice respingerea cererii de reintegrare, cu atât mai mult cu cât instanța, procedând astfel, ar pronunța implicit o separare de domicilii și ar antama fondul pricinii, în condițiile în care soții s-ar afla în proces de divorț – Trib. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 1329/1991; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 450/1981, în C.D. 1981, p. 243, *apud* G. BOROI, O. SPINEANU-MATEI, *Codul adnotat 2011*, p. 855. Se justifică cererea reclamantului, care, deși în divorț cu soția sa, solicită reintegrarea în spațiul ce constituie domiciliul comun al soților, pe cale de ordonanță președințială. Urgența măsurii prevăzute de dispozițiile art. 581 C.proc.civ. 1865 (actualul art. 996 C.proc.civ. – *n.n.*) constă în aceea că reclamantul nu are o altă locuință, măsura vremelnică de reintegrare în spațiu fiind necesară până la soluționarea acțiunii de divorț – C.A. Bacău, dec. civ. nr. 1003 din 4 octombrie 1995, *apud* M.M. PIVNICERU, C. MOLDOVAN, *Ordonanța președințială*, p. 26.

Menționăm că, atunci când reintegrarea victimei și, după caz, a copiilor în locuința familiei este dispusă ca urmare a constatării unui act de violență asupra acestora din partea unui alt membru de familie, act de violență care le-a pus în pericol viața, integritatea fizică sau psihică ori libertatea, măsura poate fi luată printr-o *hotărâre de emitere a unui ordin de protecție*, în condițiile art. 23 și urm. din Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie, republicată (M. Of. nr. 205 din 24 martie 2014).

[2] Posibilitatea de a folosi calea ordonanței președințiale este condiționată de urgența măsurii solicitate și de neprejudecarea fondului. În materie de bunuri mobile se poate solicita, pe această cale, numai restituirea celor de uz personal, de strictă necesitate. Restituirea altor bunuri, care nu au acest caracter, nu poate

locuinței comune, stabilirea unui program provizoriu de vizitare a minorului până la definitivarea procesului privind stabilirea locuinței minorului[1] sau a procesului de divorț al părinților[2] etc.

În jurisprudență s-a admis că pe calea ordonanței președințiale este posibilă și *evacuarea provizorie* a soțului turbulent din locuința comună[3] sau a pârâților, membri de familie ai reclamanților[4]. Apreciem că soluția ar trebui reconsiderată parțial, față de dispozițiile art. 23-35 din Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie, republicată, care reglementează cazurile în care se poate emite *ordinul de protecție*, printre care se numără și evacuarea temporară din locuința familiei a membrului de familie care printr-un act de violență pune în pericol viața, integritatea fizică sau psihică ori libertatea altui membru al familiei, indiferent dacă cel evacuat este titularul dreptului de proprietate. Având în vedere că, prin dispozițiile menționate, sunt instituite *reguli speciale* privind procedura de judecată și de emitere a unei hotărâri judecătorești conținând ordinul de protecție, pentru *ipotezele vizate de acestea nu mai poate fi urmată procedura ordonanței președințiale*.

5.3. În materia raporturilor de vecinătate și de proprietate

Raporturile de vecinătate dintre proprietari impun anumite restricții, sarcini și respectarea unor reguli legale sau convenționale, a căror încălcare poate da naștere la neînțelegeri, acestea din urmă putând fi rezolvate provizoriu pe calea ordonanței președințiale, dacă sunt îndeplinite cerințele prevăzute de art. 996 alin. (1) C.proc.civ.

fi solicitată decât pe calea acțiunii de drept comun – Trib. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 977/1991, *apud* M.M. Pivniceru, C. Moldovan, *Ordonanța președințială*, p. 24.

[1] În situația în care cel căruia i s-a încredințat copilul îl împiedică pe celălalt părinte să își exercite drepturile părintești, pe cale de ordonanță președințială, se pot lua măsuri ca acesta din urmă să își exercite drepturile prevăzute de lege, urgența fiind justificată de preocuparea părintelui la vegherea modului cum sunt respectate interesele minorului. Stabilirea, prin hotărâre judecătorească, a păstrării legăturilor personale cu copilul încredințat celuilalt părinte nu are caracter irevocabil, ea putând fi schimbată în situația în care condițiile de fapt, care au determinat programul stabilit, s-au schimbat. Deci măsura luată, prin stabilirea legăturilor personale, neavând un caracter irevocabil, în sensul că nu poate fi invocată cu autoritate de lucru judecat, este admisibilă o astfel de cerere după procedura prevăzută de art. 581 C.proc.civ. 1865 (actualul art. 996 C.proc.civ. – *n.n.*) – C.A. Bacău, dec. civ. nr. 1403 din 23 decembrie 1996, *apud* M.M. Pivniceru, C. Moldovan, *Ordonanța președințială*, p. 23.

[2] Analizând cererea, instanța a reținut că sunt îndeplinite cele trei condiții de admisibilitate, respectiv măsurile solicitate privesc situația unui minor pe parcursul procesului de divorț al părinților săi și urmează să fie dispuse până la soluționarea irevocabilă (definitivă, în reglementarea actuală – n.n.) a cauzei, prin urmare, este îndeplinită condiția vremelniciei, nu se prejudecă fondul cauzei și, având în vedere recomandarea din raportul de evaluare psihologică a minorului, potrivit căruia este în interesul acestuia să beneficieze cât mai curând de prezența reclamantei, este îndeplinită și condiția urgenței – Jud. Bistrița, s. civ., sent. nr. 3649/2013, portal.just.ro.

[3] Evacuarea soțului violent poate fi însă dispusă numai atunci când există dovezi că acesta, prin comportarea sa, face imposibilă colocațiunea și numai dacă locuința comună nu poate fi împărțită provizoriu – C.A. Iași, dec. civ. nr. 1365 din 21 iunie 2000, *apud* M.M. Pivniceru, C. Moldovan, *Ordonanța președințială*, p. 24-25; C.A. Pitești, dec. civ. nr. 1093/1998, *apud* V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 422, nota 2.

[4] Instanța a avut în vedere că, prin comportamentul său agresiv, rezultat din declarația martorului audiat în cauză, pârâtul a insuflat o stare de temere reclamanților, incompatibilă cu relațiile de conviețuire normală între proprietar și tolerat. Efectele sunt cu atât mai dramatice, cu cât între părți există relații de rudenie, sentimentele de insecuritate fiind cu atât mai acute, cu cât pârâtul este fiul reclamanților – Jud. Mizil, sent. civ. nr. 1129 din 18 decembrie 2013, portal.just.ro.

Astfel, în această materie au fost dispuse, pe cale de ordonanță președințială, măsuri precum: *sistarea executării lucrărilor* efectuate de unul dintre vecini care pun în pericol imobilul sau închid accesul la acesta[1], obligarea pârâtei *să permită accesul*, în vederea finalizării lucrării la acoperișul unei clădiri[2]; *ridicarea materialelor depozitate* astfel încât zidul sau gardul comun este amenințat să se prăbușească; *încetarea funcționării unei mașini* care produce zgomote foarte puternice, care tulbură folosința normală a locuinței etc.

De asemenea, pe calea ordonanței președințiale s-ar putea obține *menținerea dreptului de servitute*, precum și *încetarea unei servituți* create sau folosite în mod abuziv[3].

Menționăm că, potrivit art. 630 alin. (1) C.civ., dacă proprietarul cauzează, prin exercitarea dreptului său, inconveniente mai mari decât cele normale în relațiile de vecinătate, instanța de judecată poate, din considerente de echitate, să îl oblige la despăgubiri în folosul celui vătămat, precum și la restabilirea situației anterioare atunci când acest lucru este posibil, iar conform alin. (3) al aceluiași articol, dacă prejudiciul este iminent sau foarte probabil, instanța poate să încuviințeze, pe cale de ordonanță președințială, măsurile necesare pentru prevenirea pagubei.

5.4. În materia raporturilor locative

În măsura în care sunt îndeplinite toate cele trei condiții de admisibilitate prevăzute de lege, ordonanța președințială poate fi folosită și în materie locativă.

[1] Trib. București, s. a II-a civ., dec. nr. 870/1993, *apud* V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 423, nota 2.

[2] Cât privește condiția caracterului provizoriu al măsurilor solicitate, aceasta va fi analizată împreună cu cea referitoare la neprejudecarea fondului, reținându-se că, în practică, s-a acceptat constant că există și situații în care o *obligație de a face* poate fi dispusă pe cale de ordonanță președințială, și anume atunci când se tinde la încetarea unor acte abuzive, deoarece numai în felul acesta se păstrează caracterul provizoriu al măsurilor luate și nu se prejudecă fondul dreptului. În speța de față, recurenta a susținut că opunerea sa la efectuarea lucrărilor de reparații ale acoperișului noului sediu al M.T.C. nu este una abuzivă, deoarece prin această opunere încearcă să își protejeze lucrările pe care le-a executat pe seama reclamantului și pe care acesta refuză să le recepționeze. Contractul de execuție lucrări încheiat în anul 2009 între SC S. SRL, în calitate de executant, și Consiliul Județean B., în calitate de beneficiar, nu este însă de natură să îi confere recurentei posibilitatea de a-i limita reclamantului proprietar dreptul de a lua măsuri de conservare a bunului aflat în proprietatea sa. Aparența dreptului operează în favoarea proprietarului, care nu poate fi împiedicat să ia măsuri urgente de conservare doar pe considerentul că a refuzat să recepționeze lucrările executate de recurentă. Temerea că prin demararea de către SC C. SA a lucrărilor de reparații la acoperișul imobilului ar putea fi degradate lucrările executate de recurentă este, de asemenea, nejustificată, din moment ce inclusiv recurenta, prin concluziile scrise, recunoaște că există posibilitatea executării respectivelor lucrări prin alte puncte de acces decât cele ale aleilor și căilor de acces pietonale executate de ea. Mai mult, tot recurenta este cea care a învederat că la nivelul Consiliului Județean a fost constituită o comisie care să rezolve problemele legate de demararea lucrărilor de reparații ale acoperișului, împrejurare în raport de care, cu ocazia punerii în executare a hotărârii pronunțate în prezenta cauză, se vor stabili și modalitățile concrete în care urmează a se face accesul SC C. SA la acoperișul imobilului, astfel încât să se elimine riscul unor eventuale degradări produse lucrărilor executate de recurentă. Totodată, recurenta are posibilitatea de a uza de procedura asigurării probelor pentru a se constata calitatea lucrărilor executate de ea anterior demarărilor de către SC C. SA a lucrărilor de reparații la acoperiș – C.A. Oradea, dec. civ. nr. 173/2012, portal.just.ro.

[3] În schimb, pe calea ordonanței președințiale *nu se poate recunoaște reclamantului un drept de servitute*, întrucât, pe de o parte, s-ar produce o prejudecare a fondului, depășindu-se verificarea aparenței de drept, iar, pe de altă parte, s-ar lua o măsură definitivă, iar nu vremelnică – C.A. Brașov, dec. civ. nr. 328/1995, în C.P.J. 1995, p. 53; Trib. Maramureș, dec. civ. nr. 58/R din 28 ianuarie 2012, portal.just.ro.

De lege lata, sunt reglementate în mod expres cazuri în care este permisă utilizarea procedurii ordonanței președințiale pentru luarea unor măsuri urgente în această materie. Mai mult, în anumite ipoteze, legea prevede posibilitatea utilizării acestei proceduri speciale și atunci când măsura ce se solicită nu este vremelnică, fiind vorba de o obligație de a face. Ceea ce caracterizează aceste situații prevăzute de lege este faptul că prin obligația de a face se tinde la încetarea unor acte abuzive. Astfel, actualul Cod de procedură civilă prevede mai multe cazuri în care se poate dispune *instituirea unor obligații de a face pe cale de ordonanță președințială, tocmai pentru înlăturarea unor acte considerate de lege abuzive*. Subliniem că, în aceste cazuri, *urgența este prezumată de lege*. Constituie asemenea măsuri care pot fi dispuse pe cale de ordonanță președințială:

– *încetarea abuzului de folosință al locatarului sau al proprietarului*. Conform art. 1045 și art. 1048 C.proc.civ., dacă locatarul, nerespectând obligațiile ce îi revin privind folosirea normală, cu prudență și diligență, a imobilului închiriat ori arendat, întrebuințează imobilul în alt scop decât cel prevăzut în contract, îi modifică structura stabilită prin construcție, îi produce stricăciuni ori săvârșește orice alte abuzuri de folosință, el va putea fi obligat, prin ordonanță președințială, dată cu citarea părților, la încetarea acestor abuzuri și la restabilirea situației anterioare. Aceste dispoziții se aplică în mod corespunzător și pentru soluționarea cererii privind încetarea oricăror abuzuri săvârșite de proprietarul care prejudiciază folosința normală a părților sau instalațiilor aflate în proprietate comună din imobilele cu mai multe etaje sau apartamente ori care tulbură buna conviețuire în acel imobil, precum și pentru soluționarea cererii formulate de o asociație de proprietari împotriva proprietarilor, membri ai acesteia, în cazul în care neefectuarea reparațiilor ce sunt în sarcina fiecărui proprietar ori a reparațiilor sau a oricăror lucrări la părțile sau la instalațiile aflate în coproprietatea acestora ori la spațiile aflate în proprietate exclusivă afectează folosința normală a părților comune sau a altor spații locative din imobil, precum și siguranța locuirii în acel imobil;

– *efectuarea reparațiilor, restrângerea folosinței sau evacuarea locatarului ori a sublocatarului, respectiv examinarea imobilului*. Potrivit art. 1046 C.proc.civ., prin ordonanță președințială, dată cu citarea părților, locatarul sau, când este cazul, sublocatarul poate fi obligat la efectuarea reparațiilor necesare ce îi revin potrivit legii, precum și la restrângerea folosinței spațiului închiriat ori chiar la evacuarea din acest spațiu, dacă astfel de măsuri se justifică pentru efectuarea reparațiilor ori lucrărilor prevăzute de lege în sarcina locatorului. Aceste dispoziții se aplică și în cazul obligării locatarului sau, după caz, a sublocatarului de a permite, în condițiile legii, examinarea imobilului deținut în locațiune (art. 1047 C.proc.civ.).

Sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865 era controversată chestiunea *admisibilității evacuării, pe cale de ordonanță președințială, a persoanelor care ocupau un imobil fără titlu*[1]. În reglementarea actuală, în aceste cazuri, evacuarea de urgență poate fi solicitată pe calea unei alte proceduri speciale reglementate de Titlul XI, intitulat „Evacuarea din imobilele folosite sau ocupate fără drept", al Cărții a VI-a a Codului de procedură civilă, deci nu pe cale de ordonanță președințială.

[1] A se vedea, pe larg, V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 424-426 și jurisprudența citată de acești autori.

5.5. În materia executării silite

Articolul 996 alin. (1) C.proc.civ. permite folosirea ordonanței președințiale pentru *înlăturarea piedicilor ce s-ar ivi cu prilejul unei executări*, iar art. 450 alin. (5) C.proc.civ. dispune că suspendarea executării provizorii poate fi încuviințată provizoriu și prin ordonanță președințială.

Uneori, s-a considerat că, pe calea ordonanței președințiale, s-ar putea obține și *întoarcerea executării silite*, însă această soluție presupune o interpretare mai largă a cerințelor potrivit cărora măsura ordonată trebuie să aibă caracter provizoriu și, totodată, să nu prejudece fondul, dându-se celor două condiții de admisibilitate un înțeles special în această materie, și anume până la restabilirea situației anterioare. În practica judiciară, soluția a fost adoptată mai ales pentru cazurile în care executarea silită a constat în evacuarea sau în predarea unui bun[1]. S-a arătat însă, în mod întemeiat, că o asemenea soluție era totuși forțată[2]. Apreciem că, nici *de lege lata*, întoarcerea executării silite *nu ar putea fi dispusă pe cale de ordonanță președințială*, deoarece, chiar și în ipotezele în care executarea silită a constat în evacuarea sau în predarea unui bun, dispunerea întoarcerii executării silite nu reprezintă o măsură provizorie, ci definitivă.

Mai menționăm că, și în reglementarea actuală, în cazul *urmăririi silite imobiliare*, actul de adjudecare constituie titlu executoriu pentru adjudecatar împotriva debitorului sau, după caz, a terțului dobânditor, ca și împotriva oricărei persoane care posedă ori deține imobilul adjudecat, fără a putea invoca un drept opozabil în condițiile legii [art. 852 lit. i) C.proc.civ.]. Așa fiind, într-o asemenea situație, dispunerea evacuării pe cale de ordonanță președințială ar apărea ca lipsită de interes.

În fine, mai trebuie precizat că, potrivit art. 901 alin. (1) C.proc.civ., în cazul *predării silite a bunurilor imobile*, dacă, după încheierea procesului-verbal de predare silită, debitorul sau orice altă persoană, în lipsa consimțământului expres prealabil ori a unei hotărâri judecătorești, pătrunde sau se reinstalează în imobil, la cererea creditorului ori a altei persoane interesate, se va putea face *o nouă executare silită* în baza aceluiași titlu executoriu, fără somație și fără nicio altă formalitate prealabilă.

5.6. În alte cazuri, prevăzute de Codul civil

Actualul Cod civil cuprinde numeroase dispoziții care, în diverse materii, fac trimitere la procedura ordonanței președințiale pentru luarea unor măsuri considerate prin lege ca

[1] Reclamanții au fost evacuați în baza unei ordonanțe președințiale, hotărâre care a fost desființată ulterior. Potrivit art. 311 C.proc.civ. 1865 (actualul art. 500 C.proc.civ. – *n.n.*), hotărârea casată nu are nicio putere, iar actele de executare sau de asigurare făcute în puterea unei asemenea hotărâri sunt desființate de drept. Pentru a se putea realiza și în fapt repunerea în situația anterioară, este nevoie tot de un titlu executoriu, deoarece instanța care a desființat hotărârea nu a putut pronunța și întoarcerea executării, în lipsa unor dispoziții legale procedurale speciale în acest sens. Într-o atare situație, reclamanții pot porni o acțiune în temeiul art. 581 C.proc.civ. 1865 [actualul art. 996 alin. (1) C.proc.civ. – *n.n.*], întrucât, față de dispozițiile art. 311 C.proc.civ. 1865, este evidentă îndeplinirea condițiilor ordonanței președințiale pentru repunerea în drepturi a persoanelor evacuate în temeiul unui titlu executoriu ulterior desființat – C.A. Iași, dec. civ. nr. 407 din 24 martie 1999, *apud* M.M. Pivniceru, C. Moldovan, *Ordonanța președințială*, p. 64.

[2] G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 819; V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 426.

fiind urgente. Menționăm că, în unele dintre aceste cazuri, măsura care se solicită a fi dispusă pe cale de ordonanță președințială nu are caracter provizoriu, însă, întrucât legea face trimitere expresă la regulile acestei proceduri speciale, instanța nu mai trebuie să verifice îndeplinirea condițiilor de admisibilitate a ordonanței președințiale.

Constituie asemenea dispoziții legale:

– art. 217, care stabilește că, odată cu intentarea acțiunii în anulare împotriva hotărârilor și deciziilor emise de organele persoanei juridice[1], reclamantul poate cere instanței, pe cale de ordonanță președințială, *suspendarea executării actelor atacate*. Pentru a încuviința suspendarea, instanța îl poate obliga pe reclamant să depună o cauțiune, în condițiile legii;

– art. 255, potrivit căruia, dacă persoana (fizică sau juridică – *n.n.*) care se consideră lezată face dovada credibilă că drepturile sale nepatrimoniale fac obiectul unei acțiuni ilicite, actuale sau iminente și că această acțiune riscă să îi cauzeze un prejudiciu greu de reparat, poate să ceară instanței judecătorești luarea unor măsuri provizorii, în special interzicerea încălcării sau încetarea ei provizorie[2] și luarea măsurilor necesare pentru a asigura conservarea probelor, instanța soluționând cererea potrivit dispozițiilor privitoare la ordonanța președințială, care se aplică în mod corespunzător. Dacă măsurile luate sunt de natură să producă un prejudiciu părții adverse, instanța îl poate obliga pe reclamant să dea o cauțiune în cuantumul fixat de aceasta, sub sancțiunea încetării de drept a măsurii dispuse.

În cazul în care cererea este formulată înainte de introducerea acțiunii de fond, prin hotărârea prin care s-a dispus măsura provizorie se va fixa și termenul în care acțiunea în fond trebuie să fie introdusă, sub sancțiunea încetării de drept a acelei măsuri. Măsurile luate, potrivit acestui articol, anterior introducerii acțiunii în justiție pentru apărarea dreptului nepatrimonial încălcat încetează de drept dacă reclamantul nu a sesizat instanța în termenul fixat de aceasta, dar nu mai târziu de 30 de zile de la luarea lor;

– art. 1113 alin. (1), conform căruia, pentru motive temeinice, la cererea oricărei persoane interesate, un succesibil poate fi obligat, cu aplicarea procedurii prevăzute de lege pentru ordonanța președințială, să își exercite dreptul de opțiune succesorală înăuntrul unui termen stabilit de instanța judecătorească, mai scurt decât cel prevăzut la art. 1103 C.civ.;

– art. 1278 alin. (2), care dispune că, dacă părțile nu au convenit un termen pentru acceptarea pactului de opțiune, acesta poate fi stabilit de instanță prin ordonanță președințială, cu citarea părților;

[1] Conform art. 216 alin. (1) C.civ., hotărârile și deciziile contrare legii, actului de constituire ori statutului pot fi atacate în justiție de oricare dintre membrii organelor de conducere sau de administrare care nu au participat la deliberare ori care au votat împotrivă și au cerut să se insereze aceasta în procesul-verbal de ședință, în termen de 15 zile de la data când li s-a comunicat copia de pe hotărârea sau decizia respectivă ori de la data când a avut loc ședința, după caz, alin. (2) al aceluiași articol stabilind, totodată, că administratorii nu pot ataca hotărârea privitoare la revocarea lor din funcție, ei având numai dreptul de a fi despăgubiți, dacă revocarea a fost nejustificată sau intempestivă și au suferit astfel un prejudiciu.

[2] Precizăm însă că, potrivit art. 255 alin. (3) C.civ., în cazul prejudiciilor aduse prin mijloacele presei scrise sau audiovizuale, instanța judecătorească nu poate să dispună încetarea, cu titlu provizoriu, a acțiunii prejudiciabile decât dacă prejudiciile cauzate reclamantului sunt grave, dacă acțiunea nu este în mod evident justificată, potrivit art. 75 C.civ., și dacă măsura luată de instanță nu apare ca fiind disproporționată în raport cu prejudiciile cauzate.

– art. 1337 alin. (4), care prevede că, în vederea garantării cheltuielilor necesare făcute de gerant, el are dreptul de a cere instanței, în urma unei expertize dispuse de aceasta cu procedura prevăzută de lege pentru ordonanța președințială, înscrierea în cartea funciară a unei ipoteci legale, în condițiile legii;

– art. 1415, potrivit căruia se soluționează potrivit regulilor aplicabile ordonanței președințiale cererea pentru stabilirea termenului în cazurile în care părțile convin să amâne stabilirea lui sau lasă uneia dintre ele sarcina de a-l stabili și când, după o durată rezonabilă de timp, termenul nu a fost încă stabilit, precum și atunci când, prin natura sa, obligația presupune un termen și nu există nicio convenție prin care acesta să poată fi determinat;

– art. 1592, conform căruia cel care a fost deposedat în mod nelegitim de un titlu la purtător nu îl poate împiedica pe debitor să plătească creanța celui care îi prezintă titlul decât prin comunicarea unei hotărâri judecătorești. În acest caz, instanța se va pronunța pe cale de ordonanță președințială;

– art. 1979, care dispune că, în caz de neînțelegere asupra calității sau stării unei mărfi la primirea bunurilor transportate, instanța, la cererea uneia dintre părți, poate dispune, cu procedura prevăzută de lege pentru ordonanța președințială, constatarea stării acesteia de unul sau mai mulți experți numiți din oficiu. Prin aceeași hotărâre se poate dispune sechestrarea mărfii sau depunerea ei într-un depozit public ori, în lipsă, într-un alt loc ce se va determina. Dacă păstrarea mărfii ar putea aduce mari pagube sau ar ocaziona cheltuieli însemnate, se va putea dispune chiar vânzarea ei pe cheltuiala celui căruia îi aparține, în condițiile care se vor determina prin hotărâre;

– art. 2162, potrivit căruia, dacă nu a fost convenit un termen de restituire, acesta va fi stabilit de instanță, ținându-se seama de scopul împrumutului, de natura obligației și a bunurilor împrumutate, de situația părților și de orice altă împrejurare relevantă, cererea soluționându-se potrivit procedurii prevăzute de lege pentru ordonanța președințială;

– art. 2181 alin. (2), care dispune că creditorii oricăruia dintre curentiști pot solicita instanței să dispună, pe cale de ordonanță președințială, încheierea înainte de termen a contului curent, pentru executarea sau poprirea soldului rezultat în favoarea curentistului debitor;

– art. 2198 alin. (1), care prevede că, la împlinirea termenului prevăzut în contract, după expirarea unei perioade de 3 luni de la notificarea adresată clientului, prestatorul poate cere instanței de judecată, pe cale de ordonanță președințială, autorizarea de a deschide caseta de valori. Notificarea clientului se poate face prin scrisoare recomandată cu confirmare de primire la ultimul domiciliu sau sediu adus la cunoștința instituției de credit;

– art. 2287, conform căruia litigiile cu privire la caracterul suficient al bunurilor fideiusorului sau al garanției oferite în locul fideiusiunii sunt soluționate de instanță, pe cale de ordonanță președințială.

5.7. În materia organizării și funcționării fundațiilor

Potrivit art. 32 din O.G. nr. 26/2000 cu privire la asociații sau fundații, în cazul în care actul constitutiv nu cuprinde componența nominală a celor dintâi organe ale fundației, ci numai regulile stabilite de fondatori pentru desemnarea membrilor acestora

şi dacă niciunul dintre fondatori nu mai este în viaţă la data constituirii fundaţiei, judecătoria în a cărei circumscripţie teritorială îşi va avea sediul fundaţia va desemna, pe cale de ordonanţă preşedinţială, la cererea oricărei persoane interesate, persoanele care vor intra în componenţa consiliului director.

De asemenea, art. 30 alin. (2) din acelaşi act normativ dispune că, în cazul în care, pe parcursul funcţionării fundaţiei, componenţa consiliului director nu se poate modifica în condiţiile stabilite de statut, judecătoria în a cărei circumscripţie teritorială îşi are sediul fundaţia va desemna, pe cale de ordonanţă preşedinţială, la cererea oricărei persoane interesate, persoanele care vor intra în componenţa consiliului director.

Secţiunea a 6-a. Acţiunile (cererile) posesorii

§1. Consideraţii generale

Acţiunile posesorii (cererile privitoare la posesie) formează obiectul procedurii speciale reglementate de art. 1002-1004 C.proc.civ. şi de art. 949-952 C.civ.

Acţiunea posesorie este acea acţiune în justiţie prin care se apără posesia ca stare de fapt împotriva oricărei tulburări, pentru a menţine această stare ori pentru a redobândi posesia atunci când ea a fost pierdută[1].

Aşadar, *scopul* acţiunilor posesorii este acela de a apăra posesia unui bun, ca simplă situaţie de fapt, dar de care legea leagă anumite consecinţe juridice. În alte cuvinte, nu prezintă relevanţă dacă posesia exercitată de reclamant corespunde ori, după caz, a corespuns unui drept real principal[2]. Reclamantul, tulburat în posesia sa ori deposedat, poate obţine, pe calea unei judecăţi rapide, obligarea pârâtului de a înceta de îndată orice act de tulburare a posesiei ori redobândirea acesteia, fără a interesa dacă reclamantul din cererea posesorie este şi titularul dreptului de proprietate sau al altui drept real principal asupra bunului.

Interesul juridic al protejării posesiei constă, în primul rând, în aparenţa dreptului, în sensul că, apărând pe posesor, în majoritatea cazurilor, cererea posesorie apără pe însuşi proprietarul sau titularul unui alt drept real principal, care însă nu va mai fi obligat să facă proba anevoioasă a dreptului de proprietate ori a altui drept real principal, ci numai dovada că a exercitat posesia asupra bunului în condiţiile cerute de lege pentru admiterea cererilor posesorii. În al doilea rând, persoana care pretinde un drept asupra unui bun nu trebuie să recurgă singură la tulburarea sau deposedarea celui care exercită posesia asupra acestuia, nimănui nefiindu-i permis să îşi facă singur dreptate.

Ca *natură juridică*, acţiunea posesorie este o acţiune în realizare, patrimonială, reală şi imobiliară sau, după caz, mobiliară.

[1] G. Boroi, C.A. Anghelescu, B. Nazat, *Drepturile reale principale 2013*, p. 199.

[2] În acest sens, în practica judiciară corespunzătoare Codului civil din 1864, s-a decis că „posesorul poate să se plângă împotriva tulburătorului pe calea acţiunii posesorii, deoarece pentru el nu prezintă importanţă cum şi de cine a fost tulburat în posesie, ci doar faptul tulburării în sine" – Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 943/1970, în Repertoriu 1969-1975, p. 105, nr. 96. Apreciem că soluţia este pe deplin aplicabilă şi în reglementarea actuală. În acelaşi sens, a se vedea M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2013*, vol. II, p. 762.

Caracterul real al acţiunii posesorii rezultă din faptul că aceasta se întemeiază pe stăpânirea unui bun[1] şi urmăreşte însuşi bunul, indiferent de cel care îl deţine. În alte cuvinte, acţiunea posesorie poate fi introdusă împotriva oricărei persoane care, prin faptele sale, tulbură exercitarea posesiei ori l-a deposedat pe posesor[2].

Cât priveşte *sfera de aplicare* a acţiunilor posesorii, având în vedere modul de dobândire a dreptului de proprietate mobiliară reglementat de art. 937 alin. (1) C.civ., în practică, acţiunile posesorii se aplică, în principal, *bunurilor imobile*. Însă, în măsura în care nu ar fi îndeplinite condiţiile aplicării art. 937 alin. (1) C.civ., acţiunile posesorii sunt deschise şi pentru protecţia judiciară a posesiei exercitate asupra unui *bun mobil*[3].

Literatura de specialitate[4] *clasifică* acţiunile (cererile) posesorii, pornind de la prevederile art. 949 C.civ., în două categorii, după cum tulburarea posesiei sau deposedarea s-a făcut fără ori cu violenţă, anume:

– acţiunea posesorie generală (acţiunea în complângere);

– acţiunea posesorie specială (acţiunea în reintegrare).

Acţiunea posesorie generală (acţiunea în complângere) este aceea prin care reclamantul solicită înlăturarea unei tulburări sau deposedări obişnuite (neviolente, paşnice) a posesiei sale, prin încălcarea ei de către pârât, cum ar fi: mutarea unui gard, intrarea vitelor pârâtului pe terenul reclamantului etc.

Prin *acţiunea posesorie specială (acţiunea în reintegrare)* reclamantul solicită restabilirea situaţiei anterioare în cazul în care a intervenit o tulburare în exerciţiul posesiei ori o deposedare cu violenţă. Prin „violenţă" se înţelege orice faptă contrară regulilor de conviеţuire socială, care tinde la deposedarea posesorului, de exemplu: evacuarea posesorului cu forţa din imobil, prin ameninţări; ocuparea cu forţa a unui imobil, fără permisiunea posesorului; acte de obstrucţionare, prin care o persoană îl împiedică pe posesor să exercite stăpânirea materială asupra lucrului etc.

§2. Condiţii de exercitare

2.1. Consideraţii prealabile

În afară de condiţiile generale pentru exercitarea oricărei forme concrete ce intră în conţinutul acţiunii civile (formularea unei pretenţii, interes, capacitate procesuală şi calitate procesuală), exercitarea cererilor posesorii presupune şi îndeplinirea unor condiţii speciale prevăzute de art. 949-951 C.civ.

Înainte de a analiza aceste condiţii speciale, apreciem că sunt utile câteva consideraţii cu privire la premisa comună a celor două acţiuni, care rezultă din dispoziţiile

[1] C. Bîrsan, *Drept civil. Drepturile reale principale în reglementarea noului Cod civil*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2013 (citat în continuare *Drepturile reale principale 2013*), p. 351.

[2] M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2013*, vol. II, p. 763.

[3] A se vedea, în acelaşi sens: G. Boroi, C.A. Anghelescu, B. Nazat, *Drepturile reale principale 2013*, p. 200; C. Bîrsan, *Drepturile reale principale 2013*, p. 351; D.N. Theohari, C.M. Ilie, M.A. Bîrlog, B. Cristea, *Acţiunile civile şi taxele judiciare de timbru. Legea nr. 146/1997 comentată*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2012, p. 204. În sensul că acţiunile posesorii nu pot fi utilizate în cazul bunurilor mobile, a se vedea D.M. Gavriş, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 588.

[4] G. Boroi, C.A. Anghelescu, B. Nazat, *Drepturile reale principale 2013*, p. 199; C. Bîrsan, *Drepturile reale principale 2013*, p. 351.

art. 949 C.civ., şi anume *existenţa unei tulburări a posesiei exercitate de către reclamant sau a unei deposedări a acestuia.*

Tulburarea constă în acte sau fapte prin care se contestă posesia reclamantului. Poate să fie vorba de o tulburare de fapt sau de o tulburare de drept. *Tulburarea de fapt* rezultă dintr-un *fapt material* săvârşit cu intenţia de a tăgădui, în forme materiale perceptibile, posesia reclamantului (de exemplu: executarea unor lucrări pe terenul aflat în posesia altuia, mutarea unui gard, împrejmuirea terenului aflat în posesia altei persoane etc.). În schimb, nu dau naştere la o cerere posesorie, ci la una în despăgubiri, precum şi la posibilitatea posesorului de a solicita luarea măsurilor pentru conservarea bunului asupra căruia exercită posesia, potrivit art. 952 C.civ., dacă există motive temeinice să se considere că bunul respectiv poate fi distrus sau deteriorat, acele fapte materiale care nu sunt făcute în scopul de a se împotrivi posesiei, cum ar fi: tăierea unor copaci, culegerea unor fructe, distrugerea unei părţi dintr-o clădire etc. *Tulburarea de drept* rezultă dintr-un *act juridic* ce încalcă posesia sau folosinţa paşnică a titularului (spre exemplu: notificarea făcută locatarului sau arendaşului de către o persoană care, pretinzând că ar fi proprietar al imobilului, cere ca plata chiriei sau arendei să îi fie făcută ei, iar nu celui cu care s-a încheiat contractul; cererea prin care o persoană solicită autorităţii administrative să îi acorde autorizaţie de construire pe terenul aflat în posesia altei persoane etc.). Trebuie reţinut că şi tulburarea de drept presupune intenţia de a aduce atingere posesiei titularului.

Deposedarea conduce la pierderea stăpânirii materiale a bunului (*corpus*). Poate să fie vorba nu numai de o deposedare de fapt (spre exemplu, intrarea în stăpânirea unui imobil fără consimţământul celui care exercită posesia asupra lui), ci chiar şi de o deposedare de drept (de exemplu, punerea în posesie a unui terţ, prin intermediul executorului judecătoresc, în baza unei hotărâri judecătoreşti pronunţate într-un proces în care posesorul nu a fost parte şi care nu este îi opozabilă acestuia, conform legii)[1].

Tulburarea sau deposedarea poate fi *dovedită prin orice mijloc de probă.*

2.2. Acţiunea posesorie generală (acţiunea în complângere)

Pentru exerciţiul acţiunii posesorii generale (acţiunea în complângere), trebuie îndeplinite *trei condiţii speciale*, stabilite de art. 949 şi art. 951 C.civ., anume:

a) să nu fi trecut un an de la tulburarea sau deposedarea paşnică.

Aşadar, legea pretinde ca posesorul ce a fost tulburat în exercitarea posesiei sale ori care a fost deposedat să nu stea inactiv un timp prea îndelungat, deoarece, în cazul în care de la data când a avut loc tulburarea sau deposedarea a trecut mai mult de un an, protecţia judiciară a posesiei va trece asupra noului posesor.

Termenul de un an pentru exercitarea acţiunii posesorii în complângere este calificat în mod expres de art. 951 alin. (1) C.civ. ca fiind un *termen de prescripţie*, care începe să curgă de la data tulburării sau deposedării. În situaţia faptelor continuate de tulburare a posesiei, termenul se socoteşte de la data primului act de tulburare (începutul tulburării posesiei), iar nu de la data ultimului act de tulburare[2];

[1] A se vedea şi G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat şi adnotat 1994*, p. 884.

[2] Trib. jud. Suceava, s. civ., dec. nr. 578/1971, în R.R.D. nr. 1/1972, p. 149, rezumată de G. Boroi, O. Spineanu-Matei, în *Codul adnotat 2011*, p. 913.

b) reclamantul să fi exercitat posesia asupra bunului respectiv cel puţin un an înainte de tulburarea posesiei ori de deposedare.

Aşadar, acţiunea posesorie generală nu este recunoscută indiferent de durata posesiei exercitate de reclamant, ci numai dacă acesta face dovada că a exercitat posesia asupra bunului timp de cel puţin un an înainte de tulburare sau deposedare, o posesie cu o durată mai scurtă de un an nebucurându-se de protecţie judiciară pe calea acţiunii posesorii generale[1]. Durata posesiei se calculează pornind înapoi de la data când s-a produs tulburarea sau deposedarea[2]. Dovada acestei cerinţe se poate face prin *orice mijloc de probă, inclusiv prin declaraţii de martori.* Precizăm că este suficient ca reclamantul să facă *dovada elementului material* al posesiei (*corpus*) pentru intervalul de timp menţionat, pentru că, în ceea ce priveşte elementul psihologic al posesiei, se va prevala de prezumţia instituită prin art. 919 alin. (1) C.civ., potrivit căreia, până la proba contrară, *acela care stăpâneşte bunul este prezumat posesor.*

În doctrină[3] se admite că, în privinţa acestui termen, reclamantul s-ar putea prevala de joncţiunea posesiei sale cu posesia exercitată anterior de autorul său, aplicându-se prin analogie art. 933 alin. (2) C.civ.;

c) posesia reclamantului să fie utilă.

Această condiţie de exercitare a acţiunii posesorii generale decurge din interpretarea *per a contrario* a dispoziţiilor art. 951 alin. (2) C.civ., care reglementează acţiunea posesorie specială, aceasta din urmă putând fi introdusă şi de către o persoană care a exercitat o posesie viciată.

Posesia este utilă atunci când este *continuă* (posesorul o exercită în mod regulat, fără intermitenţe anormale în raport cu natura bunului; împrejurarea că posesia este continuă sau discontinuă este lăsată la aprecierea instanţei, care se va orienta în funcţie de natura şi destinaţia bunului respectiv), *netulburată* (posesia să nu fie întemeiată pe acte de violenţă sau conservată prin asemenea acte) şi *publică* (să nu fie clandestină, deci să nu fie exercitată pe ascuns faţă de adversar, astfel încât acesta să fie în măsură să o cunoască)[4].

Pentru dovedirea acestei condiţii a acţiunii posesorii generale, reclamantul se va prevala de prezumţia instituită de art. 922 alin. (2) teza a II-a C.civ., potrivit căreia *caracterul util al posesiei se prezumă*, cu precizarea că este vorba despre o prezumţie legală care poate fi combătută prin dovada contrară.

2.3. Acţiunea posesorie specială (acţiunea în reintegrare)

Pentru exercitarea acţiunii posesorii speciale (*acţiunea în reintegrare*), deci atunci când tulburarea posesiei sau deposedarea s-a făcut prin violenţă, este necesară înde-

[1] G. Boroi, C.A. Anghelescu, B. Nazat, *Drepturile reale principale 2013*, p. 199.

[2] Rezultă, aşadar, că stabilirea momentului când s-a produs tulburarea sau deposedarea prezintă interes nu numai pentru calcularea termenului în care se poate introduce cererea posesorie, ci şi pentru calcularea termenului minim al posesiei reclamantului.

[3] A se vedea V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2009, p. 75, precum şi autorii citaţi în nota 31.

[4] Cu privire la viciile posesiei, a se vedea G. Boroi, C.A. Anghelescu, B. Nazat, *Drepturile reale principale 2013*, p. 192-194.

plinirea unei singure condiții specifice, și anume *să nu fi trecut un an de la tulburare sau deposedare*.

Așadar, această cerință este comună ambelor acțiuni posesorii, art. 951 alin. (1) C.civ. stabilind *termenul de prescripție extinctivă de un an* indiferent dacă tulburarea sau, după caz, deposedarea a fost pașnică ori realizată prin acte de violență.

Prin urmare, acțiunea posesorie specială poate fi introdusă *și de către persoana care exercită o posesie viciată* și *indiferent de durata posesiei exercitate anterior tulburării sau deposedării* [art. 951 alin. (2) C.civ.].

§3. Calitatea procesuală activă

Reclamant în cererea posesorie este *posesorul*, adică acela care exercită posesia (în cazul tulburării) ori care a exercitat posesia (în cazul deposedării) asupra bunului. De cele mai multe ori, posesorul este chiar proprietarul bunului, însă, în unele cazuri, el poate exercita posesia fie cu un alt titlu, fie ca simplă stare de fapt.

Astfel, în doctrină și în jurisprudență se consideră, în mod justificat, că și *titularii altor drepturi reale principale* (superficie, uzufruct, uz, abitație și servitute) pot solicita protecția judiciară a posesiei ce corespunde dezmembrământului dreptului de proprietate privată[1]. Cu referire la dreptul de uzufruct, în ceea ce privește exercitarea cererilor posesorii, trebuie avut în vedere că prerogativa posesiei este împărțită, în mod corespunzător, între uzufructuar și nudul proprietar, în sensul că există o posesie corespunzătoare dreptului de uzufruct, dar și o posesie corespunzătoare nudei proprietăți, iar în raporturile dintre nudul proprietar și uzufructuar, acesta din urmă este doar un detentor precar, deoarece este obligat să restituie lucrul la încetarea uzufructului, însă, față de terți, uzufructuarul are calitatea de posesor, prin exteriorizarea atributelor unui drept real principal. Prin urmare, uzufructuarul poate exercita cererea posesorie împotriva unui terț, însă, conform art. 950 alin. (2) C.civ., nu și împotriva nudului proprietar, deoarece față de acesta din urmă uzufructuarul are obligația de restituire a bunului[2].

Cât privește *proprietatea comună pe cote-părți* (coproprietatea), *în principiu, acțiunea posesorie nu poate fi folosită între coproprietari*, deoarece, în cazul acestei modalități a dreptului de proprietate privată, fiecare titular exercită posesia atât pentru sine, cât și pentru ceilalți. Apreciem că, în măsura în care s-ar dovedi că a intervenit o manifestare exterioară, din care ar rezulta că titularul ce a exercitat stăpânirea materială a înțeles să transforme posesia din comună în una exclusivă, prin urmare, că a stăpânit bunul numai pentru sine, cu titlu de proprietar, atunci acesta va putea folosi acțiunea posesorie împotriva celorlalți coposesori (coproprietari)[3]. De asemenea, acțiunea posesorie ar putea fi folosită între coproprietari și în cazul în care a intervenit un partaj

[1] Apreciem că și *titularii unor drepturi reale corespunzătoare dreptului de proprietate publică* pot exercita acțiunea posesorie împotriva terților, nu însă și împotriva titularului dreptului de proprietate publică.

[2] A se vedea și Cas. I, dec. 19/1925, *apud* M. TĂBÂRCĂ, *Drept procesual civil 2013*, vol. II, p. 766, nota 1182.

[3] Apreciem că această soluție își găsește sprijinul în dispozițiile art. 675 C.civ., din care rezultă posibilitatea unuia dintre coproprietari de a dobândi bunul proprietate comună prin uzucapiune, ceea ce presupune că detenția corespunzătoare cotelor-părți ale celorlalți coproprietari a fost intervertită în posesie. A se vedea și G. BOROI, C.A. ANGHELESCU, B. NAZAT, *Drepturile reale principale 2013*, p. 67-68.

voluntar sau judiciar al folosinței bunului sau bunurilor proprietate comună, atunci când unul dintre coproprietari tulbură folosința atribuită altui coproprietar[1]. În fine, mai arătăm că, potrivit art. 642 alin. (2) C.civ., coproprietarului vătămat printr-un act încheiat cu nerespectarea regulilor prevăzute la art. 641 C.civ. i se recunoaște dreptul ca, înainte de partaj, să exercite acțiunile posesorii împotriva terțului care ar fi intrat în posesia bunului comun în urma încheierii actului. În acest caz, restituirea se va face în folosul tuturor coproprietarilor, cu daune-interese în sarcina celor care au participat la încheierea actului.

Cu privire la exercițiul acțiunilor posesorii *împotriva terților*, subliniem că, în temeiul dispozițiilor art. 643 C.civ., fiecare coproprietar poate intenta singur o asemenea acțiune cu privire la întregul bun proprietate comună.

În cazul *proprietății comune a soților*, unul dintre soți nu poate introduce o cerere posesorie împotriva celuilalt cu privire la bunurile dobândite în cadrul regimului comunității legale, deoarece, în acest caz, nu este posibilă exercitarea posesiei în mod exclusiv. Dacă însă tulburarea posesiei este consecința faptei unui terț, doar unul dintre soți poate introduce cererea posesorie.

Conform art. 949 alin. (2) C.civ., cererea posesorie poate fi introdusă și de *cel care deține bunul cu titlu precar*, cum ar fi locatarul, arendașul etc., cu condiția ca tulburarea ori deposedarea să nu fie pricinuită de cel față de care detentorul are obligația de restituire [art. 950 alin. (2) C.civ.]. Dacă tulburarea provine chiar de la cel de la care deține lucrul, detentorul are la îndemână o acțiune personală, deci o acțiune izvorâtă din contractul prin care i s-a transmis detenția bunului, trebuind însă să dovedească titlul în baza căruia deține bunul.

În schimb, conform art. 950 alin. (1) C.civ., posesorul poate exercita cererea posesorie și *împotriva persoanei care se consideră proprietar*, indiferent dacă tulburarea ori deposedarea este de fapt sau de drept.

§4. Competența și procedura de judecată

Potrivit art. 94 pct. 1 lit. g) C.proc.civ., *competența materială* de soluționare a acțiunilor posesorii aparține *judecătoriei*.

În ceea ce privește *competența teritorială*, aceasta va aparține instanței de la domiciliul pârâtului, atunci când bunul în litigiu este un mobil. În ipoteza în care este vorba despre un imobil, soluționarea cererii este de competența exclusivă a instanței în circumscripția căreia se află imobilul sau, dacă imobilul se află în circumscripția mai multor instanțe, acțiunea va fi soluționată de instanța de la domiciliul sau reședința pârâtului, dacă acestea se află în vreuna dintre aceste circumscripții, iar în caz contrar, de oricare dintre instanțele în circumscripțiile cărora se află imobilul [art. 117 C.proc.civ.][2].

Cererile posesorii se judecă *de urgență și cu precădere*, legea *excluzând posibilitatea formulării de către pârât a unei cereri reconvenționale și a oricăror altor cereri prin care se solicită protecția unui drept în legătură cu bunul în litigiu* [art. 1003 alin. (2)

[1] G. BOROI, C.A. ANGHELESCU, B. NAZAT, *Drepturile reale principale 2013*, p. 70.

[2] Conform art. 4 alin. (1) din O.U.G. nr. 80/2013, în cazul acțiunilor posesorii, taxa judiciară de timbru se calculează la o valoare care se stabilește la 20% din valoarea bunului a cărui posesie se solicită.

C.proc.civ.][1]. Prin urmare, pe de o parte, pârâtul nu poate formula nici cerere reconvenţională, nici o altă cerere, precum arătarea titularului dreptului ori chemarea în garanţie a altei persoane, iar, pe de altă parte, nu ar fi admisibilă nici cererea de intervenţie principală formulată de o terţă persoană, întrucât toate acestea pun în discuţie existenţa unui drept cu privire la bunul asupra căruia s-a exercitat posesia, însă, în procedura acţiunii posesorii, se pot verifica numai condiţiile speciale prevăzute de lege pentru admiterea acestora, iar nu şi existenţa sau inexistenţa vreunui drept real asupra bunului în litigiu, aspecte ce pot fi solicitate de persoana interesată pe cale separată[2].

Reclamantul poate solicita şi *despăgubiri* pentru prejudiciul suferit prin tulburare sau deposedare, iar aceste pretenţii, formând un capăt de cerere accesoriu, vor fi soluţionate de instanţa competentă să judece cererea posesorie, conform art. 123 alin. (1) C.proc.civ.

Sub aspect probatoriu, poate fi administrat *orice mijloc de probă* pentru dovedirea posesiei ca stare de fapt, precum şi a tulburării sau deposedării, inclusiv proba prin declaraţiile martorilor.

Hotărârile pronunţate în cererile posesorii au *autoritate de lucru judecat* numai faţă de o altă cerere posesorie şi numai dacă împrejurările de fapt avute în vedere la darea soluţiei au rămas neschimbate. Ele nu au însă autoritate de lucru judecat în petitoriu, astfel încât cel care a pierdut în cererea posesorie poate să introducă o cerere în revendicarea dreptului de proprietate asupra bunului respectiv sau, după caz, o cerere confesorie ori negatorie. Însă hotărârea prin care s-a stabilit, într-o cerere petitorie, existenţa dreptului de proprietate sau a altui drept real principal are autoritate de lucru judecat în problema posesiei, deci cel care a pierdut într-o acţiune în revendicare nu poate să solicite, printr-o cerere posesorie, ocrotirea posesiei asupra bunului respectiv (art. 1004 C.proc.civ.).

Mai precizăm că, potrivit art. 448 alin. (1) pct. 8 C.proc.civ., în materia acţiunilor posesorii, hotărârea primei instanţe este *executorie de drept*, însă numai în ceea ce priveşte posesia.

Potrivit art. 1003 alin. (3) C.proc.civ., hotărârea dată asupra cererii posesorii este supusă *numai apelului*, deci în materia acţiunilor posesorii calea de atac a recursului este suprimată.

§5. Luarea măsurilor pentru conservarea bunului asupra căruia se exercită posesia

În afară de posibilitatea exercitării acţiunilor posesorii în complângere sau în reintegrare, posesorului îi este recunoscut dreptul de a introduce o acţiune prin care să solicite instanţei luarea unor măsuri pentru conservarea bunului asupra căruia exercită posesia, în condiţiile art. 952 C.civ. Astfel, dacă există motive temeinice să se considere că bunul aflat în posesie poate fi distrus ori deteriorat de un lucru aflat în posesia unei alte persoane sau ca urmare a unor lucrări, precum ridicarea unei construcţii, tăierea

[1] Întrucât, spre deosebire de reglementarea anterioară, legea nu mai prevede o derogare în acest sens, *de lege lata, depunerea întâmpinării este obligatorie* şi în cadrul acţiunilor posesorii. În acelaşi sens, a se vedea şi M. TĂBÂRCĂ, *Drept procesual civil 2013*, vol. II, p. 769.

[2] G. BOROI, C.A. ANGHELESCU, B. NAZAT, *Drepturile reale principale 2013*, p. 202.

unor arbori ori efectuarea unor săpături pe fondul învecinat, posesorul poate să ceară luarea măsurilor necesare pentru evitarea pericolului sau, dacă este cazul, încetarea lucrărilor.

Până la soluţionarea cererii, posesorul ori, după caz, cealaltă persoană poate fi obligată la plata unei *cauţiuni*, lăsată la aprecierea instanţei, numai în următoarele situaţii:

a) dacă instanţa dispune, în mod provizoriu, deplasarea lucrului ori încetarea lucrărilor, cauţiunea se stabileşte în sarcina *posesorului*, astfel încât să se poată repara prejudiciul ce s-ar cauza pârâtului prin această măsură;

b) dacă instanţa încuviinţează menţinerea lucrului în starea sa actuală ori continuarea lucrărilor, cauţiunea se stabileşte în sarcina *pârâtului*, astfel încât să se asigure posesorului sumele necesare pentru restabilirea situaţiei anterioare.

S-a arătat[1] că cererea prin care posesorul solicită luarea măsurilor menţionate, conform art. 952 alin. (1) C.civ., reprezintă o procedură care se soluţionează conform *dreptului comun*, iar cererea întemeiată pe dispoziţiile alin. (2) al aceluiaşi articol va fi soluţionată conform dispoziţiilor care reglementează procedura *ordonanţei preşedinţiale*, fiind vorba despre o măsură luată în mod provizoriu de către instanţa învestită cu judecarea cererii principale. În acest din urmă caz, particularitatea formulării unei astfel de ordonanţe preşedinţiale întemeiate pe dispoziţiile art. 952 alin. (2) C.civ. constă în posibilitatea instanţei de a obliga părţile la plata unei cauţiuni al cărei cuantum este lăsat la aprecierea sa.

Secţiunea a 7-a. Procedura ofertei de plată şi consemnaţiunii

§1. Sediul materiei. Justificare. Condiţii de validitate

Oferta de plată şi consemnaţiunea sunt reglementate de art. 1005-1012 C.proc.civ., în *scopul de a da posibilitatea liberării debitorului de bună-credinţă de obligaţia sa faţă de creditor*, în situaţiile în care acesta din urmă ar încerca să împiedice liberarea pentru a continua luarea dobânzilor sau în vederea păstrării lucrului primit în gaj ori pentru a găsi motiv de desfiinţare a convenţiei din vina debitorului etc.[2] Dispoziţiile art. 1005-1012 C.proc.civ. se completează cu prevederile Codului civil privitoare la plată, precum şi cu cele referitoare la ofertele de plată şi consemnaţiuni (art. 1012 C.proc.civ.).

Potrivit art. 1005 C.proc.civ., atunci când creditorul refuză să primească plata de la debitor, acesta din urmă este în drept să facă ofertă reală şi să consemneze ceea ce datorează. Din acest text rezultă că oferta de plată trebuie să fie reală, în sensul că nu este suficient să fie făcută verbal, şi, în cazul în care creditorul refuză să o primească, trebuie consemnată.

Fiind o modalitate de stingere a obligaţiilor care produce aceleaşi efecte ca actul juridic al plăţii, oferta de plată se aplică tuturor obligaţiilor care au ca obiect remiterea unei sume de bani sau, după caz, executarea unei prestaţii care constituie obiectul

[1] G. BOROI, C.A. ANGHELESCU, B. NAZAT, *Drepturile reale principale 2013*, p. 203.

[2] P. VASILESCU, *Tratat teoretic şi practic de procedură civilă*, vol. IV, Institutul de Arte Grafice „Eminescu", Bucureşti, 1943 (citat în continuare *Tratat*, vol. IV), p. 219-220.

însuşi al obligaţiei, indiferent de izvorul contractual sau extracontractual al acestora (art. 1012 C.proc.civ. şi art. 1469 C.civ.). Aşadar, oferta de plată *nu se aplică obligaţiilor de a nu face*. În literatura de specialitate[1] s-a arătat că, în condiţiile adaptării corespunzătoare, această procedură *se aplică şi pentru constatarea refuzului de plată al debitorului*.

Spre deosebire de Codul civil din 1864, actuala reglementare nu mai cuprinde o dispoziţie expresă cu privire la condiţiile de validitate a ofertei de plată. Sub acest aspect, art. 1006 alin. (1) C.proc.civ. prevede doar că oferta reală trebuie făcută creditorului. Însă din trimiterea pe care art. 1012 C.proc.civ. o face la aplicarea dispoziţiilor Codului civil cu privire la plată în completarea prevederilor art. 1005 şi urm. C.proc.civ., rezultă că, pentru a fi valabilă, oferta de plată trebuie să îndeplinească *cerinţele prevăzute de lege pentru valabilitatea plăţii*, şi anume:

– să fie făcută creditorului, care are capacitatea de a primi[2], sau, după caz, reprezentantului său, legal ori convenţional, persoanei indicate de acesta ori autorizate de instanţă să o primească (art. 1475 şi art. 1476 C.civ.[3]);

– să fie făcută pentru toată suma exigibilă, precum şi pentru accesoriile creanţei datorate de debitor la data ofertei, respectiv dobânzi[4], majorări, penalităţi. Această condiţie rezultă din prevederile art. 1490 alin. (1) C.civ., potrivit cărora creditorul poate refuza să primească o executare parţială, chiar dacă prestaţia ar fi divizibilă.

Oferta de plată trebuie să întrunească următoarele *cerinţe*:

– termenul să fie împlinit, dacă a fost stipulat în favoarea sau şi în favoarea creditorului[5], respectiv condiţia suspensivă sub care datoria s-a contractat să se fi îndeplinit;

– oferta să fie făcută la locul plăţii, determinat potrivit dispoziţiilor art. 1494 C.civ.[6];

[1] I. Stoenescu, S. Zilberstein, *Căile de atac*, p. 186; G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat şi adnotat 1994*, p. 829.

[2] Subliniem că, în ceea ce îl priveşte pe debitor, plata făcută de un incapabil este valabilă (art. 1473 C.civ.).

[3] Potrivit art. 1476 C.civ., plata făcută unui creditor care este incapabil de a o primi nu liberează pe debitor decât în măsura în care profită creditorului.

[4] Pentru validitatea ofertelor reale, făcute de un debitor creditorului său, se cere ca oferta să cuprindă atât capitalul datorit, cât şi dobânzile exigibile sau o sumă oarecare pentru sumele nelichidate, nefiind indispensabilă o lichidare prealabilă judecătorească pentru consemnarea dobânzilor – Cas. I, 18 noiembrie 1911, *apud* Em. Dan, *Codul adnotat 1921*, p. 928, nr. 5. Pentru o situaţie în care instanţa s-a preocupat numai de caracterul exigibil al sumei oferite, a se vedea C.A. Bucureşti, s. com., dec. nr. 684/2000, în C.P.J.Com. 2000-2001, p. 216, nr. 149.

[5] Deci, dacă termenul este în favoarea debitorului, se poate oferi plata înainte de termen.

[6] Potrivit dispoziţiilor art. 1494 C.civ., „(1) În lipsa unei stipulaţii contrare ori dacă locul plăţii nu se poate stabili potrivit naturii prestaţiei sau în temeiul contractului, al practicilor statornicite între părţi ori al uzanţelor:

a) obligaţiile băneşti trebuie executate la domiciliul sau, după caz, sediul creditorului de la data plăţii;

b) obligaţia de a preda un lucru individual determinat trebuie executată în locul în care bunul se afla la data încheierii contractului;

c) celelalte obligaţii se execută la domiciliul sau, după caz, sediul debitorului la data încheierii contractului.

(2) Partea care, după încheierea contractului, îşi schimbă domiciliul sau, după caz, sediul determinat, potrivit prevederilor alin. (1), ca loc al plăţii, suportă cheltuielile suplimentare pe care această schimbare le cauzează".

– oferta să fie făcută prin intermediul executorului judecătoresc competent, respectiv executorul judecătoresc din circumscripţia curţii de apel în care se află domiciliul ori sediul creditorului sau domiciliul ales al acestuia[1] [art. 1006 alin. (1) C.proc.civ.[2]].

În ceea ce priveşte *validitatea consemnării*, art. 1008 alin. (2) şi (3) C.proc.civ. prevede că trebuie să fie precedată de o nouă somaţie comunicată creditorului, distinctă de cea prin care s-a făcut oferta de plată, în care să se arate ziua, ora şi locul unde suma sau, după caz, bunul oferit se va depune, iar debitorul să consemneze suma sau bunul oferit la CEC Bank – S.A. sau la orice altă instituţie de credit ori, după caz, la o unitate specializată.

În cazul nerespectării condiţiilor menţionate ale ofertei de plată şi ale consemnării, creditorul va putea cere *anularea* acestora, la judecătoria în circumscripţia căreia s-a făcut consemnarea [art. 1009 alin. (2) C.proc.civ.].

§2. Procedura ofertei de plată prin executor judecătoresc

Potrivit art. 1006 C.proc.civ., procedura ofertei de plată începe printr-o *somaţie adresată creditorului*, prin care acesta este invitat să primească prestaţia datorată, arătându-se, totodată, locul, data şi ora când suma sau obiectul oferit urmează să îi fie predat. Somaţia se comunică prin intermediul *executorului judecătoresc* din circumscripţia curţii de apel în care se află domiciliul ori sediul creditorului sau domiciliul ales al acestuia.

Somaţia are ca efect *punerea în întârziere a creditorului*, astfel încât, de la data comunicării, acesta preia riscul imposibilităţii de executare, iar debitorul nu este ţinut să restituie fructele culese după acest moment. De asemenea, creditorul va fi ţinut la repararea prejudiciilor cauzate prin întârziere şi la acoperirea cheltuielilor de conservare a bunului datorat (art. 1511 C.civ.).

În cazul în care creditorul *primeşte oferta*, executorul judecătoresc va întocmi un *proces-verbal* prin care va constata acceptarea ofertei reale şi liberarea debitorului prin plată.

În ipoteza în care creditorul *nu se prezintă ori refuză să primească*[3] suma sau obiectul oferit, se încheie, de asemenea, un *proces-verbal*, în care executorul judecătoresc va consemna aceste împrejurări.

Ca urmare a neprezentării sau refuzului creditorului de a primi suma sau bunul oferit, debitorul poate proceda la *consemnarea* lor la CEC Bank – S.A. sau la orice altă

[1] În literatura de specialitate [V. Dănăilă, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 594] s-a arătat, în mod întemeiat, că „se exclude, în interpretarea acestei dispoziţii, ideea domiciliului procesual al părţii, implicit a domiciliului procesual ales în condiţiile art. 158 C.proc.civ., chiar şi pentru simplul considerent că, fiind într-o fază pre-procesuală a procedurii, alegerea de domiciliu procesual nu ar fi posibilă şi, oricum, acesta este un drept al părţii, şi nu al oponentului. În acest caz, domiciliul ales al creditorului poate avea în vedere locul stabilit de părţi în mod convenţional pentru desfăşurarea procedurilor legate de executarea convenţiei ori pentru corespondenţă".

[2] Pentru critica dispoziţiilor art. 1006 alin. (1) C.proc.civ., a se vedea I. Deleanu, V. Mitea, S. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. III, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2013 (citat în continuare *Tratat 2013*, vol. III), p. 699.

[3] Procedura ofertei de plată urmate de consemnaţiune este subordonată refuzului creditorului de a primi plata ce i se datorează – C.A. Braşov, dec. civ. nr. 872/R/1997, în C.P.J. 1994-1998, p. 133, nr. 66.

instituție de credit ori, după caz, la o unitate specializată[1], iar recipisa de consemnare se va depune la executorul judecătoresc care a trimis somația[2]. La cererea creditorului, executorul judecătoresc îi va preda acestuia recipisa de consemnare, iar suma sau bunul consemnat va putea fi ridicat în condițiile legii.

Înainte însă de consemnare, potrivit art. 1008 alin. (3) C.proc.civ., pentru validitatea ei este necesar, astfel cum am menționat deja, ca *o nouă somație* să îi fie comunicată creditorului, în care să se arate ziua, ora și locul unde suma sau bunul oferit va fi depus. Din textul legal menționat, care face vorbire în mod expres despre „o nouă somație" care se comunică creditorului înainte de a se proceda la consemnare, rezultă că aceasta nu se confundă cu cea la care se referă art. 1006 C.proc.civ. Deși legea nu prevede în mod expres, apreciem că această somație se comunică prin intermediul aceluiași executor judecătoresc care a procedat și la comunicarea somației cuprinzând oferta de plată.

În mod excepțional, dacă natura bunului face imposibilă consemnarea, dacă acesta este perisabil sau dacă depozitarea lui necesită costuri de întreținere ori cheltuieli considerabile, debitorul poate porni *vânzarea publică* a bunului și poate consemna prețul [art. 1514 alin. (1) C.civ.]. Vânzarea publică se poate face *numai cu încuviințarea instanței judecătorești și după notificarea prealabilă a creditorului*[3]. Apreciem că o asemenea cerere de autorizare de vânzare publică a bunului are *caracter necontencios*, urmând a se soluționa potrivit regulilor prevăzute de art. 527 și urm. C.proc.civ.[4] În lipsa unor prevederi derogatorii în această materie, apreciem că vânzarea publică se poate face potrivit regulilor vânzării la licitație publică stabilite de art. 757 și urm. C.proc.civ. în materia urmăririi silite mobiliare, prin intermediul executorului judecătoresc[5].

Subliniem că, întrucât scopul celor două acte procedurale este diferit, *notificarea* comunicată creditorului anterior vânzării publice nu înlocuiește *somația* care, potrivit art. 1008 alin. (3) C.proc.civ., trebuie adresată acestuia înainte de consemnarea prețului obținut din vânzare.

După consemnare, *executorul judecătoresc* va constata, printr-o *încheiere* dată fără citarea părților, *efectuarea plății și liberarea debitorului*. Încheierea se comunică creditorului în termen de 5 zile de la întocmirea acesteia. Potrivit art. 1009 alin. (3) C.proc.civ., debitorul este considerat liberat la data consemnării plății, în afară de cazul în care se anulează oferta de plată și consemnațiunea.

Așadar, în reglementarea actuală, consemnarea sumei sau a bunului oferit nu mai este urmată de validarea plății de către instanța de judecată, ci *efectuarea plății și liberarea debitorului se constată de executorul judecătoresc prin încheiere*. Dispozițiile speciale privind procedura ofertei de plată și consemnațiunii nu reglementează conținutul

[1] Potrivit art. 1008 alin. (2) teza a II-a C.proc.civ., procedura de consemnare a sumelor de bani este obligatorie pentru unitatea la care urmează a se face consemnarea și nu poate fi condiționată de existența acordului creditorului.

[2] Dovedirea ofertei reale nu poate să rezulte decât din formele solemne prescrise de lege – C. Buc. I, 15 ian. 1896, *apud* EM. DAN, *Codul adnotat 1921*, p. 932, nr. 16.

[3] Dacă bunul este cotat la bursă sau pe o altă piață reglementată, dacă are un preț curent sau are o valoare prea mică față de cheltuielile unei vânzări publice, instanța poate încuviința vânzarea bunului fără notificarea creditorului [art. 1514 alin. (2) C.civ.].

[4] În sensul că această cerere are caracter contencios, a se vedea B. DUMITRACHE, *Procedura ofertei de plată și consemnațiunii*, în *Conferințele NOUL COD DE PROCEDURĂ CIVILĂ*, http://www.inm-lex.ro/NCPC/doc/ Brosura%20NCPC.pdf, p. 372.

[5] În același sens, V. DĂNĂILĂ, în G. BOROI (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 597.

acestei încheieri. În acest caz, apreciem că sunt aplicabile dispozițiile art. 656 alin. (1) C.proc.civ., care, deși reglementează conținutul încheierilor date de executor în faza executării silite, au vocația aplicării în toate cazurile în care prin lege specială se dă în competența executorului judecătoresc luarea unei măsuri prin încheiere.

Potrivit art. 1009 alin. (2) C.proc.civ., în termen de 15 zile de la comunicarea încheierii executorului judecătoresc prin care se constată efectuarea plății și liberarea debitorului, creditorul poate cere *anularea* acesteia pentru nerespectarea condițiilor de validitate, de fond și de formă ale ofertei de plată și consemnațiunii. Cererea se soluționează de *judecătoria în circumscripția căreia s-a făcut consemnarea*, hotărârea pronunțată fiind susceptibilă doar de *apel*, în termen de 10 zile de la comunicare.

În cazul în care încheierea de constatare a efectuării plății nu este atacată de creditor sau, deși a fost formulată cerere de anulare, aceasta a fost respinsă în mod definitiv de instanță, *oferta și consemnațiunea devin irevocabile*, iar *debitorul nu mai poate retrage suma de bani sau obiectul consemnat*. De asemenea, potrivit art. 1515 C.civ., debitorul nu mai are acest drept după momentul la care creditorul a declarat că acceptă consemnarea. Însă, anterior rămânerii irevocabile a ofertei de plată și a consemnării, debitorul are dreptul să retragă bunul consemnat, cu efectul *renașterii creanței* cu toate garanțiile și toate celelalte accesorii ale sale din momentul retragerii bunului (art. 1515 C.civ.)[1].

Cât privește *data la care oferta reală de plată și consemnarea rămân irevocabile*, se observă o necorelare între dispozițiile art. 1515 C.civ., care fac vorbire despre validarea consemnării de către instanță, și dispozițiile art. 1005 și urm. C.proc.civ., care, spre deosebire de reglementarea anterioară, nu mai prevăd necesitatea validării ofertei reale de plată și a consemnațiunii de către instanță pentru liberarea debitorului.

Așa fiind, în ceea ce ne privește, apreciem că data la care oferta reală de plată și consemnațiunea devin irevocabile va fi fie data la care creditorul declară că acceptă consemnarea, fie, în cazul tăcerii creditorului, data la care expiră termenul de formulare a cererii în anulare, fie, dacă s-a formulat o asemenea cerere, data rămânerii definitive a hotărârii de respingere a acesteia.

§3. Procedura ofertei de plată în fața instanței

Potrivit art. 1010 C.proc.civ., oferta de plată poate fi făcută și în fața instanței, în cursul procesului având ca obiect executarea obligației[2].

[1] În sensul că, „întrucât Codul civil nu se referă și la posibilitatea retragerii sumei de bani consemnate, înseamnă că, odată făcută consemnarea, nu mai este posibilă retragerea", a se vedea M. TĂBÂRCĂ, *Drept procesual civil 2013*, vol. II, p. 776. În ceea ce ne privește, apreciem că referirea art. 1515 C.civ. la bunul consemnat nu poate fi înțeleasă că retragerea sumei de bani consemnate nu ar mai fi posibilă în condițiile acestui text de lege. Într-adevăr, interpretarea sistematică a dispozițiilor art. 1510-1512 C.civ., care fac referire generică la consemnarea bunului, fără distincție după cum acesta este o sumă de bani sau un alt bun, conduce la concluzia că aceste dispoziții legale au în vedere orice bun care poate face obiectul consemnării, inclusiv o sumă de bani.

[2] Sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, în doctrină (P. VASILESCU, *Tratat*, vol. IV, p. 227) s-a arătat, în mod justificat ni se pare, că oferta se poate face și în timpul procesului, „la bară", socotindu-se că ceea ce poate face executorul judecătoresc printr-un proces-verbal cu atât mai mult poate face un judecător prin hotărâre. În acest caz, nu ar mai fi nevoie de consemnare, instanța punând pe creditor în întârziere să primească suma (a se vedea V.M. CIOBANU, T.C. BRICIU, C.C. DINU, *Curs de bază 2013*, p. 441).

În acest caz, prin *încheiere, creditorul este pus în întârziere* să primească suma de bani sau, după caz, bunul care face obiectul prestației de care este ținut debitorul. Dacă creditorul este prezent și primește prestația datorată, liberarea debitorului se va constata prin încheiere. În cazul în care creditorul lipsește sau refuză primirea prestației, *debitorul va proceda la consemnare* conform dispozițiilor art. 1008 alin. (2) C.proc.civ., iar *recipisa de consemnare va fi pusă la dispoziția instanței*, care, prin *încheiere*, va constata liberarea debitorului. Aceste încheieri au caracter interlocutoriu și pot fi atacate numai odată cu fondul, cu excepția celor date în recurs, care sunt definitive.

În legătură cu oferta de plată făcută în fața instanței, se impun unele precizări:

– oferta de plată, precum și, dacă este cazul, consemnarea sumei de bani sau a bunului făcute înaintea instanței *nu trebuie să fie precedate de comunicarea somațiilor* prevăzute de art. 1006 și art. 1008 alin. (3) C.proc.civ.;

– oferta de plată este un mijloc de apărare[1], care, așa cum prevede în mod expres art. 1010 alin. (1) C.proc.civ., poate fi făcut oricând în cursul procesului, deci *inclusiv în apel sau în recurs*;

– în cazul ofertei de plată urmate de consemnațiune, *debitorul va putea retrage suma de bani sau bunul consemnat cel mai târziu până la rămânerea definitivă a hotărârii asupra fondului*;

– controlul judiciar cu privire la respectarea condițiilor de fond și de formă ale ofertei de plată poate fi făcut doar prin intermediul căilor de atac prevăzute de lege, cu excepția cazului în care oferta de plată se face direct în recurs, când hotărârea este definitivă.

§4. Efectele ofertei de plată

Oferta reală urmată de consemnare, valabil făcute, liberează pe debitor, ținând loc de plată. De la data consemnării, creditorul preia riscul pieirii fortuite a bunului, fiind ținut și de suportarea cheltuielilor consemnării (art. 1512 C.civ.).

În baza actului constatator al liberării, reprezentat, după caz, de procesul-verbal întocmit în condițiile art. 1007 C.proc.civ. ori de încheierea emisă în condițiile art. 1009 sau art. 1010 C.proc.civ.[2], cel interesat – debitorul sau, după caz, garantul – va putea cere *radierea* din cartea funciară sau din alte registre publice *a drepturilor de ipotecă* constituite în vederea garantării creanței stinse prin oferta reală de plată urmată de consemnațiune. Cererea de radiere a ipotecilor va fi făcută în condițiile Codului civil referitoare la ipoteci și publicitatea drepturilor reale și ale legilor speciale în materie de publicitate a garanțiilor reale.

[1] P. Vasilescu, *Tratat*, vol. IV, p. 227; V.M. Ciobanu, *Tratat 1997*, vol. II, p. 507, nota 90. În același sens, G.C. Frențiu, D.-L. Bâldean, *Noul Cod 2013*, p. 1416.

[2] În literatura de specialitate [V. Dănăilă, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 601] s-a arătat că, „din perspectiva art. 1011, de fapt o mai mare importanță trebuie acordată nu actului prin care debitorul se liberează, ci momentului în care se produce acest efect [astfel, chiar dacă, în condițiile art. 1009 alin. (2) C.proc.civ., încheierea executorului este suspendată până la soluționarea unei eventuale acțiuni a creditorului, efectul său se va consolida la data rămânerii definitive a hotărârii instanței, dar cu începere de la data consemnării plății; în mod similar, atunci când liberarea se face prin încheierea instanței, în condițiile art. 1010 C.proc.civ., efectul se produce, independent de data soluționării eventualelor căi de atac împotriva încheierii instanței, de la data consemnării plății constatate prin încheiere]".

Secțiunea a 8-a. Procedura ordonanței de plată

§1. Considerații introductive

Sub Titlul IX al Cărții a VI-a, intitulate „Proceduri speciale", din Codul de procedură civilă este reglementată procedura ordonanței de plată. Aceasta înlocuiește două proceduri speciale reglementate anterior prin O.G. nr. 5/2001 privind procedura somației de plată, respectiv prin O.U.G. nr. 119/2007 privind măsurile pentru combaterea întârzierii executării obligațiilor de plată rezultate din contracte între profesioniști, proceduri pentru care ambele acte normative menționate prevedeau condiții de admisibilitate și reguli de judecată similare, deosebirea esențială dintre ele constând doar în domeniul subiectiv de aplicare a acestora. În linii generale, procedura ordonanței de plată reglementată de dispozițiile art. 1013-1024 C.proc.civ. preia caracteristicile celor două proceduri anterioare, menținând caracterul contencios al acestei proceduri speciale.

Sub acest aspect, înainte de a analiza conținutul reglementării actuale referitoare la procedura ordonanței de plată, apreciem că sunt utile câteva scurte considerații de drept comparat și despre Regulamentul (CE) nr. 1896/2006 al Parlamentului european și al Consiliului din 12 decembrie 2006 de instituire a unei proceduri europene de somație de plată[1] (în continuare, Regulamentul nr. 1896/2006).

Procedura ordonanței de plată este cunoscută de legislațiile naționale ale multor state europene, cum ar fi: Germania[2], Franța[3], Austria, Belgia, Finlanda, Grecia, Italia, Luxemburg, Portugalia, Spania, Suedia, Slovenia, Ungaria sau Cehia. Deși procedurile ordonanței de plată existente în statele membre ale Uniunii Europene menționate diferă prin anumite aspecte, cum ar fi domeniul de aplicare, organul competent să emită ordonanța de plată sau condițiile de formă ori de fond ale cererii, totuși diferitele modele oferite de legislațiile naționale amintite au toate în comun următoarele *caracteristici*:

– asupra cererii de emitere a ordonanței de plată instanța sau o altă autoritate competentă decide în cadrul unei proceduri necontencioase, la care debitorul nu este parte. În cadrul acestei proceduri, nu este analizată temeinicia pretenției creditorului, ci numai aparența existenței creanței, în anumite sisteme, cum este cel german, creditorului nefiindu-i cerut nici măcar să prezinte înscrisuri doveditoare, ci doar să justifice creanța sa prin cererea formulată. În această fază a procedurii ordonanței de plată, debitorul nu este parte, el nu este citat și nu poate să invoce niciun mijloc de apărare. În fapt, debitorul nu ia cunoștință de ordonanța de plată decât după emiterea acesteia, în momentul comunicării;

[1] J.O. L 399 din 30 decembrie 2006.

[2] În dreptul german, procedura ordonanței de plată (*Mahnverfahren*) este reglementată de dispozițiile art. 688-703 C.proc.civ. german (*Zivilprozessordnung – ZPO*), http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/index.html. Pe larg, cu privire la procedura ordonanței de plată (*Mahnverfahren*) în dreptul german, a se vedea W. Gierl, comentariu la art. 688-703d ZPO, în *Zivilprozessordnung: ZPO, Handkommentar*, Saenger (Hrsg.), 5. Auflage, Ed. Nomos, Baden-Baden, 2013, p. 1375-1450. Pentru prezentarea procedurii somației de plată reglementate de Codul de procedură civilă german, a se vedea și M. Voicu, *Procedura somației de plată în materie comercială*, în R.D.C. nr. 12/2001, p. 49-51.

[3] Pe larg, cu privire la procedura ordonanței de plată (*procédure d'injonction de payer*) în dreptul francez, a se vedea S. Guinchard, F. Ferrand, C. Chainais, *Procédure civile. Droit interne et droit communautaire*, 29e éd., Ed. Dalloz, Paris, 2008, p. 872-880.

– de la data comunicării ordonanței de plată, debitorul are posibilitatea de a exercita opoziție la aceasta, într-un anumit termen prevăzut de lege. Această opoziție nu este însă o cale de atac prin care se declanșează controlul judiciar asupra deciziei care cuprinde ordonanța de plată. Efectul său este de a face ca decizia care cuprinde ordonanța de plată să devină caducă și să se declanșeze litigiul pe fond, potrivit procedurii de drept comun. De aceea, în toate sistemele de drept menționate, această opoziție se depune la instanța competentă să soluționeze litigiul în primă instanță, potrivit regulilor de drept comun. Cu alte cuvinte, în cadrul procedurii ordonanței de plată, contrar regulilor procedurale obișnuite, inițiativa declanșării procedurii contradictorii îi revine debitorului, în calitate de destinatar al ordonanței de plată, iar nu creditorului.

Transferul de responsabilitate, care în limba franceză este denumit foarte sugestiv *„l'inversion du contentieux"*, precum și protecția dreptului de apărare al debitorului, concretizat în posibilitatea recunoscută acestuia de a împiedica, prin opoziția formulată, ca decizia care cuprinde ordonanța de plată să devină executorie, constituie caracteristicile esențiale ale procedurii ordonanței de plată în toate sistemele de drept menționate mai sus[1].

Aceste caracteristici sunt proprii și *procedurii europene a somației de plată*[2], care face obiectul Regulamentului nr. 1896/2006, al cărui domeniu de aplicare cuprinde exclusiv litigiile cu caracter transfrontalier. Subliniem că, în sistemul somației europene de plată, creditorul nu este ținut să producă înscrisuri justificative în susținerea cererii sale, conținutul acesteia fiind determinat în mod exhaustiv de art. 7 din Regulamentul nr. 1896/2006[3]. Așa fiind, instanța sau alt organ competent desemnat la nivel național pentru examinarea cererii de somație europeană de plată se va pronunța exclusiv pe baza descrierii elementelor de probă făcute de creditor în formularul de cerere[4].

Deși inițial, în forma la data intrării în vigoare a O.G. nr. 5/2001 privind procedura somației de plată[5], reglementarea procesuală civilă română a urmat, în linii generale, caracteristicile esențiale ale procedurii ordonanței de plată descrise mai sus, din păcate, ulterior, legiuitorul român s-a îndepărtat de modelele europene cele mai cunoscute, și anume cel francez și cel german, transformând procedura somației de plată (actualmente procedura ordonanței de plată) în dreptul român într-o procedură contencioasă, care se diferențiază net de celelalte sisteme naționale și de cel european.

[1] În literatura de specialitate franceză (L. CADIET, *Droit judiciaire privé*, Ed. Litec, Paris, 1992, p. 704-705) s-a arătat că reglementarea acestei proceduri a fost determinată de „necesitatea facilitării recuperării creanțelor ce nu sunt susceptibile de a fi contestate sub aspectul existenței și al cuantumului, păstrând însă debitorului posibilitatea de a discuta temeinicia pretențiilor creditorului său. Or, cum procedurile ordinare se pot vădi de un formalism greoi și pot presupune costuri prea ridicate cu privire la anumite creanțe, s-a născut ideea de a permite creditorului să obțină, la cerere, un titlu executoriu în temeiul căruia să își recupereze creanța prin urmărirea bunurilor debitorului, contenciosul cu debitorul său cu privire la fondul dreptului urmând a se declanșa doar în cazul în care acesta înțelege să conteste ordonanța de somație de plată emisă contra sa".

[2] De altfel, aceste caracteristici comune ale procedurilor naționale de ordonanță de plată au constituit premisele reglementării europene. A se vedea și Cartea verde a Comisiei Europene cu privire la o procedură europeană de ordonanță de plată și la măsuri vizând simplificarea și accelerarea soluționării litigiilor având ca obiect cereri cu valoare redusă, COM (2002) 746 final, http://europa.eu/legislation_summaries/other/l33212_fr.htm.

[3] C.J.U.E., hot. din 13 decembrie 2012, C-215/11, *Szyrocka*, pct. 30-32, www.curia.europa.eu.

[4] În acest sens, considerentul 16 al Regulamentului nr. 1896/2006 prevede după cum urmează: „Instanța ar trebui să examineze cererea, inclusiv problema competenței și descrierea elementelor de probă, pe baza informațiilor furnizate în formulare de cerere. Acest lucru ar permite instanței să examineze *prima facie* temeinicia cererii și, printre altele, să respingă cererile vădit nefondate sau inadmisibile. Această examinare nu ar trebui să fie neapărat efectuată de un judecător".

[5] A se vedea: G. BOROI, DANA BOROI, *Considerații referitoare la procedura somației de plată*, în C.J. nr. 4/2002, p. 1 și urm.; M. STANCU, *Procedura somației de plată*, în P.R. nr. 2/2002.

Procedura ordonanței de plată este o procedură specială, deci derogatorie de la dreptul comun, de soluționare a cererilor prin care se solicită obligarea debitorului la plata unei sume de bani, în măsura în care sunt îndeplinite anumite condiții.

Întrucât prin intermediul acestei proceduri se poate ajunge la *stabilirea unui drept potrivnic față de o altă persoană*, procedura este *contencioasă*, astfel încât, pentru aspectele pe care nu le reglementează dispozițiile art. 1013 și urm. C.proc.civ., acestea se vor completa cu prevederile de drept comun din materia procedurii contencioase.

§2. Condiții (speciale) de admisibilitate

Pe lângă condițiile (generale) ale exercitării oricărui mijloc procedural care intră în conținutul acțiunii civile (formularea unei pretenții, interesul, calitatea procesuală și capacitatea procesuală), pentru admisibilitatea cererii de ordonanță de plată, trebuie îndeplinite și anumite condiții speciale.

În primul rând, pe calea procedurii ordonanței de plată *pot fi valorificate exclusiv creanțele care au ca obligație corelativă îndatorirea debitorului de a plăti o sumă de bani*. Referitor la *natura juridică a creanței*, art. 1013 alin. (1) C.proc.civ. prevede în mod expres că procedura ordonanței de plată se aplică *creanțelor civile* rezultate dintr-un contract, inclusiv din cele încheiate între un profesionist și o autoritate contractantă, astfel cum este aceasta definită la alin. (3) al aceluiași articol[1], sau determinate potrivit unui statut, regulament sau altui înscris, însușit de părți prin semnătură ori în alt mod admis de lege.

Așadar, și în actuala reglementare[2], domeniul de aplicare a procedurii ordonanței de plată *nu include creanțele și obligațiile ce ar intra în conținutul raporturilor juridice guvernate de alte materii* (spre exemplu: pretențiile băneși ale salariatului față de patron, ce ar izvorî din contractul individual de muncă; plata pensiilor sau a altor drepturi prevăzute prin sistemele de asigurări sociale; restituirea, de către persoanele fizice sau juridice care folosesc personal salariat, a sumelor acordate de organul de asigurare

[1] Potrivit art. 1013 alin. (3) C.proc.civ., prin autoritate contractantă se înțelege:

a) orice autoritate publică a statului român sau a unui stat membru al Uniunii Europene, care acționează la nivel central, regional sau local;

b) orice organism de drept public, altul decât cele prevăzute la lit. a), cu personalitate juridică, care a fost înființat pentru a satisface nevoi de interes general, fără scop lucrativ, și care se află în cel puțin una dintre următoarele situații:

(i) este finanțat, în majoritate, de către o autoritate contractantă, astfel cum este definită la lit. a);

(ii) se află în subordinea sau este supus controlului unei autorități contractante, astfel cum este definită la lit. a);

(iii) în componența consiliului de administrație ori, după caz, a consiliului de supraveghere și directoratului, mai mult de jumătate din numărul membrilor sunt numiți de către o autoritate contractantă, astfel cum este definită la lit. a);

c) orice asociere formată de una sau mai multe autorități contractante dintre cele prevăzute la lit. a) sau b).

[2] Pentru domeniul de aplicare a O.G. nr. 5/2001 privind procedura somației de plată, a se vedea V.M. CIOBANU, G. BOROI, T.C. BRICIU, *Curs selectiv 2011*, p. 465-466.

cu titlu de pensii şi ajutoare sociale celor accidentaţi în muncă etc.). În egală măsură, întrucât art. 1013 alin. (1) C.proc.civ. face vorbire în mod expres despre creanţe rezultate dintr-un contract civil, apreciem că sunt excluse din sfera de aplicare a procedurii ordonanţei de plată *creanţele care izvorăsc din contractele încheiate de autorităţile publice* ce au ca obiect punerea în valoare a bunurilor proprietate publică, executarea lucrărilor de interes public, prestarea serviciilor publice sau achiziţiile publice, care, potrivit art. 2 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 554/2004 privind contenciosul administrativ, sunt contracte administrative[1].

Pe de altă parte, întrucât actuala reglementare nu mai face nicio distincţie în acest sens, procedura ordonanţei de plată *poate fi aplicată în cazul creanţelor care izvorăsc din contractele încheiate între profesionişti şi consumatori*.

Sub un alt aspect, *nu prezintă relevanţă izvorul obligaţiei civile* având ca obiect plata unei sume de bani corelative creanţei valorificate prin procedura ordonanţei de plată. În alte cuvinte, această procedură se aplică atât creanţelor de natură contractuală, cât şi celor determinate potrivit unui statut, regulament sau altui înscris însuşit de părţi prin semnătură ori în alt mod admis de lege.

Aşadar, se poate recurge la procedura ordonanţei de plată nu numai atunci când obligaţia de plată a unei sume de bani izvorăşte dintr-un *contract* (de exemplu: obligaţia cumpărătorului de a remite vânzătorului preţul sau restul de preţ; obligaţia chiriaşului de a plăti chiria scadentă; obligaţia împrumutatului de a restitui suma de bani împrumutată etc., pentru toate aceste cazuri, dacă există înscrisul constatator al contractului), ci şi atunci când obligaţia de a plăti o sumă de bani are *un alt izvor* (spre exemplu, cazul obligaţiilor patrimoniale ce intră în conţinutul raporturilor juridice dintre asociaţiile de proprietari sau locatari şi membrii acestora şi care îşi au temeiul în regulamentul şi statutul asociaţiilor respective[2]; cazul obligaţiei de a plăti o anumită sumă de bani victimei, cu condiţia să fi fost asumată prin manifestare unilaterală de voinţă a autorului faptei ilicite şi consemnată într-un înscris semnat de acesta[3] etc.).

În al doilea rând, creanţa trebuie să fie *certă, lichidă şi exigibilă*. Creanţa este certă atunci când existenţa ei rezultă din chiar înscrisul constatator al creanţei [art. 662 alin. (2) C.proc.civ.], deci când existenţa ei este neîndoielnică. Creanţa este lichidă atunci când obiectul ei este determinat sau când titlul conţine elementele care permit stabilirea lui [art. 662 alin. (3) C.proc.civ.]. Creanţa este exigibilă dacă obligaţia debitorului este ajunsă la scadenţă sau dacă acesta este decăzut din beneficiul termenului de plată [art. 662 alin. (4) C.proc.civ.].

În al treilea rând, pentru a putea fi valorificată pe calea procedurii ordonanţei de plată, creanţa trebuie să fie *constatată printr-un înscris*.

[1] Constituie, de asemenea, contracte administrative, deci excluse din domeniul de aplicare a procedurii ordonanţei de plată, şi contractele de achiziţie publică, contractele de concesiune de lucrări publice şi contractele de concesiune de servicii care fac obiectul de reglementare a O.U.G. nr. 34/2006 privind atribuirea contractelor de achiziţii publice.

[2] De altfel, art. 1021 alin. (4) C.proc.civ. se referă în mod expres la creanţele reprezentând obligaţii de plată a cotelor din cheltuielile comune faţă de asociaţiile de proprietari sau locatari, precum şi a cheltuielilor ce revin persoanelor fizice corespunzător suprafeţelor locative pe care le folosesc ca locuinţe.

[3] În acelaşi sens, a se vedea V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 466. În sens contrar, M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2013*, vol. II, p. 781.

Apreciem că, dat fiind scopul procedurii ordonanţei de plată, şi anume obţinerea unui titlu executoriu pe calea unei proceduri simplificate, în care nu se procedează la o analiză aprofundată a temeiniciei pretenţiei creditorului, înscrisul constatator al creanţei nu poate fi un înscris care constituie, potrivit legii, titlu executoriu [de exemplu, contractul de împrumut de consumaţie – art. 2165 coroborat cu art. 2157 C.civ.; actul autentificat de notarul public care constată o creanţă certă, lichidă şi exigibilă – art. 639 alin. (1) C.proc.civ. etc.]. Într-o asemenea ipoteză, cererea privind emiterea ordonanţei de plată ar fi lipsită de interes.

În fine, *a patra condiţie de admisibilitate* a procedurii ordonanţei de plată constă în *somarea prealabilă a debitorului*. Astfel, potrivit art. 1014 C.proc.civ., anterior introducerii cererii de ordonanţă de plată, creditorul îi va comunica debitorului, prin intermediul executorului judecătoresc sau prin scrisoare recomandată, cu conţinut declarat şi confirmare de primire, o somaţie, prin care îi va pune în vedere să plătească suma datorată în termen de 15 zile de la primirea acesteia. Dovada comunicării somaţiei se va ataşa cererii privind ordonanţa de plată, sub *sancţiunea respingerii acesteia ca inadmisibilă*. Precizăm că inadmisibilitatea rezultând din nerespectarea dispoziţiilor art. 1014 C.proc.civ. privind comunicarea somaţiei poate fi invocată numai de către *debitor, prin întâmpinare*, potrivit art. 193 alin. (2) C.proc.civ.[1]

Somaţia comunicată debitorului în condiţiile art. 1014 C.proc.civ. are ca efect *întreruperea prescripţiei extinctive*, însă acest efect este condiţionat de introducerea cererii privind ordonanţa de plată în termen de 6 luni de la data comunicării somaţiei (art. 2540 C.civ.).

În legătură cu efectul întreruptiv de prescripţie al somaţiei comunicate debitorului înainte de declanşarea procedurii ordonanţei de plată, trebuie precizat că acesta nu se produce decât în cazul în care termenul de prescripţie cu privire la creanţa valorificată prin această procedură specială a început să curgă după intrarea în vigoare a Codului civil, respectiv 1 octombrie 2011, deoarece, potrivit art. 201 din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, prescripţiile începute şi neîmplinite la data intrării în vigoare a Codului civil sunt şi rămân supuse dispoziţiilor legale care le-au instituit, iar excepţia prevăzută de art. 204 din acelaşi act normativ nu are în vedere decât cazurile de întrerupere a prescripţiei prevăzute de art. 2537 pct. 1 şi 2 C.civ., nu şi pct. 4 al aceluiaşi text de lege[2].

Subliniem însă că, deşi, în cazul creanţelor cu privire la care termenul de prescripţie a început să curgă înaintea datei de 1 octombrie 2011, somaţia prevăzută de art. 1014 C.proc.civ. nu are efect întreruptiv de prescripţie, comunicarea acesteia către debitor rămâne obligatorie în cazul în care procedura ordonanţei de plată este declanşată după intrarea în vigoare a Codului de procedură civilă actual.

[1] În acelaşi sens: M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2013*, vol. II, p. 782; A. Constanda, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 608.

[2] În acelaşi sens, Gh.-L. Zidaru, *Proceduri speciale: procedura ordonanţei de plată*, în *Conferinţele NOUL COD DE PROCEDURĂ CIVILĂ*, http://www.inm-lex.ro/NCPC/doc/Brosura%20NCPC.pdf, p. 112-113. A se vedea şi G. Boroi, C.A. Anghelescu, *Curs de drept civil 2012*, p. 28-29.

§3. Sesizarea instanței

Potrivit art. 1015 C.proc.civ., cererea privind ordonanța de plată se introduce la instanța competentă pentru judecarea fondului cauzei în primă instanță.

Așadar, în privința *competenței materiale* sunt aplicabile regulile de drept comun prevăzute de art. 94 pct. 1 lit. j) și art. 95 pct. 1 C.proc.civ. referitoare la judecata în primă instanță a cererilor al căror obiect este evaluabil în bani. Astfel, cererile vizând creanțe cu o valoare de până la 200.000 lei inclusiv urmează a fi adresate *judecătoriei*, iar pentru cele cu valoare superioară limitei legale indicate, creditorul urmează a sesiza *tribunalul* pentru soluționarea cererii în primă instanță.

De asemenea, pentru determinarea *competenței teritoriale* urmează a fi aplicate regulile de drept comun prevăzute de art. 107 și urm. C.proc.civ.[1]

Potrivit art. 1016 C.proc.civ., *cererea* privind ordonanța de plată trebuie să cuprindă:

a) numele de familie și prenumele, precum și domiciliul sau, după caz, denumirea și sediul creditorului;

b) numele de familie și prenumele, codul numeric personal, dacă este cunoscut, și domiciliul debitorului persoană fizică, iar în cazul debitorului persoană juridică, denumirea și sediul, precum și, după caz, dacă sunt cunoscute, codul unic de înregistrare sau codul de identificare fiscală, numărul de înmatriculare în registrul comerțului ori de înscriere în registrul persoanelor juridice și contul bancar;

c) suma ce reprezintă obiectul creanței, temeiul de fapt și de drept al obligației de plată, perioada la care se referă acestea, termenul la care trebuia făcută plata și orice element necesar pentru determinarea datoriei;

d) suma ce reprezintă dobânzile aferente sau alte despăgubiri ce se cuvin creditorului, potrivit legii;

e) semnătura creditorului.

Suma ce reprezintă dobânzile aferente sau alte despăgubiri ce se cuvin creditorului se stabilește pe baza convenției părților.

Potrivit art. 1017 alin. (1) C.proc.civ., dacă *părțile nu au stabilit nivelul dobânzii pentru plata cu întârziere*, se va aplica dobânda legală penalizatoare, calculată potrivit dispozițiilor legale în vigoare. Rata de referință a dobânzii legale în vigoare în prima zi calendaristică a semestrului se aplică pe întregul semestru.

Dobânda legală penalizatoare este reglementată de O.G. nr. 13/2011 privind dobânda legală remuneratorie și penalizatoare pentru obligațiile bănești[2]. Conform art. 3 alin. (2), (2^1) și (3) din acest act normativ, dobânda legală penalizatoare se stabilește la nivelul ratei dobânzii de referință a Băncii Naționale a României plus 4 puncte procentuale, în raporturile dintre profesioniști și între aceștia și autoritățile contractante, dobânda legală penalizatoare se stabilește la nivelul ratei dobânzii de referință plus 8 puncte procentuale, iar în raporturile juridice care nu decurg din exploatarea unei întreprinderi cu scop lucrativ, în sensul art. 3 alin. (3) C.civ., rata dobânzii legale se diminuează cu 20%.

[1] Precizăm că, spre deosebire de reglementarea anterioară privind procedura somației de plată, Codul de procedură civilă nu mai prevede obligația instanței de a-și verifica din oficiu competența teritorială.

[2] M. Of. nr. 607 din 29 august 2011.

Dobânda penalizatoare *curge de la scadență până la momentul plății*, potrivit art. 1535 alin. (1) C.civ., care dispune că, în cazul în care o sumă de bani nu este plătită la scadență, creditorul are dreptul la daune moratorii, de la scadență până în momentul plății, în cuantumul convenit de părți sau, în lipsă, în cel prevăzut de lege, fără a trebui să dovedească vreun prejudiciu. În acest caz, debitorul nu are dreptul să facă dovada că prejudiciul suferit de creditor ca urmare a întârzierii plății ar fi mai mic.

În raporturile dintre profesioniști, dacă termenul de plată nu a fost prevăzut în contract[1], dobânda penalizatoare curge de la următoarele termene:

a) după 30 de zile calendaristice de la data primirii de către debitor a facturii sau a oricărei alte asemenea cereri echivalente de plată;

b) dacă data primirii facturii ori a unei cereri echivalente de plată este incertă sau anterioară primirii bunurilor ori prestării serviciilor, după 30 de zile calendaristice de la recepția mărfurilor sau prestarea serviciilor;

c) dacă legea sau contractul stabilește o procedură de recepție ori de verificare, permițând certificarea conformității mărfurilor sau serviciilor, iar debitorul a primit factura ori cererea echivalentă de plată la data recepției sau verificării sau anterior acestei date, după 30 de zile calendaristice de la această dată [art. 3 alin. (3) din Legea nr. 72/2013].

În raporturile dintre autoritățile contractante și profesioniști, dobânda penalizatoare pentru plata cu întârziere curge de la termenul stipulat în contract[2] sau, în cazul în care nu a fost stipulat în contract, de la expirarea termenelor prevăzute la art. 6 alin. (1) din Legea nr. 72/2013, în condițiile dispozițiilor art. 1535 C.civ. Potrivit art. 6 din Legea nr. 72/2013, în cazul contractelor încheiate între profesioniști și o autoritate contractantă, aceasta din urmă execută obligația de plată a sumelor de bani rezultând din contractele încheiate cu profesioniști cel târziu la:

a) 30 de zile calendaristice de la data primirii facturii sau a oricărei alte cereri echivalente de plată;

b) 30 de zile calendaristice de la data recepției bunurilor sau prestării serviciilor, dacă data primirii facturii ori a unei cereri echivalente de plată este incertă sau anterioară recepției bunurilor ori prestării serviciilor;

c) 30 de zile calendaristice de la recepție sau verificare, dacă prin lege sau prin contract se stabilește o procedură de recepție ori de verificare pentru certificarea confor-

[1] Conform art. 5 din Legea nr. 72/2013 privind măsurile pentru combaterea întârzierii în executarea obligațiilor de plată a unor sume de bani rezultând din contracte încheiate între profesioniști și între aceștia și autorități contractante (publicată în M. Of. nr. 182 din 2 aprilie 2013), în raporturile dintre profesioniști, termenul de plată nu poate fi mai mare de 60 de zile calendaristice. Prin excepție, părțile pot stipula în contract un termen de plată mai mare, sub rezerva ca această clauza să nu fie abuzivă, potrivit art. 12 [alin. (1)]. Părțile pot conveni efectuarea plății în mod eșalonat, în acest caz, dobânzile penalizatoare și celelalte despăgubiri prevăzute de această lege se calculează prin raportare la suma scadentă [alin. (2)]. Părțile nu pot conveni cu privire la data emiterii/primirii facturii. Orice clauză prin care se stipulează un termen de emitere/primire a facturii este lovită de nulitate absolută [alin. (3)].

[2] Potrivit art. 7 alin. (1) din Legea nr. 72/2013, termenele de plată stabilite în contract pentru executarea obligațiilor autorităților contractante nu pot fi mai mari decât termenele stabilite potrivit art. 6 alin. (1) (din același act normativ). În mod excepțional, părțile pot stipula un termen de plată de maximum 60 de zile calendaristice, dacă acesta este stabilit expres în contract și în documentația achiziției și este obiectiv justificat, ținând cont de natura sau caracteristicile specifice ale contractului, sub rezerva ca această clauză să nu fie abuzivă, în sensul art. 12 din Legea nr. 72/2013.

mitații mărfurilor sau serviciilor, iar autoritatea contractantă a primit factura ori cererea echivalentă de plată la data recepției sau verificării ori anterior acestei date.

Conform art. 1017 alin. (2) C.proc.civ., în afară de dobânzi, creditorul poate să pretindă și *daune-interese* suplimentare pentru toate cheltuielile făcute pentru recuperarea sumelor ca urmare a neexecutării la timp a obligațiilor de către debitor.

Dispozițiile art. 1016 C.proc.civ. se completează cu prevederile înscrise în art. 148-152 C.proc.civ., deci în cerere se va menționa și instanța căreia i se adresează, iar în cazul în care cererea este formulată prin reprezentant (legal sau convențional), se va menționa această împrejurare și se va alătura la cerere dovada calității de reprezentant al creditorului.

La cerere *se anexează înscrisurile* ce atestă cuantumul sumei datorate și orice alte înscrisuri doveditoare ale acesteia, precum și *dovada comunicării somației* prevăzute la art. 1014 alin. (1) C.proc.civ. Cererea și actele anexate la aceasta se depun în copie în atâtea exemplare câte părți sunt, plus unul pentru instanță.

Cererea de emitere a unei ordonanțe de plată este *supusă procedurii verificării și regularizării prevăzute de art. 200 C.proc.civ.*, întrucât aceste dispoziții legale nu sunt incompatibile cu prevederile speciale care reglementează procedura ordonanței de plată. Faptul că, în această procedură, citarea părților se face potrivit dispozițiilor referitoare la pricinile urgente nu este un impediment la aplicarea procedurii verificării și regularizării cererii introductive de instanță, deoarece rațiunile pe care se întemeiază această procedură se regăsesc și în privința cererii de ordonanță de plată și nu impietează asupra duratei procedurii speciale. De altfel, art. 1022 C.proc.civ. stabilește în mod expres că nu intră în calculul termenului prevăzut de lege pentru soluționarea cererii perioada necesară pentru comunicarea actelor de procedură și întârzierea cauzată de creditor, inclusiv ca urmare a modificării sau completării cererii.

Cererea pentru emiterea ordonanței de plată este supusă unei *taxe judiciare de timbru* de 200 lei [art. 6 alin. (2) din O.U.G. nr. 80/2013]. Întrucât textul de lege stabilește o taxă judiciară de timbru fixă, fără a face vreo distincție, rezultă că aceasta este taxa datorată și în cazurile în care, dacă cererea ar fi formulată în cadrul unei proceduri de drept comun, taxa judiciară de timbru ar fi mai mică[1]. În schimb, dacă, potrivit legii, în anumite materii speciale, cererea este scutită de plata taxei judiciare de timbru (de exemplu, cererile formulate de asociațiile de proprietari pentru plata cheltuielilor de întreținere), reclamantul nu va datora taxa de timbru, chiar dacă optează pentru aplicarea procedurii speciale.

§4. Particularități referitoare la procedura de judecată

Pentru soluționarea cererii prin care s-a declanșat procedura ordonanței de plată, *citarea părților este obligatorie*. În acest sens, art. 1018 alin. (1) teza I C.proc.civ. prevede că, pentru soluționarea cererii, judecătorul dispune citarea părților, pentru explicații și lămuriri, precum și pentru a stărui în efectuarea plății sumei datorate de către debitor ori pentru înțelegerea părților asupra modalității de plată, citarea urmând a fi făcută potrivit dispozițiilor Codului de procedură civilă referitoare la *citarea în pricinile*

[1] V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 470.

urgente, respectiv potrivit art. 159 teza a II-a. Se remarcă totuși că teza a II-a a alin. (1) al art. 1018 C.proc.civ. prevede, fără a face nicio distincție, că citația va fi înmânată părții cu 10 zile înaintea termenului de judecată, deși, chiar și potrivit regulii de drept comun, aplicabilă în cauzele neurgente, art. 159 C.proc.civ. prevede că citația se comunică părții cu 5 zile înainte de termenul de judecată.

În ceea ce ne privește, apreciem că această contradicție între dispozițiile legale menționate nu poate fi depășită decât prin aplicarea unei interpretări stricte a art. 1018 alin. (1) teza a II-a C.proc.civ., potrivit cu care acest text de lege are în vedere *doar citarea debitorului pentru primul termen de judecată*, nu și celelalte termene de judecată, pentru care urmează a se face aplicarea art. 159 teza a II-a C.proc.civ.[1] Această soluție se sprijină pe interpretarea sistematică a prevederilor art. 1018 C.proc.civ., din care rezultă că, în cadrul procedurii ordonanței de plată, fixarea primului termen de judecată și citarea părților se dispun fără a se mai parcurge faza premergătoare activității de judecată prevăzută de art. 201 C.proc.civ.[2]

Prin urmare, cererea privind ordonanța de plată *se comunică debitorului odată cu citația pentru primul termen de judecată*, acesta având *obligația de a depune întâmpinare cu cel puțin 3 zile înainte de primul termen de judecată* [art. 1018 alin. (3) C.proc.civ.][3]. În aceste condiții, este necesar ca debitorului să i se comunice citația pentru primul termen de judecată cu suficient timp înainte pentru ca acesta să poată depune întâmpinare. Aceste rațiuni nu se mai regăsesc însă în privința celorlalte termene de judecată. Dimpotrivă, celeritatea care trebuie să caracterizeze procedura ordonanței de plată impune ca, pentru aceste termene, citația să se comunice părților în condițiile art. 159 teza a II-a C.proc.civ., iar nu cu 10 zile înainte de termenul de judecată. În fine, mai arătăm că în favoarea interpretării restrictive a art. 1018 alin. (1) teza a II-a C.proc.civ. pledează și argumentul că soluția contrară ar lăsa fără aplicare prevederile tezei I a aceluiași alineat. Or, legea trebuie interpretată în sensul aplicării ei, iar nu în sensul în care să nu se aplice[4].

În afara cererii privind ordonanța de plată, la citația pentru debitor trebuie anexate, în copie, și actele depuse de creditor în dovedirea pretențiilor. Așa cum am arătat, în citație se va menționa că debitorul este obligat să depună întâmpinare cu cel puțin 3 zile înaintea primului termen de judecată.

Din art. 1018 C.proc.civ. se mai desprind anumite particularități față de procedura de drept comun referitoare la *întâmpinare*. În primul rând, întâmpinarea *nu se comunică reclamantului*, care va lua cunoștință de cuprinsul acesteia de la dosarul cauzei. În al doilea rând, în cazul nedepunerii întâmpinării, față de împrejurările cauzei, instanța poate considera aceasta ca o recunoaștere a pretențiilor creditorului. Este vorba de o

[1] În același sens, M. Tăbârcă, *Drept procesual civil 2013*, vol. II, p. 785.

[2] În schimb, așa cum am arătat, în lipsa unor prevederi exprese derogatorii, vor fi aplicabile prevederile art. 199 și art. 200 C.proc.civ. referitoare la înregistrarea, respectiv verificarea și regularizarea cererii de chemare în judecată, precum și cele ale art. 203 C.proc.civ. privind măsurile pentru pregătirea judecății, deoarece acestea nu sunt incompatibile cu dispozițiile care guvernează procedura specială a ordonanței de plată.

[3] Subliniem această diferență față de dispozițiile O.G. nr. 5/2001, potrivit cărora, în cadrul procedurii somației de plată, întâmpinarea nu era obligatorie.

[4] În sensul că în procedura ordonanței de plată se prevede un termen cert de înmânare a citației, de la care nu este posibilă vreo excepție, a se vedea A. Constanda, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 614.

prezumție de recunoaștere tacită, prezumție pe care legea [art. 1018 alin. (3) C.proc.civ.] o recomandă instanței, fără însă a o impune[1].

În considerarea împrejurării că O.G. nr. 5/2001 privind procedura somației de plată nu se referea în mod expres la posibilitatea debitorului de a formula *cerere reconvențională*, în practica judiciară s-a decis că o asemenea cerere era inadmisibilă[2]. În literatura de specialitate[3] se aprecia însă că soluția ar fi trebuit nuanțată, în sensul că și în cadrul procedurii somației de plată ar fi putut fi primită și soluționată o cerere reconvențională, în măsura în care aceasta din urmă ar fi îndeplinit toate condițiile de admisibilitate, care rezultau din reglementarea specială, pentru cererea de emitere a unei somații de plată. Apreciem că această soluție nu este exclusă nici *de lege lata*, în măsura în care creanța valorificată de debitor pe cale reconvențională derivă din același raport juridic cu creanța reclamantului sau este strâns legată de aceasta [art. 209 alin. (1) C.proc.civ.].

O altă particularitate a procedurii speciale a ordonanței de plată față de dreptul comun se referă la *durata de soluționare* a cererii. Astfel, potrivit art. 1022 alin. (1) C.proc.civ., în cazul în care debitorul nu contestă creanța prin întâmpinare, ordonanța de plată trebuie emisă în termen de *cel mult 45 zile de la data introducerii cererii*[4]. Trebuie reținut că această durată a procedurii *nu se aplică în cazul în care debitorul contestă creanța creditorului*. De asemenea, potrivit art. 1022 alin. (2) C.proc.civ., nu intră în calculul termenului de 45 de zile perioada necesară pentru comunicarea actelor de procedură și nici întârzierea cauzată de creditor, cum ar fi cea cauzată de necesitatea regularizării cererii sau de modificarea ori completarea acesteia.

În principiu, singura *probă admisibilă* în cadrul procedurii ordonanței de plată este cea prin *înscrisuri*. Articolul 1021 alin. (1) C.proc.civ. stabilește că judecătorul va examina cererea pe baza actelor depuse, precum și a declarațiilor părților, ceea ce înseamnă că ar mai fi admisibil un al doilea mijloc de probă, anume *mărturisirea judiciară*[5].

[1] Pentru critica dispozițiilor art. 1018 alin. (3) C.proc.civ., a se vedea A. CONSTANDA, în G. BOROI (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 614-615.

[2] Trib. București, s. com., sent. nr. 8031/2001, dosar nr. 8423/2001 (nepublicată), *apud* G. BOROI, DANA. BOROI, *Considerații referitoare la procedura somației de plată*, în C.J. nr. 4/2002, p. 7, nota 8.

[3] G. BOROI, DANA. BOROI, *Considerații referitoare la procedura somației de plată*, în C.J. nr. 4/2002, p. 7; V.M. CIOBANU, G. BOROI, T.C. BRICIU, *Curs selectiv 2011*, p. 470.

[4] Prin această prevedere legală a fost transpusă în dreptul român dispoziția inclusă în art. 5 din Directiva 2000/35/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 iunie 2000 privind combaterea întârzierii efectuării plăților în cazul tranzacțiilor comerciale (J.O. L 200 din 8 august 2000), potrivit cu care „Statele membre garantează că, în mod normal, se poate obține un titlu executoriu, indiferent de suma datorată, în termen de 90 de zile calendaristice de la înaintarea acțiunii creditorilor sau de la solicitarea adresată instanței sau altei autorități competente, cu condiția ca suma datorată sau aspecte ale procedurii să nu fie contestate. Această obligație revine statelor membre în conformitate cu actele cu putere de lege și actele administrative interne". Directiva menționată a fost înlocuită între timp de Directiva 2011/7/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 februarie 2011 privind combaterea întârzierii în efectuarea plăților în tranzacțiile comerciale (J.O. L 48 din 23 februarie 2011), care instituie această obligație în sarcina statelor membre (art. 10), în ceea ce privește creanțele rezultând din contracte încheiate între profesioniști sau între aceștia și autorități publice.

[5] În literatura de specialitate (M. TĂBĂRCĂ, *Drept procesual civil 2013*, vol. II, p. 787) s-a susținut că din faptul că art. 1021 alin. (1) C.proc.civ. face vorbire de „declarațiile părților" nu se poate trage concluzia că în procedura ordonanței de plată ar fi admisibil interogatoriul. Apreciem și noi că din economia dispozițiilor art. 1021 alin. (1), art. 1019 și art. 1013 C.proc.civ. se poate concluziona că, în această procedură specială, *numai mărturisirea judiciară spontană este admisibilă*, nu însă și cea provocată prin intermediul interogatoriului.

Cu privire la cererea prin care creditorul a declanșat procedura ordonanței de plată, instanța poate pronunța una dintre următoarele *soluții*:

– *închiderea dosarului* prin *încheiere definitivă*, în cazul în care creditorul declară că a primit plata datoriei de la debitor;

– *ia act de înțelegerea părților*, în cazul în care creditorul și debitorul ajung la o înțelegere asupra plății, pronunțând o *hotărâre de expedient*, în condițiile art. 438 C.proc.civ. Subliniem că, prin derogare de la dispozițiile art. 440 C.proc.civ., în procedura ordonanței de plată hotărârea de expedient este definitivă și constituie titlu executoriu;

– *respingerea cererii creditorului* prin *încheiere*, în cazul în care instanța constată, pe baza înscrisurilor aflate la dosar și a explicațiilor și lămuririlor părților, că apărările de fond formulate de debitor sunt întemeiate [art. 1020 alin. (1) C.proc.civ.]. Împotriva încheierii de respingere creditorul va putea formula *cerere în anulare* în termen de 10 zile de la data înmânării sau comunicării acesteia. De asemenea, potrivit art. 1020 alin. (3) C.proc.civ., în cazul respingerii cererii ca urmare a apărărilor de fond, creditorul păstrează posibilitatea de a introduce *cerere de chemare în judecată potrivit dreptului comun* și, întrucât legea nu face nicio distincție, rezultă că această posibilitate există chiar și atunci când eventuala cerere în anulare a creditorului a fost respinsă.

Se ridică problema de a ști dacă, într-o asemenea ipoteză, încheierea pronunțată în cadrul procedurii ordonanței de plată are *autoritate de lucru judecat* în fața instanței de drept comun. Cu privire la acest aspect, în literatura de specialitate[1] s-a arătat că hotărârea de respingere a cererii creditorului, în oricare dintre cazurile prevăzute de art. 1020 alin. (1) și (2) C.proc.civ., nu are autoritate de lucru judecat în ceea ce privește fondul raporturilor juridice dintre părți, astfel încât creditorul poate introduce cerere de chemare în judecată potrivit dreptului comun, după cum prevede în mod expres art. 1020 alin. ultim C.proc.civ.

În ceea ce ne privește, apreciem că soluția ar trebui nuanțată, deoarece, spre deosebire de O.G. nr. 5/2001, actuala reglementare nu mai prevede în mod expres că ordonanța de plată nu are autoritate de lucru judecat cu privire la fondul raporturilor juridice dintre părți. În aceste condiții, dat fiind faptul că, în cazul reglementat de art. 1020 alin. (1) C.proc.civ., în cadrul procedurii speciale a ordonanței de plată, *instanța analizează pe fond apărările invocate de debitor*, apreciem că încheierea de respingere a cererii privind ordonanța de plată va avea *autoritate de lucru judecat în fața instanței de drept comun cu privire la apărările respective*. Așadar, în cazul prevăzut de art. 1020 alin. (1) C.proc.civ., o cerere de chemare în judecată potrivit dreptului comun ar putea fi formulată numai în măsura în care apărarea debitorului, constatată ca întemeiată prin încheierea instanței sesizate cu ordonanța de plată, nu constituie un impediment care să poată fi opus cu succes și în condițiile dreptului comun, cum ar fi prescripția extinctivă, lipsa calității procesuale active sau pasive, plata etc.;

– *respingerea cererii creditorului* prin *încheiere*, în cazul în care instanța constată că apărările de fond formulate de debitor presupun administrarea altor probe decât înscrisurile și explicațiile și lămuririle părților, iar acestea ar fi admisibile, potrivit legii,

[1] A. CONSTANDA, în G. BOROI (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 617; C.G. FRENȚIU, D.-L. BĂLDEAN, *Noul Cod 2013*, p. 1434.

în procedura de drept comun [art. 1020 alin. (2) C.proc.civ.]. Împotriva încheierii de respingere creditorul va putea formula *cerere în anulare* în termen de 10 zile de la data înmânării sau comunicării acesteia. Şi în acest caz, aşa cum prevede art. 1020 alin. (3) C.proc.civ., creditorul are posibilitatea de a introduce *cerere de chemare în judecată potrivit dreptului comun*. Într-o asemenea situaţie, încheierea de respingere a cererii de ordonanţă de plată *nu are autoritate de lucru judecat cu privire la fondul raportului juridic dintre părţi*, deoarece, spre deosebire de ipoteza reglementată de art. 1020 alin. (1) C.proc.civ., instanţa nu a analizat pe fond apărările formulate de debitor în cadrul procedurii speciale;

– *admiterea cererii creditorului*, caz în care va fi emisă ordonanţa de plată, în care se precizează suma şi termenul de plată. În principiu, termenul de plată va fi astfel stabilit încât să nu fie mai scurt de 10 zile şi nici mai lung de 30 de zile de la data comunicării ordonanţei către debitor [art. 1021 alin. (3) teza I C.proc.civ.]. Există însă două derogări de la această regulă. O primă derogare priveşte situaţia în care părţile convin stabilirea unui termen de plată cu depăşirea limitei minime sau maxime menţionate mai sus [art. 1021 alin. (3) teza a II-a C.proc.civ.]. A doua derogare se referă la creanţele reprezentând obligaţii de plată a cotelor din cheltuielile comune faţă de asociaţiile de proprietari, precum şi a cheltuielilor de întreţinere ce revin persoanelor fizice corespunzător suprafeţelor locative pe care le folosesc ca locuinţe, în cazul cărora, la cererea debitorului şi ţinând seama de motivele temeinice invocate de acesta în ceea ce priveşte posibilităţile efective de plată, instanţa poate stabili un termen de plată care nu se încadrează în limitele mai sus arătate ori poate dispune eşalonarea plăţii [art. 1021 alin. (4) C.proc.civ.].

Articolul 1021 alin. (2) C.proc.civ. admite posibilitatea *emiterii ordonanţei numai pentru o parte din pretenţiile reclamantului*, ipoteză în care creditorul este îndreptăţit să introducă o cerere de chemare în judecată pentru partea din pretenţii nerecunoscută în cadrul procedurii ordonanţei de plată, care se va soluţiona potrivit dreptului comun. De asemenea, potrivit art. 1023 alin. (2) C.proc.civ., creditorul mai are posibilitatea de a formula *cerere în anulare* pentru pretenţiile nerecunoscute prin ordonanţă.

Ordonanţa prin care s-a admis, în tot ori în parte, cererea creditorului se înmânează părţii (părţilor) prezente sau, după caz, va fi comunicată de îndată, potrivit dispoziţiilor generale privind comunicarea actelor de procedură, respectiv art. 154 şi urm. C.proc.civ.

§5. Cererea în anulare

Împotriva ordonanţei prin care s-a admis, în tot ori în parte, cererea creditorului *debitorul* poate formula o cale de atac specifică procedurii ordonanţei de plată, denumită *cerere în anulare*.

Aşa cum a rezultat din cele arătate mai sus, în reglementarea actuală, această cale de atac poate fi exercitată *şi de creditor* în următoarele trei cazuri: dacă se respinge cererea de ordonanţă de plată ca urmare a împrejurării că instanţa a constatat, pe baza înscrisurilor aflate la dosar şi a explicaţiilor şi lămuririlor părţilor, că apărările de fond formulate de debitor sunt întemeiate; dacă se respinge cererea de ordonanţă de plată ca urmare a împrejurării că instanţa a constatat că apărările de fond formulate de debitor presupun administrarea altor probe decât înscrisurile, explicaţiile şi lămuririle

părţilor, iar acestea ar fi admisibile, potrivit legii, în procedura de drept comun; atunci când cererea de ordonanţă de plată este admisă în parte.

Din faptul că legea indică în mod expres cazurile în care creditorul poate formula cerere în anulare în cadrul procedurii speciale, rezultă că *el nu are deschisă această cale de atac atunci când cererea este anulată sau respinsă pe un alt temei* decât cele vizate de art. 1020 alin. (1) şi (2), respectiv art. 1021 alin. (2) C.proc.civ. În aceste alte cazuri, pentru valorificarea pretenţiei sale, creditorul va putea introduce cerere de chemare în judecată potrivit dreptului comun.

Cererea în anulare poate fi introdusă în *termen* de 10 de zile de la data înmânării ordonanţei sau, după caz, de la data comunicării acesteia.

Potrivit art. 1023 alin. (3) C.proc.civ., prin cererea în anulare se pot invoca numai nerespectarea cerinţelor prevăzute de art. 1013 şi urm. C.proc.civ. pentru emiterea ordonanţei de plată, precum şi, dacă este cazul, cauze de stingere a obligaţiei ulterioare emiterii ordonanţei de plată.

Aşadar, cererea în anulare are natura unei *căi de atac de reformare*, iar nu de retractare, deoarece prin intermediul ei se realizează un control judiciar al ordonanţei atacate[1].

Conform art. 1023 alin. (5) C.proc.civ., cererea în anulare *nu are efect suspensiv de executare silită*. Suspendarea va putea fi însă încuviinţată, la cererea debitorului, *numai cu dare de cauţiune*, al cărei cuantum va fi fixat de instanţă. Se remarcă faptul că legea nu prevede care este procedura de soluţionare a cererii de suspendare a executării, astfel încât instanţa va soluţiona o asemenea cerere în cursul judecăţii prin încheierea de şedinţă. În ceea ce priveşte cuantumul cauţiunii şi procedura de stabilire a acesteia, sunt aplicabile normele de drept comun în materie, prevăzute de art. 1056 şi urm. C.proc.civ.

Competenţa de a soluţiona cererea în anulare aparţine instanţei care a pronunţat ordonanţa de plată.

În ceea ce priveşte *compunerea instanţei*, cererea în anulare se soluţionează de un complet format din doi judecători [art. 1023 alin. (4) teza a II-a C.proc.civ.]. Eventuala participare a unuia dintre aceştia în completul care s-a pronunţat asupra cererii privind ordonanţa de plată nu este menţionată expres printre situaţiile de incompatibilitate absolută enumerate în art. 41 C.proc.civ., însă ar putea fi incidente dispoziţiile art. 42 alin. (1) pct. 1 C.proc.civ., potrivit cu care judecătorul este incompatibil atunci când şi-a exprimat anterior părerea cu privire la soluţie în cauza pe care a fost desemnat să o judece, sau art. 42 alin. (1) pct. 13 C.proc.civ., conform cu care judecătorul este incompatibil atunci când există alte elemente care nasc în mod întemeiat îndoieli cu privire la imparţialitatea sa.

Dacă instanţa învestită admite, în tot sau în parte, cererea în anulare formulată de *debitor* împotriva ordonanţei de plată, aceasta *va anula ordonanţa*, în tot sau, după caz, în parte, pronunţând o *hotărâre definitivă*. Creditorul este îndreptăţit să introducă o cerere de chemare în judecată potrivit dreptului comun [art. 1023 alin. (6) C.proc.civ.].

---

[1] În acelaşi sens, a se vedea şi A. CONSTANDA, în G. BOROI (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 620-621. În sensul că cererea în anulare nu se identifică cu nicio altă cale de atac împotriva hotărârilor, nici ordinare, nici extraordinare, nici de reformare, nici de retractare, fiind o „cale de atac" specială şi unică, a se vedea I. DELEANU, *Tratat 2013*, vol. II, p. 676.

În cazurile în care sunt atacate încheierea de respingere a cererii privind ordonanța de plată sau ordonanța de admitere în parte, dacă instanța învestită admite cererea în anulare formulată de creditor, va pronunța o *hotărâre definitivă* prin care *va emite ordonanța de plată*, cu aplicarea corespunzătoare a dispozițiilor art. 1021 C.proc.civ.

Potrivit art. 1023 alin. (8) C.proc.civ., hotărârea prin care este respinsă cererea în anulare este *definitivă*.

§6. Titlul executoriu. Contestația la executare

Potrivit art. 1024 alin. (1) C.proc.civ., ordonanța de plată este *executorie*, chiar dacă este atacată cu cerere în anulare, și *are autoritate de lucru judecat provizorie* până la soluționarea cererii în anulare. Punerea în executare a ordonanței de plată înainte ca aceasta să devină definitivă se poate face *numai pe riscul creditorului*, astfel că, dacă ordonanța este ulterior modificată ori desființată în urma soluționării cererii în anulare, creditorul va fi ținut, în condițiile legii, să îl repună pe debitor în drepturile sale, în tot sau în parte, după caz.

Așa cum am menționat deja, *hotărârea de expedient* pe care instanța o pronunță pe baza înțelegerii părților asupra plății este *definitivă* de la data pronunțării și constituie *titlu executoriu*.

Împotriva executării silite a ordonanței de plată partea interesată poate face *contestație la executare*, potrivit dreptului comun în materie, respectiv art. 711 și urm. C.proc.civ.

Articolul 1024 alin. (2) teza a II-a C.proc.civ. stabilește că în cadrul contestației nu se pot invoca decât neregularități privind procedura de executare, precum și cauze de stingere a obligației ivite ulterior rămânerii definitive a ordonanței de plată.

Rezultă, așadar, că, la fel ca în dreptul comun, pe calea contestației împotriva executării ordonanței de plată nu se pot invoca motive de fapt sau de drept pe care partea le-ar fi putut opune în cursul judecății cererii privind ordonanța de plată sau a cererii în anulare.

Secțiunea a 9-a. Procedura cu privire la cererile de valoare redusă

§1. Considerații introductive

Sub Titlul X din Cartea a VI-a, intitulată „Proceduri speciale", Codul de procedură civilă reglementează, la art. 1025-1032, procedura specială cu privire la cererile de valoare redusă.

Această procedură este reglementată pentru prima dată în legislația procesuală civilă română și are drept sursă directă de inspirație Regulamentul (CE) nr. 861/2007 al Parlamentului European și al Consiliului privind stabilirea unei *proceduri europene cu privire la cererile cu valoare redusă*[1] (în continuare, Regulamentul nr. 861/2007).

[1] J.O. L 199 din 31 iulie 2007.

Deși *Regulamentul nr. 861/2007* este de directă aplicare și în dreptul român, totuși reglementarea și în dreptul intern a unei proceduri speciale similare privind creanțele de valoare redusă nu este inutilă, deoarece în câmpul de aplicare a actului normativ european intră *exclusiv litigiile de această natură cu caracter transfrontalier*, în care cel puțin una dintre părți își are reședința obișnuită în alt stat membru al Uniunii Europene. Așadar, reglementarea internă are ca domeniu de aplicare, în principal, litigiile interne[1]. Pe altă parte, instituirea în dreptul național a unei proceduri speciale privind creanțele de valoare redusă este utilă și din perspectiva aplicării Regulamentului nr. 861/2007, având în vedere că art. 19 al acestuia prevede că, „fără a aduce atingere dispozițiilor prezentului regulament, procedura europeană cu privire la cererile cu valoare redusă este reglementată de normele de drept procedural din statul membru în care se desfășoară procedura".

Din lucrările pregătitoare ale Regulamentului nr. 861/2007 rezultă că rațiunile practice care au condus la crearea procedurii europene cu privire la cererile cu valoare redusă au fost reprezentate de necesitatea de a simplifica regulile de procedură în cazurile în care costurile demersului judiciar obișnuit sunt disproporționate față de valoarea creanței în cauză[2].

Aceleași rațiuni stau și la baza reglementării actuale a procedurii speciale privind cererile de valoare redusă în dreptul procesual civil român[3].

Procedura privind cererile de valoare redusă este o procedură specială, deci derogatorie de la dreptul comun, de soluționare a *cererilor al căror obiect are o valoare de până la 10.000 lei inclusiv*, aplicabilă la solicitarea reclamantului, expresă sau prin îndeplinirea formalităților prevăzute de lege.

Această procedură specială are un *caracter facultativ*, reclamantul având alegerea între procedura reglementată de art. 1025 și urm. C.proc.civ. și procedura de drept comun. Potrivit art. 1028 C.proc.civ., reclamantul poate opta pentru declanșarea procedurii speciale prin completarea formularului-tip de cerere, aprobat prin Ordinul ministrului justiției nr. 359/C/2013[4], și depunerea sau trimiterea acestuia la instanța competentă prin mijloacele prevăzute de lege. În acest caz, legea prezumă intenția reclamantului de a declanșa procedura specială, și nu pe cea de drept comun. Dacă însă reclamantul sesizează instanța cu o cerere redactată potrivit art. 194 C.proc.civ., aceasta va fi soluționată potrivit procedurii de drept comun. Cu toate acestea, într-o astfel de ipoteză, reclamantul are posibilitatea ca, până cel mai târziu la primul termen de judecată, să solicite în mod expres aplicarea procedurii speciale privind cererile de valoare redusă.

Întrucât prin intermediul acestei proceduri se poate ajunge la stabilirea unui drept potrivnic față de o altă persoană, *procedura este contencioasă*, astfel încât, pentru aspec-

[1] Subliniem că, la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene, proceduri similare sunt reglementate, în legislațiile naționale, în Germania, Spania, Franța, Irlanda, Suedia, Regatul Unit al Marii Britanii, Olanda, Grecia, Malta, Portugalia.

[2] A se vedea Cartea verde a Comisiei Europene cu privire la o procedură europeană de ordonanță de plată și la măsuri vizând simplificarea și accelerarea soluționării litigiilor având ca obiect cereri cu valoare redusă, COM (2002) 746 final, http://europa.eu/legislation_summaries/other/l33212_fr.htm.

[3] A se vedea Expunerea privind proiectul legii privind Codul de procedură civilă, p. 20-21, http://www.just.ro/Sections/PrimaPagina_MeniuDreapta/ProiectulnouluiCoddeProcedur%C4%83Civil%C4%83/tabid/648/Default.aspx.

[4] M. Of. nr. 69 din 1 februarie 2013.

tele pe care nu le reglementează, dispozițiile art. 1025 și urm. C.proc.civ. se vor completa cu cele de drept comun din materia procedurii contencioase.

§2. Condiții (speciale) de admisibilitate

Fiind un mijloc procesual care intră în conținutul acțiunii civile, cererile de valoare redusă trebuie să îndeplinească condițiile generale de exercitare a acesteia (formularea unei pretenții, interesul, calitatea procesuală și capacitatea procesuală). Pentru admisibilitatea formulării unei cereri pe calea procedurii speciale privind cererile de valoare redusă, trebuie îndeplinite și anumite condiții speciale, care privesc valoarea și natura dreptului patrimonial valorificat printr-o astfel de acțiune.

a) Valoarea creanței

Pe calea procedurii speciale reglementate de art. 1025 și urm. C.proc.civ. pot fi valorificate *cererile având un obiect a cărui valoare nu depășește suma de 10.000 lei.*

Potrivit art. 1025 alin. (1) C.proc.civ., pentru determinarea valorii obiectului cererii, va fi luată în considerare exclusiv valoarea capătului principal de cerere, *cu excluderea dobânzilor sau a altor venituri accesorii, precum și a cheltuielilor de judecată.* Data avută în vedere pentru stabilirea valorii obiectului cererii este *data sesizării instanței.*

b) Natura dreptului patrimonial

Legea nu distinge cu privire la natura dreptului evaluabil în bani care poate face obiectul procedurii privind cererile de valoare redusă, în sensul dacă sunt avute în vedere doar creanțele corelative unei obligații constând în plata unei sume de bani sau orice drept evaluabil în bani. În ceea ce ne privește, apreciem că, în lipsa unei asemenea distincții, cu excepția materiilor la care face referire art. 1025 alin. (2) și (3) C.proc.civ., prin procedura specială privind cererile de valoare redusă *pot fi valorificate orice drepturi evaluabile în bani cu o valoare de până la 10.000 lei la data sesizării instanței*[1].

Trebuie reținut că din domeniul de aplicare a procedurii cu privire la cererile de valoare redusă *sunt excluse* materiile expres și limitativ prevăzute de art. 1025 alin. (2) și (3) C.proc.civ.

Astfel, potrivit acestui text de lege, procedura privind cererile de valoare redusă nu se aplică în materie fiscală, vamală sau administrativă și nici în ceea ce privește răspunderea statului pentru acte sau omisiuni în cadrul exercitării autorității publice.

De asemenea, această procedură specială nu se aplică cererilor referitoare la:

– starea civilă sau capacitatea persoanelor fizice;

[1] În aceleași sens, a se vedea V. DĂNĂILĂ, în G. BOROI (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 624. În sensul că procedura privind cererile de valoare redusă se aplică doar în cazul creanțelor a căror obligație corelativă constă în plata unei sume de bani, a se vedea: C.C. DINU, *Procedura cu privire la cererile cu valoare redusă în contextul Noului Cod de procedură civilă*, în R.R.D.P. nr. 3/2011, p. 71; M. TĂBĂRCĂ, *Drept procesual civil 2013*, vol. II, p. 796. În ceea ce ne privește, ne exprimăm rezerve față de această interpretare. Un argument în plus în favoarea interpretării pe care o propunem este și faptul că Titlul X al Cărții a VI-a din Codul de procedură civilă reprezintă o preluare aproape identică a dispozițiilor Regulamentului nr. 861/2007, care, în ceea ce privește domeniul său de aplicare, face vorbire de „(...) *materie civilă și comercială* în cauzele transfrontaliere, indiferent de natura instanței, atunci când valoarea cererii, fără să se ia în considerare dobânzile, cheltuielile și alte costuri, nu depășește 2000 euro în momentul primirii formularului de cerere de către instanța competentă".

– drepturile patrimoniale născute din raporturile de familie. Intră în această categorie, de exemplu, drepturile derivate din raportul de logodnă, căsătorie, filiație sau rudenie, litigiile referitoare la regimul matrimonial sau al comunității legale de bunuri, litigiile referitoare la dreptul și obligația de întreținere;

– moștenire;

– insolvență, concordatul preventiv, procedurile referitoare la lichidarea societăților insolvabile și a altor persoane juridice ori alte proceduri asemănătoare;

– asigurări sociale;

– dreptul muncii;

– închirierea unor bunuri imobile, cu excepția acțiunilor privind creanțele având ca obiect plata unei sume de bani. Nu vor putea fi formulate, așadar, pe calea procedurii speciale cereri de anulare, reziliere sau alte cereri evaluabile în bani privind contractele de închiriere a imobilelor.

Cu toate acestea, legea permite recursul la procedura specială pentru valorificarea *creanțelor corelative unei obligații constând în plata unei sume de bani ce intră în conținutul raportului juridic izvorât din contractul de închiriere*. În acest sens, art. 1034 alin. (2) și (3) C.proc.civ. prevede că litigiile privind drepturile locatorului sau ale proprietarului la plata chiriei, la plata de despăgubiri și alte drepturi născute în temeiul contractului vor putea fi soluționate inclusiv după regulile aplicabile în soluționarea cererilor cu valoare redusă;

– arbitraj;

– atingeri aduse dreptului la viață privată sau altor drepturi care privesc personalitatea, indiferent de izvorul reglementării lor.

Cele două condiții prezentate mai sus sunt *cumulative*, astfel încât neîndeplinirea uneia dintre ele face inadmisibilă procedura specială privind cererile de valoare redusă. Cu toate acestea, atunci când constată că cererea nu poate fi soluționată potrivit dispozițiilor legale privitoare la procedura specială, instanța judecătorească nu respinge cererea ca inadmisibilă, ci îl informează pe reclamant cu privire la inadmisibilitatea soluționării cererii pe calea procedurală aleasă, iar dacă reclamantul nu își retrage cererea, aceasta va fi *judecată potrivit dreptului comun* [art. 1026 alin. (3) C.proc.civ.].

§3. Sesizarea instanței

Potrivit art. 1027 alin. (1) C.proc.civ., competența de a soluționa cererea în primă instanță aparține *judecătoriei.*

Stabilirea *competenței teritoriale* urmează să se facă potrivit dispozițiilor dreptului comun, respectiv potrivit art. 107 și urm. C.proc.civ., la care alin. (2) al art. 1027 face trimitere expresă.

Conform art. 1026 alin. (1) C.proc.civ., „reclamantul are alegerea între procedura specială reglementată de prezentul titlu și procedura de drept comun".

Sesizarea instanței competente cu procedura specială se face, de regulă, prin *completarea formularului-tip de cerere*, aprobat prin Ordinul ministrului justiției nr. 359/C/2013 (Anexa nr. 1). Așa cum s-a arătat, legea prezumă că, prin completarea

şi depunerea formularului-tip de cerere, reclamantul optează pentru declanşarea procedurii speciale privind cererile de valoare redusă[1].

Odată cu formularul de cerere se depun ori se trimit şi copii de pe înscrisurile de care reclamantul înţelege să se folosească.

Depunerea sau trimiterea formularului la instanţa competentă, împreună cu înscrisurile anexate, se face prin poştă sau prin orice alte mijloace care asigură transmiterea formularului şi confirmarea primirii acestuia.

Dispoziţiile art. 1028 alin. (4)-(5) C.proc.civ. prevăd anumite *reguli speciale cu privire la regularizarea cererii introductive de instanţă* atunci când aceasta îmbracă forma formularului-tip de cerere. Astfel, în cazul în care informaţiile furnizate de reclamant nu sunt suficient de clare sau sunt inadecvate ori formularul de cerere nu a fost completat corect, instanţa îi va acorda reclamantului posibilitatea *să completeze sau să rectifice formularul* ori *să furnizeze informaţii sau înscrisuri suplimentare*. Instanţa va folosi în acest scop *un formular-tip*, aprobat prin ordin al ministrului justiţiei. Este vorba de formularul aflat în Anexa nr. 2 la Ordinul ministrului justiţiei nr. 359/C/2013. În cazul în care reclamantul nu completează sau nu rectifică formularul de cerere în termenul stabilit de instanţă, cererea se va *anula*.

Apreciem că, în completarea dispoziţiilor menţionate, urmează a se aplica prevederile art. 200 C.proc.civ. Astfel, în formularul de completare/rectificare, reclamantului i se vor comunica lipsurile cererii, cu menţiunea că, în termen de cel mult 10 zile de la primirea comunicării, trebuie să efectueze completările sau modificările dispuse, sub sancţiunea anulării cererii. Dacă obligaţiile privind completarea sau modificarea cererii nu sunt îndeplinite în termenul menţionat, instanţa va dispune *anularea cererii prin încheiere*, dată în camera de consiliu. Împotriva încheierii de anulare reclamantul va putea face *numai cerere de reexaminare*, în termen de 15 zile de la data comunicării încheierii.

După primirea formularului de cerere completat corect, instanţa va trimite de îndată *pârâtului formularul de răspuns*, însoţit de o copie a formularului de cerere şi de copii de pe înscrisurile depuse de reclamant, punând, totodată, în vedere acestuia ca, în termen de 30 de zile de la comunicarea actelor menţionate, să depună sau să trimită formularul de răspuns completat corespunzător, precum şi copii de pe înscrisurile de care înţelege să se folosească. Potrivit art. 1029 alin. (4) teza finală C.proc.civ., pârâtul *poate să răspundă şi fără utilizarea formularului de răspuns*, prin orice alt mijloc adecvat, respectiv prin formularea întâmpinării în forma prevăzută de art. 205 C.proc.civ.

Cererea de valoare redusă, soluţionată potrivit procedurii speciale prevăzute de art. 1025 şi urm. C.proc.civ., este supusă unei *taxe judiciare de timbru* de 50 de lei, dacă valoarea cererii nu depăşeşte 2.000 lei, şi, respectiv, de 200 lei, pentru cererile a căror valoare depăşeşte 2.000 lei [art. 6 alin. (1) din O.U.G. nr. 80/2013]. Dacă, potrivit legii, în anumite materii speciale, cererea este scutită de plata taxei judiciare de timbru (de exemplu, cererile formulate de asociaţiile de proprietari pentru plata cheltuielilor de întreţinere), reclamantul nu va datora taxa de timbru, chiar dacă optează pentru aplicarea procedurii speciale.

[1] Reamintim că, în cazul în care cererea introductivă de instanţă a fost formulată în forma prevăzută de art. 194 C.proc.civ., reclamantul poate, până cel mai târziu la primul termen de judecată, să solicite în mod expres aplicarea procedurii speciale privind cererile de valoare redusă.

§4. Particularităţi referitoare la procedura de judecată

Potrivit art. 1029 alin. (1) teza I C.proc.civ., procedura cu privire la cererile cu valoare redusă este *scrisă*.

Pentru soluţionarea cererii prin care s-a declanşat această procedură, *citarea părţilor nu este obligatorie*. În acest sens, art. 1029 alin. (2) C.proc.civ. prevede că instanţa poate dispune înfăţişarea părţilor, dacă apreciază acest fapt ca fiind necesar sau la solicitarea uneia dintre ele. Instanţa *poate însă să refuze o astfel de solicitare* în cazul în care consideră că, ţinând cont de împrejurările cauzei, nu sunt necesare dezbateri orale. Refuzul se motivează în scris şi nu poate fi atacat separat. Aşa cum s-a arătat în mod just în doctrină[1], instanţa va putea *să revină asupra acestui refuz* şi să dispună citarea părţilor în cazul în care din analiza cererii şi a probelor cauzei rezultă necesitatea luării unei asemenea măsuri. În cazul în care instanţa a fixat un termen pentru înfăţişarea părţilor, acestea vor fi citate potrivit dispoziţiilor generale prevăzute la art. 154 şi urm. C.proc.civ.

În conformitate cu prevederile art. 1029 alin. (1) teza a II-a C.proc.civ., cererea de valoare redusă se soluţionează în întregul ei în *camera de consiliu*. Întrucât legea nu distinge, rezultă că procedura se va desfăşura în camera de consiliu şi în cazul în care instanţa a dispus citarea părţilor[2].

Subliniem că, deşi cererea se soluţionează fără citarea părţilor (ca regulă), iar procedura se desfăşoară în întregul ei în camera de consiliu, procedura specială privind cererile de valoare redusă nu este o procedură graţioasă, ci *contencioasă*, caracterul contradictoriu al ei rezultând şi din faptul că legea prevede că atât cererea introductivă de instanţă, cât şi întâmpinarea, precum şi înscrisurile depuse de o parte se comunică celeilalte părţi prin intermediul instanţei. Soluţia legislativă de judecare a cererii în camera de consiliu fără citarea părţilor a fost adoptată în vederea simplificării acestei proceduri, cu respectarea în acelaşi timp a dreptului la apărare al părţilor.

Din art. 1029 C.proc.civ. se mai desprind anumite particularităţi faţă de procedura de drept comun referitoare la *întâmpinare*. În primul rând, întâmpinarea se formulează de pârât prin completarea formularului-tip prevăzut în acest scop de Ordinul ministrului justiţiei nr. 359/C/2013 (Anexa nr. 3). În al doilea rând, *formularul respectiv se comunică pârâtului de către instanţă*, împreună cu copia de pe formularul de cerere sau, după caz, cu cererea (dacă acesta a fost formulată în forma prevăzută de art. 194 C.proc.civ.) şi copii de pe înscrisurile depuse de reclamant. Aşa cum am arătat, pârâtul poate să răspundă şi fără utilizarea formularului de răspuns, prin orice alt mijloc adecvat. Întâmpinarea se depune în termen de 30 de zile de la comunicarea cererii şi a

[1] V. DĂNĂILĂ, în G. BOROI (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 633.

[2] În literatura de specialitate [V. DĂNĂILĂ, în G. BOROI (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 632] s-a arătat că, „deşi art. XII alin. (1) din Legea nr. 2/2013 privind unele măsuri pentru degrevarea instanţelor judecătoreşti, precum şi pentru pregătirea punerii în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă prevede că «Dispoziţiile Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată, privind cercetarea procesului şi, după caz, dezbaterea fondului în camera de consiliu se aplică proceselor pornite începând cu data de 1 ianuarie 2016», această normă nu se aplică în alte cazuri decât cele prevăzute de art. 240 alin. (1) C.proc.civ. (referitor la locul cercetării procesului) şi de art. 244 C.proc.civ. (referitor la terminarea cercetării procesului sau dezbaterea fondului), în condiţiile unei proceduri contencioase ce se derulează potrivit dreptului comun, nefiind incidentă în alte cazuri în care Codul de procedură civilă, în cuprinsul unor norme speciale, prevede soluţionarea unei cereri în camera de consiliu".

înscrisurilor depuse de reclamant. Apreciem că întâmpinarea este *obligatorie* şi în cadrul procedurii speciale privind cererile de valoare redusă, *sub aceleaşi sancţiuni ca în dreptul comun*.

Potrivit art. 1029 alin. (5) C.proc.civ., instanţa *va comunica de îndată reclamantului* copii de pe răspunsul pârâtului, precum şi de pe înscrisurile depuse de pârât.

Din dispoziţiile art. 1029 alin. (5) C.proc.civ. rezultă că, în cadrul procedurii speciale privind cererile de valoare redusă, pârâtul poate formula şi *cerere reconvenţională*. Pe lângă condiţiile generale de admisibilitate prevăzute de art. 209 alin. (3) C.proc.civ., cererea reconvenţională trebuie să îndeplinească şi condiţiile speciale pentru cererile de valoare redusă, respectiv obiectul său să nu fie mai mare de 10.000 lei şi să nu privească o materie exclusă expres din domeniul de aplicare a procedurii privind cererile de valoare redusă. În cazul în care cererea reconvenţională *nu poate fi soluţionată în cadrul procedurii speciale*, întrucât nu sunt întrunite cerinţele prevăzute la art. 1025 C.proc.civ., aceasta va fi *disjunsă* şi *judecată potrivit procedurii de drept comun* [art. 1029 alin. (7) C.proc.civ.]. Cererea reconvenţională se poate formula prin completarea formularului-tip comunicat de instanţă odată cu cererea reclamantului (Anexa nr. 3 la Ordinul ministrului justiţiei nr. 359/C/2013) sau se poate redacta potrivit art. 209 C.proc.civ. În lipsa unei dispoziţii speciale în acest sens, apreciem că cererea reconvenţională se depune, conform art. 209 alin. (4) C.proc.civ., odată cu întâmpinarea, sub sancţiunea decăderii.

Cererea reconvenţională însoţită de înscrisurile pe care pârâtul le depune în dovedirea pretenţiilor proprii *se comunică de îndată reclamantului*, care are obligaţia de a depune sau trimite, în termen de 30 de zile de la comunicare, formularul de răspuns completat corespunzător ori de a răspunde prin orice alt mijloc adecvat.

Instanţa poate solicita părţilor să furnizeze *mai multe informaţii* în termenul pe care îl va stabili în acest scop, care nu poate depăşi 30 de zile de la primirea răspunsului pârâtului sau, după caz, al reclamantului.

O particularitate importantă a procedurii speciale privind cererile de valoare redusă priveşte *probele*. Astfel, potrivit art. 1029 alin. (9) C.proc.civ., instanţa poate încuviinţa şi alte probe în afara înscrisurilor depuse de părţi. Nu vor fi însă încuviinţate acele probe a căror administrare necesită cheltuieli disproporţionate faţă de valoarea cererii de chemare în judecată sau a cererii reconvenţionale.

Rezultă că, în ceea ce priveşte admisibilitatea probelor, legea nu stabileşte reguli speciale, cum o face, de exemplu, în cazul procedurii ordonanţei de plată. Aşa fiind, în cadrul procedurii privind cererile de valoare redusă, condiţiile de admisibilitate a probelor vor fi examinate prin raportare la regulile generale în materie. Din textul menţionat se desprinde însă o altă regulă caracteristică procedurii privind cererile de valoare redusă, şi anume aceea că *judecătorul va privilegia acele probe a căror administrare este cea mai puţin oneroasă pentru părţi* prin raportare la valoarea cererii principale şi, dacă este cazul, a celei reconvenţionale. Cu alte cuvinte, în măsura în care va constata că administrarea unei probe solicitate de una dintre părţi, deşi este admisibilă, potrivit legii, presupune cheltuieli disproporţionat de mari faţă de valoarea cererii de chemare în judecată sau a cererii reconvenţionale, instanţa o va respinge cu această motivare. Apreciem că, în măsura în care ar constata că, din cauza costului administrării probelor, cererea nu poate fi soluţionată potrivit procedurii speciale privind cererile de valoare redusă, instanţa judecătorească îl va informa pe reclamant cu privire la acest aspect, iar dacă reclamantul nu îşi retrage cererea, aceasta va fi judecată potrivit dreptului comun [art. 1026 alin. (3) C.proc.civ.].

Articolul 1031 alin. (1) C.proc.civ. dispune că partea care cade în pretenţii va fi obligată, la cererea celeilalte părţi, la plata *cheltuielilor de judecată*, alin. (2) al aceluiaşi articol adăugând că instanţa nu va acorda părţii care a câştigat procesul cheltuielile care *nu au fost necesare* sau care *au avut o valoare disproporţionată în raport cu valoarea cererii*. Se observă că textul menţionat consacră aceleaşi principii ca art. 451 C.proc.civ. Existenţa art. 1031 C.proc.civ. se explică prin aceea că Titlul X al Cărţii a VI-a din Codul de procedură civilă reprezintă o preluare a dispoziţiilor Regulamentului nr. 861/2007, al cărui art. 16 are un conţinut identic cu cel al textului menţionat din Codul de procedură civilă. Aşa fiind, pentru clarificarea dispoziţiilor art. 1031 C.proc.civ., apreciem utilă redarea considerentului 29 al Regulamentului nr. 861/2007, care se referă la condiţiile acordării cheltuielilor de judecată în cadrul procedurii europene cu privire la cererile cu valoare redusă. Astfel, potrivit acestui considerent, „partea care cade în pretenţii ar trebui să suporte cheltuielile de judecată. Cheltuielile de judecată ar trebui să fie stabilite în conformitate cu dreptul intern. Având în vedere obiectivele de simplitate şi de eficacitate, instanţa ar trebui să oblige partea care cade în pretenţii numai la plata cheltuielilor de judecată – inclusiv cheltuieli cum ar fi cele care decurg din faptul că cealaltă parte a fost reprezentată de un avocat sau de un reprezentant legal sau orice alte cheltuieli care decurg din notificarea, comunicarea, transmiterea sau traducerea documentelor – care sunt proporţionale cu valoarea cererii sau care au fost necesare".

Potrivit art. 1030 alin. (1) C.proc.civ., instanţa va pronunţa şi redacta *hotărârea* în termen de 30 de zile de la primirea tuturor informaţiilor necesare sau, după caz, de la dezbaterea orală. În doctrină[1] s-a arătat, în mod întemeiat, că modalitatea în care legiuitorul a înţeles să asocieze termenii „pronunţare" şi „redactare" induce simultaneitatea între cele două procese. Astfel, dacă în mod clasic soluţionarea cauzei, după deliberare, era demarcată prin redactarea minutei, căreia îi succede, în 30 de zile de la pronunţarea în şedinţă publică, hotărârea, în procedura cererilor cu valoare redusă, instanţa va pronunţa şi redacta hotărârea în acelaşi termen de la rămânerea în pronunţare.

Conform art. 1030 alin. (3) C.proc.civ., hotărârea primei instanţe prin care este admisă cererea în procedura privind cererile de valoare redusă este *executorie de drept*.

Hotărârea judecătoriei este supusă *numai apelului* la tribunal, în termen de 30 de zile de la comunicare. Pentru motive temeinice, instanţa de apel *poate să suspende executarea silită*, însă numai dacă se consemnează o cauţiune de 10% din valoarea contestată.

Hotărârea instanţei de apel se comunică părţilor şi este *definitivă*.

Reamintim că, potrivit art. 1026 alin. (3) C.proc.civ., atunci când cererea nu poate fi soluţionată potrivit dispoziţiilor prevăzute de Titlul X din Cartea a VI-a a Codului de procedură civilă, instanţa judecătorească îl informează pe reclamant în acest sens, iar dacă reclamantul nu îşi retrage cererea, aceasta va fi judecată potrivit dreptului comun. În acest caz, regimul juridic al hotărârii judecătoreşti va fi cel de drept comun.

[1] V. DĂNĂILĂ, în G. BOROI (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 636.

Secțiunea a 10-a. Procedura evacuării din imobilele folosite sau ocupate fără drept

§1. Noțiune. Sediul materiei. Condiții de exercitare

Sub denumirea „Evacuarea din imobilele folosite sau ocupate fără drept", Titlul XI (art. 1033-1048) al Cărții a VI-a din Codul de procedură civilă reglementează o procedură specială și alternativă, care se aplică *litigiilor privind evacuarea din imobilele folosite sau, după caz, ocupate fără drept de către foștii locatari sau de alte persoane*.

În cadrul aceluiași titlu, în capitolul intitulat „Dispoziții speciale" (art. 1045-1048 C.proc.civ.), sunt reglementate mai multe ipoteze în care legea permite *luarea unor măsuri urgente pe calea ordonanței președințiale*, care însă *nu au ca scop evacuarea dintr-un imobil*.

Potrivit art. 1034 alin. (1) C.proc.civ., procedura evacuării din imobilele folosite sau ocupate fără drept are *caracter facultativ*, în sensul că reclamantul are alegerea de a solicita evacuarea potrivit acestei proceduri speciale sau potrivit dreptului comun. De asemenea, reclamantul are posibilitatea să aleagă procedura specială și atunci când, *accesoriu capătului principal de cerere privind evacuarea*, solicită și *obligarea pârâtului la plata chiriei sau a arenzii*, însă procedura specială reglementată de art. 1033 și urm. C.proc.civ. nu poate fi aplicată dacă reclamantul solicită doar plata chiriei sau a arenzii[1].

Condițiile de exercitare a cererii privind evacuarea pe calea procedurii speciale prevăzute de art. 1033 și urm. C.proc.civ. sunt cele generale pentru exercitarea oricărui mijloc procedural care intră în conținutul acțiunii civile, și anume: formularea unei pretenții, interesul, calitatea procesuală și capacitatea procesuală. În afara condițiilor generale, pentru admisibilitatea cererii de evacuare pe calea acestei proceduri speciale, trebuie îndeplinită și o *condiție specială*, și anume *notificarea prealabilă a fostului locatar sau a ocupantului în fapt al imobilului*.

Condițiile generale de exercițiu al acțiunii civile prezintă anumite *particularități* în cadrul procedurii speciale a evacuării din imobilele folosite sau ocupate fără drept, particularități pe care le vom examina în continuare.

Din dispozițiile art. 1033 alin. (2) lit. f) C.proc.civ. rezultă că, în procedura specială privind evacuarea din imobilele folosite sau ocupate fără drept, *calitatea procesuală activă* aparține *proprietarului, titularului unui dezmembrământ al proprietății* care îi conferă prerogativa solicitării predării bunului de la pârât sau, după caz, *locatorului* [prin care se înțelege *locatorul principal, sublocatorul, cesionarul și dobânditorul imobilului*, potrivit art. 1033 alin. (2) lit. c) C.proc.civ.]. Chiar și *locatarul* poate folosi această procedură specială, în măsura în care, în apărarea dreptului său de folosință, promovează o acțiune în evacuare împotriva unui terț care ocupă fără drept imobilul ce face obiectul locațiunii.

În procedura evacuării din imobilele folosite sau ocupate fără drept, *calitatea procesuală pasivă* aparține *fostului locatar* (locatarul principal, chiriaș sau arendaș, sublocatarul ori un cesionar al locatarului) sau, după caz, *ocupantului imobilului*, care,

[1] A se vedea, în același sens, M. TĂBÂRCĂ, *Drept procesual civil 2013*, vol. II, p. 825.

în sensul legii, este oricare persoană, alta decât proprietarul sau locatarul, care ocupă în fapt imobilul cu sau fără permisiunea ori îngăduința proprietarului (sau a locatarului).

Din ansamblul reglementării rezultă că, în ceea ce privește calitatea procesuală pasivă, legea face distincție între, pe de o parte, *locatar*, respectiv persoana care ocupă sau a ocupat imobilul în temeiul unui contract de locațiune ori de închiriere, inclusiv sublocatarul și cesionarul contractului de locațiune, și *ocupantul în fapt* al unui imobil, deci persoana care ocupă imobilul fără un temei contractual.

Posibilitatea solicitării evacuării pe calea procedurii speciale și împotriva persoanei care ocupă în fapt un imobil ridică întrebarea dacă, în sensul legii, prin ocupant fără drept se înțelege *și persoana care a avut un titlu pentru folosirea imobilului, altul decât un contract de locațiune sau de închiriere, iar efectele acestui titlu au încetat*. Concret, problema se pune, de exemplu, în cazul *comodatarului* care s-a folosit de bun potrivit convenției de comodat, dacă aceasta a fost încheiată fără termen, al *vânzătorului* care continuă să ocupe imobilul, refuzând astfel să își execute obligația de predare, al *uzufructuarului*, al *titularului dreptului de uz sau de abitație*, care nu își execută obligația de predare la încetarea uzufructului etc. În ceea ce ne privește, apreciem că răspunsul la această întrebare trebuie să fie afirmativ, în favoarea lui pledând chiar dispozițiile Codului de procedură civilă, respectiv art. 1038, în care se prevede că, „atunci când proprietarul unui imobil dorește să îl evacueze pe *ocupantul* acestuia, *după ce dreptul de a ocupa imobilul a încetat*, proprietarul va notifica în scris ocupantul, punându-i în vedere să elibereze imobilul pe care îl ocupă fără niciun drept, în termen de 5 zile de la comunicarea notificării" (s.n.). Rezultă, așadar, că legea include în noțiunea de „ocupant în fapt al unui imobil" nu numai persoana care a intrat în folosința imobilului în fapt, cu sau fără permisiunea proprietarului sau a titularului unui alt drept real care implică prerogativa folosinței bunului, ci și orice altă persoană care are obligația de predare a unui imobil ce intră în conținutul unui raport juridic, altul decât cel de locațiune sau de închiriere. *În cazul acestor din urmă persoane* însă, chiar dacă obligația lor de predare are un temei contractual, *notificarea prealabilă* introducerii acțiunii *se va face potrivit dispozițiilor art. 1038 C.proc.civ.* citate mai sus, iar nu conform art. 1037 C.proc.civ., care este o normă specială aplicabilă exclusiv în cazul încetării locațiunii.

Pe calea procedurii speciale prevăzute de art. 1033 și urm. C.proc.civ. poate fi solicitată *evacuarea dintr-un imobil*.

Prin *imobil*, potrivit art. 1033 alin. (2) lit. d) C.proc.civ., se înțelege construcția, terenul cu sau fără construcții, împreună cu accesoriile acestora. Potrivit art. 546 alin. (1) C.civ., este accesoriu bunul care a fost destinat, în mod stabil și exclusiv, întrebuințării economice a altui bun, atât timp cât satisface această utilizare.

Așa cum am arătat, *evacuarea* pe calea procedurii speciale a evacuării din imobilele folosite sau ocupate fără drept poate fi cerută atât împotriva locatarului, deci a celui căruia îi revine obligația de predare a imobilului în temeiul unui contract de locațiune, dar și împotriva unor persoane care ocupă imobilul în fapt. Așadar – și aceasta este una dintre caracteristicile cele mai importante ale procedurii speciale aici analizate –, evacuarea va putea fi solicitată *chiar și în lipsa unui temei contractual al obligației de*

predare. Cu alte cuvinte, aşa cum s-a arătat în doctrină[1], acţiunea în evacuare formulată potrivit dispoziţiilor procedurii speciale sancţionează nemijlocit încălcarea unui drept real pentru ipoteza în care pârâtul nu exhibă niciun titlu asupra bunului.

Cu toate acestea, acţiunea formulată pe calea procedurii speciale privind evacuarea din imobilele folosite sau ocupate fără drept *nu implică examinarea dreptului real de proprietate sau a altui drept real* în condiţiile acţiunii în revendicare sau ale celei confesorii, astfel încât, în cazul în care pârâtul exhibă un titlu care îi conferă un drept real asupra imobilului în litigiu, deşi evacuarea nu va putea fi dispusă, apreciem că hotărârea dată în procedura specială *nu va avea autoritate de lucru judecat în cadrul unei eventuale acţiuni reale ulterioare*[2].

Pe calea procedurii speciale a evacuării din imobilele folosite sau ocupate fără drept, reclamantul poate solicita *şi plata chiriei sau a arenzii exigibile, inclusiv a sumelor care devin exigibile pe parcursul procesului*. Aşa cum am arătat, aceste pretenţii pot fi formulate în cadrul procedurii speciale *numai în mod accesoriu* faţă de capătul principal de cerere privind evacuarea. Dacă pretenţiile pecuniare menţionate nu au fost solicitate în cadrul procedurii speciale reglementate de art. 1033 şi urm. C.proc.civ., pentru realizarea drepturilor sale izvorând din contract, precum şi a celor prevăzute de dispoziţiile legale aplicabile în materie, reclamantul va putea proceda, după caz, potrivit dispoziţiilor referitoare la *ordonanţa de plată* sau a celor privind soluţionarea *cererilor cu valoare redusă* ori la sesizarea instanţei competente, în condiţiile *dreptului comun* [art. 1034 alin. (3) C.proc.civ.].

Interesul pentru promovarea unei acţiuni în evacuare pe calea procedurii speciale prevăzute de art. 1033 şi urm. C.proc.civ. există atunci când *reclamantul nu dispune de un titlu executoriu* pentru evacuarea pârâtului care refuză părăsirea de bunăvoie a imobilului. Dacă reclamantul are titlu executoriu împotriva pârâtului, atunci acţiunea în evacuare trebuie respinsă ca lipsită de interes, iar aceasta indiferent că ar fi vorba de o cerere de evacuare formulată în cadrul procedurii speciale sau în cadrul celei de drept comun.

Sub acest aspect, menţionăm că sunt prevăzute mai multe *cazuri în care contractul reprezintă titlu executoriu* în privinţa obligaţiei de restituire a bunului, ceea ce îi permite creditorului să demareze *direct procedura de executare silită*. Constituie astfel de titluri executorii: contractul de locaţiune încheiat pe durată determinată, constatat prin înscris autentic sau prin înscris sub semnătură privată şi înregistrat la organul fiscal competent, la expirarea termenului [art. 1809 alin. (2) şi (3) C.civ.]; contractul de locaţiune pe durată nedeterminată, încheiat sub forma înscrisului autentic sau a înscrisului sub semnătură privată şi înregistrat la organul fiscal, la data împlinirii termenului de preaviz [art. 1816 alin. (3) C.civ.]; contractul de comodat încheiat în formă autentică sau printr-un înscris sub semnătură privată cu dată certă, în cazul încetării prin decesul comodatarului sau prin expirarea termenului [art. 2157 alin. (1) C.civ.]; contractul de comodat încheiat fără termen, în cazul în care nu se prevede întrebuinţarea pentru

[1] GH.-L. ZIDARU, *Proceduri speciale: evacuarea din imobilele folosite sau ocupate fără drept*, în *Conferinţele NOUL COD DE PROCEDURĂ CIVILĂ*, http://www.inm-lex.ro/NCPC/doc/Brosura%20NCPC.pdf, p. 126.

[2] În acest sens, este important de subliniat şi că, potrivit art. 1041 alin. (2) C.proc.civ., în cazul în care se soluţionează cu citarea părţilor, cererea de evacuare se judecă *cu dezbateri sumare*.

care s-a împrumutat bunul ori întrebuinţarea prevăzută are un caracter permanent [art. 2157 alin. (2) C.civ.].

Rezultă, aşadar, că evacuarea pe cale judiciară poate fi solicitată în situaţia în care contractul de locaţiune a fost încheiat verbal sau în forma înscrisului sub semnătură privată şi neînregistrat la organele fiscale, în cazul arendării, indiferent de forma încheierii contractului[1], precum şi atunci când imobilul este ocupat fără drept de o persoană, cu sau fără permisiunea ori îngăduinţa proprietarului.

O condiţie specială de admisibilitate a procedurii evacuării din imobilele folosite sau ocupate fără drept constă în *notificarea de evacuare prealabilă a locatarului, respectiv a ocupantului imobilului*.

Procedura de notificare şi termenele lăsate persoanei care ocupă imobilul pentru eliberarea şi predarea acestuia sunt reglementate diferit de lege, după cum cel notificat este locatarul sau persoana care ocupă în fapt imobilul.

Astfel, potrivit art. 1037 alin. (1) C.proc.civ., atunci când dreptul *locatarului* de a folosi un imobil s-a stins ca urmare a încetării locaţiunii prin expirarea termenului, prin acţiunea locatorului, prin neplata chiriei sau a arenzii, precum şi din orice altă cauză şi locatorul doreşte să intre în posesia imobilului, acesta va notifica locatarul, în scris, *prin intermediul executorului judecătoresc*, punându-i în vedere să elibereze şi să îi predea liber imobilul, în termen de cel mult 30 de zile de la data comunicării notificării.

În conformitate cu prevederile alin. (2) al art. 1037 C.proc.civ., *denunţarea* cerută de lege pentru încetarea contractului va fi considerată *şi notificare de evacuare* a imobilului, în cazul în care *locaţiunea este pe durată nedeterminată*. Astfel, va constitui şi notificare de evacuare, în sensul art. 1037 C.proc.civ., denunţarea unilaterală a contractului de locaţiune încheiat pe durată nedeterminată în condiţiile art. 1816 C.civ.[2] sau a contractului de închiriere fără durată determinată, în condiţiile art. 1824 C.civ.[3] Deşi nu reprezintă o veritabilă denunţare unilaterală, apreciem că, pentru identitate de raţiune, ar trebui să fie considerat notificare de evacuare şi *refuzul proprietarului de a reînnoi contractul de arendare* exprimat în condiţiile art. 1848 C.civ., potrivit căruia contractul de arendare se reînnoieşte de drept, pentru aceeaşi durată, dacă niciuna dintre părţi nu a comunicat cocontractantului, în scris, refuzul său cu cel puţin 6 luni

[1] Menţionăm însă că, potrivit art. 1838 alin. (1) C.civ., contractul de arendare trebuie încheiat *în formă scrisă*, sub sancţiunea nulităţii absolute.

[2] Potrivit art. 1816 C.civ., „(1) Dacă locaţiunea a fost făcută fără determinarea duratei, oricare dintre părţi poate denunţa contractul prin notificare.

(2) Notificarea făcută cu nerespectarea termenului de preaviz stabilit de lege sau, în lipsă, de uzanţe nu produce efecte decât de la împlinirea acelui termen.

(3) La împlinirea termenului de preaviz, obligaţia de restituire a bunului devine exigibilă, iar contractul de locaţiune încheiat în condiţiile prevăzute la art. 1809 alin. (2) sau (3), după caz, constituie, în condiţiile legii, titlu executoriu cu privire la această obligaţie".

[3] Articolul 1824 C.civ. dispune după cum urmează: „(1) Atunci când contractul de închiriere s-a încheiat fără determinarea duratei şi nu s-a convenit altfel, chiriaşul poate denunţa contractul prin notificare, cu respectarea unui termen de preaviz care nu poate fi mai mic decât sfertul intervalului de timp pentru care s-a stabilit plata chiriei.

(2) În cazul prevăzut la alin. (1), locatorul poate denunţa contractul prin notificare, cu respectarea unui termen de preaviz care nu poate fi mai mic de:

a) 60 de zile, dacă intervalul de timp pentru care s-a stabilit plata chiriei este de o lună sau mai mare;

b) 15 zile, dacă intervalul de timp pentru care s-a stabilit plata chiriei este mai mic de o lună".

înainte de expirarea termenului, iar în cazul terenurilor cu destinație agricolă, cu cel puțin un an[1].

Când *locațiunea este pe durată determinată*, notificarea de evacuare a imobilului trebuie făcută *cu cel puțin 30 de zile înainte de expirarea termenului*, dacă prin lege nu se prevede altfel [art. 1037 alin. (3) C.proc.civ.]. O asemenea dispoziție derogatorie o reprezintă art. 1825 alin. (2) C.civ., potrivit căruia, dacă închirierea este pe durată determinată, iar în contract s-a prevăzut că locatorul poate denunța unilateral contractul în vederea satisfacerii nevoilor locative proprii sau ale familiei sale, acestei denunțări i se aplică un termen de preaviz care nu poate fi mai mic de 60 de zile, dacă intervalul de timp pentru care s-a stabilit plata chiriei este de o lună sau mai mare, respectiv de 15 zile, dacă intervalul de timp pentru care s-a stabilit plata chiriei este mai mic de o lună. Apreciem că, și într-o asemenea ipoteză, denunțarea contractului de închiriere ar trebui să constituie, totodată, și notificare de evacuare în sensul art. 1037 alin. (2) C.proc.civ., chiar dacă denunțarea unilaterală are ca obiect un contract încheiat pe durată determinată, având în vedere că rațiunile dispozițiilor art. 1037 alin. (2) C.proc.civ. se regăsesc pe deplin și în acest caz.

Prin excepție, *legea nu impune cerința notificării* în vederea eliberării imobilului atunci când *locatarul a renunțat* la notificarea prevăzută la art. 1037 C.proc.civ. prin act scris cuprinzând recunoașterea dreptului locatorului de a recurge imediat la procedura specială reglementată de art. 1033 și urm. C.proc.civ., dacă locațiunea încetează din orice motive, iar dreptul locatarului este socotit stins.

Atunci când dorește să îl evacueze pe *ocupantul în fapt*, după ce dreptul de a ocupa imobilul a încetat, proprietarul va notifica în scris ocupantul, punându-i în vedere să elibereze imobilul pe care îl ocupă fără niciun drept, în termen de 5 zile de la comunicarea notificării (art. 1038 C.proc.civ.). Remarcăm că, în acest caz, legea nu mai impune condiția comunicării notificării prin intermediul executorului judecătoresc, astfel încât se poate concluziona că aceasta ar putea fi *comunicată și prin alte modalități care asigură confirmarea primirii actului*, cum ar fi scrisoare recomandată, cu conținut declarat și confirmare de primire[2].

Precizăm că, în conformitate cu prevederile art. 1036 C.proc.civ., comunicarea notificării prealabile de evacuare, făcută fie prin intermediul executorului judecătoresc, fie pe calea scrisorii recomandate, se va face la imobilul din care se solicită evacuarea, unde legea stabilește domiciliul locatarului sau al ocupantului imobilului în scopul comunicării tuturor actelor de procedură emise în condițiile dispozițiilor art. 1033 și urm. C.proc.civ.

Potrivit art. 1039 alin. (1) C.proc.civ., dacă locatarul sau ocupantul care a fost notificat în condițiile descrise mai sus părăsește imobilul, locatorul sau proprietarul poate intra în posesia acestuia, de drept, fără nicio procedură judiciară de evacuare. Legea instituie o *prezumție de părăsire a imobilului* în caz de încetare a activității economice ori de încetare a folosirii imobilului de către locatar sau ocupant ori de către

[1] Dacă durata contractului de arendare este de un an sau mai scurtă, termenele de refuz al reînnoirii menționate se reduc la jumătate [art. 1848 alin. (2) C.civ.].

[2] În același sens, C.G. FRENȚIU, D.-L. BĂLDEAN, *Noul Cod 2013*, p. 1455. În sensul că, și în această ipoteză, notificarea ar trebui comunicată celui care ocupă în fapt imobilul tot prin intermediul executorului judecătoresc, a se vedea M. TĂBĂRCĂ, *Drept procesual civil 2013*, vol. II, p. 828.

persoanele aflate sub controlul lor, precum și în cazul returnării cheilor imobilului, ridicării echipamentelor, mărfurilor sau altor bunuri mobile din imobil [art. 1039 alin. (2) C.proc.civ.]. Apreciem că prezumția poate fi răsturnată prin dovada contrară, care poate fi făcută cu orice mijloc de probă.

Conform art. 1040 C.proc.civ., dacă locatarul sau ocupantul notificat în condițiile prevăzute de art. 1037 și art. 1038 C.proc.civ. *refuză să evacueze imobilul* ori dacă *locatarul a renunțat la dreptul său de a fi notificat și a pierdut, din orice motive, dreptul de a folosi imobilul*, locatorul sau proprietarul va solicita instanței să dispună, prin hotărâre executorie, evacuarea imediată a locatarului sau ocupantului din imobil, pentru lipsă de titlu.

Dovada comunicării acestei notificări se va atașa cererii de evacuare formulate pe calea procedurii speciale reglementate de art. 1033 și urm. C.proc.civ., sub *sancțiunea respingerii acesteia ca inadmisibilă* [art. 193 alin. (1) C.proc.civ.]. Precizăm că inadmisibilitatea rezultând din nerespectarea dispozițiilor art. 1037 și art. 1038 C.proc.civ. privind comunicarea notificării poate fi *invocată numai de debitor*. Întrucât, în cadrul procedurii speciale privind evacuarea din imobilele folosite sau ocupate fără drept, *întâmpinarea nu este obligatorie*, excepția menționată va putea fi invocată *până la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate* [art. 193 alin. (2) coroborat cu art. 247 alin. (2) C.proc.civ.].

§2. Sesizarea instanței

Potrivit art. 1035 C.proc.civ., cererea privind procedura evacuării din imobilele ocupate sau folosite fără drept este de competența *judecătoriei în circumscripția căreia se află imobilul în litigiu*, chiar dacă locatarul a părăsit imobilul sau contractul a încetat.

Așadar, atât în privința competenței materiale, cât și a celei teritoriale, prin derogare de la dreptul comun, sunt aplicabile regulile speciale menționate mai sus.

Codul de procedură civilă nu prevede dispoziții speciale cu privire la cuprinsul *cererii de chemare în judecată*. Așa fiind, în această privință urmează a se aplica dispozițiile generale în materie, respectiv art. 194 și urm. C.proc.civ. La cererea de chemare în judecată se anexează și dovada comunicării notificării prevăzute la art. 1037 și art. 1038 C.proc.civ.

Cererile de evacuare din imobilele folosite sau ocupate fără drept, soluționate pe calea procedurii speciale prevăzute de art. 1033 și urm. C.proc.civ., *se taxează* cu 100 lei [art. 6 alin. (3) din O.U.G. nr. 80/2013]. Dacă reclamantul formulează și un capăt de cerere accesoriu privind plata chiriei sau a arenzii, pentru acesta se datorează taxa de timbru la valoare, care se va calcula conform dispozițiilor art. 3 din O.U.G. nr. 80/2013.

§3. Particularități referitoare la procedura de judecată

Pentru soluționarea cererii prin care s-a declanșat procedura specială privind evacuarea din imobilele folosite sau ocupate fără drept, ca regulă, *citarea părților este obligatorie*. În acest sens, art. 1041 alin. (1) teza I C.proc.civ. prevede că cererea de evacuare se judecă cu citarea părților. Întrucât, potrivit art. 1041 alin. (2) C.proc.civ., cererea de evacuare se judecă *de urgență*, citarea părților se va face potrivit dis-

poziţiilor Codului de procedură civilă referitoare la citarea în pricinile urgente, respectiv potrivit art. 159 teza a II-a.

Trebuie reţinut că, în ceea ce priveşte *citarea pârâtului*, legea stabileşte o derogare de la dreptul comun referitoare la locul citării acestuia. Astfel, potrivit art. 1036 alin. (1) C.proc.civ., locatarul şi ocupantul imobilului sunt socotiţi ca având domiciliul lor obligatoriu la imobilul pe care îl ocupă fără niciun drept. Aşadar, prin derogare de la dispoziţiile art. 155 alin. (1) pct. 6 C.proc.civ., care prevede că persoanele fizice se citează la domiciliul lor sau la reşedinţa cunoscută, iar în lipsa acestora la locul cunoscut unde îşi desfăşoară activitatea, citarea şi comunicarea actelor de procedură către pârâtul locatar sau, după caz, ocupant al imobilului din care se solicită evacuarea pe calea procedurii speciale reglementate de art. 1033 şi urm. C.proc.civ. se vor face *la imobilul în litigiu*.

Potrivit art. 1036 alin. (2) C.proc.civ., dacă imobilul este închis, toate notificările, citaţiile şi celelalte acte de procedură emise potrivit dispoziţiilor art. 1033 şi urm. C.proc.civ. vor fi *afişate la uşa imobilului*. Se remarcă faptul că textul menţionat face vorbire de afişarea citaţiei sau a actului de procedură pe uşa imobilului, ceea ce ridică întrebarea dacă, în acest caz, legiuitorul a intenţionat să deroge de la regula de drept comun privind depunerea actului de procedură la cutia poştală, respectiv, după caz, afişarea unei înştiinţări pe uşa imobilului (art. 163 C.proc.civ.)[1]. În ceea ce ne priveşte, apreciem că din ansamblul reglementării procedurii speciale prevăzute de art. 1033 şi urm. C.proc.civ. nu se pot deduce raţiuni pentru instituirea unei astfel de excepţii de la procedura de comunicare de drept comun prin care este asigurată protecţia vieţii private a celui citat. În schimb, suntem de părere că celeritatea care caracterizează procedura specială a evacuării din imobilele folosite sau ocupate fără drept justifică pe deplin *excepţia de la dispoziţiile art. 167 C.proc.civ. privind citarea prin publicitate*, care rezultă din prevederile art. 1036 alin. (2) C.proc.civ., în cazul în care imobilul este închis din cauză că pârâtul nu mai locuieşte în acesta sau nu îl mai foloseşte.

Prin excepţie, judecata cererii de evacuare se va face *fără citarea părţilor* în cazul în care evacuarea imobilului pentru neplata chiriei sau a arenzii se solicită în baza unui contract care constituie, pentru plata acestora, titlu executoriu, potrivit legii. Dispoziţiile menţionate ale art. 1041 alin. (1) teza a II-a C.proc.civ. îşi găsesc aplicarea în cazurile prevăzute de art. 1798 şi art. 1845 C.civ., potrivit cărora contractul de locaţiune încheiat în formă autentică sau sub forma înscrisului sub semnătură privată şi înregistrat la organul fiscal, respectiv contractul de arendare încheiat în formă autentică sau sub forma înscrisului sub semnătură privată şi înregistrat la consiliul local constituie titluri executorii pentru plata chiriei, respectiv pentru plata arenzii.

Relativ la dispoziţiile art. 1036 şi art. 1041 alin. (1) teza I C.proc.civ., mai precizăm că acestea se completează în mod corespunzător cu prevederile înscrise în art. 153 şi urm. C.proc.civ.

Din art. 1041 alin. (3) C.proc.civ. se desprinde o particularitate a procedurii speciale faţă de cea de drept comun referitoare la *întâmpinare*. Astfel, potrivit dispoziţiei legale menţionate, întâmpinarea *nu este obligatorie*. Întrucât legea nu distinge, apreciem că întâmpinarea nu are caracter obligatoriu atât în ipoteza în care reclamantul formulează doar cererea de evacuare, cât şi în cazul în care, în mod accesoriu la cererea principală,

[1] Pentru această interpretare, a se vedea D.N. Theohari, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 645.

reclamantul solicită şi plata chiriei, a arenzii sau alte despăgubiri, potrivit legii. Precizăm că întâmpinarea nefiind obligatorie, în citaţie se va menţiona obligaţia pârâtului de a-şi pregăti apărarea pentru primul termen de judecată, propunând probele de care înţelege să se folosească, sub sancţiunea prevăzută de lege, care va fi indicată expres [art. 157 alin. (2) teza a II-a C.proc.civ.].

Potrivit art. 1042 C.proc.civ., pârâtul chemat în judecată, potrivit procedurii speciale reglementate de art. 1033 şi urm. C.proc.civ., nu poate formula *cerere reconvenţională* şi nici *cerere de chemare în judecată a altei persoane sau în garanţie*, pretenţiile sale urmând a fi valorificate numai pe cale separată. Această dispoziţie se explică prin caracterul urgent al procedurii şi, mai ales, prin caracterul sumar al dezbaterilor, care se limitează exclusiv la condiţiile în care pârâtul ocupă imobilul şi la cele ale obligaţiei acestuia de părăsire a imobilului. Legiuitorul a urmărit, în acest fel, evitarea situaţiilor de temporizare a soluţionării cererii de evacuare prin formularea unei cereri reconvenţionale sau a unei cereri de intervenţie forţată. Întrucât legea nu face distincţie, apreciem că interdicţia formulării cererii reconvenţionale şi a cererilor de intervenţie forţată menţionate priveşte şi un eventual capăt accesoriu al cererii principale având ca obiect plata chiriei, a arenzii sau de despăgubiri, deoarece raţiunea evitării temporizării soluţionării cererii de evacuare se regăseşte şi într-o astfel de ipoteză.

Pârâtul poate invoca *apărări de fond* privind temeinicia motivelor de fapt şi de drept ale cererii, inclusiv *lipsa titlului reclamantului*. De asemenea, acesta poate invoca şi *excepţii de procedură atât absolute, cât şi relative*. Întrucât, potrivit art. 1041 alin. (3) C.proc.civ., întâmpinarea nu este obligatorie, pârâtul va putea să invoce excepţiile relative cel mai târziu la primul termen de judecată după săvârşirea neregularităţii procedurale, în etapa cercetării procesului şi înainte de a se pune concluzii în fond [art. 247 alin. (2) C.proc.civ.].

În ceea ce priveşte *probele*, legea nu stabileşte reguli speciale derogatorii de la dreptul comun referitor la admisibilitatea şi administrarea acestora. Dat fiind că întâmpinarea nu este obligatorie, pârâtul va propune probele până la primul termen de judecată, sub sancţiunea decăderii.

Cererea de evacuare promovată pe calea procedurii speciale reglementate de art. 1033 şi urm. C.proc.civ. se judecă *în camera de consiliu*, atât în etapa cercetării procesului, cât şi în cea a dezbaterilor asupra fondului[1].

În cazul în care găseşte cererea de evacuare întemeiată, instanţa dispune evacuarea prin *hotărâre executorie*. Dacă s-a solicitat *şi plata chiriei ori a arenzii exigibile*, instanţa va putea dispune odată cu evacuarea şi obligarea pârâtului la plata acestora, inclusiv a sumelor devenite exigibile în cursul judecăţii. Subliniem că legea atribuie caracter executoriu numai hotărârii de evacuare. Prin urmare, în ipoteza în care prin cererea formulată creditorul a solicitat şi plata chiriei sau a arenzii, hotărârea pronunţată va fi *executorie numai în ceea ce priveşte evacuarea*[2].

[1] Precizăm că dispoziţiile art. XII alin. (2) din Legea nr. 2/2013, potrivit cărora, în procesele pornite începând cu data de 15 februarie 2013 şi până la data de 31 decembrie 2015, cercetarea procesului şi, după caz, dezbaterea fondului se desfăşoară în şedinţă publică, vizează exclusiv procedura contencioasă de drept comun, nu şi procedurile speciale pentru care legea prevede, prin norme derogatorii, că judecata se desfăşoară în camera de consiliu.

[2] În acelaşi sens, a se vedea D.N. Theohari, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 650.

Potrivit art. 1041 alin. (5) teza a II-a C.proc.civ., hotărârea de evacuare poate fi atacată *numai cu apel* în termen de 5 zile de la pronunțare, dacă s-a dat cu citarea părților, sau de la comunicare, când s-a dat fără citarea lor. Atunci când odată cu evacuarea instanța dispune *și obligarea pârâtului la plata chiriei sau a arenzii exigibile*, hotărârea pronunțată rămâne supusă în întregul ei numai apelului, deoarece cererea având ca obiect pretențiile pecuniare menționate are caracter accesoriu față de cererea de evacuare [art. 460 alin. (2) C.proc.civ.]. Subliniem însă că, în această ipoteză, în conformitate cu prevederile art. 460 alin. (5) C.proc.civ., termenul de exercitare a apelului va fi cel de drept comun de 30 de zile, iar nu cel special prevăzut de art. 1041 alin. (5) C.proc.civ. În ceea ce privește momentul de la care curge termenul de apel de drept comun, vor fi aplicabile dispozițiile art. 1041 alin. (5) teza a II-a C.proc.civ., astfel că hotărârea prin care odată cu evacuarea s-a dispus și obligarea pârâtului la plata chiriei sau a arenzii exigibile va putea fi atacată cu apel în 30 de zile de la pronunțare, dacă s-a dat cu citarea părților, sau de la comunicare, când s-a dat fără citarea lor. Așa cum am arătat, hotărârea prin care se dispune evacuarea este executorie. Prin urmare, apelul exercitat împotriva acestei hotărâri *nu are efect suspensiv de executare*.

§4. Suspendarea executării. Contestația la executare

Din dispozițiile art. 1044 C.proc.civ. se desprinde o particularitate importantă față de procedura de drept comun referitoare la suspendarea executării hotărârii de evacuare.

Astfel, potrivit art. 1044 alin. (1) teza I C.proc.civ., *executarea hotărârii de evacuare nu poate fi suspendată*. Întrucât legea nu distinge, rezultă că suspendarea executării evacuării nu se va putea dispune nici subsecvent apelului, nici contestației la executare.

În mod excepțional, legea permite *suspendarea* executării hotărârii de evacuare, în cazul în care *evacuarea s-a dispus pentru neplata chiriei sau a arenzii*, fie în cadrul apelului exercitat de către pârât, fie în cel al contestației la executare, dar numai în condițiile speciale prevăzute de art. 1044 alin. (1) teza a II-a C.proc.civ. Astfel, potrivit acestui text de lege, instanța poate dispune suspendarea executării hotărârii numai dacă pârâtul (respectiv, în faza de executare silită, debitorul) *consemnează în numerar, la dispoziția creditorului*, chiria sau arenda la care a fost obligat, suma stabilită pentru asigurarea ratelor de chirie sau arendă datorate până la data cererii de suspendare, precum și cea aferentă ratelor de chirie sau arendă ce ar deveni exigibile în cursul judecății procesului. Din prevederile art. 1044 alin. (2) C.proc.civ. rezultă că suspendarea se produce pe o durată limitată, la împlinirea căreia măsura încetează de drept. Astfel, conform dispoziției legale menționate, *suspendarea încetează de drept* la expirarea termenului pentru care chiria sau arenda a fost acoperită. Prelungirea duratei suspendării se poate dispune, la cererea debitorului, în condițiile art. 1044 alin. (1) teza a II-a C.proc.civ., respectiv cu consemnarea sumei ce se va fixa de instanța de executare pentru acoperirea unor noi rate.

În ceea ce privește *executarea silită a hotărârii de evacuare*, aceasta se va desfășura potrivit dispozițiilor art. 895 și urm. C.proc.civ. referitoare la predarea silită a bunurilor imobile.

Potrivit art. 1043 C.proc.civ., împotriva executării hotărârii de evacuare cei interesați pot introduce *contestație la executare*, în condițiile legii, respectiv ale art. 711-719 C.proc.civ.

§5. Măsuri speciale privind folosința unui imobil

Prin dispozițiile art. 1045-1048 C.proc.civ. se instituie anumite *măsuri urgente care pot fi luate pe calea ordonanței președințiale*, chiar dacă cel puțin unele dintre ele nu au caracter vremelnic. În aceste cazuri, procedura de judecată se va desfășura potrivit regulilor prevăzute de art. 996 și urm. C.proc.civ. pentru procedura specială a ordonanței președințiale, iar nu potrivit celor ale procedurii speciale de evacuare din imobilele folosite sau ocupate fără drept. De altfel, așa cum se va vedea mai jos, măsurile vizate de art. 1045-1048 C.proc.civ. nici nu au ca scop evacuarea definitivă dintr-un imobil. Subliniem că, în toate aceste cazuri, legea face trimitere numai la procedura de judecată a ordonanței președințiale, astfel încât condițiile de admisibilitate a acesteia nu vor fi analizate în cadrul cererii având ca obiect luarea uneia dintre măsurile prevăzute expres și limitativ de art. 1045-1048 C.proc.civ. Aplicarea procedurii de judecată a ordonanței președințiale în cazurile prevăzute de 1045-1048 C.proc.civ. se justifică prin caracterul urgent al măsurilor respective, caracter de altfel prezumat de lege[1]. În ceea ce privește înscrierea acestor măsuri urgente ca dispoziții speciale în cadrul reglementării privind procedura evacuării din imobilele folosite sau ocupate fără drept, ea se justifică prin aceea că toate măsurile în chestiune privesc fie raporturi locative, fie raporturile dintre proprietarii unor apartamente situate în imobile cu mai multe etaje sau apartamente cu privire la părțile ori instalațiile comune din imobil.

În fine, mai precizăm că, pentru luarea măsurilor urgente prevăzute de art. 1045-1048 C.proc.civ., *cererea se judecă potrivit procedurii ordonanței președințiale, cu citarea părților, în toate cazurile*.

Măsurile urgente reglementate de art. 1045-1048 C.proc.civ. pot fi grupate în două categorii:

a) măsuri având ca scop încetarea abuzului de folosință a unui imobil;

b) măsuri vizând efectuarea reparațiilor asupra unui imobil închiriat, respectiv examinarea acestuia.

a) Încetarea abuzului de folosință

În această categorie pot fi incluse măsurile reglementate de art. 1045 și art. 1048 C.proc.civ., și anume:

– obligarea locatarului, care, cu nerespectarea obligațiilor ce îi revin privind folosirea normală, cu prudență și diligență, a imobilului închiriat ori arendat, îl întrebuințează în alt scop decât cel prevăzut în contract, îi modifică structura stabilită prin construcție, îi produce stricăciuni ori săvârșește orice alte abuzuri de folosință, la încetarea acestor abuzuri și la restabilirea situației anterioare [art. 1045 alin. (1) C.proc.civ.];

– obligarea proprietarului, care prejudiciază folosința normală a părților sau instalațiilor aflate în proprietate comună din imobilele cu mai multe etaje sau apartamente

[1] A se vedea și C.G. FRENȚIU, D.-L. BĂLDEAN, *Noul Cod 2013*, p. 1459.

ori care tulbură buna convieţuire în acel imobil, la încetarea oricăror acestor abuzuri [art. 1045 alin. (2) C.proc.civ.];

– cererea formulată de o asociaţie de proprietari împotriva proprietarilor, membri ai acesteia, în cazul în care neefectuarea reparaţiilor ce sunt în sarcina fiecărui proprietar ori a reparaţiilor sau a oricăror lucrări la părţile ori la instalaţiile aflate în coproprietatea acestora sau la spaţiile aflate în proprietate exclusivă afectează folosinţa normală a părţilor comune ori a altor spaţii locative din imobil, precum şi siguranţa locuirii în acel imobil (art. 1048 C.proc.civ).

b) *Efectuarea reparaţiilor şi examinarea imobilului închiriat*

În această categorie pot fi grupate măsurile prevăzute de art. 1046 şi art. 1047 C.proc.civ., care au ca obiect:

– obligarea locatarului sau, după caz, a sublocatarului la efectuarea reparaţiilor necesare ce îi revin potrivit legii[1];

– obligarea locatarului sau, după caz, a sublocatarului de a permite efectuarea reparaţiilor ori lucrărilor prevăzute de lege în sarcina locatorului[2];

– obligarea locatarului sau, după caz, a sublocatarului de a permite, în condiţiile legii, examinarea imobilului deţinut în locaţiune[3].

Secţiunea a 11-a. Înscrierea drepturilor dobândite în temeiul uzucapiunii

§1. Consideraţii introductive

Sub Titlul XII al Cărţii a VI-a a Codului de procedură civilă, respectiv art. 1049-1052, este reglementată procedura specială privitoare la înscrierea drepturilor dobândite în temeiul uzucapiunii.

Prin reglementarea acestei proceduri speciale, care nu a mai existat în legislaţia procesuală civilă română, s-a urmărit instituirea unei proceduri facile pentru soluţionarea cererilor de înscriere a drepturilor reale imobiliare dobândite în temeiul uzucapiunii[4], ţinându-se cont de concepţia actualului Cod civil asupra uzucapiunii imobiliare în condiţii de carte funciară, concepţie marcată esenţial de faptul că *înscrierea în cartea funciară are efect constitutiv de drepturi.*

[1] Conform art. 1802 C.civ., în lipsă de stipulaţie contrară, reparaţiile de întreţinere curentă sunt în sarcina locatarului. De asemenea, potrivit art. 1788 alin. (2) C.civ., sunt în sarcina locatarului reparaţiile locative, a căror necesitate rezultă din folosinţa obişnuită a bunului.

[2] Potrivit art. 1788 alin. (1) C.civ., locatorul este obligat să efectueze toate reparaţiile care sunt necesare pentru a menţine bunul în stare corespunzătoare de întrebuinţare pe toată durata locaţiunii, conform destinaţiei stabilite potrivit art. 1799 C.civ.

[3] Obligaţia locatarului de a permite examinarea bunului închiriat este prevăzută de art. 1804 C.civ., care prevede că „locatarul este obligat să permită examinarea bunului de către locator la intervale de timp rezonabile în raport cu natura şi destinaţia bunului, precum şi de către cei care doresc să îl cumpere sau care, la încetarea contractului, doresc să îl ia în locaţiune, fără însă ca prin aceasta să i se cauzeze o stânjenire nejustificată a folosinţei bunului".

[4] A se vedea şi Expunerea de motive a proiectului legii privind Codul de procedură civilă, disponibilă pe www.just.ro.

Potrivit actualului Cod civil, uzucapiunea imobiliară este de două feluri: uzucapiunea extratabulară şi uzucapiunea tabulară.

Uzucapiunea extratabulară este reglementată de art. 930 C.civ. Potrivit acestui text, dreptul de proprietate asupra unui imobil şi dezmembrămintele sale pot fi înscrise în cartea funciară, în temeiul uzucapiunii, în folosul celui care l-a posedat timp de 10 ani, dacă:

a) proprietarul înscris în cartea funciară a decedat ori, după caz, şi-a încetat existenţa;

b) a fost înscrisă în cartea funciară declaraţia de renunţare la proprietate;

c) imobilul nu era înscris în nicio carte funciară.

Pentru toate cele trei cazuri de uzucapiune extratabulară, pe lângă cerinţa esenţială a *posesiei utile*, legea mai stabileşte o condiţie, şi anume aceea ca *uzucapantul să îşi fi înregistrat cererea de înscriere în cartea funciară înainte* ca o terţă persoană să îşi fi înregistrat propria cerere de înscriere a dreptului în folosul său, pe baza unei cauze legitime, în cursul sau chiar după împlinirea termenului de uzucapiune.

Faţă de aceste dispoziţii legale, au fost reţinute următoarele *condiţii* ale uzucapiunii extratabulare[1]:

– fie proprietarul înscris în cartea funciară a decedat sau şi-a încetat existenţa, fie proprietarul înscris în cartea funciară a renunţat la dreptul de proprietate asupra imobilului respectiv şi declaraţia de renunţare a fost înscrisă în cartea funciară, fie imobilul nu era înscris în nicio carte funciară;

– uzucapantul a exercitat o posesie utilă;

– posesia a fost exercitată cel puţin 10 ani, termen care, dacă este cazul, nu poate începe să curgă înainte de data decesului sau încetării existenţei proprietarului înscris în cartea funciară ori înainte de data înscrierii în cartea funciară a declaraţiei de renunţare la proprietate;

– înainte de înregistrarea cererii de înscriere a uzucapantului, nicio altă persoană nu şi-a înregistrat propria cerere de înscriere a dreptului de proprietate în folosul ei, pe baza unei cauze legitime, în cursul sau chiar după împlinirea termenului de uzucapiune;

– uzucapantul să solicite înscrierea dreptului său de proprietate în cartea funciară, iar această cerere să fie admisă.

Uzucapiunea tabulară face obiectul de reglementare a art. 931 C.civ., potrivit căruia drepturile celui care a fost înscris, fără cauză legitimă, în cartea funciară, ca proprietar al unui imobil sau titular al unui alt drept real, nu mai pot fi contestate când cel înscris cu bună-credinţă a posedat imobilul timp de 5 ani după momentul înregistrării cererii de înscriere, dacă posesia sa a fost neviciată. Este suficient ca buna-credinţă să existe în momentul înregistrării cererii de înscriere şi în momentul intrării în posesie.

Aşadar, uzucapiunea tabulară presupune îndeplinirea următoarelor *condiţii*[2]:

– înscrierea dreptului de proprietate sau a unui alt drept real imobiliar în cartea funciară, fără o cauză legitimă[3];

– exercitarea unei posesii utile;

[1] G. Boroi, C.A. Anghelescu, B. Nazat, *Drepturile reale principale 2013*, p. 275-276.

[2] *Idem*, p. 276.

[3] Prin sintagma „fără cauză legitimă", folosită de art. 931 alin. (1) C.civ., se înţelege un titlu (mod) de dobândire a dreptului de proprietate sau a altui drept real imobiliar, care însă nu a produs efectul translativ (sau constitutiv), întrucât fie provenea de la un *non dominus*, fie era afectat de o cauză de nulitate.

– cel înscris în cartea funciară a fost de bună-credință în momentul înregistrării cererii de înscriere, cât și în momentul intrării în posesie;

– posesia a fost exercitată timp de 5 ani după momentul înregistrării cererii de înscriere.

§2. Domeniul de aplicare

Invocarea uzucapiunii se poate face pe cale de *acțiune*, în cazul uzucapiunii extratabulare, și, în regulă generală, pe cale de *excepție*, în cazul uzucapiunii tabulare.

Dobândirea dreptului de proprietate imobiliară prin uzucapiunea extratabulară poate fi invocată pe calea procedurii speciale reglementate de art. 1049-1052 C.proc.civ.

Referitor la domeniul de aplicare a acestei proceduri, art. 1049 C.proc.civ. prevede că acesta cuprinde *orice cereri de înscriere în cartea funciară a drepturilor reale imobiliare dobândite în temeiul uzucapiunii.*

Deși din formularea textului de lege ar rezulta că această procedură este aplicabilă oricăror cereri de înscriere în cartea funciară a drepturilor reale imobiliare dobândite în temeiul uzucapiunii, sfera de aplicare a acestei proceduri este limitată la *uzucapiunea extratabulară* reglementată de art. 930 C.civ. Într-adevăr, așa cum s-a arătat în literatura de specialitate[1], numai în cazul uzucapiunii imobiliare extratabulare, înscrierea în cartea funciară are efect constitutiv; în cazul uzucapiunii imobiliare tabulare, dreptul real este deja înscris în cartea funciară, iar uzucapiunea consolidează retroactiv acest drept, așa încât o nouă înscriere în cartea funciară este lipsită de sens[2].

În plus, întrucât această procedură specială este în strânsă legătură cu efectul constitutiv al înscrierii în cartea funciară, apreciem, contrar unor decizii izolate din practica recentă, că dispozițiile art. 1049 și urm. C.proc.civ. sunt aplicabile *exclusiv uzucapiunilor începute după data de 1 octombrie 2011*. Într-adevăr, conform art. 82 alin. (1) din Legea nr. 71/2011, pentru cazurile în care posesia a început înainte de intrarea în vigoare a Codului civil, sunt aplicabile dispozițiile referitoare la uzucapiune în vigoare la data începerii posesiei. De asemenea, potrivit aceluiași text de lege, cu privire la imobilele pentru care, la data începerii posesiei, înainte de intrarea în vigoare

[1] G. Boroi, C.A. Anghelescu, B. Nazat, *Drepturile reale principale 2013*, p. 281.

[2] S-a arătat, în mod întemeiat, că nu este totuși exclusă posibilitatea ca uzucapantul să invoce uzucapiunea tabulară, ca mod de dobândire a proprietății imobiliare, într-un proces în care el are poziția procesuală de reclamant, spre exemplu, după ce uzucapantul a exercitat posesia în condițiile art. 931 C. civ., deci după împlinirea termenului de 5 ani, imobilul ajunge în stăpânirea unui terț, iar uzucapantul introduce împotriva acestuia o acțiune în revendicare. De asemenea, s-a apreciat că uzucapiunea imobiliară tabulară ar putea fi invocată și pe calea unei acțiuni în constatare, dacă sunt îndeplinite condițiile de admisibilitate pentru aceasta, inclusiv cerința referitoare la interes – G. Boroi, C.A. Anghelescu, B. Nazat, *Drepturile reale principale 2013*, p. 283. Se observă că, în aceste două ipoteze, invocarea uzucapiunii va avea loc în cadrul unor acțiuni de drept comun, în revendicare, respectiv în constatare, ambele proceduri derulate potrivit dreptului comun, împotriva unei persoane care contestă dreptul uzucapantului. Așadar, în niciunul dintre aceste cazuri, invocarea uzucapiunii nu poate avea loc pe calea procedurii speciale prevăzute de art. 1049 și urm. C.proc.civ.

În sensul că procedura specială reglementată de art. 1049-1052 C.proc.civ. este aplicabilă atât uzucapiunii extratabulare, cât și celei tabulare, a se vedea: C.C. Dinu, *Proceduri speciale*, p. 263; I.O. Călinescu, în Fl.A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coord.), *op. cit.*, p. 932-965.

a Codului civil, nu erau deschise cărți funciare, rămân aplicabile dispozițiile în materie de uzucapiune din Codul civil din 1864.

§3. Sesizarea instanței

3.1. Instanța competentă

În conformitate cu prevederile art. 1050 alin. (1) C.proc.civ., cererea de uzucapiune se depune la *judecătoria în circumscripția căreia este situat imobilul.*

Așadar, indiferent de valoarea imobilului, cererea de înscriere a drepturilor reale dobândite în temeiul uzucapiunii extratabulare este de competența în primă instanță a *judecătoriei.*

Competența teritorială aparține *instanței de la locul situării imobilului.* Precizăm că, fiind vorba de o cerere referitoare la drepturi reale imobiliare, competența teritorială de soluționare a cererii de uzucapiune are caracter exclusiv (art. 126, coroborat cu art. 117 C.proc.civ.). În cazul în care imobilul este situat în circumscripțiile mai multor instanțe, cererea se va face la instanța de la domiciliul sau reședința pârâtului, dacă se află în vreuna dintre aceste circumscripții, iar în caz contrar, la oricare dintre instanțele în circumscripțiilor cărora se află imobilul, conform art. 117 alin. (2) C.proc.civ., normă de drept comun, cu care se completează dispozițiile speciale ale art. 1050 C.proc.civ.

3.2. Cererea de uzucapiune

Alături de mențiunile generale prevăzute de art. 194 C.proc.civ., cererea de înscriere va cuprinde și următoarele elemente stabilite de art. 1050 alin. (2) C.proc.civ.: data de la care reclamantul exercită posesia asupra imobilului sub nume de proprietar, temeiul uzucapiunii, dacă imobilul asupra căruia se exercită posesia este sau nu înscris în cartea funciară, precum și numele ori denumirea vechiului proprietar sau a succesorului acestuia, dacă îl cunoaște[1].

La cererea de uzucapiune se vor anexa:

a) un certificat eliberat de serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor, care atestă că titularul dreptului înscris în cartea funciară este decedat, precum și data decesului sau, după caz, un certificat emis de autoritatea competentă, care atestă faptul că persoana juridică titulară a dreptului înscris în cartea funciară și-a încetat existența;

b) un certificat eliberat de camera notarilor publici, din care să rezulte faptul dacă moștenirea titularului înscris în cartea funciară a fost sau nu dezbătută, iar în caz afirmativ, care sunt persoanele care au cules moștenirea respectivă;

c) un certificat eliberat de primăria în a cărei rază teritorială este situat imobilul, din care să rezulte că acesta nu face parte din domeniul public al statului sau al unității administrativ-teritoriale;

d) certificatul de rol fiscal, atunci când este cazul;

[1] Lipsa acestor elemente poate atrage *anularea* cererii în condițiile art. 200 alin. (3) C.proc.civ., dacă în lipsa lor desfășurarea judecății nu ar putea avea loc. Sub aceeași condiție, nulitatea poate interveni și pentru lipsa anexelor indicate de art. 1050 alin. (3) C.proc.civ.

e) înscrisul constatator al actului juridic pe care solicitantul şi-a întemeiat posesia, atunci când este cazul;

f) documentaţia tehnică cadastrală a imobilului, realizată, pe cheltuiala celui interesat, de o persoană fizică sau juridică autorizată, potrivit legii;

g) extrasul de carte funciară pentru informare, cu arătarea titularului înscris în cartea funciară ori a înscrierii declaraţiei de renunţare la proprietate, precum şi a faptului dacă imobilul este sau nu grevat de sarcini, eliberat de biroul teritorial de cadastru şi publicitate imobiliară; în cazul în care imobilul nu este înscris în cartea funciară în folosul altei persoane şi nici grevat de sarcini, un certificat emis de acelaşi birou, care atestă acest fapt, inclusiv faptul că nu a fost alocat un număr cadastral pentru înscrierea imobilului;

h) lista cuprinzând numele de familie, prenumele şi domiciliul a cel puţin 2 martori[1].

Fiind evaluabilă în bani, cererea de înscriere a drepturilor dobândite în temeiul uzucapiunii este supusă *taxei judiciare de timbru* conform regulilor stabilite de art. 3 alin. (1) din O.U.G. nr. 80/2013.

§4. Procedura de judecată

Procedura de soluţionare a cererii de înscriere în cartea funciară a drepturilor reale imobiliare dobândite prin uzucapiune se desfăşoară în *două etape*.

Astfel, procedura de judecată propriu-zisă a cererii de înscriere este precedată de *îndeplinirea formalităţilor de publicitate prevăzute de lege*.

Astfel, după depunerea cererii, instanţa dispune, prin încheiere, *citarea titularului dreptului înscris în cartea funciară* sau a succesorilor acestuia[2], dacă sunt cunoscuţi[3], precum şi *emiterea unei somaţii şi afişarea* acesteia la imobilul în litigiu, la sediul instanţei, al biroului teritorial de cadastru şi publicitate imobiliară şi la sediul primăriei în raza căreia se află imobilul, precum şi *publicarea* ei în două ziare de largă răspândire, dintre care cel puţin unul de circulaţie naţională [art. 1051 alin. (1) C.proc.civ.].

Conform art. 1051 alin. (2) C.proc.civ., afişele şi publicaţia vor cuprinde:

a) denumirea instanţei care a emis somaţia, numărul şi data încheierii prin care s-a dispus emiterea;

b) numele de familie şi prenumele sau denumirea posesorului şi domiciliul sau, după caz, sediul acestuia;

c) precizarea că acesta invocă dobândirea proprietăţii sau a unui alt drept real prin uzucapiune;

[1] Pentru critica dispoziţiilor art. 1050 alin. (3) lit. h) C.proc.civ., a se vedea C.C. DINU, *Proceduri speciale*, p. 265.

[2] Citarea titularului dreptului real înscris în cartea funciară, respectiv, după caz, a succesorilor săi, dacă ceі din urmă sunt cunoscuţi, este necesară pentru ca aceştia, cunoscând cererea reclamantului, să poată formula opoziţie. Aşadar, în cadrul acestei proceduri speciale, după verificarea şi regularizarea cererii în condiţiile art. 200 C.proc.civ., nu se mai face aplicarea prevederilor art. 201 C.proc.civ. – M. TĂBÂRCĂ, *Drept procesual civil 2013*, vol. II, p. 839.

[3] Sintagma „dacă sunt cunoscuţi" îi vizează exclusiv pe *succesorii proprietarului tabular*, iar nu pe acesta, deoarece, pentru ipotezele art. 930 alin. (1) lit. a) şi b) C.civ., este necesar ca reclamantul să îl menţioneze pe proprietarul tabular.

d) indicarea precisă a imobilului, cu adresa poştală şi, dacă este cazul, cu număr cadastral sau topografic şi a numărului de carte funciară, iar în lipsa acestora, cu precizarea vecinătăţilor;

e) somaţia către toţi cei interesaţi să facă opoziţie, cu precizarea că, în caz contrar, în termen de 6 luni de la emiterea celei din urmă publicaţii, se va trece la judecarea cererii.

Cheltuielile necesare efectuării formalităţilor de afişare şi publicare sunt *în sarcina reclamantului.*

Îndeplinirea acestor formalităţi va fi constatată într-un *proces-verbal*, întocmit de grefier, ce se va depune la dosarul cauzei.

Dacă în termen de 6 luni de la ultima publicaţie *nu s-au făcut opoziţii* sau dacă cel înscris în cartea funciară este decedat ori şi-a încetat existenţa juridică sau a renunţat la proprietate, instanţa se va pronunţa *în camera de consiliu, după ascultarea reclamantului şi a martorilor* şi verificarea îndeplinirii condiţiilor cerute de Codul civil pentru dobândirea dreptului reclamat în temeiul uzucapiunii.

În acest caz, potrivit art. 1051 alin. (5) teza finală şi alin. (8) C.proc.civ., asupra cererii de înscriere a drepturilor reale imobiliare dobândite prin uzucapiune instanţa se pronunţă prin *încheiere*, supusă *numai apelului*. Se observă că, în această ipoteză, procedura are *caracter necontencios*.

Dacă s-au formulat *opoziţii la cererea de uzucapiune*, acestea vor fi comunicate reclamantului, pentru a formula *întâmpinare* potrivit dispoziţiilor de drept comun[1]. După primirea întâmpinării se va fixa termen pentru soluţionarea cererii de înscriere, cu citarea reclamantului şi a oponenţilor, cărora li se comunică şi câte o copie de pe cererea de înscriere şi întâmpinarea depusă de reclamant. În acest caz, judecata se va desfăşura potrivit regulilor de drept comun *în materie contencioasă*, iar cererea va fi soluţionată printr-o *sentinţă*, care poate fi atacată *numai cu apel* [art. 1051 alin. (6) şi (8) C.proc.civ.].

Termenul de apel atât împotriva încheierii prevăzute de art. 1051 alin. (5), cât şi împotriva sentinţei la care se referă alin. (8) al aceluiaşi articol este cel *de drept comun de 30 de zile*. Cât priveşte momentul de la care începe să curgă termenul de apel, în primul caz vor fi aplicabile prevederile art. 534 alin. (3) şi (4) C.proc.civ., iar în al doilea caz dispoziţiile art. 468 alin. (1) C.proc.civ., ca norme de drept comun.

Reclamantul va putea cere *înscrierea provizorie a dreptului ce a uzucapat*, în temeiul încheierii date potrivit art. 1051 alin. (5) C.proc.civ. sau, după caz, al hotărârii judecătoreşti, de primă instanţă, prin care s-a admis cererea de înscriere, înainte de rămânerea definitivă a acesteia. Justificarea înscrierii provizorii se va face pe baza încheierii sau, după caz, a hotărârii judecătoreşti rămase definitivă.

În toate cazurile, registratorul de carte funciară *nu va putea dispune înscrierea dreptului*, în temeiul uzucapiunii, dacă acesta a fost intabulat sau înscris provizoriu în folosul unei alte persoane, chiar după împlinirea termenului de uzucapiune; în cazul în care s-a făcut numai o notare, se va putea dispune înscrierea dreptului, fără ca înscrierea să fie opozabilă celui care a cerut notarea.

[1] Referirea la depunerea întâmpinării de către reclamant în condiţiile dreptului comun trebuie înţeleasă în sensul că reclamantul va depune *răspunsul său la opoziţia formulată, în termen de 25 de zile de la primirea acesteia.*

Reclamantul este *considerat proprietar de la data înscrierii*, în condițiile legii, în cartea funciară a dreptului de proprietate dobândit în temeiul uzucapiunii[1].

Secțiunea a 12-a. Refacerea înscrisurilor și hotărârilor dispărute

§1. Domeniul de aplicare

Refacerea înscrisurilor și hotărârilor dispărute este reglementată ca o procedură specială de art. 1053-1055 C.proc.civ.

Această procedură se aplică: dosarelor sau înscrisurilor privitoare la o pricină în curs de judecată (indiferent de faza judecății, în primă instanță sau în căile de atac) dispărute în orice mod, deci fără a interesa dacă dispariția se datorează unor acte de neglijență, sustragere sau unor împrejurări de forță majoră; dosarelor sau înscrisurilor referitoare la o cauză în care s-a pronunțat o hotărâre, inclusiv în situația în care hotărârea a rămas definitivă.

Sunt supuse refacerii, potrivit acestei proceduri, acele componente ale unui dosar care sunt necesare pentru a se putea finaliza judecata sau pentru a se trece la executarea silită a hotărârii dispărute, precum: înscrisurile probatorii, încheierile și hotărârile judecătorești.

De asemenea, potrivit art. 155 alin. (3) din Legea nr. 36/1995, republicată, această procedură se aplică și *actelor notariale dispărute*, însă numai dacă nu a mai rămas un exemplar original și dacă părțile nu convin ca refacerea să se facă la biroul notarului public la care s-a întocmit actul.

§2. Competența și procedura refacerii

Dacă dosarul sau înscrisurile dispărute privesc o pricină *în curs de judecată*, refacerea este de competența *instanței învestite cu judecarea cauzei respective*. Aceasta va fixa termen, chiar din oficiu, și va dispune *citarea părților* și, dacă este cazul, a martorilor, a experților, cerând apoi copii de pe înscrisurile trimise de autorități și de care părțile s-au folosit ori de pe înscrisurile depuse de părți, dispunând, totodată, să se scoată din registrele instanței toate datele privitoare la înscrisurile ce se refac. Pot servi la refacerea dosarului și copiile legalizate de pe înscrisurile dispărute, ce se află la părți, alte persoane sau autorități. Refacerea dosarului sau a înscrisurilor dispărute se dispune prin *încheiere, care poate fi atacată numai odată cu fondul*. Înscrisurile care au fost refăcute țin locul originalelor, până la găsirea acestora (art. 1053 C.proc.civ.).

[1] Până la finalizarea lucrărilor de cadastru pentru unitatea administrativ-teritorială în care este situat imobilul, se va aplica art. 82 alin. (2) din Legea nr. 71/2011, potrivit căruia, în cazul posesiilor începute după intrarea în vigoare a Codului civil din 2009, dacă erau deschise cărți funciare, uzucapiunea extratabulară „își produce efectele de la data introducerii cererii de chemare în judecată prin care s-a solicitat constatarea îndeplinirii cerințelor legale ale acestui mod de dobândire, dacă acțiunea a fost admisă, respectiv de la data invocării excepției uzucapiunii, dacă această excepție a fost admisă".

Dacă dosarul sau înscrisurile dispărute priveau o pricină în care *se pronunțase o hotărâre*, această hotărâre se va reface de către *instanța care a pronunțat-o*. Așadar, competența refacerii hotărârilor dispărute va aparține, după caz, instanței care a judecat în primă instanță, celei care a soluționat cauza în apel sau instanței de recurs.

Potrivit art. 1054 alin. (1) C.proc.civ., refacerea hotărârilor dispărute se face după *cel de-al doilea exemplar al hotărârii* păstrat la mapa specială a instanței. În cazul în care și acest al doilea exemplar original al hotărârii ar fi dispărut, vor putea servi la refacere *copiile legalizate de pe hotărâre*, ce s-au încredințat părților sau altor persoane. În acest scop, instanța va putea să dispună, din oficiu, să se facă publicații într-un ziar de largă răspândire, cu invitația ca orice posesor al unei copii de pe hotărâre să o depună la grefa instanței care a ordonat publicația.

Dacă hotărârea dispărută nu va putea fi refăcută nici pe baza copiilor legalizate eliberate anterior dispariției, instanța care a pronunțat-o va trece la *refacerea ei potrivit procedurii reglementate de dispozițiile art. 1053 C.proc.civ.*, prezentate mai sus.

În fine, în situația în care dosarul, inclusiv hotărârea, nu se pot reface nici potrivit procedurii prevăzute de art. 1053 C.proc.civ., iar cauza se află în apel, instanța de apel va judeca din nou pricina în fond. Când procesul se află în recurs, iar *dosarul, inclusiv hotărârile date în primă instanță sau apel*, nu pot fi refăcute potrivit procedurii prevăzute de art. 1053 C.proc.civ., *instanța de recurs va trimite cauza instanței de apel* pentru a proceda la rejudecarea cauzei în fond. Pentru *judecata din nou a cauzei în fața instanței de apel*, părțile sunt obligate să facă dovada că între ele a existat litigiul ce face obiectul rejudecării și că acesta a fost soluționat prin hotărâre judecătorească. Dovada se va face cu orice înscrisuri sau extrase din registrele ori din alte evidențe ale instanței judecătorești sau ale altor autorități. Soluția rejudecării cauzei de către instanța de apel este logică, întrucât apelul este devolutiv de instanță, deci provoacă o rejudecare a fondului[1].

Dacă *în cursul judecării cererii de refacere a fost găsită hotărârea dispărută*, cererea de refacere va fi respinsă.

Dacă *ulterior judecării cererii de refacere hotărârea dispărută a fost găsită*, hotărârea refăcută va fi anulată de către instanța care a pronunțat-o[2].

Potrivit art. 1055 C.proc.civ., pentru *refacerea hotărârilor definitive* se vor aplica aceleași reguli descrise mai sus pentru refacerea hotărârilor nedefinitive.

Așadar, *hotărârile instanțelor de recurs dispărute* urmează a fi refăcute de către aceste instanțe, după cel de-al doilea exemplar al hotărârii păstrat la mapă, iar dacă și acel exemplar ar fi dispărut, vor putea servi la refacere copiile legalizate de pe hotărâre, ce s-au încredințat părților sau altor persoane. Dacă hotărârea nu se va putea reface nici după copiile legalizate de pe aceasta, se va trece la refacerea ei de către instanța care a pronunțat-o, potrivit dispozițiilor art. 1053 C.proc.civ., iar în cazul în care nici în acest fel nu se poate restabili conținutul hotărârii definitive, *instanța de recurs va trimite cauza instanței de apel pentru rejudecarea în fond*.

[1] G. BOROI, D. RĂDESCU, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 826.

[2] În sensul că anularea hotărârii refăcute se poate dispune *numai după citarea părților*, a se vedea: V. DĂNĂILĂ, în G. BOROI (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 669; C.G. FRENȚIU, D.-L. BĂLDEAN, *Noul Cod 2013*, p. 1469. În sensul că pentru anularea hotărârii refăcute *nu este necesară citarea părților*, a se vedea M. TĂBÂRCĂ, *Drept procesual civil 2013*, vol. II, p. 849.

În cazul imposibilității refacerii *hotărârii instanței de apel nesusceptibile de recurs sau rămase definitivă prin nerecurare* după exemplarul original de la mapa de hotărâri sau de pe copii legalizate, întrucât instanța competentă să procedeze la refacere este chiar instanța de apel, aceasta va putea proceda la rejudecarea în fond a cauzei.

În ipoteza menționată anterior, legea nu acoperă situația în care hotărârea definitivă a cărei refacere se cere este o *hotărâre de primă instanță nesusceptibilă de apel sau de recurs sau rămasă definitivă prin neapelare*. Apreciem că, în cazul imposibilității refacerii unei hotărâri definitive de primă instanță după exemplarul original de la mapa de hotărâri sau de pe copii legalizate, ar trebui ca instanța competentă să procedeze la refacere, în cazul de față prima instanță, să rejudece în fond cauza.

Atunci când părțile solicită *refacerea unui act notarial dispărut*, competența aparține *judecătoriei* în circumscripția căreia se află sediul biroului notarial ce a întocmit actul respectiv, iar dacă actul a fost întocmit de alte instituții care au și atribuții de activitate notarială, atunci reconstituirea se face de judecătoria în circumscripția căreia se află sediul acelei instituții sau, după caz, domiciliul ori sediul uneia dintre părți. În ambele situații, refacerea actului notarial se face după procedura prevăzută de art. 1053 și urm. C.proc.civ.

Secțiunea a 13-a. Cauțiunea judiciară

§1. Considerații generale

Procedura stabilirii, depunerii și restituirii cauțiunii judiciare este reglementată în Titlului XIV al Cărții a VI-a a Codului de procedură civilă. Dispozițiile art. 1056-1063 C.proc.civ. constituie *dreptul comun* în materia cauțiunii judiciare, astfel încât acestea se vor aplica atunci când legea nu prevede procedura de constituire a unei cauțiuni, precum și în completarea dispozițiilor speciale în materie.

Cauțiunea judiciară este o *garanție, reală sau personală,* a cărei constituire este impusă de lege sau dispusă de către instanța judecătorească, în cazurile prevăzute de lege, în sarcina părții care solicită luarea anumitor măsuri procesuale care prezintă riscul de a fi prejudiciabile pentru o altă parte din proces.

§2. Felurile cauțiunii judiciare

Potrivit art. 1057 alin. (1) C.proc.civ., cauțiunea se depune, de regulă, *în numerar*.

Conform art. 1057-1059 C.proc.civ., dacă partea în favoarea căreia se depune declară în mod expres că este de acord, cauțiunea va putea consta și *în instrumente financiare, un drept de ipotecă imobiliară sau mobiliară ori o creanță ipotecară* sau *aducerea unui fideiusor*.

Când este instituită asupra unei sume de bani sau asupra unor instrumente financiare negociabile, cauțiunea judiciară este, ca natură juridică, un gaj.

Se observă că, spre deosebire de reglementarea anterioară, actualul Cod de procedură civilă permite instituirea cauțiunii și sub forma altor garanții în afara gajului asupra unei sume de bani. Însă, așa cum reiese din dispozițiile art. 1057 și urm. C.proc.civ., pentru constituirea cauțiunii judiciare sub forma altor garanții decât gajul asupra unei

sume de bani, *este necesar acordul expres al beneficiarului cauțiunii*. Pe cale de consecință, rezultă că instanța nu îl poate obliga pe debitorul cauțiunii judiciare la constituirea acesteia sub una dintre formele reglementate la art. 1057 alin. (2), art. 1058 și art. 1059 C.proc.civ., ceea ce înseamnă că, în formele menționate, cauțiunea judiciară va avea întotdeauna caracter convențional. În literatura de specialitate[1] s-a arătat că acordul beneficiarului cauțiunii nu este suficient pentru încuviințarea oferirii de garanții reale drept cauțiune, instanța urmând a verifica îndeplinirea tuturor condițiilor de constituire a acestor garanții prevăzute de Codul civil sau de alte dispoziții legale speciale.

§3. Constituirea cauțiunii judiciare

Atunci când constă într-o *sumă de bani* sau în *titluri de valoare* emise de stat ori de unitățile administrativ-teritoriale, constituirea cauțiunii judiciare are loc prin depunerea bunurilor menționate la Trezoreria Statului, la CEC Bank – S.A. sau la orice altă instituție de credit care efectuează astfel de operațiuni, consimțământul beneficiarului cauțiunii de a primi bunul în garanție fiind suplinit prin dispoziția instanței. În același mod se constituie și cauțiunea judiciară constând în *instrumente financiare altele decât titlurile de valoare* emise de stat sau de unitățile administrativ-teritoriale, în acest caz, consimțământul beneficiarului de a primi bunurile în garanție fiind exprimat expres în fața instanței.

Atunci când cauțiunea judiciară se constituie prin depunerea de instrumente financiare, valoarea acestora va fi cea arătată în cuprinsul lor.

Potrivit art. 1058 alin. (2) C.proc.civ., când s-a acceptat cu titlu de cauțiune un *drept de ipotecă*, instanța va dispune, din oficiu, intabularea acestuia sau, după caz, înregistrarea la Arhiva Electronică de Garanții Reale Mobiliare, iar, conform alin. (3) al aceluiași articol, cauțiunea care constă într-o *creanță ipotecară* produce efecte din momentul înscrierii sau notării rangului în cartea funciară sau, după caz, în Arhiva Electronică de Garanții Reale Mobiliare, înscrierea sau, după caz, notarea urmând a se dispune de către instanță din oficiu.

Din coroborarea acestor dispoziții cu cele ale art. 2377 alin. (1) și art. 2409 C.civ., rezultă că, în cazul în care cauțiunea judiciară îmbracă forma ipotecii imobiliare sau mobiliare ori a unei creanțe ipotecare, constituirea acesteia are loc după cum urmează:

– prin *înscrierea în cartea funciară*, pentru *ipoteca imobiliară*;

– prin *înscrierea în Arhiva Electronică de Garanții Reale Mobiliare*, pentru *ipoteca mobiliară* sau *creanța ipotecară*.

Întrucât instanța nu dispune constituirea ipotecii, ci ia act de acordul de voință al părților în vederea constituirii cauțiunii judiciare sub această formă, apreciem că ipoteca își păstrează *caracterul convențional*. În plus, având în vedere că legea procesuală civilă nu cuprinde dispoziții speciale derogatorii de la dreptul comun cu privire la forma convenției de ipotecă, aceasta va trebui să respecte condițiile prevăzute în acest sens de art. 2378 alin. (1) C.civ., respectiv de art. 2388 C.civ. Așadar, *odată cu cererea de încuviințare a constituirii cauțiunii judiciare* sub forma ipotecii mobiliare sau imobiliare, *debitorul va prezenta și oferta de ipotecă* în forma cerută de lege pentru încheierea

[1] A. Constanda, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 674.

valabilă a contractului de garanție[1], iar în prezența acordului expres al beneficiarului cauțiunii de acceptare a acesteia, instanța va încuviința constituirea cauțiunii judiciare sub forma ipotecii și va dispune din oficiu înscrierea ei în cartea funciară sau, după caz, în registrele Arhivei Electronice de Garanții Reale Mobiliare. Potrivit art. 1058 alin. (1) C.proc.civ., cauțiunea judiciară va putea fi constituită sub forma ipotecii mobiliare sau imobiliare ori a unei creanțe ipotecare numai dacă valoarea garanției sau, după caz, a creanței ipotecare este *cel puțin egală cu valoarea cauțiunii stabilite de instanță*.

În cazul aducerii unui *garant*, cauțiunea se constituie potrivit procedurii prevăzute de art. 1059 alin. (2) și (3) C.proc.civ., respectiv instanța va stabili, cu citarea părților, un termen la care garantul să fie înfățișat. Dacă garantul este încuviințat de instanță, el va da în fața acesteia ori prin înscris autentic, depus la dosarul cauzei, o *declarație* că este de acord să garanteze până la nivelul sumei stabilite de instanță. Subliniem că, în acest caz, fideiusiunea nu se constituie prin dispoziția instanței, ci *ia naștere în temeiul convenției dintre fideiusor și beneficiarul cauțiunii judiciare*. Așadar, garanția personală nu are caracter judecătoresc, din dispozițiile art. 1059 C.proc.civ. rezultând că instanța de judecată încuviințează garantul adus de debitorul cauțiunii și acceptat expres de beneficiarul acesteia. Cu alte cuvinte, instanța nu dispune aducerea garantului.

Încuviințarea garantului adus de debitorul cauțiunii judiciare nu va fi acceptată de instanță decât dacă acesta întrunește condițiile cerute de art. 2285 C.civ. pentru a deveni fideiusor, respectiv este o persoană capabilă de a se obliga, domiciliată în România și care are și menține în România bunuri suficiente pentru a satisface creanța, cu excepția cazului în care beneficiarul cauțiunii a cerut o anumită persoană ca fideiusor.

§4. Efectele constituirii cauțiunii judiciare

Sub acest aspect, trebuie diferențiat între cauțiunea judiciară constituită prin depunerea în numerar sau prin instrumente financiare și cea constituită sub forma ipotecii mobiliare sau imobiliare ori asupra unei creanțe ipotecare.

Potrivit art. 1060 C.proc.civ., constituirea cauțiunii judiciare prin *depunerea în numerar* sau *în instrumente financiare* are ca efect *indisponibilizarea* bunurilor respective față de creditorii depunătorului și de cei ai depozitarului. Așadar, în acest caz, cauțiunea judiciară va putea fi eliberată numai beneficiarului ei, atunci când acesta formulează cerere pentru plata eventualei despăgubiri cuvenite. Indisponibilizarea cauțiunii încetează față de creditorii deponentului, în măsura în care urmează a-i fi restituită acestuia.

În ceea ce privește *garanțiile reale*, din momentul îndeplinirii formalităților de publicitate, acestea devin opozabile terților, inclusiv creditorilor constituitorului cu drepturi anterioare ori ulterioare garanției în discuție, astfel încât beneficiarul cauțiunii va suporta, dacă este cazul, concursul altor creditori.

Cauțiunea judiciară este *datorată în cazurile expres prevăzute de lege*, care sunt de strictă aplicare și nu pot fi extinse pe cale de interpretare. Atunci când legiuitorul nu

[1] În sensul că nu este necesară înfățișarea înscrisului constatator al contractului de ipotecă, urmând ca acordul de voință să fie reflectat într-o dispoziție a instanței, hotărârea astfel pronunțată înlocuind contractul de ipotecă și având forța probantă a unui act autentic, a se vedea A. CONSTANDA, în G. BOROI (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 674.

impune plata cauțiunii, ci prevede doar posibilitatea dispunerii acesteia, necesitatea constituirii ei este lăsată la aprecierea suverană a instanței de judecată.

Codul de procedură civilă actual reglementează mai multe *măsuri* pentru luarea cărora *cauțiunea este obligatorie sau, după caz, lăsată la aprecierea instanței*. Dintre acestea, menționăm:

– suspendarea judecării procesului până la soluționarea cererii de strămutare (art. 143 C.proc.civ.);

– încuviințarea executării provizorii judecătorești, precum și suspendarea executării provizorii (art. 449 și art. 450 C.proc.civ.);

– suspendarea executării hotărârii atacate cu recurs, contestație în anulare sau revizuire, la cererea recurentului, contestatorului sau, după caz, a revizuientului (art. 484, art. 507 și art. 512 C.proc.civ.);

– punerea deoparte a creanțelor creditorilor intervenienți, atunci când acestea sunt contestate de debitor, în tot sau în parte [art. 691 alin. (6) C.proc.civ.];

– suspendarea executării silite până la soluționarea contestației la executare [art. 718 alin. (2) și (3) C.proc.civ.], cu excepția cazurilor prevăzute de art. 718 alin. (4) C.proc.civ. (suspendarea executării este obligatorie și cauțiunea nu este necesară dacă: hotărârea sau înscrisul care se execută nu este, potrivit legii, executoriu; înscrisul care se execută a fost declarat fals printr-o hotărâre judecătorească dată în prima instanță; debitorul face dovada cu înscris autentic că a obținut de la creditor o amânare ori, după caz, beneficiază de un termen de plată);

– înființarea măsurilor asigurătorii (art. 952, art. 969 și art. 974 C.proc.civ.);

– suspendarea evacuării dispuse pe calea procedurii speciale a evacuării din imobilele folosite sau ocupate fără drept [art. 1044 alin. (1) teza a II-a C.proc.civ.][1].

§5. Cuantumul cauțiunii judiciare

Conform art. 1056 alin. (2) C.proc.civ., dacă legea nu prevede altfel, cauțiunea nu va reprezenta mai mult de 20% din valoarea obiectului cererii, iar în cazul cererilor al căror obiect nu este evaluabil în bani, nu va putea depăși suma de 10.000 lei. Rezultă că prevederile art. 1056 alin. (2) C.proc.civ. constituie *dreptul comun* în ceea ce privește cuantumul cauțiunii judiciare, care urmează a-și găsi aplicarea ori de câte ori, prin dispoziții speciale, legea nu prevede un alt cuantum al acesteia.

[1] Alte măsuri pentru luarea cărora Codul de procedură civilă prevede *necesitatea constituirii unei cauțiuni* sunt reglementate de art. 638 alin. (2) (suspendarea executării titlurilor executorii, altele decât hotărârile judecătorești, în cadrul acțiunii de fond având ca obiect desființarea lor), art. 652 alin. (2) (suspendarea executării silite până la soluționarea cererii de recuzare a executorului judecătoresc), art. 691 alin. (3) (suspendarea eliberării sau distribuirii sumelor obținute din urmărirea silită până la soluționarea cererii de intervenție a creditorilor), art. 745 alin. (3) (primirea însărcinării de administrator-sechestru al bunurilor mobile urmărite silit), art. 860 alin. (1) (suspendarea distribuirii prețului până la soluționarea cererii de evicțiune introduse împotriva adjudecatarului), art. 881 (plata creanței sub condiție rezolutorie, respectiv distribuirea sumei cuvenite creditorului care are o creanță sub condiție suspensivă creditorilor subsecvenți), art. 978 alin. (5) (luarea măsurilor provizorii necesare pentru apărarea drepturilor de proprietate intelectuală), art. 999 alin. (2) (suspendarea executării ordonanței președințiale), art. 1023 alin. (5) (suspendarea executării ordonanței de plată).

Constituie asemenea *dispoziții speciale*:

– art. 143 C.proc.civ., care prevede că suspendarea judecării procesului până la soluționarea cererii de strămutare se poate face numai cu darea unei cauțiuni în cuantum de 1.000 lei;

– art. 652 alin. (2) C.proc.civ., conform căruia, pentru suspendarea executării silite până la soluționarea cererii de recuzare a executorului judecătoresc, este necesară depunerea prealabilă a unei cauțiuni în cuantum de 1.000 lei sau de 10% din valoarea creanței, dacă aceasta nu depășește 1.000 lei;

– art. 718 alin. (2) C.proc.civ., potrivit căruia suspendarea executării silite până la soluționarea contestației la executare sau a altei cereri privind executarea silită se poate dispune numai cu depunerea prealabilă a unei cauțiuni calculate la valoarea obiectului contestației[1], după cum urmează:

a) de 10%, dacă această valoare este până la 10.000 lei;

b) de 1.000 lei plus 5% pentru ceea ce depășește 10.000 lei;

c) de 5.500 lei plus 1% pentru ceea ce depășește 100.000 lei;

d) de 14.500 lei plus 0,1% pentru ceea ce depășește 1.000.000 lei.

Potrivit art. 718 alin. (3) C.proc.civ., dacă obiectul contestației la executare nu este evaluabil în bani, cauțiunea va fi de 1.000 lei, în afară de cazul în care legea dispune altfel;

– art. 952 alin. (2) C.proc.civ., respectiv art. 969 raportat la art. 952 C.proc.civ., conform căruia cauțiunea se stabilește la jumătate din valoarea creanței cu privire la care se solicită înființarea sechestrului asigurător ori a popririi asigurătorii;

– art. 1044 C.proc.civ., care dispune că, prin excepție, în cazul evacuării pentru neplata chiriei sau a arenzii, se va putea dispune suspendarea executării hotărârii de evacuare, iar valoarea cauțiunii va reprezenta chiria sau arenda la care a fost obligat pârâtul, suma stabilită pentru asigurarea ratelor de chirie sau arendă datorate până la data cererii de suspendare a executării, precum și cea aferentă ratelor de chirie sau arendă ce ar deveni exigibile în cursul judecății procesului.

§6. Procedura de stabilire a cauțiunii judiciare

Procedura de drept comun de stabilire a cauțiunii judiciare este reglementată de dispozițiile art. 1061 C.proc.civ.

Potrivit prevederilor legale menționate, în vederea stabilirii cauțiunii judiciare, instanța va *cita părțile în termen scurt*[2], *în camera de consiliu*. Stabilirea cauțiunii presupune stabilirea cuantumului, a felului garanției sub forma căreia aceasta va fi constituită, precum și a termenului de depunere sau de constituire. Cauțiunea se stabilește

[1] Menționăm că aceste dispoziții legale sunt aplicabile și în cazul stabilirii cuantumului cauțiunii pentru încuviințarea executării provizorii judecătorești, suspendarea executării provizorii, suspendarea executării hotărârii atacate cu recurs, cu contestație în anulare ori revizuire, suspendarea eliberării sau distribuirii sumelor obținute din urmărirea silită până la soluționarea cererii de intervenție a creditorului, precum și atunci când creditorii intervenienți, ale căror creanțe au fost contestate de debitor, solicită instanței să dispună executorului judecătoresc ca sumele reclamate să fie puse deoparte, în condițiile art. 691 alin. (6) C.proc.civ.

[2] Întrucât părțile se citează în termen scurt, înseamnă că citarea se va face cu aplicarea dispozițiilor art. 159 teza a II-a C.proc.civ. – M. TĂBÂRCĂ, *Drept procesual civil 2013*, vol. II, p. 852.

de urgență, prin *încheiere* care poate fi *atacată odată cu hotărârea prin care s-a dispus asupra cauțiunii*. Rezultă, așadar, că instanța procedează la stabilirea cauțiunii *după ce, în prealabil, a dispus, în condițiile prevăzute de lege, obligarea debitorului cauțiunii la constituirea acesteia*. În cazurile în care legea prevede cuantumul cauțiunii, instanța va dispune direct constituirea ei în cuantumul prevăzut de lege. Apreciem că instanța va stabili cuantumul cauțiunii odată cu dispunerea constituirii ei și în ipotezele în care măsura pentru care este necesară depunerea cauțiunii se ia fără citarea părților, cum este cazul sechestrului asigurător și al popririi asigurătorii [art. 952 alin. (2) și (3) și art. 969 C.proc.civ.], precum și atunci când legea prevede obligația părții de a depune dovada plății cauțiunii odată cu cererea pentru luarea măsurii care necesită constituirea acesteia (art. 484, art. 507 și art. 512 C.proc.civ.).

În mod excepțional, când există *urgență*, instanța va putea stabili cauțiunea *și fără citarea părților*. În acest caz, cauțiunea se va depune *numai în numerar*, într-un termen stabilit de instanță. Debitorului cauțiunii îi va fi *comunicată încheierea* prin care cauțiunea a fost stabilită, de la data acestei comunicări începând a curge termenul pentru plata ei. Nedepunerea cauțiunii în termenul stabilit de instanță atrage *desființarea de drept* a măsurilor în legătură cu care s-a dispus stabilirea cauțiunii [art. 1061 alin. (3) și (4) C.proc.civ.].

Apreciem că, pentru identitate de rațiune, dispozițiile legale menționate privind depunerea cauțiunii numai în numerar își găsesc aplicarea și în cazurile în care legea prevede că măsurile în legătură cu care se dispune stabilirea cauțiunii se iau fără citarea părților. Constituie asemenea ipoteze, de exemplu: înființarea sechestrului asigurător și a popririi asigurătorii; suspendarea judecății până la soluționarea cererii de suspendare subsecvente cererii de strămutare, potrivit art. 143 alin. (1) teza a II-a C.proc.civ.; suspendarea provizorie a executării silite în cazuri urgente, până la soluționarea cererii de suspendare formulate subsecvent declarării contestației la executare, respectiv a apelului împotriva hotărârilor care se bucură de executare provizorie etc.

Conform art. 1062 C.proc.civ., cauțiunea depusă în numerar poate fi *înlocuită* cu alte bunuri ori prin aducerea unui garant, în condițiile prevăzute de art. 1057-1059 C.proc.civ. În acest caz, instanța va decide asupra cererii formulate de debitorul cauțiunii *cu citarea părților în termen scurt, în camera de consiliu*. În literatura de specialitate[1] s-a arătat că solicitarea debitorului poate fi formulată și ulterior adoptării de către instanță a măsurii în legătură cu care s-a stabilit cauțiunea, însă cauțiunea în numerar nu va fi restituită până când debitorul nu va face dovada depunerii acesteia în modalitatea încuviințată ulterior.

§7. Restituirea cauțiunii judiciare

Dacă cererea pentru care s-a depus cauțiunea a fost *admisă*, aceasta se va restitui celui care a depus-o, *la cerere*, după soluționarea prin hotărâre definitivă a procesului în legătură cu care a fost stabilită (de exemplu, în cazurile în care cererea debitorului cauțiunii s-a formulat în cadrul unei căi de atac ori al contestației la executare) ori după încetarea efectelor măsurii pentru care aceasta s-a depus (de exemplu, în cazul măsurilor asigurătorii sau provizorii).

[1] A. CONSTANDA, în G. BOROI (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 677.

Conform art. 1063 alin. (2) teza I C.proc.civ., cauțiunea *nu se restituie* dacă beneficiarul său a formulat cerere pentru plata despăgubirii cuvenite[1] în maximum 30 de zile de la data rămânerii definitive a hotărârii sau, după caz, de la data încetării efectelor măsurii pentru care s-a depus cauțiunea. În ceea ce privește „despăgubirea cuvenită" beneficiarului cauțiunii, spre deosebire de art. 723^1 alin. (3) C.proc.civ. 1865, care prevedea generic „despăgubiri pentru plata prejudiciilor cauzate", art. 1063 alin. (2) teza finală C.proc.civ. arată expres că este vorba despre prejudiciul eventual suferit de către creditor ca urmare a măsurilor adoptate de instanța care a stabilit cauțiunea.

Instanța se pronunță asupra cererii de restituire a cauțiunii *cu citarea părților*, printr-o încheiere supusă *numai recursului la instanța ierarhic superioară*, cu excepția încheierii pronunțate de una dintre secțiile Înaltei Curți de Casație și Justiție, care este *definitivă*. Recursul este *suspensiv de executare*[2].

Dacă cererea pentru care s-a depus cauțiunea a fost *respinsă*, instanța va dispune *din oficiu* și *restituirea cauțiunii*.

Cauțiunea *nu se restituie* în cazul respingerii contestației la executare. Astfel, potrivit art. 719 alin. (6) C.proc.civ., suma reprezentând cauțiunea depusă pentru luarea măsurii suspendării executării silite rămâne *indisponibilizată*, urmând a servi la acoperirea creanțelor reprezentate de despăgubiri pentru pagubele cauzate prin întârzierea executării sau a celor stabilite prin titlul executoriu, după caz.

[1] *Cererea de despăgubiri* trebuie formulată de către creditor pe calea unei cereri în justiție de sine stătătoare, supusă criteriului valoric, a cărei competență de soluționare este determinată pe baza dispozițiilor Codului de procedură civilă și care *nu poate fi adresată instanței de restituire a cauțiunii* – I.C.C.J., s. com., dec. nr. 4170/2010, www.scj.ro.

[2] Menționăm că art. 978 alin. (8) C.proc.civ. prevede anumite *reguli speciale* în ceea ce privește procedura de restituire a cauțiunii depuse pentru luarea unor *măsuri provizorii necesare pentru apărarea drepturilor de proprietate intelectuală*, în condițiile art. 977 și urm. C.proc.civ. Astfel, conform textului menționat, instanța va dispune eliberarea cauțiunii, la cererea reclamantului, prin hotărâre dată cu citarea părților, dacă partea adversă nu solicită daune-interese. Cererea se judecă potrivit dispozițiilor privitoare la ordonanța președințială, care se aplică în mod corespunzător. În cazul în care pârâtul se opune la eliberarea cauțiunii, instanța va fixa un termen în vederea introducerii acțiunii de fond pentru valorificarea dreptului invocat de pârât. Termenul de introducere a acțiunii de fond nu va fi mai lung de 30 de zile de la data pronunțării hotărârii prin care se ia act de refuzul pârâtului de restituire a cauțiunii, sub sancțiunea încetării de drept a măsurii de indisponibilizare a sumei depuse cu titlu de cauțiune.

PARTEA A III-A
EXECUTAREA SILITĂ. PARTEA GENERALĂ

CAPITOLUL I. CONSIDERAŢII GENERALE

Secţiunea 1. Definiţia şi caracteristicile executării silite

§1. Definiţia executării silite

Executarea silită este *procedura prin intermediul căreia titularul unui drept, recunoscut printr-o hotărâre judecătorească sau prin alt titlu executoriu, constrânge, cu ajutorul organelor competente ale statului, pe debitorul său, care nu îşi execută de bunăvoie obligaţia corelativă, de a o aduce la îndeplinire în mod silit*[1].

Ca drept comun, procedura de executare silită este reglementată în Cartea a V-a a Codului de procedură civilă (art. 622-913)[2].

În regulă generală, executarea obligaţiilor decurgând dintr-o hotărâre judecătorească sau dintr-un alt titlu executoriu ar trebui să se facă, în principiu, în mod voluntar de către debitor şi numai în caz contrar să se recurgă la procedura de executare silită. Acest principiu este exprimat de dispoziţiile art. 622 C.proc.civ. Astfel, la alin. (1) al acestui text de lege se prevede în mod expres că „obligaţia stabilită prin hotărârea unei instanţe sau printr-un alt titlu executoriu se aduce la îndeplinire de bunăvoie", iar la alin. (2) că, „în cazul în care debitorul nu execută de bunăvoie obligaţia sa, aceasta se aduce la îndeplinire prin executare silită (...)" potrivit dispoziţiilor Cărţii a V-a din cod, dacă prin lege specială nu se prevede altfel. Executarea silită are loc, potrivit art. 622 alin. (3) C.proc.civ., în oricare dintre formele prevăzute de lege, simultan sau succesiv, până la realizarea dreptului recunoscut prin titlul executoriu, achitarea dobânzilor, penalităţilor sau a altor sume acordate potrivit legii prin titlu, precum şi a cheltuielilor de executare.

Legea recunoaşte şi garantează persoanelor fizice şi persoanelor juridice drepturi subiective şi interese legitime. În egală măsură, ea trebuie să le pună la dispoziţie şi mijlocul legal pentru realizarea lor efectivă în cazul în care nu sunt respectate[3]. Acest mijloc legal este procesul civil, prin intermediul căruia, cu ajutorul forţei coercitive a statului, se înfăptuieşte constrângerea debitorului la îndeplinirea efectivă a obligaţiei

---

[1] A se vedea, pentru cercetări monografice: S. ZILBERSTEIN, V.M. CIOBANU, *Tratat de executare silită*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2001 (citat în continuare *Tratat 2001*); E. OPRINA, I. GÂRBULEŢ, *Tratat teoretic şi practic de executare silită*, vol. I-II, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2013 (citat în continuare *Tratat 2013*).

[2] Norme execuţionale există şi în alte acte normative, precum Codul civil (art. 2249 şi urm.), Legea nr. 85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenţei şi de insolvenţă, O.G. nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală, Legea nr. 554/2004 a contenciosului administrativ (art. 22 şi urm.), O.U.G. nr. 99/2006 privind instituţiile de credit şi adecvarea capitalului (M. Of. nr. 1027 din 27 decembrie 2006), O.G. nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravenţiilor (art. 37 şi urm.) etc.

[3] A se vedea I. STOENESCU, S. ZILBERSTEIN, *Teoria generală*, p. 228.

care îi revine, respectiv de a da, a face sau a nu face ceva, corespunzător dreptului subiectiv civil al creditorului.

Într-adevăr, așa cum s-a arătat în literatura de specialitate[1], cel care pornește un proces civil nu se judecă numai pentru a obține o hotărâre judecătorească prin care să i se recunoască dreptul său și să se stabilească obligația corespunzătoare a pârâtului, ci urmărește realizarea efectivă a dreptului pretins, în sensul de a obține de la pârât predarea unui bun determinat, efectuarea unei lucrări, plata unei sume de bani etc. Prin urmare, judecând pricinile civile, instanțele judecătorești, prin hotărârile pronunțate, urmează nu numai să constate încălcarea unui drept sau interes civil, ci, dacă este cazul, partea care a căzut în pretenții trebuie să fie obligată la executarea a ceea ce s-a hotărât.

Când cel care a fost obligat prin hotărârea judecătorească își îndeplinește de bunăvoie obligațiile stabilite în sarcina sa de către instanță, se realizează o executare voluntară și orice altă procedură pentru finalizarea constrângerii judiciare care se realizează prin intermediul procesului civil devine inutilă. Dacă însă partea obligată prin hotărâre nu o execută de bunăvoie, partea care a obținut câștig de cauză va putea cere executarea silită a ceea ce s-a acordat.

Așadar, în regulă generală, în cazul încălcării drepturilor subiective civile și a altor interese legitime de natură civilă, constrângerea judiciară, ca formă a forței coercitive a statului, se realizează pe cale procesuală, fiind necesar să se obțină în prealabil recunoașterea existenței dreptului (interesului legitim) valorificat prin acțiune și apoi să se treacă la executarea obligației pârâtului, în vederea restabilirii ordinii de drept încălcate.

Prin urmare, se poate concluziona că executarea silită este o *fază a procesului civil*[2] *prin care se asigură realizarea efectivă a dreptului recunoscut prin titlul executoriu*, de exemplu, prin ridicarea obiectului datorat și predarea lui creditorului urmăritor sau valorificarea, de regulă prin vânzarea silită, a unei părți din bunurile debitorului și plata către creditor a creanței puse în executare[3].

Subliniindu-se că numai sistemul întreg (judecata și executarea silită) realizează punerea sub protecție a dreptului subiectiv civil, s-a arătat că există totuși o particularitate, în sensul că în faza judecății primează aspectul de protecție, iar în faza executării silite ceea ce domină este aspectul de constrângere[4].

Într-o opinie exprimată recent în literatura de specialitate[5], s-a susținut că executarea silită nu este o fază a procesului civil atunci când se execută un alt titlu executoriu decât o hotărâre judecătorească, ipoteză în care executarea silită poate da naștere unui proces civil fără a fi precedată de acesta, și că genul proxim al executării silite

[1] G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 641.

[2] În același sens, a se vedea și S. Zilberstein, V.M. Ciobanu, *Tratat 2001*, p. 24-25; G. Boroi, D. Rădescu, *Codul comentat și adnotat 1994*, p. 641; G. Răducan, *Dreptul executării silite. Titlul executoriu european*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 3; E. Oprina, I. Gârbuleț, *Tratat 2013*, vol. I, p. 13.

[3] În alți termeni, s-a arătat că judecata și executarea silită nu reprezintă decât două forme, faze ale aceleiași instituții – acțiunea civilă –, astfel încât, pășind de la o formă sau fază la cealaltă, nu ieșim din câmpul dreptului la acțiune – M. Eliescu, *Unele probleme privitoare la prescripția extinctivă, în cadrul unei viitoare reglementări legale*, în S.C.J. nr. 1/1956, p. 236-237. În același sens, a se vedea și I. Stoenescu, S. Zilberstein, *Teoria generală*, p. 24-25; V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *Curs de bază 2013*, p. 511.

[4] E. Herovanu, *Teoria execuțiunii silite*, p. 20 și 34-42.

[5] D.M. Gavriș, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 88.

se regăsește în instituția răspunderii civile, iar diferența specifică este dată de intervenția specializată și coercitivă a statului.

În ceea ce ne privește, apreciem că această opinie nu este la adăpost de critică, având în vedere că, pe de o parte, calificarea executării silite drept fază a procesului civil își găsește suportul în chiar dispozițiile Codului de procedură civilă, iar, pe de altă parte, în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Astfel, art. 1 alin. (1) C.proc.civ. prevede în mod expres că în Codul de procedură civilă sunt stabilite „regulile de competență și de judecare a cauzelor civile, precum și cele de executare a hotărârilor instanțelor și a altor titluri executorii, în scopul înfăptuirii justiției în materie civilă". De asemenea, în jurisprudența sa, începând cu cauza *Hornsby c. Greciei*[1], Curtea de la Strasbourg a decis în mod constant că dreptul de acces la justiție include și executarea unei hotărâri judecătorești definitive, deoarece dreptul fundamental consacrat de art. 6 parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului ar fi iluzoriu în cazul în care o asemenea hotărâre ar rămâne inoperantă în detrimentul uneia dintre părți[2].

S-a arătat că, atunci când se vorbește despre realizarea dreptului pe calea constrângerii judiciare, se are în vedere nu numai dreptul subiectiv (ori interesul legitim) încălcat, dar și dreptul obiectiv, ordinea de drept care a fost deopotrivă nesocotită odată cu atingerea adusă dreptului subiectiv al titularului[3].

§2. Caracteristicile executării silite

O primă caracteristică a executării silite este aceea că ea presupune *exercițiul forței coercitive a statului*. Pe cale de consecință, constrângerea debitorului de a executa silit obligația care îi revine se poate realiza numai prin mijloacele procedurale și, cu excepțiile expres prevăzute de lege, numai cu concursul organelor stabilite în acest scop de lege[4]. Ea nu se poate realiza prin căi de fapt de către creditor. În acest sens, art. 622 alin. (5) C.proc.civ. prevede că vânzarea de către creditor a bunurilor mobile ipotecate în condițiile art. 2445 C.civ., fără intervenția executorului judecătoresc, se poate face numai cu încuviințarea instanței.

Întrucât exercițiul forței de coerciție este o prerogativă a suveranității statului, executarea silită nu se poate realiza decât asupra bunurilor urmăribile aflate pe teritoriul României și potrivit regulilor prevăzute de legea română, inclusiv pentru aducerea la îndeplinire silită a hotărârilor judecătorești sau a altor titluri executorii străine. Sub acest aspect, subliniem că, tot ca expresie a suveranității statului, executarea silită a titlurilor executorii străine este condiționată de recunoașterea efectelor și de încuviințarea executării acestora pe teritoriul României, recunoaștere și executare care sunt supuse, după caz, regulilor de drept internațional privat român sau celor stabilite prin convenții bilaterale ori internaționale la care România este parte sau, în cazul titlurilor

[1] C.E.D.O., hot. din 19 martie 1977, parag. 74.

[2] C.E.D.O., hot. din 18 noiembrie 2010, cauza *Romańczyk împotriva Franței*, parag. 53.

[3] V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 476.

[4] În acest sens, art. 625 alin. (2) C.proc.civ. dispune că este interzisă efectuarea de acte de executare de către alte persoane sau organe decât cele prevăzute de lege.

executorii emise în alte state membre ale Uniunii Europene, de regulile dreptului Uniunii.

Executarea silită se caracterizează prin aceea că *nu poate purta asupra persoanei debitorului*, ci numai asupra bunurilor sale. Este o expresie a caracterului umanitar pe care trebuie să îl prezinte executarea silită. Această caracteristică a executării silite implică şi faptul că instanţa de judecată nu poate pronunţa hotărâri care să implice o constrângere fizică asupra persoanei debitorului pentru a-l determina să îşi execute obligaţia de a face sau de a nu face care îi revine, inclusiv în cazul obligaţiilor de a face sau de a nu face care implică faptul personal al acestuia. În aceste ipoteze, legea prevede alte mijloace de constrângere, de natură patrimonială, constând în obligarea debitorului la plata unor penalităţi calculate pe zi de întârziere, în favoarea creditorului, iar în cazul obligaţiilor de a face sau de a nu face care nu implică faptul personal al debitorului, instanţa îl poate autoriza pe creditor însuşi să le aducă la îndeplinire, pe cheltuiala debitorului.

Astfel, potrivit art. 903 şi art. 904 C.proc.civ., dacă debitorul refuză să îndeplinească o *obligaţie de a face sau de a nu face* cuprinsă într-un titlu executoriu, în termen de 10 zile de la comunicarea încheierii de încuviinţare a executării, creditorul poate fi autorizat de instanţa de executare, prin încheiere executorie, dată cu citarea părţilor, să o îndeplinească el însuşi sau prin alte persoane, pe cheltuiala debitorului, respectiv să desfiinţeze el însuşi sau prin alte persoane, pe cheltuiala debitorului, lucrările făcute de acesta împotriva obligaţiei de a nu face. Dacă debitorul se opune la executarea obligaţiei de către creditor, executorul judecătoresc, la cererea creditorului, va obţine, în condiţiile legii, concursul organelor de poliţie, jandarmerie sau al altor agenţi ai forţei publice, după caz.

În cazul în care debitorul refuză să îşi îndeplinească obligaţia de a face sau de a nu face, care implică faptul său personal, în termen de 10 zile de la comunicarea încheierii de încuviinţare a executării, el poate fi constrâns la îndeplinirea acesteia prin aplicarea unor *penalităţi* de către instanţa de executare, în conformitate cu dispoziţiile art. 905 C.proc.civ. Astfel, când obligaţia nu este evaluabilă în bani, instanţa sesizată de creditor îl poate obliga pe debitor, prin încheiere definitivă dată cu citarea părţilor, să plătească în favoarea creditorului o penalitate de la 100 lei la 1.000 lei, stabilită pe zi de întârziere, până la executarea obligaţiei prevăzute în titlul executoriu. Atunci când obligaţia are un obiect evaluabil în bani, penalitatea poate fi stabilită de instanţă între 0,1% şi 1% pe zi de întârziere, procentaj calculat din valoarea obiectului obligaţiei. Dacă în termen de 3 luni de la data comunicării încheierii de aplicare a penalităţii debitorul nu execută obligaţia prevăzută în titlul executoriu, instanţa de executare, la cererea creditorului, va fixa suma definitivă ce i se datorează cu acest titlu, prin încheiere definitivă, dată cu citarea părţilor. Încheierea este executorie.

Aşadar, în toate ipotezele arătate mai sus, instanţa judecătorească ia numai măsuri care se execută asupra bunurilor din patrimoniul debitorului, niciodată asupra persoanei sale.

În literatura de specialitate[1] s-a arătat că există totuşi ipoteze în care executarea se face şi asupra persoanei, o astfel de situaţie fiind aceea în care prin hotărârea judecătorească s-a dispus încredinţarea copilului minor unuia dintre părinţi, unui terţ sau

[1] V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 477.

unei instituţii de ocrotire, iar persoana care deţine copilul încearcă să se sustragă de la executarea hotărârii. În ceea ce ne priveşte, apreciem că, în realitate, în ipoteza menţionată nu are loc o executare asupra persoanei, deoarece executarea silită nu presupune o constrângere fizică a debitorului obligaţiei de încredinţare a minorului pentru a-l determina să îşi execute obligaţia. De altfel, *de lege lata*, în cazul refuzului de executare din partea debitorului obligaţiei de încredinţare a minorului, legea procesuală civilă prevede că împotriva acestuia vor fi luate măsurile de constrângere de natură patrimonială prevăzute de lege pentru neexecutarea obligaţiilor de a face care presupun faptul personal al debitorului, respectiv de art. 905 alin. (2) C.proc.civ., iar dacă debitorul este de rea-credinţă şi ascunde minorul, el poate fi şi urmărit penal pentru săvârşirea infracţiunii de nerespectare a hotărârilor judecătoreşti. Mai mult decât atât, potrivit art. 910 alin. (4) C.proc.civ., pentru executarea silită a hotărârilor judecătoreşti referitoare la minori este interzisă folosirea constrângerii fizice sau psihice a minorului, iar în cazul refuzului acestuia de a-l părăsi pe debitor, art. 912 C.proc.civ. prevede că executarea nu va putea continua decât după parcurgerea unui program de consiliere psihologică stabilit de instanţă pentru o perioadă ce nu poate depăşi 3 luni.

Secţiunea a 2-a. Natura juridică a executării silite

Aşa cum am arătat, executarea silită este ultima parte a procesului civil, în cadrul căreia obligaţia corelativă creanţei constatate prin titlul executoriu este efectiv executată. Faza de judecată şi cea de executare nu sunt rupte una de cealaltă, ci sunt două forme ale aceleiaşi activităţi, fiecare având, desigur, caractere diferite.

În literatura juridică s-a discutat în mod îndelungat problema dacă nu cumva executarea silită este o activitate cu caracter administrativ, în care rolul instanţei de judecată ar ţine de aşa-numitul *imperium*, deosebit de *dreptul de jurisdicţie*, care s-ar epuiza în momentul în care instanţa a pronunţat hotărârea în cauza judecată şi prin aceasta s-a dezînvestit. Fără a intra în detaliile disputei doctrinare menţionate, precizăm că ne raliem opiniei potrivit căreia procedurile execuţionale – atât în reglementarea de drept comun a Codului de procedură civilă, cât şi în cea cuprinsă în alte acte normative cu caracter special, cum ar fi Codul de procedură fiscală – au un *caracter mixt*, în care se disting o latură jurisdicţională, reprezentată prin activitatea instanţei de executare, şi o latură administrativă, constând în activitatea execuţională a executorului judecătoresc[1].

Secţiunea a 3-a. Modalităţile executării silite

Legea reglementează două modalităţi diferite de executare: *executarea silită directă* şi *executarea silită indirectă*.

Executarea silită este *directă* atunci când creditorul tinde să obţină realizarea în natură a prestaţiei care formează obiectul obligaţiei debitorului înscrise în titlul executoriu, obligaţie de a face sau de a nu face.

[1] Pentru dezvoltări, a se vedea: V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 478-479; M. Stancu, *Urmărirea şi predarea silită a bunurilor imobile*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2009 (citat în continuare *Urmărirea şi predarea silită*), p. 6-10; E. Oprina, I. Gârbulet, *Tratat 2013*, vol. I, p. 21-23.

Executarea silită este *indirectă* în situația în care creditorul, care are de realizat o creanță bănească, urmărește să își îndestuleze creanța din sumele obținute prin valorificarea bunurilor debitorului sau prin poprirea sumelor de bani, a titlurilor de valoare ori a altor bunuri mobile incorporale pe care acesta le are de primit de la terțe persoane.

Executarea silită directă poate îmbrăca una dintre următoarele forme: *predarea silită a bunurilor mobile, predarea silită a bunurilor imobile, executarea silită a altor obligații de a face sau a obligațiilor de a nu face* și *executarea hotărârilor judecătorești referitoare la minori.*

Executarea silită indirectă cunoaște mai multe forme: *urmărirea mobiliară, poprirea, urmărirea fructelor și a veniturilor imobilelor,* precum și *urmărirea imobiliară.*

Predarea silită a bunurilor mobile sau imobile poate fi *intervertită în executare silită indirectă.* În această privință, în practică pot exista două situații. O primă situație este aceea în care se pune în executare o hotărâre cu condamnare alternativă, iar executarea obligației de predare nu mai este posibilă din cauza distrugerii, ascunderii sau deteriorării bunului[1]. În acest caz, creditorul poate cere executarea indirectă a sumei de bani stabilite de instanță ca reprezentând contravaloarea obiectului obligației principale.

Cea de-a doua situație vizează punerea în executare a unei hotărâri cu o singură condamnare, când executarea în natură a prestației determinate nu mai este posibilă din cauza pieirii bunului.

În această ipoteză, creditorul poate obține un nou titlu executoriu pe calea revizuirii [art. 509 alin. (1) pct. 2 C.proc.civ.], iar după aceea să se recurgă la executarea silită indirectă.

De asemenea, în cazul în care predarea silită a bunului a devenit imposibilă din cauza distrugerii, ascunderii sau deteriorării acestuia ori a altor asemenea împrejurări, creditorul are posibilitatea de a solicita *obligarea debitorului la plata contravalorii bunului dispărut,* în condițiile prevăzute de art. 891 C.proc.civ. Astfel, conform textului menționat, *dacă în titlul executoriu nu s-a stabilit ce sumă urmează a fi plătită ca echivalent al valorii bunului în cazul imposibilității predării acestuia,* instanța de executare, la cererea creditorului, va stabili această sumă prin hotărâre dată cu citarea părților, în termen scurt. În toate cazurile, la cererea creditorului, instanța va avea în vedere și prejudiciile ocazionate prin neexecutarea de bunăvoie a obligației, înainte ca aceasta să devină imposibil de executat. Hotărârea este executorie și este supusă numai apelului. Suspendarea executării acestei hotărâri nu se va putea obține decât cu consemnarea sumei stabilite. Dispozițiile art. 750 și art. 751 privind oprirea și continuarea urmăririi silite mobiliare sunt aplicabile în mod corespunzător. Potrivit art. 891 alin. (3) C.proc.civ., pe baza cererii privind obligarea la plata contravalorii bunului imposibil de predat, creditorul va putea înființa măsuri asigurătorii.

Subliniem că, în cazul în care obligația de predare a devenit imposibil de executat din cauza deteriorării sau ascunderii bunurilor de către debitor ori a altor asemenea împrejurări, pentru intervertirea executării silite directe în executare silită indirectă, creditorul are deschisă doar calea mijlocului procesual reglementat de art. 891 C.proc.civ., nu și

[1] Potrivit art. 890 C.proc.civ., imposibilitatea predării silite se va dovedi cu procesul-verbal întocmit în acest sens de executorul judecătoresc.

revizuirea, deoarece, potrivit art. 509 alin. (1) pct. 2 C.proc.civ., această cale extraordinară de atac de retractare se poate exercita doar în cazul în care bunul nu se mai află în ființă, deci al dispariției fizice a acestuia.

Menționăm că dispozițiile art. 891 C.proc.civ. sunt aplicabile și în cazul în care prin titlul executoriu nu s-a stabilit ce sumă urmează a fi plătită ca echivalent al despăgubirilor datorate în cazul *neexecutării obligației de a face ce implică faptul personal al debitorului.*

CAPITOLUL II. PARTICIPANŢII LA EXECUTAREA SILITĂ

Secţiunea 1. Consideraţii generale

Executarea silită implică o activitate concurentă a mai multor participanţi la efectuarea de acte procedurale, pe baza cărora iau naştere, se modifică şi se sting raporturile procedurale execuţionale.

Potrivit art. 643 alin. (1) C.proc.civ., „participanţii la executarea silită sunt:

1. părţile;
2. terţii garanţi;
3. creditorii intervenienţi;
4. instanţa de executare;
5. executorul judecătoresc;
6. Ministerul Public;
7. agenţii forţei publice;
8. martorii asistenţi, experţii, interpreţii şi alţi participanţi, în condiţiile anume prevăzute de lege".

Dintre participanţii la executarea silită, un rol esenţial îl au, în primul rând, *părţile*. Conform art. 644 alin. (1) C.proc.civ., sunt părţi în procedura de executare silită creditorul şi debitorul.

Legea are în vedere, pe de o parte, pe *creditorul urmăritor*, al cărui scop este realizarea dreptului recunoscut prin titlul executoriu, iar, pe de altă parte, pe *creditorii intervenienţi*, care îşi pot depune pe parcursul urmăririi silite titlurile de creanţă, în vederea participării la distribuirea sumelor realizate prin urmărire.

În ceea ce îl priveşte pe *debitor*, este parte în procedura de executare persoana fizică sau juridică ţinută la executarea obligaţiei stabilite prin titlul executoriu pus în executare de creditorul urmăritor.

În egală măsură, *executorul judecătoresc* este un subiect procesual fără de care activitatea de executare nu se poate desfăşura. Într-adevăr, cu excepţiile prevăzute de lege[1], pornirea executării silite se face în urma încuviinţării executării silite de către executorul judecătoresc, acesta fiind singurul organ de executare care poate efectua actele de executare în vederea aducerii la îndeplinire a oricărui titlu executoriu.

Instanţa de executare exercită controlul de legalitate asupra actelor de executare îndeplinite de organele de executare prin intermediul contestaţiei la executare şi, totodată, soluţionează orice alte incidente apărute în cursul executării silite, cu excepţia celor date de lege în competenţa altor instanţe sau organe.

[1] Avem în vedere executarea silită a titlurilor executorii având ca obiect venituri datorate bugetului general consolidat sau bugetului Uniunii Europene şi bugetului Comunităţii Europene a Energiei Atomice, care se realizează prin intermediul executorilor fiscali în condiţiile O.G. nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală. Există şi proceduri de executare speciale, caracterizate prin lipsa organului de executare, realizarea actelor de executare fiind asigurată de creditorul urmăritor. Este vorba despre procedura vânzării bunului mobil ipotecat în condiţiile art. 2445 C.civ.

Procedurile de executare silită pot implica şi participarea unor *terţi*.

Dintre aceştia, se disting *terţii garanţi*, care au garantat plata datoriilor debitorului, şi *terţul dobânditor al bunului* asupra căruia creditorul are un drept de urmărire. În cadrul executării silite, aceşti terţi au aceeaşi poziţie procesuală ca şi debitorul. De altfel, în privinţa terţilor garanţi, art. 647 alin. (1) teza a II-a C.proc.civ. prevede în mod expres că dispoziţiile privitoare la drepturile şi obligaţiile debitorului se aplică în mod corespunzător şi acestora, în afară de cazul în care prin lege se dispune altfel.

Terţul care datorează debitorului urmărit sau deţine în numele acestuia sume de bani, titluri de valoare ori alte bunuri mobile incorporale urmăribile participă la executarea silită în calitate de *terţ poprit*, având drepturile şi obligaţiile stabilite în mod expres de lege.

De asemenea, *orice terţă persoană vătămată printr-un act de executare silită* poate solicita desfiinţarea acestuia sau, după caz, încetarea executării silite înseşi, pe calea contestaţiei la executare, dacă prin lege nu se dispune altfel (art. 649 C.proc.civ.).

Alţi terţi pot fi implicaţi în procedura de executare în calitate de martori asistenţi sau de administratori-sechestru, experţi, interpreţi, traducători etc., după cum, în cazul în care deţin informaţii necesare realizării executării silite, terţii sunt obligaţi să le furnizeze la cererea executorului judecătoresc, în condiţiile legii.

Un rol auxiliar în faza executării silite revine şi *agenţilor forţei publice* chemaţi să sprijine, în cazurile prevăzute de lege, precum şi atunci când executorul judecătoresc consideră necesar, îndeplinirea promptă şi efectivă a tuturor actelor de executare silită întreprinse de executorii judecătoreşti.

În fine, o poziţie procesuală aparte în faza executării silite o are *Ministerul Public*, căruia legea i-a încredinţat sarcina de a veghea la respectarea ordinii de drept în activitatea de punere în executare a unor hotărâri judecătoreşti, având chiar, în cazurile prevăzute de lege, iniţiativa pornirii executării silite.

În cele ce urmează vom examina poziţia procesuală a principalilor participanţi, drepturile şi obligaţiile procesuale ce le revin în contextul problemelor specifice executării silite.

Secţiunea a 2-a. Părţile în faza executării silite

§1. Condiţiile pentru a fi parte în faza de executare silită

Deoarece executarea silită este o parte a acţiunii civile, pentru a fi parte în această fază a procesului civil, o persoană trebuie să îndeplinească condiţiile de exerciţiu al acţiunii civile, desigur, cu particularităţile rezultate din existenţa titlului executoriu.

Astfel, condiţiile ce trebuie îndeplinite pentru a fi parte în faza de executare silită sunt:

– existenţa unei creanţe certe, lichide şi exigibile;
– existenţa unui titlu executoriu prin care această creanţă este constatată;
– justificarea unui interes;
– calitatea procesuală;
– capacitatea procesuală.

Specific executării silite este faptul că *dreptul (creanța) creditorului urmăritor trebuie să fie consacrat printr-un titlu executoriu* (hotărâre judecătorească sau un alt înscris care constituie titlu executoriu, potrivit legii), iar *creanța pusă în executare să fie certă, lichidă și exigibilă*.

În ceea ce îl privește pe debitor, pentru a fi parte în faza de executare silită, este necesar ca prin titlul executoriu să se fi stabilit obligația sa de a face sau de a nu face ceva corespunzător dreptului subiectiv al creditorului.

Întrucât condițiile de exercițiu privind existența unei creanțe certe, lichide și exigibile și a titlului executoriu vor fi analizate în secțiunile corespunzătoare privitoare la caracterele creanței puse în executare și la titlul executoriu, în cele ce urmează ne vom opri asupra celorlalte condiții pentru a fi parte în faza de executare silită, și anume interesul, calitatea procesuală și capacitatea procesuală.

1.1. Interesul

De regulă, în faza de executare silită, interesul este *material*, deoarece, de cele mai multe ori, creditorul urmărește obținerea unui bun, a unei sume de bani sau a altui folos material din partea debitorului.

Însă nu este exclus ca și în această fază să se urmărească un interes *moral*.

Un exemplu îl oferă art. 253 C.civ., care prevede că „persoana fizică[1] ale cărei drepturi nepatrimoniale au fost încălcate ori amenințate poate cere oricând instanței: a) interzicerea săvârșirii faptei ilicite, dacă aceasta este iminentă; b) încetarea încălcării și interzicerea pentru viitor, dacă aceasta durează încă; c) constatarea caracterului ilicit al faptei săvârșite, dacă tulburarea pe care a produs-o subzistă", precum și „să îl oblige pe autorul faptei să îndeplinească orice măsuri socotite necesare de către instanță spre a ajunge la restabilirea dreptului atins, cum sunt: a) obligarea autorului, pe cheltuiala sa, la publicarea hotărârii de condamnare; b) orice alte măsuri necesare pentru încetarea faptei ilicite sau pentru repararea prejudiciului cauzat".

De asemenea, în cazul executării hotărârilor referitoare la minori, interesul creditorului urmăritor nu are caracter patrimonial.

Prin ipoteză, cerința interesului *legitim* este îndeplinită în cazul titlurilor executorii reprezentate de hotărâri judecătorești sau arbitrale, deoarece prin judecata fondului instanța judecătorească, respectiv cea arbitrală au procedat la verificarea îndeplinirii acesteia. De altfel, în cazul acestor titluri executorii, nici nu mai este posibilă verificarea cerinței menționate în faza executării silite, deoarece invocarea inexistenței unui interes legitim ar însemna formularea unor apărări de fond pe calea contestației la executare, ceea ce este inadmisibil, potrivit art. 712 alin. (1) C.proc.civ.

În ceea ce privește celelalte titluri executorii, cerința poate fi verificată în cadrul contestației la executare, după cum și executorul judecătoresc poate invoca lipsa de interes sau lipsa unui interes legitim ca motiv de respingere a cererii de încuviințare a executării silite, soluția sa putând fi supusă controlului judecătoresc prin intermediul contestației la executare, conform art. 665 alin. (6) C.proc.civ.

[1] Potrivit art. 257 C.civ., dispozițiile art. 253 și urm. se aplică prin asemănare și drepturilor nepatrimoniale ale persoanelor juridice.

Interesul trebuie să fie *născut și actual*, adică să existe în momentul în care se solicită începerea executării silite. Această condiție este îndeplinită întotdeauna în faza de executare, deoarece, conform art. 662 alin. (1) C.proc.civ., executarea silită nu se poate face decât dacă creanța este certă, lichidă și exigibilă. Or, dacă dreptul (creanța) este actual, atunci și interesul este născut și actual. Precizăm că, în cazul creditorilor intervenienți, interesul este actual chiar dacă dreptul constatat prin titlul de creanță este supus unei condiții sau unui termen suspensiv.

Interesul trebuie să fie *personal și direct*, în sensul că folosul practic trebuie să îl vizeze pe cel care solicită începerea executării silite, iar nu pe altcineva. Această cerință există și atunci când executarea silită este cerută nu de creditor, ci de alte persoane sau organe cărora legea le recunoaște legitimare procesuală activă, deoarece folosul practic se produce asupra creditorului. Un exemplu în acest sens îl constituie prevederile art. 92 alin. (5) C.proc.civ., care recunosc procurorului dreptul de a cere punerea în executare a titlurilor executorii pronunțate în favoarea minorilor, a persoanelor puse sub interdicție și a dispăruților.

1.2. Calitatea procesuală

În faza de executare silită, calitatea procesuală presupune existența identității dintre creditorul urmăritor și titularul creanței stabilite prin titlul executoriu (calitate procesuală activă) și dintre debitorul urmărit și cel ținut la îndeplinirea obligației prin titlul executoriu (calitate procesuală pasivă).

Spre deosebire de faza de judecată, în faza de executare silită, legitimarea procesuală, atât activă, cât și pasivă, nu ridică probleme deosebite, acestea fiind simplificate prin existența titlului executoriu, care determină în mod precis cine este creditorul îndreptățit să ceară punerea în executare a titlului, precum și care este debitorul împotriva căruia poate fi pornită executarea[1].

În cursul executării silite poate opera o *transmisiune a calității procesuale*, atât pe latura activă, cât și pe cea pasivă. Astfel, potrivit art. 644 alin. (2) C.proc.civ., calitatea de creditor sau de debitor se poate transmite oricând în cursul executării silite, potrivit legii. În acest caz, actele de executare îndeplinite până la data transmiterii calității procesuale produc efecte, în condițiile legii, față de succesorii în drepturi ai creditorului sau ai debitorului, după caz.

Și în faza de executare silită se poate distinge între transmisiunea legală și cea convențională, precum și între transmisiunea universală sau cu titlu universal și cea cu titlu particular.

În cazul *persoanelor fizice*, *transmisiunea legală* se realizează pe calea succesiunii legale sau testamentare, moștenitorii care acceptă succesiunea dobândind poziția procesuală pe care o avea *de cuius*, cu excepția cazurilor în care legea nu permite aceasta, deoarece este vorba de drepturi sau obligații legate nemijlocit de o anumită persoană (cum ar fi creanța reprezentând renta viageră sau creanța izvorând dintr-un contract de întreținere, care se sting prin decesul creditorului, obligația legală de întreținere care se stinge prin decesul creditorului sau al debitorului, neoperând o transmitere

[1] S. Zilberstein, V.M. Ciobanu, *Tratat 2001*, p. 70.

succesorală nici sub aspectul pasiv, nici sub cel activ, obligația legală de întreținere fiind *intuitu personae* sub ambele aspecte[1], conform art. 514 C.civ.).

Atunci când are loc o transmitere succesorală a calității procesuale active, moștenitorii creditorului, indiferent că sunt universali, cu titlu universal sau chiar cu titlu particular, pot continua o executare începută sau pot porni executarea silită împotriva debitorului. În cazul decesului creditorului urmăritor, pentru a putea continua executarea silită pornită de autorul lor, succesorii săi nu trebuie să facă vreo notificare debitorului pentru a-i comunica survenirea acestui fapt[2]. Însă, pentru a continua executarea deja începută sau pentru a începe executarea silită împotriva debitorului, este necesar ca moștenitorii creditorului să fie sezinari, iar cei nesezinari să fi obținut, în prealabil, eliberarea certificatului de moștenitor[3].

Pe de altă parte, în temeiul titlului executoriu obținut împotriva debitorului său, creditorul îi poate urmări pe moștenitorii acestuia[4], fie continuând executarea începută împotriva debitorului, fie trecând direct la executarea împotriva moștenitorilor, sub rezerva ca obligația cuprinsă în titlu să nu fi fost una strict personală, care s-a stins la data decesului debitorului.

Întrucât începerea sau continuarea executării silite împotriva moștenitorilor debitorului este condiționată de acceptarea moștenirii de către aceștia, legea reglementează expres condițiile începerii, respectiv ale continuării executării silite în cazul decesului debitorului. Astfel, art. 686 alin. (1) C.proc.civ. prevede că, în cazul în care debitorul moare înainte de sesizarea executorului judecătoresc, nicio executare silită nu poate fi pornită, iar dacă moare după ce aceasta a fost pornită, ea nu poate fi continuată cât timp moștenirea nu a fost acceptată de către cei chemați la moștenire sau, în lipsă, cât timp nu a fost numit, în condițiile legii, un curator al succesiunii ori, după caz, un curator special pentru executare, în condițiile art. 58 C.proc.civ.

În cazul în care creditorul sau executorul judecătoresc ia cunoștință, în orice mod, de faptul că debitorul a decedat, oricare dintre aceștia este obligat să solicite de îndată camerei notarilor publici în a cărei circumscripție a avut ultimul domiciliu defunctul să facă mențiune în registrul special prevăzut de lege despre începerea executării silite și să elibereze un certificat din care să rezulte dacă moștenirea debitorului a fost sau nu dezbătută, iar în caz afirmativ, care sunt persoanele care au calitatea de moștenitori, precum și faptul dacă până la acceptarea moștenirii de către cel puțin unul dintre succesibili a fost sau nu numit un curator al succesiunii.

[1] În cazul obligației legale de întreținere, art. 518 C.civ. prevede o excepție de la această regulă, dispunând că „moștenitorii persoanei care a fost obligată la întreținerea unui minor sau care i-a dat întreținere fără a avea obligația legală sunt ținuți, în măsura valorii bunurilor moștenite, să continue întreținerea, dacă părinții minorului au murit, sunt dispăruți sau sunt în nevoie, însă numai cât timp cel întreținut este minor". Deși această obligație este distinctă de obligația debitorului decedat, se admite că în acest caz are loc transmiterea pe plan pasiv la moștenitorii debitorului obligației. A se vedea M. AVRAM, *Familia*, p. 500.

[2] În sensul că moștenitorii creditorului trebuie să procedeze la înștiințarea debitorului despre survenirea decesului creditorului, pentru ca debitorul să aibă cunoștință de persoanele față de care urmează a-și îndeplini în mod valabil obligația menționată în titlul executoriu, a se vedea E. OPRINA, I. GÂRBULEȚ, *Tratat 2013*, vol. I, p. 63. Autorii mai susțin că, în cazul intervenirii decesului creditorului pe parcursul executării silite, urmează a se aplica prin analogie procedura prevăzută de lege în cazul decesului debitorului.

[3] A se vedea art. 1125-1127 C.civ.

[4] Conform art. 1159 C.civ., titlurile executorii obținute împotriva defunctului pot fi executate și împotriva moștenitorilor săi, în condițiile prevăzute de Codul de procedură civilă.

Dacă moștenirea a fost dezbătută și acceptată de cel puțin un succesibil, executarea silită va fi pornită sau, după caz, continuată împotriva acestuia.

În cazul în care moștenirea a fost acceptată și există numai moștenitori majori, executarea silită va fi pornită împotriva tuturor, în afară de cazul în care numai unii dintre ei sunt chemați, de lege ori potrivit voinței defunctului, să răspundă pentru anumite datorii ale acestuia. Dacă executarea silită este pornită contra tuturor moștenitorilor, ei vor fi citați printr-o înștiințare colectivă, făcută la locul deschiderii moștenirii, pe numele acesteia, cu excepția cazului în care au ales, cu ocazia dezbaterii succesorale ori chiar ulterior, un alt domiciliu în vederea citării sau un reprezentant al acestora, după caz.

Dacă între moștenitori sunt și minori sau persoane puse sub interdicție judecătorească, executarea silită nu va putea fi pornită decât după numirea reprezentanților sau a ocrotitorilor legali. Dacă însă după o lună de la moartea debitorului sau de la punerea sub interdicție judecătorească nu a fost numit reprezentantul sau ocrotitorul legal, creditorul sau executorul judecătoresc va putea cere instanței de executare numirea unui curator special, până la numirea lui, dispozițiile art. 58 C.proc.civ. aplicându-se în mod corespunzător.

În cazul în care se constată că moștenirea nu a fost dezbătută sau, după caz, acceptată, creditorul sau executorul judecătoresc poate cere camerei notarilor publici în a cărei circumscripție a avut ultimul domiciliu defunctul sau, după caz, notarului public deja sesizat întocmirea inventarului succesiunii sau desemnarea unei persoane în acest scop. În acest caz, dacă notarul numise deja un curator al moștenirii în condițiile art. 1136 alin. (1) C.civ.[1], executarea silită va fi începută sau continuată împotriva acestuia.

Dacă debitorul moare înainte de începerea executării silite și se constată că nu există niciun moștenitor acceptant și nici nu este numit un curator al succesiunii, la cererea creditorului ori a executorului judecătoresc, instanța de executare va numi de îndată un curator special, până când va fi numit, în condițiile legii, curatorul succesiunii, dispozițiile art. 58 C.proc.civ. aplicându-se în mod corespunzător.

Dacă la moartea debitorului executarea era începută, ea se suspendă și nu va fi reluată împotriva succesibililor acceptanți decât după 10 zile de la data când aceștia au fost încunoștințați despre continuarea executării silite, dispozițiile art. 687 C.proc.civ. aplicându-se în mod corespunzător.

Menționăm că, potrivit art. 1114 alin. (2) C.civ., moștenitorii legali și legatarii universali sau cu titlu universal ai debitorului răspund pentru datoriile și sarcinile moștenirii numai cu bunurile din patrimoniul succesoral, proporțional cu cota fiecăruia.

Legatarul cu titlu particular nu este obligat să suporte datoriile și sarcinile moștenirii. Acesta va putea fi urmărit numai în legătură cu bunul dobândit și numai în măsura în care creditorul se bucură de un drept de urmărire cu privire la acel bun. Cu toate

[1] Articolul 1136 C.civ. dispune după cum urmează: „(1) Cât timp moștenirea nu a fost acceptată sau dacă succesibilul nu este cunoscut, notarul public competent poate să numească un curator special al moștenirii, pentru apărarea drepturilor moștenitorului eventual, având drepturile și îndatoririle de administrare prevăzute la art. 1117 alin. (3)-(5). (2) În cazurile prevăzute la alin. (1), acțiunile împotriva moștenirii se vor îndrepta împotriva unui curator special, numit de notarul public competent, la cererea reclamantului. (3) Dacă există indicii că moștenirea urmează a fi declarată vacantă, notarul public competent încunoștințează și organul care reprezintă comuna, orașul sau, după caz, municipiul".

acestea, prin excepție, potrivit art. 1114 alin. (3) C.civ., legatarul cu titlu particular răspunde pentru pasivul moștenirii, însă numai cu bunul sau bunurile ce formează obiectul legatului, dacă:

a) testatorul a dispus în mod expres în acest sens;

b) dreptul lăsat prin legat are ca obiect o universalitate, cum ar fi o moștenire culeasă de către testator și nelichidată încă; în acest caz, legatarul răspunde pentru pasivul acelei universalități;

c) celelalte bunuri ale moștenirii sunt insuficiente pentru plata datoriilor și sarcinilor moștenirii.

În cazul *persoanelor juridice, transmiterea legală* are loc pe calea reorganizării prin fuziune, divizare sau transformare, astfel încât persoana juridică nou-creată (prin contopire), persoana juridică absorbantă (în cazul absorbției), persoanele juridice care preiau fracțiunile patrimoniului divizat (în cazul divizării totale sau parțiale), respectiv persoana juridică nou-creată (în cazul transformării) dobândesc calitatea de creditor sau debitor pe care o avea persoana juridică supusă reorganizării. Precizăm că transmiterea legală a calității de debitor în cazul persoanelor juridice nu impune creditorului obligațiile prevăzute de art. 686-689 C.proc.civ.

Transmisiunea convențională poate avea loc prin cesiunea de creanță, prin subrogația personală convențională, prin preluarea datoriei cu consimțământul creditorului, precum și prin alte mijloace juridice indirecte de schimbare a subiectului activ sau pasiv din raportul juridic constatat prin titlul executoriu[1].

Astfel, debitorul poate fi urmărit, în temeiul transmisiunii convenționale, de către persoana căreia creditorul i-a cedat drepturile sale prin contract cu titlu gratuit sau cu titlu oneros (cesiune de creanță). Cesionarul creanței având ca obiect o sumă de bani sau predarea unui bun, creanță constatată printr-un titlu executoriu, poate porni direct executarea silită împotriva debitorului cedat, fără a fi nevoit să îl cheme în prealabil în judecată. Cesionarul nu trebuie să își constituie un nou titlu executoriu, ci, în temeiul cesiunii intervenite, are calitate procesuală activă pentru a pune în executare titlul obținut de cedent, în măsura în care cesiunea de creanță a fost făcută opozabilă în prealabil debitorului, conform dispozițiilor legii civile.

Este posibilă și schimbarea convențională a debitorului în cazul preluării datoriei conform dispozițiilor art. 1599 și urm. C.civ. De asemenea, în aceste situații, nu este necesar ca, pentru a-l putea urmări pe noul debitor, creditorul să își constituie un alt titlu executoriu împotriva acestuia, cu atât mai mult cu cât transmiterea convențională a datoriei printr-un contract încheiat de debitorul inițial cu noul debitor nu produce efecte decât în măsura în care creditorul își dă acordul (art. 1605 C.civ.).

De altfel, fără a face distincție între transmiterea calității de creditor sau de debitor ori între felurile transmiterii, art. 644 alin. (2) C.proc.civ. prevede că actele de executare îndeplinite până la data transmiterii calității procesuale produc efecte, în condițiile legii, față de succesorii în drepturi ai creditorului sau ai debitorului, după caz.

Din punct de vedere al *întinderii transmisiunii* calității procesuale, aceasta poate fi universală (cazul moștenitorului legal unic și al legatarului universal, al contopirii, al absorbției și al transformării), cu titlu universal (cazul moștenitorilor legali și al legatarilor cu titlu universal, al divizării totale sau parțiale) și cu titlu particular (legatul cu titlu particular, subrogația personală și transmisiunea convențională).

[1] Cu privire la mijloacele de schimbare a subiectelor raportului juridic obligațional, a se vedea, pe larg, G. Boroi, C.A. Anghelescu, *Curs de drept civil 2012*, p. 97-103.

Legea recunoaște și în faza de executare silită legitimare procesuală activă și altor persoane decât creditorului. Astfel, *creditorii creditorului* vor putea începe urmărirea debitorului pe calea acțiunii oblice (art. 1560 C.civ.)[1].

De asemenea, așa cum am arătat, *procurorul* poate, în condițiile stabilite de lege, să ceară punerea în executare a hotărârilor judecătorești pronunțate în favoarea minorilor, a persoanelor puse sub interdicție sau a dispăruților.

Executarea silită mai poate fi pornită și *împotriva garanților* care sunt ținuți a răspunde pentru debitor sau împreună cu acesta, potrivit dreptului comun. Astfel, potrivit art. 647 C.proc.civ., creditorul, în condițiile legii, poate urmări, în limita creanței și a accesoriilor acesteia, concomitent sau, după caz, separat, și bunurile terților care au garantat plata datoriilor debitorului. În acest caz, dispozițiile privitoare la drepturile și obligațiile debitorului se aplică în mod corespunzător și terților garanți, în afară de cazul în care prin lege se dispune altfel. Când se urmărește numai terțul fideiusor ori garant ipotecar, toate actele de executare vor fi comunicate în același timp și debitorului principal, care va fi introdus din oficiu în procedura de urmărire silită.

Uneori, executarea poate fi pornită și *împotriva unor terțe persoane*, deși acestea nu sunt ținute a răspunde pentru debitor sau alături de acesta. Este cazul urmăririi bunurilor care nu se mai află în patrimoniul debitorului, dar asupra cărora creditorul are un drept de urmărire, cum ar fi bunurile asupra cărora s-a constituit o garanție reală și care, ulterior, au fost înstrăinate de debitor.

Precizăm că, potrivit art. 631 C.proc.civ., nu pot fi urmărite silit persoanele care se bucură, în condițiile legii, de *imunitate de executare*[2].

Potrivit principiilor dreptului internațional public, statele străine se bucură de imunitate de executare, astfel încât bunurile aparținând acestora aflate pe teritoriul României nu pot fi supuse măsurilor de executare silită. Imunitatea de executare a statelor străine este corolarul curtoaziei internaționale. În plus, executarea silită a bunurilor aparținând unui stat străin aflate pe teritoriul României ar aduce atingere suveranității statului străin, precum și independenței acestuia. Pentru aceleași rațiuni, imunitatea de executare se extinde și la reprezentanții statelor străine în România, atât timp cât

[1] În măsura în care are un titlu executoriu, iar terțul datorează debitorului sume de bani, titluri de valoare sau alte bunuri mobile incorporale, creditorul poate proceda direct la urmărirea prin poprire a debitorului său. În acest caz, creditorul nu mai acționează pe calea acțiunii oblice în numele și pe seama debitorului său împotriva terțului, ci îl urmărește direct pe debitorul său prin această modalitate de executare.

[2] A se vedea, în acest sens, în special Convenția cu privire la relațiile diplomatice, încheiată la Viena la 18 aprilie 1961 (ratificată prin Decretul nr. 566/1968, publicat în B. Of. nr. 89 din 8 iulie 1968); Convenția cu privire la privilegiile și imunitățile instituțiilor specializate, adoptată la New York la 21 noiembrie 1947 (la care România a aderat prin Decretul nr. 343/1970, publicat în B. Of. nr. 91 din 27 iulie 1970); Acordul general asupra privilegiilor și imunităților Consiliului Europei, încheiat la Paris la 2 septembrie 1994, Protocolul nr. 1, încheiat la Strasbourg la 6 noiembrie 1952, Protocolul nr. 2, încheiat la Paris la 15 decembrie 1956, Protocolul nr. 4, încheiat la Paris la 16 decembrie 1961, Protocolul nr. 5, încheiat la Strasbourg la 18 iunie 1990 (la care România a aderat prin Legea nr. 43/1994, publicată în M. Of. nr. 176 din 12 iulie 1994), și Protocolul nr. 6, încheiat la Strasbourg la 5 martie 1996 (la care România a aderat prin Legea nr. 6/1999, publicată în M. Of. nr. 9 din 18 ianuarie 1999); Acordul dintre Guvernul României și Comisia Comunităților Europene privind stabilirea, privilegiile și imunitățile delegației Comisiei Comunităților Europene în România (aprobat prin H.G. nr. 70/1993, publicată în M. Of. nr. 49 din 4 martie 1993).

sunt în funcție, la șefii de stat și trimișii speciali aflați în vizită de curtoazie. De asemenea, funcționarii internaționali, precum și misiunile străine se bucură de *imunitate de executare*[1]. Mai precizăm că statul străin poate renunța la imunitatea de executare. Astfel, în jurisprudența[2] și doctrina franceze[3] s-a admis că, prin încheierea unei convenții de arbitraj, statul străin renunță implicit și la imunitatea sa de executare. În schimb, s-a decis că acest consimțământ implicit al statului străin nu se extinde și la bunurile reprezentanților diplomatici ai acestuia. De asemenea, casația franceză a stabilit că o rezoluție ONU nu privează statul străin de imunitatea sa de executare[4].

Persoanele juridice de drept public române nu se bucură de imunitate de executare[5]. Într-adevăr, potrivit art. 631 alin. (1) C.proc.civ., „executarea silită poate fi pornită împotriva oricărei persoane fizice sau persoane juridice, de drept public sau de drept privat (...)". Cu toate acestea, instituțiile publice se bucură de un regim juridic special în ceea ce privește plata creanțelor bănești stabilite prin titluri executorii, prevăzut de O.G. nr. 22/2002 privind *executarea obligațiilor de plată ale instituțiilor publice, stabilite prin titluri executorii*[6].

Astfel, potrivit art. 1 din acest act normativ, creanțele bănești stabilite prin titluri executorii în sarcina instituțiilor și autorităților publice se achită din sumele aprobate

[1] Imunitatea de executare întemeiată pe principiile dreptului internațional public a făcut obiectul unei jurisprudențe bogate în Franța. Întrucât aceleași principii fundamentează instituția imunității de executare a statelor străine și în România, apreciem utile câteva referiri la deciziile Curții de Casație franceze prin care s-au admis două limite importante la imunitatea de executare întemeiată pe principiile dreptului internațional public. O primă limită privește bunurile afectate unei activități care nu ține de suveranitatea statului străin, ci unei activități economice, comerciale sau civile, care ar atrage incidența dreptului privat [Civ. 1re, 14 martie 1984; Civ. 1re, 1 octombrie 1985; Civ. 1re, 20 martie 1989, *apud* A. LEBORGNE, *Voies d'exécution et procédures de distribution*, 1re éd., Dalloz, Paris, 2009 (citat în continuare *Voies d'exécution*), p. 275, nota 1; Civ. 1re, 19 noiembrie 2008; Civ. 1re, 25 ianuarie 2005, *apud* S. GUINCHARD, T. MOUSSA, *Droit et pratique des voies d'exécution*, 7e éd., Dalloz, Paris, 2012 (citat în continuare *Droit et pratique*), p. 182, notele 1 și 2]. Astfel, s-a decis că achiziționarea de către statul străin a unui imobil pe teritoriul francez pentru a fi destinat ca locuință personalului său diplomatic nu reprezintă un act de suveranitate, ci o operațiune economică pur civilă. Prin urmare, pentru neplata cheltuielilor privind întreținerea imobilului respectiv al statului străin, s-a recunoscut creditorului dreptul de a urmări silit imobilul. O a doua limită se referă la organismele publice străine, cu sau fără personalitate juridică, distincte de statul străin, prin intermediul cărora acesta din urmă efectuează acte de comerț pe teritoriul altui stat (Civ. 1re, 4 ianuarie 1995; Civ. 1re, 15 iulie 1999, *apud* A. LEBORGNE, *Voies d'exécution*, p. 275, nota 3). În acest sens, s-a decis că băncile centrale ale unui stat străin care au activități pur private și realizează operațiuni economice curente, care implică existența unui patrimoniu propriu, nu sunt emanații ale statului străin și patrimoniul lor este afectat activității bancare. Dimpotrivă, atunci când, potrivit statutului său, societatea urmărită silit nu are o independență funcțională suficientă pentru a beneficia de o autonomie de fapt și de drept față de statul străin și când patrimoniul său se confundă cu cel al respectivului stat, societatea trebuie considerată ca o emanație a acelui stat (Civ. 1re, 14 noiembrie 2007, *apud* A. LEBORGNE, *Voies d'exécution*, p. 275, nota 3). Pentru dezvoltări cu privire la limitele imunității de executare întemeiate pe principiile dreptului internațional privat, a se vedea: A. LEBORGNE, *Voies d'exécution*, p. 274-276; S. GUINCHARD, T. MOUSSA, *Droit et pratique*, nr. 152.31-152.46, p. 179-18.

[2] Civ. 1re, 6 iulie 2000, *apud* A. LEBORGNE, *Voies d'exécution*, p. 276, nota 3.

[3] J. MOURY, *L'incidence de la stipulation d'une clause compromissoire sur l'immunité d'exécution d'un État étranger*, Recueil Dalloz, Paris, 2001, p. 2139. În sens contrar, a se vedea E. LOQUIN, *Immunité d'exécution*, în RTD Com. 2001, p. 409.

[4] Civ. 1re, 25 aprilie 2006, *apud* A. LEBORGNE, *Voies d'exécution*, p. 276, nota 4.

[5] Cu privire la imunitatea de executare a persoanelor juridice de drept public în Franța, a se vedea: A. LEBORGNE, *Voies d'exécution*, p. 272-274; S. GUINCHARD, T. MOUSSA, *Droit et pratique*, nr. 152.11-152.22, p. 178-181.

[6] M. Of. nr. 81 din 1 februarie 2002.

cu această destinație prin bugetele acestora sau, după caz, de la titlurile de cheltuieli la care se încadrează obligația de plată respectivă. Aceleași creanțe nu se pot achita din sumele destinate potrivit bugetului aprobat pentru acoperirea cheltuielilor de organizare și funcționare, inclusiv a celor de personal, în scopul îndeplinirii atribuțiilor și obiectivelor legale, pentru care au fost înființate.

Rezultă, așadar, că, deși nu se bucură de imunitate de executare, urmărirea silită împotriva instituțiilor și autorităților publice nu poate purta decât asupra sumelor aprobate cu destinația de plată a creanțelor stabilite prin titluri executorii prin bugetele acestora sau, după caz, de la titlurile de cheltuieli la care se încadrează obligația de plată respectivă. Urmărirea silită a instituțiilor și autorităților publice nu poate privi sumele de bani care, deși sunt bunuri sesizabile prin natura lor, reprezintă sume destinate, potrivit bugetului aprobat, pentru acoperirea cheltuielilor de organizare și funcționare a instituției sau a autorității publice urmărite, inclusiv a celor de personal, în scopul îndeplinirii atribuțiilor și obiectivelor legale pentru care acestea au fost înființate.

O altă caracteristică a executării creanțelor bănești stabilite prin titluri executorii împotriva instituțiilor sau autorităților publice este aceea că, în măsura în care nu dispun în bugetul lor de sumele necesare plății creanțelor respective, acestea beneficiază de un termen de 6 luni în care sunt obligate să facă demersurile necesare pentru a-și îndeplini obligația de plată. Acest termen curge de la data la care instituția sau autoritatea publică a primit somația de plată comunicată de organul competent de executare, la cererea creditorului. În acest context, subliniem că statul și instituțiile sale nu pot opune creditorului lipsa de fonduri pentru a refuza executarea obligațiilor corelative creanțelor stabilite prin titluri executorii[1]. Precizăm însă că, în jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a admis că amânarea sau eșalonarea, prin acte normative, a plății creanțelor stabilite prin titluri executorii este compatibilă cu prevederile art. 6 parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului și ale art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional, atunci când prin aceste măsuri se urmărește un scop de utilitate publică constând în salvarea echilibrul bugetar între veniturile și cheltuielile publice, în condițiile unei grave crize economice și financiare[2].

Numai în măsura în care instituțiile publice nu își îndeplinesc obligația de plată în termenul de 6 luni menționat mai sus, creditorul va putea solicita efectuarea urmăririi silite potrivit Codului de procedură civilă sau potrivit altor dispoziții legale aplicabile în materie.

În plus, trebuie reținut că, în cazurile în care, din motive temeinice privind realizarea atribuțiilor prevăzute de lege, instituția debitoare nu își poate îndeplini obligația de plată în condițiile menționate anterior, aceasta va putea solicita instanței judecătorești competente acordarea, în condițiile legii, a unui termen de grație sau/și stabilirea unor termene de plată eșalonată a obligației respective.

Instanța, la cererea instituției debitoare, prin încheiere executorie, când este cazul, va putea suspenda începerea ori continuarea executării silite până la soluționarea prin hotărâre definitivă[3] a cererii privind acordarea termenului/termenelor de plată a

[1] C.E.D.O., hot. din 7 mai 2002, cauza *Bourdov împotriva Rusiei*, parag. 35.

[2] C.E.D.O., hot. din 4 septembrie 2012, cauza *Dumitru și alții împotriva României*, parag. 47 și 48.

[3] Menționăm că, potrivit art. 8 din Legea nr. 76/2012, de la data intrării în vigoare a Codului de procedură civilă (actual – *n.n.*), referirile din cuprinsul actelor normative la hotărârea judecătorească

sumei datorate. Suspendarea se dispune fără plata unei cauțiuni, iar încheierea poate fi atacată în mod separat, calea de atac fiind, pe temeiul art. 7 alin. (2) din Legea nr. 76/2012, apelul.

1.3. Capacitatea procesuală

Codul de procedură civilă nu cuprinde dispoziții speciale privind capacitatea de folosință, respectiv cea de exercițiu a părților în faza de executare silită. Așa fiind, urmează ca, în această privință, să se aplice *regulile de drept comun* în materie prevăzute de art. 56 și urm. C.proc.civ., inclusiv în ceea ce privește sancțiunile care intervin în cazul efectuării actelor de executare de sau împotriva unei persoane lipsite de capacitate de folosință sau de exercițiu[1].

Precizăm că lipsa capacității de exercițiu sau capacitatea de exercițiu restrânsă a debitorului nu constituie un impediment la executare. Cu alte cuvinte, pot fi urmărite silit și bunurile unui minor sau ale unei persoane puse sub interdicție. Cu toate acestea, bunurile imobile ale unui minor sau ale unei persoane puse sub interdicție nu pot fi urmărite silit înaintea bunurilor mobile ale sale, cu excepția cazului în care urmărirea silită poartă asupra unui imobil aflat în proprietatea comună a minorului sau a persoanei puse sub interdicție judecătorească și a unei persoane cu capacitate deplină de exercițiu, dacă obligația prevăzută în titlul executoriu este comună (art. 815 C.proc.civ.).

Verificarea condițiilor de exercițiu al dreptului de a cere executarea silită, inclusiv existența creanței certe, lichide și exigibile și a titlului executoriu, se face de către executorul judecătoresc în cadrul soluționării cererii de încuviințare a executării silite, dar se poate face și pe calea contestației la executare.

§2. Coparticiparea procesuală în faza de executare silită

2.1. Considerații generale

Faza de executare silită opune, de regulă, un creditor urmăritor și un debitor urmărit. Însă este posibil ca mai mulți creditori să înceapă urmărirea silită împotriva aceluiași debitor.

În cadrul executării silite, spre deosebire de faza de judecată, coparticiparea procesuală, de regulă, *nu poate fi decât activă*. Dacă prin același titlu executoriu sunt obligați mai mulți debitori, executarea trebuie să se facă, în principiu, separat pentru fiecare dintre ei[2]. Explicația acestei deosebiri dintre cele două faze ale procesului civil rezidă în caracterul unipatrimonial al executării silite.

„definitivă și irevocabilă" sau, după caz, „irevocabilă" se vor înțelege ca fiind făcute la hotărârea judecătorească „definitivă".

[1] A se vedea și S. Zilberstein, V.M. Ciobanu, *Tratat 2001*, p. 69-70.

[2] Urmărirea se face distinct pentru fiecare debitor în parte nu numai atunci când obligația stabilită prin titlul executoriu este conjunctă (divizibilă) sau când unul dintre debitori este debitor principal, iar celălalt accesoriu (de exemplu, ca fideiusor), ci și atunci când obligația este solidară sau indivizibilă. Trebuie menționat însă că, în limita excepțiilor prevăzute expres de lege, urmărirea distinctă a fiecărui debitor în parte nu înseamnă și existența unei ordini de urmărire. Astfel, creditorul va putea să înceapă în același timp urmărirea distinctă a tuturor debitorilor obligați prin titlul executoriu. Numai în măsura în care legea

În mod excepțional, pot exista și *situații de coparticipare procesuală pasivă*, și anume în cazul în care creditorul comun al coproprietarilor urmărește bunul proprietate comună. În acest sens, în materia urmăririi silite imobiliare, art. 815 alin. (2) C.proc.civ. prevede în mod expres că se poate proceda la executarea silită asupra „unui imobil aflat în proprietatea comună a minorului sau a persoanei puse sub interdicție și a unei persoane cu capacitate deplină de exercițiu, dacă obligația prevăzută în titlul executoriu este comună". În mod similar, în cazul soților urmăriți de un creditor comun, urmărirea asupra bunurilor comune, dobândite în regimul comunității legale, se va desfășura împotriva ambilor debitori, fără a fi necesar ca actele de executare să se îndeplinească separat față de fiecare debitor în parte. În literatura de specialitate[1] s-a arătat că, în cazurile în care este admisă urmărirea asupra bunurilor comune ale soților, aceasta este tot unipatrimonială, „deoarece numai când, după împărțeala comunității, o parte din bunurile comune au devenit proprii ale soțului debitor, ele pot forma obiect de valorificare în cadrul procedurii de executare silită".

Este de observat însă că legea nu cere partajarea bunurilor comune decât în cazul în care se urmărește bunul comun sau în coproprietate de către creditorul personal al unuia dintre coproprietari sau devălmași. Astfel, conform art. 711 alin. (4) C.proc.civ., „împărțirea bunurilor proprietate comună pe cote-părți sau în devălmășie poate fi hotărâtă, la cererea părții interesate, și în cadrul judecării contestației la executare". În mod similar, art. 353 alin. (2) C.civ. dispune că, „după urmărirea bunurilor proprii ale soțului debitor, creditorul său personal poate cere împărțirea bunurilor comune, însă numai în măsura necesară pentru acoperirea creanței sale". Prin urmare, ipoteza la care ne referim este diferită de cea avută în vedere de autorii citați. În cazul urmăririi silite a bunului aflat în proprietate comună de către creditorul comun al coproprietarilor sau devălmașilor, nu mai este necesară partajarea prealabilă a bunului urmărit.

Și executarea silită directă poate cunoaște o coparticipare procesuală pasivă, de exemplu, în cazul în care obligația de a preda un imobil incumbă mai multor persoane.

De regulă însă, așa cum am arătat, în faza executării silite, coparticiparea procesuală este activă, întrucât obiectul executării îl constituie valorificarea bunurilor debitorului în întregime ori în parte, în cazul urmăririi silite, sau predarea unui bun imobil (sau mobil), îndeplinirea unei alte obligații de a face sau de a nu face, în cazul executării silite directe[2]. Or, în primul caz, fiecare valoare patrimonială a debitorului trebuie supusă în mod separat formelor de urmărire prevăzute de lege, ceea ce exclude posibilitatea contopirii într-o singură procedură a urmăririi contra mai multor patrimonii distincte, iar, în cel de-al doilea caz, predarea unui anume bun sau îndeplinirea unei alte obligații de a face sau de a nu face nu se poate realiza decât de către deținătorul bunului, respectiv de către debitorul obligației de a face sau de a nu face, față de care va fi folosită executarea de la început până la sfârșit.

recunoaște debitorului un beneficiu de discuțiune, creditorul este obligat să își îndrepte executarea mai întâi împotriva patrimoniului debitorului principal și abia apoi împotriva celui accesoriu.

[1] S. Zilberstein, V.M. Ciobanu, *Tratat 2001*, p. 57, nota 6.

[2] Potrivit art. 628 alin. (1) C.proc.civ., „pot fi executate silit obligațiile al căror obiect constă în plata unei sume de bani, predarea unui bun ori a folosinței acestuia, desființarea unei construcții, a unei plantații ori a altei lucrări, încredințarea minorului, stabilirea locuinței și vizitarea acestuia sau în luarea unei alte măsuri stabilite prin titlul executoriu".

Temeiul juridic al coparticipării procesuale active în faza de executare silită îl reprezintă dispozițiile art. 2324 C.civ., care reglementează garanția comună a creditorilor chirografari asupra patrimoniului debitorului lor[1].

Coparticiparea procesuală activă poate exista încă de la începutul fazei de executare, prin pornirea urmăririi silite de către mai mulți creditori împotriva aceluiași debitor, dar poate lua naștere și ulterior, atunci când un creditor efectuează o parte sau toate formele de executare, iar alți creditori se prezintă și ei, solicitând îndestularea propriilor creanțe din sumele realizate din urmărire. Coparticiparea procesuală activă mai poate fi și rezultatul unui concurs de executări silite.

2.2. Intervenția altor creditori în cadrul urmăririi silite

Potrivit art. 648 C.proc.civ., orice creditor al debitorului poate, în condițiile art. 689 și urm. C.proc.civ., să intervină în procedura de executare silită aflată în curs până la data fixării de către executorul judecătoresc a termenului pentru valorificarea bunurilor urmăribile, iar după depunerea sau consemnarea sumelor realizate din urmărire, poate să participe la distribuirea acestor sume potrivit dispozițiilor art. 863 și urm. C.proc.civ.

Din aceste dispoziții legale rezultă că intervenția altor creditori *poate avea loc numai în cadrul urmăririi silite mobiliare sau imobiliare începute de alt creditor*. Într-adevăr, intervenția altor creditori nu poate avea loc în cadrul unei executări silite directe, deoarece, prin ipoteză, atât predarea silită a bunurilor mobile sau imobile, cât și executarea silită a altor obligații de a face sau de a nu face presupun în mod necesar că obligația debitorului este corelativă creanței unui anumit creditor, singurul care poate cere executarea acesteia.

Spre deosebire de reglementarea anterioară, actualul Cod de procedură civilă reglementează în mod detaliat, în art. 689-695, atât condițiile și procedura intervenției altor creditori în cadrul urmăririi silite, cât și efectele acesteia.

În ceea ce privește *creditorii care pot interveni*, potrivit art. 689 alin. (2) C.proc.civ., „pot interveni în procedura de urmărire silită:

1. creditorii care au deja un titlu executoriu contra debitorului;
2. creditorii care au luat măsuri asigurătorii asupra bunurilor acestuia;
3. creditorii care au un drept real de garanție sau, după caz, un drept de preferință asupra bunului urmărit, conservat în condițiile prevăzute de lege;
4. creditorii chirografari titulari ai unor creanțe bănești rezultate din înscrisuri cu dată certă ori din registre ținute cu respectarea condițiilor prevăzute de lege".

Se observă că, spre deosebire de declanșarea urmăririi silite, pentru intervenția în cursul unei urmăriri deja începute, creditorii intervenienți nu trebuie să fie, în mod obligatoriu, în posesia unui titlu executoriu. Pe de altă parte, din dispozițiile legale menționate rezultă că, pentru a putea interveni în procedura de urmărire silită deja începută, creditorii care nu au un titlu executoriu trebuie să aibă fie o creanță garantată cu o garanție reală sau care se bucură de un drept de preferință, fie, în cazul creditorilor chirografari, o creanță constatată prin act scris cu dată certă sau care rezultă din

[1] Cu privire la garanția comună a creditorilor chirografari ca funcție a patrimoniului, a se vedea, spre exemplu: G. Boroi, C.A. Anghelescu, B. Nazat, *Drepturile reale principale 2013*, p. 7-8; C. Bîrsan, *Drepturile reale principale 2013*, p. 17-19. Pentru reglementarea anterioară, a se vedea V. Stoica, *Noțiunea juridică de patrimoniu*, în P.R. nr. 1/2003, Supliment, p. 177-220.

registre ținute cu respectarea legii. Așadar, creditorul chirografar care are o creanță ce nu este constatată prin act scris care să îndeplinească cerințele prevăzute de art. 689 alin. (2) pct. 4 C.proc.civ. nu poate interveni într-o procedură de urmărire silită în curs. Prin excepție, legea permite unui asemenea creditor să intervină în cursul urmăririi silite doar dacă a procedat anterior la instituirea unui sechestru asigurător sau a unei popriri asigurătorii[1] asupra bunurilor debitorului, în condițiile art. 952 și urm. C.proc.civ.

În ceea ce privește *termenul de intervenție*, trebuie făcută distincția între intervenția creditorilor chirografari și intervenția creditorilor privilegiați sau care au un drept real de garanție asupra bunurilor urmărite.

Potrivit art. 690 alin. (1) C.proc.civ., dacă prin lege nu se dispune altfel, *intervenția creditorilor chirografari* poate fi făcută până la termenul stabilit de către executor pentru valorificarea, în oricare dintre modalitățile prevăzute de lege ori convenite de părți, a bunurilor mobile sau imobile urmărite.

Legea permite creditorilor chirografari să intervină și după termenul prevăzut de art. 690 alin. (1) C.proc.civ., cel mai târziu înainte de expirarea termenului pentru depunerea titlurilor de creanță, în vederea întocmirii proiectului de distribuire a sumei rezultate din urmărire, însă în acest caz intervenția tardivă este sancționată cu pierderea egalității cu ceilalți creditori chirografari care au intervenit în timp util. Astfel, conform art. 695 C.proc.civ., creditorii care au intervenit tardiv, dar înainte de expirarea termenului pentru depunerea titlurilor de creanță, în vederea întocmirii proiectului de distribuire a sumei rezultate din urmărire, au dreptul să participe numai la distribuirea părții din suma rezultată din urmărirea silită rămase după îndestularea drepturilor creditorilor urmăritori, a creditorilor garantați sau privilegiați și a celor care au intervenit în timp util[2].

Creditorii care au un drept real de garanție asupra bunurilor urmărite și care este conservat în condițiile prevăzute de lege, creditorii care au creanțe având ca obiect *venituri datorate bugetului general consolidat sau bugetului Uniunii Europene*, precum și alți *creditori privilegiați* care intervin în cursul urmăririi silite au dreptul să participe la distribuire după rangul conferit de dreptul lor de preferință, chiar dacă cererea de intervenție a fost făcută după expirarea termenului stabilit potrivit art. 690 alin. (1) C.proc.civ., dacă și-au depus titlurile de creanță cel mai târziu în termenul prevăzut la art. 868 alin. (2) C.proc.civ., respectiv termenul de 10 zile fixat, în scopul depunerii titlurilor de creanță, de executorul judecătoresc după depunerea sau consemnarea

[1] În literatura de specialitate [D.M. Gavriș, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 176] s-a apreciat că un creditor chirografar care a instituit o poprire asigurătorie nu poate interveni în cursul urmăririi silite începute de alt creditor, deoarece art. 689 alin. (2) pct. 2 C.proc.civ. face vorbire despre măsuri asigurătorii asupra bunurilor debitorului. În ceea ce ne privește, apreciem că această teză nu este la adăpost de orice critică, întrucât, pe de o parte, legea nu face nicio distincție în acest sens, iar, pe de altă parte, prin ipoteză, poprirea, atât ca măsură asigurătorie, cât și ca procedură de executare silită, privește bunurile debitorului. Faptul că bunurile care fac obiectul popririi sunt datorate debitorului de un terț nu schimbă soluția, deoarece creanța corespunzătoare obligației menționate a terțului poprit aparține debitorului, deci face parte din patrimoniul lui și această creanță, mai exact raportul juridic dintre debitor și terț, în conținutul căruia intră creanța, constituie temeiul popririi. De altfel, dacă s-ar accepta teza menționată, ar însemna să se accepte, pentru identitate de rațiune, că nici creditorul care a instituit un sechestru asigurător nu ar putea să intervină în cadrul urmăririi silite atunci când sechestrul poartă asupra unor bunuri mobile sau imobile corporale datorate de un terț debitorului în temeiul unor raporturi juridice existente.

[2] Prin ipoteză, în acest caz este vorba despre creditorii chirografari care au intervenit în timp util.

sumei rezultate din vânzare, în vederea întocmirii proiectului de distribuire a sumei rezultate din urmărire.

În ceea ce privește depunerea *creanțelor privilegiate ale statului sau ale unităților administrativ-teritoriale*, trebuie avut în vedere și art. 865 C.proc.civ., care prevede că asemenea creditori au obligația de a-și declara și înscrie creanțele menționate în termen de 30 de zile de la notificarea făcută în acest sens de creditorii urmăritori sau intervenienți, dacă le-a fost făcută în termen de 15 zile de la începerea executării silite. Nerespectarea de către stat sau de către unitatea administrativ-teritorială a obligației menționate are ca efect pierderea preferinței creanței privilegiate în raport cu creditorii care au solicitat declarația. Din coroborarea dispozițiilor art. 690 alin. (2) cu cele ale art. 865 C.proc.civ. rezultă că, în temeiul creanțelor lor privilegiate, statul și unitățile administrativ-teritoriale pot interveni în cadrul procedurii de urmărire în curs până cel mai târziu în cadrul termenului de 10 zile stabilit de executorul judecătoresc după depunerea sau consemnarea sumei rezultate din vânzare numai dacă, în cursul urmăririi silite, ceilalți creditori participanți la urmărire nu au cerut acestora să își declare creanțele privilegiate pe care le au asupra bunurilor debitorului. Dacă o asemenea notificare a fost comunicată statului sau unității administrativ-teritoriale în termen de 15 zile de la începerea executării silite, acești creditori sunt obligați să își declare creanțele privilegiate în termen de 30 de zile de la data primirii notificării, sub sancțiunea pierderii preferinței lor în raport cu creditorii care au solicitat declarația.

Sancțiunea neintervenirii în urmărirea silită până cel mai târziu la expirarea termenului fixat de executorul judecătoresc pentru depunerea titlurilor de creanță, în vederea întocmirii proiectului de distribuire a sumei rezultate din urmărire, constă în pierderea dreptului de a mai lua parte la distribuirea sumei obținute din urmărirea respectivă. Desigur, creditorii care nu au intervenit vor putea demara o nouă executare silită, dacă sunt în posesia unui titlu executoriu, urmărirea putând privi inclusiv suma rămasă în urma distribuirii la care ei nu au participat.

Conform art. 691 alin. (1) C.proc.civ., *cererea de intervenție* trebuie să fie făcută cu respectarea cerințelor prevăzute la art. 663 alin. (3) C.proc.civ. pentru cererea de executare silită și va cuprinde, în afara mențiunilor prevăzute de art. 148 C.proc.civ., numele de familie, prenumele și domiciliul sau, după caz, denumirea și sediul creditorului și debitorului; bunul sau, după caz, felul prestației datorate; modalitățile de executare solicitate de creditor. Totodată, în cererea de intervenție se va indica în mod expres dacă creanța este certă, lichidă și exigibilă, precum și dacă este garantată sau negarantată, în tot ori în parte, privilegiată sau chirografară, după caz. În cazul în care creditorul a cerut sau a obținut luarea unor măsuri asigurătorii asupra bunurilor debitorului, se va face mențiune și despre acest lucru, indicându-se bunurile pentru care s-a cerut luarea acestor măsuri.

Cererea se depune la executorul judecătoresc împreună cu copii certificate de pe documentele justificative, precum și de pe procesul-verbal de constatare a aplicării măsurii asigurătorii, dacă este cazul. În situația în care se reclamă creanțe bănești rezultate din înscrierile contabile făcute în registre ținute cu respectarea condițiilor prevăzute de lege, cererea va fi însoțită, sub sancțiunea inadmisibilității, de un extras de pe înscrierile care cuprind aceste sume, legalizate de un notar public.

După primirea cererii, executorul judecătoresc procedează la înregistrarea acesteia și o înaintează de îndată instanței de executare competente, împreună cu toate documentele justificative. Odată cu sesizarea instanței de executare, executorul judecătoresc va comunica o copie de pe cererea de intervenție și de pe documentele justificative creditorului urmăritor.

În privința *procedurii de soluționare* a cererii de intervenție, art. 691 alin. (3) C.proc.civ. face trimitere la dispozițiile art. 665 din același cod pentru o aplicare corespunzătoare. Sub acest aspect, se observă o necorelare a dispozițiilor legale menționate, survenită ca urmare a modificării art. 665 prin Legea nr. 138/2014, în sensul scoaterii cererii de încuviințare a executării silite din competența instanței de executare și atribuirea ei executorului judecătoresc. Până la o eventuală modificare a art. 691 alin. (3)-(6) C.proc.civ., ar urma să se admită că această necorelare nu poate avea drept consecință recunoașterea competenței executorului judecătoresc de încuviințare a cererii de intervenție a unui creditor în cadrul urmăririi silite începute de alt creditor, deoarece, sub acest aspect, dispozițiile art. 691 alin. (3) C.proc.civ. sunt clare în sensul stabilirii competenței în favoarea instanței de executare. Așa fiind, urmează ca, în temeiul trimiterii pe care art. 691 alin. (3) C.proc.civ. o face la art. 665, în privința cererii de intervenție a unui alt creditor în urmărirea silită să se aplice în mod corespunzător doar dispozițiile art. 665 referitoare la procedura de soluționare a cererii de încuviințare a executării silite. În egală măsură, aceste prevederi urmează a se completa cu cele ale art. 691 alin. (4)-(6) C.proc.civ.

Dacă cererea de intervenție este întemeiată pe un titlu executoriu, soluționarea acesteia se va face, conform regulilor prevăzute de art. 665 C.proc.civ., prin încheiere, dată fără citarea părților, în 3 zile de la înregistrarea acesteia la judecătorie și se va motiva în 7 zile de la pronunțare. Întrucât în acest caz procedura de soluționare are caracter necontencios, cererea se va soluționa în camera de consiliu, potrivit art. 532 alin. (1) C.proc.civ., aplicabil în completarea dispozițiilor art. 665 C.proc.civ. Instanța de executare va putea respinge cererea de intervenție pentru motivele prevăzute de alin. (5) al art. 665 C.proc.civ. (mai puțin pentru cel prevăzut la pct. 2 al aceluiași articol, deoarece, așa cum am arătat, creditorul intervenient poate solicita participarea la distribuirea sumelor rezultate din urmărire, chiar dacă nu are un titlu executoriu).

Dacă creditorii care au formulat cerere de intervenție nu au titlu executoriu, instanța va convoca în camera de consiliu, de urgență și în termen scurt, debitorul și creditorii intervenienți care nu au titlu executoriu, pentru recunoașterea de către debitor a creanțelor, dispunând, totodată, comunicarea către debitor a copiilor de pe cererile de intervenție și de pe documentele justificative. La termenul fixat de instanță, debitorul trebuie să declare dacă înțelege să recunoască, în tot sau în parte, creanțele pentru care a avut loc intervenția. Dacă debitorul nu se înfățișează, legea prezumă că acesta recunoaște toate creanțele reclamate prin cererile de intervenție [art. 691 alin. (5) teza a II-a C.proc.civ.].

Dacă debitorul contestă, în tot sau în parte, creanțele reclamate, creditorii intervenienți ale căror creanțe au fost contestate au dreptul să solicite instanței, cu plata prealabilă a unei cauțiuni calculate conform dispozițiilor art. 718 alin. (2) C.proc.civ., să dispună executorului judecătoresc ca sumele reclamate să fie puse deoparte, dacă, în termen de 5 zile de la data când a avut loc convocarea în fața instanței de executare, aceștia vor face dovada că au introdus acțiune în justiție în scopul obținerii titlului executoriu.

Potrivit art. 691 alin. (6) teza a II-a C.proc.civ., până la expirarea termenului de 5 zile pentru introducerea acțiunii pe fond, eliberarea sau, după caz, distribuirea sumelor corespunzătoare creanțelor contestate, dacă este cazul, se suspendă de drept. După împlinirea acestui termen, la cererea creditorului intervenient, instanța de executare va putea dispune suspendarea eliberării sau distribuirii sumelor corespunzătoare creanțelor contestate până la soluționarea litigiului printr-o hotărâre definitivă. Asupra cererii de suspendare instanța se va pronunța, potrivit art. 691 alin. (3), prin încheiere dată în camera de consiliu, fără citarea părților [art. 718 alin. (7) C.proc.civ., la care art. 691 alin. (3) face trimitere pentru o aplicare corespunzătoare]. Instanța poate obliga creditorul la plata unei cauțiuni. Din trimiterea pe care art. 691 alin. (3) o face la dispozițiile art. 718 alin. (7) C.proc.civ. rezultă că determinarea cauțiunii se face tot potrivit dispozițiilor alin. (2) al aceluiași articol, prin raportare la valoarea sumei a cărei eliberare sau distribuire se solicită a fi suspendată.

Încheierea prin care se dispune suspendarea eliberării sau, după caz, a distribuirii sumelor corespunzătoare creanțelor contestate de debitor nu este supusă niciunei căi de atac și se comunică din oficiu de îndată executorului judecătoresc [art. 691 alin. (3) coroborat cu art. 718 alin. (7) și (8) C.proc.civ.].

Cererea de intervenție a creditorilor care nu au titlu executoriu se soluționează de instanța de executare în termen de maximum 3 zile de la înregistrarea acesteia la judecătorie, prin încheiere dată în camera de consiliu, conform art. 532 alin. (1) C.proc.civ.[1], cu citarea debitorului și a creditorilor intervenienți. Motivarea încheierii se va face în cel mult 7 zile de la pronunțare [art. 665 alin. (2) C.proc.civ.].

În ceea ce privește regimul juridic al încheierii de soluționare a cererii de intervenție a altor creditori în urmărirea silită, în lipsa unei prevederi legale derogatorii, aceasta va avea regimul de drept comun prevăzut de art. 650 alin. (3) C.proc.civ., respectiv este executorie și poate fi atacată numai cu apel, în termen de 10 zile de la comunicare[2].

Menționăm că, potrivit art. 691 alin. (3) teza a II-a C.proc.civ., până la soluționarea cererii de intervenție, dacă este cazul, instanța poate *suspenda* eliberarea sau distribuirea de sume obținute din valorificarea bunurilor debitorului, în condițiile art. 718 alin. (7) și (8) C.proc.civ., care se aplică în mod corespunzător și pe care le-am analizat mai sus.

După soluționarea cererii de intervenție, o copie certificată de pe încheierea de încuviințare a acesteia se comunică de executorul judecătoresc creditorului urmăritor. Precizăm că acesta nu se poate opune cererilor de intervenție făcute de alți creditori, în afară de cazul în care face dovada, în cadrul contestației la executare[3], că aceștia au

[1] Apreciem că, și în acest caz, procedura de soluționare a cererii de intervenție are tot caracter necontencios, deoarece, chiar și atunci când debitorul contestă creanța creditorului intervenient în cadrul acesteia, nu se stabilește dacă debitorul datorează sau nu, ci doar în prezența acestei contestații se dispun anumite măsuri în vederea asigurării participării creditorului intervenient a cărei creanță este contestată la eliberarea sau, după caz, distribuirea sumelor realizate din urmărirea silită.

[2] În privința încheierii de soluționare a cererii de intervenție a altor creditori în urmărirea silită nu pot fi aplicate în mod corespunzător dispozițiile art. 665 alin. (6) C.proc.civ., deoarece aceste dispoziții legale nu sunt susceptibile de aplicare decât în privința încheierii de soluționare a cererii de încuviințare a executării silite de către executorul judecătoresc.

[3] A se vedea, în același sens: D.M. Gavriș, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 181; E. Oprina, I. Gârbuleț, *Tratat 2013*, vol. I, p. 97.

acționat în frauda drepturilor sale. Creditorul urmăritor poate însă contesta, în termenul prevăzut de lege, repartizarea creanțelor potrivit proiectului de distribuire a sumelor rezultate din urmărire întocmit de către executor.

Totodată, în cazul creditorilor chirografari care au intervenit în cursul urmăririi silite și ale căror creanțe au fost recunoscute de debitor, în tot sau în parte, creditorul urmăritor are dreptul de a le indica acestora, printr-o notificare, făcută în termen de 10 zile de la data comunicării de către executorul judecătoresc a copiei certificate a încheierii de încuviințare a cererii de intervenție, existența și a altor bunuri ale debitorului, care pot fi urmărite în mod util, invitându-i să ceară extinderea urmăririi și asupra acestor bunuri, dacă au titlu executoriu, și să avanseze, în toate cazurile, cheltuielile necesare pentru extindere. Dacă însă creditorii intervenienți nu solicită extinderea urmăririi și la bunurile indicate de creditorul urmăritor sau, după caz, nu avansează cheltuielile necesare extinderii, în termen de 10 zile de la data notificării comunicate de creditorul urmăritor, cel din urmă are dreptul de a fi preferat acestora la distribuirea sumei rezultate din urmărire [art. 693 alin. (1) și (2) C.proc.civ.][1].

Despre încuviințarea cererii de intervenție executorul îl va înștiința și pe debitor, prin comunicarea, în condițiile art. 666 C.proc.civ., a unei somații, însoțită de o copie de pe încheierea de încuviințare a cererii de intervenție și de o copie, certificată de executor pentru conformitate cu originalul, a titlului executoriu, respectiv, după caz, a titlului de creanță depus de creditorul intervenient.

Efectele intervenției altor creditori în urmărirea silită sunt reglementate de art. 694 C.proc.civ. Potrivit acestui text de lege, creditorii intervenienți și cei ale căror creanțe au fost recunoscute de către debitor pot să participe la distribuirea sumei rezultate din urmărire, în limita sumelor reclamate sau, după caz, recunoscute, și, dacă au titluri executorii, să participe, în condițiile legii, la urmărirea bunurilor debitorului și să solicite, dacă este cazul, efectuarea unor acte de executare silită în cadrul urmăririi în care au intervenit.

Rezultă, așadar, că, în măsura în care sunt în posesia unui titlu executoriu, creditorii intervenienți pot să solicite și extinderea urmăririi asupra altor bunuri ale debitorului în afara celor ce fac obiectul executării silite în cadrul căreia au intervenit, chiar și atunci când creditorul urmăritor nu i-a notificat în acest sens conform dispozițiilor art. 693 alin. (1) C.proc.civ., fiind în acest caz ținuți să avanseze cheltuielile de executare necesare efectuării lor. Apreciem că, dacă creditorul urmăritor se desistează de executarea silită începută, creditorii intervenienți a căror creanță este constatată printr-un titlu executoriu pot cere continuarea executării, chiar și în cazul în care nu ceruseră anterior extinderea urmăririi.

Creditorii intervenienți ale căror creanțe au fost contestate, în tot sau în parte, de către debitor și care au cerut instanței ca sumele reclamate să fie puse deoparte pot participa numai la distribuirea sumelor consemnate, în afară de cazul în care ar fi pretinse de alți creditori în rang util. În acest sens, art. 882 alin. (1) C.proc.civ. prevede că sumele corespunzătoare creanțelor contestate sau acelora pentru care s-au înființat măsuri asigurătorii, precum și cele reclamate în condițiile prevăzute la art. 691 alin. (6),

[1] Dispozițiile art. 693 C.proc.civ. au în vedere pe creditorul urmăritor care are tot o creanță chirografară. Creditorul urmăritor a cărui creanță se bucură de un drept de preferință își va valorifica întotdeauna creanța înaintea creditorilor chirografari intervenienți.

dar nerecunoscute, în tot sau în parte, de debitor, vor fi consemnate spre a fi plătite ulterior.

După rămânerea definitivă a hotărârii de soluționare a contestației sau a celei date asupra acțiunii pe baza căreia s-a înființat măsura asigurătorie, executorul, la cererea debitorului sau a creditorului interesat, va dispune, potrivit hotărârii respective, fie eliberarea sumelor corespunzătoare creanței contestate ori alocate pe bază de măsură asigurătorie, fie distribuirea lor, în condițiile legii, între creditorii rămași neîndestulați. Suma rămasă se va elibera debitorului [art. 882 alin. (2) C.proc.civ.].

Dacă suma reclamată a fost păstrată pentru obținerea de către creditorii intervenienți a titlurilor executorii necesare, în condițiile prevăzute la art. 691 alin. (6) C.proc.civ., executorul, la cererea uneia dintre părți sau chiar din oficiu, va cita debitorul, creditorul urmăritor și creditorii intervenienți, cu excepția celor îndestulați integral, și, după ascultarea celor prezenți, va dispune eliberarea sumei reținute în contul creditorilor intervenienți care au obținut între timp un titlu executoriu. Înfățișarea părților interesate va putea fi dispusă, la cererea oricăruia dintre creditori, și înainte de expirarea termenului legal pentru obținerea titlului executoriu, în afară de cazul în care mai există alți creditori care urmează să obțină titlul executoriu. Suma rămasă se va elibera debitorului [art. 882 alin. (3) C.proc.civ.].

2.3. Concursul de executări silite

Așa cum am arătat, coparticiparea procesuală activă mai poate fi și rezultatul unui concurs de executări silite.

Potrivit art. 653 C.proc.civ., atunci când, privitor la aceleași bunuri, *se efectuează mai multe executări silite de către executori judecătorești diferiți*, instanța de executare în circumscripția căreia a început prima executare, la cererea persoanei interesate sau a oricăruia dintre executori, le va conexa, dispunând să se facă o singură executare de către executorul judecătoresc care a îndeplinit actul de executare cel mai înaintat, iar dacă executările sunt în același stadiu, de către executorul judecătoresc care a început cel dintâi executarea. În cazul în care dispune conexarea, instanța de executare, prin încheiere, va dispune trimiterea dosarelor conexate la executorul desemnat potrivit regulilor de mai sus.

În cazul *executărilor silite aflate pe rolul aceluiași executor judecătoresc*, conexarea se va dispune de executor, prin încheiere dată cu citarea părților.

Prin încheierea de conexare, instanța sau, după caz, executorul judecătoresc se va pronunța și asupra cheltuielilor de executare efectuate până în momentul conexării.

După conexare, procedura de executare va continua de la actul de urmărire cel mai înaintat. Desistarea, după conexare, a oricăruia dintre creditorii urmăritori nu va putea să împiedice continuarea executării de la actul de executare cel mai înaintat.

Legea reglementează și concursul dintre mai multe executări, *unele pornite de executorul judecătoresc*, la cererea unui creditor, *iar altele direct de către alți creditori*, în cazurile anume prevăzute de lege. Sunt avute în vedere două situații diferite. Este vorba, pe de o parte, de situația în care creditorul efectuează el însuși actele de executare, fără intervenția organului de executare, un exemplu în acest sens fiind executarea ipotecii mobiliare reglementate de art. 2435 și urm. C.civ., iar, pe de altă parte,

de situația în care creditorul procedează la executarea silită prin organele proprii de executare, instituite în condițiile legii.

În astfel de cazuri, toate actele de executare vor fi efectuate de către executorul judecătoresc competent în favoarea căruia s-a dispus conexarea, potrivit regulilor prevăzute de Codul de procedură civilă, dacă prin lege specială nu se prevede altfel (art. 654 C.proc.civ.).

Constituie o asemenea normă specială art. 136 alin. (9) C.proc.fisc., care prevede că, în cazul în care asupra aceloraşi venituri ori bunuri ale debitorului a fost pornită executarea, atât pentru realizarea titlurilor executorii privind creanțe fiscale, cât și pentru titluri ce se execută în condițiile prevăzute de alte dispoziții legale, executarea silită se va face, potrivit dispozițiilor acestui cod, de către organele de executare (executorii fiscali – *n.n.*) prevăzute de acesta.

Conform art. 654 C.proc.civ., în cazul concursului dintre mai multe executări, unele pornite de executorul judecătoresc, la cererea unui creditor, iar altele direct de către alți creditori, în cazurile anume prevăzute de lege, conexarea se va dispune de instanța de executare, la cererea persoanei interesate sau a executorului judecătoresc, prin încheiere, conform art. 653 C.proc.civ.

Subliniem că prevederile art. 654 C.proc.civ. își găsesc aplicarea numai în cazul concursului dintre două sau mai multe executări silite individuale.

Pentru ipoteza *concursului dintre o procedură execuțională individuală și una colectivă*, cum este procedura insolvenței, legea prevede o altă soluție, și anume suspendarea executării silite individuale de la data deschiderii procedurii colective. Astfel, art. 29 alin. (1) din Legea nr. 85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență prevede că de la data comunicării hotărârii de omologare a concordatului preventiv se suspendă de drept urmăririle individuale ale creditorilor semnatari asupra debitorului și curgerea prescripției dreptului de a cere executarea silită a creanțelor acestora contra debitorului, iar conform art. 75 alin. (1) din același act normativ, de la data deschiderii procedurii insolvenței se suspendă de drept toate acțiunile judiciare, extrajudiciare sau măsurile de executare silită pentru realizarea creanțelor asupra averii debitorului[1]. Valorificarea drepturilor acestora se poate face numai în cadrul procedurii insolvenței, prin depunerea cererilor de admitere a creanțelor. Repunerea pe rol a acestora este posibilă doar în cazul desființării hotărârii de deschidere a procedurii, al revocării încheierii de deschidere a procedurii sau în cazul închiderii procedurii în condițiile art. 178 din Legea nr. 85/2014. În cazul în care hotărârea de deschidere a procedurii este desființată sau, după caz, revocată, acțiunile judiciare sau extrajudiciare pentru realizarea creanțelor asupra averii debitorului pot fi repuse pe rol, iar măsurile de executare silită pot fi reluate. La data rămânerii definitive a hotărârii de deschidere a procedurii, atât acțiunea judiciară sau extrajudiciară, cât și executările silite suspendate încetează.

[1] Conform art. 76 din Legea nr. 85/2014, „în vederea aplicării prevederilor art. 75, prin hotărârea de deschidere a procedurii, judecătorul-sindic va dispune comunicarea acesteia către instanțele judecătorești în a căror jurisdicție se află sediul debitorului declarat la registrul corespunzător și tuturor băncilor unde debitorul are deschise conturi".

În cazurile prevăzute limitativ de lege, judecătorul-sindic poate, la cererea creditorului, să ridice măsura suspendării şi să permită acestuia continuarea executării silite individuale asupra anumitor bunuri[1].

2.4. Ordinea de preferinţă în cazul pluralităţii de creditori

Pluralitatea de creditori ridică problema ordinii în care se distribuie între aceştia sumele realizate prin urmărirea silită.

În sistemul de drept român este consacrat *principiul egalităţii creditorilor*. Acesta îşi găseşte expresia în dispoziţiile art. 2326 alin. (1) C.civ., potrivit căruia „preţul bunurilor debitorului se împarte între creditori proporţional cu valoarea creanţei fiecăruia, afară de cazul în care există între ei cauze de preferinţă ori convenţii cu privire la ordinea îndestulării lor". La rândul lor, creditorii care au acelaşi rang au deopotrivă drept la plată, proporţional cu valoarea creanţei fiecăruia dintre ei [art. 2326 alin. (2) C.civ.].

Din cele de mai sus rezultă că sistemul egalităţii creditorilor se aplică în primul rând în cazul creditorilor chirografari. Însă aceştia urmează a fi plătiţi, chiar şi în cazul în care ei au fost cei care au declanşat urmărirea silită, numai după ce au fost îndestulate creanţele creditorilor privilegiaţi sau ipotecari. Egalitatea se aplică şi creditorilor privilegiaţi sau cu garanţii reale, atunci când creanţele, respectiv garanţiile lor au acelaşi rang.

Din dispoziţiile art. 2326 alin. (1) C.civ. rezultă că, în sistemul civil român, privilegiile şi garanţiile reale nu conferă un drept egal de plată creditorilor, legea stabilind o ordine de plată a acestor creanţe.

[1] Astfel, potrivit art. 78 din Legea nr. 85/2014, „(1) Creditorul titular al unei creanţe ce beneficiază de o cauză de preferinţă poate solicita judecătorului-sindic, cu citarea comitetului creditorilor, a administratorului special şi a administratorului judiciar, ridicarea suspendării prevăzute la art. 75 alin. (1) cu privire la creanţa sa şi valorificarea imediată, în cadrul procedurii, cu aplicarea corespunzătoare a dispoziţiilor art. 154-158 şi cu condiţia achitării din preţ a cheltuielilor prevăzute la art. 159 alin. (1) pct. 1, a bunului asupra căruia poartă cauza de preferinţă, în una dintre următoarele situaţii: A. atunci când valoarea obiectului garanţiei, determinată de un evaluator conform standardelor internaţionale de evaluare, este pe deplin acoperită de valoarea totală a creanţelor şi a părţilor de creanţe garantate cu acel obiect, dacă: a) obiectul garanţiei nu prezintă o importanţă determinantă pentru reuşita planului de reorganizare propus; b) obiectul garanţiei face parte dintr-un subansamblu funcţional, iar prin desprinderea şi vânzarea lui separată, valoarea bunurilor rămase nu se diminuează; B. atunci când nu există o protecţie corespunzătoare a creanţei garantate în raport cu obiectul garanţiei, din cauza: a) diminuării valorii obiectului garanţiei sau existenţei unui pericol real ca aceasta să sufere o diminuare apreciabilă; b) diminuării valorii părţii garantate dintr-o creanţă cu rang inferior, ca urmare a acumulării dobânzilor, majorărilor şi penalităţilor de orice fel la o creanţă garantată cu rang superior; c) lipsei unei asigurări a obiectului garanţiei împotriva riscului pieirii sau deteriorării. (2) În cazurile prevăzute la alin. (1) lit. B, judecătorul-sindic va putea respinge cererea de ridicare a suspendării formulate de creditor, dacă administratorul judiciar/debitorul propune în schimb adoptarea uneia sau mai multor măsuri menite să ofere protecţie corespunzătoare creanţei garantate a creditorului, precum: a) efectuarea de plăţi periodice în favoarea creditorului pentru acoperirea diminuării valorii obiectului garanţiei ori a valorii părţii garantate dintr-o creanţă cu rang inferior; b) efectuarea de plăţi periodice în favoarea creditorului pentru satisfacerea dobânzilor, majorărilor şi penalităţilor de orice fel şi, respectiv, pentru reducerea capitalului creanţei sub cota de diminuare a valorii obiectului garanţiei ori a valorii părţii garantate dintr-o creanţă cu rang inferior; c) novaţia obligaţiei de garanţie prin constituirea unei garanţii suplimentare, reale sau personale ori prin substituirea obiectului garanţiei cu un alt obiect. (3) În cererea de ridicare a suspendării creditorul trebuie să facă dovada faptului prevăzut la alin. (1) lit. A pct. b), rămânându-i debitorului/administratorului judiciar sau altei părţi interesate sarcina producerii dovezii contrare şi, respectiv, a celorlalte elemente. (4) Valoarea bunului asupra căruia poartă cauza de preferinţă se va stabili printr-o evaluare efectuată de către un evaluator desemnat potrivit prevederilor art. 61".

Ordinea de preferinţă în cazul pluralităţii de creditori este reglementată de art. 863-867 C.proc.civ. Această ordine se aplică indiferent de forma de urmărire silită efectuată.

Legea distinge între situaţia în care la urmărire a participat numai un singur creditor şi aceea în care la urmărire au participat mai mulţi creditori.

În prima situaţie, care nu implică aplicarea ordinii de preferinţă, nu este vorba de o distribuire a sumei realizate din urmărire, ci numai de eliberarea ei. Aceasta este eliberată creditorului urmăritor. Astfel, potrivit art. 863 C.proc.civ., „dacă există un singur creditor urmăritor, după reţinerea cheltuielilor de executare, când este cazul, suma de bani realizată prin urmărirea silită se eliberează acestuia până la acoperirea integrală a drepturilor sale, iar suma rămasă disponibilă se predă debitorului". Textul are în vedere eliberarea către creditor atât a sumelor de bani aferente creanţei şi accesoriilor ei, cât şi a celor aferente cheltuielilor de executare avansate de acesta.

În a doua situaţie, în care există mai mulţi creditori, dintre care numai unul sau unii pot fi urmăritori, iar ceilalţi intervenienţi care şi-au depus titlurile lor în termenele prevăzute de art. 690 C.proc.civ., intervine operaţiunea de distribuire a sumei obţinute din executare potrivit ordinii de preferinţă stabilite de art. 864 şi art. 866 C.proc.civ., mai puţin în cazul în care o lege specială prevede o altă ordine.

Ordinea de preferinţă de drept comun este prevăzută de art. 864 C.proc.civ., după cum urmează:

a) creanţele reprezentând cheltuieli de judecată, pentru măsuri asigurătorii sau de executare silită, pentru conservarea bunurilor al căror preţ se distribuie, orice alte cheltuieli făcute în interesul comun al creditorilor, precum şi creanţele născute împotriva debitorului pentru cheltuielile efectuate cu ocazia îndeplinirii condiţiilor sau formalităţilor prevăzute de lege pentru dobândirea dreptului asupra bunului adjudecat şi înscrierea acestuia în registrul de publicitate;

b) cheltuielile de înmormântare a debitorului, în raport cu condiţia şi starea acestuia;

c) creanţele reprezentând salarii şi alte datorii asimilate acestora, pensiile, sumele cuvenite şomerilor, potrivit legii, ajutoarele pentru întreţinerea şi îngrijirea copiilor, pentru maternitate, pentru incapacitate temporară de muncă, prevenirea îmbolnăvirilor, refacerea sau întărirea sănătăţii, ajutoarele de deces, acordate în cadrul asigurărilor sociale, precum şi creanţele reprezentând obligaţia de reparare a pagubelor cauzate prin moarte, vătămarea integrităţii corporale sau a sănătăţii;

d) creanţele rezultând din obligaţia legală de întreţinere, alocaţii pentru copii sau obligaţia de plată a altor sume periodice destinate asigurării mijloacelor de existenţă;

e) creanţele fiscale provenite din impozite, taxe, contribuţii şi din alte sume stabilite potrivit legii, datorate bugetului de stat, bugetului asigurărilor sociale de stat, bugetelor locale şi bugetelor fondurilor speciale;

f) creanţele rezultând din împrumuturi acordate de stat;

g) creanţele reprezentând despăgubiri pentru repararea pagubelor pricinuite proprietăţii publice prin fapte ilicite;

h) creanţele rezultând din împrumuturi bancare, din livrări de produse, prestări de servicii sau executări de lucrări, precum şi din chirii sau arenzi;

i) creanţele reprezentând amenzi cuvenite bugetului de stat sau bugetelor locale;

j) alte creanţe.

Conform art. 866 C.proc.civ., dacă printre participanții la distribuire se află și *creditori care au asupra bunului vândut un drept de gaj, ipotecă sau alte drepturi de preferință* conservate în condițiile stabilite de lege, la distribuirea sumei rezultate din vânzarea bunului creanțele lor vor fi plătite înaintea celor prevăzute la art. 864 alin. (1) lit. c) C.proc.civ., adică înaintea creanțelor reprezentând salarii și alte datorii asimilate acestora, pensiilor, sumelor cuvenite șomerilor, potrivit legii, ajutoarelor pentru întreținerea și îngrijirea copiilor, pentru maternitate, pentru incapacitate temporară de muncă, prevenirea îmbolnăvirilor, refacerea sau întărirea sănătății, ajutoarelor de deces, acordate în cadrul asigurărilor sociale, precum și creanțelor reprezentând obligația de reparare a pagubelor cauzate prin moarte, vătămarea integrității corporale sau a sănătății.

Dobânzile și penalitățile sau alte asemenea accesorii ale creanței principale vor urma ordinea de preferință a acestei creanțe (art. 867 C.proc.civ.).

Creanțele cu rang inferior nu vor fi plătite decât după îndestularea creanțelor cu rang superior și a accesoriilor acestora.

Potrivit art. 864 alin. (3) C.proc.civ., în cazul creanțelor care au aceeași ordine de preferință, dacă legea nu prevede altfel, suma realizată se repartizează între creditori proporțional cu creanța fiecăruia (principiul egalității).

Ordinea de preferință stabilită de art. 864 și art. 866 C.proc.civ. își găsește aplicare și în cazul plății creanțelor afectate de un termen suspensiv sau de o condiție, însă sumele aferente acestor creanțe nu se vor elibera decât în condițiile stabilite de art. 880 și art. 881 C.proc.civ. Astfel, dacă *creanța este afectată de un termen suspensiv*, aceasta se va plăti, chiar dacă termenul nu s-a împlinit. Soluția adoptată de legiuitor în cazul creanței afectate de un termen suspensiv este în concordanță cu dispozițiile art. 674 alin. (1) pct. 4 C.proc.civ., potrivit cu care debitorul este decăzut din termenul de plată dacă și alți creditori fac executări asupra averii lui. Când o astfel de creanță este fără dobândă, plata înainte de termen nu se va face decât dacă se scade dobânda cuvenită până la împlinirea termenului. Dacă însă creditorul nu este de acord să se facă scăderea, partea sa se va consemna, potrivit art. 670 C.proc.civ., la CEC Bank – S.A., Trezoreria Statului sau la orice altă instituție de credit care are în obiectul de activitate operațiuni de consemnare, pentru a fi eliberată la împlinirea termenului.

În cazul în care *creanța este afectată de o condiție rezolutorie*, nu se va elibera creditorului suma cuvenită decât dacă acesta va da o cauțiune sau va constitui o ipotecă în favoarea celor care ar trebui să se folosească de această sumă în cazul îndeplinirii condiției. Atunci când *condiția este suspensivă*, suma cuvenită creditorului va fi distribuită creditorilor care vin după acesta, dacă ei vor da o cauțiune sau vor constitui o ipotecă pentru a garanta restituirea sumei primite în caz de îndeplinire a condiției. În cazul în care creditorii despre care s-a făcut vorbire anterior nu dau o cauțiune sau nu constituie o ipotecă, suma se va consemna la CEC Bank – S.A., Trezoreria Statului sau la orice altă instituție de credit care are în obiectul de activitate operațiuni de consemnare, până la îndeplinirea condiției rezolutorii sau suspensive.

Legea mai reglementează și situația *creanțelor periodice*. Astfel, potrivit art. 870 alin. (1) C.proc.civ., dacă unul dintre titlurile depuse de creditorii urmăritori conține obligația debitorului de a plăti o sumă de bani în mod periodic, iar bunurile rămase în patrimoniul debitorului după efectuarea executării sau veniturile sale nu asigură plata

în viitor a ratelor datorate, suma alocată creditorului se va stabili pe baza acordului părților, care va mai prevedea și modul de fructificare a acesteia.

În lipsa acordului părților, care va fi constatat de executorul judecătoresc printr-un proces-verbal semnat de el și de toate părțile prezente, partea interesată va sesiza instanța de executare în circumscripția căreia se face executarea[1], iar aceasta va stabili suma globală cu care creditorul va participa la distribuirea sumei realizate prin urmărire, desigur, tot în funcție de ordinea de preferință stabilită de art. 864 și art. 866 C.proc.civ. Sesizarea instanței se va face de partea interesată în termen de 15 zile de la încheierea de către executorul judecătoresc a procesului-verbal de constatare, dacă a fost prezentă, sau de la comunicarea acestuia de către executor, dacă a lipsit. În cazul în care niciuna dintre părți nu sesizează instanța de executare în termenul arătat, executorul judecătoresc va solicita acesteia stabilirea sumei alocate creditorului.

Instanța de executare va stabili, prin încheiere, suma cu care creditorul va participa la distribuirea sumelor realizate prin urmărire, precum și modul de fructificare a acesteia, astfel încât ratele datorate să fie plătite cu precădere din dobânzile încasate, iar dacă acestea sunt insuficiente, se vor imputa asupra capitalului. Încheierea se dă cu citarea în termen scurt a părților și este supusă numai apelului. Întrucât art. 870 alin. (2) C.proc.civ. nu stabilește și termenul de apel, înseamnă că acesta este cel prevăzut de art. 650 alin. (3) C.proc.civ., deci de 10 zile de la comunicare.

Alineatul (4) al art. 870 C.proc.civ. reglementează cazul în care debitorul a decedat și se constată că, în raport cu numărul moștenitorilor, locul unde aceștia se găsesc, modul în care s-a făcut împărțeala moștenirii sau cu alte asemenea împrejurări, plata în rate a creanțelor este greu de realizat. Într-o asemenea situație, instanța poate, la cererea creditorului, să procedeze la stabilirea sumei totale ce se cuvine acestuia, precum și a sumei pe care o va plăti fiecare moștenitor în parte. Întrucât ipoteza reglementată de art. 870 alin. (4) C.proc.civ. nu reprezintă decât un caz particular în care plata unei creanțe periodice este greu de realizat în cadrul distribuirii sumelor rezultate din urmărirea silită, apreciem că și în acest caz sunt aplicabile prevederile art. 870 alin. (2) C.proc.civ. referitoare la procedura de soluționare a cererii, precum și la regimul juridic al încheierii pronunțate de instanța de executare.

În finalul acestor considerații, precizăm că dispozițiile art. 863 și urm. C.proc.civ. reprezintă dreptul comun în ceea ce privește ordinea de preferință în cazul pluralității de creditori urmăritori și se vor aplica ori de câte ori o lege specială nu prevede altfel[2].

[1] Fiind un incident ivit în cursul executării silite, cererea de stabilire a sumei globale cu care creditorul va participa la distribuirea sumei realizate prin urmărire se va adresa instanței de executare. Articolul 870 alin. (1) C.proc.civ. are o redactare neglijentă, deoarece face referire la instanța în circumscripția căreia se face executarea, în condițiile în care, în sistemul actualului Cod de procedură civilă, instanța de executare nu se mai determină după acest criteriu, ci, potrivit art. 650 alin. (1) C.proc.civ., în funcție de locul unde se află, la data sesizării organului de executare, domiciliul sau, după caz, sediul debitorului, dacă legea nu dispune altfel.

[2] Constituie un exemplu de dispoziții speciale în acest sens art. 170 și urm. C.proc.fisc.

§3. Drepturile şi obligaţiile părţilor în faza de executare silită

3.1. Drepturile părţilor

În cadrul executării silite, părţile trebuie să îşi desfăşoare activitatea procesuală în limitele drepturilor procedurale conferite de lege şi cu respectarea îndatoririlor procesuale impuse de aceasta. Vor fi părţi, după cum am menţionat, având aceleaşi drepturi şi obligaţii, şi terţele persoane care ar participa la procedura de executare în calitate de terţi dobânditori ai bunului asupra căruia creditorul are un drept de urmărire, precum şi terţii care au garantat pentru plata datoriilor debitorului. Aceşti terţi au aceeaşi poziţie ca şi debitorul, în cazul în care executarea silită se realizează împotriva lor.

În ceea ce priveşte drepturile de care dispun părţile în faza de executare silită, art. 645 alin. (1) C.proc.civ. prevede că debitorul şi creditorul au dreptul să asiste, personal sau prin reprezentanţii lor, la efectuarea tuturor actelor de executare, să ia cunoştinţă de actele dosarului de executare şi să obţină adeverinţe şi copii de pe aceste acte, certificate de executorul judecătoresc, pe cheltuiala părţii interesate, iar atunci când se consideră vătămaţi în drepturile ori interesele lor legitime, pot contesta actele de executare sau executarea silită însăşi, în termenele şi condiţiile prevăzute de lege. Acest drept îl au şi alte persoane care justifică un interes ocrotit de lege.

Aşadar, potrivit textului menţionat, în faza de executare silită, părţile dispun de următoarele drepturi procesuale:

– *dreptul de a participa la procedura de executare.* Acest drept implică şi dreptul de a fi înştiinţate despre începerea executării silite şi efectuarea actelor care marchează desfăşurarea ei, înştiinţare care, conform art. 671 C.proc.civ., trebuie făcută de executorul judecătoresc personal sau prin intermediul agentului său de procedură, iar, dacă aceasta nu este posibilă, potrivit dispoziţiilor legale privind citarea şi comunicarea actelor de procedură, care se aplică în mod corespunzător. Dovada comunicării prin agent procedural are aceeaşi forţă probantă cu dovada comunicării efectuate de către executor însuşi;

– *dreptul de a îndeplini actele de procedură şi de a participa la raporturile procesuale personal sau prin mandatar.* Menţionăm că, spre deosebire de faza de judecată, în faza de executare silită, legea nu reglementează nicio ipoteză în care reprezentarea prin avocat sau, după caz, prin consilier juridic să fie obligatorie la efectuarea actelor de executare propriu-zise[1]. Aşa fiind, în faza de executare silită, părţile pot fi reprezentate de un mandatar avocat sau neavocat. În schimb, în cadrul judecăţii contestaţiei la executare sau a altor cereri în faţa instanţei de executare, precum şi al căilor de atac prevăzute de lege împotriva hotărârilor date de instanţa de executare, rămân pe deplin aplicabile dispoziţiile art. 83 şi urm. C.proc.civ. referitoare la reprezentarea convenţională a părţilor în faza de judecată[2];

[1] În acest context, menţionăm că, în sistemul procesual francez, reprezentarea de către avocat este obligatorie în cadrul urmăririi silite imobiliare, care este o procedură judiciară, cât şi al urmăririi silite a navelor, vaselor navigabile şi aeronavelor. A se vedea, pe larg, A. LEBORGNE, *Voies d'exécution*, p. 159-163; S. GUINCHARD, T. MOUSSA, *Droit et pratique*, nr. 271.11, p. 390.

[2] Menţionăm că, întrucât, prin dec. nr. 462/2014 a Curţii Constituţionale, art. 83 alin. (3) C.proc.civ., care prevedea că, la redactarea cererii şi a motivelor de recurs, precum şi în exercitarea şi susţinerea recursului, persoanele fizice vor fi asistate şi, după caz, reprezentate, sub sancţiunea nulităţii, numai de către un avocat, în condiţiile legii, a fost declarat neconstituţional, *nu mai există obligativitatea reprezentării prin avocat a persoanelor fizice* în calea extraordinară de atac a recursului. În ceea ce priveşte reprezentarea persoanelor juridice în faţa instanţelor de recurs, trebuie menţionat că din considerentele Deciziei Curţii Constituţionale nr. 462/2014 rezultă că aceasta are în vedere numai dispoziţiile legale privind reprezentarea prin avocat a persoanelor fizice la redactarea şi susţinerea recursului. Aşa fiind, dispoziţiile art. 84 alin. (2) C.proc.civ., care nu au fost avute în vedere de decizia menţionată a Curţii Constituţionale, sunt în continuare aplicabile.

– *dreptul de apărare*, care, la rândul lui, presupune: dreptul de a cunoaşte toate piesele dosarului de executare, ceea ce implică şi dreptul de a face copii de pe diversele acte aflate la dosar; dreptul de a contesta actele de executare sau executarea însăşi, în termenele şi condiţiile prevăzute de lege; dreptul de a adresa alte cereri instanţei pentru apărarea drepturilor lor; dreptul de a răspunde celeilalte sau celorlalte părţi şi de a discuta toate problemele ridicate în cursul executării silite.

Dispoziţiile art. 645 alin. (1) C.proc.civ. enumeră o parte din drepturile procedurale ale părţilor în faza de executare silită. Alături de acestea mai pot fi menţionate, fără ca enumerarea să se dorească exhaustivă, şi *alte drepturi* a căror existenţă se deduce din alte dispoziţii legale, cum ar fi[1]:

– dreptul de a folosi, în cursul executării silite, precum şi al contestaţiei la executare, limba maternă sau de a recurge la un interpret;

– dreptul de a invoca incompatibilitatea unor judecători, procurori, grefieri sau magistraţi-asistenţi;

– dreptul de a recuza executorul judecătoresc, experţii, interpreţii şi traducătorii[2];

– dreptul de a solicita înlocuirea executorului judecătoresc, în cazurile şi în condiţiile stabilite de lege;

– dreptul de a dispune de soarta executării silite, prin renunţarea la urmărire sau la creanţa constatată prin titlul executoriu, prin încheierea de înţelegeri privind efectuarea executării, prin încheierea unei tranzacţii etc.;

– dreptul de a obţine rambursarea cheltuielilor de executare avansate;

– dreptul de a exercita căile de atac prevăzute de lege etc.

3.2. Principiul disponibilităţii în faza executării silite

Dreptul de dispoziţie al părţilor în ceea ce priveşte procesul civil, consacrat cu titlu de principiu de art. 9 C.proc.civ., se manifestă şi în faza de executare silită.

Aşadar, şi în această fază a procesului civil, în limitele prevăzute de lege, părţile pot dispune atât de drepturile materiale pe care le valorifică, cât şi de drepturile lor procesuale.

Într-adevăr, creditorul este liber să pornească executarea silită sau să aştepte declanşarea acesteia, în limitele termenului de prescripţie a dreptului de a obţine executarea silită, după cum, odată demarată, el poate solicita suspendarea executării silite sau poate renunţa la ea.

După începerea executării silite, creditorul şi debitorul se pot înţelege pe cale de tranzacţie sau debitorul poate executa de bunăvoie obligaţia care îi revine, punând astfel capăt în mod amiabil procedurii de executare.

[1] A se vedea şi E. OPRINA, I. GÂRBULEŢ, *Tratat 2013*, vol. I, p. 67-68.

[2] În această privinţă, art. 643 alin. (2) C.proc.civ. prevede că dispoziţiile art. 41 şi urm. C.proc.civ. referitoare la incompatibilitatea judecătorului se aplică în mod corespunzător şi participanţilor la executarea silită prevăzuţi la alin. (1) pct. 4-8 al art. 643.

De asemenea, în conformitate cu art. 630 C.proc.civ., creditorul şi debitorul pot conveni, în tot cursul executării silite, ca aceasta să se efectueze, în total sau în parte, numai asupra veniturilor băneşti sau a altor bunuri ale debitorului. În egală măsură, ei pot stabili ca vânzarea bunurilor supuse urmăririi să se facă, în tot sau în parte, prin bună învoială sau ca plata obligaţiei să se facă în alt mod admis de lege.

O manifestare importantă a principiului disponibilităţii în faza de executare silită este dreptul creditorului urmăritor de a alege bunurile debitorului pe care vrea să le urmărească şi deci, implicit, de a alege forma de urmărire silită pe care doreşte să o declanşeze. Mai mult decât atât, creditorul poate să urmărească simultan mai multe bunuri ale debitorului, chiar de naturi diferite, astfel încât poate demara concomitent mai multe forme de executare silită prevăzute de lege. În acest sens, art. 622 alin. (3) C.proc.civ. prevede în mod expres că executarea silită are loc în oricare dintre formele prevăzute de lege, simultan sau succesiv, până la realizarea dreptului recunoscut prin titlul executoriu, achitarea dobânzilor, penalităţilor sau a altor sume acordate potrivit legii prin titlu, precum şi a cheltuielilor de executare.

Regula potrivit căreia creditorul poate urmări oricare dintre bunurile debitorului său cunoaşte două *limite*. Astfel, pe de o parte, creditorul poate urmări veniturile şi bunurile debitorului numai în măsura necesară pentru realizarea drepturilor sale, iar, pe de altă parte, creditorul poate solicita executarea silită numai cu privire la bunurile urmăribile, potrivit legii, ale debitorului şi cu respectarea celorlalte restricţii prevăzute de lege referitoare la urmărirea bunurilor sesizabile ale debitorului, restricţii de care ne vom ocupa când vom analiza obiectul executării silite.

Tot în aplicarea principiului disponibilităţii, art. 1447 C.civ. permite creditorului să urmărească pe oricare dintre codebitorii săi solidari, pentru întreaga datorie[1]. De asemenea, creditorul poate urmări concomitent sau, după caz, separat şi bunurile terţilor care au garantat plata datoriilor debitorului [art. 647 alin. (1) C.proc.civ.].

Pentru alt caz de aplicare a principiului disponibilităţii, mai menţionăm, cu titlu de exemplu, şi dispoziţiile art. 753 alin. (1) C.proc.civ., potrivit cărora executorul judecătoresc, cu acordul creditorului, poate, în cadrul vânzării bunurilor mobile urmărite, să îi încuviinţeze debitorului să procedeze el însuşi la valorificarea bunurilor sechestrate. În acest caz, debitorul este obligat să îl informeze în scris pe executor despre ofertele primite, indicând, după caz, numele sau denumirea şi adresa potenţialului cumpărător, precum şi termenul în care acesta din urmă se angajează să consemneze preţul propus. Iar referitor la termenul fixat, în materie de urmărire mobiliară, de executorul judecătoresc pentru vânzarea la licitaţie a bunurilor mobile urmărite, la cererea atât a creditorului, cât şi a debitorului, acesta va putea fi scurtat sau prelungit [art. 758 alin. (3) C.proc.civ.].

[1] A se vedea C.A. Piteşti, dec. civ. nr. 2095/1998, în C.P.J. 1998, p. 25, nr. 21. Aceeaşi soluţie este prevăzută de art. 1425 alin. (2) C.civ. şi în cazul obligaţiilor indivizibile. Dacă însă solidaritatea nu este expres stabilită, obligaţia este divizibilă între creditori şi, numai după ce va fi divizată, se pot înfiinţa popriri simultane faţă de toţi debitorii – C.A. Cluj, s. com., dec. nr. 67/1998, în C.P.J. 1998, p. 157. Această soluţie jurisprudenţială este aplicabilă şi în reglementarea actuală, întrucât art. 1445 C.civ. prevede că solidaritatea dintre debitori nu se prezumă. Ea nu există decât atunci când este stipulată expres de părţi ori este prevăzută de lege.

3.3. Obligaţiile părţilor

Legea acordă părţilor multiple drepturi procedurale, însă le impune şi anumite obligaţii procesuale.

Şi în faza de executare silită, părţile au *îndatorirea* de a îndeplini actele de procedură în condiţiile, ordinea şi termenele stabilite de lege sau, după caz, de executorul judecătoresc, respectiv de judecător şi să contribuie la desfăşurarea fără întârziere a executării silite, urmărind, tot astfel, finalizarea acesteia.

De asemenea, părţile au *obligaţia* de a îşi exercita drepturile procesuale cu bună-credinţă, potrivit scopului în vederea căruia au fost recunoscute de lege şi fără a se încălca drepturile procesuale ale altei părţi.

Potrivit art. 12 alin. (2) şi (3) C.proc.civ., partea care îşi exercită drepturile procesuale în mod abuziv răspunde pentru prejudiciile materiale şi morale cauzate. Ea va putea fi obligată, potrivit legii, şi la plata unei amenzi judiciare. De asemenea, partea care nu îşi îndeplineşte cu bună-credinţă obligaţiile procesuale răspunde în mod similar.

Un abuz de drept în faza executării silite din partea creditorului urmăritor poate consta în exagerarea măsurilor de indisponibilizare a bunurilor urmărite, în scopul exercitării de presiuni asupra debitorului.

Potrivit art. 701 alin. (1) C.proc.civ., atunci când creditorul urmăreşte în acelaşi timp mai multe bunuri mobile sau imobile a căror valoare este vădit excesivă în raport cu creanţa ce urmează a fi satisfăcută, debitorul poate solicita instanţei de executare să dispună *restrângerea executării* la anumite bunuri. Asupra acestei cereri instanţa de executare se va pronunţa cu citarea părţilor[1]. În cazul în care cererea este admisă, instanţa va suspenda executarea celorlalte bunuri. Executarea suspendată nu va putea fi reluată decât după rămânerea definitivă a proiectului de distribuire a sumelor rezultate din executarea efectuată.

Dar şi debitorul se poate comporta în mod abuziv, atunci când, nejustificat, încearcă să împiedice sau să tergiverseze efectuarea executării, de pildă, prin reiterarea cu rea-credinţă a contestaţiei la executare.

Articolul 719 alin. (3) C.proc.civ. sancţionează expres un atare comportament, stabilind că, în cazul respingerii contestaţiei, contestatorul poate fi obligat, la cerere, la despăgubiri pentru pagubele cauzate prin întârzierea executării, iar când contestaţia a fost exercitată cu rea-credinţă, el va fi obligat la plata unei amenzi judiciare de la 1.000 lei la 7.000 lei.

În afara acestor obligaţii comune, legea stabileşte şi o serie de *obligaţii speciale* care revin părţilor în cursul procedurii de executare silită.

Astfel, conform art. 646 alin. (1) C.proc.civ., *creditorul* este obligat să acorde executorului judecătoresc, la cererea acestuia, sprijin efectiv pentru aducerea la îndeplinire, în bune condiţii, a executării silite, punându-i la dispoziţie şi mijloacele necesare în acest scop. El este obligat să avanseze cheltuielile necesare îndeplinirii actelor de executare, potrivit dispoziţiilor luate de executor. În acelaşi sens, art. 669 alin. (1) C.proc.civ.

[1] Apreciem că, deşi art. 701 alin. (1) C.proc.civ. face referire doar la citarea creditorului, dat fiind caracterul contencios al cererii, este necesară şi citarea debitorului. În acelaşi sens, I. Deleanu, V. Mitea, S. Deleanu, *Tratat 2013*, vol. III, p. 312. În sens contrar, G.C. Frenţiu, D.-L. Bâldean, *Noul Cod 2013*, p. 1051.

prevede că partea care solicită îndeplinirea unui act sau a altei activităţi care interesează executarea silită este obligată să avanseze cheltuielile necesare în acest scop. Pentru actele sau activităţile dispuse din oficiu, cheltuielile se avansează de către creditor.

În ceea ce îl priveşte pe *debitor*, acesta are obligaţia a nu se împotrivi la executarea silită. În cazul în care executorul judecătoresc întâmpină opunere la efectuarea unui act de executare, la cererea acestuia, organele de poliţie, jandarmerie şi alţi agenţi ai forţei publice sunt obligaţi să asigure îndeplinirea efectivă a activităţii de executare silită, inclusiv prin îndepărtarea de la locul executării a debitorului sau a oricărei alte persoane. Dacă opunerea la executare întruneşte elementele constitutive ale unei fapte prevăzute de legea penală[1], executorul judecătoresc încheie un proces-verbal în acest sens, pe care îl va trimite de îndată parchetului de pe lângă instanţa de executare. Sesizarea parchetului nu împiedică continuarea executării silite (art. 681 C.proc.civ.).

Totodată, debitorul este ţinut, sub sancţiunea plăţii unei amenzi judiciare în cuantumul prevăzut de art. 188 alin. (2) C.proc.civ., să declare, la cererea executorului, toate bunurile sale, mobile şi imobile, inclusiv cele aflate în proprietate comună pe cote-părţi sau în devălmăşie, cu arătarea locului în care acestea se află, precum şi toate veniturile sale, curente sau periodice [art. 646 alin. (2) C.proc.civ.]. Potrivit art. 627 alin. (2) şi (3) C.proc.civ., ori de câte ori socoteşte că este în interesul executării, executorul judecătoresc îi poate cere debitorului, în condiţiile legii, lămuriri în scris în legătură cu veniturile şi bunurile sale, inclusiv cele aflate în proprietate comună pe cote-părţi sau în devălmăşie, asupra cărora se poate efectua executarea, cu arătarea locului unde se află acestea, precum şi pentru a-l determina să execute de bunăvoie obligaţia sa, arătându-i consecinţele la care s-ar expune în cazul continuării executării silite. În toate cazurile, debitorul va fi informat cu privire la cuantumul estimativ al cheltuielilor de executare. Refuzul nejustificat al debitorului de a se prezenta ori de a da lămuririle necesare, precum şi darea cu rea-credinţă de informaţii incomplete atrag răspunderea acestuia pentru toate prejudiciile cauzate, precum şi aplicarea sancţiunii amenzii judiciare prevăzute la art. 188 alin. (2) C.proc.civ.

Precizăm că, în cazul particular al executării silite a unei hotărâri judecătoreşti referitoare la minori, atunci când debitorul este de rea-credinţă şi încearcă împiedicarea executării silite prin ascunderea minorului, el va putea fi urmărit penal pentru săvârşirea infracţiunii de nerespectare a hotărârii judecătoreşti.

În vederea executării silite, debitorul este obligat să permită executorului judecătoresc accesul la bunurile sale. În caz de refuz, executorul judecătoresc poate intra în încăperile ce reprezintă domiciliul, reşedinţa sau sediul debitorului ori al altei persoane care deţine bunurile acestuia, precum şi în orice alte locuri aparţinând lor, cu concursul forţei publice, iar în situaţia altor titluri executorii decât hotărârile judecătoreşti, şi cu

[1] Conform art. 287 C.pen., constituie infracţiunea de nerespectare a unei hotărâri judecătoreşti: a) împotrivirea la executare, prin opunerea de rezistenţă faţă de organul de executare; b) refuzul organului de executare de a pune în aplicare o hotărâre judecătorească, prin care este obligat să îndeplinească un anumit act; c) refuzul de a sprijini organul de executare în punerea în aplicare a hotărârii, de către persoanele care au această obligaţie conform legii; d) neexecutarea hotărârii judecătoreşti prin care s-a dispus reintegrarea în muncă a unui salariat; e) neexecutarea hotărârii judecătoreşti privind plata salariilor în termen de 15 zile de la data cererii de executare adresate angajatorului de către partea interesată; f) nerespectarea hotărârilor judecătoreşti privind stabilirea, plata, actualizarea şi recalcularea pensiilor; g) împiedicarea unei persoane de a folosi, în tot sau în parte, un imobil deţinut în baza unei hotărâri judecătoreşti, de către cel căruia îi este opozabilă hotărârea.

autorizarea prealabilă a instanţei competente. În acest sens, art. 679 alin. (2) C.proc.civ. prevede că, la cererea creditorului sau a executorului judecătoresc, instanţa competentă[1] va autoriza intrarea în încăperile ce reprezintă domiciliul, reşedinţa sau sediul unei persoane, precum şi în orice alte locuri. Instanţa se pronunţă, de urgenţă, în camera de consiliu, cu citarea debitorului sau, după caz, a terţului care deţine bunul, prin încheiere executorie care nu este supusă niciunei căi de atac.

Trebuie reţinut că, în cazul urmăririi silite mobiliare, prezenţa unui agent al forţei publice este cerută de lege, sub sancţiunea nulităţii, în următoarele situaţii:

a) dacă uşile imobilului debitorului sau al terţului deţinător sunt încuiate şi acesta refuză să le deschidă;

b) dacă ei refuză să deschidă camerele sau mobilele;

c) dacă debitorul sau terţul deţinător lipseşte şi în imobil nu se găseşte nicio persoană majoră sau nimeni nu dă curs solicitării executorului de deschidere a uşilor imobilului [art. 733 alin. (1) C.proc.civ.];

d) când sechestrul se înfiinţează asupra conţinutului casetelor închiriate de debitor la instituţii de credit sau la alte unităţi specializate (art. 736 C.proc.civ.).

Conform art. 733 alin. (2) C.proc.civ., după deschiderea uşilor sau mobilelor, prezenţa agenţilor forţei publice va putea fi suplinită prin 2 martori asistenţi.

O altă obligaţie procesuală este stabilită în sarcina debitorului prin art. 646 alin. (3) C.proc.civ. Potrivit textului menţionat, debitorul ale cărui bunuri au fost deja sechestrate este ţinut să aducă la cunoştinţa executorului care sechestrează aceleaşi bunuri existenţa sechestrului anterior şi identitatea organului de executare care l-a aplicat, predând executorului o copie a procesului-verbal de sechestru.

Tentativele debitorului de rea-credinţă de a împiedica executarea silită prin înstrăinarea bunurilor din patrimoniul său în timpul urmăririi silite sau în iminenţa începerii acesteia sunt sancţionate şi de Codul civil prin reglementarea acţiunii revocatorii. Potrivit art. 1562 alin. (1) C.civ., prin intermediul acestei acţiuni, creditorul poate cere să fie declarate inopozabile faţă de el actele juridice încheiate de debitor în frauda intereselor sale, cum sunt cele prin care debitorul îşi creează sau îşi măreşte o stare de insolvabilitate[2]. De asemenea, în cazul în care debitorul încheie acte juridice simulate, creditorul va putea exercita acţiunea în simulaţie.

În fine, o altă obligaţie a debitorului este aceea de a suporta cheltuielile ocazionate de efectuarea executării silite [art. 669 alin. (2) C.proc.civ.].

Conform art. 669 alin. (3) C.proc.civ., constituie cheltuieli de executare:

– taxele de timbru necesare declanşării executării silite;

– onorariul executorului judecătoresc, stabilit potrivit legii;

– onorariul avocatului în faza de executare silită;

[1] Instanţa competentă în acest caz este instanţa de executare, deoarece aceasta are plenitudinea de competenţă de a soluţiona orice incidente apărute în cursul executării silite, dacă legea nu prevede competenţa altor instanţe sau organe.

[2] Menţionăm că, potrivit art. 1565 alin. (1) C.civ., acţiunea revocatorie produce efecte numai faţă de creditorii care au introdus acţiunea, respectiv au intervenit în cauză. Ca efect al admiterii acţiunii revocatorii, creditorii care au promovat-o sau au intervenit la judecata ei au dreptul de a fi plătiţi din preţul bunului urmărit, cu respectarea cauzelor de preferinţă existente între ei. În plus, hotărârea judecătorească de admitere a acţiunii revocatorii indisponibilizează bunul până la încetarea executării silite a creanţei pe care s-a întemeiat acţiunea, cu respectarea dispoziţiilor privitoare la publicitatea şi efectele clauzei de inalienabilitate [art. 1565 alin. (2) teza a II-a C.civ.].

– onorariul expertului, al traducătorului şi al interpretului;

– cheltuielile efectuate cu ocazia publicităţii procedurii de executare silită şi cu efectuarea altor acte de executare silită;

– cheltuielile de transport;

– alte cheltuieli prevăzute de lege ori necesare desfăşurării executării silite.

Fundamentul suportării cheltuielilor de executare îl constituie culpa procesuală a debitorului constând în neexecutarea de bunăvoie a obligaţiei care îi incumbă potrivit titlului executoriu.

Însă debitorul nu este culpă şi deci nu va fi ţinut să suporte cheltuielile ocazionate de executarea silită în cazul în care creditorul a renunţat la executare, situaţie în care cheltuielile vor fi suportate de acesta[1]. De asemenea, debitorul nu este în culpă şi deci nu va fi ţinut să suporte cheltuielile de executare, acestea rămânând în sarcina creditorului, în toate cazurile în care se desfiinţează titlul executoriu sau executarea silită însăşi [art. 722 alin. (1) teza a II-a C.proc.civ.][2].

În schimb, debitorul este în culpă şi va fi ţinut să suporte cheltuielile de executare stabilite sau, după caz, efectuate după înregistrarea cererii de executare şi până la data realizării obligaţiei stabilite în titlul executoriu, chiar dacă el a făcut plata în mod voluntar. Cu toate acestea, în cazul în care debitorul, somat potrivit art. 667 C.proc.civ., a executat obligaţia de îndată sau în termenul acordat de lege, el nu va fi ţinut să suporte decât cheltuielile pentru actele de executare efectiv îndeplinite, precum şi onorariul executorului judecătoresc şi, dacă este cazul, al avocatului creditorului, proporţional cu activitatea depusă de aceştia.

Sumele datorate cu titlu de cheltuieli de executare se stabilesc de către executorul judecătoresc prin încheiere, pe baza dovezilor prezentate de partea interesată, în condiţiile legii. Întrucât art. 669 C.proc.civ. nu cuprinde prevederi speciale în acest sens, încheierea prin care se stabilesc cheltuielile de executare se va da fără citarea părţilor, conform art. 656 alin. (3) C.proc.civ., şi va avea cuprinsul stabilit de alin. (1) al aceluiaşi articol. Încheierea se comunică părţilor, este executorie de drept şi poate fi atacată numai cu contestaţie la executare în termen de 15 zile de la comunicare [art. 714 alin. (2) C.proc.civ.].

Spre deosebire de reglementarea anterioară, art. 669 alin. (4) teza a II-a C.proc.civ. prevede că sumele stabilite de executorul judecătoresc cu titlu de cheltuieli de executare pot fi cenzurate de instanţa de executare, pe calea contestaţiei la executare

[1] În doctrină [D.M. Gavriş, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 157] s-a arătat că, deşi nu există o prevedere expresă în acest sens, şi cheltuielile de executare aferente actelor de executare desfiinţate ca urmare a perimării vor fi suportate tot de creditor, deoarece dispoziţiile art. 696 C.proc.civ. trimit la culpa creditorului.

[2] În literatura de specialitate [D.M. Gavriş, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 157] s-a arătat că debitorul nu va fi ţinut să suporte cheltuielile de executare în cazurile reglementate de art. 770 alin. (3) C.proc.civ. – potrivit căruia, atunci când primul adjudecatar al bunului sau bunurilor mobile nu consemnează preţul, acesta va suporta atât cheltuielile vânzării, cât şi eventuala scădere a preţului obţinut la a doua vânzare – şi de art. 849 alin. (2) C.proc.civ. – care prevede că, dacă la noul termen de licitaţie stabilit ca urmare a faptului că adjudecatarul nu a plătit preţul imobilul nu a fost vândut, fostul adjudecatar este obligat să plătească toate cheltuielile prilejuite de urmărirea imobilului. În ceea ce ne priveşte, apreciem că, dimpotrivă, în ipotezele menţionate, adjudecatarul sau falsul adjudecatar va putea să se întoarcă împotriva debitorului pentru recuperarea cheltuielilor de executare plătite, deoarece, în caz contrar, debitorul s-ar îmbogăţi fără justă cauză în dauna acestuia. În acelaşi sens, a se vedea S. Zilberstein, V.M. Ciobanu, *Tratat 2001*, p. 427.

formulate de partea interesată şi ţinând seama de probele administrate de aceasta, dispoziţiile art. 451 alin. (2) şi (3) C.proc.civ. aplicându-se corespunzător. Din trimiterea la prevederile art. 451 alin. (2) şi (3) C.proc.civ. rezultă că, dintre sumele incluse în cheltuielile de executare, doar onorariile avocaţilor şi cele ale experţilor judiciari pot fi cenzurate de instanţa de executare, nu şi onorariul executorului judecătoresc. Prin excepţie de la dispoziţiile art. 718 C.proc.civ., debitorul nu este ţinut să plătească vreo cauţiune dacă prin contestaţia la executare formulată împotriva încheierii de stabilire a cheltuielilor de executare reprezentate de onorariul de avocat şi de expert judiciar solicită şi suspendarea executării acestora.

În cazul în care sumele stabilite cu titlu de cheltuieli de executare nu pot fi recuperate de la debitor, din lipsa bunurilor urmăribile sau din alte asemenea cauze, acestea, cu excepţia onorariului executorului judecătoresc, vor fi plătite de creditor, care le va putea recupera de la debitor când starea patrimonială a acestuia o va permite, înăuntrul termenului de prescripţie. Şi executorul judecătoresc va recupera sumele reprezentate de onorariul său tot de la debitor, în temeiul încheierii de stabilire a cheltuielilor de executare[1]. Precizăm că, potrivit art. 669 alin. (6) C.proc.civ., pentru sumele stabilite potrivit prezentului articol, această încheiere constituie titlu executoriu atât pentru creditor, cât şi pentru executorul judecătoresc împotriva debitorului.

Precizăm că, potrivit art. 669 alin. (1) C.proc.civ., cheltuielile necesare îndeplinirii unui act sau altei activităţi de executare se avansează de partea care solicită îndeplinirea acestora, iar pentru actele sau activităţile dispuse din oficiu, cheltuielile se avansează de către creditor. Recuperarea cheltuielilor de executare de la debitor se va face la sfârşitul executării silite, după caz, prin prelevarea acestora cu prioritate din sumele rezultate din executarea silită, în cazul urmăririi silite, respectiv prin urmărirea separată a debitorului în temeiul încheierii întocmite de executorul judecătoresc conform art. 669 alin. (4) C.proc.civ., în cazul executării silite directe.

Menţionăm că, în condiţiile O.U.G. nr. 51/2008, creditorul sau partea interesată poate solicita instanţei de executare şi acordarea ajutorului public judiciar pentru plata onorariului executorului judecătoresc, a onorariului de avocat, a taxelor judiciare de timbru, precum şi a onorariilor experţilor desemnaţi în cursul executării silite. Conform art. 18 din O.U.G. nr. 51/2008, cheltuielile de executare pentru care partea a beneficiat de scutiri sau reduceri prin încuviinţarea ajutorului public judiciar vor fi puse în sarcina debitorului, în condiţiile art. 669 C.proc.civ.

Mai reţinem că, potrivit art. 647 alin. (1) teza a II-a C.proc.civ., *dispoziţiile privitoare la drepturile şi obligaţiile debitorului se aplică în mod corespunzător şi terţilor garanţi* atunci când aceştia sunt urmăriţi pentru plata datoriilor debitorului, în afară de cazul în care prin lege se dispune altfel.

[1] Excluderea onorariului executorului judecătoresc din sfera cheltuielilor de executare ce nu pot fi recuperate de la debitor din cauza lipsei de bunuri urmăribile sau din alte asemenea cauze, care urmează să fie plătite de creditorul urmăritor, trebuie corelată cu dispoziţiile art. 39 alin. (3) din Legea nr. 188/2000, care dispun că executorul judecătoresc nu poate condiţiona punerea în executare a hotărârilor judecătoreşti de plata anticipată a onorariului. Se observă însă că prevederile art. 669 alin. (6) C.proc.civ. nu fac nicio distincţie în acest sens, ceea ce implică faptul că, în toate cazurile, indiferent de natura titlului executoriu, în ipoteza în care cheltuielile de executare nu pot fi recuperate de la debitor din cauza lipsei de bunuri urmăribile sau din alte asemenea cauze, creditorul nu va suporta onorariul executorului judecătoresc, ci acesta din urmă va putea recupera onorariul exclusiv de la debitor.

§4. Drepturile şi obligaţiile terţilor în legătură cu executarea silită

În faza de executare silită, anumite drepturi şi obligaţii speciale sunt prevăzute de lege şi în sarcina unor terţi, care pot fi implicaţi în procedura de executare în calitate de debitori ai debitorului sau de deţinători ai bunurilor acestuia ori ai altor informaţii necesare desfăşurării executării silite, de administratori-sechestru cărora li se încredinţează păstrarea bunurilor pe durata executării sau de martori asistenţi.

Astfel, art. 659 C.proc.civ. stabileşte în sarcina celor *care datorează sume de bani* debitorului urmărit ori *deţin bunuri ale acestuia supuse urmăririi*, potrivit legii, îndatorirea de a comunica în scris executorului judecătoresc, la cererea acestuia, toate informaţiile necesare pentru efectuarea executării. Astfel, ei sunt ţinuţi să declare întinderea obligaţiilor lor faţă de debitorul urmărit, eventuale modalităţi care le-ar putea afecta, sechestre anterioare, cesiuni de creanţă, subrogaţii, preluări de datorie, novaţii, precum şi orice alte acte sau fapte de natură să modifice conţinutul ori părţile raportului obligaţional sau regimul juridic al bunului deţinut.

În cazul în care persoanele respective ar refuza furnizarea informaţiilor solicitate de executorul judecătoresc, la cererea acestuia sau a părţii interesate, instanţa de executare poate dispune aplicarea unei amenzi judiciare conform art. 187 alin. (1) pct. 2 lit. f) C.proc.civ., precum şi, după caz, obligarea terţului la plata unei despăgubiri pentru prejudiciul material sau moral cauzat prin amânarea executării silite, conform art. 189 C.proc.civ.

De asemenea, la cererea executorului judecătoresc, instituţiile publice, instituţiile de credit şi orice alte persoane fizice sau persoane juridice sunt obligate să îi comunice, de îndată, în copie, documentele, precum şi, în scris, datele şi informaţiile apreciate de executorul judecătoresc ca fiind necesare realizării executării silite, inclusiv codul numeric personal al persoanei supuse executării silite, chiar dacă prin legi speciale se dispune altfel. Tot astfel, organele fiscale sunt obligate să comunice, în aceleaşi condiţii, datele şi informaţiile pe care le administrează potrivit legii. La cererea executorului judecătoresc sau a părţii interesate, instanţa de executare poate lua măsurile prevăzute la art. 187 alin. (1) pct. 2 lit. f) şi la art. 189 C.proc.civ.[1]

Subliniem că, potrivit art. 659 alin. (2) teza I C.proc.civ., terţii deţinători ai bunurilor debitorului sau ai altor date ori informaţii necesare realizării executării silite nu pot opune executorului judecătoresc secretul profesional pentru a refuza furnizarea informaţiilor solicitate de acesta în vederea realizării executării silite[2].

[1] Menţionăm că, în urma declarării neconstituţionalităţii dispoziţiilor art. 659 alin. (3) C.proc.civ., nu mai este posibilă adresarea unei solicitări Ministerului Public de a întreprinde, la cererea executorului judecătoresc, diligenţele necesare pentru aflarea informaţiilor cerute, în special pentru identificarea entităţilor publice sau private la care debitorul are deschise conturi ori depozite bancare, plasamente de valori mobiliare, este acţionar ori asociat sau, după caz, deţine titluri de stat, bonuri de tezaur şi alte titluri de valoare susceptibile de urmărire silită. În acest context, considerăm că nu este lipsit de interes să arătăm că în sistemul francez, care a constituit de altfel sursa de inspiraţie pentru prevederile art. 659 alin. (3) C.proc.civ., această posibilitate există şi în prezent. A se vedea, pe larg, S. GUINCHARD, T. MOUSSA, *Droit et pratique*, p. 326-357

[2] În acest sens, prin art. 113 alin. (2) lit. f) din O.U.G. nr. 99/2006 privind instituţiile de credit şi adecvarea capitalului, se stipulează că informaţii de natura secretului bancar pot fi furnizate, în măsura în care acestea sunt justificate de scopul pentru care sunt cerute ori furnizate, la solicitarea executorului judecătoresc, în scopul realizării executării silite, pentru existenţa conturilor debitorilor urmăriţi.

Executorul judecătoresc este obligat să asigure secretul informaţiilor primite prin mijloacele prevăzute de art. 659 alin. (1) şi (2) C.proc.civ., dacă legea nu prevede altfel. Aceste informaţii nu pot fi utilizate decât în scopul pentru care au fost cerute, respectiv desfăşurarea executării silite, fiind interzisă cu desăvârşire, sub sancţiunile prevăzute de lege, divulgarea lor către terţe persoane sau utilizarea lor pentru crearea unei baze de date personale.

Menţionăm că, în vederea obţinerii informaţiilor necesare executării, executorul judecătoresc are acces liber la orice registre publice, precum cartea funciară sau registrul comerţului, care conţin date despre bunurile debitorului susceptibile de urmărire silită. Totodată, executorul judecătoresc poate solicita instanţei de executare datele şi informaţiile la care se referă art. 154 alin. (8) C.proc.civ., respectiv cele aflate în bazele de date electronice sau alte sisteme de informare deţinute de autorităţi şi instituţii publice.

În cazul în care asupra sumelor de bani, a titlurilor de valoare sau a altor bunuri mobile incorporale urmăribile datorate de un terţ debitorului sau pe care terţul i le va datora acestuia în viitor în temeiul unor raporturi juridice existente ori deţinute de terţ în numele debitorului s-a înfiinţat măsura popririi executorii, potrivit art. 786 C.proc.civ., *terţul poprit* este obligat ca, în termen de 5 zile de la comunicarea popririi, iar în cazul sumelor de bani datorate în viitor, de la scadenţa acestora:

1. să consemneze suma de bani, dacă creanţa poprită este exigibilă, sau, după caz, să indisponibilizeze bunurile mobile incorporale poprite şi să trimită dovada executorului judecătoresc, în cazul popririi înfiinţate pentru realizarea altor creanţe decât cele arătate la pct. 2 al aceluiaşi articol;

2. să plătească direct creditorului suma reţinută şi cuvenită acestuia, în cazul sumelor datorate cu titlu de obligaţie de întreţinere sau de alocaţie pentru copii, precum şi în cazul sumelor datorate cu titlu de despăgubiri pentru repararea pagubelor cauzate prin moarte, vătămarea integrităţii corporale sau a sănătăţii. La cererea creditorului, suma îi va fi trimisă la domiciliul indicat sau, dacă este cazul, la reşedinţa indicată, cheltuielile de trimitere fiind în sarcina debitorului.

Terţul în mâinile căruia se află bunurile mobile incorporale poprite este supus tuturor îndatoririlor şi sancţiunilor prevăzute de lege pentru administratorii-sechestru de bunuri sechestrate. Când poprirea s-a făcut asupra unor bunuri mobile incorporale şi termenul de restituire este scadent, terţul poate cere executorului să le încredinţeze unui administrator-sechestru.

O obligaţie specială este prevăzută de art. 732 alin. (3) C.proc.civ. şi în sarcina *terţului deţinător al bunurilor mobile* ale debitorului sechestrate în vederea urmăririi silite, care are un drept de folosinţă asupra bunului sechestrat. Astfel, terţul poate să ceară instanţei de executare să fie autorizat să folosească în continuare bunul, dacă pentru acesta există o asigurare facultativă contra daunelor ori urmează să fie contractată în termenul fixat de instanţă, după caz. În toate cazurile, acordul creditorului urmăritor în acest sens suplineşte autorizaţia instanţei de executare.

Îndatoriri specifice revin, potrivit legii, şi *terţilor cărora li se încredinţează bunurile* debitorului supuse urmăririi silite. Astfel, potrivit art. 745 alin. (3)-(5) C.proc.civ., dacă debitorul sau terţul deţinător refuză să primească în depozit bunurile mobile sechestrate sau nu este prezent la aplicarea sechestrului, precum şi în cazul ridicării bunurilor atunci când există pericolul ca debitorul sau terţul deţinător să înstrăineze, să substi-

tuie ori să deterioreze bunurile sechestrate, executorul judecătoresc le dă în păstrare unui *administrator-sechestru*, numit cu precădere dintre persoanele desemnate de creditor. Sumele în lei sau în valută, titlurile de valoare, obiectele din metale prețioase și pietrele prețioase se ridică și se predau de executor, pe bază de proces-verbal, în depozitul unor instituții de credit sau al unei alte entități autorizate în acest scop. Obiectele de artă, colecțiile de valoare, obiectele de muzeu și altele asemenea se ridică și se predau de executor, pe bază de proces-verbal, în depozitul muzeelor sau al unei alte entități autorizate pentru depozitarea acestora.

Conform art. 748 C.proc.civ., administratorul-sechestru, precum și orice alte persoane însărcinate cu paza bunurilor sechestrate vor răspunde pentru orice pagubă adusă creditorului sau debitorului din cauza neglijenței lor și vor fi înlocuiți, potrivit dispozițiilor referitoare la numirea administratorilor-sechestru, putând fi condamnați, dacă este cazul, și la pedepsele prevăzute de legea penală.

Aceleași dispoziții sunt aplicabile și administratorului-sechestru desemnat cu prilejul sechestrării fructelor neculese și a recoltelor prinse de rădăcini. Potrivit art. 797 alin. (1) C.proc.civ., în acest caz, administratorul-sechestru va avea îndatorirea de a păstra, de a culege și de a depozita fructele sau recoltele, cheltuielile necesare fiind avansate de creditorul urmăritor.

O situație similară are și administratorul-sechestru desemnat în cadrul urmăririi veniturilor generale ale unui imobil. Potrivit art. 801 C.proc.civ., acesta este numit, la cererea creditorului sau, în lipsă, atunci când apreciază că este necesar, de executorul judecătoresc prin încheiere, dată cu citarea în termen scurt a părților, pentru administrarea veniturilor imobilului. Poate fi numit administrator-sechestru creditorul, debitorul sau o altă persoană fizică ori persoană juridică.

Administratorul-sechestru acționează în calitate de administrator însărcinat cu simpla administrare a bunurilor altuia, dispozițiile Codului civil privitoare la administrarea bunurilor altuia aplicându-se în mod corespunzător. Acesta este îndatorat să ia măsuri de conservare și de întreținere în bună stare a imobilului, să facă însămânțări sau plantații pomicole ori viticole și să încaseze chiriile și arenzile sau alte venituri ale imobilului, să plătească impozitele și taxele locale, dobânzile creanțelor ipotecare, primele de asigurare și, în general, orice alte prestații cu scadențe succesive în legătură cu acel imobil. Totodată, el este autorizat să rețină, pentru cheltuielile de administrare, cel mult 10% din sumele încasate, fiind obligat să consemneze restul, în 24 de ore de la încasare, la entitatea indicată de executor și să remită recipisele de îndată executorului judecătoresc. Administratorul-sechestru este în drept să denunțe contractele de locațiune existente, potrivit clauzelor contractuale, să ceară evacuarea locatarilor, cu încuviințarea instanței de executare, și să sechestreze, în numele proprietarului, bunurile mobile ale acestora aflate în imobil. În caz de pericol de întârziere, el va putea lua măsurile de conservare sau de asigurare pe care le reclamă o bună administrare. Administratorul-sechestru nu va putea însă încheia contracte de închiriere sau de arendare decât pe termen de cel mult 2 ani și numai cu încuviințarea instanței de executare, prin încheiere definitivă, dată în camera de consiliu, cu citarea părților. În afară de cazul de evacuare prevăzut la art. 802 alin. (3) C.proc.civ., încuviințarea instanței de executare este necesară și pentru intentarea acțiunilor.

Potrivit art. 801 alin. (5) și (6) C.proc.civ., în cazul neîndeplinirii obligațiilor stabilite în sarcina sa, administratorul-sechestru, la cererea oricărei persoane interesate, poate

fi revocat de către executorul judecătoresc și înlocuit cu altă persoană. De asemenea, la cererea oricărei persoane interesate, administratorul-sechestru poate fi obligat la despăgubiri de către instanța de executare.

Atribuții și îndatoriri similare are și administratorul-sechestru desemnat de executorul judecătoresc pentru administrarea imobilului supus urmăririi silite, în condițiile art. 830 C.proc.civ.

O altă categorie de terți implicați în procedura de executare silită pentru care legea prevede mai multe drepturi și obligații specifice sunt *martorii asistenți*. Prin semnarea proceselor-verbale întocmite de executorul judecătoresc, aceștia atestă faptele la care au asistat.

Potrivit art. 660 alin. (1) C.proc.civ., în cazurile și în condițiile anume prevăzute de lege, prezența martorilor asistenți este obligatorie la pătrunderea într-o locuință, în localuri, depozite sau alte încăperi, în vederea sechestrării și ridicării bunurilor debitorului.

La aprecierea executorului judecătoresc sau la cererea părților, martorii asistenți pot fi invitați și în alte cazuri.

Pot fi martori asistenți persoanele cu capacitate de exercițiu deplină care nu sunt interesate de săvârșirea actelor de executare și care nu se află cu participanții la procedura de executare în legătură de rudenie până la gradul al patrulea inclusiv sau de afinitate până la gradul al doilea ori de subordonare.

Dacă prin lege nu se dispune altfel, numărul martorilor asistenți trebuie să fie de cel puțin doi.

Potrivit art. 661 alin. (2) C.proc.civ., martorul asistent este îndreptățit să ceară informații despre actele de executare la care este invitat și să facă observații în legătură cu îndeplinirea lor. Observațiile martorului asistent, când este cazul, vor fi consemnate de către executorul judecătoresc în proces-verbal.

Înainte de a începe efectuarea actelor de executare la care urmează să participe, executorul judecătoresc va explica martorilor asistenți drepturile și îndatoririle lor.

Pentru serviciul prestat, martorul asistent are dreptul la rambursarea cheltuielilor de transport, cazare și masă dacă este din altă localitate, precum și dreptul la despăgubiri pentru acoperirea veniturilor pe care le-ar fi obținut dacă și-ar fi exercitat profesia pe durata lipsei de la locul de muncă, prilejuită de chemarea sa în calitate de martor asistent, stabilite în raport cu starea sau profesia pe care o exercită, precum și cu timpul efectiv pierdut. Drepturile bănești menționate constituie cheltuieli de executare și vor fi suportate de debitor. Ele se avansează de partea care a solicitat actul sau activitatea de executare care a necesitat prezența martorilor asistenți sau de creditor, atunci când aceștia au fost invitați la inițiativa executorului judecătoresc.

În fine, pot fi implicați în activitatea de executare silită *agenții forței publice*, adică organele de poliție, jandarmerie sau alți agenți ai forței publice, după caz, care, în situațiile prevăzute de lege, precum și atunci când executorul judecătoresc consideră necesar, sunt obligați să sprijine îndeplinirea promptă și efectivă a tuturor actelor de executare silită, fără a condiționa îndeplinirea acestei obligații de plata unor sume de bani sau de efectuarea unei alte contraprestații.

În acest scop, executorul se va adresa autorității competente pentru a asigura concursul forței publice, care va trebui să ia măsuri de urgență pentru a se evita tergiversarea sau împiedicarea executării.

Agenţii forţei publice nu pot refuza să sprijine activitatea de executare silită sub motiv că există impedimente, de orice natură, la executare, singurul răspunzător pentru nesocotirea acestora fiind executorul judecătoresc, în condiţiile legii. În caz de refuz, dispoziţiile art. 188 alin. (2) şi ale art. 189-191 C.proc.civ. sunt aplicabile în mod corespunzător.

§5. Executorul judecătoresc

Organul de executare este organul învestit cu autoritatea forţei publice pentru a putea impune debitorului urmărit sau unor terţe persoane care deţin bunurile acestuia obligaţia de a executa dispoziţiile din titlul executoriu.

De lege lata, în România, în principiu, singurul învestit cu autoritatea forţei publice pentru aducerea la îndeplinire a titlurilor executorii este executorul judecătoresc. În cazurile expres şi limitativ prevăzute de lege, executarea silită a anumitor titluri executorii poate fi făcută de alte organe de executare.

Astfel, potrivit art. 623 C.proc.civ., executarea silită a oricărui titlu executoriu, cu excepţia celor care au ca obiect venituri datorate bugetului general consolidat sau bugetului Uniunii Europene şi bugetului Comunităţii Europene a Energiei Atomice, se realizează numai de către executorul judecătoresc, chiar dacă prin legi speciale se dispune altfel.

Prin aceste dispoziţii legale se consacră monopolul executorului judecătoresc, organ independent de părţi, învestit cu îndeplinirea operativă a unui serviciu de interes public, asupra efectuării actelor de executare în ceea ce priveşte titlurile executorii emise în materia raporturilor civile şi a altor raporturi asimilate, excluzându-se posibilitatea constituirii de corpuri de executori proprii de către anumite categorii de creditori[1]. Singura excepţie de la principiul enunţat anterior este reprezentată de titlurile executorii care constată creanţe fiscale, care sunt aduse la îndeplinire de executorii fiscali, ale căror organizare şi competenţă sunt reglementate de Codul de procedură fiscală.

Monopolul exercitării activităţii de executare silită are drept consecinţă îndatorirea executorului judecătoresc de a îndeplini actele de executare, în condiţiile legii, la cererea părţii interesate. Astfel, potrivit art. 664 C.proc.civ., de îndată ce primeşte cererea de executare, executorul judecătoresc va dispune înregistrarea acesteia, iar potrivit art. 665 alin. (1) C.proc.civ., va soluţiona cererea de încuviinţare a executării silite în maximum 3 zile de la înregistrarea ei.

Executorul judecătoresc *va respinge cererea de încuviinţare a executării silite* numai dacă:

– cererea de executare silită este de competenţa altui organ de executare decât cel sesizat;

– hotărârea sau, după caz, înscrisul nu constituie, potrivit legii, titlu executoriu;

[1] Reamintim că, potrivit art. 418 alin. (2) şi (3) din O.U.G. nr. 99/2006 privind instituţiile de credit şi adecvarea capitalului şi art. 72 alin. (2) din Legea nr. 93/2009 privind instituţiile financiare nebancare (M. Of. nr. 259 din 21 aprilie 2009) (ambele texte abrogate prin Legea nr. 287/2011), atât instituţiile de credit, cât şi instituţiile financiare nebancare aveau posibilitatea să îşi organizeze, separat sau în cadrul asociaţiei profesionale, un corp propriu de executori, a cărui activitate era legată de punerea în executare a titlurilor executorii aparţinând acestora.

– înscrisul, altul decât o hotărâre judecătorească, nu este învestit cu formulă executorie;

– creanţa nu este certă, lichidă şi exigibilă;

– debitorul se bucură de imunitate de executare;

– titlul cuprinde dispoziţii care nu se pot duce la îndeplinire prin executare silită;

– există alte impedimente prevăzute de lege.

Încheierea prin care s-a dispus încuviinţarea executării silite poate fi supusă controlului instanţei de executare pe calea contestaţiei la executare, în condiţiile legii. Încheierea prin care se respinge cererea de încuviinţare a executării silite poate fi contestată de către creditor, în termen de 15 zile de la comunicare, la instanţa de executare.

În activitatea desfăşurată, executorul este obligat să manifeste un *rol activ*, stăruind, prin toate mijloacele admise de lege, pentru realizarea integrală şi cu celeritate a obligaţiei prevăzute în titlul executoriu, cu respectarea dispoziţiilor legii, a drepturilor părţilor şi ale altor persoane interesate [art. 627 alin. (1) C.proc.civ.].

În virtutea rolului activ pe care i-l impune legea, executorul poate cere debitorului, în condiţiile legii, lămuriri în scris în legătură cu veniturile şi bunurile sale, inclusiv cele aflate în proprietate comună pe cote-părţi sau în devălmăşie, asupra cărora se poate efectua executarea, cu arătarea locului unde se află acestea, dacă socoteşte că este în interesul executării. Debitorul este obligat să prezinte executorului informaţiile solicitate, refuzul nejustificat al acestuia de a se prezenta ori de a da lămuririle necesare, precum şi darea cu rea-credinţă de informaţii incomplete atrăgând răspunderea sa pentru toate prejudiciile cauzate, precum şi aplicarea sancţiunii prevăzute la art. 188 alin. (2) C.proc.civ.

Aşa cum am arătat deja, executorul judecătoresc este îndreptăţit să solicite comunicarea în scris a tuturor informaţiilor necesare pentru efectuarea executării de la cei care datorează sume de bani debitorului urmărit ori deţin bunuri ale acestuia supuse urmăririi. De asemenea, la cererea executorului judecătoresc, instituţiile publice, instituţiile de credit şi orice alte persoane fizice sau juridice sunt obligate să îi comunice, de îndată, în copie, documentele, precum şi, în scris, datele şi informaţiile apreciate de executorul judecătoresc ca fiind necesare realizării executării silite, inclusiv codul numeric personal al persoanelor supuse urmăririi, chiar dacă prin legi speciale se dispune altfel.

Potrivit art. 659 alin. (4) C.proc.civ., executorul judecătoresc este *obligat să asigure secretul informaţiilor primite* prin oricare dintre modalităţile menţionate mai sus, dacă legea nu prevede altfel. Mai mult, aceste informaţii nu pot fi utilizate decât în scopul pentru care au fost cerute, fiind interzisă cu desăvârşire, sub sancţiunile prevăzute de lege, divulgarea lor către terţe persoane sau utilizarea lor pentru crearea unei baze de date personale de către executorul judecătoresc.

În fine, executorul are şi *obligaţia de a-l informa pe debitor* despre drepturile şi obligaţiile pe care acesta le are, precum şi cu privire la consecinţele la care se expune în cazul continuării executării silite. Totodată, executorul judecătoresc are îndatorirea de a stărui pentru a-l determina pe debitor să execute de bunăvoie obligaţia sa, arătându-i consecinţele la care s-ar expune în cazul continuării executării silite. În toate cazurile, debitorul va fi informat cu privire la cuantumul estimativ al cheltuielilor de executare.

Din punct de vedere material, competența executorului judecătoresc cuprinde atribuția acestuia de a pune în executare dispozițiile cu caracter civil din titlurile executorii în materia raporturilor civile și a altor raporturi asimilate [art. 7 lit. a) din Legea nr. 188/2000].

Fiind organul de executare cu plenitudine de competență în domeniul executării silite a dispozițiilor cu caracter civil *lato sensu*, executorul judecătoresc are competența de a aduce la îndeplinire orice astfel de titluri executorii. El este organ de executare, fără a deosebi între executarea directă și executarea indirectă.

În privința *competenței teritoriale* a executorului judecătoresc în materie de executare silită, art. 9 alin. (1) din Legea nr. 188/2000 prevede că aceasta aparține executorului judecătoresc din circumscripția curții de apel în a cărei rază teritorială urmează să se facă executarea, în condițiile Codului de procedură civilă.

Competența teritorială a executorului judecătoresc în materie de executare silită este reglementată de dispozițiile art. 651 alin. (1) C.proc.civ., potrivit cu care, dacă prin lege nu se dispune altfel, hotărârile judecătorești și celelalte titluri executorii se execută de către executorul judecătoresc din circumscripția curții de apel, după cum urmează:

a) în cazul urmăririi silite a bunurilor imobile, al urmăririi silite a fructelor prinse de rădăcini și al executării silite directe imobiliare, executorul judecătoresc din circumscripția curții de apel unde se află imobilul;

b) în cazul urmăririi silite a bunurilor mobile și al executării silite directe mobiliare, executorul judecătoresc din circumscripția curții de apel unde se află domiciliul ori, după caz, sediul debitorului sau din circumscripția curții de apel unde se află bunurile; în cazul în care domiciliul sau, după caz, sediul debitorului se află în străinătate, este competent oricare executor judecătoresc;

c) în cazul executării silite a obligațiilor de a face și a obligațiilor de a nu face, executorul judecătoresc din circumscripția curții de apel unde urmează să se facă executarea.

Prin dispozițiile art. 651 alin. (1) C.proc.civ. au fost aduse câteva modificări importante față de reglementarea anterioară cu privire la competența teritorială a executorului judecătoresc în materie de executare silită. Astfel, în primul rând, competența teritorială aparține oricărui executor judecătoresc care își desfășoară activitatea în circumscripția curții de apel, după distincțiile făcute de textul menționat. S-a renunțat, așadar, la limitarea competenței teritoriale a executorului judecătoresc la circumscripția judecătoriei în care urmează să se efectueze executarea ori, în cazul urmăririi bunurilor, de către executorul judecătoresc din circumscripția judecătoriei în care se află acestea, astfel cum prevedea art. 373 C.proc.civ. 1865, în forma anterioară modificării prin Legea nr. 202/2010.

Competența executorului judecătoresc nu se poate extinde la circumscripția altor curți de apel decât în cazurile în care legea prevede în mod expres prorogarea de competență. Așa fiind, în cazul în care executorul judecătoresc inițial învestit de creditor constată că nu sunt bunuri și venituri urmăribile în raza competenței sale teritoriale, creditorul poate cere instanței de executare continuarea executării silite printr-un alt executor judecătoresc, dispozițiile art. 652 alin. (4) aplicându-se în mod corespunzător [art. 651 alin. (3^1) C.proc.civ.]. Instanța va soluționa cererea prin încheiere, prin care se va pronunța și asupra cheltuielilor de executare efectuate până în acel moment.

În al doilea rând, competența teritorială a executorului judecătoresc este delimitată în funcție de forma de urmărire concretă.

Desigur, principiul competenței teritoriale a executorului judecătoresc de la locul unde se desfășoară executarea silită a rămas același, însă a fost instituită o excepție foarte importantă în materia urmăririi silite mobiliare și a executării silite directe mobiliare, în privința cărora, pe lângă competența executorului judecătoresc din circumscripția curții de apel unde se află bunurile, a fost instituită și competența alternativă a executorului din circumscripția curții de apel unde se află sediul sau domiciliul debitorului, iar, în cazul în care domiciliul sau, după caz, sediul debitorului se află în străinătate, este competent oricare executor judecătoresc.

Potrivit art. 651 alin. (3) C.proc.civ., executorul judecătoresc rămâne competent să continue executarea silită, chiar dacă, după începerea executării, debitorul și-a schimbat domiciliul sau, după caz, sediul. Deși legea nu prevede în mod expres, această dispoziție legală își găsește aplicarea doar în cazul urmăririi silite mobiliare și al predării silite a bunurilor mobile, deoarece numai în aceste materii legea stabilește competența teritorială a executorului judecătoresc în funcție de domiciliul sau sediul debitorului[1]. Soluția instituită de art. 651 alin. (3) C.proc.civ. este firească și ea constituie aplicarea principiului potrivit cu care, pentru determinarea competenței, ceea ce prezintă importanță este situația existentă la data sesizării organului prevăzut de lege, schimbările ulterioare ale acestei situații neputând determina necompetența organului legal sesizat. Spre deosebire de forma sa până la intrarea în vigoare a Legii nr. 138/2014, art. 651 alin. (3) C.proc.civ. nu se mai referă și la ipoteza în care, după începerea urmăririi silite ori a executării silite directe, bunul mobil care face obiectul executării silite (mobiliare) a fost mutat în timpul procedurii de executare. Cu toate acestea, apreciem că soluția menținerii competenței teritoriale a executorului judecătoresc care a început procedura de executare este aplicabilă chiar și în lipsa unui text expres de lege, având în vedere principiul amintit.

Dacă bunurile urmăribile, mobile, se află în circumscripțiile mai multor curți de apel, oricare dintre executorii judecătorești care funcționează pe lângă una dintre acestea este competent să realizeze executarea, inclusiv cu privire la bunurile urmăribile aflate în raza celorlalte curți de apel [art. 651 alin. (2) C.proc.civ.][2].

Menționăm că *reguli speciale de competență* sunt instituite prin norme speciale în materia popririi și a urmăririi silite imobiliare.

Astfel, conform art. 781 C.proc.civ., poprirea se înființează la cererea creditorului de către un executor judecătoresc al cărui birou se află în circumscripția curții de apel unde își are domiciliul sau sediul debitorul ori terțul poprit. În cazul popririi pe conturile unei persoane fizice sau juridice, competența aparține executorului judecătoresc al cărui birou se află în circumscripția curții de apel de la domiciliul sau sediul debitorului ori, după caz, de la sediul principal sau, după caz, de la sediile secundare ale instituției de credit unde debitorul și-a deschis contul. Dacă debitorul are mai multe conturi deschise, competența pentru înființarea popririi asupra tuturor conturilor

[1] În același sens, G. Boroi, D.N. Theohari, *Sinteza...*, p. XXIII.

[2] Se observă că, în urma modificării dispozițiilor art. 651 alin. (2) C.proc.civ. prin Legea nr. 138/2014, a fost eliminată din acest text referirea și la bunurile imobile care se află în circumscripțiile mai multor curți de apel, deși instituirea competenței teritoriale alternative a executorilor judecătorești care funcționează pe lângă una dintre acestea ar fi fost o soluție utilă și într-un astfel de caz.

aparţine executorului judecătoresc de la oricare dintre locurile unde acestea au fost deschise.

Referitor la competenţa organului de executare în materia urmăririi silite imobiliare, art. 818 C.proc.civ. prevede că ea este de competenţa executorului judecătoresc din circumscripţia curţii de apel unde se află imobilul aparţinând debitorului sau unei terţe persoane, dacă se urmăreşte un imobil ipotecat ajuns în mâinile acesteia. Dacă se urmăresc mai multe imobile aflate în circumscripţia aceleiaşi curţi de apel, competenţa aparţine oricăruia dintre executorii judecătoreşti care funcţionează în această circumscripţie, la alegerea creditorului.

În ceea ce priveşte alegerea între executorii judecătoreşti deopotrivă competenţi din punct de vedere teritorial, aceasta aparţine creditorului[1].

Sancţiunea nerespectării normelor privitoare la competenţa teritorială a executorului judecătoresc este nulitatea actelor de procedură efectuate. Spre deosebire de reglementarea anterioară, art. 651 alin. (4) C.proc.civ. prevede că nulitatea actelor de procedură efectuate de un executor judecătoresc necompetent teritorial nu este condiţionată de existenţa unei vătămări.

Conflictul pozitiv de competenţă dintre doi sau mai mulţi executori judecătoreşti, precum şi dintre un executor judecătoresc şi un alt organ de executare poate apărea atunci când creditorul sesizează cu cererea de executare deopotrivă doi sau mai mulţi executori judecătoreşti sau un executor judecătoresc şi un alt organ de executare prevăzut de lege. Apreciem că, pentru rezolvarea conflictului pozitiv de competenţă dintre executorii judecătoreşti sau dintre un executor judecătoresc şi un alt organ de executare, pot fi aplicate regulile prevăzute de art. 653 şi art. 654 C.proc.civ. referitoare la conexarea executărilor care se desfăşoară asupra aceloraşi bunuri ale debitorului, deoarece legea nu distinge după cum executările concurente sunt pornite la cererea aceluiaşi creditor sau a unor creditori diferiţi.

Întrucât unul dintre motivele pentru care executorul judecătoresc poate respinge cererea de executare este şi necompetenţa organului de executare sesizat, între executorii judecătoreşti se poate ivi şi un *conflict negativ de competenţă*. Acesta se soluţionează, potrivit prevederilor art. 11 din Legea nr. 188/2000, astfel: conflictele de competenţă între birourile executorilor judecătoreşti situate în aceeaşi circumscripţie a unei curţi de apel se soluţionează de acea curte de apel, la sesizarea părţii interesate. Când conflictul negativ de competenţă intervine între birouri de executori judecătoreşti situate în circumscripţii diferite, competenţa aparţine curţii de apel în a cărei circumscripţie se află biroul executorului judecătoresc cel dintâi sesizat.

Conflictele negative de competenţă se soluţionează de urgenţă şi cu precădere, iar instanţa se pronunţă în toate cazurile, motivat, prin încheiere definitivă.

Articolul 652 C.proc.civ. reglementează şi posibilitatea *recuzării* executorului judecătoresc, alin. (1) al acestui articol stabilind că executorii judecătoreşti pot fi recuzaţi numai în cazurile şi în condiţiile prevăzute la art. 42 şi urm. C.proc.civ.[2]

[1] I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 1261/2012, nepublicată.

[2] Pe larg, cu privire la motivele de recuzare a executorului judecătoresc, a se vedea E. Oprina, I. Gârbulet, *Tratat 2013*, vol. I, p. 168-171.

Potrivit art. 10 alin. (3) din Legea nr. 188/2000, partea interesată poate cere instanţei de executare recuzarea executorului judecătoresc imediat ce a aflat despre una dintre situaţiile prevăzute de lege, dar numai până la încetarea executării silite.

Executorul judecătoresc pentru care este cerută recuzarea poate declara că *se abţine*. Deşi legea nu prevede în mod expres, desigur că executorul judecătoresc poate declara că se abţine de îndată ce a cunoscut situaţia de incompatibilitate în care se află, chiar şi în lipsa unei cereri de recuzare formulate de una dintre părţi.

Cererea de recuzare sau, după caz, de abţinere se soluţionează de instanţa de executare, potrivit procedurii prevăzute de art. 51 C.proc.civ., în camera de consiliu, fără prezenţa părţilor şi ascultându-l pe executorul judecătoresc recuzat sau care a declarat că se abţine numai dacă apreciază că este necesar. În aceleaşi condiţii, instanţa va putea asculta şi părţile.

Cererea de recuzare nu suspendă de drept executarea. Cu toate acestea, instanţa de executare poate dispune, motivat, suspendarea executării până la soluţionarea cererii de recuzare, prin încheiere care nu este supusă niciunei căi de atac. Pentru a se dispune suspendarea, cel care o solicită trebuie să dea în prealabil o cauţiune în cuantum de 1.000 lei. În cazul în care valoarea creanţei prevăzute în titlul executoriu nu depăşeşte 1.000 lei, cauţiunea va fi de 10% din valoarea creanţei.

Încheierea instanţei de executare prin care s-a încuviinţat ori s-a respins abţinerea, precum şi cea prin care s-a încuviinţat recuzarea nu sunt supuse niciunei căi de atac. Încheierea prin care s-a respins recuzarea poate fi atacată numai cu apel în termen de 5 zile de la comunicare [art. 10 alin. (3) teza a II-a şi alin. (4) din Legea nr. 188/2000].

În caz de admitere a cererii de recuzare, încheierea va arăta în ce măsură actele îndeplinite de executorul judecătoresc urmează să fie păstrate.

Potrivit art. 652 alin. (4) C.proc.civ., la cererea creditorului, instanţa de executare poate dispune, pentru motive temeinice, *înlocuirea executorului judecătoresc* cu alt executor judecătoresc indicat de către creditor şi continuarea executării silite de către noul executor judecătoresc. Legea nu indică ce se înţelege prin „motive temeinice", lăsându-le la aprecierea instanţei. Cu privire la acest aspect, s-a arătat[1] că din interpretarea sistematică a art. 652 C.proc.civ. rezultă că prin aceste motive, care nu se confundă cu motivele de incompatibilitate, trebuie să se înţeleagă elemente de aparenţă de nelegalitate a executării şi/sau aspecte de oportunitate, în aprecierea lor ţinându-se seama, pe de o parte, de faptul că simpla dorinţă a creditorului de a înlocui executorul nu constituie motiv temeinic, iar, pe de altă parte, de faptul că exigenţa nu poate fi absolută, întrucât există alte instituţii care reglementează astfel de situaţii (recuzarea, contestaţia la executare).

Asupra cererii de înlocuire instanţa de executare se pronunţă prin încheiere, prin care, în caz de admitere a înlocuirii, se va pronunţa şi asupra cheltuielilor de executare efectuate de executorul judecătoresc înlocuit până la momentul înlocuirii. Totodată, instanţa va dispune trimiterea dosarului la executorul indicat de creditorul urmăritor.

Cât priveşte *actele executorului judecătoresc*, vom reţine că, potrivit art. 655 C.proc.civ., în îndeplinirea atribuţiilor şi îndatoririlor sale legate de punerea în execu-

[1] B. Dumitrache, *Executarea silită în lumina noului Cod de procedură civilă*, în *Conferinţele NOUL COD DE PROCEDURĂ CIVILĂ*, http://www.inm-lex.ro/NCPC/doc/Brosura%20NCPC.pdf (citat în continuare *Executarea silită*), p. 198.

tare a titlurilor executorii, executorul judecătoresc va întocmi încheieri, procese-verbale şi alte acte de procedură cu formele şi în termenele prevăzute de lege.

Potrivit art. 656 alin. (1) C.proc.civ., măsurile pe care executorul judecătoresc le dispune prin *încheiere* sunt amânarea, suspendarea şi încetarea executării silite, eliberarea sau distribuirea sumelor obţinute din executare, precum şi alte măsuri anume prevăzute de lege. Codul de procedură civilă reglementează în mod detaliat cuprinsul încheierii date de executorul judecătoresc, precum şi regimul juridic al acesteia.

Astfel, încheierea prin care executorul judecătoresc dispune măsurile prevăzute de lege trebuie să cuprindă:

a) denumirea şi sediul organului de executare;

b) data şi locul întocmirii încheierii şi numărul dosarului de executare;

c) titlul executoriu în temeiul căruia se efectuează procedura de executare;

d) numele şi domiciliul ori, după caz, denumirea şi sediul creditorului şi ale debitorului;

e) procedura de executare care face obiectul încheierii;

f) chestiunea asupra căreia se adoptă încheierea;

g) motivele în fapt şi în drept care au determinat darea încheierii;

h) dispoziţia luată de executor;

i) calea şi termenul de atac al încheierii;

j) semnătura şi ştampila executorului judecătoresc.

Menţiunile de la lit. a)-h) şi j) sunt prevăzute sub sancţiunea nulităţii.

În ceea ce priveşte regimul juridic al încheierii date de executorul judecătoresc, art. 656 alin. (3) C.proc.civ. prevede că, dacă prin lege nu se dispune altfel, încheierile se dau fără citarea părţilor, se comunică acestora, sunt executorii de drept şi pot fi atacate numai cu contestaţie la executare.

Măsurile luate de executorul judecătoresc în cursul executării silite pentru care nu se prevede în mod expres actul prin care acestea se constată sau se dispun se vor constata prin *procese-verbale*, al căror conţinut este prevăzut de art. 678 C.proc.civ. după cum urmează:

a) denumirea şi sediul organului de executare;

b) numele şi calitatea celui care încheie procesul-verbal;

c) data întocmirii procesului-verbal şi numărul dosarului de executare;

d) titlul executoriu în temeiul căruia se efectuează actul de executare;

e) numele şi domiciliul ori, după caz, denumirea şi sediul debitorului şi creditorului;

f) locul, data şi ora efectuării actului de executare;

g) măsurile luate de executor sau constatările acestuia;

h) consemnarea explicaţiilor, opoziţiilor şi obiecţiunilor participanţilor la executare;

i) alte menţiuni cerute de lege sau considerate de executor ca fiind necesare;

j) menţionarea, când este cazul, a lipsei creditorului sau debitorului ori a refuzului sau a împiedicării de a semna procesul-verbal;

k) menţionarea numărului de exemplare în care s-a întocmit procesul-verbal, precum şi a persoanelor cărora li s-a înmânat acesta;

l) semnătura executorului, precum şi, când este cazul, a altor persoane interesate în executare sau care asistă la efectuarea actului de executare;

m) ştampila executorului judecătoresc.

Menţiunile de la lit. a)-g), l) şi m) sunt prevăzute sub sancţiunea nulităţii.

Erorile materiale săvârşite cu prilejul întocmirii actelor efectuate de executorul judecătoresc se pot îndrepta, din oficiu sau la cerere, cu respectarea dispoziţiilor legale prevăzute pentru întocmirea lor [art. 655 alin. (2) C.proc.civ.]. Precizăm că dispoziţiile legale menţionate reprezintă o derogare de la prevederile art. 57 din Legea nr. 188/2000, care dispune că îndreptarea erorilor materiale din actele întocmite de executorul judecătoresc se face cu citarea părţilor. Aşadar, în cazul actelor întocmite cu prilejul executării silite, îndreptarea erorilor materiale se va face potrivit procedurii prevăzute de lege pentru întocmirea actului respectiv.

Actele efectuate de executorul judecătoresc pot fi *completate*. În acest sens, art. 57 din Legea nr. 188/2000 prevede că actele îndeplinite de executorul judecătoresc care prezintă omisiuni vădite vor fi completate de către acesta, din oficiu sau la cerere, cu citarea părţilor, dacă lucrările cuprind date care fac posibilă completarea omisiunilor. Cererea de completare se va soluţiona de urgenţă, iar despre completarea efectuată se va face menţiune pe toate exemplarele actului[1].

§6. Instanţa de executare

Şi în faza executării silite instanţa de executare are o contribuţie importantă, deşi activitatea sa nu este necesară în toate cazurile, iar atunci când intervine, ea nu are un caracter permanent ca în faza de judecată.

Potrivit art. 650 alin. (1) C.proc.civ., instanţa de executare este *judecătoria* în a cărei circumscripţie se află, la data sesizării organului de executare, domiciliul sau, după caz, sediul debitorului, în afara cazurilor în care legea dispune altfel. Dacă domiciliul sau, după caz, sediul debitorului nu se află în ţară, este competentă judecătoria în a cărei circumscripţie se află, la data sesizării organului de executare, domiciliul sau, după caz, sediul creditorului, iar dacă acesta nu se află în ţară, judecătoria în a cărei circumscripţie se află sediul biroului executorului judecătoresc învestit de creditor.

Schimbarea domiciliului sau sediului debitorului ori, după caz, al creditorului după începerea executării silite nu atrage schimbarea competenţei instanţei de executare.

Instanţa de executare soluţionează contestaţiile la executare, precum şi orice alte incidente apărute în cursul executării silite, cu excepţia celor date de lege în competenţa altor instanţe[2] sau organe [art. 650 alin. (2) C.proc.civ.].

În afara soluţionării contestaţiilor la executare, alte aspecte în care se concretizează activitatea instanţei de executare pot fi enumerate: ordonarea unor măsuri de executare silită (validarea popririi – art. 789 C.proc.civ.; stabilirea programului de consiliere psihologică în cadrul executării silite a hotărârilor judecătoreşti referitoare la minori – art. 912 C.proc.civ.; stabilirea contravalorii bunului în cazul imposibilităţii predării silite, respectiv a echivalentul despăgubirilor datorate în cazul neexecutării obligaţiei de a face ce implică faptul personal al debitorului – art. 891 C.proc.civ. etc.); rezolvarea

[1] Apreciem că, în lipsa unor prevederi speciale în acest sens în Codul de procedură civilă, dispoziţiile art. 57 din Legea nr. 188/2000 referitoare la soluţionarea de urgenţă a cererii şi efectuarea menţiunii corespunzătoare pe toate exemplarele actului sunt aplicabile şi în cazul îndreptării erorilor materiale strecurate în actele întocmite de executorul judecătoresc în cadrul executării silite.

[2] Un exemplu în acest sens îl reprezintă prevederile art. 11 din Legea nr. 188/2000, referitor la soluţionarea conflictelor de competenţă între birourile executorilor judecătoreşti.

incidentelor, precum şi a problemelor litigioase ivite în cursul executării silite (cererea de recuzare sau de înlocuire a executorului judecătoresc – art. 652 C.proc.civ.) etc.

În conformitate cu dispoziţiile art. 650 alin. (3) C.proc.civ., în toate cazurile, instanţa de executare se pronunţă prin *încheiere executorie, care poate fi atacată numai cu apel*, în termen de 10 zile de la comunicare, dacă prin lege nu se dispune altfel.

§7. Ministerul Public

Potrivit art. 657 C.proc.civ., Ministerul Public sprijină, în condiţiile legii, executarea hotărârilor judecătoreşti şi a altor titluri executorii.

În cazurile anume prevăzute de lege, Ministerul Public poate să ceară punerea în executare a hotărârilor judecătoreşti şi a altor titluri executorii. În acest sens, art. 92 alin. (5) C.proc.civ. permite procurorului să ceară punerea în executare a titlurilor executorii emise în favoarea minorilor, a persoanelor puse sub interdicţie şi a dispăruţilor.

CAPITOLUL III. CREANŢA PUSĂ ÎN EXECUTARE

Secţiunea 1. Creanţele care pot fi puse în executare

Conform art. 628 alin. (1) C.proc.civ., pot fi executate silit obligaţiile al căror obiect constă în plata unei sume de bani, predarea unui bun ori a folosinţei acestuia, desfiinţarea unei construcţii, a unei plantaţii ori a altei lucrări, încredinţarea minorului, stabilirea locuinţei şi vizitarea acestuia sau în luarea unei alte măsuri stabilite prin titlul executoriu.

Potrivit art. 622 alin. (3) C.proc.civ., executarea silită se face pentru realizarea creanţei principale, precum şi a accesoriilor acesteia reprezentate de dobânzi, penalităţi sau a altor sume acordate conform legii prin titlu şi a cheltuielilor de executare.

Secţiunea a 2-a. Caracterele creanţei puse în executare

Potrivit art. 662 alin. (1) C.proc.civ., „executarea silită nu se poate face decât dacă creanţa este certă, lichidă şi exigibilă".

Prin urmare, pentru a porni executarea silită, nu este suficientă existenţa unui titlu executoriu, ci creditorul trebuie să îşi justifice urmărirea silită prin existenţa unei creanţe certe, lichide şi exigibile.

Legea arată şi ce se înţelege prin caracterul cert, lichid şi exigibil al creanţei puse în executare. Astfel, potrivit art. 662 alin. (2) C.proc.civ., creanţa este *certă* când existenţa ei neîndoielnică rezultă din însuşi titlul executoriu. Creanţa este certă, chiar dacă hotărârea judecătorească sau arbitrală reprezentând titlul executoriu este susceptibilă de a forma obiectul căilor de atac prevăzute de lege. Însă, în acest caz, conform art. 637 C.proc.civ., punerea în executare se poate face numai pe riscul creditorului, astfel încât, dacă titlul este ulterior modificat ori desfiinţat, creditorul va fi ţinut, în condiţiile art. 722 şi urm. C.proc.civ., să îl repună pe debitor în drepturile sale, în tot sau în parte, după caz.

Creanţa este *lichidă* atunci când obiectul ei este determinat sau când titlul executoriu conţine elementele care permit stabilirea lui [art. 662 alin. (3) C.proc.civ.]. Aşadar, creanţa este lichidă atunci când cuantumul ei este determinat prin însuşi titlul executoriu sau atunci când acesta este determinabil, cu ajutorul elementelor cuprinse în însuşi titlul executoriu, în acest ultim caz calculul urmând a fi făcut de executorul judecătoresc prin încheiere care, potrivit art. 628 alin. (5) C.proc.civ., constituie titlu executoriu, fără a fi necesară învestirea cu formulă executorie. Această încheiere are regimul de drept comun stabilit de art. 656 alin. (3) C.proc.civ., fiind deci executorie de drept şi susceptibilă de a fi atacată numai cu contestaţie la executare.

În cazul în care prin titlul executoriu au fost stipulate ori acordate dobânzi, penalităţi sau alte sume, care se cuvin creditorului, fără să fi fost stabilit cuantumul acestora, ele vor fi calculate de executorul judecătoresc, potrivit legii. De asemenea, la cererea creditorului, executorul judecătoresc poate actualiza valoarea obligaţiei principale stabilite în bani, indiferent de izvorul ei, potrivit criteriilor cuprinse în titlul executoriu. În cazul în care titlul executoriu nu conţine niciun asemenea criteriu, executorul judecătoresc va proceda, la cererea creditorului, la actualizare în funcţie de rata inflaţiei, calculată de la data când hotărârea judecătorească a devenit executorie sau, în cazul celorlalte titluri executorii, de la data când creanţa a devenit exigibilă şi până la data plăţii efective a obligaţiei cuprinse în oricare dintre aceste titluri [art. 628 alin. (2) şi (3) C.proc.civ.].

Rezultă, aşadar, pe de o parte, că actualizarea valorii creanţei principale stabilite în bani se poate face de către executorul judecătoresc, chiar dacă prin titlul executoriu au fost acordate dobânzi, penalităţi sau alte asemenea sume, iar, pe de altă parte, că stabilirea cuantumului creanţei determinabile se face pe baza elementelor cuprinse în însuşi titlul executoriu. Numai în cazul în care titlul executoriu nu conţine niciun asemenea criteriu, executorul judecătoresc va proceda, la cererea creditorului, la actualizarea valorii creanţei principale în funcţie de rata inflaţiei, calculată de la datele stabilite potrivit art. 628 alin. (3) C.proc.civ. până la data plăţii efective a obligaţiei cuprinse în titlul executoriu.

Dacă titlul executoriu nu cuprinde dobânzi, penalităţi sau alte sume, însă ele se cuvin de plin drept creditorului, potrivit art. 1535 C.civ. (referitor la daunele moratorii în cazul obligaţiilor băneşti) sau altor dispoziţii legale speciale (cum ar fi Legea nr. 72/2013 sau O.G. nr. 13/2011), acestea vor fi stabilite, la cererea creditorului, de către instanţa de executare, prin încheiere dată cu citarea părţilor, pentru sumele astfel stabilite încheierea instanţei de executare constituind titlu executoriu. Această încheiere este supusă regimului de drept comun prevăzut de art. 650 alin. (3) C.proc.civ., respectiv poate fi atacată numai cu apel în termen de 10 zile de la comunicare.

În cazul în care obiectul titlului executoriu îl constituie predarea unui bun determinat, se pot ivi situaţii în care executarea silită să nu mai fie posibilă din cauza distrugerii ori ascunderii acestuia sau din alte asemenea împrejurări. În aceste cazuri, deşi creanţa este certă, executarea nu mai este posibilă sau, în alte cazuri, este prea anevoioasă.

Pentru a evita asemenea situaţii, creditorul poate cere instanţei de judecată ca, în hotărârea ce urmează a constitui titlul executoriu, să se determine valoarea în bani a bunului şi să prevadă, în dispozitivul hotărârii, obligaţia pentru debitor ca, în cazul în care executarea în natură ar deveni imposibilă, să plătească creditorului echivalentul băneşc.

O atare situaţie nu este în detrimentul niciuneia dintre părţile litigante şi are avantajul pentru creditor că îi pune la dispoziţie un titlu executoriu pentru ipoteza în care executarea în natură nu mai este posibilă. Subliniem că, în acest caz, nu este vorba despre o executare alternativă, la alegerea creditorului, ci despre o executare subsidiară în bani, care poate fi realizată numai dacă este îndeplinită condiţia obiectivă

a imposibilităţii executării în natură. Este o soluţie care, pentru o atare ipoteză, îl scuteşte pe creditor de a introduce o nouă acţiune[1].

Dacă prin titlul executoriu nu s-a stabilit ce sumă urmează a fi plătită ca echivalent al valorii lucrului în cazul imposibilităţii predării acestuia, creditorul are şi posibilitatea de a solicita instanţei de executare să procedeze la stabilirea acestei sume. Instanţa se va pronunţa prin hotărâre dată cu citarea părţilor. Hotărârea este executorie şi este supusă numai apelului, în termenul de drept comun, respectiv 10 zile de la comunicare, conform art. 650 alin. (3) C.proc.civ. Suspendarea executării acestei hotărâri nu se va putea obţine decât cu consemnarea sumei stabilite. Pe baza cererii creditorului, instanţa va putea înfiinţa măsuri asigurătorii (art. 891 C.proc.civ.). În aceleaşi condiţii, la cererea creditorului, instanţa de executare va stabili şi echivalentul despăgubirilor datorate în cazul neexecutării obligaţiei de a face ce implică faptul personal al debitorului, dacă în titlu executoriu nu s-au stabilit aceste despăgubiri.

În sfârşit, o a treia cerinţă prevăzută de lege pentru pornirea executării silite se referă la caracterul *exigibil* al creanţei. Potrivit art. 662 alin. (4) C.proc.civ., „creanţa este exigibilă dacă obligaţia debitorului este ajunsă la scadenţă sau acesta este decăzut din beneficiul termenului de plată".

În cazul în care creanţa nu este actuală, adică termenul pentru plata ei nu s-a împlinit, nu este posibilă punerea în executare silită a acesteia. În acest sens, art. 1414 C.civ. prevede că ceea ce este datorat cu termen nu se poate cere înainte de împlinirea acestuia[2].

Executarea silită înainte de expirarea termenului suspensiv poate fi cerută numai în cazul în care debitorul este decăzut din beneficiul acestuia. Potrivit art. 1417 C.civ., *debitorul decade din beneficiul termenului suspensiv* dacă se află în stare de insolvabilitate sau, după caz, de insolvenţă declarată în condiţiile legii, precum şi atunci când, cu intenţie sau dintr-o culpă gravă, diminuează prin fapta sa garanţiile constituite în favoarea creditorului sau nu constituie garanţiile promise. În sensul legii, starea de insolvabilitate rezultă din inferioritatea activului patrimonial ce poate fi supus, potrivit legii, executării silite, faţă de valoarea totală a datoriilor exigibile. Dacă prin lege nu se prevede altfel, această stare se constată de instanţă, care, în acest scop, poate ţine seama de anumite împrejurări, precum dispariţia intempestivă a debitorului, neplata unor datorii devenite scadente, declanşarea împotriva sa a unei proceduri de executare silită şi altele asemenea. Decăderea din beneficiul termenului poate fi cerută şi atunci când, din culpa sa, debitorul ajunge în situaţia de a nu mai satisface o condiţie considerată esenţială de creditor la data încheierii contractului. În acest caz, este necesar să se fi stipulat expres caracterul esenţial al condiţiei şi posibilitatea sancţiunii decăderii, precum şi să fi existat un interes legitim pentru creditor să considere condiţia respectivă drept esenţială.

Interdicţia legală de a pune în executare creanţe neajunse la scadenţă merge atât de departe încât, chiar în cazurile excepţionale în care este permis creditorului să se adreseze instanţei pentru a obţine o hotărâre fără ca dreptul pretins să fie încă actual, instanţa poate admite cererea înainte de ajungerea creanţei la termen, dar trebuie să

[1] V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 495.

[2] Conform art. 1413 C.civ., termenul profită debitorului, afară de cazul când din lege, din voinţa părţilor sau din împrejurări rezultă că a fost stipulat în favoarea creditorului sau a ambelor părţi.

prevadă expres în hotărâre că executarea se va putea face numai la data împlinirii termenului (art. 34 C.proc.civ.).

Mai mult, chiar şi în cazul creanţelor exigibile, instanţa de judecată are dreptul de a acorda debitorului un termen de executare – *termen de graţie* – prin care, recunoscându-se în hotărârea condamnatorie obligaţia debitorului de a plăti, i se acordă prin aceeaşi hotărâre unul sau mai multe termene de plată[1]. Şi în acest caz, potrivit art. 673 C.proc.civ., când prin titlul executoriu s-a stabilit un termen de plată, executarea nu se poate face mai înainte de împlinirea acelui termen. Cu toate acestea, chiar în cazul în care s-ar fi acordat un termen de graţie, creditorul va putea să ceară executarea titlului executoriu şi înainte de împlinirea termenului, dacă debitorul este decăzut din beneficiul acestuia.

Potrivit art. 674 alin. (1) C.proc.civ., *debitorul care beneficiază de un termen de plată va fi decăzut*, la cererea creditorului, din beneficiul acestui termen dacă:

– se sustrage de la îndeplinirea obligaţiilor care îi revin potrivit legii în scopul realizării executării silite;

– risipeşte averea sa;

– este în stare de insolvabilitate îndeobşte cunoscută sau dacă prin fapta sa, săvârşită cu intenţie sau dintr-o culpă gravă, a micşorat garanţiile date creditorului său ori nu le-a dat pe cele promise sau, după caz, încuviinţate;

– alţi creditori fac executări asupra averii lui.

În aceste cazuri, instanţa de executare va hotărî de urgenţă, în camera de consiliu, cu citarea părţilor, în termen scurt. În situaţia în care debitorul nu mai are domiciliul sau sediul cunoscut, va fi citat la ultimul său domiciliu ori sediu. Instanţa se pronunţă prin încheiere executorie, susceptibilă doar de apel în termen de 10 zile de la comunicare [art. 650 alin. (3) C.proc.civ.].

Precizăm că, în conformitate cu prevederile art. 674 alin. (3) C.proc.civ., statul şi unităţile administrativ-teritoriale nu pot fi decăzute din beneficiul termenului de plată.

[1] Potrivit art. 397 alin. (3) C.proc.civ., în cazurile în care instanţa poate da termen pentru executarea hotărârii, ea va face aceasta prin chiar hotărârea care dezleagă pricina, arătând şi motivele pentru care a acordat termenul. Debitorul nu va putea cere termen de plată, dacă i s-a acordat un termen rezonabil de plată de către creditor ori a avut posibilitatea să execute într-un termen rezonabil, calculat de la data comunicării cererii de chemare în judecată, în conformitate cu prevederile art. 1522 C.civ., referitor la punerea în întârziere a debitorului, şi nici dacă la data pronunţării subzistă vreunul dintre cazurile prevăzute la art. 674 alin. (1) C.proc.civ. în care debitorul este decăzut din beneficiul termenului de plată.

Precizăm că termenele de graţie, legale sau judecătoreşti, nu sunt admise de art. 97 din Legea nr. 58/1934 asupra cambiei şi biletului la ordin şi nici de art. 78 din Legea nr. 59/1934 asupra cecului. Menţionăm că termenul de plată (graţie) nu poate fi acordat de către instanţa de executare, indiferent de motivele invocate în susţinerea cererii – C.A. Bucureşti, s. a III-a civ., dec. nr. 1915/2000, în C.P.J.C. 2000, p. 362, nr. 81. Cu toate acestea, potrivit art. 6 alin. (2) din O.G. nr. 22/2002, în cazurile în care, din motive temeinice privind realizarea atribuţiilor prevăzute de lege, instituţia sau autoritatea publică debitoare nu îşi poate îndeplini obligaţia de plată în condiţiile prevăzute la art. 1 alin. (1), art. 2 sau art. 4 din actul normativ menţionat, aceasta va putea solicita instanţei judecătoreşti care a dat hotărârea care constituie titlul executoriu să dispună acordarea, în condiţiile legii, a unui termen de graţie sau/şi stabilirea unor termene de plată eşalonată a obligaţiei, chiar şi după rămânerea definitivă a hotărârii. În jurisprudenţa sa, instanţa supremă a reţinut însă că „beneficiul termenului de graţie în favoarea instituţiilor publice este condiţionat de dovada neexecutării benevole a obligaţiei din cauza lipsei de fonduri, dar şi de dovada demersurilor făcute pentru obţinerea fondurilor necesare achitării obligaţiilor" – I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 911/2013, nepublicată. A se vedea şi I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 2965/2011 şi nr. 624/2012, nepublicate.

Legea reglementează şi situaţia punerii în executare a unor creanţe certe, lichide şi exigibile în *cazuri speciale*. Astfel, conform art. 675 C.proc.civ., când titlul executoriu cuprinde o *obligaţie alternativă*, fără să se arate termenul de alegere, executorul judecătoresc va notifica debitorului să îşi exercite acest drept în termen de 10 zile de la comunicarea încheierii de încuviinţare a executării, sub sancţiunea decăderii. Alegerea prestaţiei va fi făcută prin act scris, care va fi notificat executorului judecătoresc, iar acesta îl va înştiinţa de îndată pe creditor despre alegerea făcută. După expirarea termenului de 10 zile menţionat, dreptul de alegere trece asupra creditorului. În acest caz, executorul judecătoresc îl va soma pe debitor, punându-i în vedere să execute prestaţia aleasă de creditor.

Articolul 676 C.proc.civ. prevede care este modul de executare a *prestaţiilor reciproce*. Potrivit acestui text de lege, când executarea depinde de o contraprestaţie, ce rezultă din acelaşi titlu executoriu şi urmează să fie făcută de creditor în acelaşi timp cu prestaţia debitorului, executarea va putea fi făcută numai după ce creditorul a oferit debitorului propria prestaţie sau după ce a făcut dovada cu înscris că debitorul a primit-o ori este în întârziere cu primirea ei.

În fine, potrivit art. 677 C.proc.civ., hotărârile pentru executarea cărora este necesară *plata unei cauţiuni* nu vor putea fi puse în executare decât după depunerea acestei cauţiuni. Legea are în vedere situaţia hotărârilor pentru care s-a încuviinţat executarea provizorie judecătorească, în condiţiile art. 449 C.proc.civ.

Verificarea caracterului cert, lichid şi exigibil al creanţei puse în executare se face de executorul judecătoresc cu ocazia încuviinţării executării silite, care, dacă va constata neîndeplinirea acestor condiţii, va respinge cererea cu care a fost sesizat de creditor [art. 665 alin. (5) pct. 4 C.proc.civ.].

Care va fi însă sancţiunea dacă totuşi se constată că a fost pusă în executare o creanţă care nu este certă, lichidă sau exigibilă? Dacă a fost pusă în executare o creanţă care nu este certă sau exigibilă, debitorul poate cere anularea titlului executoriu sau a procedurii de executare silită. În primul caz, creditorul nu justifică dreptul său de a cere executarea silită, neexistând certitudinea că debitorul îi datorează ceva. În al doilea caz, executarea este prematură; dreptul creditorului nefiind încă actual, el va trebui să aştepte până la scadenţă. Lipsa caracterului lichid al creanţei nu poate constitui însă o cauză de nulitate a urmăririi silite, ci numai o cauză de amânare a executării, până la determinarea exactă a sumei datorate[1].

În practică, sub reglementarea Codului de procedură civilă din 1865 în forma în vigoare anterior modificării prin O.U.G. nr. 138/2000, atât debitorul, cât şi creditorul foloseau în asemenea situaţii contestaţia la executare. Când suma nu era lămurită, partea interesată, adică, după caz, creditorul sau debitorul, folosea contestaţia la titlu pentru stabilirea exactă a întinderii executării. Când urmărirea era pornită şi contestaţia era introdusă de debitor, acesta putea obţine suspendarea până la determinarea sumei. Când debitorul era urmărit pentru o sumă mai mare decât cea datorată, el putea folosi şi contestaţia la executare propriu-zisă, prin care să obţină restrângerea executării silite, în limitele exacte ale datoriei. Aşa cum s-a arătat în mod justificat în

[1] În cazul unei creanţe determinabile, cuantumul acesteia va fi stabilit de executorul judecătoresc, potrivit art. 628 alin. (2) şi (3) C.proc.civ., la care ne-am referit deja.

literatura de specialitate[1], aceste soluții pot fi valabile și în prezent, dacă aplicarea art. 628 alin. (2) și (3) C.proc.civ. nu ar fi suficientă.

Așa cum am arătat, îndeplinirea cerinței caracterului cert, lichid și exigibil al creanței este necesară pentru demararea executării silite și a efectuării actelor de urmărire. Aceste cerințe nu sunt necesare în cazul în care alți creditori intervenienți solicită participarea la distribuirea sumelor realizate din urmărirea silită. Astfel, din dispozițiile art. 689 alin. (2) pct. 2-4 C.proc.civ. rezultă că pot interveni în cadrul urmăririi silite în vederea participării la distribuire și creditorii care au luat măsuri asigurătorii asupra bunurilor acestuia, respectiv au un drept real de garanție sau, după caz, un drept de preferință asupra bunului urmărit, conservat în condițiile prevăzute de lege, precum și creditorii chirografari titulari ai unor creanțe bănești rezultate din înscrisuri cu dată certă ori din registre ținute cu respectarea condițiilor prevăzute de lege.

Lipsa titlului executoriu îi împiedică însă pe aceștia creditori să ceară efectuarea unor acte de executare după intervenirea în cadrul urmăririi silite începute de un creditor aflat în posesia unui titlu executoriu [art. 694 alin. (1) C.proc.civ.].

Mai menționăm că participarea la distribuire a creditorilor ale căror creanțe sunt contestate de debitor sau sunt afectate de un termen suspensiv ori de o condiție se va face în condițiile art. 880-882 C.proc.civ.

[1] V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 496; E. Oprina, I. Gârbuleț, *Tratat 2013*, vol. I, p. 300.

CAPITOLUL IV. TITLURILE EXECUTORII

Secțiunea 1. Noțiuni generale

§1. Noțiunea de „titlu executoriu"

Potrivit art. 632 alin. (1) C.proc.civ., executarea silită se poate efectua numai în temeiul unui titlu executoriu. Așadar, titlul executoriu este singurul temei care permite executarea silită.

Titlul executoriu este *înscrisul care, alcătuit în conformitate cu prevederile legii de către organul competent, permite punerea în executare silită a creanței pe care o constată*[1].

Titlul executoriu confirmă existența creanței și faptul că îndeplinește cerințele legii pentru a putea fi pus în executare silită[2].

Existența titlului executoriu este necesară, deoarece executarea silită se realizează prin luarea unor măsuri de constrângere patrimonială, deci împotriva voinței debitorului, măsuri care, uneori, pot avea repercusiuni și față de terți.

Codul de procedură civilă nu definește titlul executoriu, însă art. 632 alin. (2) enumeră limitativ categoriile de titluri executorii, și anume: hotărârile executorii prevăzute de art. 633 C.proc.civ., hotărârile cu executare provizorie, hotărârile definitive, precum și orice alte hotărâri sau înscrisuri care, potrivit legii, pot fi puse în executare.

Din acest text de lege rezultă, pe de o parte, că hotărârile judecătorești sunt o categorie de titluri executorii, iar, pe de altă parte, că un înscris poate constitui titlu executoriu numai dacă legea prevede în mod expres aceasta[3]. Rezultă că ar fi lipsită de orice eficiență juridică o eventuală clauză contractuală prin care părțile ar stabili că actul încheiat constituie titlu executoriu[4].

[1] S. Zilberstein, V.M. Ciobanu, *Tratat 2001*, p. 148; V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 497. Lipsa titlului executoriu nu permite pornirea executării silite, iar dacă totuși s-au făcut acte de executare, se poate obține anularea lor pe calea contestației la executare – C.A. Suceava, dec. civ. nr. 665/1999, în C.P.J. 1999, p. 92, nr. 54; C.A. Iași, dec. civ. nr. 1165/1999, în Jurisprudența 1999, p. 219, nr. 175.

[2] A se vedea și Gr. Porumb, *Teoria generală a executării silite și unele proceduri speciale*, Ed. Științifică, București, 1964, p. 38.

[3] Unele texte din legi speciale care consacrau diverse titluri executorii au fost contestate ca neconstituționale, însă excepțiile de neconstituționalitate respective au fost respinse, Curtea Constituțională statuând că ele nu au semnificația încălcării regimului de separație între puterea legiuitoare și cea judecătorească, cât timp debitorul are posibilitatea ca, pe calea contestației la executare, să supună instanței judecătorești litigiul ce ar rezulta din opunerea sa la executare. De asemenea, existența unor asemenea titluri care nu sunt rezultatul judecății nu duce la încălcarea dreptului de apărare prevăzut de Constituție, din moment ce debitorul, în cadrul contestației la executare, își poate face apărările inclusiv în ceea ce privește titlul executoriu – a se vedea C.C., dec. nr. 180/1998, în Culegere 1998, p. 196 și dec. nr. 31/1999, în Culegere 1999, p. 366.

[4] A se vedea și V.M. Ciobanu, G. Boroi, M. Nicolae, *Modificările aduse Codului de procedură civilă prin O.U.G. nr. 138/2000*, în Dreptul nr. 4/2001 (citat în continuare *Modificările aduse Codului de procedură civilă*), p. 56. Dacă tranzacția nu este consemnată într-o hotărâre judecătorească sau într-un înscris autentic, ea nu

Titlul executoriu nu trebuie confundat cu susceptibilitatea obligațiilor constatate printr-un înscris sau o hotărâre judecătorească de a fi executate[1]. Această caracteristică nu este suficientă pentru a putea apela la forța coercitivă a statului. Este necesar ca înscrisul respectiv sau hotărârea judecătorească ce constată creanța susceptibilă de a fi executată să aibă forță executorie, adică să permită aducerea la îndeplinire a creanței constatate prin executare silită, contra voinței debitorului. Deoarece forța executorie a înscrisului presupune posibilitatea de a apela la coerciția statală, această caracteristică nu poate fi conferită decât prin lege înscrisurilor care constată creanțe certe, lichide și exigibile, iar nu și prin voința părților.

Titlul executoriu nu trebuie confundat cu formula executorie, la care ne vom referi mai jos.

Normele prin care sunt instituite titluri executorii (mai exact prin care se conferă forță executorie anumitor categorii de înscrisuri) sunt *norme de procedură*[2]. Așa fiind, caracterul de titlu executoriu al unui înscris va fi reglementat de legea în vigoare la data întocmirii acestuia. Pe cale de consecință, dacă un înscris nu avea forță executorie potrivit legii în vigoare la data producerii lui, o lege ulterioară nu îi va putea conferi acest efect[3].

§2. Învestirea cu formulă executorie

Potrivit art. 640^1 alin. (1) C.proc.civ., titlurile executorii, altele decât hotărârile judecătorești, pot fi puse în executare numai dacă sunt învestite cu formulă executorie.

Așadar, caracterul de titlu executoriu conferit de lege unui înscris, altul decât o hotărâre judecătorească, nu este suficient pentru a se putea declanșa executarea silită în baza acestuia. În prealabil, este necesar ca înscrisul care constituie titlu executoriu să fie învestit cu formulă executorie.

constituie titlu executoriu – C.S.J., s. com., dec. nr. 662/1999, în R.D.C. nr. 4/2001, p. 151. Pentru soluția greșită potrivit căreia caracterul de titlu executoriu poate fi conferit prin convenția părților, conform art. 969 C.civ. 1864, convenție legală, deoarece prin ea nu sunt înfrânte prevederi legale de ordine publică, a se vedea I.C.C.J., s. civ., dec. nr. 4506/2005, www.scj.ro. Soluția este greșită, deoarece caracterul de titlu executoriu nu este un efect al actului juridic guvernat de dispozițiile Codului civil privind forța obligatorie a contractului, ci un caracter conferit de lege înscrisului constatator al actului juridic. De altfel, instanța supremă a statuat, pe calea unui recurs în interesul legii, că „prevederile legale care recunosc valoarea de titlu executoriu unor înscrisuri, fie că sunt cuprinse în Codul de procedură civilă, fie în legi speciale, au caracter de norme procedurale" – C.S.J., Secțiile Unite, dec. nr. 13/2006 (M. Of. nr. 677 din 7 august 2006).

[1] „Cum (...) prin hotărâre (...) s-a soluționat un conflict negativ de competență, obiect ce nu se încadrează în textul art. 371^2 C.proc.civ. [din 1865, actualul 628 alin. (1) C.proc.civ. – *n.n.*], în mod corect Curtea de Apel Oradea a apreciat că sentința civilă nr. 65/2003 a aceleiași instanțe nu este susceptibilă de executare silită (...)" – I.C.C.J., s. civ. și de propr. int., dec. civ. nr. 4457/2005, www.scj.ro.

[2] Pentru opinia că, *de lege lata*, caracterul de titlu executoriu este un efect al actului juridic supus, în ceea ce privește aplicarea legii în timp, dispozițiilor legii în vigoare la data încheierii lui, potrivit art. 102 din Legea nr. 71/2011, a se vedea E. Oprina, I. Gârbulet, *Tratat 2013*, vol. I, p. 345-346.

[3] Soluția este similară celei aplicabile în ceea ce privește puterea doveditoare a înscrisurilor ca probe preconstituite și se întemeiază pe rațiuni de previzibilitate a efectelor înscrisului constatator al actului juridic. Într-adevăr, în această privință, părțile nu pot avea în vedere și nu trebuie să se supună decât legii în vigoare la data producerii înscrisului, iar nu unei legi viitoare.

Trebuie reținut că formalitatea învestirii cu formulă executorie nu se aplică hotărârilor judecătorești, însă, cu excepțiile prevăzute de lege, ea se aplică tuturor celorlalte înscrisuri care constituie, potrivit legii, titluri executorii, inclusiv hotărârilor arbitrale.

Formula executorie este mențiunea aplicată pe originalul înscrisului care constituie titlul executoriu, care cuprinde ordinul dat, în numele Președintelui României, către organele de executare să aducă la îndeplinire cele cuprinse în hotărâre sau înscris, iar procurorilor să sprijine această executare[1].

Conținutul formulei executorii este prevăzut de art. 640^1 alin. (6) C.proc.civ. după cum urmează:

„Noi, Președintele României,

Dăm împuternicire și ordonăm executorilor judecătorești să pună în executare titlul (Aici urmează elementele de identificare a titlului executoriu.) pentru care s-a pronunțat prezenta încheiere de învestire cu formulă executorie. Ordonăm agenților forței publice să sprijine îndeplinirea promptă și efectivă a tuturor actelor de executare silită, iar procurorilor să stăruie pentru ducerea la îndeplinire a titlului executoriu, în condițiile legii. (Urmează semnătura președintelui instanței și a grefierului.)".

Din prevederile Codului de procedură civilă rezultă că aplicarea formulei executorii pe înscrisurile care constituie titluri executorii, altele decât hotărârile judecătorești, constituie o condiție indispensabilă pentru executarea acestora.

Dispozițiile referitoare la învestirea cu formulă executorie sunt de ordine publică, astfel încât nerespectarea lor (omisiunea sau neregularitatea aplicării formulei executorii, de exemplu, cu un alt conținut decât cel prevăzut de lege) atrage *nulitatea urmăririi*. În jurisprudența anterioară s-a decis că învestirea ulterioară nu poate avea efect de validare asupra executării ilegal începute, dar poate sta la baza unei noi executări, dacă dreptul de a cere și obține executarea silită nu s-a prescris[2].

Nelegalitatea învestirii cu formulă executorie poate fi invocată *pe calea contestației la executare ori pe cale incidentală*, spre exemplu, în etapa validării popririi.

Normele care reglementează învestirea cu formulă executorie sunt *norme de procedură*, astfel că, în ceea ce privește *aplicarea în timp*, sunt guvernate de regula generală în materie prevăzută de art. 24 C.proc.civ., potrivit cu care dispozițiile legii noi de procedură se aplică numai proceselor și executărilor silite începute după intrarea acesteia în vigoare.

În acest sens, art. XI din Legea nr. 138/2014, act normativ care a instituit obligativitatea învestirii cu formulă executorie pentru alte titluri executorii decât hotărârile judecătorești, stabilește că hotărârile arbitrale sau ale altor organe cu atribuții jurisdicționale, cu excepția hotărârilor judecătorești, precum și alte înscrisuri pronunțate sau, după caz, întocmite înainte de intrarea în vigoare a prezentei legi pot fi puse în exe-

[1] În jurisprudența sa, sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, Curtea Constituțională a decis în mod constant că dispozițiile legale care instituie formula executorie, al cărei cuprins era identic și în reglementarea anterioară (art. 269 C.proc.civ. 1865), sunt constituționale. A se vedea C.C., dec. nr. 163 din 21 octombrie 1999 (M. Of. nr. 624 din 21 decembrie 1999), dec. 740 din 13 septembrie 2007 (M. Of. nr. 714 din 23 octombrie 2007), dec. nr. 471 din 17 mai 2007 (M. Of. nr. 418 din 22 iunie 2007).

[2] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 633/1969, în C.D. 1969, p. 271-273. A se vedea, în același sens, și S. Zilberstein, V.M. Ciobanu, *Tratat 2001*, p. 156, nota 32.

cutare silită numai dacă au fost învestite cu formula executorie prevăzută de Codul de procedură civilă.

În cazurile expres prevăzute de lege, anumite titluri executorii, altele decât hotărârile judecătoreşti, pot fi puse în executare fără a fi necesară învestirea cu formulă executorie. Constituie asemenea exemple, de pildă, încheierea executorului judecătoresc de stabilire a sumelor potrivit art. 628 alin. (2) şi (3) C.proc.civ. (art. 628 alin. final C.proc.civ.), încheierea de stabilire a cheltuielilor de executare de către executorul judecătoresc [art. 669 alin. (6) C.proc.civ.], actul de adjudecare împotriva debitorului sau, după caz, a terţului dobânditor, ca şi împotriva oricărei persoane care posedă ori deţine imobilul adjudecat, fără a putea invoca un drept opozabil în condiţiile legii [art. 855 alin. (2) C.proc.civ.].

Învestirea cu formulă executorie a titlurilor executorii supuse, potrivit legii, acestei formalităţi se face *la cererea părţii interesate*, în speţă creditorul, cererea putând fi făcută personal sau prin reprezentant.

Codul de procedură civilă nu cuprinde prevederi speciale privind *conţinutul cererii* de învestire cu formulă executorie, însă, având în vedere caracterul necontencios al acesteia, urmează a se aplica dispoziţiile art. 530 C.proc.civ. şi deci cererea va cuprinde numele de familie, prenumele şi domiciliul sau, după caz, denumirea şi sediul celui care o face, obiectul, motivarea acesteia şi semnătura.

Cererea de învestire trebuie să fie însoţită în mod obligatoriu de originalul titlului executoriu ce se solicită a fi învestit cu formulă executorie[1]. La cerere se va anexa, dacă este cazul, dovada calităţii de reprezentant.

Cererea de învestire cu formulă executorie este supusă *taxei judiciare de timbru* de 20 de lei pentru fiecare titlu a cărui învestire se solicită, potrivit dispoziţiilor art. 10 alin. (1) lit. a) din O.U.G. nr. 80/2013.

Potrivit art. 640^1 alin. (2) C.proc.civ., cererea de învestire cu formulă executorie se soluţionează de *judecătoria în circumscripţia căreia se află domiciliul sau sediul creditorului ori al debitorului*. Dacă domiciliul sau, după caz, sediul creditorului se află în străinătate, creditorul va putea depune cererea de învestire şi la judecătoria în circumscripţia căreia se află domiciliul său ales[2].

Aşadar, din punct de vedere material, competenţa de soluţionare a cererii de învestire cu formulă executorie revine judecătoriei. Competenţa teritorială este alternativă, fiind deopotrivă competente atât instanţa de la domiciliul sau, după caz, sediul creditorului, cât şi cea în circumscripţia căreia se află domiciliul sau, după caz, sediul debitorului, iar dacă domiciliul sau, după caz, sediul creditorului se află în străinătate, creditorul va putea depune cererea de învestire şi la judecătoria în circumscripţia căreia se află domiciliul său ales. Alegerea între instanţele deopotrivă competente aparţine creditorului.

Prin *derogare* de la regula de competenţă instituită de art. 640^1 alin. (2) C.proc.civ., art. 181^1 alin. (1) din Legea nr. 71/2011 prevede că învestirea cu formulă executorie a contractului de ipotecă în vederea executării ipotecii mobiliare prin vânzarea bunului ipotecat prevăzută la art. 2445 C.civ. este de competenţa judecătoriei în a cărei circumscripţie îşi are domiciliul sau, după caz, îşi are sediul creditorul. De asemenea, potrivit art. 31 alin. (3) din Legea nr. 51/1995, învestirea cu formulă executorie a contractului de asistenţă juridică este de competenţa judecătoriei în a cărei rază teritorială se află sediul profesional al avocatului.

[1] A se vedea, pentru dezvoltări, G. Boroi, C.A. Anghelescu, *Verificarea înscrisului în original în cadrul procedurii de învestire cu formulă executorie*, http://www.inm-lex.ro/displaypage.php?p=85&d=175.

[2] Rezultă, aşadar, că, în privinţa învestirii cu formulă executorie, competenţa nu aparţine instanţei de executare. Soluţia este firească, deoarece, până la începerea executării silite, nu se poate stabili care este instanţa de executare.

Cererea de învestire cu formulă executorie *se soluţionează potrivit regulilor procedurii necontencioase, în camera de consiliu, fără citarea părţilor* [art. 640^1 alin. (2) C.proc.civ.].

Instanţa va verifica dacă înscrisul întruneşte toate condiţiile de formă cerute de lege pentru a fi titlu executoriu, precum şi alte cerinţe în cazurile anume prevăzute de lege. De exemplu, în cazul în care se solicită învestirea unei hotărâri arbitrale care se referă la un litigiu legat de transferul dreptului de proprietate şi/sau de constituirea altui drept real asupra unui bun imobil, în cadrul procedurii de învestire cu formulă executorie se va verifica de către instanţa judecătorească respectarea condiţiilor privind transferul de proprietate şi/sau constituirea altui drept real asupra bunului imobil în cauză, îndeplinirea procedurilor impuse de lege şi achitarea de către părţi a impozitului privind transferul dreptului de proprietate [art. 603 alin. (3) C.proc.civ.].

Judecătorul învestirii face o verificare a regularităţii exterioare a actului supus învestirii. În literatura de specialitate[1] s-a arătat că, în această materie, regularitatea exterioară vizibilă creează o prezumţie de regularitate internă.

Nu s-ar putea refuza învestirea sub motiv că actul juridic constatat de înscrisul care constituie titlu executoriu supus învestirii ar fi lovit de nulitate, deoarece judecătorul învestirii nu se poate substitui instanţei competente să soluţioneze o acţiune în anulare, respectiv o cale specială de atac prevăzută de lege. În cadrul procedurii învestirii, judecătorul verifică numai condiţiile de regularitate exterioară a înscrisului supus acestei proceduri, iar nu şi valabilitatea actului juridic constatat de acesta[2]. Valorificarea cauzelor de nulitate a actului juridic constatat de înscrisul care constituie titlu executoriu se poate face numai prin intermediul mijloacelor procesuale reglementate de lege în acest scop, de exemplu, contestaţia la executare, după începerea executării silite, căile speciale de atac prevăzute de lege sau acţiunea în anulare de drept comun.

Asupra cererii de învestire cu formulă executorie instanţa se pronunţă prin *încheiere*. Dacă cererea de învestire este respinsă, încheierea poate fi atacată numai cu apel de către creditor, în termen de 5 zile de la comunicare. Încheierea prin care se admite cererea de învestire cu formulă executorie nu este supusă niciunei căi de atac, dar legalitatea acesteia poate face obiectul contestaţiei la executare, după începerea executării silite [art. 640^1 alin. (4) şi (5) C.proc.civ.].

§3. Eliberarea titlului executoriu

După învestire, titlul executoriu, altul decât hotărârea judecătorească, se eliberează părţii interesate (creditorului sau reprezentantului acestuia). Se eliberează un singur titlu executoriu.

[1] E. Herovanu, *Pagini de practică judiciară şi extrajudiciară*, Bucureşti, 1944, p. 208.

[2] A se vedea, în acelaşi sens, G. Boroi, D.N. Theohari, *Sinteza...*, p. XXI.

Această soluție rezultă din prevederile art. 663 alin. (4) C.proc.civ., potrivit cu care la cererea de executare se vor atașa titlul executoriu în original sau în copie legalizată, după caz, precum și din dispozițiile art. 702 alin. (3), care fac vorbire despre remiterea titlului executoriu personal creditorului sau reprezentantului acestuia, atunci când executarea silită nu mai poate fi efectuată ori continuată din cauza lipsei de bunuri urmăribile ori a imposibilității de valorificare a unor astfel de bunuri, creditorul a renunțat la urmărire sau a fost desființată executarea silită.

Ambele texte de lege presupun, prin ipoteză, că în cazul altor titluri decât hotărârile judecătorești nu se eliberează creditorului decât un singur titlu executoriu învestit cu formulă executorie.

Așa cum am arătat, formula executorie se aplică pe originalul înscrisului căruia legea îi conferă acest caracter. De asemenea, în cazul în care legea prevede că nu este necesară învestirea cu formulă executorie a unui titlul executoriu, altul decât hotărârea judecătorească, pentru începerea executării silite, creditorul trebuie să prezinte titlul executoriu în original.

Dacă se refuză eliberarea titlului executoriu de către alte organe competente potrivit legii și dacă legea specială nu prevede altfel, creditorul poate face plângere la judecătoria în circumscripția căreia se află organul care trebuia să emită titlul executoriu, în termen de 15 zile de la data când a luat cunoștință de refuz (art. 641 C.proc.civ.).

Secțiunea a 2-a. Categoriile de titluri executorii

Sfera titlurilor executorii este foarte largă și cuprinde, pe lângă hotărârile judecătorești: încheierile și procesele-verbale întocmite de executorii judecătorești care, potrivit legii, constituie titluri executorii; înscrisurile autentice, în cazurile prevăzute de lege; titlurile executorii notariale emise în condițiile prevăzute de lege; titlurile de credit sau alte înscrisuri cărora legea le recunoaște putere executorie, precum și înscrisurile cărora legea le conferă în mod expres caracter executoriu.

Întrucât numărul titlurilor executorii este foarte mare, ne vom rezuma la o prezentare succintă a acestora, făcând mai multe precizări doar cu privire la cele mai des întâlnite în practica judiciară.

În cadrul acestei enumerări, vom distinge între, pe de o parte, hotărârile judecătorești și hotărârile altor organe cu activitate jurisdicțională, iar, pe de altă parte, celelalte titluri executorii, care nu sunt constituite în cadrul unei activități jurisdicționale.

§1. Hotărârile judecătorești și cele emise de alte organe cu activitate jurisdicțională

1.1. Hotărârile judecătorești

Hotărârile instanțelor judecătorești pronunțate în materie civilă, inclusiv în materie de conflicte de muncă, în materie de contencios administrativ[1], cele pronunțate în

[1] În enumerarea hotărârilor pronunțate de instanțele judecătorești trebuie incluse și hotărârile date în procesele și cererile de drept al familiei (în materie de adopție, nulitatea căsătoriei, decăderea din drepturile părintești, desfacerea căsătoriei), care, datorită caracterului lor personal, nu sunt susceptibile de executare silită și prezintă particularități în aducerea la îndeplinire a drepturilor stabilite în cuprinsul lor. Sunt, de asemenea, nesusceptibile de executare silită în ceea ce privește capătul principal hotărârile pronunțate în acțiunile în constatare, hotărârile prin care se dispune anularea sau rezilierea unui act juridic, fără a se impune părților obligația de restituire, hotărârile date, în general, în materie de stare civilă și hotărârile prin care se respinge cererea de chemare în judecată. Subliniem însă că toate aceste hotărâri pot fi puse în executare pentru plata cheltuielilor de judecată, în măsura în care s-a formulat în cererea de chemare în judecată un asemenea capăt accesoriu și el a fost admis de instanța de judecată.

procesele penale când statuează asupra unor pretenții civile (despăgubiri, cheltuieli de judecată), cele prin care părțile sunt obligate la plata unor amenzi fără caracter penal (administrative, judecătorești etc.) pot constitui temeiul executării silite împotriva debitorului care nu își îndeplinește de bunăvoie obligația. Sunt, de asemenea, susceptibile de executare silită și hotărârile pronunțate în materie necontencioasă judiciară.

Cu toate acestea, nu toate hotărârile judecătorești sunt susceptibile de executare silită. De exemplu, *nu pot fi executate silit* hotărârile pronunțate în cererile în constatare, cele prin care s-a dispus declararea nulității, rezoluțiunii sau rezilierii unui act juridic fără a se impune părților și obligația de restituire, hotărârile în materie de stare civilă, cele prin care s-a respins, anulat cererea de chemare în judecată etc. Subliniem însă că toate aceste hotărâri pot fi puse în executare pentru plata cheltuielilor de judecată, în măsura în care s-a formulat un asemenea capăt de cerere și el a fost admis de instanța de judecată.

De asemenea, așa cum vom arăta mai jos, hotărârile date în țări străine constituie titluri executorii în temeiul cărora poate fi pornită executarea silită împotriva debitorului, cu respectarea cerințelor privind recunoașterea caracterului executoriu al acestora pe teritoriul României.

Potrivit art. 632 alin. (2) C.proc.civ., constituie titluri executorii hotărârile executorii prevăzute la art. 633 C.proc.civ., hotărârile cu executare provizorie, hotărârile definitive, precum și orice alte hotărâri sau înscrisuri care, potrivit legii, pot fi puse în executare.

Hotărârile executorii sunt definite de art. 633 C.proc.civ., după cum urmează:

– hotărârile date în apel[1], dacă prin lege nu se prevede altfel. Constituie asemenea excepții de la caracterul executoriu al hotărârii pronunțate în apel hotărârile date în cauzele privitoare la desființarea de construcții, plantații sau a oricăror lucrări având o așezare fixă, precum și în cazurile anume prevăzute de lege, cum ar fi art. 1063 alin. (3) C.proc.civ.[2] [art. 484 alin. (1) C.proc.civ.];

[1] Subliniem că, în sensul legii, reprezintă hotărâri executorii atât hotărârile pronunțate de instanța de apel, cât și cele date de prima instanță, care au fost atacate cu apel, dar apelul a fost respins, anulat sau s-a perimat. În acest caz, data la care hotărârea de primă instanță devine executorie este data pronunțării hotărârii în apel, mai puțin în cazul în care apelul este respins ca tardiv, când hotărârea primei instanțe devine executorie, de altfel și definitivă, la data expirării termenului de apel. Soluția rezultă din interpretarea logică a dispozițiilor art. 633 pct. 1 C.proc.civ., întrucât ar fi absurd ca, în ipoteza în care hotărârea primei instanțe este atacată cu apel, să fie executorie hotărârea instanței de apel prin care se schimbă hotărârea primei instanțe, dar să nu fie executorie hotărârea primei instanțe atunci când aceasta nu este schimbată, deoarece apelul declarat împotriva ei este respins, anulat sau perimat. Absurdul soluției contrare apare cu atât mai evident în cazul în care instanța de apel admite apelul și schimbă în parte hotărârea apelată. În acest caz, cu greu s-ar putea susține că partea din hotărârea primei instanțe schimbată în apel este executorie, în schimb, cea păstrată în instanța de apel nu este executorie.

[2] În aceste cazuri, hotărârea judecătorească nu se poate executa silit decât după ce a rămas definitivă.

– hotărârile date în primă instanță, fără drept de apel, ori cele în legătură cu care părțile au convenit să exercite direct recursul, potrivit art. 459 alin. (2) C.proc.civ.

Hotărârea executorie poate fi pusă în executare, chiar dacă este atacată cu recurs, însă instanța de control judiciar va putea dispune suspendarea executării în condițiile art. 484 alin. (2)-(7) C.proc.civ. Potrivit art. 637 alin. (1) C.proc.civ., punerea în executare a unei hotărâri judecătorești care constituie titlu executoriu se poate face numai pe riscul creditorului dacă hotărârea poate fi atacată cu apel sau recurs; dacă titlul este ulterior modificat ori desființat, creditorul va fi ținut, în condițiile legii, să îl repună pe debitor în drepturile sale, în tot sau în parte, după caz.

Potrivit art. 634 alin. (1) C.proc.civ., sunt *hotărâri definitive*:

– hotărârile care nu sunt supuse apelului și nici recursului;

– hotărârile date în primă instanță, fără drept de apel, neatacate cu recurs;

– hotărârile date în primă instanță, care nu au fost atacate cu apel;

– hotărârile date în apel, fără drept de recurs, precum și cele neatacate cu recurs;

– hotărârile date în recurs, chiar dacă prin acestea s-a soluționat fondul pricinii;

– orice alte hotărâri care, potrivit legii, nu mai pot fi atacate cu recurs.

Din art. 634 alin. (1) C.proc.civ. rezultă că în sfera hotărârilor definitive intră și acele hotărâri care de la început nu pot fi atacate nici cu apel, nici cu recurs. În aceste cazuri, în care legea suprimă atât dreptul de apel, cât și pe cel de recurs, hotărârea este definitivă de la data pronunțării sale și poate fi pusă în executare în condițiile legii. Intră în această categorie, de exemplu: încheierea de admitere a cererii de asigurare de probe formulată pe cale principală [art. 361 alin. (1) C.proc.civ.], încheierea de stabilire a cuantumului onorariilor arbitrilor și al celorlalte cheltuieli arbitrale, precum și modalitățile de consemnare, de avansare sau de plată (art. 598 C.proc.civ.) etc.

În ceea ce privește celelalte hotărâri definitive, acestea devin definitive la data expirării termenului de apel sau, după caz, de recurs, în cazul în care calea de atac nu a fost exercitată. Aceeași este data rămânerii definitive și în cazul în care apelul, respectiv recursul sunt respinse ca tardive. Dacă a fost exercitată calea de atac, data rămânerii definitive este data pronunțării hotărârii în apel, în cazul în care hotărârea este supusă numai apelului, sau în recurs, în cazul în care hotărârea din apel este susceptibilă și de recurs. La fel în cazul perimării apelului sau recursului. Într-adevăr, așa cum s-a arătat în literatura de specialitate[1], în acest caz este necesar să se aștepte efectul perimării, care nu se produce decât la expirarea termenului de perimare a căii de atac și numai în temeiul hotărârii prin care se constată perimarea. De asemenea, în cazul retragerii căii de atac de reformare, hotărârea nu va putea fi pusă în executare decât după ce o asemenea retragere va fi intervenit.

Hotărârea rămasă definitivă poate fi pusă în executare dacă este atacată cu o cale extraordinară de atac de retractare. Totuși, atât în cazul contestației în anulare, cât și al revizuirii, executarea poate fi suspendată de instanța care urmează să soluționeze calea de atac, în condițiile art. 507 și art. 512 C.proc.civ.

În cazurile prevăzute de lege, sunt executorii și unele hotărâri de primă instanță[2]. Avem în vedere hotărârile care se bucură de *executare provizorie*, de drept sau judecătorească[1] (art. 448-449 C.proc.civ.). Indiferent de felul executării provizorii, cel interesat poate solicita, potrivit art. 450 C.proc.civ., suspendarea ei fie odată cu apelul, fie în tot cursul instanței de apel.

În finalul acestor considerații, menționăm că, pentru a fi puse în executare, *hotărârile judecătorești nu trebuie învestite cu formulă executorie*, astfel încât, pentru începerea executării silite, creditorul va prezenta copia legalizată a hotărârii.

1.2. Hotărârile arbitrale

Arbitrajul este o cale de soluționare convențională a litigiilor, cu excluderea competenței instanțelor judecătorești, prin persoane particulare care sunt învestite de părțile litigante să soluționeze prin hotărâre obligatorie un litigiu purtând asupra unor drepturi de care părțile pot dispune[2].

Arbitrajul poate fi organizat de o instituție permanentă de arbitraj (arbitrajul instituționalizat) sau de o terță persoană (arbitrajul *ad-hoc*). Indiferent de modul de organizare a arbitrajului, hotărârea arbitrală este obligatorie pentru părți din momentul comunicării ei părților (art. 606 C.proc.civ.). Din același moment, hotărârea arbitrală este și definitivă și, *după învestirea cu formulă executorie*, poate fi pusă în executare silită întocmai ca și o hotărâre judecătorească (art. 615 C.proc.civ.).

Potrivit art. 635 C.proc.civ., hotărârile arbitrale învestite cu formulă executorie pot fi puse în executare, chiar dacă sunt atacate cu acțiunea în anulare. Suspendarea executării va putea fi dispusă de curtea de apel învestită cu soluționarea acțiunii în anulare, în condițiile art. 612 C.proc.civ.

1.3. Hotărâri ale organelor cu atribuții jurisdicționale

În cazurile în care legea recunoaște hotărârilor unor organe cu atribuții jurisdicționale putere de titlu executoriu, acestea vor putea fi puse în executare după rămânerea lor definitivă prin neatacarea în fața instanțelor judecătorești competente, *dacă sunt învestite cu formulă executorie* [art. 635 teza a II-a C.proc.civ.].

Data la care devin executorii aceste din urmă hotărâri este cea la care a expirat termenul în cadrul căruia se putea declara calea de atac.

Deși legea nu se referă în mod expres la această ipoteză, este evident că au caracter executoriu și hotărârile organelor cu atribuții jurisdicționale care au fost atacate cu calea de atac prevăzută de lege, dar aceasta a fost respinsă. În acest caz, data rămânerii defi-

[1] V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 499.

[2] Mai pot fi menționate ca exemple de hotărâri pronunțate în primă instanță, supuse numai apelului, cărora legea le stabilește caracterul executoriu în mod expres, derogatoriu de la prevederile art. 633 C.proc.civ.: ordonanța președințială [art. 996 alin. (2) C.proc.civ.]; hotărârile pronunțate în cererile de valoare redusă [art. 1030 alin. (3) C.proc.civ.]; hotărârile de evacuare din imobile folosite sau ocupate fără drept [art. 1041 alin. (5) C.proc.civ.] etc.

[1] În art. 677 C.proc.civ. se precizează că „hotărârile ce se execută provizoriu cu dare de cauțiune nu se vor executa mai înainte de a se depune cauțiunea". Menționăm că dispozițiile art. 384 C.proc.civ. 1865, care aveau un conținut identic cu cele al actualului art. 677 C.proc.civ., au fost declarate constituționale prin dec. nr. 126/2000 a Curții Constituționale (M. Of. nr. 452 din 27 iunie 2000).

[2] Pentru dezvoltări doctrinare cu privire la arbitraj, a se vedea: V.M. Ciobanu, *Tratat 1997*, vol. II, p. 595-618; V. Roș, *Arbitrajul comercial internațional*, Ed. Monitorul Oficial, București, 2000; R.B. Bobei, *Arbitrajul intern și internațional*, Ed. C.H. Beck, București, 2013.

nitive a hotărârii organului cu activitate jurisdicțională va fi data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești prin care s-a soluționat calea de atac prevăzută de lege.

1.4. Hotărârile străine

În ceea ce privește condițiile de recunoaștere și executare pe teritoriul României ale hotărârilor judecătorești străine, trebuie făcută distincția între hotărârile străine pronunțate într-un alt stat membru al Uniunii Europene și cele pronunțate într-un stat terț Uniunii.

1.4.1. Hotărârile străine pronunțate într-un alt stat membru al Uniunii Europene

Începând cu data de 10 ianuarie 2015, condițiile de recunoaștere și executare în România ale hotărârilor judecătorești străine pronunțate într-un alt stat membru al Uniunii Europene sunt stabilite de Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (în continuare, Regulamentul nr. 1215/2012).

Prin acest regulament se abrogă Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (în continuare, Regulamentul nr. 44/2001), iar trimiterile la acest din urmă regulament se interpretează ca trimiteri la prezentul regulament și se citesc în conformitate cu tabelul de corespondență din anexa III la Regulamentul nr. 1215/2012.

În ceea ce privește *aplicarea sa în timp*, art. 66 din Regulamentul nr. 1215/2012 stabilește că acesta se aplică numai acțiunilor judiciare intentate, actelor autentice întocmite sau înregistrate în mod oficial și tranzacțiilor judiciare aprobate sau încheiate la 10 ianuarie 2015 sau după această dată. Regulamentul (CE) nr. 44/2001 continuă să se aplice hotărârilor pronunțate în cadrul acțiunilor judiciare intentate, actelor autentice întocmite sau înregistrate în mod oficial și tranzacțiilor judiciare aprobate sau încheiate înainte de 10 ianuarie 2015 și care intră în domeniul de aplicare a regulamentului respectiv.

La nivelul Uniunii Europene, dispozițiile Regulamentului nr. 1215/2012 constituie dreptul comun în materia recunoașterii și executării într-un stat membru ale hotărârilor pronunțate în materie civilă și comercială în alt stat membru.

Există însă și materii în care sunt stabilite reguli speciale privind condițiile recunoașterii și executării într-un stat membru ale hotărârilor pronunțate în alte state ale Uniunii Europene. Avem în vedere Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000 (în continuare, Regulamentul nr. 2201/2003), Regulamentul (CE) nr. 4/2009 al Consiliului din 18 decembrie 2008 privind competența,

legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor și cooperarea în materia obligațiilor de întreținere[1] (în continuare, Regulamentul nr. 4/2009).

De asemenea, în privința hotărârilor pronunțate în cadrul unor proceduri expres reglementate sunt prevăzute condiții de recunoaștere, respectiv de executare diferite față de dispozițiile Regulamentului nr. 1215/2012, chiar dacă domeniul de aplicare a actelor normative care reglementează procedurile speciale respective coincide în tot sau în parte cu cel al Regulamentului nr. 1215/2012. Este vorba despre Regulamentul (CE) nr. 1896/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2006 de instituire a unei proceduri europene de somație de plată (în continuare, Regulamentul nr. 1896/2006), Regulamentul (CE) nr. 861/2007 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 iulie 2007 de stabilire a unei proceduri europene cu privire la cererile cu valoare redusă (în continuare, Regulamentul nr. 861/2007) și Regulamentul (CE) nr. 805/2004 al Parlamentului European și al Consiliului din 21 aprilie 2004 privind crearea unui titlu executoriu european pentru creanțele necontestate (în continuare, Regulamentul nr. 805/2004).

În cele ce urmează, vom analiza dispozițiile *Regulamentului nr. 1215/2012*, care, așa cum am arătat, constituie dreptul comun în materia recunoașterii și executării într-un stat membru a hotărârilor pronunțate în materie civilă și comercială în alt stat membru, urmând ca, în finalul acestor considerații referitoare la hotărârile pronunțate în alte state ale Uniunii Europene, să facem câteva scurte precizări și cu privire la celelalte regulamente enumerate anterior.

Înainte de a prezenta regulile concrete referitoare la recunoașterea și executarea hotărârilor pronunțate în alte state membre ale Uniunii, menționăm că, la fel ca predecesorul său[2], Regulamentul nr. 1215/2012 are un *domeniu de aplicare* circumscris materiei civile și comerciale, cu excluderea expresă a materiilor fiscală, vamală și administrativă. În contextul jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene, care a decis în mod constant în acest sens, atât în interpretarea Convenției de la Bruxelles din 1968[3], cât și a Regulamentului nr. 44/2001, art. 1 alin. (1) din Regulamentul nr. 1215/2012 prevede în mod expres că acest regulament nu se aplică răspunderii statului pentru actele sau omisiunile sale în exercitarea autorității publice (*acta iure imperii*).

Din câmpul material de aplicare a Regulamentului nr. 1215/2012 *sunt excluse*, de asemenea, starea civilă și capacitatea persoanelor fizice, drepturile patrimoniale rezultate din regimurile matrimoniale sau din legăturile considerate prin legea aplicabilă acestora ca având efecte comparabile căsătoriei, falimentele, procedurile privind lichidarea societăților insolvabile sau a altor persoane juridice, acordurile amiabile, concordatele sau procedurile similare, securitatea socială, arbitrajul, obligațiile de întreținere care decurg dintr-o relație de familie, de rudenie, de căsătorie sau de alianță, testamentele și succesiunile[4], inclusiv obligațiile de întreținere rezultate ca urmare a unui deces.

---

[1] J.O. L 7 din 10 ianuarie 2009.

[2] Pe larg cu privire Regulamentul nr. 44/2001, a se vedea H. GAUDEMET-TALLON, *Compétence et exécution des jugements en Europe*, L.G.D.J., Paris, 2010 (citat în continuare *Compétence*), p. 1-507; U. MAGNUS, P. MANKOWSKY, *Brussels I Regulation*, 2nd ed., Ed. S.E.L.P., München, 2012.

[3] Convenția de la Bruxelles privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială, încheiată la 27 septembrie 1968 (J.O. C 27 din 26 ianuarie 1998).

[4] Menționăm că, de la data de 17 august 2015, în această materie se va aplica Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă,

Din punct de vedere *teritorial*, Regulamentul nr. 1215/2012 se aplică în toate statele membre ale Uniunii, mai puțin Danemarca[1].

Sunt supuse recunoașterii și executării în condițiile Regulamentului nr. 1215/2012 hotărârile pronunțate de o instanță dintr-un stat membru, indiferent de denumirea acestora, inclusiv un decret, un ordin, o ordonanță sau un mandat de executare, precum și o decizie privind stabilirea de către un grefier al instanței a cheltuielilor de judecată. În sensul capitolului III din regulament, termenul „hotărâre" include măsurile provizorii și de conservare dispuse de o instanță care, în temeiul prezentului regulament, este competentă să judece cauza pe fond. Noțiunea nu include măsurile provizorii, inclusiv de conservare, dispuse de o astfel de instanță fără citarea pârâtului, cu excepția cazului în care hotărârea care cuprinde măsura este notificată sau comunicată pârâtului înaintea executării.

Precizăm că, în baza Regulamentului nr. 1215/2012, hotărârile pronunțate într-un stat membru căruia i se adresează acest regulament trebuie să fie recunoscute și executate în alt stat membru, chiar dacă debitorul împotriva căruia s-a pronunțat hotărârea are domiciliul pe teritoriul unui stat terț.

Sunt, de asemenea, recunoscute și pot fi executate potrivit aceluiași regulament și actele autentice[2] și care sunt executorii într-un stat membru, precum și tranzacțiile judiciare care au fost aprobate de o instanță în cursul unui proces și care sunt executorii în statul membru în care au fost încheiate[3].

În sistemul Regulamentului nr. 1215/2012, hotărârile judecătorești pronunțate într-un alt stat membru *se recunosc în celelalte state membre fără a fi nevoie de vreo procedură specială*. Într-adevăr, așa cum enunță considerentul (26) al Regulamentului nr. 1215/2012, încrederea reciprocă în administrarea justiției în Uniune justifică principiul potrivit căruia hotărârile pronunțate într-un stat membru ar trebui recunoscute în toate statele membre, fără să fie necesare proceduri speciale. În plus, obiectivul diminuării duratei și costurilor litigiilor transfrontaliere justifică eliminarea hotărârii de încuviințare a executării înainte de executarea unei hotărâri în statul membru solicitat. Drept urmare, *o hotărâre pronunțată de instanțele unui stat membru ar trebui tratată ca și cum ar fi fost pronunțată în statul membru solicitat*.

Așadar, în sistemul Regulamentului nr. 1215/2012, pentru a produce efecte în alt stat membru, hotărârile judecătorești pronunțate în alt stat membru nu mai sunt supuse procedurii recunoașterii. În acest sens, art. 37 alin. (1) din regulament prevede că

recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor (J.O. L 201 din 27 iulie 2012).

[1] În conformitate cu art. 1 și art. 2 din Protocolul nr. 22 privind poziția Danemarcei anexat la TUE și la TFUE, Danemarca nu participă la adoptarea prezentului regulament, care nu i se adresează și nu i se aplică, fără a aduce atingere posibilității aplicării de către Danemarca a modificărilor la Regulamentul (CE) nr. 44/2001 în temeiul art. 3 din Acordul din 19 octombrie 2005 dintre Comunitatea Europeană și Regatul Danemarcei privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie civilă și comercială.

[2] În sensul Regulamentului nr. 1215/2012, act autentic înseamnă un act care a fost întocmit sau înregistrat în mod oficial ca act autentic în statul membru de origine și a cărui autenticitate se referă la semnătura și conținutul actului autentic și a fost stabilită de către o autoritate publică sau orice altă autoritate abilitată să facă acest lucru.

[3] Tranzacțiile judiciare care sunt executorii în statul membru de origine sunt executate în celelalte state membre în aceleași condiții ca și actele autentice.

o parte care dorește să invoce într-un stat membru o hotărâre pronunțată în alt stat membru prezintă: o copie a hotărârii care să întrunească condițiile necesare în vederea stabilirii autenticității sale și un certificat eliberat în conformitate cu art. 53 din regulament. Instanța sau autoritatea în fața căreia este invocată hotărârea pronunțată într-un alt stat membru poate, dacă este necesar, să solicite părții care o invocă să furnizeze, în conformitate cu art. 57, o traducere sau o transcriere a conținutului certificatului. Instanța sau autoritatea poate solicita părții furnizarea unei traduceri a hotărârii în locul traducerii conținutului certificatului, dacă nu poate să continue procedura în lipsa traducerii respective.

În cazul unei contestații, partea interesată poate, în conformitate cu procedura prevăzută în secțiunea 3 subsecțiunea 2 din regulament, solicita *constatarea absenței motivelor pentru refuzul recunoașterii*, astfel cum se prevede la art. 45. Dacă refuzul recunoașterii este invocat pe cale incidentală în fața unei instanțe dintr-un stat membru, instanța respectivă este competentă să se pronunțe asupra acelei chestiuni.

Subliniem că prin Regulamentul nr. 1215/2012 a fost înlăturată procedura recunoașterii hotărârilor pronunțate în alt stat membru, astfel încât orice hotărâre judecătorească dată într-un stat membru, în materiile care intră în domeniul de aplicare material, temporal și teritorial al acestui regulament, este *recunoscută de plin drept în celelalte state membre*. Aceasta este una dintre diferențele majore ale Regulamentului nr. 1215/2012 față de predecesorul său, Regulamentul nr. 44/2001[1]. Prin urmare, în caz de contestare a hotărârii judecătorești date în alt stat membru, revine părții care contestă sarcina de a solicita refuzul recunoașterii, care se va face în conformitate cu procedurile prevăzute în secțiunea 3 subsecțiunea 2 și, dacă este cazul, în secțiunea 4 a capitolului III din regulament. Așa cum am arătat mai sus, partea care se prevalează de hotărârea judecătorească dată în alt stat membru are, de asemenea, posibilitatea, în conformitate cu procedura prevăzută în secțiunea 3 subsecțiunea 2 a capitolului III din regulament, de a solicita constatarea absenței motivelor pentru refuzul recunoașterii.

Motivele de refuz de recunoaștere a unei hotărâri pronunțate într-un alt stat membru al Uniunii sunt reglementate de art. 45 din Regulamentul nr. 1215/2012. Aceste motive sunt similare celor prevăzute de art. 34 și art. 35 din Regulamentul nr. 44/2001. Astfel, potrivit acestui articol, la cererea oricărei părți interesate, se refuză recunoașterea unei hotărâri:

a) dacă recunoașterea este vădit contrară ordinii publice (*ordre public*) a statului membru solicitat;

b) în cazul în care hotărârea a fost pronunțată în lipsă, dacă actul de sesizare a instanței sau un act echivalent nu a fost notificat sau comunicat pârâtului în timp util și într-o manieră care să îi permită acestuia să își pregătească apărarea, cu excepția cazului în care pârâtul nu a introdus o acțiune împotriva hotărârii atunci când a avut posibilitatea să o facă;

c) dacă hotărârea este ireconciliabilă cu o hotărâre pronunțată între aceleași părți în statul membru solicitat;

[1] Cu privire la principalele modificări ce vor fi aduse prin Regulamentul nr. 1215/2012, a se vedea, pe larg, H. GAUDEMET-TALLON, *La refonte du Règlement Bruxelles I*, în *La justice civile européenne en marche*, Ed. Dalloz, Paris, 2012.

d) dacă hotărârea este ireconciliabilă cu o hotărâre pronunțată anterior într-un alt stat membru sau într-un stat terț între aceleași părți într-o acțiune având același obiect și aceeași cauză, cu condiția ca hotărârea pronunțată anterior să întrunească condițiile necesare pentru a fi recunoscută în statul membru solicitat; sau

e) dacă hotărârea contravine:

– capitolului II secțiunile 3, 4 sau 5, în măsura în care pârâtul era deținătorul poliței de asigurare, asiguratul, beneficiarul contractului de asigurare, partea vătămată, consumatorul sau angajatul; sau

– capitolului II secțiunea 6 din regulament.

Motivul de refuz de recunoaștere prevăzut de art. 45 alin. (1) lit. e) din Regulamentul nr. 1215/2012, întemeiat pe încălcarea normelor de competență, are în vedere încălcarea normelor de competență exclusivă prevăzute de secțiunea 6 și a celor în materie de asigurări, de contracte încheiate cu consumatorii și în materia contractelor individuale de muncă prevăzute de secțiunile 3, 4 și 5 ale capitolului II din Regulamentul nr. 1215/2012, în aceste ultime cazuri, în măsura în care pârâtul era deținătorul poliței de asigurare, asiguratul, beneficiarul contractului de asigurare, partea vătămată, consumatorul sau angajatul.

Menționăm că, potrivit art. 72 din regulament, acesta nu aduce atingere acordurilor prin care statele membre s-au angajat, înainte de intrarea în vigoare a Regulamentului (CE) nr. 44/2001 și în conformitate cu art. 59 din Convenția de la Bruxelles din 1968, să nu recunoască o hotărâre pronunțată, în special în alt stat contractant la convenția respectivă, împotriva pârâtului care are domiciliul sau reședința obișnuită într-un stat terț dacă, în cazurile prevăzute la art. 4 din convenție, hotărârea nu s-a putut întemeia decât pe o competență menționată la art. 3 al doilea paragraf din convenția respectivă.

Referitor la motivele de refuz de recunoaștere a unei hotărâri date în alt stat membru, trebuie reținut că recunoașterea nu poate fi refuzată pe motivul că, potrivit normelor de drept internațional privat intern, competența ar fi aparținut instanțelor din statul membru solicitat. Interdicția privește inclusiv cazurile de competență exclusivă a instanțelor din statul membru solicitat. Într-adevăr, potrivit art. 45 alin. (3) din Regulamentul nr. 1215/2012, *competența instanței din statul membru de origine nu poate fi revizuită*. Mai mult, criteriul ordinii publice prevăzut la art. 45 alin. (1) lit. a) din același regulament nu poate fi aplicat normelor interne de drept internațional privat în materie de competență pentru refuzul recunoașterii sau al executării.

Mai precizăm că, la verificarea temeiurilor de competență care justifică refuzul recunoașterii [cele prevăzute de art. 45 alin. (1) lit. e)], instanța solicitată este legată de constatările de fapt pe baza cărora instanța din statul membru de origine și-a întemeiat competența.

În sistemul Regulamentului nr. 44/2001, al cărui art. 45 prevedea că instanța din statul solicitat „nu poate refuza sau revoca o hotărâre de încuviințare a executării decât pentru unul dintre motivele prevăzute la articolele 34 și 35 (cuprinse acum în art. 45 din Regulamentul nr. 1215/2012 – *n.n.*)", Curtea de Justiție a Uniunii Europene a statuat că motivele de refuz de recunoaștere a unei hotărâri pronunțate în alt stat membru, care reprezintă, totodată, și motive de refuz al încuviințării executării, sunt

limitative și, prin urmare, de strictă interpretare și aplicare[1]. Dispozițiile actualului art. 46 din Regulamentul nr. 1215/2012 diferă ca formulare față de cele ale art. 45 din Regulamentul nr. 44/2001. Astfel, prima dispoziție menționată stipulează că „executarea unei hotărâri se refuză, la cererea persoanei împotriva căreia se solicită executarea, în cazul în care se constată existența unuia dintre motivele prevăzute la articolul 45". În opinia noastră, soluția *caracterului limitativ al motivelor de refuz de recunoaștere* este aplicabilă și sub imperiul Regulamentului nr. 1215/2012, intenția legiuitorului de a o menține rezultând fără echivoc din faptul că art. 46 din regulament permite refuzul recunoașterii doar în cazul existenței *unuia* dintre motivele prevăzute de art. 45 din același regulament, deci alte motive de refuz de recunoaștere decât acestea nu pot fi reținute.

În fine, mai menționăm că *hotărârea dată în alt stat membru nu poate face în nicio situație obiectul unei revizuiri pe fond*.

O a doua modificare majoră introdusă prin Regulamentul nr. 1215/2012 față de predecesorul său, Regulamentul nr. 44/2001, este *suprimarea procedurii exequatur-ului* pentru punerea în executare într-un stat membru a unei hotărâri date în alt stat membru referitoare la un litigiu în materie civilă sau comercială, în sensul art. 1 din regulament.

Astfel, în acest sens, art. 39 din regulament prevede că o hotărâre pronunțată într-un stat membru care este executorie în statul membru respectiv este executorie în celelalte state membre *fără a fi necesară o hotărâre de încuviințare a executării*.

Subliniem că art. 39 din Regulamentul nr. 1215/2012 are în vedere suprimarea procedurii *exequatur*-ului, procedura de executare silită propriu-zisă se va desfășura după regulile aplicabile în materie prevăzute de legea statului solicitat, ca *lex fori*. În acest sens, art. 41 alin. (1) din regulament prevede în mod expres că procedura de executare a hotărârilor pronunțate într-un alt stat membru este reglementată de legislația statului membru solicitat. O hotărâre pronunțată într-un stat membru care este executorie în statul membru solicitat este executată în aceleași condiții ca o hotărâre pronunțată în statul membru solicitat. În același sens, art. 636 C.proc.civ. prevede că titlurile executorii europene cu privire la care dreptul Uniunii Europene nu cere recunoașterea prealabilă în statul membru în care se va face executarea sunt executorii de drept, fără nicio altă formalitate prealabilă.

Rezultă, așadar, că, în România, deși nu mai sunt supuse procedurii *exequatur*-ului, hotărârile judecătorești date în alt stat membru *rămân supuse încuviințării executării silite conform art. 665 C.proc.civ.*, la fel ca hotărârile judecătorești pronunțate de instanțele naționale.

O mențiune trebuie făcută în legătură cu respingerea de către executorul judecătoresc a cererii de încuviințare a executării unei hotărâri date în alt stat membru. În analiza motivelor de respingere a cererii de executare silită trebuie avute în vedere și dispozițiile art. 41 alin. (2) din Regulamentul nr. 1215/2012, care prevăd că motivele de refuz sau de suspendare a executării în temeiul legislației statului membru solicitat se

[1] C.J.U.E., hot. din 13 octombrie 2011, C-139/10, *Prism Investments BV*, pct. 33. A se vedea și M. Stancu, *Invocarea motivelor de refuz al executării în procedura de* exequatur *reglementată de Regulamentul (CE) nr. 44/2001. Comentariu la hotărârea C.J.U.E. pronunțată în cauza* Prism Investments *C-139/10*, în R.R.D.J. nr. 1/2012.

aplică în măsura în care acestea nu sunt incompatibile cu motivele menționate la art. 45 din același regulament.

În fine, mai menționăm că partea care solicită executarea unei hotărâri pronunțate într-un alt stat membru nu are obligația de a avea o adresă poștală în statul membru solicitat. Partea respectivă nu are nici obligația de a avea un reprezentant autorizat în statul membru solicitat, cu excepția cazului în care un astfel de reprezentant este obligatoriu, indiferent de cetățenia sau domiciliul părților.

În scopul executării într-un stat membru a unei hotărâri pronunțate în alt stat membru, reclamantul furnizează autorității competente de executare[1]:

a) o copie a hotărârii, care întrunește condițiile necesare în vederea stabilirii autenticității acesteia; și

b) certificatul eliberat în conformitate cu art. 53 din Regulamentul nr. 1215/2012, care atestă că hotărârea este executorie și care conține un rezumat al hotărârii, precum și, dacă este cazul, informații relevante cu privire la cheltuielile de judecată recuperabile și la calcularea dobânzii.

În scopul executării într-un stat membru a unei hotărâri pronunțate în alt stat membru care impune o măsură provizorie și de conservare, reclamantul furnizează autorității competente de executare:

a) o copie a hotărârii, care întrunește condițiile necesare în vederea stabilirii autenticității acesteia;

b) certificatul eliberat în conformitate cu art. 53, care conține o descriere a măsurii și care atestă că:

– instanța este competentă să judece cauza pe fond;

– hotărârea este executorie în statul membru de origine; și

c) dovada notificării sau comunicării hotărârii, în cazul în care măsura a fost dispusă fără ca pârâtul să fie citat.

Dacă este necesar, autoritatea de executare competentă poate să solicite reclamantului să furnizeze, în conformitate cu art. 57 din regulament, o traducere sau o transcriere a conținutului certificatului. Autoritatea de executare competentă poate impune solicitantului să furnizeze o traducere a hotărârii numai dacă nu poate continua procedura în lipsa traducerii respective.

Potrivit art. 43 din Regulamentul nr. 1215/2012, în cazul în care se solicită executarea unei hotărâri pronunțate într-un alt stat membru, certificatul emis conform art. 53 din regulament se notifică sau se comunică persoanei împotriva căreia se solicită executarea înainte de prima măsură de executare. Certificatul este însoțit de hotărâre, dacă aceasta nu a fost deja notificată sau comunicată persoanei respective. În cazul în care persoana împotriva căreia se solicită executarea are domiciliul în alt stat membru decât statul membru de origine, persoana respectivă poate solicita o traducere a hotărârii pentru a contesta executarea, dacă hotărârea nu este scrisă sau nu este însoțită de o traducere în una dintre următoarele limbi:

– o limbă pe care persoana respectivă o înțelege; sau

[1] În cazul României, toate aceste verificări se vor face de către executorul judecătoresc cu ocazia încuviințării executării silite, potrivit art. 665 C.proc.civ.

– limba oficială a statului membru în care își are domiciliul sau, dacă în statul membru respectiv există mai multe limbi oficiale, limba oficială sau una dintre limbile oficiale ale locului unde își are domiciliul.

În cazul în care se solicită o traducere a hotărârii în temeiul primului paragraf al art. 43, nu se pot lua alte măsuri de executare decât măsuri de conservare până când persoanei împotriva căreia se solicită executarea nu i-a fost furnizată traducerea. Cu toate acestea, cerința comunicării menționate mai sus nu se aplică în cazul în care hotărârea a fost deja notificată sau comunicată persoanei împotriva căreia se solicită executarea în una dintre limbile menționate la primul paragraf sau este însoțită de o traducere în una dintre aceste limbi.

În fine, dispozițiile art. 43 din Regulamentul nr. 1215/2012 nu se aplică în cazul executării unei măsuri de conservare dintr-o hotărâre sau în cazul în care persoana care solicită executarea recurge la măsuri de conservare în conformitate cu art. 40 din regulament.

Întrucât procedura *exequatur*-ului a fost suprimată, *executarea* unei hotărâri date în alt stat membru *se refuză la cererea persoanei împotriva căreia se solicită executarea*, însă numai în cazul în care se constată existența unuia dintre motivele prevăzute la art. 45 din Regulamentul nr. 1215/2012.

Cererea de refuz al executării se depune la instanța pe care statul membru în cauză a comunicat-o Comisiei, în temeiul art. 75 lit. a), ca fiind instanța la care se depune cererea[1].

Procedura de refuz al executării, în măsura în care nu este reglementată de prezentul regulament, se determină conform legislației statului membru solicitat. Solicitantul furnizează instanței o copie a hotărârii și, dacă este cazul, o traducere sau o transcriere a acesteia. Instanța poate să se dispenseze de prezentarea documentelor menționate în cazul în care le deține deja sau dacă nu consideră rezonabilă furnizarea acestora de către solicitant. În cel de-al doilea caz, instanța poate solicita celeilalte părți să furnizeze respectivele documente.

Partea care solicită refuzul executării hotărârii pronunțate într-un alt stat membru nu are obligația de a avea o adresă poștală în statul membru solicitat. Partea respectivă nu are nici obligația de a avea un reprezentant autorizat în statul membru solicitat, cu excepția cazului în care numirea unui astfel de reprezentant este obligatorie, indiferent de cetățenia sau domiciliul părților.

Instanța se pronunță fără întârziere în privința cererii de refuz al executării.

În cazul formulării unei cereri de refuz de executare a unei hotărâri în temeiul secțiunii 3 subsecțiunea 2 din capitolul III al Regulamentului nr. 1215/2012, instanța din statul membru solicitat poate, la cererea persoanei împotriva căreia se solicită executarea:

a) să limiteze procedura de executare la măsuri de conservare; sau

b) să condiționeze executarea de constituirea unei garanții pe care instanța o stabilește; sau

c) să suspende, în totalitate sau în parte, procedura de executare.

[1] Menționăm că, până la sfârșitul anului 2014, România nu a indicat Comisiei Europene instanțele menționate la art. 75 din Regulamentul nr. 1215/2012.

La cererea persoanei împotriva căreia se solicită executarea, autoritatea competentă din statul membru solicitat suspendă procedura de executare în cazul în care forța executorie a hotărârii respective este suspendată în statul membru de origine.

Conform art. 49 din Regulamentul nr. 1215/2012, oricare dintre părți poate introduce o *cale de atac împotriva deciziei privind cererea de refuz al executării*, la instanța pe care statul membru în cauză a comunicat-o Comisiei, în temeiul art. 75 lit. b), ca fiind instanța la care se introduce o astfel de cale de atac, iar potrivit art. 50 din același regulament, decizia pronunțată cu privire la calea de atac poate fi contestată printr-o cale de atac ulterioară, însă numai în cazul în care instanțele înaintea cărora ar putea fi introdusă respectiva cale de atac ulterioară au fost comunicate Comisiei de către statul membru respectiv în temeiul art. 75 lit. c) din Regulamentul nr. 1215/2012.

Instanța căreia i se transmite o cerere de refuz al executării sau instanța în fața căreia este introdusă o cale de atac în temeiul art. 49 sau art. 50 *poate să suspende acțiunea*, dacă împotriva hotărârii a fost introdusă o cale de atac ordinară[1] în statul membru de origine sau dacă termenul pentru introducerea ei nu a expirat încă. În acest ultim caz, instanța poate specifica termenul în care poate fi introdusă o astfel de cale de atac (art. 51 din regulament).

În vederea înlăturării în cât mai mare măsură a obstacolelor la recunoașterea și executarea hotărârilor pronunțate în statele membre, prin *Regulamentul nr. 805/2004*[2], care are același domeniu material de aplicare ca Regulamentul nr. 1215/2012, a fost creat la nivelul Uniunii *titlul executoriu european*. Prin certificarea ca titlu executoriu european este înlăturată procedura *exequatur*-ului[3] în statul membru solicitat pentru hotărârile judecătorești, tranzacțiile, respectiv actele autentice care privesc creanțe pecuniare necontestate[4] pronunțate, respectiv emise în alt stat membru. În acest sens,

[1] În cazul în care hotărârea a fost pronunțată în Irlanda, Cipru sau în Regatul Unit, orice cale de atac prevăzută în statul membru de origine este considerată cale de atac ordinară în sensul alin. (1) al art. 51 din regulament.

[2] J.O. L 143 din 30 aprilie 2004.

[3] Așa cum am arătat, în cazul Regulamentului nr. 1215/2012, înlăturarea procedurii de *exequatur* pentru hotărârile emise în alte state ale Uniunii Europene care intră în domeniul de aplicare a Regulamentului nr. 805/2004 nu presupune pentru România și înlăturarea cerinței încuviințării executării silite, conform dispozițiilor art. 665 C.proc.civ. Cele două proceduri nu trebuie confundate. Într-adevăr, orice procedură de *exequatur* are ca scop recunoașterea de către statul solicitat a posibilității de executare a unei hotărâri străine pe teritoriul său. Ea este expresia suveranității statului pe teritoriul căruia se face executarea silită. Tocmai de aceea, o atare procedură nu poate fi înlăturată decât prin voința statului solicitat. În cazul hotărârilor care fac obiectul Regulamentului nr. 805/2004, această voință este exprimată de statele membre ale Uniunii prin participarea la adoptarea și aplicarea Regulamentului nr. 805/2004 (sub acest aspect, este de semnalat că un stat membru al Uniunii, respectiv Danemarca, nu este legat prin regulamentul menționat, ca de altfel, așa cum am arătat mai sus, nici prin Regulamentul nr. 1215/2012). În schimb, prin procedura de încuviințare a executării silite se urmărește pornirea executării silite. De altfel, această soluție reiese cu evidență din considerentul (8) al Regulamentului nr. 805/2004, care prevede că o hotărâre judecătorească ce a fost certificată ca titlu executoriu european de către instanța judecătorească de origine ar trebui tratată, în scopul executării, *ca și cum aceasta ar fi fost pronunțată în statul membru în care s-a solicitat executarea*. Pentru opinia eronată că în România nu este necesară încuviințarea executării silite, potrivit art. 665 C.proc.civ., în cazul punerii în executare a hotărârilor emise în state membre ale Uniunii certificate ca titluri executorii europene, a se vedea D.M. Gavriș, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 153.

[4] Restrângerea domeniului de aplicare a Regulamentului nr. 805/2004 la creanțe pecuniare rezultă din considerentul (5), potrivit căruia „noțiunea de «creanțe necontestate» ar trebui să cuprindă toate situațiile în care un creditor, în lipsa stabilită a oricărei contestații din partea debitorului cu privire la natura și valoarea unei creanțe pecuniare, a obținut fie o hotărâre judecătorească împotriva acestui debitor, fie un act executoriu care necesită o acceptare expresă a debitorului, indiferent că este vorba despre o tranzacție judiciară sau de un act autentic".

considerentul (8) al regulamentului menționează că o hotărâre judecătorească ce a fost certificată ca titlu executoriu european de către instanța judecătorească de origine ar trebui tratată, în scopul executării, ca și cum aceasta ar fi fost pronunțată în statul membru în care s-a solicitat executarea.

Potrivit art. 3 din Regulamentul nr. 805/2004, *o creanță este necontestată*:

a) în cazul în care debitorul a recunoscut-o în mod expres, acceptând-o sau recurgând la o tranzacție care a fost aprobată de o instanță judecătorească sau încheiată în fața unei instanțe judecătorești în cursul unei proceduri judiciare; sau

b) în cazul în care debitorul nu i s-a opus niciodată, în conformitate cu normele de procedură ale statului membru de origine, în cursul procedurii judiciare; sau

c) în cazul în care debitorul nu s-a prezentat sau nu a fost reprezentat în cadrul unei ședințe de judecată privind această creanță după ce a contestat-o inițial în cursul procedurii judiciare, cu condiția ca atitudinea sa să fie asimilabilă unei recunoașteri tacite a creanței sau a faptelor invocate de creditor în temeiul legislației statului membru de origine; sau

d) în cazul în care debitorul a recunoscut-o în mod expres într-un act autentic.

Subliniem că hotărârile susceptibile de a face obiectul procedurii titlului executoriu european sunt obținute în cadrul procedurilor civile interne ale statelor membre, însă nu este nevoie ca litigiul pe fond să fi fost unul transfrontalier. Certificarea ca titlu executoriu european a unei hotărâri privitoare la o creanță necontestată prezintă interes pentru creditor în vederea urmăririi bunurilor urmăribile ale debitorului său aflate în alt stat membru, fiind indiferent dacă debitorul este sau nu rezident al altui stat membru decât cel în care a fost emis titlul executoriu european.

Tot în vederea facilitării executării hotărârilor pronunțate în statele membre ale Uniunii au fost reglementate procedurile europene privind *somația de plată (Regulamentul nr. 1896/2006)* și cea privind *cererile cu valoare redusă (Regulamentul nr. 861/2007)*. În cazul în care, într-un stat membru, se obține o somație de plată sau o hotărâre privind o cerere cu valoare redusă în condițiile celor două regulamente, aceste hotărâri sunt recunoscute și executate în alt stat membru fără să fie necesară o hotărâre de recunoaștere a caracterului executoriu și fără ca recunoașterea acestora să poată fi contestată. Cu privire la cele două regulamente, care au același domeniu de aplicare material ca și Regulamentul nr. 1215/2012, trebuie menționat că ambele se aplică doar creanțelor pecuniare și sunt proceduri alternative la eventualele proceduri similare reglementate de legislațiile naționale. De asemenea, spre deosebire de Regulamentul nr. 805/2004, ele pot fi folosite numai în cazul unor litigii transfrontaliere. Este, de asemenea, necesar a se preciza că numai hotărârea obținută în cadrul procedurii europene, după caz, a somației de plată sau referitoare la cererile cu valoare redusă, poate fi executată direct în alt stat membru. Dimpotrivă, dacă o hotărâre a fost obținută în cadrul unei proceduri naționale corespunzătoare, recunoașterea și executarea acesteia în alt stat membru sunt supuse condițiilor prevăzute de Regulamentului nr. 1215/2012 sau, dacă sunt întrunite cerințele certificării ca titlu executoriu european, în condițiile Regulamentului nr. 805/2004.

În concluzie, în stadiul actual al reglementării europene în materia recunoașterii și executării hotărârilor în materie civilă și comercială, *sunt executorii de drept în România*, în sensul art. 636 C.proc.civ., atât hotărârile care intră în domeniul de aplicare a Regulamentului nr. 1215/2012, cât și hotărârile certificate ca titluri executorii europene în condițiile Regulamentului nr. 805/2004, cele pronunțate în procedurile europene de somație de plată, cele referitoare la cererile cu valoare redusă, reglementate de Regulamentele nr. 1896/2006, respectiv nr. 861/2007, precum și hotărârile în materie de obligații de întreținere pronunțate într-un stat membru, în condițiile Regulamentului nr. 4/2009[1].

În finalul acestor considerații cu privire la hotărârile pronunțate în alte state membre ale Uniunii Europene în materie civilă și comercială, reamintim că, potrivit art. 66 alin. (2) din Regulamentul nr. 1215/2012, Regulamentul (CE) nr. 44/2001 continuă să se aplice hotărârilor pronunțate în cadrul acțiunilor judiciare intentate, actelor autentice întocmite sau înregistrate în mod oficial și tranzacțiilor judiciare aprobate sau încheiate înainte de 10 ianuarie 2015 și care intră în domeniul de aplicare a regulamentului respectiv.

1.4.2. Hotărârile străine pronunțate în state terțe

Condițiile de recunoaștere și executare în România ale hotărârilor judecătorești străine pronunțate în alte state decât statele membre ale Uniunii Europene, precum și ale altor acte ce le sunt asimilate sunt guvernate de normele de drept internațional privat român, respectiv de art. 1093-1109 C.proc.civ., incluse în Titlul III din Cartea a VII-a a Codului de procedură civilă, intitulată „Procesul civil internațional". Menționăm că aceste dispoziții ale Codului de procedură civilă sunt aplicabile în măsura în care prin tratatele internaționale la care România este parte[2] sau prin legi speciale nu se prevede altfel. În cele ce urmează, vom analiza exclusiv dispozițiile în materie cuprinse în Codul de procedură civilă.

Astfel, în art. 1094-1101 C.proc.civ. sunt reglementate, în mod detaliat, efectele hotărârilor străine, legea extinzând, în mod corespunzător, dispozițiile privitoare la recunoașterea și executarea acelor hotărâri și asupra tranzacțiilor judiciare încheiate în străinătate (art. 1109 C.proc.civ.).

Articolul 1093 C.proc.civ. are în vedere nu numai hotărârile instanțelor judecătorești, ci, deopotrivă, actele notariale, precum și actele altor autorități competente dintr-un alt stat.

[1] Menționăm că, întrucât Protocolul privind legea aplicabilă obligațiilor de întreținere încheiat la Haga la 23 noiembrie 2007 (http://www.hcch.net/upload/conventions/txt39en.pdf), semnat de Uniunea Europeană la 8 aprilie 2010, a intrat în vigoare pentru aceasta la 1 august 2013, între statele membre ale Uniunii este înlăturată procedura *exequatur*-ului pentru hotărârile emise în materia obligațiilor de întreținere.

[2] De exemplu, în ceea ce privește statele membre ale AELS (Asociația Europeană a Liberului Schimb), respectiv Islanda, Liechtenstein, Norvegia și Elveția, recunoașterea și executarea în România a hotărârilor pronunțate în aceste state nu se face potrivit regulilor de drept internațional privat român, ci potrivit Convențiilor de la Lugano semnate la 16 septembrie 1968, respectiv la 30 octombrie 2007 între statele membre ale Comunității Europene și statele membre ale AELS. Aceste convenții cuprind dispoziții similare cu cele ale Convenției de la Bruxelles din 1968, respectiv ale Regulamentului nr. 44/2001. Menționăm că, potrivit art. 73 alin. (1) din Regulamentul nr. 1215/2012, acest regulament nu aduce atingere aplicării Convenției de la Lugano din 2007. Cu privire la Convențiile de la Lugano, a se vedea, pe larg, H. GAUDEMET-TALLON, *Compétence*, p. 507-545.

Codul de procedură civilă distinge, sub raportul recunoașterii hotărârilor străine, între recunoașterea de plin drept și recunoașterea sub rezerva îndeplinirii condițiilor de regularitate internațională, prevăzute în art. 1095 și art. 1096 C.proc.civ.

Potrivit art. 1094 C.proc.civ., hotărârile străine sunt *recunoscute de plin drept* în România dacă se referă la statutul personal al cetățenilor statului unde au fost pronunțate sau dacă, fiind pronunțate într-un stat terț, au fost recunoscute mai întâi în statul de cetățenie al fiecărei părți ori, în lipsă de recunoaștere, au fost pronunțate în baza legii determinate ca aplicabilă conform dreptului internațional privat român, nu sunt contrarii ordinii publice de drept internațional privat român și a fost respectat dreptul la apărare.

Hotărârile străine pronunțate în alte procese decât cele privitoare la statutul civil al persoanelor în cauză *sunt recunoscute în România*, pentru a beneficia de autoritatea lucrului judecat, *sub rezerva îndeplinirii cumulative a următoarelor condiții de regularitate internațională*:

a) hotărârea este definitivă potrivit legii statului unde a fost pronunțată;

b) instanța care a pronunțat-o a avut, potrivit legii statului de sediu, competența să judece procesul, fără însă a fi întemeiată exclusiv pe prezența pârâtului ori a unor bunuri ale sale fără legătură directă cu litigiul în statul de sediu al respectivei jurisdicții;

c) există reciprocitate în ceea ce privește efectele hotărârilor străine între România și statul instanței care a pronunțat hotărârea.

Dacă hotărârea a fost pronunțată în lipsa părții care a pierdut procesul, ea trebuie să constate, de asemenea, că părții în cauză i-au fost înmânate în timp util atât citația pentru termenul de dezbateri în fond, cât și actul de sesizare a instanței și că i s-a dat posibilitatea de a se apăra și de a exercita calea de atac împotriva hotărârii. Caracterul nedefinitiv al hotărârii străine, decurgând din omisiunea citării persoanei care nu a participat la proces în fața instanței străine, poate fi invocat numai de către acea persoană.

Codul de procedură civilă prevede, în art. 1096 alin. (1), *cazurile în care recunoașterea hotărârii străine poate fi refuzată*, și anume:

a) hotărârea este manifest contrară ordinii publice de drept internațional privat român; această incompatibilitate se apreciază ținându-se seama, în special, de intensitatea legăturii cauzei cu ordinea juridică română și de gravitatea efectului astfel produs;

b) hotărârea pronunțată într-o materie în care persoanele nu dispun liber de drepturile lor a fost obținută cu scopul exclusiv de a sustrage cauza incidenței legii aplicabile conform dreptului internațional privat român;

c) procesul a fost soluționat între aceleași părți printr-o hotărâre, chiar nedefinitivă, a instanțelor române sau se află în curs de judecare în fața acestora la data sesizării instanței străine;

d) este inconciliabilă cu o hotărâre pronunțată anterior ei în străinătate și susceptibilă de a fi recunoscută în România;

e) instanțele române aveau competența exclusivă pentru judecarea cauzei;

f) a fost încălcat dreptul la apărare;

g) hotărârea poate face obiectul unei căi de atac în statul în care a fost pronunțată.

Potrivit art. 1096 alin. (2) C.proc.civ., recunoașterea nu poate fi refuzată pentru singurul motiv că instanța care a pronunțat hotărârea străină a aplicat o altă lege decât cea care ar fi fost determinată de dreptul internațional privat român, afară numai dacă

procesul privește starea civilă și capacitatea unui cetățean român, iar soluția adoptată diferă de cea la care s-ar fi ajuns potrivit legii române.

Cât privește *procedura de urmat* spre a obține recunoașterea unei hotărâri străine, legea distinge două modalități procedurale: calea principală și calea incidentală, cu deosebirile corespunzătoare sub raportul instanței competente – material și teritorial – și al actului de procedură prin care se rezolvă cererea.

Astfel, potrivit art. 1098 alin. (1) și (2) C.proc.civ., cererea de recunoaștere se rezolvă *pe cale principală* de către tribunalul în circumscripția căruia își are domiciliul sau sediul cel care a refuzat recunoașterea hotărârii străine, iar în cazul imposibilității de determinare a tribunalului potrivit acestui criteriu, competența aparține Tribunalului București.

Conform art. 1098 alin. (3) C.proc.civ., cererea de recunoaștere poate fi rezolvată, de asemenea, *pe cale incidentală*, de către instanța sesizată cu un alt proces, în cadrul căruia se ridică excepția autorității lucrului judecat întemeiată pe hotărârea străină. De data aceasta, competența (materială și teritorială) de a soluționa excepția revine instanței sesizate cu judecata procesului principal, potrivit art. 123 alin. (1) C.proc.civ., care stabilește că cererile accesorii, adiționale, precum și cele incidentale sunt de competența instanței care judecă cererea principală. În literatura de specialitate[1] s-a arătat că rezolvarea excepției autorității lucrului judecat implică o verificare prealabilă a regularității internaționale a hotărârii străine pe care se întemeiază excepția. Numai ulterior acestei verificări, constatându-se îndeplinirea condițiilor de regularitate internațională prevăzute de legea română, instanța va proceda la examinarea excepției, verificând dacă, în speță, sunt întrunite identitățile de părți, obiect și cauză, care pot să justifice efectele lucrului judecat.

Cererea de recunoaștere a hotărârii străine se întocmește potrivit cerințelor prevăzute de art. 194 C.proc.civ. și va fi însoțită de următoarele acte:

a) copia hotărârii străine;

b) dovada caracterului definitiv al acesteia;

c) copia dovezii de înmânare a citației și a actului de sesizare comunicate părții care a fost lipsă în instanța străină sau orice alt act oficial care să ateste că citația și actul de sesizare au fost cunoscute, în timp util, de către partea împotriva căreia s-a pronunțat hotărârea;

d) orice alt act de natură să probeze, în completare, că hotărârea străină îndeplinește celelalte condiții prevăzute la art. 1095 C.proc.civ.

Actele menționate anterior vor fi însoțite de traduceri autorizate și vor fi supralegalizate, cu respectarea dispozițiilor art. 1092 C.proc.civ.[2] Supralegalizarea nu se cere în cazul în care părțile sunt de acord cu depunerea de copii certificate pentru conformitate.

[1] A se vedea O. CĂPĂȚÎNĂ, *Regimul hotărârilor străine în România*, Ed. Academiei, București, 1971, p. 192-204.

[2] Articolul 1092 C.proc.civ. dispune: „(1) Actele publice întocmite sau legalizate de o autoritate străină sau de un agent public străin pot fi produse în fața instanțelor române numai dacă sunt supralegalizate, pe cale administrativă ierarhică în statul de origine și apoi de misiunea diplomatică sau oficiul consular român, pentru certificarea autenticității semnăturilor și sigiliului aplicate pe acestea. (2) Supralegalizarea pe cale administrativă este supusă procedurii stabilite de statul de origine al actului, urmată de supralegalizarea efectuată, fie de către misiunea diplomatică română sau oficiul consular român din acest stat, fie de către misiunea diplomatică sau oficiul consular în România ale statului de origine și, în continuare, în oricare dintre cele două situații, de către Ministerul Afacerilor Externe. (3) Scutirea de supralegalizare este permisă în temeiul legii, al unui tratat internațional la care România este parte sau pe bază de reciprocitate. (4) Supralegalizarea actelor întocmite sau legalizate de instanțele române se face, din partea autorităților române, de către Ministerul Justiției și Ministerul Afacerilor Externe, în această ordine".

În cazul neprezentării unora dintre documentele ce trebuie să însoțească cererea de recunoaștere, instanța poate fixa un termen pentru a fi prezentate ori poate accepta documente echivalente sau, dacă se consideră suficient edificată, să dispenseze partea de producerea lor.

Menționăm că, potrivit art. 1100 C.proc.civ., *cererea de recunoaștere a hotărârii străine întrerupe prescripția dreptului de a obține executarea silită.*

Procedura de soluționare a cererii de recunoaștere a hotărârii străine are un caracter contencios, ceea ce implică, în mod obligatoriu, citarea părților interesate, atât a reclamantului, cât și a pârâtului, respectiv a celui ce refuză această recunoaștere [art. 1101 alin. (1) C.proc.civ.].

Cererea poate fi soluționată fără citarea părților, dacă din hotărârea străină rezultă că pârâtul a fost de acord cu admiterea acțiunii.

Caracterul contradictoriu al procedurii asigură pârâtului dreptul de a se apăra, valorificând mijloacele de probă de care dispune. Totuși, el nu se va putea prevala decât de excepții compatibile cu o procedură de recunoaștere, neputând, de pildă, invoca o apărare care ar pune în discuție fondul litigiului soluționat în străinătate. În acest sens, potrivit art. 1097 C.proc.civ., „cu excepția verificării condițiilor prevăzute la art. 1095 și 1096, instanța română nu poate proceda la examinarea în fond a hotărârii străine și nici la modificarea ei".

Cel de-al doilea efect al hotărârii străine ce formează obiect de reglementare în cadrul Cărții a VII-a a Codului de procedură civilă se referă la posibilitatea folosirii hotărârii străine ca titlu executoriu pe teritoriul României, pe baza unei proceduri prealabile de încuviințare a executării silite, procedură denumită, în doctrină și în jurisprudență, *procedură de exequatur*. Admiterea unei asemenea cereri de încuviințare a executării silite a hotărârii străine permite titularului dreptului, recunoscut prin acea hotărâre, să pună în executare hotărârea, în calitate de creditor urmăritor, împotriva debitorului urmărit.

Potrivit art. 1102 alin. (1) C.proc.civ., hotărârile străine care nu sunt aduse la îndeplinire de bunăvoie de către cei obligați a le executa pot fi puse în executare pe teritoriul României, pe baza încuviințării date, la cererea persoanei interesate, de către tribunalul în circumscripția căruia urmează să se efectueze executarea.

Încuviințarea executării silite a hotărârilor străine este condiționată de îndeplinirea cerințelor de regularitate internațională prevăzute de art. 1095 C.proc.civ. pentru recunoașterea hotărârii, la care legea adaugă și o condiție de regularitate specifică procedurii de *exequatur*: hotărârea la care se referă solicitarea părții interesate să fie executorie, potrivit legii instanței care a pronunțat-o[1].

Potrivit art. 1108 C.proc.civ., hotărârea străină care stabilește o obligație decurgând dintr-o lege fiscală străină necesită și *condiția reciprocității* pentru a fi recunoscută și executată în România.

[1] Potrivit art. 1102 alin. (2) C.proc.civ., „hotărârile străine prin care s-au luat măsuri asigurătorii și cele date cu executare provizorie nu pot fi puse în executare pe teritoriul României".

Cererea de încuviinţare a executării hotărârilor străine se întocmeşte în condiţiile prevăzute de art. 1099 C.proc.civ. Aceasta înseamnă că partea interesată va folosi dispoziţiile procedurale ale art. 194 C.proc.civ., ce stabilesc conţinutul unei cereri de sesizare a instanţei. Totodată, cererea va fi însoţită de actele menţionate la lit. a)-d) ale alin. (1) al art. 1099 C.proc.civ. şi, în plus, de dovada caracterului executoriu al hotărârii străine, eliberată de instanţa care a pronunţat-o[1].

Procedura încuviinţării executării silite a hotărârilor străine are un caracter contencios, ceea ce implică, în mod obligatoriu, citarea părţilor interesate, atât a creditorului reclamant, cât şi a debitorului pârât. Caracterul contradictoriu al procedurii asigură debitorului posibilitatea de a-şi valorifica mijloacele de apărare mai înainte de începerea executării silite propriu-zise.

Totuşi, prin trimiterea pe care legea o face la aplicarea, în mod corespunzător, a dispoziţiilor art. 1096 şi art. 1097 C.proc.civ., înseamnă că debitorul pârât nu se va putea preleva decât de acele excepţii care sunt compatibile cu procedura *exequatur*-ului. Astfel, nu ar fi posibil să se invoce o apărare care ar pune în discuţie fondul litigiului soluţionat în străinătate, încălcând astfel intangibilitatea hotărârii străine. În mod obişnuit, debitorul invocă o plată voluntară a datoriei, care ar fi intervenit după ce hotărârea a rămas definitivă, susţinând deci că cererea de încuviinţare a executării silite a rămas fără obiect. Debitorul pârât poate, de asemenea, să facă dovada că urmărirea a fost îndreptată din eroare împotriva sa, adevăratul debitor fiind o altă persoană.

Articolul 1105 C.proc.civ. reglementează situaţia încuviinţării executării silite în anumite *cazuri particulare*. Astfel, potrivit acestui text, în cazul în care hotărârea străină conţine soluţii asupra mai multor capete de cerere, care sunt disociabile, încuviinţarea poate fi acordată separat. Executarea hotărârii străine stabilind o obligaţie alimentară prin vărsăminte periodice se încuviinţează pentru vărsămintele scadente şi cele subsecvente. Prin hotărârea de încuviinţare a executării hotărârii străine de condamnare la plata unei sume în monedă străină se va dispune conversia în monedă naţională la cursul de schimb al zilei când hotărârea a devenit executorie în statul unde a fost pronunţată. Până la data conversiei, dobânda produsă de suma stabilită în hotărârea străină este guvernată de legea instanţei care a pronunţat-o.

Instanţa de *exequatur* încuviinţează executarea hotărârii străine în ţară, printr-o hotărâre, atunci când sunt îndeplinite condiţiile legale cerute în acest scop. Hotărârea de încuviinţare a executării silite poate fi atacată de partea interesată în conformitate cu prevederile dreptului comun.

După ce hotărârea de încuviinţare a executării a rămas definitivă, *se emite titlul executoriu*, în condiţiile legii române, menţionându-se în titlu, potrivit art. 1106 C.proc.civ., şi hotărârea de încuviinţare. Titlul executoriu este hotărârea străină. Din momentul rămânerii definitive a hotărârii de încuviinţare, hotărârea străină se bucură de putere executorie pe teritoriul României.

Procedura propriu-zisă de executare este efectuată conform legii române.

[1] „Când cererea formulată nu îndeplineşte condiţiile expres prevăzute de Legea nr. 105/1992 (în prezent, ale Codului de procedură civilă – *n.n.*), nu se poate încuviinţa executarea hotărârii străine pe teritoriul României" – Trib. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 204/1995, în C.P.J. 1993-1997, p. 360, nr. 64.

1.4.3. Hotărârile arbitrale străine

Condiţiile de recunoaştere şi executare în România ale hotărârilor arbitrale străine sunt cuprinse în art. 1123-1132 C.proc.civ.

Sunt hotărâri arbitrale străine orice sentinţe arbitrale de arbitraj intern sau internaţional pronunţate într-un stat străin şi care nu sunt considerate hotărâri naţionale în România.

Condiţiile recunoaşterii hotărârilor arbitrale străine sunt prevăzute de art. 1124 C.proc.civ., potrivit căruia orice hotărâre arbitrală dintre cele prevăzute la art. 1123 C.proc.civ. este recunoscută şi poate fi executată în România dacă diferendul formând obiectul acesteia poate fi soluţionat pe cale arbitrală în România şi dacă hotărârea nu conţine dispoziţii contrare ordinii publice de drept internaţional privat român.

Motivele de refuz de recunoaştere sau de executare a unei hotărâri arbitrale străine sunt prevăzute de art. 1128 C.proc.civ. Potrivit acestuia, recunoaşterea sau executarea hotărârii arbitrale străine este respinsă de tribunal dacă partea contra căreia hotărârea este invocată probează existenţa uneia dintre următoarele împrejurări:

a) părţile nu aveau capacitatea de a încheia convenţia arbitrală conform legii aplicabile fiecăreia, stabilită potrivit legii statului unde hotărârea a fost pronunţată;

b) convenţia arbitrală nu era valabilă potrivit legii căreia părţile au supus-o sau, în lipsă de stabilire a acesteia, conform legii statului în care hotărârea arbitrală a fost pronunţată;

c) partea contra căreia hotărârea este invocată nu a fost cuvenit informată cu privire la desemnarea arbitrilor sau cu privire la procedura arbitrală ori a fost în imposibilitate de a-şi valorifica propria apărare în procesul arbitral;

d) constituirea tribunalului arbitral sau procedura arbitrală nu a fost conformă convenţiei părţilor ori, în lipsa unui acord al acestora, legii locului unde a avut loc arbitrajul;

e) hotărârea priveşte un diferend neprevăzut în convenţia arbitrală sau în afara limitelor fixate de aceasta ori cuprinde dispoziţii care excedează termenilor convenţiei arbitrale. Totuşi, dacă dispoziţiile din hotărâre care privesc aspecte supuse arbitrajului pot fi separate de cele privind chestiuni nesupuse arbitrajului, cele dintâi pot fi recunoscute şi declarate executorii;

f) hotărârea arbitrală nu a devenit încă obligatorie pentru părţi sau a fost anulată ori suspendată de o autoritate competentă din statul în care sau după legea căruia a fost pronunţată.

Solicitarea de recunoaştere şi executare ale hotărârii arbitrale străine se prezintă printr-o *cerere adresată tribunalului* în circumscripţia căruia se află domiciliul sau, după caz, sediul celui căruia i se opune respectiva hotărâre arbitrală. În caz de imposibilitate de stabilire a tribunalului competent potrivit regulii menţionate, competenţa aparţine Tribunalului Bucureşti.

Cel care se prevalează de o hotărâre arbitrală străină poate solicita numai recunoaşterea acesteia pentru a invoca autoritatea de lucru judecat sau, când nu este adusă la îndeplinire în mod voluntar, încuviinţarea executării silite pe teritoriul României.

Recunoaşterea unei hotărâri arbitrale străine poate fi cerută *pe cale principală sau incidentală*, în cursul unui proces în curs, în scopul invocării autorităţii de lucru judecat a hotărârii arbitrale străine.

Cererea trebuie însoţită de hotărârea arbitrală şi de convenţia de arbitraj, în original sau în copie, care sunt supuse supralegalizării în condiţiile prevăzute la art. 1092 C.proc.civ. Dacă este cazul, solicitantul trebuie să prezinte şi traducerea acestora în limba română, certificată de conformitate.

Cererea de recunoaştere a hotărârii arbitrale străine *întrerupe prescripţia dreptului de a obţine executarea silită*.

Procedura de soluţionare a cererii de recunoaştere sau de executare a hotărârii arbitrale străine este contencioasă, desfăşurându-se cu citarea părţilor. Cererea poate fi soluţionată fără citarea părţilor dacă din hotărâre rezultă că pârâtul a fost de acord cu admiterea acţiunii.

Tribunalul *nu poate examina hotărârea arbitrală pe fondul diferendului*.

Cererea de recunoaştere a hotărârii arbitrale străine se soluţionează prin *hotărâre*, care poate fi atacată numai cu apel.

Potrivit art. 1129 C.proc.civ., tribunalul *poate suspenda judecarea* recunoaşterii şi executării hotărârii arbitrale străine dacă anularea ori suspendarea acesteia este solicitată autorităţii competente din statul unde a fost pronunţată sau din statul după legea căruia a fost pronunţată. În acest caz, tribunalul poate, la cererea părţii care solicită recunoaşterea şi executarea hotărârii arbitrale străine, să dispună depunerea unei cauţiuni de către cealaltă parte.

Hotărârile arbitrale străine pronunţate de un tribunal arbitral competent beneficiază în România de forţă probantă cu privire la situaţiile de fapt pe care le constată, iar dacă nu sunt executate de bunăvoie de cei obligaţi a le executa, se pot aduce la îndeplinire prin executare silită, conform legii române.

§2. Titlurile executorii care nu sunt emise de organe cu activitate jurisdicţională

2.1. Înscrisurile autentice

Potrivit art. 269 alin. (1) teza I C.proc.civ., înscrisul autentic este *înscrisul întocmit sau, după caz, primit şi autentificat de o autoritate publică, de notarul public sau de către o altă persoană învestită de stat cu autoritate publică, în forma şi condiţiile stabilite de lege*. Este, de asemenea, autentic *orice alt înscris emis de către o autoritate publică şi căruia legea îi conferă acest caracter* [art. 269 alin. (2) C.proc.civ.].

Constituie înscrisuri autentice: actele autentice notariale, procesele-verbale întocmite de agenţii procedurali însărcinaţi cu înmânarea actelor de procedură, actele de procedură îndeplinite de executorii judecătoreşti etc. Aşadar, deşi înscrisurile autentice notariale sunt cele mai numeroase în practică, totuşi categoria înscrisurilor autentice nu trebuie redusă la acestea.

Înscrisurile autentice *constituie titluri executorii în cazurile anume prevăzute de lege*. Rezultă deci că nu orice înscris autentic este şi titlu executoriu, ci este necesar ca o dispoziţie legală expresă să îi confere un asemenea caracter. Menţionăm în acest

sens titlurile executorii notariale emise în condiţiile legii, enumerate în mod expres, potrivit art. 638 alin. (1) pct. 2^1 C.proc.civ., în categoria titlurilor executorii.

Autentificarea înscrisurilor formează obiect de reglementare în Legea nr. 36/1995 a notarilor publici şi a activităţii notariale.

Potrivit art. 639 alin. (1) C.proc.civ., actul autentificat de notarul public care constată o creanţă certă, lichidă şi exigibilă constituie titlu executoriu. În lipsa originalului, titlul executoriu îl poate constitui duplicatul sau copia legalizată de pe exemplarul din arhiva notarului public. O dispoziţie similară se regăseşte şi în art. 100 din Legea nr. 36/1995.

2.2. Titlurile de credit

Conform art. 640 C.proc.civ., cambia, biletul la ordin şi cecul, precum şi alte titluri de credit constituie titluri executorii, dacă îndeplinesc condiţiile prevăzute în legea specială.

Cambia, biletul la ordin şi cecul sunt reglementate de Legea nr. 58/1934 asupra cambiei şi biletului la ordin şi Legea nr. 59/1934 asupra cecului.

2.3. Actele de sancţionare în materia contravenţiilor

Executarea sancţiunilor contravenţionale se face potrivit art. 37-42 din O.G. nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravenţiilor. Procesul-verbal neatacat în termen, precum şi hotărârea judecătorească definitivă prin care s-a soluţionat plângerea constituie titlu executoriu, fără vreo altă formalitate (art. 37).

Punerea în executare a sancţiunii amenzii contravenţionale se face astfel:

a) de către organul din care face parte agentul constatator, ori de câte ori nu se exercită calea de atac împotriva procesului-verbal în termenul prevăzut de lege;

b) de către instanţa judecătorească, în celelalte cazuri.

În vederea executării amenzii, aceste organe vor comunica din oficiu procesul-verbal de constatare a contravenţiei şi de aplicare a sancţiunii, neatacat cu plângere în termenul legal, organelor fiscale competente, care vor proceda la executare potrivit dispoziţiilor legale privind executarea silită a creanţelor fiscale. Împotriva actelor de executare se poate face contestaţie la executare, în condiţiile legii (art. 39).

Executarea sancţiunilor contravenţionale complementare se face potrivit dispoziţiilor legale (art. 40). Confiscarea se aduce la îndeplinire de organul care a dispus această măsură, în condiţiile legii (art. 41).

Dispoziţiile ordonanţei se completează cu prevederile Codului de procedură civilă (art. 47).

2.4. Titlurile executorii privind creanţele fiscale

Potrivit art. 141 alin. (1) C.proc.fisc., executarea silită a creanţelor fiscale se efectuează în temeiul unui titlu executoriu emis potrivit prevederilor prezentului cod de către organul de executare competent în a cărui rază teritorială îşi are domiciliul fiscal debitorul sau al unui înscris care, potrivit legii, constituie titlu executoriu.

Titlul executoriu fiscal emis de organul de executare competent va conţine, pe lângă elementele prevăzute la art. 43 alin. (2) C.proc.fisc. (respectiv: denumirea organului

fiscal emitent; data la care a fost emis şi data de la care îşi produce efectele; datele de identificare a contribuabilului sau a persoanei împuternicite de contribuabil, după caz; obiectul actului administrativ fiscal; motivele de fapt şi temeiul de drept; numele, semnătura persoanelor împuternicite ale organului fiscal, potrivit legii, şi ştampila organului fiscal emitent; posibilitatea de a fi contestat, termenul de depunere a contestaţiei şi organul fiscal la care se depune contestaţia; menţiuni privind audierea contribuabilului), şi următoarele: codul de identificare fiscală, domiciliul fiscal al acestuia, precum şi orice alte date de identificare; cuantumul şi natura sumelor datorate şi neachitate, temeiul legal al puterii executorii a titlului.

2.5. Contractele de asistenţă juridică

Potrivit art. 31 alin. (3) din Legea nr. 51/1995, contractul de asistenţă juridică, legal încheiat, este titlu executoriu. Învestirea cu formulă executorie este de competenţa judecătoriei în a cărei rază teritorială se află sediul profesional al avocatului. Restanţele din onorarii şi alte cheltuieli efectuate de avocat în interesul procesual al clientului său se recuperează potrivit dispoziţiilor statutului profesiei.

2.6. Titluri executorii prevăzute de Codul civil

a) *Contractele de locaţiune* încheiate prin înscris sub semnătură privată care au fost înregistrate la organele fiscale, precum şi cele încheiate în formă autentică constituie titluri executorii *pentru plata chiriei* la termenele şi în modalităţile stabilite în contract sau, în lipsa acestora, prin lege (art. 1798 C.civ.).

b) *Contractul de locaţiune* încheiat pe durată determinată şi constatat prin înscris autentic sau prin înscris sub semnătură privată înregistrat la organul fiscal competent constituie, *în privinţa obligaţiei de restituire a bunului dat în locaţiune*, în condiţiile legii, titlu executoriu la expirarea termenului [art. 1809 alin. (2) şi (3) C.civ.].

c) *Contractele de arendare* încheiate în formă autentică, precum şi cele înregistrate la consiliul local constituie titluri executorii *pentru plata arendei* la termenele şi în modalităţile stabilite în contract (art. 1845 C.civ.).

d) *Contractul de comodat* încheiat în formă autentică sau printr-un înscris sub semnătură privată cu dată certă constituie, *în privinţa obligaţiei de restituire*, titlu executoriu în cazul încetării prin decesul comodatarului sau prin expirarea termenului. Dacă nu s-a stipulat un termen pentru restituire, contractul de comodat constituie titlu executoriu numai în cazul în care nu se prevede întrebuinţarea pentru care s-a împrumutat bunul ori întrebuinţarea prevăzută are un caracter permanent (art. 2157 C.civ.).

e) *Contractul de împrumut de consumaţie* încheiat în formă autentică sau sub forma unui înscris sub semnătură privată cu dată certă constituie, *în privinţa obligaţiei de restituire*, titlu executoriu la expirarea termenului (art. 2165 C.civ.).

f) *Contractul de ipotecă* şi *contractul de gaj* valabil încheiate constituie titluri executorii (art. 2431 şi art. 2494 C.civ.).

2.7. Alte titluri executorii

Cu titlu de exemplu, enumerăm şi următoarele titluri executorii:

a) *încheierile şi procesele-verbale întocmite de executorul judecătoresc*, în cazurile prevăzute de lege. Constituie asemenea titluri executorii: încheierea de stabilire a dobânzilor, penalităţilor sau a altor asemenea sume ori de actualizare a creanţei constatate prin titlul executoriu pus în executare, în condiţiile art. 628 alin. (2) şi (3) C.proc.civ. [art. 628 alin. (5) C.proc.civ.]; încheierea de stabilire a cheltuielilor de executare [art. 669 alin. (6) C.proc.civ.][1]; procesul-verbal de stabilire a diferenţei de preţ, precum şi a cheltuielilor aferente procedurii de valorificare a imobilului, în cazul în care primul adjudecatar nu a plătit preţul sau diferenţa de preţ [art. 770 alin. (3) C.proc.civ.] etc.;

b) *actul de adjudecare* împotriva debitorului sau, după caz, a terţului dobânditor, ca şi împotriva oricărei persoane care posedă ori deţine imobilul adjudecat, fără a putea invoca un drept opozabil în condiţiile legii, fără a fi necesară învestirea cu formulă executorie [art. 852 lit. i) şi art. 855 alin. (2) C.proc.civ.];

c) *contractul de vânzare, procesul-verbal de predare-primire a locuinţei şi contractul de împrumut* (art. 19 din Decretul-lege nr. 61/1990 privind vânzarea de locuinţe construite din fondurile statului către populaţie[2]);

d) *hotărârea Curţii Europene a Drepturilor Omului*, sub aspectul sumei constituind reparaţia echitabilă şi al celorlalte cheltuieli, precum şi *convenţia de rezolvare pe cale amiabilă a cauzei*, semnată de părţi [art. 10 alin. (2) din O.G. nr. 94/1999 privind participarea României la procedurile în faţa Curţii Europene a Drepturilor Omului şi a Comitetului Miniştrilor ale Consiliului Europei şi exercitarea dreptului de regres al statului în urma hotărârilor şi convenţiilor de rezolvare pe cale amiabilă[3]];

e) *contractele de leasing, precum şi garanţiile reale şi personale, constituite în scopul garantării obligaţiilor asumate prin contractul de leasing* (art. 8 din O.G. nr. 51/1997 privind operaţiunile de leasing şi societăţile de leasing, republicată[4]);

f) *ordinul sau dispoziţia de imputare* pentru pagubele aduse autorităţii sau instituţiei publice în situaţiile prevăzute la art. 84 lit. a) şi b), rămasă definitivă ca urmare a neintroducerii ori respingerii acţiunii la instanţa de contencios administrativ [art. 85 alin. (2^1) din Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcţionarilor publici, republicată];

g) *contractul de credit ipotecar pentru investiţii imobiliare, precum şi garanţiile reale şi personale* subsecvente (art. 21 din Legea nr. 190/1999 privind creditul ipotecar pentru investiţii imobiliare[5]);

h) *decizia sau, după caz, dispoziţia de aprobare a restituirii în natură a imobilului* preluat în mod abuziv [art. 25 alin. (4) din Legea nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989, republicată];

---

[1] Menţionăm că încheierile întocmite de executorul judecătoresc în condiţiile art. 628 alin. (2) şi (3) şi art. 669 alin. (6) C.proc.civ. constituie titluri executorii, fără a fi necesară formalitatea învestirii cu formulă executorie.

[2] M. Of. nr. 22 din 8 februarie 1990.

[3] M. Of. nr. 424 din 31 august 1999.

[4] M. Of. nr. 9 din 12 ianuarie 2000.

[5] M. Of. nr. 611 din 14 decembrie 1999.

i) *decizia de recuperare a sumelor încasate necuvenit cu titlu de prestații și servicii pentru accidente de muncă și boli profesionale* [art. 109 alin. (2) din Legea nr. 346/2002 privind asigurarea pentru accidente de muncă și boli profesionale, republicată];

j) *contractul de mediere* constituie titlu executoriu cu privire la obligația părților de a achita onorariul scadent cuvenit mediatorului (art. 48 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator);

k) *decizia casei teritoriale sau sectoriale de pensii* pentru recuperarea sumelor plătite fără temei [art. 179 alin. (4) din Legea nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice];

l) *decizia de expropriere* constituie titlu executoriu pentru predarea bunului imobil [art. 9 alin. (2) din Legea nr. 255/2010 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică, necesară realizării unor obiective de interes național, județean și local[1]];

m) *decizia de recuperare a sumelor încasate necuvenit cu titlu de alocație* pentru susținerea familiei [art. 34 alin. (3) din Legea nr. 277/2010 privind alocația pentru susținerea familiei, republicată[2]].

[1] M. Of. nr. 853 din 20 decembrie 2010.
[2] M. Of. nr. 785 din 22 noiembrie 2012.

CAPITOLUL V. ÎNCUVIINȚAREA EXECUTĂRII SILITE ȘI ÎNȘTIINȚAREA PREALABILĂ A DEBITORULUI

Secțiunea 1. Încuviințarea executării silite

Executarea silită este guvernată de *principiul disponibilității*, astfel încât aceasta *nu poate începe decât la cererea titularului creanței* constatate prin titlul executoriu. Astfel, potrivit art. 663 alin. (1) C.proc.civ., executarea silită poate porni numai la cererea creditorului, dacă prin lege nu se prevede altfel. Un asemenea caz este cel al titlurilor executorii emise în favoarea minorilor, a persoanelor puse sub interdicție și a dispăruților, a căror executare poate fi solicitată, conform art. 92 alin. (5) C.proc.civ., și de procuror în numele persoanelor respective. De asemenea, așa cum am arătat, legitimare procesuală activă pentru formularea cererii de executare are și creditorul titularului creanței constatate prin titlul executoriu, care poate solicita în numele acestuia încuviințarea executării silite, pe calea acțiunii oblice.

În art. 663 alin. (3) C.proc.civ. sunt prevăzute mențiunile pe care trebuie să le cuprindă cererea de executare silită, respectiv numele de familie, prenumele și domiciliul sau, după caz, denumirea și sediul creditorului și debitorului; bunul sau, după caz, felul prestației datorate; modalitățile de executare solicitate de creditor, precum și toate celelalte mențiuni generale prevăzute de art. 148 C.proc.civ. pentru cererile adresate instanțelor judecătorești.

La cererea formulată creditorul va atașa titlul executoriu în original sau în copie legalizată, precum și, dacă este cazul, înscrisurile anume prevăzute de lege[1].

Cererea de executare se poate face personal sau prin reprezentant legal ori convențional. În acest din urmă caz, în cererea de executare se va face mențiune despre calitatea de mandatar, alăturându-se, totodată, dovada acestei calități.

Depunerea cererii se face la biroul executorului judecătoresc competent, fie personal de către creditor sau de reprezentantul legal ori convențional al acestuia, fie prin poștă, curier, telefax, poștă electronică sau prin alte mijloace care asigură transmiterea textului și confirmarea primirii cererii împreună cu toate documentele justificative.

[1] Dispozițiile art. 663 alin. (4) C.proc.civ. fac vorbire și de dovada achitării taxei de timbru, inclusiv timbrul judiciar, care trebuie atașate cererii de încuviințare a executării silite. În această privință, este de observat însă că, prin art. IX pct. 1 din Legea nr. 138/2014, a fost modificat art. 10 lit. a) din O.U.G. nr. 80/2013, în sensul că referirea din acest din urmă text de lege la cererea de încuviințare a executării silite a fost înlocuită cu cea la cererea de învestire cu formulă executorie. Rezultă, așadar, că, în prezent, cererea de încuviințare a executării silite, de competența executorului judecătoresc, nu mai este supusă taxei judiciare de timbru, soluție firească, deoarece cererile adresate executorilor judecătorești nu sunt incluse de O.U.G. nr. 80/2013 printre cele pentru care se datorează această taxă. Cât privește timbrul judiciar, menționăm că, prin art. 58 din O.U.G. nr. 80/2013, a fost abrogată O.G. nr. 32/1995 privind timbrul judiciar.

Cât privește competența executorului judecătoresc, aceasta se determină potrivit dispozițiilor art. 651 alin. (1) și (2) C.proc.civ., avându-se în vedere și prevederile art. 818 în materia urmăririi silite imobiliare, respectiv cele ale art. 781 din același cod în materia popririi.

Potrivit art. 664 C.proc.civ., de îndată ce primește cererea de executare, executorul judecătoresc va dispune înregistrarea ei.

Depunerea cererii la executorul judecătoresc are ca efect *sesizarea* acestuia de la data depunerii de către creditor personal sau de către reprezentantul său, de la data poștei, dacă cererea a fost depusă prin scrisoare recomandată, ori, după caz, de la data înregistrării la serviciul de curierat rapid, în conformitate cu prevederile art. 183 C.proc.civ.

Legea nu prevede care este data cererii și deci data sesizării executorului judecătoresc în cazul în care aceasta este trimisă prin telefax, poștă electronică sau prin alte mijloace care asigură transmiterea textului și confirmarea primirii cererii. Apreciem că, în aceste cazuri, pentru identitate de rațiune, sunt aplicabile prevederile art. 199 alin. (1) C.proc.civ., astfel că cererea primește dată certă prin aplicarea ștampilei de intrare, această dată fiind cea la care este sesizat executorul judecătoresc.

Un al doilea efect al depunerii cererii de executare la executorul judecătoresc este *întreruperea prescripției dreptului de a obține executarea silită*, cu condiția ca aceasta să fie însoțită de titlul executoriu [art. 708 alin. (1) pct. 2 C.proc.civ.]. Cu îndeplinirea condiției menționate, cererea de executare are efect întreruptiv de prescripție, chiar dacă a fost adresată unui organ de executare necompetent. Cu toate acestea, prescripția nu este întreruptă dacă executarea silită a fost respinsă, anulată sau dacă s-a perimat ori dacă cel care a făcut-o a renunțat la ea[1].

În fine, menționăm că, în funcție de data depunerii cererii de executare la executorul judecătoresc, se stabilește *legea aplicabilă executării silite* în caz de succesiune în timp de legi. În acest sens, art. 25 alin. (1) teza a II-a C.proc.civ. prevede că executările silite începute sub legea veche rămân supuse acelei legi[2].

După înregistrarea cererii de încuviințare a executării silite, executorul judecătoresc procedează la soluționarea acesteia în maximum 3 zile [art. 665 alin. (1) C.proc.civ.]. Termenul menționat este unul de recomandare, astfel încât nerespectarea lui nu afectează validitatea încheierii prin care executorul judecătoresc soluționează cererea de executare, însă nerespectarea repetată a acestui termen poate atrage răspunderea disciplinară a executorului judecătoresc în condițiile Legii nr. 188/2000.

Executorul judecătoresc soluționează cererea de încuviințare a executării silite prin *încheiere, fără citarea părților*. Motivarea încheierii se face în cel mult 7 zile de la pronunțare.

Încheierea prin care este soluționată cererea de încuviințare a executării silite va cuprinde mențiunile prevăzute de art. 656 alin. (1) C.proc.civ. Potrivit art. 665 alin. (3) C.proc.civ., va mai cuprinde și arătarea titlului executoriu pe baza căruia se va face

[1] Menționăm că, în cazul vânzării mobilelor ipotecate în condițiile art. 2445 C.civ., întrucât executarea silită se desfășoară fără intervenția organului de executare, efectul întreruptiv de prescripție a dreptului de a obține executarea silită îl produce cererea de învestire cu formulă executorie.

[2] În privința dispozițiilor actualului Cod de procedură civilă în materie de executare silită, art. 3 din Legea nr. 76/2012 prevede că ele se aplică numai executărilor începute după intrarea acestuia în vigoare, respectiv după 15 februarie 2013.

executarea, suma, atunci când este determinată sau determinabilă, cu toate accesoriile pentru care s-a încuviințat urmărirea, când s-a încuviințat urmărirea silită a bunurilor debitorului, precum și modalitatea concretă de executare silită, atunci când s-a solicitat în mod expres aceasta.

Articolul 665 alin. (5) C.proc.civ. reglementează *motivele pentru care cererea de executare poate fi respinsă*. Astfel, potrivit acestui text de lege, „executorul judecătoresc va respinge cererea de încuviințare a executării silite numai dacă:

1. cererea de executare silită este de competența altui organ de executare decât cel sesizat;
2. hotărârea sau, după caz, înscrisul nu constituie, potrivit legii, titlu executoriu;
3. înscrisul, altul decât o hotărâre judecătorească, nu este învestit cu formulă executorie;
4. creanța nu este certă, lichidă și exigibilă;
5. debitorul se bucură de imunitate de executare;
6. titlul cuprinde dispoziții care nu se pot aduce la îndeplinire prin executare silită;
7. există alte impedimente prevăzute de lege".

În legătură cu motivele de respingere a cererii de executare, menționăm că, deși formularea utilizată de legiuitor pare să sugereze o enumerare a limitativă a acestora, din faptul că pct. 7 al art. 665 alin. (5) C.proc.civ. face vorbire și de „alte impedimente prevăzute de lege" rezultă că executorul judecătoresc poate respinge cererea de încuviințare a executării silite atunci când nu sunt îndeplinite orice condiții de formă sau de fond prevăzute de lege pentru declanșarea executării silite, nu numai cele enumerate de art. 665 alin. (5) pct. 1-6 C.proc.civ. Precizăm însă că, pentru a putea constitui motiv de respingere a cererii de executare silită, *impedimentele la executare trebuie să fie reglementate de norme de ordine publică*, cum ar fi insesizabilitatea absolută și necondiționată a bunului pentru care se solicită încuviințarea urmăririi. Impedimentele la executare prevăzute de norme de ordine privată vor putea fi invocate numai de partea al cărei interes este protejat de lege, pe calea contestației la executare. În acest sens, subliniem că, *de lege lata*, potrivit art. 706 alin. (1) C.proc.civ., prescripția dreptului de a obține executarea silită nu mai operează de drept, ci numai la cererea persoanei interesate[1].

Potrivit art. 665 alin. (6) C.proc.civ., *încheierea prin care s-a dispus încuviințarea executării silite poate fi supusă controlului instanței de executare pe calea contestației la executare*, în condițiile legii. În acest sens, art. 711 alin. (3) C.proc.civ. dispune că, după începerea executării silite, cei interesați sau vătămați pot cere, pe calea contestației la executare, și *anularea încheierii prin care s-a admis cererea de încuviințare a executării silite*, dacă a fost dată fără îndeplinirea condițiilor legale.

[1] În sensul că, în cazul în care constată că termenul de prescripție a dreptului de a obține executarea silită s-a împlinit, instanța de executare (în prezent, executorul judecătoresc – *n.n.*) respinge cererea de încuviințare a executării silite ca neîntemeiată, deoarece prin împlinirea prescripției titlul executoriu își pierde puterea executorie, a se vedea E. OPRINA, I. GĂRBULEȚ, *Tratat 2013*, vol. I, p. 398. În ceea ce ne privește, ne exprimăm rezerve față de această interpretare, întrucât, așa cum am arătat în text, în reglementarea actuală, prescripția dreptului de a obține executarea silită este reglementată de norme de ordine privată, astfel încât nu mai poate fi invocată din oficiu împlinirea prescripției extinctive. Așa fiind, instanța de executare (în prezent, executorul judecătoresc – *n.n.*) nu poate respinge cererea de încuviințare a executării silite pe acest motiv. Singurul care poate invoca acest impediment la executare este debitorul, pe calea contestației la executare, după începerea executării silite.

Încheierea prin care se respinge cererea de încuviinţare a executării silite poate fi *contestată de către creditor*, în termen de 15 zile de la comunicare[1], la instanţa de executare, care va soluţiona această cerere potrivit regulilor aplicabile contestaţiei la executare, prin încheiere supusă numai apelului în termen de 10 zile de la comunicare.

Cât priveşte *efectele încuviinţării executării silite*, potrivit art. 665 alin. (4) C.proc.civ., încuviinţarea executării silite permite creditorului să ceară executorului judecătoresc competent să recurgă, simultan ori succesiv, la toate modalităţile de executare prevăzute de lege în vederea realizării drepturilor sale, inclusiv a cheltuielilor de executare. Încuviinţarea executării silite produce efecte pe întreg teritoriul ţării. De asemenea, încuviinţarea executării silite se extinde şi asupra titlurilor executorii care se vor emite de executorul judecătoresc în cadrul procedurii de executare silită încuviinţate.

Secţiunea a 2-a. Înştiinţarea prealabilă a debitorului

Înainte de a trece la executarea silită a bunurilor debitorului, executorul judecătoresc este obligat să îl înştiinţeze pe acesta despre pornirea executării.

În acest sens, art. 666 C.proc.civ. prevede că, după încuviinţarea cererii de executare, executorul judecătoresc va comunica debitorului o copie de pe încheierea de încuviinţare, împreună cu o copie, certificată de executor pentru conformitate cu originalul, a titlului executoriu şi, dacă legea nu prevede altfel, o somaţie.

Somaţia cuprinde invitaţia adresată debitorul de a executa de bunăvoie obligaţia sa, de îndată sau în termenul acordat de lege, precum şi înştiinţarea că, în caz contrar, se va proceda la continuarea executării silite (art. 667 C.proc.civ.)[2].

Somaţia este un act de procedură care se face în formă scrisă[3].

Folosirea formelor de înştiinţare este obligatorie în fiecare procedură de executare în parte, dacă legea nu prevede altfel. Astfel, faptul că debitorul a fost înştiinţat de pornirea executării silite împotriva sa printr-o somaţie în cadrul executării imobiliare nu dispensează executorul judecătoresc care, concomitent sau ulterior, urmăreşte mobilele aceluiaşi debitor, în temeiul aceluiaşi titlu executoriu, de obligaţia emiterii altei somaţii înainte de începerea executării silite a acestor bunuri.

De altfel, art. 698 alin. (2) C.proc.civ. prevede în mod expres, referitor la obligativitatea somaţiei ce trebuie să preceadă orice executare, că, în cazul în care executarea s-a perimat, iar creditorul face o nouă cerere de executare, se va face mai întâi o nouă somaţie însoţită de încheierea de încuviinţare a executării silite, la care nu se va mai alătura titlul ce se execută.

Necesitatea comunicării somaţiei către debitor este prevăzută în procedura de urmărire silită a bunurilor mobile [art. 731 alin. (1) C.proc.civ.], în procedura de urmărire a fructelor neculese şi a recoltelor prinse de rădăcini (art. 795 C.proc.civ.), în procedura de urmărire silită a bunurilor imobile (art. 819 C.proc.civ.), precum şi în procedurile de predare silită a bunurilor mobile (art. 892 C.proc.civ.) şi a bunurilor imobile (art. 896 C.proc.civ.). Tot astfel, debitorul este somat să execute de bunăvoie în cazul executării silite a obligaţiilor de a face sau de a nu face (art. 902-904 C.proc.civ.), precum şi în cazul executării hotărârilor judecătoreşti referitoare la minori (art. 909 C.proc.civ.).

[1] Subliniem că, întrucât la procedura de soluţionare a cererii de executare nu este parte decât creditorul, încheierea de respingere a cererii nu va fi comunicată decât acestuia, nu şi debitorului.

[2] Se remarcă faptul că, *de lege lata*, cuprinsul somaţiei de executare nu mai este reglementat în mod expres, ca în fosta reglementare, ci legea menţionează în mod generic care sunt menţiunile pe care trebuie să le conţină acest act de procedură.

[3] În anumite situaţii, este prevăzută de lege obligaţia pentru executorul judecătoresc de a face debitorului şi o somaţie verbală, astfel cum se prevede în art. 897 C.proc.civ. cu privire la evacuarea sau predarea imobilului. Această somaţie verbală nu înlocuieşte somaţia scrisă.

Precizăm însă că termenele care trebuie lăsate debitorului pentru executarea voluntară înainte de a se putea proceda la executarea silită sunt diferite.

Astfel, în cazul prevăzut de art. 731 C.proc.civ., deci al urmăririi silite a bunurilor mobile, termenul stabilit de lege pentru executarea de bunăvoie de către debitor este de o zi de la comunicarea somaţiei.

În cazul urmăririi silite imobiliare, art. 819 C.proc.civ. stabileşte un termen de 15 zile de la primirea somaţiei şi, prin urmare, numai după expirarea acestui termen, dacă debitorul nu îşi execută obligaţia de plată a sumei datorate, executorul judecătoresc va începe procedura de vânzare.

Pentru urmărirea fructelor neculese şi a recoltelor prinse de rădăcini, art. 795 C.proc.civ. stabileşte un termen de 2 zile de la primirea somaţiei înainte de începerea urmăririi, cu respectarea, de asemenea, a termenului de 6 săptămâni înaintea coacerii fructelor.

În ceea ce priveşte predarea silită a bunurilor mobile şi predarea silită a bunurilor imobile, art. 892 şi art. 896 C.proc.civ. prevăd că se lasă debitorului, pentru executarea de bunăvoie, un termen de 24 de ore de la comunicarea somaţiei pentru predarea bunurilor mobile şi 8 zile pentru predarea celor imobile, cu precizarea că, în cazul imobilelor cu destinaţie de locuinţă, evacuarea nu poate fi făcută de la data de 1 decembrie şi până la data de 1 martie a anului următor [art. 895 alin. (1) C.proc.civ.][1].

În fine, în cazul executării silite a unor obligaţii de a face sau a obligaţiei de a nu face, art. 903 şi art. 904 C.proc.civ. stabilesc un termen de 10 zile de la comunicarea somaţiei pentru îndeplinirea voluntară de către debitor a obligaţiei de a face cuprinse într-un titlu executoriu şi, tot astfel, în ipoteza unor obligaţii de a nu face. În cazul executării hotărârilor judecătoreşti referitoare la minori, termenul pentru executarea obligaţiei stabilite în titlul executoriu este fixat de executorul judecătoresc (art. 909 C.proc.civ.).

Termenul lăsat debitorului pentru executarea de bunăvoie a obligaţiei stabilite prin titlul executoriu este *prohibitiv*, astfel încât efectuarea oricărui act de executare înăuntrul acestuia se sancţionează cu nulitatea necondiţionată de existenţa unei vătămări, întrucât respectarea termenului prohibitiv este o cerinţă extrinsecă actului de executare efectuat (art. 176 pct. 6 C.proc.civ.).

Codul de procedură civilă reglementează *efectele executării de bunăvoie* de către debitor înăuntrul termenului lăsat în acest scop de la comunicarea somaţiei şi a titlului executoriu *în ceea ce priveşte cheltuielile de executare*. Astfel, potrivit art. 669 alin. (2)

[1] Cu toate acestea, evacuarea poate fi făcută şi înăuntrul perioadei menţionate, atunci când creditorul face dovada că, în sensul dispoziţiilor legislaţiei locative, el şi familia sa nu au la dispoziţie o locuinţă corespunzătoare ori că debitorul şi familia sa au o altă locuinţă corespunzătoare în care s-ar putea muta de îndată, precum şi atunci când persoanele care urmează a fi evacuate ocupă abuziv locuinţa, pe căi de fapt, fără niciun titlu sau au fost evacuate pentru că pun în pericol relaţiile de convieţuire ori tulbură în mod grav liniştea publică.

teza finală C.proc.civ., în cazul în care debitorul, somat potrivit art. 667 C.proc.civ., execută obligaţia de îndată sau în termenul acordat de lege, el nu va fi ţinut să suporte decât cheltuielile pentru actele de executare efectiv îndeplinite, precum şi onorariul executorului judecătoresc şi, dacă este cazul, al avocatului creditorului, proporţional cu activitatea depusă de aceştia. Aceste dispoziţii, care nu îşi au corespondent în reglementarea anterioară, sunt de natură a-l încuraja pe debitor să procedeze la executarea de bunăvoie, chiar şi după încuviinţarea executării silite.

Comunicarea titlului executoriu şi a somaţiei se face de către executorul judecătoresc fie personal, fie prin intermediul agentului său procedural, iar dacă aceasta nu este posibilă, potrivit dispoziţiilor legale privind citarea şi comunicarea actelor de procedură, prevăzute de art. 155 şi urm. C.proc.civ., care se aplică în mod corespunzător. Dovada comunicării prin agent procedural are aceeaşi forţă probantă cu dovada comunicării efectuate de către executor însuşi.

Cu excepţia cazurilor în care legea arată că executarea se face fără somaţie ori fără comunicarea titlului executoriu către debitor, comunicarea somaţiei şi a titlului executoriu este prevăzută de lege sub sancţiunea nulităţii executării silite. Este dispoziţia expresă a art. 666 alin. (2) C.proc.civ.

Dat fiind scopul somaţiei, aceasta, însoţită de titlul executoriu şi de încheierea de încuviinţare a executării silite, se comunică debitorului. În cazul în care creditorul urmăreşte bunurile unui terţ care a garantat pentru plata datoriilor debitorului, aceste acte procedurale se comunică terţului urmărit. În acelaşi timp, conform art. 647 alin. (2) C.proc.civ., acestea se comunică şi debitorului principal, care va fi, totodată, introdus din oficiu în procedura de urmărire silită.

În cazul în care obiectul executării îl formează un imobil ipotecat, ajuns în mâinile unui terţ, executorul judecătoresc va comunica încheierea de încuviinţare a executării silite atât debitorului, cât şi terţului dobânditor, însoţită, în ambele cazuri, de titlul executoriu în copie certificată şi de somaţie, punându-li-se în vedere ca, în termen de 15 zile de la primirea acesteia, să plătească întreaga datorie, inclusiv dobânzile şi cheltuielile de executare (art. 819 C.proc.civ.).

Dacă se urmăreşte numai cota-parte aparţinând debitorului din imobilul aflat în proprietate comună pe cote-părţi, copii de pe încheierea de încuviinţare a executării vor fi comunicate şi coproprietarilor, cu invitaţia de a-şi exercita dreptul de a cere scoaterea la vânzare a întregului imobil aflat în coproprietate, în conformitate cu prevederile art. 822 C.proc.civ.

În anumite situaţii, executarea silită se face, potrivit legii, *fără somaţie prealabilă*. Astfel, potrivit art. 668 C.proc.civ., nu este necesară comunicarea titlului executoriu şi a somaţiei atunci când executarea se face potrivit art. 674, adică atunci când debitorul este decăzut din termenul de plată (de graţie), precum şi în cazul punerii în executare a ordonanţelor şi încheierilor pronunţate de instanţă şi declarate de lege executorii.

De asemenea, somaţia nu se face nici în cazul executării silite prin poprire [art. 782 alin. (1) C.proc.civ.] şi nici în acela al urmăririi veniturilor generale ale unui bun imobil[1].

[1] Nu se cere somaţiunea prevăzută de art. 388 (C.proc.civ. 1865 – *n.n.*) când e vorba de urmărire de venituri – Trib. Ilfov not., 17 martie 1897, *apud* EM. DAN, *Codul adnotat 1921*, p. 687, nr. 15.

Efectuarea executării silite fără somaţia prealabilă poate fi încuviinţată şi de instanţă. Astfel, în materia ordonanţei preşedinţiale, conform art. 996 alin. (3) C.proc.civ., la cererea reclamantului, instanţa va putea hotărî ca executarea să se facă fără somaţie sau fără trecerea unui termen. De asemenea, în cazul executării silite directe, art. 888 C.proc.civ. permite ca, la cererea creditorului, dacă se justifică o nevoie urgentă sau există pericol ca debitorul să se sustragă de la urmărire, să ascundă, să distrugă ori să deterioreze bunurile ce trebuie predate, instanţa de executare să dispună ca executarea silită să se facă de îndată şi fără somaţie. Instanţa analizează cererea de urgenţă, în camera de consiliu, fără citarea părţilor. Încheierea nu este supusă niciunei căi de atac.

Încunoştinţarea debitorului prin somaţie este prevăzută şi pentru creanţele fiscale de art. 145 C.proc.fisc., fiindu-i acordat acestuia un termen de 15 zile pentru a stinge debitul. Somaţia[1] este însoţită de un exemplar al titlului executoriu. Menţionăm că, în materia colectării creanţelor fiscale prin procedura de executare silită reglementată de Codul de procedură fiscală, somaţia este obligatorie indiferent de forma de urmărire, inclusiv în cazul popririi.

[1] În materie fiscală, art. 145 alin. (2) C.proc.fisc. prevede că somaţia cuprinde, pe lângă elementele prevăzute la art. 43 alin. (2), următoarele: numărul dosarului de executare; suma pentru care se începe executarea silită; termenul în care cel somat urmează să plătească suma prevăzută în titlul executoriu, precum şi indicarea consecinţelor nerespectării acesteia.

CAPITOLUL VI. INCIDENTE CARE ÎMPIEDICĂ, STING SAU AMÂNĂ EXECUTAREA SILITĂ

Secțiunea 1. Prescripția dreptului de a obține executarea silită

§1. Considerații generale. Sediul materiei

Nu numai dreptul material la acțiune se stinge prin prescripție extinctivă, ci și dreptul de a obține executarea silită. Aceleași rațiuni care nu permit titularului dreptului subiectiv să își exercite dreptul său la acțiune decât înăuntrul termenului stabilit de lege se regăsesc și în cazul în care creditorul, după obținerea titlului executoriu, nu manifestă diligența necesară pentru a-l pune în executare.

În dreptul român există două prescripții extinctive diferite, cu termene deosebite: pe de o parte, o prescripție pentru valorificarea drepturilor subiective, fie prin acțiune în justiție, fie pe alte căi care duc la obținerea titlului executoriu, iar, pe de altă parte, o prescripție pentru punerea în executare a acestuia. Este vorba mai întâi despre prescripția dreptului la acțiune [definit de art. 2500 alin. (2) C.civ. ca dreptul de a constrânge o persoană, cu ajutorul forței publice, să execute o anumită prestație, să respecte o anumită situație juridică sau să suporte orice altă sancțiune civilă, după caz][1]. După ce s-a obținut, în temeiul acțiunii exercitate, o hotărâre executorie, începe să curgă o prescripție nouă, prescripția dreptului de a obține executarea silită în temeiul titlului executoriu. Așa cum s-a subliniat în literatura de specialitate[2], aceasta nu este o continuare a prescripției dreptului la acțiune, ci o prescripție de sine stătătoare, care privește posibilitatea de a obține executarea silită a unui titlu ce obligă la a da, a face sau a nu face, corespunzător obiectului obligației.

Această concepție care distinge între dreptul la acțiune, instituție de drept material, și dreptul de a obține executarea silită, instituție de drept procesual civil, constituie justificarea reglementării distincte a celor două prescripții în Codul civil, în primul caz, respectiv în Codul de procedură civilă, în al doilea caz.

În Codul de procedură civilă, prescripția dreptului de a obține executarea silită este reglementată la art. 705-710. Aceste prevederi se completează cu cele ale Codului civil privitoare la prescripția extinctivă, care constituie dreptul comun în materia prescripției extinctive.

Împlinirea prescripției dreptului de a obține executarea silită are ca *efect* stingerea acestui drept și pierderea puterii executorii a titlului executoriu. Trebuie subliniat însă

[1] Pentru prescripția extinctivă a dreptului material la acțiune, a se vedea G. Boroi, C.A. Anghelescu, *Curs de drept civil 2012*, p. 289-357.

[2] V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 523.

că, în reglementarea actuală, nici prescripția extinctivă de drept material, nici cea de drept procesual nu mai sunt instituții de ordine publică, noile Coduri civil și de procedură civilă conferindu-le un *caracter de ordine privată*. Așadar, invocarea beneficiului prescripției dreptului de a obține executarea silită poate fi făcută numai de persoana interesată [art. 706 alin. (1) C.proc.civ.] în cursul executării silite, inclusiv pe calea contestației la executare. Prin urmare, organul de executare căruia i se prezintă un titlu executoriu, după împlinirea termenului de prescripție, nu poate să refuze punerea în executare a acestuia. De asemenea, instanța competentă nu poate să respingă pentru acest motiv cererea de învestire cu formulă executorie a unui alt titlu executoriu decât o hotărâre judecătorească. Este o soluție care este prevăzută în mod expres de art. 2512 alin. (2) C.civ. în cazul prescripției dreptului la acțiune și care decurge în mod implicit din prevederile art. 706 alin. (1) C.proc.civ. și pentru cazul prescripției dreptului de a obține executarea silită.

Prescripția dreptului de a obține executarea silită nu împiedică executarea voluntară a obligației de către debitor. Aceasta rezultă din art. 2506 alin. (3) C.civ., potrivit căruia „cel care a executat de bunăvoie obligația după ce termenul de prescripție s-a împlinit nu are dreptul să ceară restituirea prestației, chiar dacă la data executării nu știa că termenul prescripției era împlinit".

Potrivit art. 706 alin. (2) C.proc.civ., așa cum am menționat deja, împlinirea termenului de prescripție a dreptului de a obține executarea face ca orice titlu executoriu să își piardă puterea executorie.

Se remarcă faptul că și în reglementarea actuală se păstrează același efect al împlinirii prescripției dreptului de a obține executarea silită, respectiv *pierderea caracterului executoriu al înscrisului care constituie titlu executoriu*. Prin urmare, ca și în vechea reglementare, hotărârile judecătorești și cele arbitrale nu își pierd autoritatea de lucru judecat ca efect al împlinirii prescripției dreptului de a obține executarea silită. Consecința pierderii exclusiv a puterii executorii a titlului executoriu implică faptul că, în măsura în care dreptul la acțiune nu s-a prescris sau este imprescriptibil, creditorul poate obține un nou titlu executoriu. În această privință, trebuie făcută distincție între hotărârile judecătorești și cele arbitrale, pe de o parte, și celelalte titluri, pe de altă parte. În cazul titlurilor altele decât hotărârile judecătorești sau arbitrale, creditorul va putea declanșa un litigiu pe fond, în care să solicite obligarea debitorului la executarea obligației, în acest litigiu înscrisul care și-a pierdut puterea executorie putând fi folosit ca mijloc de probă.

Soluția este diferită în privința hotărârilor judecătorești și arbitrale. În cazul acestora, art. 706 alin. (2) teza a II-a C.proc.civ. prevede că, dacă dreptul de a obține obligarea pârâtului este imprescriptibil sau, după caz, nu s-a prescris, creditorul poate obține un nou titlu executoriu, pe calea unui nou proces, fără a i se putea opune excepția autorității de lucru judecat[1]. Trebuie reținut că, în acest al doilea proces, nu se repune

[1] Lipsa unei dispoziții similare în Codul de procedură civilă din 1865, în forma în vigoare după modificarea acestuia prin O.U.G. nr. 138/2000, a condus la formularea în doctrină a unor păreri divergente cu privire la posibilitatea creditorului de a mai obține un nou titlu executoriu după împlinirea prescripției de a obține executarea silită, în cazul în care dreptul material la acțiune nu era prescris sau era imprescriptibil. Fără a relua această dezbatere doctrinară (a se vedea, pe larg, M. Stancu, *Urmărirea și predarea silită*, p. 222-233), menționăm că dispozițiile actualului Cod de procedură civilă reflectă teoria susținută sub vechea

în discuție fondul dreptului dedus judecății, deoarece se opune aspectul negativ al autorității de lucru judecat a hotărârii care și-a pierdut puterea executorie[1]. În schimb, în acest proces se valorifică aspectul pozitiv al autorității de lucru judecat, care permite părții care a câștigat de a se prevala de dreptul recunoscut prin hotărârea rămasă definitivă într-o nouă judecată care are ca obiect obținerea obligării debitorului de a executa obligația la care a fost condamnat anterior prin hotărârea care și-a pierdut puterea executorie.

În consecință, după împlinirea prescripției dreptului de a obține executarea silită în temeiul unei hotărâri judecătorești sau arbitrale, dacă dreptul la acțiune în sens material nu s-a prescris ori este imprescriptibil, partea interesată are posibilitatea de a obține un nou titlu executoriu în cadrul unui nou proces, în care se va prevala de aspectul pozitiv al hotărârii pronunțate în primul proces. În alte cuvinte, în cel de-al doilea proces, cererea de chemare în judecată nu va fi respinsă, ci, dimpotrivă, dacă se constată că nu a intervenit prescripția dreptului material la acțiune, ea va fi admisă în temeiul autorității de lucru judecat a hotărârii judecătorești sau arbitrale pronunțate în primul proces. Întrucât, așa cum am arătat mai sus, în al doilea proces nu se repune în discuție fondul dreptului, debitorul nu poate opune creditorului aspectul negativ al autorității de lucru judecat. Sunt de altfel dispozițiile exprese ale art. 706 alin. (2) teza a II-a C.proc.civ., care au ca rațiune faptul că acest aspect negativ privește exclusiv fondul raporturilor juridice dintre părți. În schimb, în noul proces, debitorul va putea opune creditorului apărări referitoare la stingerea obligației, precum plata, compensația legală etc., intervenite ulterior rămânerii definitive a hotărârii judecătorești sau arbitrale care și-a pierdut puterea executorie prin împlinirea termenului de prescripție a dreptului de a obține executarea silită.

§2. Termenul de prescripție

Potrivit art. 705 alin. (1) teza I C.proc.civ., dreptul de a obține executarea silită se prescrie în termen de *3 ani*, dacă legea nu prevede altfel. Acesta este termenul general, de drept comun, care, în lipsa unei dispoziții contrare exprese, se aplică în cazul executării silite a titlurilor executorii, indiferent dacă acestea se referă la drepturi patrimoniale sau nepatrimoniale.

În privința titlurilor emise în materia drepturilor reale, art. 705 alin. (1) teza a II-a C.proc.civ. stabilește că termenul de prescripție este de *10 ani*. Subliniem că acest

reglementare, conform cărela, pentru constituirea unui nou titlu executoriu, este necesară intentarea de către creditor a unei noi acțiuni în care, folosindu-se de aspectul pozitiv al autorității de lucru judecat, să solicite instanței să oblige pe debitor doar la executarea obligației la care a fost „condamnat" prin hotărârea pentru care s-a împlinit prescripția dreptului de a cere executarea silită, fără a se mai putea reanaliza pe fond dreptul valorificat de creditor [a se vedea, pe larg, G. BOROI, *Incidente care împiedică, sting ori amână executarea silită în procesul civil*, în C.J. nr. 4/2003 (citat în continuare *Incidente...*), p. 113-115].

[1] Pentru opinia că, întrucât art. 706 alin. (2) C.proc.civ. „îngăduie ca în noul litigiu lucrul judecat din primul proces să nu poată fi invocat, (...) va exista posibilitatea de a se da o altă soluție decât aceea din primul proces", a se vedea E. OPRINA, I. GÂRBULEȚ, *Tratat 2013*, vol. I, p. 512. În același sens, B. DUMITRACHE, *Executarea silită*, p. 203. În ceea ce ne privește, apreciem că, în cazul hotărârilor judecătorești și arbitrale, o asemenea soluție neagă efectul expres prevăzut de lege al împlinirii prescripției dreptului de a obține executarea silită, și anume pierderea exclusiv a puterii executorii a titlului executoriu, iar nu și a autorității de lucru judecat. A se vedea, în același sens, G.C. FRENȚIU, D.-L. BĂLDEAN, *Noul Cod 2013*, p. 1056.

termen de prescripție se aplică atât în materia drepturilor reale imobiliare, cât și în cea a drepturilor reale mobiliare, deoarece textul de lege menționat nu face nicio distincție în această privință.

Prin acte normative speciale au fost stabilite și termene speciale de prescripție a dreptului de a obține executarea silită în cazul unor drepturi patrimoniale, cum ar fi: termenul de prescripție de 5 ani aplicabil creanțelor fiscale[1], inclusiv celor provenite din amenzi contravenționale[2] (art. 131 C.proc.fisc.), și termenul de prescripție de 7 ani aplicabil în cazul executării creanțelor preluate de Autoritatea pentru Administrarea Activelor Statului [art. 13 alin. (5) din O.U.G. nr. 51/1998 privind valorificarea unor active ale statului, republicată[3]].

§3. Începutul prescripției

Potrivit art. 705 alin. (2) teza I C.proc.civ., începutul termenului de prescripție este marcat de momentul în care se naște dreptul de a obține executarea silită. Prin urmare, este necesar să se determine când se naște acest drept.

În cazul *titlurilor care nu se obțin în urma unei proceduri jurisdicționale contencioase*, dreptul de a obține executarea silită se naște din momentul eliberării sau întocmirii titlului executoriu, deci de la acest moment începe să curgă prescripția. Prin excepție, în materie fiscală, art. 131 C.proc.fisc. prevede că dreptul de a obține executarea silită a creanțelor fiscale începe să curgă de la data de 1 ianuarie a anului următor celui în care a luat naștere acest drept.

În ceea ce privește *titlurile reprezentate de hotărâri ale organelor cu atribuții jurisdicționale*, altele decât hotărârile judecătorești și arbitrale, din dispozițiile art. 635 teza a II-a C.proc.civ. rezultă că acestea pot fi puse în executare de la data rămânerii definitive, fie prin neatacarea lor în fața instanței judecătorești competente, fie prin respingerea căii de atac prevăzute de lege. În primul caz, hotărârea rămâne definitivă la data expirării termenului de exercitare a căii de atac prevăzute de lege, iar în cel de-al doilea, la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești de respingere a căii de atac respective.

Pentru cazul *hotărârilor judecătorești și arbitrale*, art. 705 alin. (2) teza a II-a C.proc.civ. prevede că termenul de prescripție începe să curgă de la data rămânerii lor definitive. Rezultă, așadar, că, pentru aceste titluri executorii, chiar dacă, în cazurile prevăzute de lege, ele sunt executorii anterior datei rămânerii definitive, data începerii curgerii termenului de prescripție a dreptului de a obține executarea silită este *întotdeauna* data rămânerii lor definitive.

Potrivit art. 634 alin. (1) C.proc.civ., hotărârile definitive sunt:

– hotărârile care nu sunt supuse apelului și nici recursului;

– hotărârile date în primă instanță, fără drept de apel, neatacate cu recurs;

– hotărârile date în primă instanță, care nu au fost atacate cu apel;

[1] Acest termen, special față de dreptul comun, este termenul general de prescripție a dreptului de a obține executarea silită a titlurilor care constată creanțe fiscale.

[2] Articolul 14 alin. (2) din O.G. nr. 2/2001, care stabilea un termen de prescripție de 2 ani pentru executarea amenzilor contravenționale, a fost abrogat în mod expres de art. 170 lit. c) din O.G. nr. 61/2002.

[3] M. Of. nr. 948 din 24 decembrie 2002.

– hotărârile date în apel, fără drept de recurs, precum şi cele neatacate cu recurs;
– hotărârile date în recurs, chiar dacă prin acestea s-a soluţionat fondul pricinii;
– orice alte hotărâri care, potrivit legii, nu mai pot fi atacate cu recurs.

Data la care hotărârile menţionate devin definitive şi deci de la care curge termenul de prescripţie a dreptului de a obţine executarea silită este data expirării termenului de exercitare a apelului ori recursului sau, după caz, data pronunţării.

Rezultă că hotărârile care de la început nu pot fi atacate cu apel sau cu recurs sunt definitive de la data pronunţării. Aceeaşi este data de la care curge şi termenul de prescripţie a dreptului de a obţine executarea silită.

În ceea ce priveşte celelalte hotărâri, acestea devin definitive la data expirării termenului de apel sau, după caz, de recurs, în cazul în care calea de atac nu a fost exercitată. Aceeaşi este data rămânerii definitive şi în cazul în care apelul, respectiv recursul sunt respinse ca tardive. Dacă a fost exercitată calea de atac, data rămânerii definitive este data pronunţării hotărârii în apel, dacă hotărârea de primă instanţă era susceptibilă numai de apel, sau, după caz, în recurs, în cazul în care hotărârea din apel putea fi atacată cu recurs. Aceeaşi este soluţia în cazul perimării apelului sau recursului. Într-adevăr, aşa cum s-a arătat în literatura de specialitate[1], în acest caz, este necesar să se aştepte efectul perimării, ceea ce nu se produce decât la expirarea termenului de perimare a căii de atac şi numai în temeiul hotărârii prin care se constată perimarea. De asemenea, în cazul retragerii căii de atac de reformare, hotărârea devine definitivă de la data la care intervine o asemenea retragere. Dacă recursul a fost anulat ca neregulat introdus, ca netimbrat sau ca declarat de o persoană ce nu şi-a justificat calitatea de reprezentant, hotărârea instanţei de apel devine definitivă pe data pronunţării hotărârii din recurs.

În cazul hotărârilor judecătoreşti şi arbitrale definitive care prevăd un termen de graţie, prescripţia începe să curgă de la expirarea termenului stabilit pentru executare[2] (art. 673 C.proc.civ.).

§4. Împlinirea termenului de prescripţie

Momentul în care se sfârşeşte termenul de prescripţie se determină potrivit dispoziţiilor art. 2551-2556 C.civ., la care art. 710 C.proc.civ. face trimitere pentru aplicarea în completarea prevederilor referitoare la prescripţia dreptului de a obţine executarea silită.

Cât priveşte modul de calcul al duratei termenului, trebuie deosebit după cum acesta este stabilit pe ani, luni sau săptămâni, pe zile ori pe ore.

Termenul stabilit *pe săptămâni, luni sau ani* se împlineşte în ziua corespunzătoare din ultima săptămână ori lună sau din ultimul an. Dacă ultima lună nu are o zi corespunzătoare celei în care termenul a început să curgă, el se împlineşte în ultima zi a acestei luni. Mijlocul lunii se socoteşte a cincisprezecea zi. Dacă termenul este stabilit

[1] V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 499.

[2] În cazul în care creditorul solicită instanţei să constate că debitorul este decăzut din termenul de graţie, datorită împrejurărilor la care se referă art. 674 C.proc.civ., prescripţia începe să curgă de la rămânerea definitivă a hotărârii prin care instanţa a constatat decăderea din acel termen.

pe o lună şi jumătate sau pe mai multe luni şi jumătate, cele 15 zile se vor socoti la sfârşitul termenului (art. 2552 C.civ.).

În cazul termenului stabilit *pe zile*, nu se iau în calcul prima şi ultima zi a termenului. Termenul se va împlini la ora 24,00 a ultimei zile. Dacă însă este vorba de un act ce trebuie îndeplinit într-un loc de muncă, termenul se va împlini la ora la care începe programul normal de lucru [art. 2553 alin. (1)-(3) C.civ.].

În cazul termenului stabilit *pe ore*, art. 2555 C.civ. prevede că nu se iau în calcul prima şi ultima oră a termenului.

Potrivit art. 2554 C.civ., dacă ultima zi a termenului este o zi nelucrătoare, termenul se consideră împlinit la sfârşitul primei zile lucrătoare care îi urmează. Această dispoziţie se aplică nu numai în cazul termenului stabilit pe zile, ci şi în cazul termenului stabilit pe săptămâni, luni sau ani. Aşadar, termenul de prescripţie extinctivă nu s-ar putea împlini într-o zi nelucrătoare. În schimb, termenul de prescripţie poate să înceapă într-o zi nelucrătoare.

În sfârşit, art. 2556 C.civ. dispune că actele de orice fel se socotesc făcute în termen, dacă înscrisurile care le constată au fost predate oficiului poştal sau telegrafic cel mai târziu în ultima zi a termenului, până la ora când încetează în mod obişnuit activitatea la acel oficiu, iar această dispoziţie se aplică şi în cazul prevăzut de art. 2553 alin. (3) C.civ.

§5. Suspendarea şi întreruperea cursului prescripţiei

În timpul curgerii termenului de prescripţie este posibil să intervină anumite cauze obiective, care să îl împiedice pe titularul dreptului de a obţine executarea silită să îşi exercite dreptul, după cum este posibil şi ca titularul să fi făcut anumite acte pentru realizarea dreptului său, fără să fi ajuns la o realizare deplină. Pentru a înlătura în asemenea situaţii efectul extinctiv al prescripţiei, s-au reglementat, pe de o parte, suspendarea cursului prescripţiei şi, pe de altă parte, întreruperea prescripţiei.

5.1. Suspendarea cursului prescripţiei

Suspendarea prescripţiei constă în oprirea temporară a curgerii ei, pe timpul cât durează cauza suspendării. Când această cauză dispare, prescripţia îşi reia cursul, socotindu-se şi timpul scurs înainte de suspendare [art. 707 alin. (2) C.proc.civ.]. Trebuie să adăugăm că, potrivit alin. (3) al art. 707 C.proc.civ., prescripţia nu se suspendă pe timpul cât executarea silită este suspendată la cererea creditorului urmăritor.

Faţă de caracterul prescripţiei, care apare şi ca o sancţiune ce intervine pentru culpa titularului dreptului la acţiune care, din neglijenţă sau pasivitate, nu îşi exercită dreptul în timp util, producerea efectelor prescripţiei nu îşi mai găseşte justificarea în situaţiile în care inacţiunea nu i-ar putea fi imputată titularului dreptului la acţiune, ea fiind datorată unor cauze care l-ar împiedica să îşi exercite dreptul, deci unor obstacole – de ordin material, juridic sau moral – în exerciţiul dreptului la acţiune.

Cauzele de suspendare sunt enumerate în art. 707 alin. (1) C.proc.civ., potrivit căruia cursul prescripţiei se suspendă:

a) în cazurile stabilite de lege pentru suspendarea termenului de prescripție a dreptului material la acțiune[1] (a dreptului de a obține obligarea pârâtului), respectiv de art. 2532 C.civ.[2];

b) pe timpul cât suspendarea executării silite este prevăzută de lege ori a fost stabilită de instanță sau de alt organ jurisdicțional competent;

c) cât timp debitorul nu are bunuri urmăribile sau care nu au putut fi valorificate ori își sustrage veniturile și bunurile de la urmărire;

d) în alte cazuri prevăzute de lege.

Menționăm că, în cazul obligațiilor solidare și indivizibile, suspendarea prescripției dreptului de a obține executarea silită produce efecte și față de ceilalți codebitori, respectiv creditori [art. 1449 alin. (1) și art. 1433 alin. (1) C.civ.]. De asemenea, potrivit art. 2536 C.civ., suspendarea prescripției față de debitorul principal ori față de fideiusor produce efecte în privința amândurora.

În cazul executării *creanțelor fiscale*, art. 132 C.proc.fisc. precizează că termenul de prescripție prevăzut la art. 131 din același act normativ se suspendă:

a) în cazurile și în condițiile stabilite de lege pentru suspendarea termenului de prescripție a dreptului la acțiune;

b) în cazurile și în condițiile în care suspendarea executării este prevăzută de lege ori a fost dispusă de instanța judecătorească sau de alt organ competent, potrivit legii;

c) pe perioada valabilității înlesnirii acordate potrivit legii;

d) cât timp debitorul își sustrage veniturile și bunurile de la executarea silită;

e) în alte cazuri prevăzute de lege.

[1] A se vedea, pentru dezvoltări, G. Boroi, C.A. Anghelescu, *Curs de drept civil 2012*, p. 340-344.

[2] Art. 2532 C.civ. referitor la cazurile generale de suspendare a prescripției prevede că aceasta „nu începe să curgă, iar, dacă a început să curgă, ea se suspendă: 1. între soți, cât timp durează căsătoria și nu sunt separați în fapt; 2. între părinți, tutore sau curator și cei lipsiți de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă ori între curatori și cei pe care îi reprezintă, cât timp durează ocrotirea și socotelile nu au fost date și aprobate; 3. între orice persoană care, în temeiul legii, al unei hotărâri judecătorești sau al unui act juridic, administrează bunurile altora și cei ale căror bunuri sunt astfel administrate, cât timp administrarea nu a încetat și socotelile nu au fost date și aprobate; 4. în cazul celui lipsit de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, cât timp nu are reprezentant sau ocrotitor legal, în afară de cazurile în care există o dispoziție legală contrară; 5. cât timp debitorul, în mod deliberat, ascunde creditorului existența datoriei sau exigibilitatea acesteia; 6. pe întreaga durată a negocierilor purtate în scopul rezolvării pe cale amiabilă a neînțelegerilor dintre părți, însă numai dacă acestea au fost ținute în ultimele 6 luni înainte de expirarea termenului de prescripție; 7. în cazul în care cel îndreptățit la acțiune trebuie sau poate, potrivit legii ori contractului, să folosească o anumită procedură prealabilă, cum sunt reclamația administrativă, încercarea de împăcare sau altele asemenea, cât timp nu a cunoscut și nici nu trebuia să cunoască rezultatul acelei proceduri, însă nu mai mult de 3 luni de la declanșarea procedurii, dacă prin lege sau contract nu s-a stabilit un alt termen; 8. în cazul în care titularul dreptului sau cel care l-a încălcat face parte din forțele armate ale României, cât timp acestea se află în stare de mobilizare sau de război. Sunt avute în vedere și persoanele civile care se găsesc în forțele armate pentru rațiuni de serviciu impuse de necesitățile războiului; 9. în cazul în care cel împotriva căruia curge sau ar urma să curgă prescripția este împiedicat de un caz de forță majoră să facă acte de întrerupere, cât timp nu a încetat această împiedicare; forța majoră, când este temporară, nu constituie o cauză de suspendare a prescripției decât dacă survine în ultimele 6 luni înainte de expirarea termenului de prescripție; 10. în alte cazuri prevăzute de lege".

5.2. Întreruperea prescripției

Spre deosebire de suspendarea prescripției, care oprește cursul ei, deoarece creditorul se află în imposibilitate de a-și exercita dreptul, întreruperea prescripției se face de către creditor sau în interesul său, prin acte care, de cele mai multe ori, exprimă voința acestuia de a-și realiza dreptul. Dacă în caz de suspendare, după încetarea ei, prescripția își continuă cursul, completându-se numai timpul curs înainte de suspendare, „după întrerupere, începe să curgă un nou termen de prescripție" [art. 708 alin. (2) C.proc.civ.].

Trebuie adăugat că întreruperea prescripției față de unul dintre creditorii sau debitorii solidari[1] ori a unei obligații indivizibile produce efecte și față de ceilalți [art. 1449 alin. (1)[2] și art. 1433 alin. (2) C.civ.], iar potrivit art. 2543 C.civ., întreruperea prescripției contra debitorului principal are efect și față de fideiusor. De asemenea, întreruperea prescripției față de garant produce efecte și față de debitorul principal.

Cauzele de întrerupere sunt enumerate în art. 708 alin. (1) C.proc.civ.[3] Astfel, cursul prescripției se întrerupe:

a) pe data îndeplinirii de către debitor, înainte de începerea executării silite sau în cursul acesteia, a unui act voluntar de executare a obligației prevăzute în titlul executoriu ori a recunoașterii, în orice alt mod, a datoriei[4];

b) pe data depunerii cererii de executare, însoțită de titlul executoriu, chiar dacă a fost adresată unui organ de executare necompetent;

c) pe data depunerii cererii de intervenție în cadrul urmăririi silite pornite de alți creditori;

d) pe data îndeplinirii în cursul executării silite a unui act de executare;

e) pe data depunerii cererii de reluare a executării;

f) în alte cazuri prevăzute de lege[5].

Alineatul (3) al art. 708 C.proc.civ. precizează că prescripția nu este întreruptă dacă cererea de executare a fost respinsă, anulată sau dacă s-a perimat ori dacă cel care a făcut-o a renunțat la ea[6]. În aceste cazuri, creditorul va putea porni o nouă executare silită numai dacă se află înăuntrul termenului de prescripție a dreptului de a cere executarea silită. Se pune problema dacă anularea unui singur act de executare face sau nu inoperabilă întreruperea prescripției. Dacă, de exemplu, creditorul diligent a

[1] A se vedea Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1599/1974, în C.D. 1974, p. 278.

[2] Cu toate acestea, potrivit art. 1449 alin. (2) C.civ., întreruperea prescripției față de un moștenitor al debitorului solidar nu produce efecte față de ceilalți codebitori decât pentru partea acelui moștenitor, chiar dacă este vorba despre o creanță ipotecară.

[3] Întrucât întreruperea cursului prescripției înlătură efectele normale ale acesteia, textul art. 708 C.proc.civ., care enumeră cauzele de întrerupere a prescripției dreptului de a cere executare silită, are un caracter excepțional și este de strictă interpretare. Așa fiind, nu vor putea produce efectul întreruptiv al curgerii prescripției dreptului de a cere executarea silită alte împrejurări, acte sau fapte decât cele menționate limitativ în art. 708 C.proc.civ.

[4] A se vedea C.A. Cluj, s. com. și de cont. adm., dec. nr. 362/2000, în C.P.J. 2000, vol. II, p. 164.

[5] A se vedea, pentru dezvoltări, S. Zilberstein, V.M. Ciobanu, *Tratat 2001*, p. 227-231.

[6] Rezultă că întreruperea prescripției prin cererea de executare este provizorie și condiționată, deoarece efectul întreruptiv dispare retroactiv dacă se ivește una dintre situațiile la care se referă art. 708 alin. (3) C.proc.civ. Deși legea nu prevede în mod expres, și în cazul actelor de executare ulterioare cererii de executare, efectul întreruptiv este înlăturat retroactiv dacă intervine perimarea sau anularea executării silite ori când actul de executare este anulat ca urmare a admiterii contestației la executare – V.M. Ciobanu, G. Boroi, M. Nicolae, *Modificările aduse Codului de procedură civilă*, p. 13.

stăruit în executarea titlului său şi s-au efectuat toate formele necesare, dar actul final al executării, vânzarea silită la licitaţie, se anulează pentru vicii de formă datorate neglijenţei executorului judecătoresc, se poate susţine că s-a anulat întreaga executare şi că pornirea ei nu a întrerupt prescripţia? În literatura de specialitate[1] s-a arătat, în mod întemeiat, că o atare soluţie ar fi greşită, fiindcă nu ar ţine seama de faptul că executarea silită se analizează într-o succesiune de acte procedurale. Şi tocmai fiindcă este vorba despre o succesiune de acte, în cazul evocat mai sus trebuie considerată prescripţia ca întreruptă de la ultimul act de executare valabil, adică de la ultimul act premergător vânzării silite anulate, urmând ca de la acel act să curgă un nou termen de prescripţie.

Potrivit art. 133 C.proc.fisc., termenele de prescripţie privitoare la executarea silită a *creanţelor fiscale* se întrerup după cum urmează:

a) în cazurile şi în condiţiile stabilite de lege pentru întreruperea termenului de prescripţie a dreptului la acţiune;

b) pe data îndeplinirii de către debitor, înainte de începerea executării silite sau în cursul acesteia, a unui act voluntar de plată a obligaţiei prevăzute în titlul executoriu ori a recunoaşterii în orice alt mod a datoriei;

c) pe data îndeplinirii, în cursul executării silite, a unui act de executare silită;

d) în alte cazuri prevăzute de lege.

§6. Repunerea în termenul de prescripţie

Repunerea în termenul de prescripţie este reglementată de art. 709 C.proc.civ., care prevede că, după împlinirea termenului de prescripţie, creditorul poate cere repunerea în acest termen numai dacă a fost împiedicat să ceară executarea datorită unor motive temeinice.

În literatura de specialitate[2], repunerea în termenul de prescripţie extinctivă a fost definită ca beneficiul recunoscut de lege titularilor drepturilor subiective, în condiţiile anume prevăzute, în temeiul căruia aceştia îşi pot valorifica drepturile, chiar dacă termenul de prescripţie extinctivă s-a împlinit. Cât priveşte justificarea reglementării repunerii în termenul de prescripţie extinctivă, s-a arătat că trebuie să se ţină cont de finalitatea instituţiei prescripţiei extinctive (sancţionarea conduitei culpabile a titularului dreptului subiectiv, constând în inactivitatea acestuia); în acele situaţii în care inactivitatea titularului s-ar datora unor motive temeinice, producerea efectelor prescripţiei extinctive ar deturna instituţia de la finalitatea ei, aşa încât s-ar sancţiona atitudinea titularului dreptului subiectiv, deşi nu i s-ar putea reproşa acestuia o conduită culpabilă. Repunerea în termenul de prescripţie extinctivă permite înlăturarea contradicţiei ce ar apărea între ceea ce legea a prezumat prin instituirea prescripţiei extinctive şi ceea ce reprezintă realitatea. Trebuie însă reţinut că repunerea în termenul de prescripţie extinctivă este o măsură excepţională.

În ceea ce priveşte domeniul repunerii în termenul de prescripţie extinctivă, spre deosebire de cauzele de suspendare şi de întrerupere ale prescripţiei extinctive, care sunt indicate de lege, cauzele de repunere în termenul de prescripţie extinctivă nu mai

[1] V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 530-531.
[2] G. Boroi, C.A. Anghelescu, *Curs de drept civil 2012*, p. 352-353.

sunt menţionate de lege, ci art. 709 alin. (1) C.proc.civ. se mulţumeşte să precizeze, în mod generic, că este vorba de *„motive temeinice"*, fiind deci lăsate la libera apreciere a instanţei de executare căreia i se solicită repunerea în termenul de prescripţie extinctivă, care urmează să decidă de la caz la caz, în funcţie de situaţia concretă din speţă.

S-a arătat[1] că prin motive temeinice care să justifice repunerea în termenul de prescripţie extinctivă ar trebui să se înţeleagă doar acele împrejurări care, fără a avea caracterul forţei majore, sunt exclusive de culpă. Este deci vorba de piedici relative, iar nu absolute (ca în cazul forţei majore), în sensul că împrejurările de fapt respective au caracterul de piedică în exercitarea acţiunii pentru reclamant şi pentru cei care s-ar afla în condiţii asemănătoare (dar nu în mod necesar şi pentru un om diligent), şi, totodată, nu i se poate imputa vreo culpă titularului dreptului la acţiune. În alte cuvinte, repunerea în termenul de prescripţie extinctivă exclude atât forţa majoră (deoarece cursul prescripţiei extinctive ar fi suspendat cât timp durează forţa majoră, aşa încât nu s-ar mai pune problema repunerii în termenul de prescripţie extinctivă), cât şi culpa (deoarece, în caz contrar, ar fi deturnată instituţia prescripţiei extinctive de la finalitatea sa). Domeniul repunerii în termenul de prescripţie extinctivă începe unde încetează culpa şi încetează unde începe forţa majoră.

Repunerea în termenul de prescripţie extinctivă nu se poate dispune decât la cererea persoanei interesate [art. 709 alin. (1) C.proc.civ.].

Cererea de repunere în termenul de prescripţie va putea fi făcută numai în termen de *15 zile* de la încetarea cauzelor care justifică depăşirea termenului de prescripţie. Apreciem că, în ceea ce priveşte natura juridică, acest termen este un *termen procesual de decădere*[2].

Potrivit art. 709 alin. (2) teza a II-a C.proc.civ., judecata cererii de repunere în termen se face cu citarea părţilor, prin hotărâre (sentinţă – *n.n.*) supusă numai apelului, potrivit dreptului comun, ceea ce înseamnă, între altele, că ne aflăm în prezenţa unei derogări de la regula instituită de art. 650 alin. (3) C.proc.civ.

Subliniem că numai instanţa de executare poate proceda la repunerea în termen. Executorii judecătoreşti nu sunt îndreptăţiţi să acorde repunerea în termen, ci, constatând opunerea debitorului pe acest motiv la efectuarea executării silite, pot să refuze îndeplinirea oricărui act de executare silită. Partea nemulţumită este însă în drept a se adresa instanţei de executare competente, pentru a fi repusă în termen. Repunerea în termen prevăzută de art. 709 C.proc.civ. se referă atât la hotărârile judecătoreşti, cât şi la celelalte titluri executorii, de pildă, înscrisurile autentice[3].

Admiterea cererii de repunere în termenul de prescripţie a dreptului de a cere executarea silită, de către instanţa de executare, are ca *efect* considerarea prescripţiei ca neîmplinită, deşi termenul de prescripţie prevăzut de lege a expirat. Altfel spus, prin repunerea în termen este anihilat efectul extinctiv al prescripţiei.

După repunerea în termenul de prescripţie, creditorul are la dispoziţie un termen de *30 de zile*, care curge de la data rămânerii definitive a hotărârii de repunere în termen, pentru *formularea cererii de executare*. Având în vedere că termenul stipulat de

[1] G. Boroi, C.A. Anghelescu, *Curs de drept civil 2012*, p. 353.
[2] În acelaşi sens, S. Zilberstein, V.M. Ciobanu, *Tratat 2001*, p. 233.
[3] În acelaşi sens, V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 531.

art. 709 alin. (3) C.proc.civ. este prevăzut de lege pentru exercitarea dreptului de a obține executarea silită, apreciem că acest termen este un *termen de prescripție*.

Secțiunea a 2-a. Suspendarea executării silite

§1. Noțiuni generale

Conform art. 700 alin. (1) C.proc.civ., executarea silită se suspendă *în cazurile în care aceasta este prevăzută de lege* ori *a fost dispusă de instanță*.

În afara cazurilor în care legea prevede în mod expres suspendarea de drept a executării silite[1], desfășurarea normală a executării silite poate fi suspendată de instanță atunci când există contestații cu privire la legalitatea titlului executoriu sau a actelor de executare.

În aceste cazuri, interesul de a opri, chiar și temporar, executarea silită aparține în primul rând *debitorului*, având în vedere că, odată dusă la bun sfârșit, executarea poate avea urmări grave pentru patrimoniul său. Într-adevăr, dacă anularea titlului executoriu sau a executării silite intervine abia după ce aceasta a fost dusă până la capăt, se pot naște dificultăți în ceea ce privește posibilitatea pentru debitor de a obține restituirea bunurilor care i s-au luat ori repararea prejudiciului care i s-a cauzat prin urmărire. Însă pot exista și alte persoane care ar avea interesul suspendării în tot sau în parte a executării silite. Avem în vedere, de exemplu, *terții vătămați* prin executare sau *creditorii intervenienți* în urmărirea silită, aceștia din urmă având interesul de a suspenda distribuirea sumelor realizate din urmărire.

Dat fiind că are ca efect întârzierea realizării drepturilor creditorului urmăritor, suspendarea executării silite de către instanță este o măsură excepțională, care poate fi luată, în cazurile prevăzute de lege, numai atunci când este necesară pentru prevenirea unor prejudicii pentru debitor sau alți participanți la executarea silită, care nu ar mai putea fi reparate sau ar fi foarte dificil de reparat prin desființarea ulterioară a actelor de executare.

Pe de altă parte, întrucât poate aduce atingere drepturilor creditorului urmăritor, în regulă generală, suspendarea executării silite se poate dispune *numai cu constituirea prealabilă a unei cauțiuni*, aceasta având și un rol disuasiv în ceea ce privește formularea unor cereri de suspendare nefondate sau pur șicanatorii.

Suspendarea executării silite constă, în general, în *oprirea activității executorului judecătoresc*, dar, de multe ori, ea poate fi dispusă chiar înainte de a se începe executarea silită, caz în care are ca efect *amânarea declanșării acesteia*.

Cazurile de suspendare a executării silite nu sunt reglementate unitar în Codul de procedură civilă, însă ele rămân de natură legală. Cu alte cuvinte, suspendarea executării silite nu poate fi dispusă în afara cazurilor permise de lege.

[1] Pe larg cu privire la cazurile de suspendare legală a executării silite prevăzute de Codul de procedură civilă, precum și în alte acte normative speciale, a se vedea E. OPRINA, I. GÂRBULET, *Tratat 2013*, vol. I, p. 467-480.

Din art. 700 alin. (1) C.proc.civ. rezultă că suspendarea executării silite se dispune de instanța judecătorească. Însă această măsură poate fi dispusă și de alte organe prevăzute de lege[1].

Executorul judecătoresc nu poate suspenda executarea din oficiu sau la cererea debitorului.

§2. Suspendarea acordată de creditor

Potrivit art. 700 alin. (2) C.proc.civ., executarea se suspendă și la cererea creditorului urmăritor, *de către executorul judecătoresc*. Așadar, în virtutea principiului disponibilității, creditorul poate fi de acord cu suspendarea executării silite. Apreciem că această posibilitate există inclusiv în cazurile în care executarea silită este pornită la cererea procurorului, în condițiile art. 92 alin. (5) C.proc.civ. În acest caz însă, persoana fără capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă are nevoie de autorizarea, respectiv încuviințarea reprezentantului sau ocrotitorului legal. Dacă creditorul consimte la suspendarea executării, efectuarea actelor de executare este oprită până la data la care creditorul cere reluarea acestora.

Întrucât, potrivit art. 696 alin. (2) teza a II-a C.proc.civ., termenul de perimare nu se suspendă pe timpul cât executarea silită este suspendată la cererea creditorului, suspendarea voluntară a executării de către creditor *are ca efect începerea curgerii termenului de perimare*. Creditorul care acordă suspendarea executării trebuie, așadar, să fie diligent și să reînceapă executarea[2] înainte de expirarea termenului de perimare, care, atunci când suspendarea a fost acordată de creditor, va trebui să fie calculat de la data la care a intervenit suspendarea.

În fine, mai precizăm că suspendarea executării silite acordată de creditor *nu suspendă nici curgerea termenului de prescripție* [art. 707 alin. (3) C.proc.civ.].

§3. Suspendarea acordată de instanța de judecată pe baza căilor de atac contra hotărârilor judecătorești

Trebuie să distingem, în cazul exercitării căilor de atac împotriva hotărârii, între căile de atac suspensive de executare silită și căile de atac nesuspensive de executare. Pe de altă parte, suspendarea legală intervine uneori de drept, iar alteori numai la cererea debitorului, încuviințată de instanță sau de organul competent.

[1] Pentru felurile înlesnirilor la plata creanțelor fiscale, precum și condițiile și procedura acordării acestora, a se vedea art. 125 C.proc.fisc.

[2] La reînceperea executării, indiferent dacă suspendarea a fost acordată de creditor sau de instanță, nu este necesară o nouă somare a debitorului, această formalitate fiind cerută de art. 698 alin. (2) C.proc.civ. numai în cazul unei noi cereri de executare după perimare. Pentru o soluție în sens contrar, greșită, a se vedea C.A. Timișoara, s. com., dec. nr. 3269/1999, în C.P.J. 1999, p. 105, nr. 17.

3.1. Suspendarea executării în cazul exercitării apelului

Potrivit art. 468 alin. (5) C.proc.civ., termenul de apel suspendă executarea hotărârii de primă instanță, cu excepția cazurilor anume prevăzute de lege. În aceleași condiții, executarea se suspendă dacă apelul a fost exercitat în termen.

Întrucât atât termenul de apel, cât și introducerea căii de atac în termenul prevăzut de lege suspendă *de drept* executarea silită, efectul suspensiv se menține până la pronunțarea hotărârii de către instanța de apel.

Cu toate acestea, suspendarea executării nu se produce de drept în cazul hotărârilor care se bucură de executare provizorie, de drept sau încuviințată de instanța judecătorească (art. 448 și art. 449 C.proc.civ.).

Potrivit art. 450 C.proc.civ., *suspendarea executării provizorii* va putea fi solicitată fie prin cererea de apel, fie distinct în tot cursul judecății în apel. Cererea se depune la prima instanță sau, după caz, la instanța de apel. În această din urmă situație, la cerere se va alătura o copie legalizată a dispozitivului hotărârii.

Cererea de suspendare a executării provizorii se judecă de către *instanța de apel*, care poate încuviința suspendarea *numai cu depunerea unei cauțiuni*, în cuantumul pe care îl va fixa în condițiile art. 718 alin. (2) și (3) C.proc.civ. Asupra cererii de suspendare instanța de apel, în toate cazurile, se pronunță prin *încheiere*, chiar și înaintea termenului fixat pentru judecarea apelului. Părțile vor fi întotdeauna citate, iar încheierea este supusă aceloraşi căi de atac ca și hotărârea atacată, termenul de exercitare fiind cel prevăzut de lege pentru hotărârea atacată, care va curge, după caz, de la pronunțare pentru partea prezentă, respectiv de la comunicare pentru cea lipsă [art. 450 alin. (3) coroborat cu art. 718 alin. (6) C.proc.civ.].

Până la soluționarea cererii de suspendare, aceasta va putea fi *încuviințată provizoriu*, prin *ordonanță președințială*, chiar înainte de sosirea dosarului, însă tot *numai cu depunerea unei cauțiuni* în cuantumul fixat de instanță în condițiile art. 718 alin. (2) și (3) C.proc.civ., după cum obiectul litigiului principal în apel este sau nu evaluabil în bani.

3.2. Suspendarea executării în cazul exercitării recursului

Recursul este o cale de atac nesuspensivă de executare. Prin derogare de la această regulă, art. 484 alin. (1) C.proc.civ. reglementează anumite ipoteze în care această cale extraordinară de atac suspendă de drept executarea. Este vorba despre hotărârile pronunțate în cauzele privitoare la desființarea de construcții, plantații sau a oricăror lucrări având o așezare fixă, precum și în cazurile anume prevăzute de lege[1].

La cerere însă, instanța sesizată cu judecata recursului poate dispune, motivat, suspendarea executării hotărârii. Cererea de suspendare se depune direct la instanța de recurs, alăturându-se o copie certificată de pe cererea de recurs și dovada depunerii cauțiunii prevăzute la art. 718 C.proc.civ.

Potrivit art. 484 alin. (2) C.proc.civ., formularea cererii de suspendare a executării hotărârii atacate cu recurs trebuie făcută cu respectarea prevederilor art. 83 alin. (2) și

[1] Un astfel de exemplu îl constituie dispozițiile art. 20 alin. (2) din Legea nr. 554/2004 a contenciosului administrativ.

(3) C.proc.civ. Menționăm că, prin Decizia nr. 462/2014, Curtea Constituțională a declarat neconstituționale dispozițiile art. 13 alin. (2) teza a II-a, art. 83 alin. (3), precum și ale art. 486 alin. (3) C.proc.civ. cu referire la mențiunile care decurg din obligativitatea formulării și susținerii cererii de recurs prin avocat. Însă, așa cum am arătat, Decizia nr. 462/2014 a Curții Constituționale se referă la reprezentarea persoanei fizice prin avocat *în recurs*, fiind declarate neconstituționale art. 13 alin. (2) teza a II-a și art. 83 alin. (3) C.proc.civ. Prin urmare, dispozițiile art. 84 alin. (2) C.proc.civ. referitoare la asistarea sau, după caz, reprezentarea persoanelor juridice prin avocat sau consilier juridic la redactarea cererii și a motivelor de recurs, precum și în exercitarea și susținerea recursului nu sunt vizate de decizia menționată a Curții Constituționale. Așa fiind, rezultă că aceste dispoziții sunt în continuare aplicabile, astfel încât în recurs, inclusiv în privința formulării cererii de suspendare a executării silite, reprezentarea persoanelor juridice prin avocat sau consilier juridic a rămas obligatorie.

În cazul în care cererea se face înainte de a ajunge dosarul la instanța de recurs, se va alătura și o copie legalizată de pe dispozitivul hotărârii atacate cu recurs. Cererea de suspendare a executării silite este supusă *taxei judiciare de timbru* de 50 lei, conform art. 10 alin. (1) lit. b) din O.U.G. nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru.

Cererea se judecă *în camera de consiliu, cu citarea părților* printr-un agent procedural al instanței sau prin alt salariat al acesteia ori prin modalitățile prevăzute la art. 154 alin. (4) și (5) C.proc.civ., și anume prin poștă, cu scrisoare recomandată, cu conținut declarat și confirmare de primire, în plic închis, sau, la cererea și pe cheltuiala părții interesate, în mod nemijlocit prin executori judecătorești sau prin servicii de curierat rapid. Termenul de judecată pentru care se face citarea se stabilește astfel încât să nu treacă mai mult de 10 zile de la primirea cererii de suspendare.

Potrivit art. 484 alin. (3) C.proc.civ., cererea de suspendare a executării subsecventă recursului se soluționează după cum urmează:

– de un complet anume constituit, format din 3 judecători, în condițiile legii, în cazul în care cererea s-a depus înainte de ajungerea dosarului la instanța de recurs;

– de completul de filtru, după ce acesta a fost desemnat, în cazurile prevăzute la art. 493 C.proc.civ.;

– de completul care judecă recursul pe fond, în cazul în care s-a fixat termen în ședință publică.

La formularea și la judecata cererii de suspendare persoanele juridice trebuie să fie reprezentate de avocat sau, când este cazul, de consilierul juridic.

Completul se pronunță, în cel mult 48 de ore de la judecată, printr-o *încheiere motivată*, care este *definitivă*.

Pentru motive temeinice, instanța de recurs poate reveni asupra suspendării acordate, dispozițiile art. 484 alin. (3)-(5) și (6) C.proc.civ. aplicându-se în mod corespunzător.

3.3. Suspendarea executării în cazul exercitării contestației în anulare și a revizuirii

În termeni asemănători, art. 507 și art. 512 C.proc.civ. dispun că instanța sesizată cu o contestație în anulare sau cu o revizuire[1] poate suspenda executarea hotărârii a cărei anulare sau revizuire se cere, *sub condiția constituirii unei cauțiuni*, dispozițiile art. 484 C.proc.civ., pe care le-am analizat mai sus, aplicându-se în mod corespunzător.

3.4. Suspendarea acordată de instanță în cazul exercitării contestației la executare sau a altei cereri privind executarea silită

Reglementarea suspendării în cazul în care a fost exercitată această cale de atac specifică fazei de executare silită este cuprinsă în art. 718 C.proc.civ.

Potrivit alin. (1) al acestui articol, „până la soluționarea contestației la executare sau a altei cereri privind executarea silită, la solicitarea părții interesate și numai pentru motive temeinice, instanța competentă poate suspenda executarea. Suspendarea se poate solicita odată cu contestația la executare sau prin cerere separată"[2].

Conform art. 718 alin. (5) C.proc.civ., dacă bunurile urmărite sunt supuse pieirii, degradării, alterării sau deprecierii, se va suspenda numai distribuirea prețului obținut din valorificarea acestor bunuri.

Cu excepția cazurilor enumerate la art. 718 alin. (4) C.proc.civ., legea nu indică în mod expres motivele pentru care se poate dispune suspendarea executării silite în condițiile formulării unei contestații la executare, prevăzând însă că oprirea temporară a executării silite se poate dispune doar dacă este justificată de motive temeinice. Revine, astfel, judecătorului sesizat cu o asemenea cerere de suspendare să analizeze în fiecare caz în parte dacă există sau nu motive temeinice pentru luarea acestei măsuri, ținând cont de faptul că, în toate cazurile, oprirea executării silite până la soluționarea contestației la executare trebuie să rămână o măsură excepțională. Într-adevăr, așa cum a indicat în jurisprudența sa instanța supremă, reglementarea suspendării executării silite apare ca un corolar al căilor de atac, menit a asigura finalitatea acestora de remediu al eventualelor erori de judecată, prin posibilitatea de a preveni posibila vătămare a intereselor legitime ale părților din litigiul dedus judecății. Cum însă finalitatea actului de justiție constă în realizarea dreptului subiectiv ocrotit de lege, a cărui încălcare este dedusă judecății, prin executarea hotărârilor judecătorești, suspendarea executării hotărârii executorii, dat fiind caracterul excepțional al acesteia, este supusă unor condiții restrictive.

Astfel, fără a prejudicia fondul, instanța sesizată cu o cerere de suspendare a executării hotărârii urmează a examina dacă, prin executare, interesele debitorului

[1] Suspendarea executării silite se poate obține și pe cale apelului sau a recursului împotriva unei hotărâri pronunțate într-o contestație în anulare obișnuită sau într-o revizuire, dacă ele sunt susceptibile, potrivit art. 508 alin. (4) și art. 513 alin. (5) C.proc.civ., de apel ori recurs. În sens contrar, a se vedea Trib. Oltenia, înch. din 14 decembrie 1956, în J.N. nr. 5/1957, p. 891, cu *Notă aprobativă* de I. ȘCHIOPU și *Notă critică* de I. STOENESCU.

[2] Precizăm că prevederile art. 403 alin. (1) C.proc.civ. 1865, care avea o redactare asemănătoare cu cea a art. 718 alin. (1) C.proc.civ., au fost considerate constituționale – a se vedea C.C., dec. nr. 208/2002, în C.J. nr. 9/2002, p. 35.

obligației de plată nu sunt vătămate iremediabil. Totodată, instanța urmează a examina dacă, prin neexecutarea hotărârii, interesele legitime ale creditorului obligației de plată, așa cum aceasta a fost stabilită printr-un titlu executoriu, nu ar fi vătămate iremediabil. Ca atare, cu privire la creditor, cât și la debitorul obligației de plată, urmează a se aprecia asupra vătămării, în sensul că aceasta ar fi, concomitent, gravă și iremediabilă.

Pe de altă parte, instanța urmează a aprecia, cu privire la creditorul obligației de plată, dacă întoarcerea executării apare ca fiind posibilă, iar cu privire la debitorul obligației de plată, dacă acesta prezintă garanția posibilității dezdăunării creditorului, cu referire la paguba eventual produsă prin întârzierea plății, ca urmare a suspendării pe timp limitat a executării hotărârii[1].

Există și trei cazuri în care suspendarea executării silite este *obligatorie* în cadrul contestației la executare. Mai mult, în aceste cazuri, suspendarea *nu este supusă condiției plății unei cauțiuni*. Aceste cazuri sunt enumerate limitativ de art. 718 alin. (4) C.proc.civ. după cum urmează:

a) hotărârea sau înscrisul care se execută nu este, potrivit legii, executoriu;

b) înscrisul care se execută a fost declarat fals printr-o hotărâre judecătorească dată în prima instanță;

c) debitorul face dovada cu înscris autentic că a obținut de la creditor o amânare ori, după caz, beneficiază de un termen de plată.

Cererea de suspendare poate fi formulată odată cu contestația la executare sau prin cerere separată. În orice formă ar fi formulată, cererea de suspendare este supusă *taxei judiciare de timbru* de 50 lei, conform art. 10 alin. (1) lit. b) din O.U.G. nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru.

Competența de soluționare a cererii de suspendare a executării silite aparține instanței[2] competente, potrivit legii, să judece contestația la executare, respectiv, după caz, instanța de executare (în cazul contestației la executare propriu-zise sau al altor cereri care vizează executarea silită) sau instanța care a pronunțat hotărârea care constituie titlul executoriu (în cazul contestației la titlu)[3].

[1] I.C.C.J., s. com., dec. civ. nr. 2075/2003, www.scj.ro. Aplicând aceste criterii în cauză, instanța a reținut că „obiectul obligației privește o sumă semnificativă, despre care se afirmă că, fiind greșit calculată, în fapt nu este datorată. Ca atare, plata unei astfel de sume, în condițiile unei posibile nedatorări, în totalitate sau într-un cuantum semnificativ, este de natură a perturba fluxul financiar al acesteia, cu impact negativ, chiar și în condițiile înregistrării stării de insolvență numai, asupra performanțelor economice și modificarea poziției de piață a societății comerciale. Pe de altă parte, cu privire la situația juridică a acționarului majoritar al societății comerciale reclamante, rezultă incertitudinea generată de faptul că aceasta este o societate radiată din registrul comerțului. Ca atare, afectarea posibilităților de întoarcere a executării, afirmată de petentă, apare ca o certitudine".

[2] Potrivit art. 12 din Legea nr. 76/2012, ori de câte ori legea specială prevede că cererea de suspendare a executării silite se soluționează de către președintele instanței, de la data intrării în vigoare a Codului de procedură civilă, judecarea acestei cereri se va face de către un complet al instanței competente potrivit legii. Aceste dispoziții se aplică și cererilor de suspendare a executării unei hotărâri judecătorești, a unei hotărâri pronunțate de un organ cu activitate jurisdicțională sau, după caz, a altui titlu executoriu, în cazul în care acestea sunt atacate în justiție.

[3] Dacă o asemenea contestație vizează un titlu executoriu ce nu emană de la un organ de jurisdicție, competența de soluționare aparține instanței de executare [art. 713 alin. (3) teza a II-a C.proc.civ.].

Asupra cererii de suspendare formulate subsecvent contestației la executare instanța, în toate cazurile, se pronunță prin *încheiere*, chiar și înainte de termenul fixat pentru judecarea contestației. Potrivit art. 718 alin. (6) C.proc.civ., la soluționarea cererii de suspendare *părțile vor fi întotdeauna citate*.

Încheierea de soluționare a cererii de suspendare poate fi atacată *numai cu apel*, în mod separat, în termen de 5 zile de la pronunțare pentru partea prezentă, respectiv de la comunicare pentru cea lipsă. Încheierea prin care s-a dispus suspendarea executării silite se comunică din oficiu și de îndată executorului judecătoresc.

Suspendarea executării silite poate fi dispusă numai dacă se face dovada *depunerii prealabile a unei cauțiuni*[1], al cărei cuantum se calculează la valoarea obiectului contestației la executare, conform dispozițiilor art. 718 alin. (2) C.proc.civ., după cum urmează:

a) 10%, dacă această valoare este până la 10.000 lei;

b) 1.000 lei plus 5% pentru ceea ce depășește 10.000 lei;

c) 5.500 lei plus 1% pentru ceea ce depășește 100.000 lei;

d) 14.500 lei plus 0,1% pentru ceea ce depășește 1.000.000 lei.

Dacă obiectul contestației nu este evaluabil în bani, cauțiunea va fi de 1.000 lei, în afară de cazul în care legea dispune altfel.

Din dispozițiile art. 718 alin. (2) C.proc.civ. rezultă că, pentru luarea măsurii suspendării executării silite, depunerea prealabilă a cauțiunii este obligatorie[2]. Prin urmare, dacă nu se face dovada depunerii prealabile a cauțiunii, instanța nu poate dispune suspendarea executării silite.

Cauțiunea nu este însă o condiție pentru a formula însăși cererea de suspendare. În ceea ce ne privește, apreciem că aceasta va fi pusă în discuția părților pe fond indiferent dacă s-a depus sau nu cauțiunea[1]. Însă, în cazul în care instanța apreciază că cererea de suspendare este întemeiată, dar constată că nu s-a depus cauțiunea, o va respinge pentru neîndeplinirea acestei condiții stabilite de lege. În plus, trebuie avut în vedere și faptul că, în reglementarea actuală, în cazurile prevăzute de art. 718 alin. (4) C.proc.civ., suspendarea executării este obligatorie și se dispune fără plata unei cauțiuni.

Din dispozițiile art. 718 alin. (2) C.proc.civ., care prevăd modul de calcul al cauțiunii, rezultă că, față de reglementarea anterioară, intenția legiuitorului a fost de a înlătura intervenția instanței în stabilirea cuantumului cauțiunii. În plus, prevederea modului de calcul al cauțiunii coroborată cu necesitatea plății prealabile a acesteia conduce la concluzia că, în cazul suspendării executării silite subsecvent contestației la executare, cauțiunea trebuie constituită în numerar. Desigur, în condițiile art. 1062 C.proc.civ., este posibilă înlocuirea ulterioară a cauțiunii depuse în bani cu alte bunuri sau cu aducerea unui garant.

Potrivit art. 718 alin. (7), dacă există urgență[2] și, în cazurile prevăzute de alin. (2) și (3) ale aceluiași articol, dacă s-a plătit cauțiunea, instanța poate dispune, prin încheiere și fără citarea părților, *suspendarea provizorie a executării* până la soluționarea cererii de suspendare[3]. Încheierea nu este supusă niciunei căi de atac. Cauțiunea depusă rămâne indisponibilizată, chiar dacă cererea de suspendare provizorie este respinsă, și este deductibilă din cauțiunea finală stabilită de instanță, dacă este cazul.

Din trimiterea pe care art. 718 alin. (7) C.proc.civ. o face la prevederile alin. (2) și (3) ale aceluiași text rezultă că, și în situația suspendării în cazuri urgente, plata cauțiunii trebuie făcută în prealabil soluționării cererii de suspendare.

În cazul admiterii cererii de suspendare, atât cea provizorie, cât și cea până la soluționarea contestației la executare, suspendarea își produce efectele de la data pronunțării încheierii instanței, deoarece această încheiere este executorie, guvernată sub

[1] Cu privire la constituționalitatea art. 403 alin. (1) C.proc.civ. 1865 prin raportare la art. 16 și art. 21 din Constituție, în ceea ce privește obligativitatea cauțiunii pentru dispunerea suspendării executării silite, Curtea Constituțională a apreciat că „instituirea obligației de plată a cauțiunii, ca o condiție a suspendării executării, are o dublă finalitate, și anume, pe de o parte, aceea de a constitui o garanție pentru creditor, cât privește acoperirea eventualelor daune suferite ca urmare a întârzierii executării silite, prin efectul suspendării acesteia, și, pe de altă parte, de a preveni și limita eventualele abuzuri în valorificarea unui atare drept de către debitorii rău-platnici. Întrucât plata cauțiunii nu constituie o condiție de admisibilitate a contestației la executare, ci exclusiv pentru a putea solicita suspendarea executării silite, instituirea acestei obligații nu poate fi calificată ca o modalitate de a împiedica accesul liber la justiție. De asemenea, în măsura în care reglementarea dedusă controlului se aplică tuturor celor aflați în situația prevăzută în ipoteza normei legale, fără nicio discriminare pe considerente arbitrare, critica cu un atare obiect nu este întemeiată" – C.C., dec. nr. 56 din 17 februarie 2004 (M. Of. nr. 215 din 11 martie 2004), dec. nr. 281 din 28 martie 2006 (M. Of. nr. 385 din 4 mai 2006), dec. nr. 540 din 7 iunie 2007 (M. Of. nr. 558 din 15 august 2007).

[2] Și alte legislații reglementează în mod similar cauțiunea în cadrul procedurilor de executare silită Astfel, dispozițiile art. 521 C.proc.civ. francez prevăd posibilitatea celui împotriva căruia a fost emis un titlu executoriu de a evita continuarea executării provizorii a acestuia, cu autorizarea instanței, prin depunerea unei sume de bani sau a altor valori suficiente pentru a garanta suma la plata căreia a fost condamnat. De asemenea, Codul de procedură civilă italian prevede, în art. 623 și urm., că, dacă există motive întemeiate, instanța poate dispune suspendarea executării silite și depunerea unei cauțiuni. În Spania, art. 528 și urm. C.proc.civ. conțin dispoziții referitoare la plata unei cauțiuni în cazul executării silite, conform cărora cel împotriva căruia s-a obținut titlul executoriu poate face opoziție la executare, trebuind să depună o sumă de bani suficientă a acoperi eventualele pagube ce ar rezulta din întârzierea executării acelui titlu (a se vedea și G.C. FRENȚIU, D.-L. BĂLDEAN, *Noul Cod 2013*, p. 1077).

[1] În sensul că formularea și punerea în discuția părților a cererii de suspendare a executării silite nu sunt condiționate de plata anticipată a cauțiunii, a se vedea și D.P. SÎNGEORZAN, C.N. POPA, *Discuții în legătură cu suspendarea executării silite*, în Dreptul nr. 4/2002, p. 96-97.

[2] Legea delimitează domeniul de aplicare a art. 718 alin. (7) C.proc.civ. prin referirea la urgența măsurii suspendării provizorii. Rămâne la aprecierea judecătorului, în fiecare caz în parte, să stabilească dacă există motive pentru dispunerea urgentă a măsurii suspendării provizorii până la soluționarea cererii de suspendare subsecvente formulării contestației la executare.

În practica judiciară, cazurile în care s-a apreciat că există urgență pentru luarea măsurii suspendării provizorii au fost variate. Cu titlu de exemplu, enumerăm: aparența calității de coproprietar a terțului contestator asupra bunului urmărit și care a fost scos la licitație publică (I.C.C.J., s. civ. și de propr. int., dec. civ. nr. 2924/2004, www.scj.ro), contestarea legalității titlului în baza căruia se face executarea silită având ca obiect predare silită imobiliară (Jud. Sectorului 3 București, înch. cam. cons. din 13 august 2008, nepublicată), înscrierea în fals împotriva semnăturii de pe biletul la ordin care constituie titlul executoriu (Jud. Sectorului 3 București, înch. cam. cons. din 21 mai 2008, nepublicată), caracterul incert al creanței (Jud. Sectorului 3, București, înch. cam. cons. din 13 iunie 2008, nepublicată; I.C.C.J., s. civ. și de propr. int., dec. civ. nr. 3526 din 12 aprilie 2004, www.scj.ro), inexistența unei obligații stabilite prin titlul executoriu pus în executare împotriva contestatorilor (Jud. Sectorului 3 București, înch. cam. cons. din 5 mai 2008, nepublicată).

În schimb, nu a fost reținută ca temei pentru oprirea temporară de urgență a executării silite formularea unei plângeri penale împotriva creditorului și a unei acțiuni în declararea nulității contractului care constituie titlul executoriu (Jud. Sectorului 3 București, înch. cam. cons. din 13 august 2008, nepublicată).

[3] Potrivit art. 172 alin. (2) C.proc.fisc., suspendarea provizorie a executării silite în cazuri urgente nu poate fi dispusă în cazul exercitării contestației la urmărirea creanțelor fiscale.

acest aspect de dispozițiile art. 650 alin. (3) C.proc.civ., potrivit cu care încheierile pronunțate de instanța de executare sunt executorii.

În ceea ce privește momentul până la care dăinuie suspendarea executării silite dispusă în cadrul contestației la executare, la fel ca în reglementarea anterioară, Codul de procedură civilă prevede doar că aceasta poate fi dispusă „până la soluționarea contestației la executare", astfel încât se pune problema dacă suspendarea dispusă de prima instanță subzistă și pe perioada soluționării căilor de atac exercitate împotriva hotărârii pronunțate asupra contestației la executare. În ceea ce ne privește, apreciem că din economia dispozițiilor art. 718 rezultă că *măsura suspendării executării silite subzistă până la soluționarea de prima instanță a contestației la executare*[1]. În cazul admiterii contestației la executare, întrucât, potrivit art. 650 alin. (3) C.proc.civ., încheierea instanței de executare are caracter executoriu și deci executorul judecătoresc trebuie să se conformeze de îndată măsurii dispuse prin această încheiere, prin cererea de apel sau distinct în tot cursul judecății în apel, partea interesată va putea solicita suspendarea executării provizorii a acestei încheieri. Un raționament asemănător poate fi făcut și în ipoteza respingerii contestației la executare. Spre exemplu, caracterul executoriu al încheierii de respingere a contestației debitorului ar însemna că executarea trebuie reluată de îndată, însă, dacă debitorul apelează încheierea, solicitând și suspendarea executării acesteia, admiterea cererii de suspendare a executării încheierii nu înseamnă altceva decât menținerea suspendării executării silite dispuse de prima instanță.

Menționăm că, potrivit art. 638 alin. (2) C.proc.civ., dispozițiile art. 718 sunt aplicabile în mod corespunzător și în cazul cererii de suspendare a executării silite efectuate în temeiul unui titlu executoriu vizat de art. 638 alin. (1) pct. 2 sau 3 C.proc.civ. (înscrisuri autentice, în cazurile prevăzute de lege, titluri de credit sau alte înscrisuri cărora legea le recunoaște putere executorie), atunci când cererea de suspendare este formulată în cadrul acțiunii de fond având ca obiect desființarea lor.

Referitor la *efectele suspendării executării silite*, art. 700 alin. (3) C.proc.civ. dispune că, pe perioada acesteia, actele de executare efectuate anterior, măsurile de executare dispuse de instanța de executare sau de executor, inclusiv cele de indisponibilizare a bunurilor, veniturilor și conturilor bancare, rămân în ființă, în afară de cazul în care prin lege sau prin hotărâre judecătorească se dispune altfel.

În schimb, actele de executare efectuate în ziua soluționării cererii având ca obiect suspendarea, fie și provizorie, a executării silite sunt desființate de drept prin efectul admiterii cererii de suspendare și a contestației la executare [art. 700 alin. (4) C.proc.civ.].

După încetarea suspendării, executorul, la cererea părții interesate, va dispune *continuarea executării*, în măsura în care actele de executare sau executarea silită însăși nu au fost desființate de instanța de judecată ori acestea nu au încetat prin efectul legii [art. 700 alin. (5) C.proc.civ.]. Trebuie reținut că, în cazurile în care poate fi reluată executarea silită, de la data încetării suspendării *începe să curgă termenul de perimare a executării silite*, conform art. 696 alin. (2) C.proc.civ., astfel încât, dacă

[1] În același sens, a se vedea D.M. GAVRIȘ, în G. BOROI (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 211. În sensul că suspendarea executării dispusă de prima instanță subzistă până la soluționarea definitivă a contestației la executare, a se vedea E. OPRINA, I. GÂRBULEȚ, *Tratat 2013*, vol. I, p. 499.

partea interesată lasă să treacă 6 luni fără să solicite continuarea executării silite, aceasta se perimă de drept.

Precizăm că dispozițiile art. 700 alin. (3)-(5) C.proc.civ. privind efectele suspendării executării silite sunt aplicabile indiferent de cadrul în care această măsură a fost dispusă de instanța judecătorească.

Secțiunea a 3-a. Perimarea executării silite

§1. Noțiuni generale

Perimarea este o sancțiune procedurală care operează și în cadrul executării silite. Codul de procedură civilă reglementează instituția perimării executării silite în art. 696-698[1].

Potrivit art. 696 alin. (1) C.proc.civ., „în cazul în care creditorul, din culpa sa, a lăsat să treacă 6 luni fără să îndeplinească un act sau demers necesar executării silite, ce i-a fost solicitat, în scris, de către executorul judecătoresc, executarea se perimă de drept", iar alin. (2) al aceluiași articol dispune că, „în caz de suspendare a executării, termenul de perimare curge de la încetarea suspendării. (...)".

Din aceste dispoziții legale rezultă că, *de lege lata*, pentru a interveni perimarea executării silite, se cer a fi întrunite cumulativ următoarele *condiții*:

– să existe o executare silită în curs;

– continuarea executării silite să necesite îndeplinirea unui act sau demers din partea creditorului sau să fi încetat măsura suspendării executării silite și continuarea ei să fie posibilă;

– executorul judecătoresc să fi solicitat în scris creditorului îndeplinirea actului sau demersului necesar executării silite. Rezultă că este necesar ca solicitarea scrisă să fie comunicată de către executorul judecătoresc creditorului. Apreciem că această comunicare poate fi făcută prin orice mijloc care asigură transmiterea textului actului și confirmarea primirii acestuia;

– să fi trecut 6 luni de la data solicitării scrise a executorului judecătoresc sau de la data încetării măsurii suspendării executării;

– să existe culpa creditorului în neîndeplinirea actului sau demersului necesar executării silite ori în nesolicitarea continuării executării silite.

Se observă că, spre deosebire de art. 389 C.proc.civ. 1865, care prevedea că, dacă creditorul lăsa să treacă mai mult de 6 luni de la data îndeplinirii oricăror acte de executare, fără să fi urmat alte acte de urmărire, executarea se perima de drept, reglementarea actuală circumstanțiază în mod precis condițiile în care se poate reține culpa creditorului în lăsarea în nelucrare a executării silite, cu consecința aplicării sancțiunii perimării executării.

Noua concepție asupra condițiilor perimării executării silite este în concordanță cu ansamblul reglementării actuale privind rolul executorului în cadrul executării silite, reglementare potrivit căreia executorul judecătoresc este obligat să aibă rol activ,

[1] Curtea Constituțională a constatat constituționalitatea art. 389 C.proc.civ. 1865 prin dec. nr. 126/2002 (M. Of. nr. 452 din 27 iunie 2002).

stăruind, prin toate mijloacele admise de lege, pentru realizarea integrală şi cu celeritate a obligaţiei prevăzute în titlul executoriu, cu respectarea dispoziţiilor legii, a drepturilor părţilor şi ale altor persoane interesate[1]. De asemenea, trebuie avut în vedere şi art. 699 C.proc.civ., potrivit căruia, în afara altor cazuri prevăzute de lege, executorul judecătoresc nu poate amâna executarea decât dacă procedura de citare sau de întocmire a anunţurilor şi publicaţiilor de vânzare nu a fost îndeplinită sau dacă, la termenul stabilit, executarea nu poate fi efectuată datorită neîndeplinirii de către creditor a obligaţiilor care îi revin conform art. 646 alin. (1) C.proc.civ., care dispune că acesta este obligat să acorde executorului judecătoresc, la cerere, sprijin efectiv pentru aducerea la îndeplinire, în bune condiţii, a executării silite, punându-i la dispoziţie şi mijloacele necesare în acest scop. El este obligat să avanseze cheltuielile necesare îndeplinirii actelor de executare, potrivit dispoziţiilor luate de executor.

Rezultă, aşadar, că, odată legal sesizat, executorul judecătoresc trebuie să îndeplinească actele de executare în ordinea şi la termenele stabilite de lege, fără a mai fi nevoie de vreo cerere ulterioară a creditorului în acest sens.

Pe cale de consecinţă, perimarea executării silite va interveni ori de câte ori nu se poate efectua actul de executare din culpa creditorului urmăritor care nu îşi îndeplineşte obligaţiile care îi revin, potrivit legii. De exemplu, executarea silită se va opri, iar perimarea va curge în situaţia în care, după ce i se pune în vedere de către executorul judecătoresc, creditorul nu avansează cheltuielile necesare efectuării unui act sau a altei activităţi care interesează executarea silită, inclusiv pentru actele sau activităţile dispuse din oficiu[2]. De asemenea, va curge termenul de perimare în cazul în care, după încetarea suspendării executării silite, creditorul nu solicită executorului judecătoresc continuarea executării.

Perimarea executării stinge procedura de executare începută. Desigur, creditorul poate porni din nou la executare, însă, având în vedere că perimarea a stins şi efectul întreruptiv de prescripţie al primei cereri de executare silită, dacă, între timp, s-a împlinit termenul de prescripţie a dreptului de a obţine executarea silită, debitorul va putea să îi opună prescripţia.

§2. Procedura perimării

Perimarea intervine *de plin drept*, la împlinirea termenului de 6 luni de la data comunicării către creditor, de către executorul judecătoresc, a solicitării scrise privind necesitatea îndeplinirii unui act sau demers necesar executării silite. Subliniem că trebuie ca solicitarea scrisă a executorului să se refere la un anumit act sau demers concret necesar executării silite.

Potrivit art. 696 alin. (2) C.proc.civ., în caz de suspendare a executării silite, perimarea *curge de la data încetării suspendării*. Precizăm că legea are în vedere suspendarea dispusă în condiţiile legii de instanţa de judecată sau suspendarea de drept a executării silite. În cazul suspendării executării silite la cererea creditorului, termenul

[1] De asemenea, art. 47 lit. e) din Legea nr. 188/2000 sancţionează ca abatere disciplinară întârzierea sistematică şi neglijenţa executorului judecătoresc în efectuarea lucrărilor.

[2] Precizăm însă că, potrivit art. 39 alin. (3) din Legea nr. 188/2000, executorul judecătoresc nu poate condiţiona punerea în executare a hotărârilor judecătoreşti de plata anticipată a onorariului.

de perimare nu se suspendă. Din aceste dispoziţii legale rezultă, pe de o parte, că perimarea executării va începe să curgă de la data încetării suspendării, indiferent de cauza de suspendare, iar, pe de altă parte, că, după încetarea suspendării, creditorul are îndatorirea de a solicita în mod expres reluarea executării silite.

Perimarea *se constată* de către instanţa de executare, la cererea executorului judecătoresc sau a părţii interesate, prin *încheiere dată cu citarea în termen scurt a părţilor*. Legea nu impune însă şi citarea executorului judecătoresc, nici măcar atunci când acesta este autorul cererii de constatare a perimării[1]. Încheierea de constatare a perimării este supusă *numai apelului* în termen de 10 zile de la comunicare [art. 650 alin. (3) C.proc.civ.].

Rezultă, aşadar, că executorul judecătoresc nu poate constata el însuşi perimarea, ci trebuie să sesizeze în acest sens instanţa de executare. Instanţa trebuie să aplice din oficiu perimarea, când este sesizată în cursul executării cu o cerere din partea debitorului. Acesta din urmă poate invoca oricând o perimare pe cale de excepţie sau să ceară direct, pe baza constatării judecătoreşti a perimării, desfiinţarea actelor de executare îndeplinite[2].

Dacă executorul judecătoresc continuă executarea, deşi a intervenit perimarea, debitorul o poate invoca pe calea contestaţiei la executare, în termen de 15 zile de la data la care a luat cunoştinţă de actul de executare efectuat după împlinirea termenului de perimare[3].

Desigur, creditorul se poate apăra invocând faptul că în timpul executării silite debitorul a obţinut suspendarea executării, fie pe baza unei căi de atac introduse împotriva titlului executoriu, fie în temeiul unei contestaţii la executare. Suspendarea executării atrage şi suspendarea termenului de perimare, iar după încetarea suspendării executării, termenul de perimare care a curs înainte de suspendare va intra şi el în calculul termenului de perimare, la fel ca şi în cazul suspendării prescripţiei. Cu toate acestea, potrivit art. 696 alin. (2) teza a II-a C.proc.civ., termenul de perimare nu se suspendă pe timpul cât executarea silită este suspendată la cererea creditorului.

Deşi legea nu prevede în mod expres, pentru identitate de raţiune, apreciem că soluţia prevăzută de art. 417 C.proc.civ. privitoare la efectul întreruptiv al actului de procedură făcut în vederea continuării judecăţii se aplică şi în cazul termenului de perimare a executării silite. Prin urmare, termenul de perimare a executării silite poate fi *întrerupt* prin îndeplinirea unui act de procedură efectuat în vederea continuării executării silite de către partea interesată[4].

§3. Efectele perimării

Perimarea are ca efect *desfiinţarea actelor de executare îndeplinite*. Cu toate acestea, potrivit art. 697 alin. (2) C.proc.civ., actele de executare care au dus la reali-

[1] I. Deleanu, V. Mitea, S. Deleanu, *Tratat 2013*, vol. III, p. 330.

[2] G. Boroi, *Incidente...*, p. 130.

[3] I.C.C.J., s. civ. şi de propr. int., dec. nr. 2438 din 25 martie 2004, www.scj.ro.

[4] În doctrină (V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 537) s-a arătat, în mod întemeiat, că, pentru a se întrerupe termenul de perimare, este suficient pentru creditor să îşi manifeste diligenţa în vederea efectuării actului de urmărire, chiar dacă acesta nu a fost îndeplinit din vina organului de executare.

zarea, în parte, a creanței cuprinse în titlul executoriu și a accesoriilor acesteia nu sunt atinse de efectul perimării. Prevederea acestei *excepții* de la efectul perimării este necesară, întrucât perimarea operează „în bloc" cu privire la toate părțile implicate în executarea silită și la toate actele efectuate în cursul acesteia.

Astfel, măsurile de indisponibilizare (sechestre, popriri, somații în cazul urmăririi silite imobiliare) se vor desființa la cererea debitorului sau a terțului interesat.

Perimarea executării silite *nu împiedică formularea unei noi cereri de executare*, dispozițiile art. 664 și art. 665 C.proc.civ. aplicându-se în mod corespunzător. În acest caz, după încuviințarea executării, executorul va comunica debitorului încheierea de încuviințare a executării, precum și o nouă somație, însă, potrivit art. 698 alin. (2) C.proc.civ., la aceasta nu trebuie să mai alăture titlul ce se execută, deoarece a fost comunicat debitorului cu prilejul primei executări.

§4. Cazurile în care nu se aplică perimarea

Perimarea nu se aplică *măsurilor asigurătorii înființate înainte de începerea executării*, precum sechestrul asigurător sau poprirea asigurătorie, acestea nefiind măsuri de executare, ci numai măsuri pentru asigurarea acțiunii, luate anterior obținerii titlului executoriu. Cu toate acestea, dacă în termen de 6 luni după naşterea dreptului de a obține executarea silită creditorul nu solicită începerea urmăririi silite, apreciem că măsurile asigurătorii luate se perimă, deoarece, după obținerea titlului executoriu, ele dobândesc în realitate caracterul unor măsuri de executare[1].

Perimarea nu operează nici în cazul executării silite a *creanțelor fiscale* [art. 142 alin. (4) C.proc.fisc.].

Secțiunea a 4-a. Alte incidente de temporizare a executării silite

§1. Precizări introductive

După declanşarea executării silite sau chiar înainte de pornirea acesteia se pot ivi și alte împrejurări ce pot fi analizate ca incidente care fie împiedică, fie sting, fie amână executarea silită sau o anumită formă concretă de executare silită, cum ar fi: existența proprietății comune asupra bunului urmărit pentru o datorie a unuia dintre titularii dreptului de proprietate comună; urmărirea imobilului unui minor sau al unei persoane puse sub interdicție care are și bunuri mobile urmăribile; beneficiul de discuțiune pe care îl poate opune dobânditorul unuia dintre imobilele ipotecate de debitor pentru aceeași datorie; beneficiul de discuțiune și beneficiul de diviziune în cazul fideiusiunii; intervalul de timp, precum și zilele în care executarea silită poate fi efectuată etc.

[1] A se vedea și V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 539.

Unele dintre situațiile menționate mai sus amână pornirea executării silite (de exemplu, termenul de grație), altele amână ori împiedică temporar finalizarea unei executări silite pornite (de exemplu, beneficiul de discuțiune).

Sub un alt aspect, unele dintre situațiile enumerate sunt comune ambelor modalități de executare silită (deci atât executării silite indirecte, cât și executării silite directe) și, ca regulă, tuturor formelor concrete de executare silită indirectă ori directă, deci tuturor procedurilor execuționale (spre exemplu, zilele în care poate fi efectuată executarea silită), altele sunt proprii unei anumite modalități de executare silită (de exemplu, invocarea de către fideiusor a beneficiului de discuțiune sau a beneficiului de diviziune presupune o executare silită indirectă) ori unei anumite proceduri execuționale (de exemplu, beneficiul de discuțiune pe care îl poate opune dobânditorul unui imobil ipotecat presupune, prin ipoteză, că s-a declanşat o urmărire silită imobiliară, interdicția efectuării executării între data de 1 decembrie și până la data de 1 martie a anului următor se aplică numai evacuării din imobilele cu destinație de locuință).

Întrucât dispozițiile art. 683 C.proc.civ. privind timpul în care se poate face executarea nu ridică probleme deosebite[1], în cele ce urmează ne vom referi la alte două incidente care temporizează procedura de executare silită: existența proprietății comune asupra bunului urmărit, precum și beneficiul de discuțiune și de diviziune.

§2. Existența proprietății comune asupra bunului urmărit

Potrivit art. 678 alin. (1) C.civ., creditorii unui coproprietar pot urmări silit cota lui parte din dreptul asupra bunului comun sau pot cere instanței împărțeala bunului, caz în care urmărirea se va face asupra părții de bun sau, după caz, asupra sumei de bani cuvenite debitorului.

În termeni similari, în cazul particular al bunurilor imobile proprietate comună, potrivit art. 817 alin. (1) C.proc.civ., creditorii personali ai unui debitor coproprietar sau devălmaş nu vor putea să urmărească partea acestuia din imobilele aflate în proprietate comună, ci vor trebui să ceară mai întâi partajul lor. La cererea creditorului, acțiunea în împărțeală poate fi notată în cartea funciară.

[1] Astfel, potrivit acestui text: „(1) Niciun act de executare nu se va putea face înainte de ora 6,00 și nici după ora 20,00. (2) Executarea silită nu se va putea face la alte ore decât cele menționate și nici în zilele nelucrătoare, stabilite potrivit legii, în afară de cazul în care se dispune altfel prin chiar hotărârea judecătorească pusă în executare sau de cazurile urgente în care executarea poate fi încuviințată de instanța de executare, prin încheiere dată în condițiile art. 679 alin. (2). (3) Cu titlu de excepție, executarea începută va putea continua în aceeași zi, dar nu mai târziu de ora 22,00, iar în zilele următoare, în condițiile prevăzute la alin. (1)".

Menționăm că, în cazul predării silite a imobilelor, trebuie avute în vedere și dispozițiile art. 895 C.proc.civ., care prevăd că nicio evacuare din imobilele cu destinație de locuință nu poate fi făcută de la data de 1 decembrie și până la data de 1 martie a anului următor, decât dacă creditorul face dovada că, în sensul dispozițiilor legislației locative, el și familia sa nu au la dispoziție o locuință corespunzătoare ori că debitorul și familia sa au o altă locuință corespunzătoare în care s-ar putea muta de îndată. Aceste dispoziții nu se aplică în cazul evacuării persoanelor care ocupă abuziv, pe căi de fapt, fără niciun titlu, o locuință și nici celor care au fost evacuați pentru că pun în pericol relațiile de convieţuire sau tulbură în mod grav liniştea publică.

Aşadar, existenţa proprietăţii comune asupra bunului urmărit împiedică temporar urmărirea silită a acestuia pentru realizarea creanţelor creditorilor personali ai unui debitor coproprietar sau devălmaş[1].

Înainte de a proceda la executarea silită, aceşti creditori *trebuie să solicite partajul bunului* aflat în proprietate comună pe cote-părţi sau devălmaşă.

Împărţeala bunurilor proprietate comună poate fi hotărâtă *pe cale principală sau incidentală*, în cadrul contestaţiei la executare [art. 711 alin. (4) C.proc.civ.[2]], atât la cererea creditorilor personali ai unui debitor coproprietar, cât şi a acestuia din urmă sau a altui coproprietar.

Potrivit art. 817 alin. (2) C.proc.civ., în cazul în care acţiunea de partaj este formulată, pe cale principală sau prin intermediul contestaţiei la executare, *după încuviinţarea executării silite*, urmărirea asupra imobilului proprietate comună este suspendată de drept până la soluţionarea partajului prin hotărâre definitivă. În schimb, atunci când nu s-a făcut decât cererea de partaj, *fără a fi declanşată şi urmărirea silită*, partajul are ca efect suspendarea curgerii prescripţiei dreptului la acţiune împotriva debitorului coproprietar sau devălmaş până la rămânerea definitivă a hotărârii de partaj.

După împărţeala bunului, urmărirea se va face asupra părţii de bun sau, după caz, asupra sumei de bani cuvenite cu titlu de sultă debitorului urmărit [art. 678 alin. (1) C.civ.][3].

Partajul bunului proprietate comună, mobil sau imobil, la cererea unuia dintre creditorii personali ai unuia dintre copărtaşi poate fi împiedicat de existenţa unei *convenţii de suspendare a împărţelii* încheiate între coproprietari[4]. Potrivit art. 678 alin. (4) C.civ., convenţia de suspendare a împărţelii bunului imobil proprietate comună trebuie să îmbrace forma autentică, iar pentru a fi opozabilă creditorilor, trebuie supusă formalităţilor de publicitate prevăzute de lege. Întrucât, în prezenţa unei asemenea convenţii, bunul comun nu poate fi valorificat, apreciem că, dacă debitorul nu mai are alte bunuri urmăribile, pe durata de timp cât îşi produce efectele convenţia de suspendare a împărţelii, cursul prescripţiei dreptului de a obţine executarea silită împotriva debitorului urmărit este suspendat [art. 707 alin. (1) pct. 3 C.proc.civ.].

Impedimentul proprietăţii comune nu există în ipoteza în care *creditorii personali ai unuia dintre coproprietari urmăresc cota-parte* a acestuia din dreptul asupra bunului comun. În acelaşi sens, potrivit art. 817 alin. (3) C.proc.civ., creditorii personali pot

[1] Subliniem că dispoziţiile art. 817 C.proc.civ. nu privesc decât pe creditorii personali ai unuia dintre coproprietari. Creditorii care au o garanţie asupra întregului bun comun, precum şi cei care au o creanţă care s-a născut în legătură cu conservarea sau administrarea acestuia pot să urmărească silit bunul fără a fi necesar să solicite, în prealabil, partajul. Mai mult, art. 678 alin. (3) C.civ. conferă acelaşi drept de urmărire pe care îl au şi creditorii gajişti sau ipotecari şi creditorilor care au o creanţă care s-a născut în legătură cu conservarea sau administrarea bunului, astfel încât şi aceşti creditori pot urmări bunul în mâinile oricui s-ar găsi, atât înainte, cât şi după partaj.

[2] A se vedea şi art. 174 alin. (2) C.proc.fisc.

[3] În regulă generală, fiecare coproprietar devine proprietarul exclusiv al bunurilor sau, după caz, al sumelor de bani ce i-au fost atribuite numai cu începere de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătoreşti. În cazul imobilelor, efectele juridice ale partajului se produc numai dacă hotărârea judecătorească rămasă definitivă a fost înscrisă în cartea funciară (art. 680 C.civ.).

[4] Coproprietarii pot încheia convenţii de suspendare a împărţelii bunului comun pentru o perioadă de cel mult 5 ani (art. 672 C.civ.).

urmări cota-parte determinată a debitorului lor din dreptul de proprietate asupra imobilului, fără a mai fi necesar să ceară partajul, dacă ea este neîndoielnic stabilită şi lămurită şi este înscrisă, prin arătarea unei fracţiuni, în cartea funciară.

În cazul vânzării silite a cotei-părţi aparţinând debitorului din dreptul de proprietate, ceilalţi coproprietari vor fi preferaţi la adjudecarea cotei-părţi, la preţ egal [art. 678 alin. (2) teza finală C.civ.]. În vederea exercitării acestui *drept de preferinţă*, executorul judecătoresc îi va notifica pe ceilalţi coproprietari cu cel puţin două săptămâni înainte de data stabilită pentru vânzare, înştiinţându-i despre ziua, ora şi locul licitaţiei.

În cazul urmăririi silite imobiliare, art. 822 C.proc.civ. prevede posibilitatea pentru coproprietarii imobilului urmărit de a solicita executorului judecătoresc *să scoată la vânzare întregul imobil proprietate comună*, potrivit procedurii de urmărire silită imobiliară, în cazul în care creditorii personali ai unuia dintre coproprietari urmăresc silit cota-parte a debitorului lor, coproprietar al bunului. Pentru a se asigura posibilitatea exercitării acestui drept de către coproprietarii imobilului, acestora li se comunică, de către executorul judecătoresc, copii certificate de pe încheierea de încuviinţare a executării silite, împreună cu invitaţia exercitării dreptului în termenul prevăzut de lege.

Coproprietarii imobilului vor putea cere scoaterea la vânzare a întregului imobil aflat în indiviziune în termen de 5 zile de la comunicarea încheierii de începere a urmăririi ori, în lipsă, de la data comunicării încheierii de notare a acesteia în cartea funciară.

Cererea nu va fi admisă decât dacă va fi semnată de toţi coproprietarii şi depusă personal de aceştia ori, în lipsă, prin mandatar având procură specială. Dacă cererea a fost legalizată de notarul public sau certificată de avocat, ea va putea fi depusă de oricare dintre coproprietari, personal sau prin reprezentant, ori va putea fi, de asemenea, transmisă prin poştă, după caz.

Executorul, primind cererea, va dispune scoaterea în vânzare a întregului imobil, prin încheiere având conţinutul prevăzut de art. 656 C.proc.civ., dată fără citarea părţilor, care trebuie comunicată creditorului urmăritor.

Cu privire la *bunurile comune ale soţilor*, mobile sau imobile, art. 353 C.civ. stabileşte principiul că acestea nu pot fi urmărite de creditorii personali ai unuia dintre soţi. Aceşti creditori pot urmări doar bunurile proprii ale soţului debitor. Cu toate acestea, după urmărirea bunurilor proprii ale soţului debitor, creditorul său personal poate cere partajul bunurilor comune, însă numai în măsura necesară pentru acoperirea creanţei sale.

În mod corespunzător, astfel cum rezultă din dispoziţiile art. 352 C.civ., creditorii comuni ai soţilor nu pot urmări decât bunurile comune ale acestora şi, numai în măsura în care nu se pot îndestula pe seama bunurilor comune, pot să urmărească şi bunurile proprii ale soţilor. Actualul Cod civil instituie o *solidaritate legală* între soţi faţă de creditorii comuni pentru restul creanţei acestora rămas după urmărirea bunurilor comune. În acest caz, soţul care a plătit datoria comună se subrogă în drepturile creditorului pentru ceea ce a suportat peste cota-parte ce i-ar reveni din comunitate, dacă lichidarea s-ar face la data plăţii datoriei. Precizăm că, potrivit art. 35 din Legea

nr. 71/2011, dispozițiile art. 352 C.civ. privind răspunderea solidară a soților cu bunurile proprii față de creditorii comuni se aplică și căsătoriilor în ființă la data intrării în vigoare a Codului civil, dar numai pentru datoriile care s-au născut după această dată.

Atât creditorii personali, cât și cei comuni ai soților trebuie să respecte ordinea de urmărire stabilită imperativ de lege, în caz contrar, soțul interesat putând opune beneficiul de discuțiune corespunzător, cerând prin contestație la executare ca instanța de executare să oblige creditorii comuni să urmărească mai întâi bunurile comune, respectiv, după caz, pe creditorii personali ai unui soț să urmărească mai întâi bunurile proprii ale acestuia.

§3. Beneficiul de discuțiune și beneficiul de diviziune

Beneficiul de discuțiune și beneficiul de diviziune constituie facultăți pe care legea le conferă în anumite situații debitorului ori persoanei urmărite în bunurile sale de a cere creditorului să urmărească bunurile altei persoane ori alte bunuri sau să își dividă urmărirea, ceea ce este de natură să ducă la temporizarea executării silite întreprinse de creditor.

3.1. Beneficiul de discuțiune al dobânditorului unuia dintre imobilele ipotecate de debitor pentru aceeași datorie

Ipoteca permite creditorului să urmărească bunul care face obiectul garanției și în mâinile terțului subdobânditor. Modul de exercitare a acestui efect al ipotecii față de terți, reglementat de art. 2345 C.civ. și reiterat de art. 816 alin. (1) C.proc.civ., este prevăzut de art. 816 alin. (2)-(4) C.proc.civ.

Din acest text de lege rezultă că prerogativa urmăririi se exercită diferit după cum pentru garantarea aceleiași creanțe a fost constituită o ipotecă asupra unuia sau asupra mai multor imobile aparținând debitorului.

Astfel, dacă *ipoteca grevează un singur imobil al debitorului*, pe care acesta, ulterior, îl înstrăinează, creditorul ipotecar poate declanșa urmărirea silită direct împotriva terțului subdobânditor.

Însă, în cazul în care *ipoteca a fost constituită asupra mai multor imobile ale debitorului*, iar acesta înstrăinează unul dintre ele unui terț, cel din urmă, în măsura în care nu este personal obligat pentru creanța ipotecară, poate să ceară instanței de executare să încuviințeze ca, mai întâi, creditorul să procedeze la urmărirea celorlalte imobile ipotecate pentru aceeași obligație, aflate încă în posesiunea debitorului principal.

Terțul dobânditor care se prevalează de beneficiul de discuțiune trebuie să îl invoce *pe calea contestației la executare*, în termen de 10 zile de la data comunicării încheierii prin care s-a dispus notarea în cartea funciară a începerii urmăririi silite, sub sancțiunea decăderii.

Totodată, terțul trebuie să indice bunurile imobile ipotecate pentru garantarea aceleiași creanțe rămase în posesia debitorului și să avanseze creditorului sumele necesare urmăririi acestora [art. 816 alin. (2) C.proc.civ. coroborat cu art. 2295 alin. (1) C.civ.].

3.2. Beneficiul de discuțiune în cazul urmăririi imobilului unui minor sau al unui interzis

Creditorul unui minor sau al unei persoane puse sub interdicție trebuie să urmărească mai întâi bunurile mobile ale debitorului și, numai dacă suma obținută din valorificarea acestora nu este suficientă pentru satisfacerea creanței, va putea trece la urmărirea bunurilor imobile. Dacă va declanșa urmărirea silită imobiliară, atunci se va putea invoca, pe calea contestației la executare, beneficiul de discuțiune.

Cu toate acestea, potrivit art. 815 alin. (2) C.proc.civ., beneficiul de discuțiune menționat nu există atunci când urmărirea silită poartă asupra unui imobil aflat în proprietatea comună a minorului sau a persoanei puse sub interdicție judecătorească și a unei persoane cu capacitate deplină de exercițiu, dacă obligația prevăzută în titlul executoriu este comună.

3.3. Beneficiul de discuțiune și de diviziune ale fideiusorului

Deși pornirea executării silite împotriva fideiusorului[1] nu este condiționată de urmărirea prealabilă a debitorului principal, fideiusorul poate, potrivit legii, să opună creditorului *beneficiul de discuțiune*, cerându-i să urmărească bunurile debitorului principal și numai după aceea, dacă nu va fi îndestulat, să îl urmărească pe el [art. 2294 alin. (1) C.civ.].

Potrivit art. 2295 alin. (1) C.civ., fideiusorul care se prevalează de beneficiul de discuțiune trebuie să îl invoce *înainte de judecarea fondului procesului*, să indice creditorului bunurile urmăribile ale debitorului principal și să avanseze acestuia sumele necesare urmăririi bunurilor. În ceea ce privește momentul invocării beneficiului de discuțiune de către fideiusor, în literatura de specialitate[2] s-a arătat, în mod întemeiat, că legea trebuie interpretată în sensul în care beneficiul de discuțiune poate fi invocat, în primă instanță, înainte de judecarea fondului procesului, precum și în faza executării silite, pe calea contestației la executare. Cu toate acestea, în cazul în care a existat o judecată pe fondul cauzei, fideiusorul nu va mai fi îndreptățit să invoce beneficiul pe calea contestației la executare.

Apreciem că fideiusorul trebuie să invoce beneficiul de discuțiune pe calea contestației la executare, *in limine litis*, adică de la cele dintâi acte de executare îndreptate împotriva sa[3], deoarece, în caz contrar, este decăzut din acest beneficiu.

Beneficiul de discuțiune nu mai poate fi invocat dacă fideiusorul a renunțat la acesta sau dacă s-a obligat solidar cu debitorul, precum și în cazul fideiusiunii judiciare.

---

[1] Pe larg cu privire la garanțiile personale, a se vedea G. Boroi, A. Ilie, *Comentariile Codului civil. Garanțiile personale. Privilegiile și garanțiile reale*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 1-44.

[2] *Idem*, p. 22-23.

[3] În cazul urmăririi silite imobiliare, beneficiul de discuțiune trebuie invocat imediat după comunicarea somației de plată.

Dacă există mai mulţi fideiusori care garantează pentru una şi aceeaşi datorie, faţă de unul şi acelaşi creditor, fideiusorul urmărit poate opune, pe calea contestaţiei la executare, *beneficiul de diviziune*, cerând creditorului să îşi dividă urmărirea şi să o reducă la partea fiecăruia dintre fideiusori.

Beneficiul de diviziune nu mai poate fi invocat dacă fideiusorul a renunţat la acesta sau dacă există solidaritate între fideiusori.

CAPITOLUL VII. OBIECTUL EXECUTĂRII SILITE

Secţiunea 1. Noţiunea de obiect al executării silite

Conform art. 628 alin. (1) C.proc.civ., pot fi executate silit obligaţiile al căror obiect constă în plata unei sume de bani, predarea unui bun ori a folosinţei acestuia, desfiinţarea unei construcţii, a unei plantaţii ori a altei lucrări, încredinţarea minorului, stabilirea locuinţei şi vizitarea acestuia sau în luarea unei alte măsuri stabilite prin titlul executoriu.

Rezultă, aşadar, că, în ceea ce priveşte noţiunea de obiect al executării silite, este necesar să se facă distincţia între executarea silită directă şi executarea silită indirectă.

În cazul *executării silite directe*, obiectul ei coincide cu *obiectul obligaţiei* care revine debitorului rezultând din titlul executoriu. Într-adevăr, întrucât în asemenea cazuri executarea silită se face tocmai pentru ca creditorul să obţină obiectul obligaţiei asumate de debitor (de exemplu, predarea unui bun determinat, efectuarea unei lucrări, încredinţarea minorului), nici nu s-ar putea ca obiectul executării silite să nu poarte asupra însuşi obiectului obligaţiei[1].

În cazul *executării silite indirecte*, întrucât creditorul urmăreşte realizarea unei creanţe pecuniare, executarea se face prin valorificarea bunurilor sesizabile ale debitorului, pentru ca din sumele de bani astfel obţinute să fie îndestulată creanţa pusă în executare. Prin urmare, obiectul urmăririi silite îl constituie *bunurile sesizabile* ale debitorului care pot fi valorificate, potrivit legii, în vederea satisfacerii creanţei băneşti constatate prin titlul executoriu.

Obiectul executării silite directe nu ridică probleme deosebite, întrucât, prin ipoteză, obiectul obligaţiei debitorului, precum şi întinderea acesteia sunt stabilite prin titlul executoriu.

În schimb, în cazul obiectului urmăririi silite, trebuie analizate următoarele aspecte:
– întinderea urmăririi;
– convenţiile privind obiectul urmăririi silite încheiate între creditor şi debitor;
– ordinea de urmărire a bunurilor debitorului;
– delimitarea bunurilor neurmăribile din patrimoniul debitorului.

Secţiunea a 2-a. Întinderea urmăririi silite

Potrivit dispoziţiilor art. 629 alin. (1) teza a II-a C.proc.civ., veniturile şi bunurile debitorului pot fi urmărite *numai în măsura necesară realizării drepturilor creditorilor*,

[1] V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 561.

inclusiv ale creditorilor intervenienți. În acest sens, art. 622 alin. (3) C.proc.civ. dispune că executarea silită are loc până la realizarea dreptului recunoscut prin titlul executoriu, achitarea dobânzilor, penalităților sau a altor sume acordate potrivit legii prin titlu, precum și a cheltuielilor de executare.

În cazul în care prin titlul executoriu au fost stipulate ori acordate dobânzi, penalități sau alte sume, care se cuvin creditorului, fără să fi fost stabilit cuantumul acestora, ele vor fi calculate de executorul judecătoresc, potrivit legii.

De asemenea, executorul judecătoresc, la cererea creditorului, poate actualiza valoarea obligației principale stabilite în bani, indiferent de izvorul ei, potrivit criteriilor cuprinse în titlul executoriu. În cazul în care titlul executoriu nu conține niciun asemenea criteriu, executorul judecătoresc va proceda, la cererea creditorului, la actualizare în funcție de rata inflației, calculată de la data când hotărârea judecătorească a devenit executorie sau, în cazul celorlalte titluri executorii, de la data când creanța a devenit exigibilă și până la data plății efective a obligației cuprinse în oricare dintre aceste titluri.

Potrivit art. 628 alin. (4) C.proc.civ., dacă titlul executoriu nu cuprinde dobânzi, penalități sau alte sume, însă ele se cuvin de plin drept creditorului, potrivit art. 1535 C.civ. (privind daunele moratorii în cazul obligațiilor bănești) sau altor dispoziții legale speciale (spre exemplu, Legea nr. 72/2013 sau O.G. nr. 13/2011), acestea vor fi stabilite de către instanța de executare la cererea creditorului, prin încheiere dată cu citarea părților. Menționăm că, deși art. 628 alin. (4) C.proc.civ. face trimitere la art. 1535 C.civ. în întregul său, totuși, în cazul prevăzut de alineatul final al acestui articol, care consacră dreptul creditorului ca, în afara dobânzii legale, să obțină și daune-interese pentru repararea integrală a prejudiciului suferit atunci când nu sunt datorate dobânzi moratorii mai mari decât dobânda legală, soluționarea cererii de acordare a acestor daune-interese nu este de competența instanței de executare, ci a celei de drept comun, deoarece ele nu se cuvin de plin drept creditorului, ci implică stabilirea de către instanță a existenței și întinderii prejudiciului[1].

Pentru sumele stabilite potrivit celor de mai sus, încheierea instanței de executare sau a executorului judecătoresc constituie titlu executoriu, fără a fi necesară învestirea cu formulă executorie. În ceea ce privește regimul juridic al acestor încheieri, el este cel de drept comun, astfel încât încheierea executorului judecătoresc poate fi contestată pe calea contestației la executare, în termen de 15 zile de la comunicare [art. 656 alin. (3) și art. 714 alin. (2) C.proc.civ.], iar încheierea dată de instanța de executare poate fi atacată numai cu apel în termen de 10 zile de la comunicare [art. 650 alin. (3) C.proc.civ.]. Ambele încheieri sunt executorii de drept.

Dacă s-a realizat integral creanța prevăzută în titlul executoriu, s-au achitat cheltuielile de executare, precum și alte sume datorate potrivit legii, executarea silită încetează. În acest caz, conform art. 702 alin. (2) C.proc.civ., executorul judecătoresc va întocmi o încheiere, motivată în fapt și în drept, cu menționarea cauzei de încetare a executării. Încheierea de încetare a executării va fi comunicată de îndată creditorului și debitorului și are regimul juridic stabilit de art. 656 C.proc.civ.

Întinderea urmăririi silite până la limita necesară realizării integrale a creanței și a accesoriilor acesteia, inclusiv a cheltuielilor de executare, precum și principiul dispo-

[1] A se vedea și G. Boroi, D.N. Theohari, *Sinteza...*, p. XVIII.

nibilității ridică problema dacă alegerea creditorului cu privire la un anumit sau anumite bunuri din patrimoniul debitorului poate fi supusă controlului judecătoresc.

În afara cazurilor în care legea îi stabilește expres limite, apreciem că *alegerea făcută de creditor* de a porni o anumită formă de urmărire silită, deci de a alege un anumit bun mobil sau imobil din patrimoniul debitorului – ca de altfel și posibilitatea de a urmări concomitent mai multe bunuri aparținând debitorului –, *nu poate fi supusă cenzurii instanței de executare*. Însă, dat fiind faptul că bunurile debitorului nu pot fi urmărite decât în măsura necesară realizării dreptului recunoscut prin titlul executoriu, a plății dobânzilor, penalităților sau a altor sume acordate potrivit legii prin acesta, precum și a cheltuielilor de executare, actualul Cod de procedură civilă reglementează posibilitatea *restrângerii executării*, la cererea debitorului.

Astfel, art. 701 C.proc.civ. prevede că, atunci când creditorul urmărește în același timp mai multe bunuri mobile sau imobile a căror valoare este vădit excesivă în raport cu creanța ce urmează a fi satisfăcută, instanța de executare, la cererea debitorului și după citarea creditorului, poate să restrângă executarea la anumite bunuri.

Dacă cererea este admisă, instanța va suspenda executarea celorlalte bunuri. Executările suspendate nu vor putea fi reluate decât după rămânerea definitivă a proiectului de distribuire a sumelor rezultate din executarea efectuată.

Secțiunea a 3-a. Convențiile privind obiectul urmăririi silite încheiate între creditor și debitor

În virtutea principiul disponibilității, creditorul și debitorul pot încheia înțelegeri privind efectuarea executării silite, inclusiv cu privire la obiectul urmăririi. În acest sens, art. 630 C.proc.civ. prevede că, în tot cursul executării silite, sub supravegherea executorului judecătoresc, creditorul și debitorul pot conveni ca aceasta să se efectueze, în total sau în parte, numai asupra veniturilor bănești sau altor bunuri ale debitorului.

De asemenea, în baza art. 2325 C.civ., debitorul și creditorul ipotecar pot conveni să limiteze dreptul creditorului de a urmări bunurile care nu îi sunt ipotecate.

Subliniem că aceste convenții pot fi încheiate *doar cu privire la drepturile de care părțile pot dispune*. Așa fiind, ele nu pot avea ca obiect bunurile debitorului declarate de lege ca inalienabile sau ca insesizabile în considerarea scopului pentru care sunt folosite. În acest sens, art. 729 C.proc.civ. dispune că renunțarea la beneficiul dispozițiilor prevăzute în art. 726-728 referitoare la bunurile mobile ale debitorului afectate de o insesizabilitate în considerarea scopului pentru care sunt folosite, precum și urmărirea ori cesiunea făcută cu încălcarea acestor dispoziții sunt nule de drept.

Secțiunea a 4-a. Ordinea de urmărire a bunurilor debitorului

În materia urmăririi silite, principiul consacrat de art. 622 alin. (3) C.proc.civ. este acela că executarea silită are loc în oricare dintre formele prevăzute de lege, simultan sau succesiv, până la realizarea dreptului recunoscut prin titlul executoriu, achitarea

dobânzilor, penalităţilor sau a altor sume acordate potrivit legii prin titlu, precum şi a cheltuielilor de executare.

Acest principiu reprezintă transpunerea pe plan procesual a garanţiei comune a creditorilor asupra patrimoniului debitorului recunoscute de art. 2324 alin. (1) C.civ.: „cel care este obligat personal răspunde cu toate bunurile sale mobile şi imobile, prezente şi viitoare. Ele servesc drept garanţie comună a creditorilor săi". Această garanţie se întinde, în principiu, asupra tuturor bunurilor urmăribile existente în patrimoniul debitorului la momentul când creditorul începe executarea silită, oricare ar fi fost situaţia averii debitorului atunci când s-a născut dreptul de creanţă şi orice schimbări s-ar fi produs între timp în averea acestuia. Urmărirea silită se poate extinde şi asupra bunurilor care intră în patrimoniul debitorului ulterior datei naşterii creanţei.

Aşadar, garanţia comună a creditorilor dă dreptul creditorului aflat în posesia unui titlu executoriu de a urmări, simultan sau succesiv, *orice bunuri sesizabile* din patrimoniul debitorului, până la realizarea drepturilor sale, inclusiv a cheltuielilor de executare.

În anumite cazuri, legea impune creditorului să procedeze la urmărirea bunurilor din patrimoniul debitorului într-o *anumită ordine*, derogându-se astfel de la principiul consacrat de art. 622 alin. (3) C.proc.civ.

De lege lata, aceste limitări ale dreptului creditorului de a urmări simultan sau succesiv orice bunuri din patrimoniul debitorului sunt reprezentate de cazurile în care legea, pe de o parte, instituie obligativitatea parcurgerii întâi a urmăririi silite mobiliare şi a apoi a celei imobiliare, iar, pe de altă parte, stabileşte o ordine de urmărire între bunurile imobile ale debitorului sau între anumite diviziuni ale patrimoniului debitorului.

A. *Executarea silită indirectă imobiliară nu poate fi declanşată înaintea celei mobiliare* atunci când se urmăreşte:

– realizarea unor creanţe a căror valoare nu depăşeşte 10.000 lei. Astfel, potrivit art. 812 alin. (5) C.proc.civ., în acest caz, vânzarea bunurilor imobile ale debitorului poate fi făcută numai dacă acesta nu are alte bunuri urmăribile sau dacă are bunuri urmăribile, dar care nu pot fi valorificate. Cu toate acestea, refuzul nejustificat al debitorului de a furniza executorului judecătoresc informaţiile, lămuririle şi dovezile necesare, precum şi furnizarea cu rea-credinţă de informaţii incomplete în legătură cu existenţa şi valoarea unor bunuri mobile ori a unor venituri de natură a fi valorificate în vederea acoperirii integrale a creanţei permit declanşarea urmăririi silite imobiliare, chiar dacă valoarea creanţei nu depăşeşte 10.000 lei;

– patrimoniul unui minor sau al unei persoane puse sub interdicţie judecătorească. Astfel, conform art. 815 alin. (1) C.proc.civ., imobilul unui minor sau al unei persoane puse sub interdicţie judecătorească nu poate fi urmărit silit înaintea urmăririi mobilelor sale. Cu toate acestea, dacă imobilul se află în proprietatea comună a minorului sau a persoanei puse sub interdicţie judecătorească şi a unei persoane cu capacitate deplină de exerciţiu, iar obligaţia prevăzută în titlul executoriu este comună tuturor coproprietarilor, atunci urmărirea imobilului comun nu este condiţionată de urmărirea prealabilă a bunurilor mobile ale incapabilului [art. 815 alin. (2) C.proc.civ.].

B. Legea impune o anumită *ordine de urmărire* între bunurile imobile ale debitorului în cazul creditorului ipotecar, precum şi o ordine de urmărire între diversele

diviziuni ale patrimoniului debitorului în cazul creditorilor ale căror creanţe s-au născut în legătură cu o anumită diviziune a patrimoniului acestuia, autorizată de lege. Astfel:

– creditorul ipotecar nu poate cere scoaterea la vânzare silită a bunurilor neipotecate ale debitorului său decât în cazul în care urmărirea silită a bunurilor imobile ipotecate nu a condus la îndestularea creditorului ipotecar în limita sumelor totale datorate [art. 816 alin. (4) C.proc.civ.]. Precizăm că, potrivit art. 2325 C.civ., creditorul ipotecar şi debitorul au şi posibilitatea de a conveni să limiteze dreptul creditorului de a urmări bunurile care nu îi sunt ipotecate. O asemenea convenţie are ca efect insesizabilitatea, pentru creditorul ipotecar respectiv, a bunului sau bunurilor care fac obiectul ei[1];

– creditorii ale căror creanţe s-au născut în legătură cu o anumită diviziune a patrimoniului debitorului, autorizată de lege, trebuie să urmărească mai întâi bunurile care fac obiectul acelei mase patrimoniale. Dacă acestea nu sunt suficiente pentru satisfacerea creanţelor, pot fi urmărite şi celelalte bunuri ale debitorului [art. 2324 alin. (3) C.civ.].

Invocarea acestor incidente care împiedică sau, după caz, amână urmărirea silită imobiliară poate fi făcută de partea interesată pe calea contestaţiei la executare.

Secţiunea a 5-a. Delimitarea bunurilor neurmăribile din patrimoniul debitorului

Aşa cum s-a arătat, nu pot fi supuse executării silite decât bunurile urmăribile ale debitorului. Aşadar, în patrimoniul debitorului urmărit pot coexista, alături de bunurile urmăribile, şi bunuri insesizabile. Aceasta ridică problema metodei de deosebire între cele două categorii şi, implicit, de determinare a obiectului executării silite.

Din dispoziţiile art. 2324 C.civ. rezultă că *regula o constituie sesizabilitatea bunurilor*, iar excepţia insesizabilitatea lor. Prin urmare, pentru a stabili care bunuri sunt urmăribile, nu este necesar să se determine care anume bunuri pot forma obiect de executare silită, ci trebuie să se precizeze care bunuri nu pot fi urmărite silit.

Întrucât regula o reprezintă sesizabilitatea bunurilor, *excepţia, adică insesizabilitatea, trebuie stabilită de lege*.

În cele ce urmează, vom analiza bunurile debitorilor persoane fizice sau persoane juridice de drept privat care, potrivit legii, nu pot forma obiect al executării silite.

Înainte de a trece la această analiză, se impun câteva precizări cu privire la posibilitatea *instituirii insesizabilităţii pe cale convenţională*. În acest context, menţionăm că art. 2329 alin. (1) C.civ. reglementează cu titlu general posibilitatea instituirii insesizabilităţii bunurilor pe cale convenţională, stabilind, totodată, că aceste clauze trebuie să respecte condiţiile cerute pentru validitatea clauzelor de inalienabilitate, care se aplică în mod corespunzător, iar, pentru a fi opozabile terţilor, potrivit alin. (3) al aceluiaşi articol, clauzele de insesizabilitate trebuie înscrise în registrele de publicitate mobiliară sau, după caz, imobiliară.

---

[1] A se vedea şi B. Vişinoiu, în Fl.A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coord.), *op. cit.*, p. 2269-2270.

Referitor la condiţiile de validitate a clauzelor de inalienabilitate a unui bun, aplicabile în mod corespunzător şi celor de insesizabilitate, art. 627 alin. (1) C.civ. prevede că acestea pot fi instituite prin convenţie sau testament, însă numai pentru o durată de cel mult 49 de ani şi dacă există un interes serios şi legitim. Termenul începe să curgă de la data dobândirii bunului. Potrivit art. 627 alin. (4) C.civ., clauza de inalienabilitate este subînţeleasă în convenţiile din care se naşte obligaţia de a transmite în viitor proprietatea către o persoană determinată sau determinabilă. Menţionăm că, în această ipoteză, insesizabilitatea bunului va fi consecinţa inalienabilităţii acestuia.

Clauza de inalienabilitate nu poate fi invocată împotriva dobânditorilor bunului sau a creditorilor proprietarului care s-a obligat să nu înstrăineze decât dacă este valabilă şi îndeplineşte condiţiile de opozabilitate. Pentru opozabilitate, clauza de inalienabilitate trebuie să fie supusă formalităţilor de publicitate prevăzute de lege, dacă este cazul. În cazul bunurilor mobile, sunt aplicabile, în mod corespunzător, regulile prevăzute pentru dobândirea proprietăţii prin posesia de bună-credinţă. În cazul în care clauza de inalienabilitate a fost prevăzută într-un contract cu titlu gratuit, ea este opozabilă şi creditorilor anteriori ai dobânditorului [art. 628 alin. (1)-(4) C.civ.].

Trebuie reţinut că, dacă îndeplineşte condiţiile de validitate prevăzute de art. 627 C.civ. şi este înscrisă în registrele de publicitate mobiliară sau, după caz, imobiliară, clauza de inalienabilitate are ca efect şi insesizabilitatea bunului respectiv, deoarece, conform art. 629 alin. (3) C.civ., nu pot fi supuse urmăririi bunurile pentru care s-a stipulat inalienabilitatea, cât timp clauza produce efecte, dacă prin lege nu se prevede altfel[1].

Potrivit art. 630 C.proc.civ., în tot cursul executării silite, sub supravegherea executorului judecătoresc, creditorul şi debitorul pot conveni ca aceasta să se efectueze, în total sau în parte, numai asupra veniturilor băneşti sau altor bunuri ale debitorului. De asemenea, potrivit art. 2325 C.civ., creditorul ipotecar poate conveni cu debitorul său să îi fie limitat dreptul de a urmări alte bunuri ale acestuia care nu îi sunt ipotecate. Aşadar, prin convenţii încheiate de debitor şi creditor fie înainte, fie în cursul urmăririi silite, poate fi limitat dreptul creditorului de a urmări anumite bunuri ale debitorului. Asemenea convenţii pot fi încheiate în virtutea principiului disponibilităţii, aplicabil şi în faza de executare silită. Menţionăm însă că, în aceste cazuri, insesizabilitatea este instituită numai faţă de creditorul parte la convenţia respectivă, nu şi faţă de ceilalţi creditori actuali sau viitori ai debitorului.

§1. Bunuri exceptate de la urmărirea silită ca inalienabile

Bunurile inalienabile nu pot forma obiectul urmăririi silite, deoarece insesizabilitatea este o consecinţă necesară a inalienabilităţii [art. 2329 alin. (2) C.civ.]. Într-adevăr, ceea ce nu se poate înstrăina de bunăvoie nu se poate înstrăina nici silit.

[1] Cu privire la limitele convenţionale ale dreptului de proprietate, a se vedea E. Chelaru, în FL.A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coord.), *op. cit.*, p. 687-691; G. Boroi, C.A. Anghelescu, B. Nazat, *Drepturile reale principale 2013*, p. 26-28; C. Bîrsan, *Drepturile reale principale 2013*, p. 90-96.

Bunurile ce formează obiect al dreptului de proprietate publică al statului sau al unităţilor administrativ-teritoriale sunt inalienabile şi insesizabile, potrivit art. 136 alin. (4) din Constituţie[1].

Categoriile de bunuri inalienabile care fac obiectul proprietăţii private sunt foarte reduse.

Potrivit art. 752 C.civ., nu pot fi înstrăinate şi, pe cale de consecinţă, nici urmărite dreptul de uz şi dreptul de abitaţie. Scoaterea acestor dezmembrăminte ale dreptului de proprietate din circuitul civil se datorează caracterului lor strict personal.

În literatura de specialitate[2] s-a arătat că inalienabilitatea şi, pe cale de consecinţă, insesizabilitatea acestor drepturi se explică prin caracterul lor nemijlocit legat de persoană, ceea ce face ca ele să nu poată fi exercitate de alte persoane decât titularul în favoarea căruia au fost instituite. Într-adevăr, justificarea existenţei acestor drepturi este dată tocmai de satisfacerea unor nevoi proprii ale titularului. Trecerea unor asemenea drepturi la un alt titular le-ar contrazice obiectivul sau finalitatea.

Există şi unele bunuri *inalienabile temporar*, fiind şi insesizabile pe durata respectivă. În acest sens, art. 2351 alin. (1) C.civ. prevede că bunurile inalienabile sau insesizabile nu pot fi ipotecate.

Sunt asemenea bunuri:

– locuinţele construite din fondurile statului şi din fondurile unităţilor economice sau bugetare de stat cumpărate cu credit, care nu pot fi înstrăinate, până la achitarea integrală a preţului, decât cu autorizarea prealabilă a unităţii vânzătoare [art. 15 alin. (4) din Legea nr. 85/1992 privind vânzarea de locuinţe şi spaţii cu altă destinaţie construite din fondurile statului şi din fondurile unităţilor economice sau bugetare de stat, republicată[3]];

– imobilele cu destinaţie locativă sau cu altă destinaţie decât cea locativă dobândite, amenajate, viabilizate, reabilitate, consolidate sau extinse cu credit ipotecar, care pot fi înstrăinate, până la rambursarea integrală a creditului ipotecar, numai cu acordul prealabil scris al creditorului ipotecar, sub sancţiunea nulităţii absolute (art. 5 din Legea nr. 190/1999 privind creditul ipotecar pentru investiţii imobiliare). Conform art. 91 din O.U.G. nr. 50/2010 privind contractele de credit pentru consumatori[4], aceste dispoziţii sunt aplicabile şi contractelor încheiate cu consumatori persoane fizice.

Apreciem că, în cazurile în care, potrivit legii, bunurile respective nu pot fi înstrăinate decât cu autorizare prealabilă, dacă se obţine această autorizare, bunurile pot forma obiectul executării silite.

Aşa cum s-a arătat, izvorul inalienabilităţii bunurilor din patrimoniul debitorului este legea. În mod excepţional, un bun poate fi declarat *inalienabil prin voinţa omului*. În prezent, condiţiile de valabilitate a clauzei convenţionale de inalienabilitate, precum şi efectele acesteia sunt reglementate art. 627 şi urm. C.civ., pe care le-am analizat mai sus.

[1] Cu privire la regimul juridic al dreptului de proprietate publică, a se vedea G. Boroi, C.A. Anghelescu, B. Nazat, *Drepturile reale principale 2013*, p. 40-63; C. Bîrsan, *Drepturile reale principale 2013*, p. 85-118.

[2] V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 564.

[3] M. Of. nr. 264 din 15 iulie 1998.

[4] M. Of. nr. 389 din 11 iunie 2010.

§2. Bunurile neurmăribile datorită scopului pentru care sunt folosite

Bunurile care intră în această categorie sunt alienabile, însă, potrivit legii, ele sunt exceptate de la urmărirea silită în considerarea scopului la care servesc. Bunurile din această categorie pot fi insesizabile total sau parțial, necondiționat ori condiționat (de existența altor bunuri în patrimoniul debitorului), absolut (în raporturile debitorului cu orice creditor) sau numai relativ (în raporturile debitorului cu anumiți creditori).

1. *Bunurile strict necesare traiului debitorului și al familiei sale, precum și bunurile cu caracter strict personal*

Pentru considerații de protecție socială, care răspund unor interese generale, legiuitorul dorește să asigure debitorului urmărit și familiei sale un minim de bunuri necesare existenței.

Cu acest obiectiv, art. 726 C.proc.civ. prevede că *nu sunt urmăribile* următoarele bunuri mobile aparținând debitorului:

a) bunurile de uz personal sau casnic indispensabile traiului debitorului și familiei sale și obiectele de cult, dacă nu sunt mai multe de același fel;

b) obiectele indispensabile persoanelor cu handicap și cele destinate îngrijirii bolnavilor;

c) alimentele necesare debitorului și familiei sale pe timp de 3 luni, iar dacă debitorul se ocupă exclusiv cu agricultura, alimentele necesare până la noua recoltă, animalele destinate obținerii mijloacelor de subzistență și furajele necesare pentru aceste animale până la noua recoltă;

d) combustibilul necesar debitorului și familiei sale socotit pentru 3 luni de iarnă;

e) scrisorile, fotografiile și tablourile personale sau de familie și altele asemenea;

f) bunurile declarate neurmăribile în cazurile și în condițiile prevăzute de lege.

Pentru aceleași rațiuni ca acelea avute în vedere de art. 726 C.proc.civ., art. 151 alin. (2) C.proc.fisc. dispune că, în cazul debitorului persoană fizică, *nu pot fi supuse executării silite* pentru stingerea unei creanțe fiscale, fiind necesare vieții și muncii debitorului, precum și familiei sale:

a) bunurile mobile de orice fel care servesc la continuarea studiilor și la formarea profesională, precum și cele strict necesare exercitării profesiei sau a altei ocupații cu caracter permanent, inclusiv cele necesare desfășurării activității agricole, cum sunt uneltele, semințele, îngrășămintele, furajele și animalele de producție și de lucru;

b) bunurile strict necesare uzului personal sau casnic al debitorului și familiei sale, precum și obiectele de cult religios, dacă nu sunt mai multe de același fel;

c) alimentele necesare debitorului și familiei sale pe timp de două luni, iar dacă debitorul se ocupă exclusiv cu agricultura, alimentele strict necesare până la noua recoltă;

d) combustibilul necesar debitorului și familiei sale pentru încălzit și pentru prepararea hranei, socotit pentru 3 luni de iarnă;

e) obiectele necesare persoanelor cu handicap sau destinate îngrijirii persoanelor bolnave;

f) bunurile declarate neurmăribile prin alte dispoziții legale.

Aceste bunuri sunt supuse unei *insesizabilități absolute* (indiferent de felul creanței) și *necondiționate* (fără să intereseze dacă debitorul are sau nu alte bunuri urmăribile). De asemenea, insesizabilitatea este *totală*.

În cazul debitorului persoană fizică, art. 154 alin. (3) și (4) C.proc.fisc. interzice urmărirea silită pentru stingerea unei creanțe fiscale a spațiului minim locuit de debitor și familia sa, stabilit în conformitate cu normele legale în vigoare. În acest caz, insesizabilitatea există indiferent dacă debitorul mai are sau nu alte bunuri urmăribile, însă este *relativă*, în sensul că ea nu poate fi opusă decât creditorului fiscal. Cu toate acestea, în cazul în care creanța fiscală a rezultat din săvârșirea unei infracțiuni, executarea silită poate purta și asupra spațiului minim de locuit al persoanei fizice debitoare și al familiei sale.

2. *Bunurile destinate exercitării ocupației sau profesiei debitorului*

Referitor la bunurile destinate exercitării profesiei debitorului, art. 2324 alin. (4) C.civ. dispune că, dacă acestea fac obiectul unei diviziuni a patrimoniului afectate exercițiului unei profesii autorizate de lege, pot fi urmărite numai de creditorii ale căror creanțe s-au născut în legătură cu profesia respectivă. Aceștia creditori – care, potrivit art. 151 alin. (2) din Legea nr. 71/2011, includ și statul și organele fiscale – nu vor putea urmări celelalte bunuri ale debitorului.

Așadar, în privința bunurilor destinate exercitării profesiei debitorului, indiferent de natura mobiliară sau imobiliară a acestora, întrucât legea nu face nicio distincție, Codul civil instituie o *insesizabilitate relativă*, care operează față de creditorii debitorului ale căror creanțe nu s-au născut în legătură cu profesia acestuia.

Trebuie subliniat că, potrivit art. 151 din Legea nr. 71/2011, insesizabilitatea reglementată de art. 2324 alin. (4) C.civ. se aplică numai în cazurile în care profesionistul[1] își operează diviziunea patrimoniului și numai cu privire la drepturile și obligațiile născute după intrarea în vigoare a Codului civil. În egală măsură, sub aceeași condiție a divizării patrimoniului său de către debitor, art. 2324 alin. (4) C.civ. instituie o insesizabilitate relativă față de creditorii ale căror creanțe s-au născut în legătură cu profesia debitorului cu privire la celelalte bunuri ale acestuia care nu fac parte din diviziunea patrimoniului său afectată exercițiului profesiei debitorului.

Dacă debitorul nu își operează diviziunea patrimoniului, bunurile destinate exercitării profesiei sale sunt supuse regulilor de urmărire de drept comun.

În cazul bunurilor mobile care servesc la exercitarea ocupației sau profesiei debitorului persoană fizică, art. 727 alin. (1) teza a II-a C.proc.civ. prevede însă că acestea pot fi supuse urmăririi silite numai dacă nu există alte bunuri urmăribile și numai pentru obligații de întreținere sau alte creanțe privilegiate asupra mobilelor.

Prin urmare, chiar și potrivit dreptului comun, bunurile destinate exercitării profesiei debitorului persoană fizică sunt afectate de insesizabilitate, însă de data aceasta condiționată de existența altor bunuri urmăribile, cu precizarea totuși că, în lipsă chiar de alte bunuri urmăribile, bunurile la care se referă art. 727 alin. (1) C.proc.civ. pot constitui obiect de executare silită pentru creditorii având creanțe privilegiate asupra

[1] Întrucât legea nu face nicio distincție în acest sens, dispozițiile art. 2324 alin. (4) C.civ. privesc în egală măsură bunurile destinate exercitării unei profesii autorizate de lege care aparțin profesionistului persoană fizică și cele aparținând profesionistului persoană juridică.

mobilelor (deci, sub raportul creditorilor urmăritori, o insesizabilitate relativă numai faţă de creditorii chirografari).

Potrivit art. 727 alin. (2) C.proc.civ., în cazul în care debitorul se ocupă cu agricultura, nu vor fi urmărite, în măsura necesară continuării lucrărilor în agricultură, inventarul agricol, inclusiv animalele de muncă[1], furajele pentru aceste animale şi seminţele pentru cultura pământului, în afară de cazul în care asupra acestor bunuri există un drept real de garanţie sau un privilegiu pentru garantarea creanţei.

În literatura de specialitate[2] s-a arătat că din caracterizarea bunurilor la care se referă art. 727 C.proc.civ. de a fi folosite la exercitarea ocupaţiei debitorului se poate reţine că, dacă justificarea dispoziţiei legale stă în consideraţii ce ţin de protecţia directă a debitorului urmărit şi a familiei sale, nu mai puţin ea stă şi în consideraţii de ordin mai larg, şi anume de a asigura îndeplinirea unor munci agricole şi de a nu împiedica activităţile productive desfăşurate de debitor. Tocmai de aceea, trebuie admis că bunurile prevăzute de art. 727 C.proc.civ. nu pot forma obiectul a ceea ce se denumeşte „sechestrul cu ridicata", prin urmare, obiectul unei măsuri care l-ar împiedica pe debitorul urmărit să folosească bunurile urmărite până la momentul vânzării lor silite.

3. *Utilajele, schiţele, machetele, manuscrisele şi orice alte bunuri care servesc direct la realizarea unei opere ce dă naştere unui drept de autor*

Potrivit art. 150 alin. (1) din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor şi drepturile conexe[3], utilajele, schiţele, machetele, manuscrisele şi orice alte bunuri care servesc direct la realizarea unei opere ce dă naştere unui drept de autor nu pot face obiectul unei urmăriri silite. Aşadar, spre deosebire de dispoziţiile art. 727 C.proc.civ. referitoare la bunurile mobile destinate ocupaţiei sau profesiei debitorului, pentru bunurile mobile care servesc direct la realizarea unei opere ce dă naştere unui drept de autor se instituie prin prevederile legii speciale o insesizabilitate *absolută*, deci faţă de toţi creditorii debitorului, şi *necondiţionată* de existenţa, în patrimoniul acestuia, a altor bunuri urmăribile.

4. *Veniturile debitorului*

Salariile şi alte venituri periodice, pensiile acordate în cadrul asigurărilor sociale, precum şi alte sume ce se plătesc periodic debitorului şi sunt destinate asigurării mijloacelor de existenţă a acestuia pot fi urmărite în condiţiile art. 728 C.proc.civ. Aceluiaşi regim juridic privind urmărirea silită îi sunt supuse şi sumele datorate autorilor, ca urmare a utilizării operelor lor [art. 150 alin. (2) din Legea nr. 8/1996].

Potrivit art. 149 alin. (4) C.proc.fisc., sumele ce reprezintă venituri băneşti ale debitorului persoană fizică, realizate ca angajat, pensiile de orice fel, precum şi ajutoarele sau indemnizaţiile cu destinaţie specială sunt supuse urmăririi numai în condiţiile prevăzute de Codul de procedură civilă.

[1] În literatura juridică (S. Zilberstein, V.M. Ciobanu, *Tratat 2001*, p. 295, nota 21) s-a arătat că dispoziţiile art. 407 alin. (2) C.proc.civ. 1865 [care avea acelaşi conţinut ca actualul art. 727 alin. (2) C.proc.civ.] nu se aplică în cazul executării silite directe, în cadrul căreia obligaţia stabilită prin titlul executoriu în sarcina debitorului priveşte un bun determinat. Cu alte cuvinte, dacă debitorul este obligat să restituie un anumit animal, identificat, art. 727 C.proc.civ. este inoperant.

[2] V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 565.

[3] M. Of. nr. 60 din 26 martie 1996.

Articolul 728 alin. (1) C.proc.civ. stabileşte că veniturile debitorului (salariile şi toate veniturile periodice asimilate salariului) sunt supuse unei insesizabilităţi *absolute* (în raporturile cu oricare dintre creditori), dar *parţiale*, o cotă din salariu (ori din veniturile asimilate acestuia) fiind rezervată creditorilor urmăritori. Această cotă este variabilă în funcţie de categoria din care face parte creditorul, adică în raport de felul creanţei ce se valorifică, după cum urmează:

a) până la jumătate din venitul lunar net, pentru sumele datorate cu titlu de obligaţie de întreţinere sau alocaţie pentru copii;

b) până la o treime din venitul lunar net, pentru orice alte datorii.

O dispoziţie specială de protecţie socială a fost introdusă în art. 728 alin. (3) C.proc.civ. cu privire la veniturile din muncă ori la orice alte sume ce se plătesc periodic debitorului şi sunt destinate mijloacelor de existenţă a acestuia, în cazul în care sunt *mai mici decât cuantumul salariului minim net pe economie*. Astfel, aceste venituri vor putea fi urmărite numai asupra părţii ce depăşeşte jumătate din cuantumul salariului minim net pe economie.

Prevederile art. 728 C.proc.civ. stabilesc pentru anumite venituri ale salariaţilor o *insesizabilitate relativă şi parţială* [alin. (4)], iar pentru alte venituri, o *insesizabilitate absolută şi totală* [alin. (7)].

Astfel, conform art. 728 alin. (4) C.proc.civ., nu pot fi urmărite decât pentru sume datorate cu titlu de obligaţii de întreţinere şi despăgubiri pentru repararea daunelor cauzate prin moarte sau vătămări corporale – dacă legea nu dispune altfel – ajutoarele pentru incapacitate temporară de muncă, compensaţia acordată salariaţilor în caz de desfacere a contractului individual de muncă pe baza oricărei dispoziţii legale, precum şi sumele cuvenite şomerilor. Textul stabileşte, astfel, printr-o enumerare limitativă, care sunt veniturile salariaţilor care se bucură de o insesizabilitate relativă, în înţelesul că aceste venituri nu pot fi urmărite decât de anumiţi creditori din întreţinere şi din despăgubiri pentru repararea daunelor cauzate prin vătămări corporale sau prin moarte. Mai exact, este vorba de venituri insesizabile total când este vorba de alţi creditori decât cei sus-menţionaţi şi insesizabile parţial când creditorii urmăritori îşi valorifică creanţa de întreţinere sau de despăgubiri pentru repararea pagubelor cauzate prin moarte sau vătămări corporale, deoarece şi aceşti din urmă creditori pot urmări veniturile în discuţie în limita a jumătate din cuantumul lor.

Potrivit art. 728 alin. (7) C.proc.civ., nu pot fi urmărite, pentru niciun fel de datorii, alocaţiile de stat şi indemnizaţiile pentru copii, ajutoarele pentru îngrijirea copilului bolnav, ajutoarele de maternitate, cele acordate în caz de deces, bursele de studii acordate de stat, diurnele, precum şi orice alte asemenea indemnizaţii cu destinaţie specială, stabilite potrivit legii.

În ceea ce priveşte *modul de calcul al cotei urmăribile din venitul lunar net*, este necesar a fi făcută precizarea că la calculul venitului obţinut de debitor urmează a fi luate în considerare toate veniturile primite de acesta în temeiul unui contract individual de muncă. Astfel, pe lângă salariu, vor fi luate în calcul toate sumele periodice primite de debitor în cadrul remunerării muncii pe care acesta o prestează, cum ar fi premii, sporuri, ore suplimentare, indemnizaţii de conducere etc.[1]

[1] Pentru dezvoltări, a se vedea V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 569-570.

În ipoteza *concursului de urmăriri* asupra acelorași venituri ale debitorului, art. 728 alin. (2) C.proc.civ. stabilește că urmărirea nu poate depăși jumătate din venitul lunar net al debitorului, indiferent de natura creanțelor, în afară de cazul în care legea prevede altfel.

Așa fiind, rezultă că, în caz de concurs între creditori de același rang, dacă valoarea totală a creanțelor puse în executare depășește cota urmăribilă din veniturile debitorului, distribuția se va face în limita acestei cote, cu reducerea sumei distribuite fiecărui creditor proporțional cu valoarea nominală a creanței sale[1]. De altfel, sub acest aspect, prevederile art. 2326 alin. (2) C.civ. dispun că creditorii care au același rang au deopotrivă drept la plată, proporțional cu valoarea creanței fiecăruia dintre ei.

În schimb, în cazul concursului dintre un creditor cu drept de preferință (din întreținere sau alocație pentru copii) și unul sau mai mulți creditori chirografari, distribuirea se va face în favoarea creditorului în rang preferabil și, numai după satisfacerea integrală a creanței acestuia, se va putea face repartizarea diferenței până la 1/2 din salariul lunar net între creditorii chirografari, fără ca prin distribuire să se poată depăși cota maximă prevăzută de lege. Precizăm că, între creditorii chirografari, repartizarea se va face proporțional cu valoarea nominală a creanțelor.

[1] În același sens, a se vedea S. ZILBERSTEIN, V.M. CIOBANU, *Tratat 2001*, p. 301.

CAPITOLUL VIII. CONTESTAȚIA LA EXECUTARE

Secțiunea 1. Noțiune. Sediul materiei. Natură juridică

Contestația la executare este mijlocul procesual specific fazei executării silite prin care se realizează controlul judecătoresc asupra legalității actelor de executare sau asupra executării silite înseși, precum și asupra încheierilor întocmite de executorul judecătoresc în cadrul executării silite. Totodată, pe calea contestației la executare se realizează controlul judiciar asupra încheierii de învestire cu formulă executorie, precum și a celei prin care s-a admis cererea de încuviințare a executării silite. De asemenea, prin intermediul contestației la executare se poate contesta refuzul executorului judecătoresc de a efectua o executare silită sau de a îndeplini un act de executare silită în condițiile legii și, totodată, se poate solicita lămurirea înțelesului, întinderii sau aplicării titlului executoriu.

Contestația la executare face obiectul de reglementare al dispozițiilor art. 711-719 C.proc.civ., care constituie dreptul comun în materie[1]. Există însă și dispoziții speciale prevăzute în alte acte normative, cum ar fi art. 172-174 C.proc.fisc., care, cu privire la aspectele pe care nu le reglementează, se completează cu prevederile corespunzătoare din Codul de procedură civilă.

Cu privire la *natura juridică* a contestației la executare, în literatura de specialitate[2] s-a arătat că aceasta este, în principal, un mijloc procedural special creat pentru procedura de executare silită, o „plângere" specifică acestei proceduri, prin care se obține anularea sau îndepărtarea unor acte de executare ori, uneori, chiar și anihilarea efectului executoriu al unui titlu executoriu[3].

Calificarea contestației la executare drept cale de atac este întemeiată în cazul în care este exercitată de părțile la executare. Însă trebuie subliniat că, în acest caz, contestația la executare este o cale de atac specifică fazei de executare silită[4], prin intermediul căreia se realizează controlul judecătoresc asupra executării silite înseși sau a actelor de executare efectuate de executorul judecătoresc în exercitarea prerogati-

[1] Pentru o cercetare monografică, a se vedea D.-C. TUDURACHE, *Contestația la executare*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2011.

[2] S. ZILBERSTEIN, V.M. CIOBANU, *Tratat 2001*, p. 251.

[3] Pe larg cu privire la opiniile exprimate în literatura de specialitate referitor la natura contestației la executare, a se vedea D.-C. TUDURACHE, *op. cit.*, p. 22-31.

[4] Partea vătămată prin executare nu are la îndemână o acțiune directă pentru constatarea nulității actelor de executare, ci poate invoca acest motiv numai pe calea contestației la executare, întrucât dispozițiile legale privind contestația la executare au caracterul unor dispoziții speciale ce derogă de la norma de drept comun privind nulitatea actelor de procedură – I.C.C.J., s. civ. și de propr. int., dec. nr. 493/2005, www.scj.ro.

velor stabilite de lege. Mai mult, această calificare se impune în ipoteza în care contestația la executare este exercitată împotriva încheierii de încuviințare a executării silite și a celei de învestire cu formulă executorie, în acest caz, contestația la executare fiind mijlocul procesual prin care se realizează controlul judiciar asupra încheierii menționate.

Așa cum se va vedea în cele ce urmează, specific contestației la executare este faptul că aceasta este deschisă nu numai părților executării silite, ci și *terților vătămați* prin urmărirea nelegală a bunurilor lor. Atunci când contestația la executare este introdusă de o terță persoană, care pretinde scoaterea de sub urmărire a bunurilor sale, urmărite greșit ca fiind ale debitorului, contestația la executare este o adevărată acțiune de scoatere de sub urmărire, care nu are caracterul unei simple plângeri împotriva actelor de executare. De altfel, așa cum vom arăta, terțul vătămat prin actele de executare nici nu poate contesta legalitatea actelor de executare din perspectiva regulilor procedurale specifice aplicabile urmăririi silite concrete. Mai mult, vătămarea terțului prin urmărirea greșită a bunurilor sale în locul celor aparținând debitorului este independentă de respectarea sau nerespectarea regulilor procedurale privitoare la actele de urmărire. Terțul cere să se constate că bunul urmărit este al său, că deci urmărirea este greșit îndreptată, sau, dacă bunul nu se află în posesia sa, terțul îl revendică cu ocazia executării silite de la cel care a ajuns pe nedrept în posesia lui. Terțul proprietar al bunului urmărit angajează astfel un adevărat litigiu petitoriu cu privire la proprietate, în cadrul căruia se pune în discuție și trebuie să facă dovada dreptului de proprietate.

Stabilirea naturii juridice a contestației la executare prezintă importanță în special în cazul contestației exercitate de un terț vătămat de actele de executare din perspectiva admisibilității acțiunii în constatare. Sub acest aspect, trebuie precizat, în prealabil, că, potrivit art. 714 alin. (5) C.proc.civ., terțul care se consideră vătămat prin actele de executare are posibilitatea de a alege între a formula contestația la executare sau acțiunea de drept comun pentru valorificarea dreptului real pretins. În acest context, în practica judiciară s-a ridicat întrebarea dacă, având deschisă calea contestației la executare, terțul poate formula și o acțiune în constatare. Astfel, în cazul în care contestația la executare ar fi socotită cale de atac, atunci ar putea fi admisă acțiunea în constatare, în lipsa unei acțiuni în realizare[1]. Dacă însă contestația este privită ca o acțiune în revendicare, adică în realizarea dreptului însuși, partea îndreptățită a folosi contestația nu mai are acces la acțiunea în constatare. De mulți ani aceasta este interpretarea constantă a instanței supreme[2], precum și a celorlalte instanțe judecătorești[3]. Această soluție rezultă, *de lege lata*, și din dispozițiile art. 35 teza a II-a C.proc.civ., potrivit cu care cererea în constatare nu poate fi primită dacă partea poate cere realizarea dreptului pe orice altă cale prevăzută de lege. Subliniem însă că, dacă terțul are posesia bunului urmărit, el poate solicita prin chiar contestația la executare constatarea existenței dreptului său. În concluzie, așa cum s-a arătat în literatura de specialitate[4], indiferent dacă se urmărește simpla constatare a dreptului real pretins de terț, cu condiția respectării condițiilor de admisibilitate a acțiunii în constatare, sau realizarea sa, pe cale

[1] A se vedea Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 867/1953, în C.D. 1952-1954, vol. I, p. 314.

[2] A se vedea Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 480/1959, în L.P. nr. 2/1960, p. 100.

[3] C.A. Cluj, s. civ., de mun. și asig. soc., dec. civ. nr. 1393/R/2008, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 762.

[4] S. Zilberstein, V.M. Ciobanu, *Tratat 2001*, p. 265.

de revendicare, contestația la executare formulată de un terț vătămat prin executare este o veritabilă acțiune, iar nu o cale de atac.

Secțiunea a 2-a. Obiectul contestației la executare

Din dispozițiile art. 711 C.proc.civ. rezultă în ce poate consta obiectul contestației la executare.

Astfel, potrivit alin. (1) al articolului menționat, împotriva executării silite, a încheierilor date de executorul judecătoresc, precum și împotriva oricărui act de executare se poate face contestație de către cei interesați sau vătămați prin executare. De asemenea, se poate face contestație la executare și în cazul în care executorul judecătoresc refuză să efectueze o executare silită sau să îndeplinească un act de executare silită în condițiile legii.

Conform alin. (2) al aceluiași articol, dacă nu s-a utilizat procedura prevăzută la art. 443 C.proc.civ., se poate face contestație și în cazul în care sunt necesare lămuriri cu privire la înțelesul, întinderea sau aplicarea titlului executoriu.

În fine, așa cum prevede alin. (3) al art. 711 C.proc.civ., după începerea executării silite, cei interesați sau vătămați pot cere, pe calea contestației la executare, și anularea încheierii de învestire cu formulă executorie și a încheierii prin care s-a admis cererea de încuviințare a executării silite, dacă au fost date fără îndeplinirea condițiilor legale.

Rezultă, așadar, că *obiectul contestației la executare poate fi reprezentat de*:

a) actele de executare sau executarea silită însăși, încheierile întocmite de executorul judecătoresc în exercitarea atribuțiilor sale, inclusiv încheierea de încuviințare a executării silite, precum și încheierea instanței de învestire cu formulă executorie;

b) lămurirea înțelesului, întinderii sau aplicării titlului executoriu;

c) refuzul executorului judecătoresc de a efectua o executare silită sau de a îndeplini un act de executare silită, în condițiile legii.

a) În cadrul primei categorii, care în practică este denumită *contestația la executare propriu-zisă*, se pot contesta *orice act de executare*, precum și *executarea silită însăși*, cerându-se chiar anularea întregii executări. În principiu însă, pe calea contestației la executare propriu-zise nu se poate cere anularea titlului executoriu.

Astfel, în practica judiciară au fost formulate contestații la executarea propriu-zisă pe diverse temeiuri, dintre care indicăm cu titlu de exemplu: lipsa caracterului executoriu al hotărârii puse în executare[1], lipsa titlului executoriu[2], alegerea procedurii

[1] Reclamantul care exercită acțiunea în constatare nu tinde ca pârâtul să fie obligat la executarea vreunei prestații, ci numai la constatarea de către instanță a unor situații sau raporturi juridice. De aceea, hotărârea dată asupra unei asemenea acțiuni nu poate deveni titlu executoriu, neputând fi pusă în executare silită – C.S.J., s. civ., dec. nr. 3107/1994, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 227. Dacă prin hotărârea judecătorească invocată ca titlu executoriu s-a constatat doar calitatea de bun propriu a unui imobil al creditorului, hotărârea nu poate fi pusă în executare silită, atât timp cât în sarcina debitorului nu s-a instituit nicio obligație de predare a acestuia – Trib. București, s. a III-a civ., dec. nr. 594/2006, *apud* C. Nica, *Executarea silită. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2008 (citat în continuare *Executarea silită*), p. 35-36.

[2] Hotărârea pusă în executare nu poate constitui titlu executoriu dacă a fost casată cu trimitere în vederea rejudecării – C.A. Timișoara, dec. civ. nr. 1441/1996, *apud* S. Zilberstein, V.M. Ciobanu, *Tratat 2001*,

execuţionale[1]; prescripţia dreptului de a obţine executarea silită[2] sau perimarea unor acte de executare[3]; vicii de formă ale titlului executoriu[4] sau ale altor acte de executare, de pildă, ale somaţiei de plată[5]; nerespectarea termenului ce trebuie lăsat debitorului, după comunicarea somaţiei de plată, pentru executarea de bunăvoie a obligaţiei[6]; încălcarea oricăror forme în cadrul executării silite[7]; invocarea plăţii sau a compensaţiei legale[8]; dreptul de retenţie[9]; urmărirea unor bunuri aparţinând altor

p. 255, nota 22. În cazul în care contractul autentificat de ipotecă a garantat o creanţă rezultată dintr-un contract de împrumut bancar, iar obligaţia de plată s-a transmis la un alt debitor printr-o novaţie cu schimbare de debitor sau printr-o delegaţie perfectă, potrivit art. 1128 şi art. 1133 C.civ. 1864, ipoteca nu poate garanta şi alte obligaţii ale noului debitor către creditor, întrucât ipoteca este specializată, garanţia fiind limitată la creanţa specificată în cuprinsul său – Jud. Sectorului 1 Bucureşti, înch. din 7 august 2003, *apud* I.R. DĂNĂILĂ, *Executarea silită. Titluri executorii. Creanţe fiscale. Practică judiciară adnotată*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2010, p. 87-88.

[1] În cazul unei hotărâri cu condamnare alternativă, creditorul nu are opţiune între executarea directă şi cea indirectă, ci trebuie să execute în natură hotărârea, intervertirea acesteia în executare prin echivalent fiind admisibilă numai în ipoteza imposibilităţii de executare în natură. Aşa fiind, nu pot fi sechestrate alte bunuri ale debitorului în vederea valorificării şi contestaţia debitorului care vizează acest aspect trebuie admisă. Pe de altă parte, dacă creditorul refuză să primească bunul determinat prin titlul executoriu, calea debitorului de a se libera nu este contestaţia la executare, ci procedura ofertei reale – C.A. Iaşi, dec. civ. nr. 686/2000, *apud* V.M. CIOBANU, G. BOROI, T.C. BRICIU, *Curs selectiv 2011*, p. 545, nota 4.

[2] C.A. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. civ. nr. 2282/1999, în C.P.J.C. 1993-1998, p. 28, nr. 75; C.A. Galaţi, s. civ., dec. civ. nr. 420/2003, *apud* M. TĂBĂRAŞ, *Contestaţia la executare. Culegere de practică judiciară*, Ed. All Beck, Bucureşti, 2005 (citat în continuare *Contestaţia la executare*), p. 170-171. În cazul titlurilor notariale, punctul de plecare a termenului de prescripţie a dreptului de a cere executarea silită este data autentificării actului sau data înscrisă în actul notarial ca fiind data ultimei scadenţe de plată, iar executarea silită poate fi cerută până în ultima zi a împlinirii termenului de prescripţie (termenul general de 3 ani pentru părţi, conform art. 6 din Decretul nr. 167/1958 coroborat cu dispoziţiile art. 405 C.proc.civ. 1865, iar prin împlinirea acestui termen, orice titlu îşi pierde puterea executorie).

[3] I.C.C.J., s. com., dec. civ. nr. 1877/2004, www.scj.ro.

[4] Încheierea de şedinţă prin care i s-a pus în vedere reclamantului că are obligaţia să plătească taxa de timbru, sub sancţiunea anulării cererii, nu constituie titlu executoriu pentru plata taxei şi, dacă s-au făcut acte de executare în temeiul unei astfel de încheieri, partea are deschisă calea contestaţiei la executare – C.A. Iaşi, dec. civ. nr. 1039/2000, *apud* V.M. CIOBANU, G. BOROI, T.C. BRICIU, *Curs selectiv 2011*, p. 546, nota 3.

[5] Jud. Sectorului 6 Bucureşti, sent. civ. nr. 2883/2004, nepublicată; C.A. Bucureşti, s. a III-a civ., dec. nr. 2692/1999, în C.P.J.C. 1993-1998, p. 280, nr. 73.

[6] Jud. Sectorului 5 Bucureşti, sent. civ. nr. 4782/2003, *apud* M. TĂBĂRAŞ, *Contestaţia la executare*, p. 133-136.

[7] Dacă executorul judecătoresc nu procedează la urmărirea debitorilor, în mod repetat, pe motiv că lipsesc de la domiciliu, creditorul se poate plânge pe calea contestaţiei la executare – B. DIAMANT, *Notă* la sent. civ. nr. 29/1978 a Jud. Mediaş, în R.R.D. nr. 9/1978, p. 43-44.

[8] Plata benevolă a debitului ce se execută silit sau invocarea compensării cheltuielilor de executare efectuate în dosare de executare diferite poate forma obiect al contestaţiei la executare – Trib. Bucureşti, s. a III-a civ., sent. nr. 1013/2004, *apud* S.G. PIETREANU, M.D. GAVRIŞ, *Executarea silită. Culegere de practică*, Ed. Rosetti, Bucureşti, 2005 (citat în continuare *Executarea silită*), p. 30-34. A se şi vedea Jud. Sectorului 2 Bucureşti, sent. civ. nr. 1910/2003, *apud* S.G. PIETREANU, M.D. GAVRIŞ, *Executarea silită*, p. 177-179. Mijloacele de stingere a obligaţiei pot fi invocate în cadrul contestaţiei la executare numai atunci când acestea au survenit după rămânerea definitivă a hotărârii ce este pusă în executare – Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 491/1979, *apud* G. BOROI, O. SPINEANU-MATEI, *Codul adnotat 2011*, p. 763.

[9] Dreptul de retenţie poate fi invocat şi pe calea contestaţiei la executare, dar numai în măsura în care s-a născut ulterior hotărârii de restituire sau dacă, în procesul dintre părţi, problema restituirii sau a evacuării nu a fost discutată în mod de sine stătător, pentru ca deţinătorul să fie în situaţia de a-şi face toate apărările – Jud. Sectorului 6 Bucureşti, sent. civ. nr. 733/2005, nepublicată.

persoane decât debitorul[1]; inopozabilitatea titlului executoriu faţă de o terţă persoană, cu drepturi proprii asupra obiectului urmărit[2]; invocarea confuziunii[3]; nerespectarea formelor de publicitate a vânzării la licitaţie publică[4] sau de stabilire a preţului de vânzare la licitaţie publică a bunului urmărit[5]; nerespectarea dispoziţiilor legale privind întocmirea procesului-verbal de sechestru[6] etc. În sfârşit, s-a admis şi atacarea pe calea contestaţiei la executare a unor acte frauduloase sau întocmite în dispreţul drepturilor legitime ale persoanelor interesate[7]. Astfel, a putut fi anulat pe calea contestaţiei la executare un act de vânzare care, deşi transcris mai întâi, s-a dovedit a fi fost întocmit fraudulos, pentru a vătăma drepturile dobânditorului, care şi-a transcris actul mai târziu[8]. Tot astfel, s-a hotărât că moştenitorul care nu a fost chemat la partajul succesoral are posibilitatea să invoce inopozabilitatea titlului, pe calea contestaţiei la executare, atunci când ceilalţi moştenitori vor să îl urmărească pentru predarea unor bunuri ce le-au fost atribuite prin hotărârea de partaj[9]. S-a mai decis că pe calea contestaţiei la executare nu se poate acorda debitorului termen de graţie[10].

În cadrul contestaţiei la executare propriu-zise se mai pot invoca: ordinea de urmărire a bunurilor sau urmărirea unor bunuri care, potrivit legii, nu pot fi urmărite; depăşirea limitei în care vor fi urmărite veniturile; beneficiul de discuţiune sau de

[1] Trib. Bucureşti, s. a V-a civ., dec. nr. 697/2003, *apud* S.G. PIETREANU, M.D. GAVRIŞ, *Executarea silită*, p. 171-175.

[2] S-a decis că terţul deţinător se poate opune, pe calea contestaţiei, la punerea în executare a unui act de vânzare-cumpărare la care nu a participat – a se vedea Trib. reg. Iaşi, dec. civ. nr. 2050/1956, cu *Notă explicativă* de V. ECONOMU, în L.P. nr. 4/1957, p. 486-487. A se vedea şi T.D. BISTRICEANU, *Notă* la dec. civ. nr. 575/1971 a Trib. jud. Neamţ, în R.R.D. nr. 5/1973, p. 115-118.

[3] În cazul unei hotărâri de evacuare, pârâtul poate solicita şi obţine pe calea contestaţiei la executare anularea formelor de executare în temeiul unui act juridic ulterior hotărârii ce s-a pus în executare şi prin care se face dovada că a devenit coproprietar al apartamentului pe care îl ocupă şi din care se cere evacuarea – Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 617/1982, în R.R.D. nr. 3/1983, p. 63.

[4] I.C.C.J., s. civ. şi de propr. int., dec. nr. 5387/2003, www.scj.ro.

[5] Jud. Sectorului 2 Bucureşti, sent. civ. nr. 3353/2004, *apud* M. TĂBĂRAŞ, *Contestaţia la executare*, p. 68-72.

[6] Jud. Sectorului 3 Bucureşti, sent. civ. nr. 211/2004, *apud* M. TĂBĂRAŞ, *Contestaţia la executare*, p. 122-125.

[7] Eventuala inechitate a executării hotărârii (lipsa de locuinţă) nu constituie, în sensul legii, motiv de contestaţie la executare – C.A. Braşov, dec. civ. nr. 265/R/1997, *apud* S. ZILBERSTEIN, V.M. CIOBANU, *Tratat 2001*, p. 256, nota 29.

[8] În acest sens, a se vedea Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 1220/1957, cu *Notă aprobativă* de M. IONESCU, în L.P. nr. 6/1959, p. 118.

[9] A se vedea, în acest sens, Trib. pop. raion Corabia, sent. civ. nr. 293/1958, cu *Notă critică* de V.M. MICIU şi *Notă aprobativă* de I. STOENESCU, în J.N. nr. 5/1958, p. 874.

[10] Instanţa de executare nu poate eşalona plata în cursul procedurii de executare silită, deoarece această facultate aparţine instanţei numai cu prilejul judecării fondului pricinii – Trib. Suprem, dec. de îndrumare nr. 20/1962, în S. ZILBERSTEIN, FR. DEAK, A. PETRESCU, C. BÎRSAN, V.M. CIOBANU, L. MIHAI, *Îndreptar interdisciplinar*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983, p. 400. Un termen de graţie nu se poate da decât prin hotărârea care dezleagă pricina, şi nu printr-o cerere separată adresată instanţei de executare, aşa încât în mod corect a fost respinsă cererea ca inadmisibilă – C.A. Bucureşti, s. a III-a civ., dec. nr. 1915/2000, *apud* G. BOROI, O. SPINEANU-MATEI, *Codul adnotat 2011*, p. 442.

diviziune, existența proprietății comune asupra bunului urmărit silit[1], precum și orice alte impedimente legale la executare. Practic, pe această cale se poate ataca orice act sau orice aspect al procedurii de executare, cerându-se chiar anularea întregii executări.

În regulă generală, în cadrul contestației la executare instanța nu poate cerceta și reține decât fapte sau împrejurări intervenite după obținerea titlului ce se execută, adică ceea ce se poate obține pe această cale este numai anularea măsurilor de executare ilegale, fără a se putea cere anularea însuși a titlului executoriu și deci fără a se invoca motive de fond.

Cu toate acestea, din dispozițiile art. 712 alin. (1) și (2) C.proc.civ. rezultă că, sub acest aspect, trebuie făcută distincție după cum titlul pus în executare este o hotărâre judecătorească ori arbitrală sau este un alt titlu executoriu. În cazul în care executarea silită se face în temeiul unui alt titlu executoriu decât o hotărâre judecătorească (sau arbitrală – *n.n.*), se pot invoca în contestația la executare și motive de fapt sau de drept privitoare la fondul dreptului cuprins în titlul executoriu, însă numai dacă legea nu prevede în legătură cu acel titlu executoriu o cale procesuală specifică pentru desființarea lui.

Calea contestației la executare propriu-zise este deschisă și terțului vătămat prin executare, atunci când acesta pretinde un drept de proprietate sau un alt drept real asupra bunului urmărit ori care face obiectul predării silite.

De asemenea, prin intermediul contestației la executare propriu-zise pot fi contestate *încheierile date de executorul judecătoresc* în exercitarea atribuțiilor sale, în cazurile prevăzute de lege. Sub acest aspect, reamintim că, potrivit art. 656 alin. (1) C.proc.civ., amânarea, suspendarea și încetarea executării silite, eliberarea sau distribuirea sumelor obținute din executare, precum și alte măsuri anume prevăzute de lege, cum ar fi stabilirea cheltuielilor de executare[2] (art. 669 C.proc.civ.) sau calculul dobânzilor, penalităților ori al altor sume, precum și actualizarea creanței stabilite prin titlul executoriu[3] [art. 628 alin. (2)-(3) C.proc.civ.], se dispun sau se efectuează de executorul judecătoresc prin încheiere. Dacă prin lege nu se dispune altfel, încheierile executorului judecătoresc se dau fără citarea părților, se comunică acestora, sunt executorii de drept și pot fi atacate numai cu contestație la executare [art. 656 alin. (3) C.proc.civ.].

Totodată, contestația la executare propriu-zisă este mijlocul procedural prin care, după începerea executării silite, se realizează controlul judiciar al *încheierii de învestire cu formulă executorie*, care, potrivit art. 640^1 alin. (5) C.proc.civ., nu este supusă niciunei căi de atac, dar legalitatea ei poate face obiectul contestației la executare.

b) Contestația se poate face și în cazul în care sunt necesare lămuriri cu privire la înțelesul, întinderea și aplicarea titlului executoriu. În practică, această formă a contestației la executare poartă denumirea de *contestație la titlu*. Potrivit art. 711 alin. (2) C.proc.civ., recurgerea la contestația la titlu este posibilă exclusiv în cazul în care nu s-a

[1] Reamintim că, potrivit art. 711 alin. (4) C.proc.civ., în cadrul judecării contestației la executare, la cererea părții interesate, va putea fi hotărâtă împărțirea bunurilor proprietate comună pe cote-părți sau în devălmășie.

[2] Trib. București, s. a V-a civ., dec. nr. 2035/2006, *apud* C. NICA, *Executarea silită*, p. 26-29.

[3] Trib. București, s. a V-a civ., dec. nr. 1178/2006 și dec. nr. 813/2006, *apud* C. NICA, *Executarea silită*, p. 7-9 și p. 4-6.

făcut uz în prealabil de procedura lămuririi hotărârii judecătorești reglementată de art. 443 C.proc.civ.[1] Desigur, premisa textului de lege este aceea că titlul executoriu este reprezentat de o hotărâre judecătorească.

În legătură cu dispozițiile art. 711 alin. (2) C.proc.civ., se impune a fi făcută o primă precizare în ceea ce privește domeniul de aplicare a interdicției de a se recurge la contestația la titlu dacă s-a făcut uz în prealabil de procedura lămuririi hotărârii. Apreciem că, deși dispozițiile legale menționate fac referire exclusiv la procedura lămuririi hotărârii judecătorești, ceea ce ar putea justifica concluzia că ele vizează doar ipoteza în care titlul executoriu este o hotărâre judecătorească, pentru identitate de rațiune, contestația la titlu va fi închisă și în cazul în care titlul executoriu este o hotărâre arbitrală, iar partea interesată a recurs în prealabil la procedura prevăzută de art. 604 C.proc.civ.[2]

Rațiunea interdicției recurgerii la contestația la titlu în cazul exercitării prealabile a procedurii lămuririi hotărârii judecătorești sau arbitrale se regăsește în autoritatea de lucru judecat pe care o are hotărârea de lămurire care face corp comun cu hotărârea care constituie titlul executoriu.

În cadrul acestei forme de contestație la executare se contestă însuși titlul executoriu, dar nu în ceea ce privește validitatea sa în fond, ci numai înțelesul, întinderea și aplicarea sa[3]. Titlul nefiind suficient de clar, este necesară lămurirea sa, în vederea executării corecte, părțile – de obicei debitorul – nefiind de acord cu modul în care s-ar putea face executarea în temeiul acelui titlu. De pildă, terenul ce trebuie predat nu este suficient de bine identificat[4] ori suma de bani care constituie creanța nu este

[1] Pentru lămurirea dispozitivului hotărârii, atunci când acesta nu cuprinde date care să permită executarea ei, părțile au alegerea folosirii procedurii reglementate prin art. 281^1 sau prin art. 400 alin. (1) C.proc.civ. 1865 [în forma anterioară modificării prin O.U.G. nr. 138/2000; în actuala reglementare, art. 443 și art. 711 alin. (2) C.proc.civ. – *n.n.*] – C.S.J., s. civ., dec. nr. 3780/2002, *apud* G. BOROI, O. SPINEANU-MATEI, *Codul adnotat 2011*, p. 766.

[2] Conform prevederilor acestui text: „(1) În cazul în care sunt necesare lămuriri cu privire la înțelesul, întinderea sau aplicarea dispozitivului hotărârii ori acesta cuprinde dispoziții potrivnice, oricare dintre părți poate cere tribunalului arbitral să lămurească dispozitivul sau să înlăture dispozițiile potrivnice. (2) Dacă prin hotărârea pronunțată tribunalul arbitral a omis să se pronunțe asupra unui capăt de cerere, asupra unei cereri conexe sau incidentale, oricare dintre părți poate solicita completarea ei. (3) Cererea de lămurire sau de completare se formulează, potrivit alin. (1), respectiv alin. (2), în termen de 10 zile de la data primirii hotărârii și se soluționează de tribunalul arbitral, prin hotărâre separată, cu citarea părților. (4) Greșelile materiale din textul hotărârii arbitrale sau alte greșeli evidente care nu schimbă fondul soluției, precum și greșelile de calcul pot fi îndreptate, prin încheiere, la cererea oricăreia dintre părți, formulată în termenul prevăzut de alin. (3), sau din oficiu. Părțile vor fi citate dacă tribunalul arbitral apreciază că este necesar. (5) Hotărârea de lămurire sau de completare ori încheierea de îndreptare se pronunță de îndată și face parte integrantă din hotărârea arbitrală. (6) Părțile nu pot fi obligate la plata cheltuielilor legate de lămurirea, completarea sau îndreptarea hotărârii".

[3] În ipoteza în care prin hotărâre judecătorească s-a stabilit că salariatul are dreptul la o despăgubire egală cu partea din salariu de care a fost lipsit, iar discutabil între părți este punctul de plecare a despăgubirilor, adică baza de calcul pe perioada de referință stabilită în titlul executoriu, intimata susținând că i se cuvin drepturi bănești corespunzătoare unei funcții, în timp ce contestatorul susține că are dreptul la despăgubiri salariale pentru o altă funcție, această problemă este o chestiune care ține de întinderea titlului executoriu, persoana interesată având posibilitatea lămuririi ei în cadrul unei contestații la titlu – Trib. București, s. a V-a civ., dec. nr. 1884/2006, *apud* C. NICA, *Executarea silită*, p. 226-230.

[4] I.C.C.J., s. civ. și de propr. int., dec. civ. nr. 1069/2005, www.scj.ro. Cu toate acestea, dacă prin hotărârea care constituie titlul executoriu „instanța a înțeles să restituie reclamantului numai apartamentul care la data acțiunii se afla în posesia statului și a specificat expres acest lucru în dispozitiv, contestația la titlu nu

determinată[1].

Prin urmare, contestația la titlu poate viza numai măsurile luate de instanță și cuprinse în dispozitivul hotărârii, iar nu și soluționarea unor capete de cerere, formulate de părți și rămase nerezolvate[2], ori rejudecarea cauzei și schimbarea hotărârii[3].

Contestația la titlu era mai rară în practică. Dar, chiar dacă în prezent se întâlnește mai frecvent, nu de puține ori prin intermediul ei se invocă motive care urmăresc modificarea titlului executoriu[4], ceea ce însă nu poate fi primit.

se încadrează în prevederile art. 400 alin. (2) C.proc.civ. 1865. În acest context, apare cu evidență că, prin cererea sa, petentul (reclamantul) încearcă să repună în discuție situații de fapt ce au fost soluționate de instanța fondului, dar care îl nemulțumesc, întrucât prin soluția dată instanța nu i-a atribuit și terenul aferent apartamentului restituit și, respectiv, un garaj, subsolul și mansarda, ceea ce constituie o veritabilă critică pe fond a hotărârii în discuție, dar pe care o putea formula exclusiv prin exercitarea căilor de atac" – I.C.C.J., s. civ. și de propr. int., dec. civ. nr. 2917/2004, www.scj.ro.

[1] Pe calea contestației la titlu nu se poate solicita însă actualizarea creanței constatate prin titlul executoriu – C.A. București s. a III-a civ., dec. nr. 19/1999, în C.P.J.C. 1993-1998, p. 286, nr. 77; C.A. Cluj, dec. civ. nr. 1186/2002, în C.P.J. 2002, p. 166-167. Această operațiune poate fi realizată în faza de executare silită de executorul judecătoresc, încheierea de actualizarea fiind supusă controlului instanței de executare prin intermediul contestației la executare propriu-zise.

Dacă suma cu titlu de chirii a fost precis determinată de instanța de fond, în schimb, formularea titlului executoriu „cu dobânzile legale" este ambiguă sau cel puțin reprezintă o soluție susceptibilă de interpretări diferite atât din partea părților (creditorului și debitoarei), cât și din partea organului de executare. Interpretarea diferită pe care părțile au dat-o titlului executoriu nu privește atât calculul dobânzii, adică determinarea cuantumului acesteia printr-o simplă operațiune aritmetică, cum greșit a apreciat instanța de regulator, ci, datorită echivocului și impreciziunii titlului executoriu, interpretarea divergentă se referă la momentul de la care curg dobânzile acordate, ceea ce reprezintă o chestiune de judecată, ce trebuia rezolvată de instanța de fond cu ocazia deliberării. Or, o atare impreciziune a titlului nu poate fi înlăturată decât de instanța care l-a emis, iar mijlocul procedural folosit de debitoare nu poate fi calificat decât ca fiind o contestație la titlu – I.C.C.J., s. civ., dec. civ. nr. 4971/2003, www.scj.ro.

[2] Explicarea înțelesului, întinderii și aplicării dispozitivului poate viza numai măsurile luate de instanță și cuprinse în dispozitivul hotărârii. Nu este posibil însă ca, pe calea contestației la executare, să se soluționeze cererile care, din omisiune, nu au fost rezolvate de instanța care a soluționat cauza în fond, astfel de omisiuni constituind greșeli de judecată, ce pot fi îndreptate prin exercitarea căilor de atac împotriva hotărârii – Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 699/1989, în Dreptul nr. 6/1990, p. 73; C.A. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 800/2002, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 765.

[3] C.A. Cluj, s. civ., dec. nr. 2271/2000, *apud* V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 549, nota 3.

[4] Deși se invocă temeiul unei contestații la titlu, în realitate se urmărește corectarea dispozitivului titlului executoriu, care nu s-ar putea face decât analizând anumite aspecte care vizează fondul cauzei. Hotărârea în cauză, ce face obiectul contestației la titlu, are autoritate de lucru judecat, atât dispozitivul, cât și considerentele acesteia intrând în puterea (autoritatea – *n.n.*) lucrului judecat. Modificarea dispozitivului în sensul arătat de contestator presupune modificarea argumentelor expuse de instanța de recurs în considerentele hotărârii, iar acest lucru implică o reanalizare a motivului de recurs privitor la drepturile salariale cuvenite contestatorului, ceea ce este inadmisibil pe calea contestației la titlu, instanța de executare neputând face o analiză asupra legalității și temeiniciei titlului executoriu – C.A. Brașov, s. civ., dec. nr. 1896/2005, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 765.

c) A treia formă a contestației la executare, reglementată de art. 711 alin. (1) teza a II-a C.proc.civ., privește *refuzul executorului judecătoresc* de a efectua o executare silită sau de a îndeplini un act de executare silită în condițiile legii[1].

Aceasta este o formă particulară a contestației la executare, care se caracterizează prin faptul că se îndreaptă direct împotriva executorului judecătoresc[2] în cazul în care acesta refuză fie efectuarea executării silite, fie îndeplinirea unui act de executare în condițiile legii.

Trebuie reținut că această formă a contestației la executare nu se confundă cu contestația la executare îndreptată împotriva încheierilor executorului judecătoresc date în cursul executării silite în cadrul atribuțiilor conferite lui de lege.

Cât privește problema formulării unor *apărări de fond în cadrul contestației la executare*, trebuie reținut că, potrivit art. 712 alin. (1) C.proc.civ., dacă *executarea silită se face în temeiul unei hotărâri judecătorești sau arbitrale*, debitorul nu va putea invoca pe cale de contestație motive de fapt sau de drept pe care le-ar fi putut opune în cursul judecății în primă instanță sau într-o cale de atac ce i-a fost deschisă.

Așadar, indiferent de felul contestației la executare, pe această cale nu se poate modifica sau anula hotărârea judecătorească[3] ori arbitrală pusă în execu-

[1] *De lege lata*, contestația la executare este unicul mijloc procesual prin care poate fi supus cenzurii instanței de executare refuzul executorului judecătoresc de a efectua o executare silită sau de a îndeplini un act de executare în condițiile legii. Într-adevăr, prin Legea nr. 76/2012 a fost modificat alin. (1) al art. 56 din Legea nr. 188/2000, în sensul excluderii din domeniul de aplicare a plângerii împotriva refuzului executorului judecătoresc de a efectua un act dat de lege în competența sa a refuzului de a pune în executare dispozițiile cu caracter civil din titlurile executorii.

[2] S-a decis că, întrucât Legea nr. 188/2000 privind executorii judecătorești nu le stabilește acestora competența de a introduce acțiuni în justiție pentru lămurirea înțelesului sau întinderii unor hotărâri judecătorești în care nu au fost parte procesuală, înseamnă că executorul judecătoresc nu are legitimare procesuală extraordinară în sensul celor mai sus arătate pentru această noțiune și, ca urmare, nu poate introduce contestații la executare – C.A. Brașov, s. civ., min. și fam., dec. civ. nr. 41/R/2008, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 765. În cadrul contestației la executare, biroul executorului judecătoresc nu are calitate procesuală, în condițiile în care executorii judecătorești sunt învestiți să îndeplinească un serviciu de interes public și, ca atare, nu pot avea calitate de parte într-o contestație la executare în care raporturile juridice sunt stabilite între creditor și debitor – Jud. Bacău, sent. civ. nr. 9815/2009, portal.just.ro.

[3] Pe calea contestației la executare nu se pot invoca motive de fond care să repună în discuție o hotărâre judecătorească definitivă, care a dobândit autoritate de lucru judecat. Asemenea motive se pot invoca numai pe calea mijloacelor de atac prin exercitarea cărora, înăuntrul termenelor legale, partea poate obține reformarea ori casarea hotărârii ce o prejudiciază. Cu atât mai mult în cadrul contestației la executare nu pot fi invocate motive de fond care ar repune în discuție cuantumul despăgubirilor civile stabilite printr-o hotărâre penală definitivă – Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 140/1970, în C.D. 1970, p. 264. Pe calea contestației la executare nu se poate solicita schimbarea modalității de sistare a indiviziunii dispuse prin hotărâre definitivă, în sensul de a se atribui imobilul unuia dintre copărtași, în loc de a se vinde la licitație publică – Trib. jud. Hunedoara, s. civ., dec. nr. 629/1982, în R.R.D. nr. 4/1983, p. 67. Motivele ce se invocă într-o contestație la executare nu se pot referi la chestiuni de fond, care să repună în discuție o hotărâre judecătorească rămasă definitivă, deoarece aceasta ar duce la încălcarea principiului autorității de lucru judecat. Deci în cadrul contestației la executare instanța nu este îndreptățită să examineze fondul raporturilor juridice dintre părți, ci trebuie să se conformeze hotărârii puse în executare. Își depășește competența instanța care administrează probe și stabilește o altă stare de fapt cu privire la posesia bunurilor împărțite prin hotărârea pusă în executare – C.S.J., s. civ., dec. nr. 1353/1992, în Dreptul nr. 7/1993, p. 89 și dec. nr. 1180/1999, în Dreptul nr. 2/2000, p. 180. Judecata cauzei cu lipsă de procedură nu poate constitui motiv al contestației la executare, deoarece pe calea contestației la executare nu se pot invoca decât împrejurări care privesc executarea propriu-zisă sau înțelesul și întinderea hotărârii ce se execută, nu și împrejurări cu privire la

tare[1]. Instanța care soluționează contestația la executare se limitează să cerceteze dacă actele de executare se realizează cu respectarea dispozițiilor legale privind executarea silită sau, când este cazul, stabilește întinderea, înțelesul ori aplicarea dispozitivului hotărârii ce se execută[2].

În aceste cazuri, admisibilitatea unui mijloc de apărare este subordonată, în materie de contestație la executare, condiției esențiale de a nu se aduce atingere autorității de lucru judecat a hotărârii contestate și, ca atare, ori de câte ori contestatorul, prin motivul de contestație invocat, lasă neatins fondul procesului definitiv judecat prin hotărârea ce se execută, contestația este admisibilă, căci nu aduce atingere sus-menționatului principiu.

Așa fiind, atunci când titlul executoriu este o hotărâre judecătorească sau arbitrală, singurele apărări de fond care pot fi invocate pe calea contestației la executare sunt cele care vizează *cauze de stingere a obligației care nu puteau fi valorificate în procesul în care s-a pronunțat hotărârea ce constituie titlu executoriu*, deoarece au intervenit după rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești sau arbitrale care este pusă în executare[3], mai exact, au intervenit la un moment la care nu mai erau în curs nici

modul în care s-a judecat pricina – Trib. București, s. a III-a civ., dec. civ. nr. 3240/1998, în C.P.J. 1998, p. 183. Pe calea contestației la executare nu se pot repune în discuție și administra probe pentru a se combate situația de fapt, soluționată cu ocazia procesului de fond, și nu este posibil să se schimbe fondul soluției cuprinse în titlul executoriu – C.A. București, s. a III-a civ., dec. nr. 3001/2001, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 762. În raport de dispozițiile art. 399 alin. (3) C.proc.civ. 1865 (în actuala reglementare art. 711 C.proc.civ. – *n.n.*), motivele ce se invocă într-o contestație la executare nu se pot referi la chestiuni de fond care să repună în discuție o hotărâre judecătorească, instanța învestită cu soluționarea unei contestații la executare nu este îndreptățită să examineze fondul raporturilor juridice dintre părți, ci trebuie să se conformeze hotărârii puse în executare. Este adevărat că, în cazul unei hotărâri de evacuare, contestatorul poate solicita, pe calea contestației la executare, anularea formelor de executare, condiționat însă de prezentarea unui titlu locativ, fie că acesta este un act de proprietate, fie că este un nou contract de închiriere asupra imobilului din care se solicită evacuarea. Aceasta nu înseamnă însă, în niciun caz, că în cadrul contestației la executare se poate solicita constatarea intervenirii tacitei relocațiuni și deci a drepturilor locative pe care contestatorul și familia sa le-ar fi dobândit pe această cale – Trib. București, s. a V-a civ., dec. nr. 252/2006, *apud* C. Nica, *Executarea silită*, p. 241-243.

[1] Hotărârea arbitrală comunicată părților are efectele unei hotărâri judecătorești definitive, deci poate fi pusă în executare silită. Debitorul nu poate formula apărări de fond împotriva hotărârii arbitrale, deoarece astfel de aspecte pot fi invocate doar pe calea acțiunii în anulare – Trib. București, s. a V-a civ., dec. nr. 1944/R/2006, *apud* S.G. Pietreanu, M.D. Gavriș, *Executarea silită*, p. 272-277.

[2] Inadmisibilitatea punerii în discuție a fondului privește deopotrivă și contestația la titlu. În acest sens, s-a decis că modificarea dispozitivului în sensul arătat de contestator presupune modificarea argumentelor expuse de instanța de recurs în considerentele hotărârii, iar acest lucru implică o reanalizare a motivului de recurs privitor la drepturile salariale cuvenite contestatorului, ceea ce este inadmisibil pe calea contestației la titlu, instanța de executare neputând face o analiză asupra legalității și temeiniciei titlului executoriu. Deși se invocă temeiul unei contestații la titlu, în realitate se urmărește corectarea dispozitivului titlului executoriu, care nu s-ar putea face decât analizând anumite aspecte care vizează fondul cauzei. Hotărârea în cauză, ce face obiectul contestației la titlu, are autoritate de lucru judecat, atât dispozitivul, cât și considerentele acesteia intrând în puterea (autoritatea – *n.n.*) lucrului judecat – C.A. Brașov, s. civ., dec. nr. 1896/2005, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 765. A se vedea, în același sens, și Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2937/1974, în R.R.D. nr. 8/1975, p. 67 și dec. nr. 1569/1978, în R.R.D. nr. 3/1979, p. 52; Trib. mun. București, s. a III-a civ., dec. nr. 1424/1968, în R.R.D. nr. 10/1969, p. 175-176; C.A. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 1063/1996, în C.P.J.C. 1993-1998, p. 228, nr. 64 – s-a invocat faptul că instanța care a pronunțat hotărârea ce constituie titlu nu a soluționat unele capete de cerere.

[3] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 293/1974, în *Repertoriu 1975-1979*, p. 409, nr. 286. Contestatorul poate să invoce apărări de fond numai atunci când acestea vizează cauze de stingere a obligației intervenite după

judecata în primă instanță, nici judecata într-o cale de atac în care, potrivit legii, ar fi posibilă invocarea lor.

Astfel, dacă se invocă stingerea datoriei prin plată, plățile anterioare, dacă nu au fost invocate cu ocazia procesului, nu pot justifica introducerea unei contestații la executare[1], putând fi luate în considerare numai plățile care nu puteau fi invocate la judecata în primă instanță sau în calea de atac a apelului.

Regula de mai sus cu privire la inadmisibilitatea apărărilor de fond în cadrul contestației la executare, care se aplică întotdeauna atunci când este vorba despre o hotărâre judecătorească sau arbitrală, trebuie nuanțată în cazul *celorlalte titluri executorii*.

În cazul acestora, potrivit art. 712 alin. (2) C.proc.civ., se pot invoca în contestația la executare și *motive de fapt sau de drept* privitoare la fondul dreptului cuprins în titlul executoriu, însă numai dacă legea nu prevede în legătură cu acel titlu executoriu o cale procesuală specifică pentru desființarea lui[2].

Așadar, dacă titlul executoriu nu este o hotărâre judecătorească sau arbitrală, debitorul poate să invoce pe calea contestației la executare orice apărări de fond referi-

rămânerea definitivă a hotărârii – Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 491/1979, în C.D. 1979, p. 279. Instanța nu este însă îndreptățită să examineze aspectele de fond ale cauzei decât în cazul în care s-ar invoca motive de stingere a obligației intervenite după rămânerea definitivă a hotărârii, dar nu și motive anterioare acesteia, situație în care contestația ar urma să fie respinsă – Trib. mun. București, s. a III-a civ., dec. nr. 914/1991, în C.P.J.C. 1991, p. 190, nr. 216. Dreptul de retenție poate fi invocat și pe calea contestației la executare, dar numai în măsura în care s-a născut ulterior hotărârii de restituire sau dacă, în procesul dintre părți, problema restituirii ori a evacuării nu a fost discutată în mod de sine stătător, pentru ca deținătorul să fie în situația de a-și face toate apărările – Jud. Sectorului 6 București, sent. civ. nr. 733/2005, nepublicată. În cazul unei hotărâri de evacuare, pârâtul poate solicita și obține pe calea contestației anularea formelor de executare în temeiul unui act juridic intervenit ulterior hotărârii ce s-a pus în executare și prin care face dovada că a devenit coproprietar al apartamentului pe care îl ocupă și din care se cerea evacuarea – Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 617/1982, în R.R.D. nr. 3/1983, p. 63.

[1] În temeiul art. 399 C.proc.civ. 1865 (art. 711 C.proc.civ. – *n.n.*), orice executare silită poate fi atacată pe calea contestației la executare; instanța nu este însă îndreptățită să examineze aspectele de fond ale cauzei decât în situația în care s-ar invoca motive de stingere a obligației intervenite după rămânerea definitivă a hotărârii, dar nu și motive anterioare hotărârii care constituie titlu executoriu. Contestatorul, invocând stingerea obligației prin plata de bunăvoie, efectuată anterior pronunțării hotărârii care constituie titlu executoriu, și cerând încetarea executării silite cu această motivare, repune în discuție o situație de fapt soluționată irevocabil prin hotărârea judecătorească ce constituie titlu executoriu, intrată deci în puterea (autoritatea – *n.n.*) lucrului judecat; or, fondul soluției cuprinse în titlul executoriu nu poate fi schimbat pe calea contestației la executare. O plată anterioară pronunțării hotărârii care constituie titlu executoriu, dar nedovedită în fața instanței ce a judecat fondul cauzei, putea fi invocată și dovedită în căile de atac, prin exercitarea acestora înăuntrul termenelor legale partea putând obține reformarea ori casarea hotărârii ce o prejudiciază – Trib. București, s. a V-a civ., dec. nr. 122/2007, *apud* C. Nica, *Executarea silită*, p. 191-193. A se vedea, în același sens, și Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 70/1958, în J.N. nr. 4/1958, p. 740.

[2] Posibilitatea utilizării apărărilor de fond este condiționată de inexistența unor mijloace procedurale speciale pentru realizarea dreptului, în cadrul cărora acestea să poată fi invocate. Dacă însă legea pune la dispoziția debitorului o cale de atac specială, acesta nu mai poate să utilizeze apărări de fond în cadrul contestației la executare. O asemenea prevedere nu constituie o îngrădire a liberului acces la justiție, de vreme ce partea interesată poate folosi apărările respective, potrivit opțiunii sale, în una sau în alta dintre căile de atac pe care le are la dispoziție. Adoptarea acestei măsuri nu face, în realitate, decât să dea expresie preocupării legiuitorului de a preveni abuzul de drept constând în invocarea acelorași apărări în două căi de atac diferite, în scopul tergiversării cauzelor aflate pe rolul instanțelor judecătorești – C.C., dec. nr. 454/2003 (M. Of. nr. 926 din 23 decembrie 2003).

toare, spre exemplu, la existența[1], întinderea[2] și valabilitatea creanței, modalitatea de executare[3], cauze de stingere a creanței[4], forța majoră[5], încălcarea principiului specialității ipotecii și stingerea ipotecii ca urmare a încheierii unui contract de novație[6] etc.

Cu toate acestea, invocarea apărărilor de fond în cadrul contestației la executare atunci când titlul executoriu nu este o hotărâre judecătorească sau arbitrală este condiționată de inexistența unei căi procesuale specifice prevăzute de lege pentru desființarea lui. Această condiție de admisibilitate a apărărilor de fond în cadrul contestației la executare în ipoteza altor titluri executorii decât hotărârile judecătorești sau arbitrale impune precizarea că legea are în vedere numai mijloacele procesuale special prevăzute în scopul atacării titlului executoriu. Prin urmare, o acțiune în anulare de drept comun care ar putea fi exercitată cu privire la un act juridic constatat printr-un înscris care constituie, potrivit legii, titlu executoriu nu poate fi considerată o asemenea cale procesuală specifică prevăzută de lege pentru desființarea actului[7].

Cu titlu de exemplu[8], menționăm art. 31 din O.G. nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, care dispune că împotriva procesului-verbal de constatare a contravenției și de aplicare a sancțiunii se poate face plângere în termen de 15 zile de la data înmânării sau comunicării acestuia[9].

[1] I.C.C.J., s. com., dec. civ. nr. 2108/2007, www.scj.ro.

[2] I.C.C.J., s. com., dec. civ. nr. 1537/2007, www.scj.ro (modul de calcul al unor penalități contractuale stabilite prin titlul executoriu reprezentat de contractul de vânzare-cumpărare de acțiuni încheiat de debitorul contestator în calitate de cumpărător și intimata creditoare în calitate de vânzător).

[3] I.C.C.J., s. com., dec. civ. nr. 1897/2007, www.scj.ro (modul de realizare a investiției în temeiul unui contract de vânzare-cumpărare de acțiuni care constituie titlul executoriu).

[4] I.C.C.J., s. com., dec. civ. nr. 1438/2004, www.scj.ro (plata și valabilitatea acesteia).

[5] I.C.C.J., s. com., dec. civ. nr. 1841/2007, www.scj.ro.

[6] I.C.C.J., s. com., dec. civ. nr. 3160/2007, www.scj.ro.

[7] Sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, în literatura juridică (D.-C. TUDURACHE, *op. cit.*, p. 112) s-a susținut că prin „altă cale de atac", la care făcea referire alin. (2) al art. 399 C.proc.civ. 1865, nu trebuia să se înțeleagă numai procedurile speciale create pentru contestarea unor titluri executorii, altele decât hotărâri judecătorești, dar și acțiunile de drept comun prin care se putea obține desființarea unui astfel de titlu executoriu. În ceea ce ne privește, apreciem că, dacă această soluție ar fi putut să își găsească un suport în prevederile dispozițiilor art. 399 C.proc.civ. 1865, care făceau referire generic la „o altă cale de atac" – deși, chiar și în reglementarea anterioară, soluția dată de doctrină (a se vedea S. ZILBERSTEIN, V.M. CIOBANU, *Tratat 2001*, p. 263) era cea prezentată în text –, *de lege lata*, o asemenea soluție ar fi greu de susținut în lumina dispozițiilor art. 712 alin. (2) C.proc.civ., care fac vorbire în mod expres de „o altă cale procesuală specifică" prevăzută de lege pentru desființarea titlului executoriu.

[8] În literatura de specialitate, natura de cale procesuală specifică, în sensul art. 712 alin. (2) C.proc.civ., a acțiunii în anularea actului notarial [potrivit art. 157 alin. (1) din Legea nr. 36/1995 a notarilor publici și a activității notariale, actele notariale pot fi atacate de părți sau de orice persoană interesată prin acțiune în anulare la instanța judecătorească, în conformitate cu prevederile Codului de procedură civilă] este controversată. În sensul că această acțiune reprezintă o cale de atac specifică împotriva actului notarial care împiedică formularea apărărilor de fond pe calea contestației la executare, a se vedea V.M. CIOBANU, G. BOROI, T.C. BRICIU, *Curs selectiv 2011*, p. 550; E. OPRINA, I. GÂRBULEȚ, *Tratat 2013*, vol. I, p. 594. În sens contrar, a se vedea D.M. GAVRIȘ, în G. BOROI (coord.), *Noul Cod*, vol. II, p. 202.

[9] Contestatoarea avea deschisă calea plângerii contravenționale pentru a demonstra nelegalitatea sau netemeinicia procesului-verbal de contravenție, care constituie titlu executoriu în privința obligației de plată a creanței bugetare reprezentate de amenda contravențională, iar nu calea contestației la executare – Jud. Sectorului 2 București, sent. civ. nr. 1687/2004, *apud* S.G. PIETREANU, M.D. GAVRIȘ, *Executarea silită*, p. 246-248.

O precizare se impune cu privire la cambie, biletul la ordin și cec în ceea ce privește posibilitatea formulării apărărilor de fond în cadrul contestației la executare. În privința acestor titluri executorii, în urma modificării dispozițiilor corespunzătoare din Legea nr. 58/1934 și Legea nr. 59/1934 prin Legea nr. 76/2012, calea opoziției la executarea cambială a fost suprimată. Așa fiind, urmează ca, în prezent, să se admită că, și în cazul executării cambiei, biletului la ordin și cecului, pot fi invocate apărări de fond pe calea contestației la executare.

Soluția de drept comun prevăzută de art. 712 alin. (1) și (2) C.proc.civ. în privința apărărilor de fond în cadrul contestației la executare este consacrată și *în materie fiscală*. Astfel, potrivit art. 172 alin. (3) C.proc.fisc., „contestația poate fi făcută și împotriva titlului executoriu în temeiul căruia a fost pornită executarea, în cazul în care acest titlu nu este o hotărâre dată de o instanță judecătorească sau de alt organ jurisdicțional și dacă pentru contestarea lui nu există o altă procedură prevăzută de lege". Prin expresia „contestația împotriva titlului executoriu" legiuitorul a avut în vedere apărările de fond.

În materie fiscală, legea pune la dispoziția contestatorului o cale de atac specifică, prin intermediul căreia acesta poate să își valorifice apărările de fond împotriva titlului executoriu. Această cale de atac este *contestația împotriva actului administrativ fiscal*, reglementată de art. 205 și urm. C.proc.fisc.[1] Așadar, în regulă generală, actele administrative fiscale care constituie titluri executorii nu pot fi supuse controlului de legalitate pe fond în cadrul contestației la executare, ci numai în cadrul contestației prevăzute de art. 205 și urm. C.proc.fisc. Orice susținere care vizează fondul titlului executoriu, cum ar fi existența creanței fiscale[2], modul de stabilire a taxelor, impozitelor și contribuțiilor constatate prin titlul de creanță fiscală, poate fi valorificată numai pe calea contestației administrative, fiind inadmisibilă pe calea contestației la executare[3].

Potrivit art. 712 alin. (3) teza I C.proc.civ., nu se poate face o nouă contestație de către aceeași parte pentru motive care au existat la data primei contestații. Așadar, sub sancțiunea respingerii ca inadmisibilă, motivele existente la data formulării contestației la executare trebuie invocate toate deodată. Apreciem că, deși textul de lege menționat face vorbire de toate motivele existente la data formulării primei contestații la executare, ar trebui admis că este vorba de *motive existente de care partea interesată avea cunoștință*.

[1] I.C.C.J., s. civ. și de propr. int., dec. nr. 2427/2004, www.scj.ro.

[2] Întrucât existența unei creanțe certe, lichide și exigibile constituie o condiție pentru realizarea urmăririi silite, considerăm că inexistența creanței, precum și stingerea acesteia prin modalitățile prevăzute de lege, anterior emiterii titlului executoriu fiscal, ar putea fi invocate și pe calea contestației la executare.

[3] Sesizată cu un recurs în interesul legii cu privire la admisibilitatea apărărilor de fond în cadrul contestației la executare formulate potrivit dispozițiilor Codului de procedură fiscală, instanța supremă a stabilit că judecătoria în circumscripția căreia se face executarea este competentă să judece contestația, atât împotriva executării silite înseși, a unui act sau unei măsuri de executare, a refuzului organelor de executare fiscală de a îndeplini un act de executare în condițiile legii, cât și împotriva titlului executoriu în temeiul căruia a fost pornită executarea, în cazul în care acest titlu nu este o hotărâre dată de o instanță judecătorească sau de un alt organ jurisdicțional, dacă pentru contestarea lui nu există o altă procedură prevăzută de lege – I.C.C.J., Secțiile Unite, dec. nr. XIV/2007 (M. Of. nr. 733 din 30 octombrie 2007).

Cu toate acestea, conform art. 712 alin. (3) teza a II-a C.proc.civ., contestatorul își poate modifica cererea inițială, adăugând *motive noi* de contestație, dacă, în privința acestora din urmă, este respectat termenul de exercitare a contestației la executare.

Secțiunea a 3-a. Subiectele contestației la executare

În ceea ce privește subiectele contestației la executare, dispozițiile art. 711 C.proc.civ. fac vorbire de „cei interesați sau vătămați prin executare"[1].

Contestația la executare poate fi exercitată, în primul rând, de *părțile* la procedura de executare – debitorul urmărit sau, după caz, în ipoteza urmăririi unui imobil ipotecat, terțul dobânditor, creditorul urmăritor, precum și cei intervenienți.

Specific contestației la executare este faptul că aceasta poate fi folosită și de persoanele străine de raportul juridic dintre părți – *terții vătămați* printr-o măsură greșită sau ilegală de executare. Hotărârea judecătorească dată în procesul civil are o putere relativă, în sensul că produce efecte numai între părțile din proces, iar nu și față de terțe persoane care nu au participat la judecată. În consecință, hotărârea judecătorească poate fi pusă în executare, când este cazul, numai împotriva părților obligate prin acea hotărâre sau împotriva succesorilor lor în drepturi și obligații, nu însă și împotriva altor persoane. Tocmai de aceea s-a reglementat posibilitatea și pentru terți de a face contestație la executarea care îi vătămă, pornită pe baza unei hotărâri pronunțate într-un proces în care nu au avut calitatea de părți[2].

Pentru a putea exercita contestația la executare, atât partea, cât și terțul trebuie să justifice un *interes propriu*.

Articolul 712 alin. (5) C.proc.civ. circumscrie *condițiile* în care o terță persoană poate formula contestație la executare în cazul procedurii urmăririi silite mobiliare sau imobiliare ori a predării silite a bunului imobil ori mobil. Potrivit textului menționat, în cazul acestor forme de executare silită, terțul poate invoca pe calea contestației la executare doar un drept de proprietate sau un alt drept real cu privire la bunul care face obiectul executării[3]. Această soluție legală este justificată de faptul că, numai în cazul

[1] În literatura de specialitate (S. Zilberstein, V.M. Ciobanu, *Tratat 2001*, p. 252, nota 10) s-a arătat că art. 399 C.proc.civ. 1865 (corespondentul actualului art. 711 C.proc.civ. – *n.n.*), care consacră principiul că orice executare silită poate fi contestată de oricine are interes sau este vătămat prin executare, nu face altceva decât să consacre principiul de drept comun *„pas d'intérêt, pas d'action"*.

[2] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 783/1978, în C.D. 1978, p. 293 și dec. nr. 703/1980, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 761-762.

[3] Se observă că, prin aceste dispoziții legale, se exclude posibilitatea pentru terț de a invoca posesia pe calea contestației la executare pentru a obține scoaterea de sub urmărire sau executare a bunului. Cu privire la acest aspect, menționăm că, sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, în practica judiciară s-a admis posibilitatea terțului vătămat de a se opune „executării unei hotărâri asupra unui imobil fără a putea fi obligat de a face dovada dreptului său de proprietate și nici a discuta titlul respectiv, suficient fiind să dovedească, ca și la exercitarea acțiunii posesorii, că posesiunea exercitată întrunește condițiile cerute de lege, și anume că până la momentul deposedării a posedat cel puțin un an de zile și că posesiunea a fost continuă, neîntreruptă, netulburată, publică și sub nume de proprietar" – Cas. II, nr. 485/1932, *apud* C. Zotta, *op. cit.*, p. 314, nr. 53.

în care invocă un drept real asupra bunului care face obiectul urmăririi sau al predării silite, terțul are interesul de a formula contestație la executare[1].

Pe când părțile au la dispoziție numai contestația la executare, terții vătămați își pot apăra dreptul lor, după caz, și *pe calea unei acțiuni principale în revendicare*. În acest sens, art. 714 alin. (5) C.proc.civ. prevede că neintroducerea contestației în termenul prevăzut lege nu îl împiedică pe cel de-al treilea să își realizeze dreptul pe calea unei cereri separate, în condițiile legii, sub rezerva drepturilor definitiv dobândite de către terții adjudecatari în cadrul vânzării silite a bunurilor urmărite[2].

Subliniem că, în cadrul executării prin poprire, deși este un terț care ar putea fi vătămat prin actele de executare, potrivit art. 786 alin. (5) C.proc.civ., *terțul poprit* nu poate face contestație la executare. El își va formula apărările în cadrul procedurii de validare a popririi.

Contestația la executare poate fi introdusă și de *procuror*, în cadrul drepturilor ce îi sunt conferite prin art. 92 C.proc.civ. În ceea ce privește natura sa juridică, contestația exercitată de procuror va fi calificată după cum vizează neregularități privind executarea sau scoaterea de sub urmărire a unui bun ce nu aparține debitorului, ci terțului în favoarea căruia a introdus contestația. Instanța sesizată cu contestația procurorului este obligată să introducă în proces toate părțile direct interesate, care au participat sau trebuiau să participe la procedura de executare.

Secțiunea a 4-a. Competența de soluționare a contestației la executare

Reglementarea privind competența instanțelor de a soluționa contestațiile la executare, atât competența materială, cât și cea teritorială, este cuprinsă în art. 713 C.proc.civ.

[1] Această soluție este, de altfel, reflecția jurisprudenței care, sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, a decis că un terț nu poate avea decât un motiv de contestație, și anume acela că se urmărește greșit averea sa, când executarea este pornită împotriva debitorului. Într-adevăr, pentru a justifica un interes și deci un drept de imixtiune într-o executare a unui titlu care pentru el este *res inter alios acta*, el trebuie să dovedească un prejudiciu suferit prin această executare, în dreptul modern, cu excepția unor cazuri anume determinate de lege, neexistând acțiunile populare, ci, dimpotrivă, la baza oricărei acțiuni sau inițiative procedurale rezidând interesul. Terțul, dacă nu justifică acest interes, nu poate el, pentru debitor, să arate instanței neregularitatea sau ilegalitatea urmăririi. Interesul său apare abia după ce dovedește că urmărirea se face greșit în averea sa. Dacă a făcut această dovadă, el câștigă contestația pe acest motiv și devine inutil a se mai examina condițiile în care s-a procedat la executare. Din toate aceste considerațiuni, rezultă că terțul nu are alt motiv de contestație decât revendicarea pe această cale a obiectelor sechestrate. A permite unui terț contestator ca, sub rezerva ulterioară a dovezii proprietății obiectelor sechestrate, să discute, în primul rând, motive de contestație care privesc formele de executare înseamnă a deschide calea contestației unei persoane care nu justifică o vătămare și un interes, condiție impusă de altfel și de actualul art. 711 C.proc.civ. – Trib. Ilfov, s. a II-a com., Jur. nr. 1241/1940, *apud* C. Zotta, *op. cit.*, p. 313, nr. 47. A se vedea și Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 746/1955, în C.D. 1955, vol. II, p. 269; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 783/1978, în R.R.D. nr. 11/1978 și dec. nr. 703/1980, în R.R.D. nr. 12/1980, p. 56; C.S.J., s. civ., dec. nr. 1080/1999, *apud* G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul adnotat 2011*, p. 761; Jud. Sectorului 6 București, s. civ., sent. nr. 2764/2008, nepublicată.

[2] În măsura în care terțul nu a exercitat contestația sau nu mai este în termen să o introducă, el are la dispoziție acțiunea în revendicare – Plen Trib. Suprem, dec. nr. 28/1961, în S. Zilberstein, Fr. Deak, A. Petrescu, C. Bîrsan, V.M. Ciobanu, L. Mihai, *Îndreptar interdisciplinar*, p. 418.

Potrivit alin. (1) al articolului menţionat, contestaţia se introduce la *instanţa de executare*.

Conform art. 650 alin. (1) C.proc.civ., instanţa de executare este *judecătoria* în a cărei circumscripţie se află, la data sesizării organului de executare, domiciliul sau, după caz, sediul debitorului, în afara cazurilor în care legea dispune altfel. Dacă domiciliul sau, după caz, sediul debitorului nu se află în ţară, este competentă judecătoria în a cărei circumscripţie se află, la data sesizării organului de executare, domiciliul sau, după caz, sediul creditorului, iar dacă acesta nu se află în ţară, judecătoria în a cărei circumscripţie se află sediul biroului executorului judecătoresc învestit de creditor. Trebuie avute în vedere şi dispoziţiile alin. (1^1) al aceluiaşi articol, care prevede că schimbarea domiciliului sau sediului debitorului ori, după caz, al creditorului după începerea executării silite nu atrage schimbarea competenţei instanţei de executare.

În cazul urmăririi silite a imobilelor, al urmăririi silite a fructelor şi a veniturilor generale ale imobilelor, precum şi în cazul predării silite a bunurilor imobile, art. 713 alin. (2) C.proc.civ. instituie o competenţă teritorială alternativă, permiţând contestatorului ca, pe lângă instanţa de executare, să sesizeze şi judecătoria de la locul situării imobilului, dacă acesta se află în circumscripţia altei curţi de apel decât cea în care se află instanţa de executare.

Rezultă, aşadar, că, în regulă generală, contestaţia la executare propriu-zisă, inclusiv contestaţia formulată de un terţ care invocă un drept propriu asupra bunului supus executării silite, precum şi contestaţia împotriva refuzului organului de executare de a efectua o executare silită ori de a îndeplini un act de executare se vor îndrepta la *instanţa de executare*. De asemenea, este de competenţa instanţei de executare contestaţia prin care se solicită anularea încheierii de învestire cu formulă executorie sau a încheierii prin care s-a admis cererea de încuviinţare a executării silite.

Contestaţia privind lămurirea înţelesului, întinderii sau aplicării titlului executoriu se introduce la *instanţa care a pronunţat hotărârea ce se execută*. Dacă o asemenea contestaţie vizează un titlu executoriu ce nu emană de la un organ de jurisdicţie, competenţa de soluţionare aparţine *instanţei de executare*.

Contestaţia la titlu se îndreaptă la instanţa care l-a emis[1], deci, practic, este posibil ca, în cazul hotărârilor judecătoreşti, o asemenea contestaţie să fie rezolvată de judecătorie, tribunal, curtea de apel sau de Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie. Într-adevăr, în cazul contestaţiei purtând asupra înţelesului, întinderii şi aplicării titlului care se execută, cel mai în măsură să dea această lămurire este, desigur, organul jurisdicţional de la care emană titlul, acest organ putând fi o instanţă judecătorească, un tribunal arbitral sau alt organ cu activitate jurisdicţională.

În cazul titlurilor care nu emană de la un organ de jurisdicţie, contestaţia la titlu se va introduce întotdeauna la instanţa de executare, iar dacă s-ar ivi dificultăţi cu privire

[1] Cererile incidente şi toate contestaţiile care se ridică asupra executării silite, privitoare la înţelesul, întinderea şi aplicarea dispozitivului hotărârii ce se execută, se îndreaptă la instanţa care a încuviinţat titlul executoriu. Orice alte incidente sau contestaţii se îndreaptă la instanţa care execută hotărârea. Împrejurarea că bunul mobil care a format obiectul litigiului se află în raza teritorială a altei instanţe, nefiind transportabil, este irelevantă şi nu poate să justifice declinarea competenţei de către instanţa de executare în favoarea acelei instanţe (Trib. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 381/1990, în C.P.J.C. 1991, p. 116-117, nr. 144). A se vedea şi C.A. Bucureşti, s. a III-a civ., dec. nr. 162/1999, în C.P.J.C. 1993-1998, p. 246, nr. 47.

la înţelesul titlului, nimic nu se opune ca, presupunând că instanţa nu le poate înlătura, să se ceară lămuriri organului de la care emană titlul[1].

Referitor la instanţa competentă să soluţioneze contestaţia la executare, o menţiune specială trebuie făcută în cazul executării titlurilor reprezentate de *hotărâri judecătoreşti sau arbitrale străine*. În aceste cazuri, competenţa de a soluţiona contestaţia la executare propriu-zisă aparţine tot instanţei de executare, conform legii române. Dar, în situaţia în care este vorba de înţelesul, întinderea sau aplicarea dispozitivului unei hotărâri străine, interpretarea acesteia, în lipsa unei prevederi contrare într-un acord cu ţara de origine, poate fi făcută numai de instanţa străină care a pronunţat-o. Instanţa română este competentă să lămurească numai propria hotărâre prin care a soluţionat, când este cazul, cererea de încuviinţare a executării hotărârii străine.

Secţiunea a 5-a. Termenul de exercitare a contestaţiei la executare

Reglementarea generală a termenului înăuntrul căruia poate fi introdusă contestaţia la executare se regăseşte în art. 714 C.proc.civ.

Potrivit acestei dispoziţii legale, dacă prin lege nu se prevede altfel, contestaţia privitoare la executarea silită propriu-zisă se poate face în termen de *15 zile* de la data când:

a) contestatorul a luat cunoştinţă de actul de executare pe care îl contestă;

b) cel interesat a primit comunicarea ori, după caz, înştiinţarea privind înfiinţarea popririi. Dacă poprirea este înfiinţată asupra unor venituri periodice, termenul de contestaţie pentru debitor începe cel mai târziu la data efectuării primei reţineri din aceste venituri de către terţul poprit;

c) debitorul care contestă executarea însăşi a primit încheierea de încuviinţare a executării sau somaţia ori de la data când a luat cunoştinţă de primul act de executare, în cazurile în care nu a primit încheierea de încuviinţare a executării şi nici somaţia sau executarea se face fără somaţie.

Contestaţia împotriva încheierilor executorului judecătoresc, în cazurile în care acestea nu sunt, potrivit legii, definitive, se poate face în termen de *15 zile de la comunicare*.

Contestaţia privind lămurirea înţelesului, întinderii sau aplicării titlului executoriu se poate face *oricând înăuntrul termenului de prescripţie* a dreptului de a obţine executarea silită.

Dacă prin lege nu se prevede altfel, contestaţia prin care o terţă persoană pretinde că are un drept de proprietate sau un alt drept real asupra bunului urmărit poate fi introdusă *în tot cursul executării silite, dar nu mai târziu de 15 zile de la efectuarea vânzării ori de la data predării silite a bunului*. Neintroducerea contestaţiei în termenul menţionat nu îl împiedică pe cel de-al treilea să îşi realizeze dreptul pe calea unei cereri separate, în condiţiile legii, sub rezerva drepturilor definitiv dobândite de către terţii adjudecatari în cadrul vânzării silite a bunurilor urmărite.

[1] A se vedea şi S. Zilberstein, V.M. Ciobanu, *Tratat 2001*, p. 270.

Față de aceste dispoziții legale, rezultă că termenele de exercitare a contestației la executare sunt:

– 15 zile pentru contestația la executare propriu-zisă, cea împotriva refuzului executorului judecătoresc de a efectua o executare silită sau de a îndeplini un act de executare, precum și pentru contestația prin care se solicită anularea încheierii de învestire cu formulă executorie ori a celei prin care s-a dispus încuviințarea executării silite;

– 15 zile pentru contestația împotriva încheierilor executorului judecătoresc prin care acesta dispune măsurile prevăzute de lege a se lua prin încheiere în cursul executării silite, dacă nu sunt definitive;

– durata termenului de prescripție a dreptului de a obține executarea silită, în cazul contestației la titlu;

– durata executării silite, dar nu mai târziu de 15 zile de la data efectuării vânzării sau de la data predării silite a bunului, pentru contestația formulată de o terță persoană care pretinde un drept real asupra bunului supus executării silite.

Termenele de exercitare a contestației la executare sunt *termene procedurale de decădere*, supuse regimului juridic prevăzut de art. 180 și urm. C.proc.civ. în privința calculului, a curgerii și a condițiilor de repunere în termen.

Trebuie reținut că, în faza de executare silită, toate nulitățile, indiferent că sunt absolute sau relative, pot fi invocate, sub sancțiunea decăderii, numai în termenul în care poate fi exercitată contestația la executare.

Prin urmare, partea interesată poate invoca nulitatea, atât relativă, cât și absolută, numai prin intermediul contestației la executare exercitate în termenul prevăzut de art. 714 C.proc.civ., neavând posibilitatea de a pune în discuție direct în apelul sau, după caz, recursul la contestație nici nulitatea relativă, nici nulitatea absolută. Această soluție este confirmată și de art. 712 alin. (3) C.proc.civ., potrivit căruia nu se poate face o nouă contestație de către aceeași parte pentru motive care au existat la data primei contestații. Cu toate acestea, contestatorul își poate modifica cererea inițială, adăugând motive noi de contestație, dacă, în privința acestora din urmă, este respectat termenul de exercitare a contestației la executare.

Așadar, după expirarea termenului de exercitare a acesteia, nulitatea actului de procedură, chiar și cea absolută, nu mai poate fi invocată de partea interesată pe calea contestației la executare. Dacă s-ar admite soluția contrară, ar însemna că, atunci când se invocă nulitatea absolută, calea contestației la executare este deschisă oricând, ceea ce contravine dispozițiilor art. 712 alin. (3) C.proc.civ.[1]

De asemenea, întrucât art. 714 C.proc.civ. nu face nicio distincție sub acest aspect, termenul de exercitare a contestației la executare este cel înăuntrul căruia partea interesată trebuie să invoce și eventualele nulități absolute care privesc actul juridic constatat prin titlul executoriu, altul decât o hotărâre judecătorească, sau alte apărări de fond, atunci când acestea sunt admisibile, potrivit legii. Subliniem că, în cazurile în care acestea sunt admisibile, obligația părții interesate de a invoca nulitățile absolute

[1] În sensul că numai nulitatea relativă a actelor de executare este supusă invocării înăuntrul termenului de contestație la executare, în vreme ce nulitatea absolută poate fi invocată și direct în apelul sau recursul împotriva hotărârii pronunțate în contestația la executare, a se vedea E. Oprina, I. Gârbulet, *Tratat 2013*, vol. I, p. 43-44.

de fond ale actului juridic constatat prin titlul executoriu înăuntrul termenului de exercitare a contestației la executare nu ar veni în contradicție cu posibilitatea recunoscută de lege celui interesat de a invoca oricând nulitatea absolută a actului juridic, deoarece decăderea din dreptul de a invoca aceste nulități în cadrul contestației la executare nu împiedică partea să formuleze acțiunea în anulare pe calea dreptului comun. În plus, în aceste cazuri, în reglementarea actuală, art. 638 alin. (2) C.proc.civ. permite și suspendarea executării silite până la soluționarea acțiunii în anulare de drept comun, în condițiile art. 718 C.proc.civ., ca în cazul contestației la executare. Soluția nu este în contradicție nici cu legislația specială în materie de clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, deoarece, în jurisprudența sa, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a admis că dispozițiile Directivei 93/13/CEE trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări naționale care permite recuperarea unei creanțe, întemeiată pe clauze contractuale eventual abuzive, prin executarea extrajudiciară a unei garanții care grevează bunul imobiliar dat în garanție de consumator, în măsura în care această reglementare nu face practic imposibilă sau excesiv de dificilă apărarea drepturilor conferite consumatorului de această directivă[1].

Apreciem însă că instanța de executare nu este ținută de termenul de exercitare a contestației la executare, astfel încât ea poate invoca din oficiu oricând în cursul judecății în primă instanță nulitatea absolută, atât cea a actelor de executare, cât și pe cea referitoare la actul juridic constatat prin titlul executoriu, atunci când apărările de fond sunt admisibile în cadrul contestației la executare, potrivit legii.

În schimb, nulitățile absolute, indiferent că privesc actele de executare sau actul juridic constatat prin titlul executoriu, nu vor putea fi invocate direct în apelul exercitat împotriva încheierii date de instanța de executare, nici de părți și nici de instanță din oficiu, deoarece aceasta ar contraveni dispozițiilor art. 478 alin. (3) C.proc.civ., care interzice în mod imperativ formularea de pretenții noi în apel.

Dispozițiile art. 714 C.proc.civ. stabilesc pentru fiecare termen în parte *momentul de la care acestea încep să curgă*.

Astfel, art. 714 alin. (1) pct. 1 C.proc.civ., care are în vedere o contestație la executare propriu-zisă pe care ar putea-o introduce fie creditorul urmăritor, fie debitorul urmărit când sunt prejudiciați printr-un act săvârșit în cursul executării de către executorul judecătoresc sau prin refuzul nejustificat al acestuia de a efectua o executare silită ori de a îndeplini un act de executare, stabilește că termenul de exercitare a contestației la executare curge *de la data la care partea interesată a luat cunoștință de actul de executare pe care îl contestă*. Deși legea nu prevede în mod expres, același este momentul de la care curge termenul de contestație la executare și în cazul contestării refuzului executorului judecătoresc de a săvârși executarea sau actul de executare care intră în competența sa.

Pentru ipoteza în care debitorul contestă executarea silită însăși, termenul de exercitare a contestației la executare propriu-zise se socotește *de la data la care acesta a primit încheierea de încuviințare a executării sau somația* ori, în cazurile în care nu a primit nici încheierea de încuviințare a executării și nici somația sau executarea se face fără somație, *de la data la care debitorul a luat cunoștință de primul act de executare*

[1] C.J.U.E., hot. din 10 septembrie 2014, C-34/13, *Kušionová*, pct. 68.

[art. 714 alin. (1) pct. 3 C.proc.civ.]. În acest ultim caz, precum şi în ipoteza avută în vedere de art. 714 alin. (1) pct. 1 C.proc.civ., stabilirea momentului la care partea interesată a luat cunoştinţă de actul de executare sau de refuzul executorului judecătoresc este o chestiune de fapt care se va aprecia de către instanţa de executare, fiind însă necesar ca această dată să se stabilească în mod obiectiv pe baza probatoriului administrat, simpla susţinere a părţii interesate în acest sens nefiind suficientă.

Dispoziţiile art. 714 alin. (1) pct. 3 C.proc.civ. sunt aplicabile şi în cazul în care pe calea contestaţiei la executare se solicită anularea încheierii de învestire cu formulă executorie sau a celei prin care s-a dispus încuviinţarea executării silite, deoarece, în ambele cazuri, se tinde la contestarea executării silite înseşi.

În materia popririi, textul art. 714 alin. (1) pct. 2 teza I stabileşte ca moment al începerii curgerii termenului de 15 zile pentru a contesta înfiinţarea popririi executorii *data primirii*, după caz, *a comunicării ori înştiinţării despre înfiinţarea popririi*. Când este vorba însă despre poprirea asupra unor venituri periodice, în aplicarea tezei a II-a a aceluiaşi articol, termenul de contestaţie pentru debitor începe să curgă *cel mai târziu de la data efectuării primei reţineri din acele venituri de către terţul poprit*.

În ceea ce priveşte contestaţia împotriva încheierilor executorului judecătoresc care nu sunt definitive, potrivit legii, termenul de exercitare a acesteia curge *de la data comunicării încheierii* către partea interesată. În acest sens, art. 656 alin. (3) C.proc.civ. prevede că, dacă prin lege nu se dispune altfel, încheierile executorului judecătoresc se comunică părţilor.

Pentru terţul care pretinde că are un drept de proprietate sau un alt drept real asupra bunului urmărit, termenul de 15 zile curge *de la data efectuării vânzării ori de la data predării silite a bunului*. Sunt avute în vedere urmărirea silită mobiliară, cea imobiliară sau predarea silită a bunurilor mobile ori imobile. Aşa cum s-a arătat, potrivit dispoziţiilor art. 714 alin. (5) C.proc.civ., neintroducerea contestaţiei la executare până cel mai târziu în 15 zile de la data efectuării vânzării ori de la data predării silite a bunului nu îl împiedică pe terţ să îşi realizeze dreptul pe calea unei acţiuni separate, sub rezerva drepturilor definitiv dobândite de către terţii adjudecatari în cadrul vânzării silite a bunurilor urmărite[1].

Pentru contestaţia privind lămurirea înţelesului, întinderii sau aplicării titlului executoriu, legea stabileşte o soluţie particulară în ceea ce priveşte termenul de exercitare a acesteia, în sensul că *termenul coincide cu cel al prescripţiei dreptului de a obţine executarea silită*. Acest termen este acelaşi indiferent dacă lămurirea înţelesului, întinderii sau aplicării titlului executoriu este cerută de creditor sau de debitor. Apreciem că, din punct de vedere al naturii juridice, termenul respectiv rămâne un termen de decădere din perspectiva exercitării contestaţiei la titlu, astfel încât va fi supus regulilor prevăzute de art. 180 şi urm. C.proc.civ. în ceea ce priveşte curgerea şi condiţiile de repunere în termen. Subliniem însă că formularea contestaţiei la titlu este condiţionată de începerea executării silite. Anterior acestui moment, lămurirea înţelesului, întinderii sau aplicării titlului executoriu reprezentat de o hotărâre judecătorească sau arbitrală nu poate fi cerută decât pe calea procedurilor prevăzute de art. 443, respectiv art. 604 C.proc.civ.

În Codul de procedură civilă sau în alte acte normative speciale sunt prevăzute unele *termene speciale* pentru exercitarea contestaţiei la executare, dintre care menţionăm cu titlu de exemplu:

– art. 816 alin. (3) C.proc.civ., potrivit căruia dobânditorul imobilului ipotecat, care nu este personal obligat pentru creanţa ipotecară, se poate opune la scoaterea la vânzare a imobilului, cerând instanţei de executare urmărirea altor imobile ipotecate pentru aceeaşi obligaţie, aflate în posesia debitorului principal, în termen de 10 zile de la comunicarea încheierii prin care s-a dispus notarea în cartea funciară a începerii urmăririi silite;

– art. 875 alin. (3) C.proc.civ., care prevede un termen de 5 zile de la data întocmirii procesului-verbal în care s-au consemnat obiecţiile celor prezenţi la conciliere, în care cel nemulţumit de proiectul de distribuire poate introduce contestaţie împotriva proiectului;

– art. 62 alin. (1) din Legea nr. 58/1934 şi art. 54 alin. (1) din Legea nr. 59/1934, care prevăd un termen de 5 zile de la comunicarea somaţiei pentru exercitarea de către debitor a contestaţiei la executare.

Secţiunea a 6-a. Procedura de judecată a contestaţiei la executare

Regulile de judecată a contestaţiei la executare sunt stabilite de art. 715-719 C.proc.civ.

Conform art. 715 alin. (1) C.proc.civ., contestaţiile se fac *cu respectarea cerinţelor de formă prevăzute pentru cererile de chemare în judecată*. Aşadar, contestaţia la executare se face cu respectarea prevederilor art. 194 şi urm. C.proc.civ.[1]

În privinţa *conţinutului cererii*, alin. (2) al art. 715 C.proc.civ. cuprinde o prevedere specială faţă de dreptul comun, potrivit cu care, dacă nu locuieşte sau nu are sediul în localitatea de reşedinţă a instanţei competente să judece contestaţia la executare, contestatorul este obligat să îşi aleagă domiciliul sau sediul procesual în această localitate şi, totodată, să desemneze persoana căreia urmează să i se facă comunicările. Raţiunea acestei dispoziţii legale rezidă în urgenţa procedurii de judecată a contestaţiei la executare. Totuşi, legea nu prevede o sancţiune expresă pentru contestatorul care nu şi-ar respecta această obligaţie legală. Aşa fiind, în lipsa alegerii de domiciliu şi a indicării persoanei însărcinate cu primirea corespondenţei, contestatorul va fi citat la domiciliul sau sediul indicat în cererea de chemare în judecată.

[1] Se remarcă, aşadar, că situaţia terţului care pretinde un drept real asupra bunului supus executării silite este mai favorabilă decât a părţilor la executare, deoarece, dacă pierde termenul de exercitare a contestaţiei la executare, acesta poate formula acţiunea de drept comun, care este, în principiu, imprescriptibilă (acţiunea în revendicare) sau prescriptibilă într-un termen de 10 ani (acţiunea confesorie, cu excepţia celei întemeiate pe dreptul de superficie, care este imprescriptibilă). Cu toate acestea, chiar şi pentru terţ contestaţia la executare este mai avantajoasă decât acţiunea în revendicare, deoarece, în materie mobiliară, datorită prevederilor din art. 937 alin. (1) C.civ., revendicarea din mâna terţului dobânditor este extrem de grea, iar în materia urmăririi imobiliare, pentru imobilele înscrise în cartea funciară anterior începerii urmăririi, după definitivarea actului de adjudecare, orice acţiune cu efect de evicţiune împotriva adjudecatarului este definitiv stinsă [art. 859 alin. (1) C.proc.civ.]. Chiar şi în cazul imobilelor care sunt înscrise în cartea funciară de către executorul judecătoresc în vederea urmăririi silite, cererile de evicţiune sunt supuse unui termen de prescripţie de 3 ani de la data înscrierii actului de adjudecare în cartea funciară.

[1] A se vedea, pentru dezvoltări, E. Oprina, I. Gârbulet, *Tratat 2013*, vol. I, p. 615-619.

Contestația la executare este supusă *taxei de timbru* care, potrivit dispozițiilor art. 10 alin. (2) din O.U.G. nr. 80/2013, se calculează prin raportare la valoarea bunului urmărit sau a creanței puse în executare, respectiv cu o sumă fixă atunci când obiectul executării nu este evaluabil în bani. Astfel, taxa de timbru pentru contestație se calculează la valoarea bunurilor a căror urmărire se contestă sau la valoarea creanței puse în executare[1], când această creanță este mai mică decât valoarea bunurilor urmărite. Taxa însă nu poate depăși suma prevăzută de lege, respectiv 1.000 lei, indiferent de valoarea contestată. În cazul în care obiectul executării silite nu este evaluabil în bani, contestația la executare se taxează cu 100 lei. În cazul în care prin contestația la executare se invocă, în condițiile art. 712 alin. (2) C.proc.civ.[2], și motive de fapt sau de drept privitoare la fondul dreptului, taxa de timbru se stabilește la valoarea obiectului cererii, conform art. 3 alin. (1) din O.U.G. nr. 80/2013 [art. 10 alin. (3) din O.U.G. nr. 80/2013].

Se observă că textul de lege menționat nu se referă distinct la ipoteza contestației la executare formulate împotriva refuzului executorului de a efectua o executare silită sau de a îndeplini un act de executare și nici la ipoteza contestării încheierilor executorului judecătoresc prin care se dispun măsuri a căror contestare nu implică contestarea executării, cum ar fi amânarea executării, suspendarea sau încetarea ei etc. În aceste cazuri, dat fiind caracterul neevaluabil în bani al obiectului contestației la executare, precum și faptul că nu se contestă executarea silită sau un anumit act de executare, apreciem că taxa de timbru ar trebui stabilită conform dispozițiilor art. 27 din O.U.G. nr. 80/2013, text de aplicabilitate generală în materia cererilor neevaluabile în bani[3].

Potrivit art. 45 alin. (1) lit. f) din O.U.G. nr. 80/2013, în caz de admitere a contestației la executare, taxa se restituie de către organele fiscale, la cererea părții interesate, integral sau proporțional (după cum s-a admis în întregime sau numai în parte), în temeiul hotărârii de admitere, rămasă definitivă[4].

Referitor la *procedura de judecată* a contestației la executare, art. 716 alin. (1) C.proc.civ. stabilește că aceasta se desfășoară după procedura prevăzută de Codul de procedură civilă pentru judecata în primă instanță, care se aplică în mod corespunzător. Teza finală a aceluiași text de lege instituie o derogare importantă de la procedura de drept comun privind judecata în primă instanță, prevăzând că *dispozițiile*

[1] Legea face vorbire de „valoarea debitului urmărit", însă termenul este impropriu, deoarece, în realitate, se urmăresc bunurile debitorului pentru satisfacerea creanței căreia îi este corelativă datoria debitorului urmărit. De fapt, legiuitorul are în vedere valoarea creanței puse în executare.

[2] Apreciem că, în cazul în care se formulează apărări de fond în cadrul contestației la executare, taxa de timbru datorată este cea prevăzută de art. 10 alin. (3) din O.U.G. nr. 80/2013, indiferent de faptul că aceste apărări de fond sunt sau nu admisibile, prin raportare la prevederile art. 712 alin. (2) C.proc.civ., deoarece taxa de timbru este datorată pentru formularea unei cereri în justiție, independent de admisibilitatea sau inadmisibilitatea acesteia.

[3] Precizăm că, în condițiile O.U.G. nr. 51/2008, contestatorul persoană fizică poate solicita și obține scutirea, reducerea, eșalonarea sau amânarea plății taxei judiciare de timbru. În ceea ce privește persoanele juridice, acestea pot beneficia de facilități la plata taxelor de timbru sub formă de reduceri, eșalonări sau amânări, în condițiile art. 42-44 din O.U.G. nr. 80/2013.

[4] Taxa ce urmează a fi restituită nu poate fi inclusă în cuantumul cheltuielilor de judecată la care va fi obligat intimatul – Trib. jud. Tulcea, dec. civ. nr. 278/1979, în R.R.D. nr. 2/1980, p. 59.

art. 200 C.proc.civ. referitoare la verificarea și regularizarea cererii de chemare în judecată nu sunt aplicabile în cazul contestației la executare.

În schimb, întrucât norma specială nu cuprinde nicio derogare în acest sens de la dreptul comun, sunt aplicabile contestației la executare dispozițiile art. 201 C.proc.civ. referitoare la fixarea primului termen de judecată.

În cadrul judecății contestației la executare, *întâmpinarea este obligatorie* [art. 715 alin. (3) C.proc.civ.].

Conform art. 716 alin. (3) C.proc.civ., părțile vor fi *citate în termen scurt*, iar judecarea contestației se face *de urgență și cu precădere*.

În vederea soluționării contestației la executare, instanța sesizată va solicita de îndată executorului judecătoresc să îi transmită, în termenul fixat, copii certificate de acesta de pe *actele dosarului de executare* contestate, dispozițiile art. 286 C.proc.civ. fiind aplicabile în mod corespunzător, și îi va pune în vedere părții interesate să achite cheltuielile ocazionate de acestea.

Totodată, la cererea părților sau atunci când apreciază că este necesar, instanța va putea solicita relații și explicații scrise de la executorul judecătoresc.

În temeiul contestației la executare, instanța *poate*, până la soluționare, *să suspende executarea*, dacă se depune o cauțiune în cuantumul prevăzut de art. 718 alin. (2) și (3) C.proc.civ., în afară de cazul în care legea ar dispune altfel[1]. Dat fiind că aspectele privind suspendarea executării silite subsecvent formulării contestației la executare au făcut obiectul analizei în capitolul dedicat suspendării executării silite, ne rezumăm a face trimitere la aceste considerații.

La judecata contestației trebuie să participe, în primul rând, părțile direct interesate: creditorul și debitorul, dar și celelalte părți, după caz, terțul vătămat care pretinde că i s-a urmărit pe nedrept un bun al său și care, de obicei, a și introdus contestația. În ceea ce îl privește pe executorul judecătoresc, cu excepția contestațiilor îndreptate împotriva refuzului său de a efectua o executare silită sau de a îndeplini un act de executare, potrivit legii, acesta nu are calitate procesuală pasivă în cadrul contestației la executare introduse de una dintre părți sau de un terț vătămat prin executare.

Din dispozițiile art. 716 alin. (1) C.proc.civ. rezultă că la judecarea contestației la executare sunt admisibile toate probele care se pot folosi și la judecarea oricărei acțiuni în justiție, cu condiția ca acestea să fi fost propuse, după caz, prin cererea de chemare în judecată, respectiv prin întâmpinare.

În practica instanțelor s-a ridicat întrebarea de a ști dacă, în principiu, pot fi administrate probe noi, peste cele ale dosarului de fond, în cadrul unei contestații pentru lămurirea titlului, când, de pildă, este necesară identificarea bunurilor prevăzute în dispozitivul neclar al unei hotărâri definitive. Instanța supremă a decis că, deși, în principiu, pe cale de contestație la executare nu se pot repune în discuție și administra probe pentru a se combate situația de fapt, soluționată cu ocazia procesului de fond, totuși, când probele sunt necesare pentru lămurirea dispozitivului neclar, ele trebuie să

[1] Potrivit art. 718 alin. (4) C.proc.civ., „suspendarea executării este obligatorie și cauțiunea nu este necesară dacă: 1. hotărârea sau înscrisul care se execută nu este, potrivit legii, executoriu; 2. înscrisul care se execută a fost declarat fals printr-o hotărâre judecătorească dată în prima instanță; 3. debitorul face dovada cu înscris autentic că a obținut de la creditor o amânare ori, după caz, beneficiază de un termen de plată".

fie administrate de instanță dacă, fără aceste probe, ea nu ar putea soluționa în mod corespunzător contestația[1].

O altă problemă importantă care se ridică în cadrul contestației la executare este aceea a dovedirii proprietății bunurilor urmărite. Astfel, în cadrul contestației pe care o face, terțul trebuie să dovedească proprietatea sa ori alt drept real invocat asupra bunurilor a căror scoatere de sub urmărire o cere. Întrucât, așa cum am arătat, în acest caz, contestația la executare este o veritabilă acțiune în revendicare sau, după caz, confesorie, regulile privind probatoriul proprietății sau al altui drept real sunt cele de drept comun pentru asemenea acțiuni.

Astfel, *de lege lata*, în regulă generală, dovada proprietății asupra bunurilor imobile înscrise în cartea funciară se va face numai cu extrasul de carte funciară (art. 565 C.civ.)[2].

Pentru bunurile mobile, dovada proprietății se face în general prin posesiunea lor [art. 919 alin. (3) C.civ.], care, fiind o chestiune de fapt, poate fi dovedită și cu martori. Așadar, dacă se constată că bunul mobil urmărit se află la data sechestrării sale în posesiunea terțului contestator, aceasta constituie o prezumție în favoarea sa în sensul că este și proprietarul bunului, prezumție care poate însă să fie răsturnată prin proba contrară, făcută de intimat. În lumina acestui principiu, consacrat actualmente de dispozițiile art. 919 alin. (3) C.civ., printr-o decizie de îndrumare ale cărei considerente sunt de actualitate și în prezent, instanța supremă a stabilit condițiile în care terțul contestator poate dovedi cu martori că bunul mobil supus executării silite este proprietatea sa[3].

Pentru a lămuri principalele chestiuni legate de această problemă, instanța supremă a mai precizat, în aceeași decizie, că terțul contestator poate dovedi cu martori posesiunea sa exclusivă asupra bunului mobil, indiferent de valoarea lui, și poate să dovedească, tot astfel, cu martori și posesiunea sa, în comun cu debitorul urmărit sau cu o altă persoană, asupra bunului a cărui urmărire o contestă. Această din urmă precizare este deosebit de importantă, lămurind situația frecventă a posesiunii echivoce, când terțul locuiește în același apartament cu debitorul urmărit și bunurile sale sunt supuse urmăririi, socotindu-se că sunt ale debitorului. Dacă însă bunul se află în posesiunea exclusivă a debitorului urmărit, terțul – precizează decizia – trebuie să își dovedească dreptul său de proprietate după normele generale aplicabile în materia probelor, potrivit cărora proba cu martori nu este, în principiu, admisibilă pentru acte juridice a căror valoare trece de 250 lei [în actuala reglementare, art. 309 alin. (2) C.proc.civ.]. Astfel, creditorul fiind terț în raport cu debitorul și contestatorul, acesta din urmă va trebui să dovedească, potrivit regulilor generale în materie de probe, atât faptul că este proprietarul bunului aflat la debitor, încă înainte de sechestrarea acelui bun, cât și faptul că debitorul, la care se află bunul, are față de el o obligație de restituire (împrumut, comodat etc.). În cazul în care terțul contestator pretinde că nu are posesiunea bunului ca urmare a pierderii lui sau pentru că i-a fost furat, el trebuie să dovedească împrejurarea că a posedat acel bun, precum și faptul pierderii sau furtului, situații de fapt ce se pot dovedi prin orice mijloace de probă, deci și prin martori[1].

În literatura de specialitate[2] s-a arătat în mod întemeiat că și în cazul contestației își găsesc aplicarea excepțiile de la regula înscrisă în art. 309 alin. (2) C.proc.civ., prevăzute de Codul de procedură civilă, când, în anumite situații speciale, chiar dacă valoarea actului juridic depășește 250 lei, proba cu martori este totuși admisibilă[3].

În sfârșit, să precizăm că, potrivit art. 711 alin. (4) C.proc.civ., în cadrul judecării contestației la executare, instanța poate hotărî, la cererea părții interesate, asupra împărțirii bunurilor proprietate comună pe cote-părți sau în devălmășie, pentru a nu se urmări și partea ce se cuvine proprietarului care nu este debitor[4].

Asupra contestației la executare instanța de executare se pronunță prin *încheiere*, executorie conform art. 650 alin. (3) C.proc.civ. Contestația la titlu se soluționează, după caz, prin *hotărâre*, atunci când este de competența organului de jurisdicție care a pronunțat hotărârea a cărei lămurire se cere, sau, după caz, *încheiere*, atunci când se soluționează de instanța de executare.

În privința căilor de atac, art. 717 alin. (1) C.proc.civ. stabilește, ca regulă generală, că hotărârea pronunțată cu privire la contestație poate fi atacată *numai cu apel*. Atunci când este dată de instanța de executare, încheierea este supusă termenului de apel prevăzut de art. 650 alin. (3) C.proc.civ., respectiv de 10 zile, care curge de la comunicare.

Prin derogare de la această regulă, hotărârile prin care instanța de executare se pronunță asupra împărțirii bunurilor proprietate comună [art. 711 alin. (4) C.proc.civ.], precum și hotărârile date în contestațiile introduse de terții care pretind că au asupra bunului urmărit un drept de proprietate sau un alt drept real [art. 714 alin. (4) C.proc.civ.] pot fi *atacate în condițiile dreptului comun*. Se stabilește astfel o identitate de tratament juridic între aceste din urmă contestații și acțiunile principale prin care se valorifică dreptul respectiv. Așadar, în cazul prevăzut de art. 711 alin. (4) C.proc.civ., hotărârea este supusă numai apelului în termen de 30 de zile de la comunicare, iar în cazul prevăzut de art. 714 alin. (4) C.proc.civ., în funcție de valoare, hotărârea este supusă fie numai apelului în termenul de drept comun, fie atât apelului, cât și recursului în termenul de drept comun.

În ceea ce privește căile de atac cărora le este supusă hotărârea ori, după caz, încheierea pronunțată în contestația la titlu, în aplicarea principiului *accesorium sequitur principale*, art. 717 alin. (2) C.proc.civ. prevede că aceasta este supusă *acelorași căi de atac ca și hotărârea ce se execută*. Dacă prin contestație s-a cerut lămurirea înțelesului, întinderii ori aplicării unui titlu care nu constituie hotărâre a unui organ de jurisdicție, hotărârea prin care s-a soluționat contestația va putea fi atacată *numai cu apel*.

[1] A se vedea Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 1797/1960, în C.D. 1960, p. 406.

[2] Pe larg cu privire la dovada dreptului de proprietate în cadrul acțiunii în revendicare imobiliară, a se vedea G. Boroi, C.A. Anghelescu, B. Nazat, *Drepturile reale principale 2013*, p. 104-113.

[3] Plen Trib. Suprem, dec. de îndrumare nr. 14/1962, în S. Zilberstein, Fr. Deak, A. Petrescu, C. Bîrsan, V.M. Ciobanu, L. Mihai, *Îndreptar interdisciplinar*, p. 419-421.

[1] Pe larg cu privire la acțiunea în revendicare mobiliară, a se vedea G. Boroi, C.A. Anghelescu, B. Nazat, *Drepturile reale principale 2013*, p. 115-124.

[2] S. Zilberstein, V.M. Ciobanu, *Tratat 2001*, p. 277.

[3] A se vedea, în acest sens, pentru jurisprudența anterioară, Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 1123/1958, în C.D. 1958, p. 263; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 861/1976, în C.D. 1976, p. 236; Trib. Suprem, dec. nr. 196/1984, în C.D. 1984, p. 133; C.S.J., s. civ., dec. nr. 1030/1993, în Dreptul nr. 7/1994, p. 93.

[4] O dispoziție asemănătoare se regăsește și în art. 174 alin. (2) C.proc.fisc.

Trebuie însă să subliniem că hotărârile asupra contestațiilor la executare pot fi *atacate și pe căile extraordinare de atac* prevăzute de lege, și anume contestația în anulare și revizuirea, deoarece suprimarea căii extraordinare a recursului, cale de atac de reformare, nu are semnificația suprimării și a căilor extraordinare de retractare.

În ceea ce privește *efectele hotărârii* pronunțate asupra contestației la executare, trebuie să deosebim după cum contestația a fost respinsă sau admisă. Subliniem că, indiferent de soluția pronunțată de instanța competentă asupra contestației la executare, încheierea sau, după caz, hotărârea (în cazul contestației la titlu) rămasă definitivă va fi comunicată, din oficiu și de îndată, și executorului judecătoresc.

În caz de *respingere* a contestației la executare, se reia urmărirea, dacă a fost suspendată. Consacrând expres principiul sancționării abuzului de drept procesual, legiuitorul a prevăzut în art. 719 alin. (3) C.proc.civ. că, în cazul respingerii contestației, contestatorul poate fi obligat, la cerere, la despăgubiri pentru pagubele cauzate prin întârzierea executării, iar când contestația a fost exercitată cu rea-credință, contestatorul va fi obligat atât la plata de despăgubiri, dacă prin împiedicarea executării a pricinuit pagube, cât și la plata unei amenzi de la 1.000 lei la 7.000 lei. Atât amenda, cât și despăgubirea pot fi stabilite prin încheierea sau, după caz, hotărârea prin care se respinge contestația.

Sub acest aspect, trebuie menționat că, potrivit art. 719 alin. (6) C.proc.civ., atunci când contestația a fost respinsă, suma reprezentând cauțiunea depusă rămâne indisponibilizată, urmând a servi la acoperirea creanțelor reprezentate de despăgubirile pentru pagubele cauzate prin întârzierea executării și, dacă este cazul, a amenzii judiciare pentru exercitarea cu rea-credință a contestației la executare sau a celor stabilite prin titlul executoriu, după caz, situație în care se va comunica executorului și recipisa de consemnare a acestei sume.

În situația în care contestația a fost *admisă*, efectele diferă după scopul urmărit. Astfel, potrivit art. 719 alin. (1) C.proc.civ., dacă admite contestația la executare, instanța, ținând seama de obiectul acesteia, după caz, va îndrepta ori anula actul de executare contestat, va dispune anularea ori încetarea executării înseși, va anula ori lămuri titlul executoriu. Dacă contestația este admisă, executorul judecătoresc este obligat să se conformeze măsurilor luate sau dispuse de instanță.

De asemenea, dacă prin contestația la executare s-a cerut de către partea interesată împărțirea bunurilor proprietate comună, instanța va hotărî și asupra împărțelii acestora, potrivit legii [art. 719 alin. (2) C.proc.civ.].

Alineatul (7) al art. 719 C.proc.civ. reglementează efectele admiterii contestației la executare împotriva refuzului executorului judecătoresc de a efectua o executare silită sau de a îndeplini un act de executare.

Astfel, potrivit textului legal menționat, în cazul în care constată refuzul nejustificat al executorului de a primi ori de a înregistra cererea de executare silită sau de a îndeplini un act de executare silită ori de a lua orice altă măsură prevăzută de lege, instanța de executare va putea obliga executorul, prin aceeași hotărâre, la plata unei amenzi judiciare de la 1.000 lei la 7.000 lei, precum și, la cererea părții interesate, la plata de despăgubiri pentru paguba astfel cauzată.

CAPITOLUL IX. ÎNTOARCEREA EXECUTĂRII SILITE

Întoarcerea executării silite reprezintă obligația pentru creditor de a proceda la restituirea către debitor a tot ce i-a luat prin executare silită, când după săvârșirea executării *intervine anularea titlului executoriu sau a executării silite*.

Întoarcerea executării silite poate interveni atât în cazul urmăririi silite, cât și în cel al executării silite directe[1].

Cu titlu de principiu, art. 642 C.proc.civ. prevede că desființarea titlului executoriu atrage desființarea de drept a tuturor actelor de executare efectuate în baza acestuia, dacă prin lege nu se prevede altfel. În acest caz, partea interesată are dreptul la întoarcerea executării silite.

Conform art. 722 alin. (1) C.proc.civ., partea interesată are, în egală măsură, dreptul la întoarcerea executării silite atunci când este desființată executarea silită.

Condițiile și procedura întoarcerii executării silite sunt reglementate de art. 722-725 C.proc.civ.[2]

Restabilirea situației anterioare se face prin restituirea în natură a bunurilor care au făcut obiectul executării silite. Cu toate acestea, conform art. 722 alin. (2) C.proc.civ., restabilirea situației anterioare nu se poate face cu atingerea drepturilor definitiv dobândite de terții de bună-credință.

---

[1] Apreciem că problema întoarcerii predării silite directe se ridică numai atunci când executarea silită este anulată ca efect al desființării titlului executoriu reprezentat de o hotărâre judecătorească prin intermediul căilor de atac legale de reformare sau de retractare. Dacă titlul executoriu nu este o hotărâre judecătorească ori a unui alt organ de jurisdicție, desființarea poate avea loc fie prin căile legale de atac prevăzute de lege în acest scop, fie, în cazul în care asemenea căi de atac nu sunt reglementate de lege, prin intermediul contestației la executare. De exemplu, în materie imobiliară, desființarea actelor de executare nu ar putea constitui temei pentru restituirea imobilului către debitor, deoarece, în acest caz, desființarea actelor de executare nu îi conferă debitorului vreun drept asupra imobilului supus executării silite. Astfel, întrucât debitorul care a fost evacuat din imobil nu redobândește vreun drept asupra imobilului care să îi confere prerogativa folosinței, nu poate cere repunerea în situația anterioară prin întoarcerea executării silite. În schimb, dacă se desființează însuși titlul executoriu, dreptul care îi conferea debitorului prerogativa folosinței bunului subzistă în patrimoniul său, astfel că el poate solicita întoarcerea executării silite.

În jurisprudența franceză care s-a confruntat cu această problemă s-a decis că, în funcție de gravitatea viciilor care afectează actul de executare sau executarea însăși și a prejudiciului suferit de persoana evacuată, urmează ca aceasta să fie reintegrată în imobilul care a făcut obiectul executării sau să i se acorde daune-interese. Astfel, dacă se anulează procesul-verbal de evacuare pe motiv că nu conține mențiunile prevăzute de lege sau că nu a fost semnat de agentul de poliție care l-a însoțit pe executorul judecătoresc, s-a decis că nu se poate dispune reintegrarea debitorului, acesta având dreptul numai la daune-interese. În schimb, dacă în recurs a fost casată hotărârea prin care se dispusese rezilierea unui contract de închiriere, locatorul are obligația de a restitui bunul către locatar.

[2] Conform art. 10 alin. (4) din O.U.G. nr. 80/2013, cererile de întoarcere a executării silite se taxează, în toate cazurile, cu 50 lei, dacă valoarea cererii nu depășește 5.000 lei, și cu 300 lei, pentru cererile a căror valoare depășește 5.000 lei.

În cazul urmăririi silite, restituirea bunurilor se va face întotdeauna în natură, dacă dobânditorul acestora a fost creditorul care le-a dobândit fie prin transferul lor direct în patrimoniul său (în cazul popririi), fie prin adjudecarea bunurilor respective în urma licitației publice, fie, după caz, prin preluarea lor în contul creanței, în condițiile art. 778 C.proc.civ., în cazul bunurilor mobile, sau ale art. 2460 și urm. C.civ., în cazul ipotecii mobiliare.

O aplicație a acestui principiu este făcută în materia urmăririi silite mobiliare prin dispozițiile art. 776 alin. (2) C.proc.civ., care prevede că, atunci când adjudecatar la licitație publică a fost creditorul, vânzarea va putea fi desființată dacă există temei de nulitate, potrivit dreptului comun.

În schimb, în cazul în care bunul urmărit a fost dobândit de un terț, restituirea în natură nu este posibilă atunci când executarea silită s-a făcut prin vânzarea bunurilor mobile urmărite silit. În acest caz, art. 722 alin. (3) C.proc.civ. prevede că întoarcerea executării se va face prin restituirea de către creditor a sumei rezultate din vânzare, actualizată în funcție de rata inflației, cu excepția cazului în care a existat fraudă din partea terțului adjudecatar la licitație, când vânzarea este lovită de nulitate[1].

Întoarcerea executării silite *se dispune de instanța judecătorească ce a desființat titlul executoriu sau însăși executarea silită,* la cererea celui interesat, prin aceeași hotărâre. În cazul în care bunul supus executării silite este un bun imobil, instanța va dispune asupra efectuării operațiunilor de carte funciară necesare, fără însă a se aduce atingere drepturilor definitiv dobândite de terții de bună-credință, potrivit regulilor de carte funciară.

Dacă instanța care a desființat hotărârea executată a dispus rejudecarea în fond a procesului și nu a luat măsura restabilirii situației anterioare executării, această măsură se va putea dispune de *instanța care rejudecă fondul.*

În cazul în care niciuna dintre cele două instanțe la care ne-am referit mai sus nu a dispus restabilirea situației anterioare executării, cel îndreptățit o va putea cere, pe cale separată[2], *instanței de executare*[3]. Judecata se va face de urgență și cu precădere, hotărârea fiind supusă numai apelului.

Aceeași cale procedurală – sesizarea instanței de executare – este pusă și la dispoziția celui îndreptățit și care fusese obligat printr-un titlu executoriu emis de un alt organ decât o instanță judecătorească, titlu desființat de acel organ sau de un alt organ din afara sistemului instanțelor judecătorești. Articolul 724 C.proc.civ., care reglementează această ipoteză, impune condiția ca modalitatea restabilirii situației anterioare executării silite pentru titlul executoriu emis de un organ care nu face parte din sistemul instanțelor judecătorești să nu fie prevăzută de lege sau, deși prevăzută, măsura respectivă să nu fi fost luată.

Trebuie precizat că art. 500 alin. (2) C.proc.civ., în materia recursului, consacră principiul potrivit căruia actele de executare sau de asigurare făcute în temeiul unei hotărâri casate sunt desființate de drept, dacă instanța de recurs nu dispune altfel. Textul de lege menționat[1] prevede, totodată, că instanța va constata aceasta din oficiu, prin dispozitivul hotărârii de casare. În literatura de specialitate[2] s-a arătat că această soluție cuprinsă în teza finală a art. 500 alin. (2) C.proc.civ. este foarte importantă din punct de vedere practic, deoarece duce la evitarea unui proces ulterior, cu noi cheltuieli.

Din dispozițiile legale menționate putem deduce intenția legiuitorului ca, în cazul casării hotărârii care a constituit titlul executoriu, părțile să fie repuse, *de plin drept*, în situația anterioară, iar întoarcerea executării silite să se facă în temeiul constatării de către instanța de recurs a desființării de drept a actelor de executare, fără a fi nevoie a se introduce o nouă cerere, cu acest obiect[3].

[1] Potrivit art. 776 alin. (1) teza finală C.proc.civ., anularea vânzării la licitație publică a bunului mobil nu poate fi făcută împotriva terțului adjudecatar decât pe cale de acțiune principală.

[2] Cererea trebuie introdusă în termenul de prescripție extinctivă a dreptului la acțiune în sens material – a se vedea V.M. Ciobanu, G. Boroi, M. Nicolae, *Modificările aduse Codului de procedură civilă*, p. 20.

[3] Menționăm că, prin stabilirea în favoarea instanței de executare a competenței de soluționare a cererii de întoarcere a executării silite în cazul în care această măsură nu s-a dispus nici de către instanța care a decis desființarea titlului executoriu sau a executării silite, nici de către cea care a rejudecat fondul, actualul Cod de procedură civilă transpune legislativ soluția dată în acest sens de Înalta Curte de Casație și Justiție, sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, prin dec. nr. 5 din 12 martie 2012 pronunțată în recurs în interesul legii (M. Of. nr. 251 din 13 aprilie 2012).

[1] Curtea Constituțională a respins excepția de neconstituționalitate privind art. 311 C.proc.civ. 1865 [predecesorul direct al actualului art. 500 alin. (2) teza I C.proc.civ.] prin dec. nr. 209/1999 – a se vedea R.D.C. nr. 11/2000, p. 197-200.

[2] V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 1142-1143.

[3] Menționăm că, sub imperiul vechii reglementări, această interpretare a fost propusă în doctrină (G. Tocilescu, *Curs*, vol. III, p. 286-289; V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Curs selectiv 2011*, p. 541) chiar și în lipsa unei prevederi similare art. 500 alin. (2) teza finală C.proc.civ. în Codul de procedură civilă din 1865. A se vedea, pentru dezvoltări, precum și pentru situația existentă până la modificarea Codului de procedură civilă din 1865 prin O.U.G. nr. 138/2000, când a fost reglementată prima dată în legislația procesuală civilă română procedura întoarcerii executării silite, S. Zilberstein, V.M. Ciobanu, *Tratat 2001*, p. 246-247.